*31. K. 30.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOF-BIBLIOTHEK
COURT-LIBRARY
IMPERIAL-LIBRARY
K.K. HOF- & STAATS-BIBLIOTHEK
IMPERIAL COURT & STATE LIBRARY
K.K. HOF- & NATIONAL-BIBLIOTHEK

*31.K.30

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM ANNO MDCCXL publicata.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Proſtant apud MAURIT. GEORG. WEIDEMANNUM, JO. FRID. GLEDITSCHIUM, B. LANCKISII Hæredes, & CASP. FRITSCHIUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Pariſiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, & Amſtelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

MDCCXL.

Digitized by Google

TECHNISCHE HOCHSCHULE WIEN

ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK WIEN

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO
ATQUE
EXCELLENTISSIMO DOMINO,
DOMINO
JOANNI CHRISTIANO
DE HENNICKE,
DOMINO MARSCHWIZIÆ,
WIEDERAVIÆ, &c.
POTENTISSIMO POLONIARUM REGI
ATQUE ELECTORI SAXONIÆ A SANCTIORIBUS CONSILIIS, CAMERÆ REGIÆ PRÆSIDI VICARIO, DIRECTORI CAMERÆ EPISCOPALIS, QUÆ NUMBURGI, CIZÆ, ET MARTISBURGI, EST, &c. &c.
DOMINO SUO INDULGENTISSIMO,
NOVUM HOC ACTORUM ERUDITORUM VOLUMEN,
ET QUICQUID EST RERUM SUARUM,
SUBMISSISSIME OFFERUNT,
DICANT, CONSECRANT,
ACTORUM ERUDITORUM COLLECTORES,
INTERPRETE
FRIDERICO OTTONE MENCKENIO.

Digitized by Google

Huc molles oculos, et blandi ſigna favoris,
Verte, potens Heros, munificamque manum.
Quam cernis, Muſa eſt, TIBI *non ignota,* TUO*que*
Hoſpitio felix præſidioque diu.
Illa, vides, Muſa eſt, quæ, ſi non ſpreta jacebat
Nuper, id agnoſcit muneris eſſe TUI;
Quæ, quoties timido TUA *venit ad oſtia greſſu,*
Inde TUIS *rediit ſemper onuſta bonis;*
Quæ, modo vita TIBI, *ſicut* TUA *fama, perennet,*
Surget ad æternum, TE *moderante, decus;*
Et laudes dictura TUAS, *ſub tegmine lauri*
HENNIKIÆ *carmen grande ſonabit ovans.*
TE *novit, vultumque* TUUM; *ſic, munera nullo*
Grata ferens pretio, nil timet illa ſibi.
Multa tamen ſperat; ſuus o ſi laudet Apollo,
Sidera ſublimi vertice læta petet.

Digitized by Google

Lectori noſtri ſtudioſo Salutem!

Cum, ita eſſe cum rebus humanis comparatum, omnes intelligant, ut ſtabilis aut diuturna, quocunque te vertas, nulla ſit felicitas, perpetuisque rerum æque ac hominum converſionibus magnus hic terrarum orbis regatur; accidit hoc tamen, & acciditſſe jucunde recordamur, Muſis noſtris, ut, temporis longiſſimi tranſacto ſpatio, & majori, quam ſufficere humanæ vires videbantur, confecto curſu, ſuperatis etiam, quæ rei literariæ, ſi non interitum parare, inſigne tamen afferre detrimentum, ſolent, infinitis moleſtiis, robur adhuc animosque ſervent integros, jamque lætos poſſint de ſervata in hunc diem fama & dignitate ſua plauſus tollere. Annus agitur jam ſexageſimus, ex quo colligendi hæc Eruditorum Acta, *& tanquam in æterno monumento, quicquid eſt laborum & conatuum nobiliorum, inſcribendi, auſpicatum æque bonis literis, ac glorioſum urbi patriæ, majores noſtri conſilium ceperunt. Res inaudita tunc, ſed grata multis, fuit, quippe accommodatam ſatis ad viventium*

utilitatem, gloriamque mortuorum, judicantibus, &, quid novi inter doctos homines geratur, ſciendi percupidis. Sed idem laudarunt magis inſtitutum, quam, futurum, ut ſucceſſus haberet proſperos, ſperarunt. Boni homines, aut natura timidi, aut ex ſuis facultatibus, quid fieri in re tali poſſit, æſtimantes. Ex alia parte invidorum murmura audita ſunt, noſtris omni tempore, nec olim magis, quam nunc, laboribus moleſta. Plus huic conſilio temeritatis, quam deliberati judicii, ineſſe; non eſſe nec ætatis illius, nec illorum hominum, conari talia; in Gallorum, cum quibus infeliciſſima ſit hominis Germani æmulatio, turpiter poſſeſſiones involari; arrogantis eſſe, judicis perſonam ſumere in libera hominum inter ſe æqualium republica; inviſum bonis omnibus Cenſoris nomen eſſe; denique fieri non poſſe, ut in hyemem proximam tam inutilis Muſa vivat, plurimorum tunc fuiſſe vocem & ſententiam meminimus. Factum autem eſt Dei primum immortalis gratia, deinde maximorum Principum, quos Saxonia Deos tutelares venerantur, benigniſſimo præſidio, denique parentum noſtrorum in labore ſemel ſuſcepto nobili conſtantia, ut inanis ille ſive timor, ſive invidorum clamor, fuerit; noruntque omnes, a tenuiſſimis initiis ad eam non annorum tantum, ſed dignitatis etiam, maturitatem hæc Acta *perveniſſe, ut ſatis nobile jam penes exteros æque, ac inter cives ſuos, nomen habeant, &, bis famæ ſuæ partem non ultimam deberi, grata dudum Lipſia agnoverit. Gaudeamus igitur hoc flore noſtro, &, quam habet optime actorum conſcientia, honeſta voluptate fruamur. Jam vero novas etiam in futuri temporis ſtipendia vires colligamus, &, ſi illud non ſit datum, ut creſcat noſtris meritis* Actorum *honor, tamen hoc agamus, ne noſtra culpa decus illa priſtinum amittant. Quæ olim futura ſunt, eorum rationem poſteri reddant; nos rem noſtram curabimus, &, ſi Deorum ope adjuvemur, ſi* AUGUSTUM *porro Sidus affulgeat, ſi Lectorum favor annuat, recte & ex voto omnium curabimus.*

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae
Calendis Januarii Anno MDCCXL.

CONCILIA MAGNÆ BRITANNIÆ ET Hiberniæ, a Synodo Verolamienſi A. D. CCCCXLVI ad Londinenſem A. D. MDCCXVII. Accedunt Conſtitutiones, & alia, ad Hiſtoriam Eccleſiæ Anglicanæ ſpectantia, a DAVIDE WILKINS, S. T. P. Archidiacono Suffolcienſi, & Canonico Cantuarienſi, collecta.

Tomi IV.

Londini, ſumtibus R. Gosling, F. Gyles, T. Woodward, & C. Davis, 1737, fol. maj.

Tomus I ab Anno CCCCXLVI ad Annum MCCLXV. Alph. 9 plag. 4.

Tomus II ab Anno MCCLXVIII ad Annum MCCCXLIX. Alph. 8 plag. 3.

Tomus III ab Anno MCCCL ad Annum MDXLV. Alph. 9 plag. 22.

Tomus IV ab Anno MDXLVI ad Annum MDCCXVII. Alph. 9 plag. 2.

Haud exigui momenti Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pars, neque adeo ſpernenda, eſt Conciliorum, ſive conventuum ſacrorum, in Eccleſia inſtitutorum, notitia. Satis ſuperque inter eruditos conſtat, quantum autoritatis apud Pontificios Concilia

lia obtinuerint, & quantas lites eadem olim excitaverint in Ecclesia Christiana. Nihilo tamen minus satis utile atque bonum est, sibi cognitionem historiæ Conciliorum comparare, quæ in Ecclesia antiquis & recentioribus temporibus fuere congregata. Cum vero duo sint genera Conciliorum, alterum Oecumenicorum, privatorum & particularium alterum, æque utile est hæc, ac illa, nosse, & attento oculo acta Conciliorum omnium sunt considerandæ. Collectiones Conciliorum antiquiorum qui perlustravit, facile dictis fidem habebit, nobisque insignem in Historia ecclesiastica præstari illis usum posse, non inficiabitur. Quamvis vero amplissimus omnino campus aperiatur per Conciliorum Collectiones iturо, præsertim si non tantum Germaniæ, sed etiam aliarum gentium, Concilia nosse desideret; negari tamen minime potest, in Historia ecclesiastica provinciarum notitiam illorum valde esse necessariam. Quis itaque dubitaverit, Cel. *Davidem Wilkins* gratum atque acceptum fecisse eruditis, quod suum studium in edendis & colligendis Conciliis Magnæ Britanniæ & Hiberniæ collocaverit, quippe quæ ad historiam illorum regnorum non parum conferre, unicuique patet. Splendidissimum hoc Opus ut nostri Lectores paulo accuratius cognoscant, in nostris quippe oris non adeo frequenter obvium, operam navabimus, ut omnia, quæ de illo memoranda sunt, in compendium mittamus. Inscriptum est Serenissimo & Potentissimo *Georgio II*, Magnæ Britanniæ, Franciæ, & Hiberniæ, Regi. Sub initium Dedicationis felicitas Britanniæ celebratur, quod per divinam providentiam *Augustinus*, vir pius, & præceptis ac ritibus Christianæ Ecclesiæ ab incunabulis innutritus, a *Gregorio M.* in Angliam fuerit missus, ut, debellata idololatrarum barbarie, fines regni Christi per totam Insulam extenderet, id quod etiam feliciter, divino auxilio adjutus, præstiterit. Postea cura Regum fere singulorum hujus regni dilaudatur, quam in retinenda vera religione adhibuerint, &, qua ratione per Synodos & Ecclesiæ conventus irrepenti malo occurrere laboraverint, uberius declaratur. Sed ad Opus ipsum propius accedamus. Hujus fundamenta posuerat *Henricus Spelmannus*, Anglus, qui antiqui-

tiquitatum patriæ ſtudio maxime vacabat, id quod vel Opera ejus poſthuma, ad leges & Antiquitates Angliæ pertinentia, teſtantur, Anglico ſermone A. 1698 Oxonii, curante Cl. Viro, *Edmundo Gibſono*, in lucem emiſſa. Ille *Spelmannus* inter alia in ſe receperat, Concilia Britannica edere, *primum*que eorum *Tomum* prodire juſſit A. 1639, forma majori, ita inſcriptum: *Concilia, Decreta, Leges, Conſtitutiones, in re Eccleſiarum orbis Britannici, videlicet Pambritannica, Pananglica, Scotica, Hibernica, Cambrica, Mannica, Provincialia, Diœceſana, ab initio Chriſtianæ ibidem religionis ad noſtram usque ætatem, uti reperiuntur in eorum Actis, Canonibus Eccleſiaſticis, regnorum Conſtitutionibus, Senatusconſultis, Principum Reſcriptis, libris impreſſis & antiquis MStis, in Regum etiam Diplomatibus, Chartis, Schedis, & monumentis veteribus, ſtudioſe congeſta, opera & ſcrutinio* Henrici Spelmann, *Equitis Aurati*. In *tres Epochas Spelmannus* ſuam Collectionem diſtribuerat, quarum *prima* ea, quæ ab initio religionis Chriſtianæ usque ad Anglo-Saxonicæ ditionis periodum, ſive annum Domini 1266, pertinent; *altera* ea, quæ ab illo tempore usque ad excuſſum ab *Henrico VIII* jugum Papæ; *tertia*, quæ deinceps in Eccleſiis Britanniarum reformatis usque ad tempora noſtra acciderunt, complecti deſtinaverat. Singulam *Epocham Volumine uno*, totumque adeo Opus *tribus Voluminibus*, abſolvere conſtituerat. Sed, quod rebus humanis ſæpe contingere ſolet, ut non ſint conſtantes, ſed maxime imperfectæ, illud etiam *Spelmannus* noſter ſuo docere exemplo poteſt. *Primum* quidem *Tomum* ipſe anno a nobis ſupra indicato edidit, ſed, cum *alterum* additurus eſſet, ſuprema eum dies A. 1643 occupavit. Hunc igitur poſtea A. 1665 Londini nepos ejus, *Carolus Spelmannus*, publicavit. *Tertius Tomus* lucem non adſpexit, & duorum priorum plurima exempla incendium Londinenſe devoravit biennio poſt *ſecundi Tomi* editionem. Quæ cum ita ſint, cauſam eo majorem habemus prædicandi Cl. *Wilkins* ſtudium, qui *Spelmanni* labores ab interitu non ſolum revocavit, ſed etiam illius ſtudium ſuperavit, *duobus* adhuc *Tomis* adjectis. *Duo* priora *Volumina Spelmanni duobus* prioribus *Tomis* hujus editionis con-

tinentur, iis tamen exceptis, quæ Editor noſter ex illis *Spelmannianis*, quia nihil ad rem ipſi videbantur facere, Appendicis loco ultimo & *quarto Tomo* adjecit. Neque tamen in omnibus cœco oculo *Spelmannum* eſt ſecutus *Wilkinſius*, ſed, cum Chronologia illius ſæpe dubio aut falſo conſtaret calculo, emendavit hac in re illum, ordinemque anni, menſium, & dierum, quoad ejus fieri potuit, ſervavit, Synodis tamen Eboracenſibus plerumque ad finem anni rejectis. In Chronologia Paparum Romanorum *Laertii Cherubini* Bullarium Romanum, Romæ A. 1673 editum, ſecutus eſt. Inſignes præterea nævi obſervati ſunt in *Spelmanno:* verſio ſcilicet Latina Conſtitutionum & Legum Eccleſiaſticarum Anglo-Saxonicarum non genuinum ſenſum exprimebat, ſed periphraſtica ſpecimina doctrinæ & diſciplinæ primitivæ exhibebat; multa Concilia, Bullæ, aut Conſtitutiones *ſecundi Voluminis* incuriam ſcribæ, vix Grammatice docti, ut confirmat Editor, redarguebant, qui multa omiſerat, quæ hodie in originalibus exſtare memorat *Wilkinſius*. Omnibus his mendis ut medicinam afferret, omnem Cel. Editor operam navavit. Adjutus mirifice hac in re fuit a Reverendiſſimo Archiepiſcopo Cantuarienſi, totius Angliæ Primate & Metropolitano, *Guilielmo*, qui etiam Synodo Londinenſi, ſub auſpiciis *Georgii I* coactæ, præfuit. Hic Epiſcopus noſtro Editori adjutricem manum inprimis porrexit. Ejus enim hortatu non ſolum Concilia quædam & Conſtitutiones, ab *Henrico Spelmanno* divulgatas, cum Codicibus manu exaratis in Bodlejana Bibliotheca contulit, & nonnulla Statuta Eccleſiaſtica, ad hunc diem inedita, exinde deſcripſit, ſed etiam ope & auxilio illius multa præclara præſtitit. Præterea Editor Cantabrigiæ in Collegio Corporis Chriſti Codices Anglo-Saxonicos evolvit, &, quæ huic Operi inſerviebant, in ſcrinia ſua retulit, multaque alia Eccleſiæ Anglicanæ lumina literarumque antiſtites hortatu & monitis ſuſceptum opus confirmarunt. *Edmundus* enim, Præſul Londinenſis, ex ſuo theſauro plenam conceſſit excerpendi poteſtatem *Wilkinſio; Eduardus*, Epiſcopus Dunelmenſis, non ſolum quosdam Codices e Bibliotheca Dunelmenſi Londinum aſportavit, ſed etiam

Digitized by Google

etiam ex ſchedis *Chriſtophori Hunteri*, Medicinæ Doctoris, Statuta Collegii olim Dunelmenſis, quod eſt Oxoniæ, exſcribi curavit. *Richardus*, Epiſcopus Lincolnienſis, ex vetuſtis Eccleſiæ ſuæ ſcriniis nonnulla ad perficienda hæc Concilia lubenter conceſſit. *Stephanus*, Epiſcopus Exonienſis, multos errores ſcribarum ex Archivis Eccleſiæ ſuæ reſtituit; nec non *Thomæ*, Epiſco Aſſavenſi, *Joanni Walkero*, Archidiacono Herefordenſi, *Joanni Lewiſio*, & nonnullis aliis, ſe multum debere fatetur Editor in Epiſtola præmiſſa ad Archiepiſcopum Cantuarienſem, Pag. 1. quam etiam alia ad *Edmundum*, Epiſcopum Londinenſem, ex- 5. cipit. His itaque auxiliis inſtructus *Wilkinſius* non ſolum perfectius & limatius edere potuit *Spelmanni* Opus, ſed & idem augere, & *Tomis* adhuc *duobus* locupletare. Præter alios, quos jam nominavimus, benevolentiam etiam celebrat *Thomæ Inneſii* & *Thomæ Ruddimanni*, Scotobritannorum, quorum ille ex MStis regiis Pariſienſibus & Codicibus *Baluzianis*, hic ex Bibliotheca Juridica Edinburgenſi, quæ ad Concilia Provincialia vel Diœceſana, Conſtitutionesque Eccleſiæ Scoticæ, ſpectabant, varia ſuppeditarunt. Præmiſit quoque noſter Edi- 7. tor Diſſertationem Epiſtolarem de veteri & hodierna Synodi Anglicanæ conſtitutione, in qua demonſtratur, quomodo antiquioribus & recentioribus temporibus Concilia coacta, convocata, & peracta fuerint. Hanc Epiſtolam *Thomæ Inneſii* li- 27. teræ ad Editorem ſequuntur, in quibus de veteri apud Scotos habendi Synodos modo diſſeritur, & in quatuor ætates diſpeſcitur mos habendi Concilia, horumque differentia oſtenditur. Tandem & ipſe Editor, quid ſibi debeatur, paucis monet, omne- 33. que ſtudium in emaculandis erroribus typographicis ſe adhibuiſſe confirmat, adeo, ut, ſi typographi iterata typorum ſpecimina ſollicita manu emendaverint, & officio ſuo debite defuncti fuerint, vix ullus liber caſtigatior ex officina typographica prodierit. Ex indice titulorum, unicuique *Tomo* præfixo, facile quilibet cognoſcere poterit, quæ ex *Spelmanno*, ex Archiepiſcopi Cantuarienſis, & ex ſuis, Collectaneis deſumſit Editor, aſteriſcis nonnullis appoſitis. In *duobus* prioribus *Tomis* ſecutus eſt *Wilkinſius* ſuum anteceſſorem, *Spelman-*

num, alio tamen ordine, multa etiam de novo adjecit, quæ in illius editione prorſus exulabant, ex Archiepiſcopi Cantuarienſis & ſuis ſchedis locupletata. Synodus Verolamienſis, quæ prima eſt earum, quæ in Anglia ſunt celebratæ, A. C. 446 contra *Pelagianam* hæreſin, ab *Agricola* in Britannia ſuſcitatam, ſtatim ab initio hujus Operis deſcribitur, quæ omnia jam in *Spelmanno* exſtiterant. Sed de ſuis adjecit v. g. Synodum Lechlenienſem, A. 630, Rege *Edbaldo*, ut Paſcha cum univerſa eccleſia celebraretur, Synodum Northumbrienſem, A. 680, Rege *Lothario*, celebratam, in qua mandatum *Agathonis* Papæ de reſtituendo *Wilfrido*, Archiepiſcopo Eboracenſi, examinatum fuit. Ex Archiepiſcopi Cantuarienſis collectaneis multa inprimis *Tomo II* acceſſere; quo pertinet Concilium Londinenſe, A. 1279 habitum Rege Angliæ *Eduardo*, multaque alia; plura tamen adjecit, quæ ipſe collegit, Editor. *Tomus I* Concilia continet ab A. 446 uſque ad 1265; *Tomus II* ab A. 1268 uſque ad 1349; *Tomo III* pauca ex *Spelmanno* ſuperſunt, quæ ſuo loco inſeruntur, plura & ex Archiepiſcopi Cantuarienſis & ex ſuis Collectaneis adjecit. Incipit ab A. 1350, definitque in A. 1545. *Tomus IV* eſt continuatio Conciliorum recentiorum temporum, de quibus nihil in *Spelmanno*, ſed omnia ex indicatis reliquis fontibus, hauſta ſunt. Pleraque in hoc *Tomo* Anglicana lingua ſunt conſcripta, & non ſolum acta Conciliorum, ſed etiam varia alia, quæ huc pertinent, leguntur, e. g. ad A. C. 1606, Rege Angliæ *Jacobo I*, Bullæ Papæ *Pauli V* contra Sacramentum fidelitatis; ad A. 1607 occurrit *an order ſet down by King James the firſt, for the translating of the Bible*, quæ nobis propterea memorabilis eſt, quia interpretatio Pentateuchi usque ad *Chronicorum* libros excluſive, nonnullis Viris doctis, qui ſigillatim nominantur, Weſtmonaſterii, Chronicorum & Hagiographorum aliis Cantabrigiæ, quatuor majorum Prophetarum, *Jeremiæ* lamentationum, & XII minorum Prophetarum, aliis Oxoniæ, precatio *Manaſſe*, & reliqua Apocrypha, nonnullis Cantabrigiæ, fuit demandata, Novi Fœderis vero interpretatio aliis doctis viris Oxoniæ & Weſtmonaſterii concredita,

Tom. I pag. 1. 34. 55. Tom. II pag. 37. Tom. IV pag. 430 ſeq. 432.

credita, qui nominatim indicantur. Legi etiam merentur eodem in loco *the rules to be obſerved in the tranſlation of the Bible*, h. e. *regulæ in tranſlatione Bibliorum obſervandæ*. Continuata vero hæc ſunt Concilia uſque ad A. 1717, Rege *Georgio I*, ubi occurrit *a repreſentation of the lower houſe of convocation about the Biſhop of Bangor's ſermon of the kingdom of Chriſt*. In Appendice acceſſerunt initio ea, quæ ex *Spelmanni* duobus Conciliorum *Voluminibus* ſupra omiſſa fuerunt, quæ Editori ad illa pertinere non videbantur, v. g. Dedicatio ad *Carolum*, Regem Angliæ, ad Lectorem Præfatio, multaque alia, quæ alio loco, ſed non ſatis opportuno, inſeruerat *Spelmannus*. Omnibus ſubjiciuntur Concilia Scotica, regnante *Malcolmo III* A. 1076 habita, & reformatio Angliæ, ex decretis *Reginaldi Poli*, Cardinalis, ſedis Apoſtolicæ Legati, A. 1556, quæ non in *Spelmanno* leguntur, ſed aliunde adjecta ſunt. Singulis *Tomis* ſparſim additæ ſunt breves annotationes, quæ hiſtoriam Conciliorum nonnunquam illuſtrant, tum a *Spelmanno*, tum etiam ab Editore *Wilkinſio*, profectæ. Claudunt ſingulos *Tomos* rerum, quæ in iis occurrunt, Indices, accurate diligenterque inſtructi.

Pag. 672. 677. 791. 793.

THE HISTORY OF THE PURITANS, &c.

h. e.

HISTORIÆ PURITANORUM VOLUMEN TERTIUM, ab exordio belli civilis, ſive ab anno 1642, ad mortem uſque Caroli I, ſive ad annum 1648.

Londini, apud Rich. Hett, 1736, 4.
Alph. 1 plag. 17.

Stetit promiſſis ſuis Rev. Autor, & omnino functus eſſe videtur munere, quod ſuſtinendum eſt hiſtoriarum Autoribus, legemque ipſis imponit, ut tanto curatius ſanctiusque verſentur in rerum geſtarum exponenda memoria, quanto majoris ea momenti ſunt, quantoque pertinacioribus partium ſtudiis odiisque

que perplexa eſt & intricata earum ſeries. Ventum enim eſſe ſentiebat Autor ad ea tempora, in quibus, a religione, ut ſolet, ſumtis contentionum cauſis, accenſi in cives civium animi rem Anglicam in eum deduxerunt articulum, ut, cum memoriam ejus abolere non poſſent, crudelitatem cum pudore recolerent populares, & annuis ſupplicationibus publice quaſi expiare inſtituerent. Quare ſic horum temporum res recenſuit, ut plurium ſubinde Autorum dicta ſcitaque referat, quantum cuique parti concedendum ſit, vel ex adverſæ teſtimoniis demonſtret, & liberum in arduis Lectori relinquat judicium. Illud vero omnium primo memoria repetendum eſt, quod civilis illa diſſenſio in apertam tandem belli flammam exarſerit; cum nec Regi *Carolo*, nec Parlamento, deeſſent, qui, ſeu quod e re eſſe ſua, ſeu quod juſtitiam id poſtulare, putarent, in ſimultatum venirent ſocietatem. Quæ civilia negotia, quanquam in *prioribus* hujus Hiſtoriæ *Voluminibus* recenſendis alia mens nobis fuerit, præterire ſilentio hic non poſſumus, eo, quod arctiſſime cum religionis ſtatu his temporibus connexa ſint. Ad arma itaque concurſum eſt, atque inter utrumque exercitum, ut cetera prætermittamus, ad Edgehillenſe oppi-
Cap. I. dum, æquo fere, ut putatur, Marte, pugnatum. Inde Rex, refectis copiis, quieſcere viſo Parlamenti exercitu, conſilium de Londino ſubito impetu capiendo init, Brentfortum oppidum expugnat, propius urbem accedit, ſed, Comite Eſſexiæ ſe ſibi objiciente, infecta re, Oxoniam regreditur. Hieme belli apparatu ſupplicationibusque transacta, pacis conditiones cum ceteris hæ a Parlamento proponuntur: ut Pontificii omnes arma traderent, ſuprematum Papæ, transſubſtantiationem, purgatorium, hoſtiæ ſacræ cultum atque imaginum, abjurarent; ut, quæ in divino cultu nove mutata eſſent aut peccata, abrogarentur; ut Archiepiſcoporum Epiſcoporumque genus omne antiquaretur; ut infames plecterentur Clerici; Concilioque Theologorum convocato, publici cultus conderetur formula, & cetera Anglicanæ Eccleſiæ negotia curarentur. Rex contra in iis, quos ipſe proponebat, articulis nihil horum memorare, præter coercitionem Browniſtarum, Anabaptiſtarum, reliqua-

Digitized by Google

quarumque ſectarum ; teneris tamen hominum conſcientiis libertatem reſervare. Fruſtra pace tentata, armis res geſta eſt, proſpere quidem ex parte Regis; utrinque ſpoliati & ejecti Clerici; tribunalia infamium ejectorumque Clericorum a Parlamento conſtituta; jusjurandum de perſequendis Pontificiis impoſitum; dierum ſacrorum, jejuniorumque celebrandorum, ſuperſtitionis exterminandæ, reſtringendæ libertatis preli, definita ratio. Deinde a Parlamento Weſtmonaſterii coactum eſt CXX Cap. II. Theologorum, XXX aſſeſſoribus laicis ſtipatorum, concilium; Scoti in ſocietatem religionis & reipublicæ conſtituendæ, bellique adminiſtrandi, adſciti, & ſolenni fœdere inter utrosque ſanctum, ut Reformata, quam vocant, religio conſervaretur in Scotia, in Anglia ſtabileretur; Pontificia ſuperſtitio, & Epiſcopalis poteſtas, tolleretur ; ſervarentur, utcunque rebus procedentibus, Rex & jura Regis; plecterentur, qui inſtaurationem Eccleſiæ & reipublicæ impedirent; nemini liceret, in hac calamitate quieſcere, aut operam ſuam in rebus conſtituendis denegare. Declamare contra id fœdus *Carolus*, pace Hibernis, novas res molitis, oblata, copias inde novas transſcribere, celebrata tamen S. Cœna, jurejurando Proteſtantem ſe profiteri; concilium Weſtmonaſterienſe cauſam ſuam Belgicis, Gallicis, Helveticis, fratribus per literas exponere, neque id Rex negligere; ceſſare inde ab hoc tempore vetus diſciplinæ Eccleſiaſticæ ratio; conſtitutus Theologorum numerus, qui miniſterii S. candidatos examinarent. His ita geſtis, Rex, ne quid edictis III. ſuis deeſſe videretur autoritatis, ipſe quoque Parlamentum Oxoniam congregat. Varia deinde fortuna rurſus pugnatum. A Parlamento Weſtmonaſterienſi jam non de reformanda, ſed exſtirpanda penitus, avita hierarchia cogitatum; ejecti ſuis ſedibus Cantabrigienſis doctores Academiæ, qui ſecum haud facerent, ſimiliterque actum cum verbi divini miniſtris, aut pravæ vitæ, aut in Parlamentum malevolentiæ, reis. Tum vero IV. maxime in partes diſciſſum Theologorum concilium, Presbyterianorum, Eraſtianorum, Independentium, nomine diſtinctorum ; miniſtrorum tamen ordinandorum modus definitus, formula quoque publici cultus condita, Parlamentique commen-

data autoritate, a Rege vero improbata. Eodem tempore altius caput efferre Anabaptiſtæ Anglici, (ideo hoc cognomine determinandi, quod in ceteris plerisque cum *Calvini* ſcitis conſpiraſſe dicantur,) docere publice, ſcriptisque ſeſe defendere,
Cap. V. ſubinde tamen publicis quoque ſermonibus refutari, explodi libris, imo etiam civilibus pœnis affici. Sepulta fere adhuc fuerat inde a tribus annis *Laudi*, Cantuarienſis Archiepiſcopi, cauſa, nemine accuſationis memoriam renovante. Ea tum revocata ſub judicium eſt in gratiam Scotorum, & tribus primariis actionis articulis, quorum cauſa in cuſtodiam datus erat, decem alii ſuperadditi. Omnes ad hæc tria capita reduci poſſunt: auſum eſſe Archiepiſcopum Parlamenti jura, quantum in ſe, ſubvertere, Regis poteſtatem ultra legum limites extollere; everſionem civilium legum, libertatisque civium, tentaſſe; religionem legibus regni ſanctam immutare, atque introducere εἰδωλολάτρειαν ac ſuperſtitionem Pontificiam, ſtrenue conatum eſſe. Ad quæ ſingula, ut membris ſuis diviſa objectata erant, reſpondere quidem conatus eſt Archiepiſcopus, ita tamen, ut convictus haberetur criminum, quorum reus agebatur. Septem menſes ea cauſa judicanda abſumti; nihil omni dilatione pro Archiepiſcopo effectum, quam ut capite truncaretur, cum laqueum meruiſſe æſtimatus eſſet. Cum deinde, itidem fruſtra, de pace eſſet actum, arma reſumta ſunt. Quibus cum ſuperaſſet Parlamenti exercitus, in Eccleſiæ reformandis rebus illud perrexit. Ejecta erat magna Clericorum multitudo, qui faverant Regi. Quorum vacua pulpita cum non ſatis tempeſtive viris idoneis repleri potuiſſent, Epiſcopi conſtituere ſacrorum miniſtros recuſarent, niſi eos, qui cum Rege facerent, paſſimque plebeji & illiterati homines, maxime in exercitu, ſacras conciones haberent, ea vero res Presbyterianorum cauſam cavillationibus exponeret eorum, qui a Rege ſtabant; edixere Weſtmonaſterienſes curiæ, ne quis civium militumve curam ſacrorum ſibi arrogaret, quin autoritate Parlamenti conſtitutus eſſet; a ſe conſcriptos fore, qui eam rem procurarent; Scriptura enim judice nihil inter Presbyterum Epiſcopumque intereſſe. Iſta cura examinando-
VI.

rum

rum conſtituendorumque Clericorum concilio Theologorum Weſtmonaſterienſi demandata; ſubinde autem inter hæc orta controverſia, num adminiſtratio Eccleſiæ per Presbyteros jure divino ſancta ſit. Inde infinitæ lites Presbyterianos inter Eraſtianosque & Independentes motæ de ipſo illo Presbyterialis, ut ita dicamus, Eccleſiæ divino jure, de ſubordinatione Synodorum, de clavium poteſtate, deque tolerandis ſecus in religione ſentientibus; in quibus tamen ſtipati Parlamenti autoritate Presbyteriani maximam partem vicerunt. Neque ita multo poſt de Presbyterialibus tribunalibus, quæ in eccleſiaſticis cauſis jus dicerent, paſſim erigendis, & diœceſialium, claſſicalium, provincialium, & nationalis, nomine diſtinguendis, cogitatum eſt. Rex, fuſis ſuis copiis, nullam bello ſalutis ſpem ſibi reliquam proſpiciens, Scotici exercitus fidei corpus commiſit, paucorum dierum tempore ante datis ad Hibernos rebelles mandatis: ita pacem ipſis fore, ut nemo abjurare primatum Papæ cogeretur, ut libertas religionis ipſis concederetur, ut Academias & ſcholas inſtitutis ipſorum liceret conſtituere, ut nemo ante actorum reus ageretur. Ingrata ea res ſummopere Anglis fuit, durioresque ad pacis propoſitiones, maxime cum in poteſtate ſociorum *Carolus* eſſet, eorum fecit animos. Repetere jam preces ſuas Presbyteriani contra diſſentientes in religionis & Eccleſiæ ſtabiliendæ negotio, ſuffulciri a Scotis, Independentes ſuas preces iſtis opponere, delecti ex Theologorum concilio jus divinum Presbyterialis Eccleſiæ crepare, idem inſtituere Londinenſes ſacrorum miniſtri, Presbyterianiſmus hoc tempore fere uno maximum ſplendorem præ ſe ferre; Scoti exagitare Regem, ut facilem pacis conditionibus aurem præberet; ille contra confirmare, quod a propoſito recedere non poſſit, niſi convictus ante fuerit, nec epiſcopalem ordinem poteſtatemque divina inſtitutione niti, nec ſe jurejurando illo conſtringi, quod ſub inaugurationem ſuam dederit. Super hæc ſcriptis diſceptatum inter Regem & *Alexandrum Henderſonium*, Eccleſiæ Edinburgenſis Paſtorem, Academiæ Rectorem, eundemque Regis Diaconum. Parum tamen, hinc Rege de divina Epiſcopalis dignitatis autoritate Cap. VII.

perſuaſo, & delicatam conſcientiam ejus abrogandæ impatientem obvertente, inde *Henderſonii* morte interveniente, effectum eſt. Nec faciliorem Regem fuiſſe judicatu facile eſt ad ſupercilioſa pacis propoſita, quæ per delegatos Parlamenti denuo oblata fuere; cum, præter alia duriora, acceſſionem ad ſolenne Anglorum cum Scotis fœdus, abrogationem dignitatis epiſcopalis, omniumque munerum cum ea quodammodo connexorum, confirmationem concilii Theologorum, inſtaurationem cultus univerſi e lege ſolennis fœderis, procurationem conſenſus inter Scotos Anglosque ſtrictiſſimi atque univerſalis in ſacrorum ratione omnium, compellendos ad abjurandum Papæ ſuprematum, tranſubſtantiationem, purgatorium, &c. Pontificios, liberos eorum purgatorum ſacrorum doctrina imbuendos, pœnarum immiſſionem in Pontificios rigidiorem. Academiarum repurgationem, verborum divinorum ampliorem per duo regna propagationem, poſtularent. His abnuens Rex, Anglis a Scotis traditur; Parlamenti juſſu nomen quoque Epiſcoporum tollitur, bonaque eorum publicantur; a Presbyterianis rogatur, ne ultra procedant ſolennis fœderis contemtus, incrementumque hæreſium ac ſchiſmatum; multaque hanc in rem ſcripta edita, quorum vehementiſſimum eſt *Thomæ Eduardi*, ad Chriſti ædem Londini præconis, *Gangræna*, ſive *a Catalogue of many of the Errors, Hereſies, Blaſphemies, and pernicious Practices of this time.* Concinnata proinde fidei con-
Cap. VIII. feſſione, eademque a Parlamento Anglico Scotorumque legatis approbata, hi quidem domum diſcedunt, ab illis prima provincialis Synodus congregatur, a Clericis Londinenſibus teſtimonium veritatis contra errores editur, (*a Teſtimony to the Truth of Jeſus Chriſt and to our ſolemn League and Covenant againſt the Errors, Hereſies*, &c) aliorum vero ſcriptis ſub judicium vocatur. Exercitus, non alia conditione, quam ſi mentis ſibi libertas relinquatur, Presbyterianiſmo dominium conceſſurus, cum nihil obtineret, Regem Parlamento ereptum Hamptonicuriam abducit. At ille, cum tribus menſibus poſt per ſe ſibi ſatis hic tutus non videretur, Vectem inſulam ſubterfugit, quidque poſtulet concedatve, Parlamento, ſi pacem optent,

optent, per literas exponit; ſed, cum etiam tum difficilis nimium eſſet, ab iſto non amplius de pace compellandus cenſetur. Presbyterianis inſtigantibus, natale Chriſti feſtum antiquatur. Per delegatos Weſtmonaſterienſium curiarum Oxonienſis Academia, ejectis veteribus, repoſitisque novis doctoribus, reformatur. Interea Scoti, indigne ferentes, Parlamentum, ab exercitu ſubinde regi in quibusdam (& vero quidem) viſum, haud ubique e ſolenni utrorumque fœdere agere, clam iſto Regi inſtaurationem paciſcuntur, exercitumque poſt in Angliam mittunt. *Cromwellius* it iis obviam: dum bellatur, diſcedit Weſtmonaſterienſe Theologorum concilium, mutat Parlamentum ſententiam de non compellando Rege, pacem proponit, utque accipiat, dum dare & accipere per exercitum jam in Scotis occupatum liceat, hortatur, ipſum vero, quædam Rege concedente, nihil ex poſtulatis ſuis remittit. Tempore conſumto, communi partium culpa, re infecta diſceditur. Fuſis Scotis, redit victor exercitus, & elatus viribus Regem jam ſecundum capit, Londinum procedit, inferioris Parlamenti curiæ plerosque Senatores ejicit, paucos ſuarum partium ſubſtituit, *Carolum*, utcunque reclamante curia ſuperiore, capitis reum ſtatuit. Tum vero reliqui e concilio Theologorum, Londinenſes ſacrorum miniſtri, Scoti, præterea optimus quisque, pro Rege intercedunt. At nihil his rebus mota militaris illa curia, paucorum dierum lite acta, Regem, nequidquam provocantem ad judicium, *the Painted Chamber* a popularibus dictum, tumultuaria ſententia condemnatum, &, impune inſultante peſſimorum ſentina, ante palatii regii feneſtras proreptum, brevis orationis ſermone conceſſo, indigno facinore, capite truncant. Id actum d. 30 Jan. $164\frac{8}{9}$. Sublatus eſt *Carolus* annum agens ætatis undequinquageſimum. Corpus mortui privatim humatum Febr. 28 die, non niſi his verbis adſcriptis: *King Charles, 1648.* Cap. IX. X.

OSSERVAZIONI LETTERARIE, CHE POSSONO ſervir di continuazione al Giornal de' Letterati d' Italia, &c.

hoc eſt,

OBSERVATIONES LITERARIÆ, QUÆ inſervire poſſunt continuandis Ephemeridibus Literatorum Italiæ, ſub tutela Auguſtiſſimi Imperatoris CAROLI VI.

Tomus I.

Veronæ, typis Jacobi Vallarſii, 1737, 8.
Plag. 17.

Cel. Editor, quem eſſe *Scipionem Maffæum*, fulgidiſſimum in cœlo literario ſidus, ſatis nobis certo conſtat, *Tomo* huic Imperatoris ac Imperatricis, Auguſtiſſimi Numinis utriusque, imaginem, numo expreſſam, ac formulam Dedicationis, Invictiſſimo eidem Imperatori conſecratam, præmiſit, & ipſo hoc Opere continuationem *Ephemeridum* Italicarum, de rebus doctis inſcriptarum, molitur. Laudat in Præfatione librum, Genevæ A. 1728 ſub titulo: *la Bibliotheque Italique*, edi cœptum, ſed, quod boni omnes dolent, aliquot annis poſt abruptum. Inde ſuum aperit inſtitutum, quod ex ipſis libris, quorum ſumma exhibetur hoc *Tomo*, ſatis dilucide innoteſcit. Primo differitur de nova Operum *Hieronymi Stridonenſis*, in *Tomos decem* diſtributorum, editione, quæ opera & ſtudio *Dominici Vallarſii*, Veronenſis Presbyteri, Veronæ lucem adſpiciunt, opem ferentibus aliis in eadem civitate literatis viris. & præcipue, quem modo diximus, Marchione *Scipione Maffæo*. Cumprimis etiam rei huic ſaluberrimæ manus tulit adjutrices Canonicus *Franciſcus Muſellius*, Archi-
Pag. 8. presbyter cathedralis Eccleſiæ Veronenſis. *Vallarſius* certe, & Ebraici & Græci ſermonis, omnisque eccleſiaſticæ literaturæ, peritiſſimus, adeo nulli pepercit labori, ut per integrum biennium Romæ in Bibliothecis, tum Vaticana, tum aliis, defixus hæſerit, ibique conferendis MStis id temporis tribuendum exiſtimarit. Chronico *Hieronymi* inſumſit operam tempusque ante omnia. Edidit ſimul *Hieronymi Tractatus* 28 *in*
9. *Jeremiam & Ezechielem*, nec non *Homilias* 39 *in Lucam*, ex

Græ-

Græcis *Origenis* factas, Regulam & Epistolas S. *Pachomii*, ac lucubrationes *Hieronymi* alias, hinc inde olim dissipatas. Ipse in Ambrosiana Mediolanensi Bibliotheca ea, quæ e re sua fore credidit, annotare haud omisit. Veronæ autem, insignes reliquias Codicum Capitularium pervagatus, incidit in duo quadrata & gravia volumina, majoribus literis consignata, porro in tria seu quatuor volumina, in quibus majusculæ minusculis literæ sunt permistæ, nec non in *Vitam S. Pauli Eremitæ*, ab *Hieronymo* Pag. 11. scriptam, Dialogis *Sulpitii Severi* junctam, scriptam per *Ursicinum, Lectorem Ecclesiæ Veronensis, Agapito V. C. Consule*, id est, anno Æræ Christianæ 517, centum vix annis ab obitu *Hieronymi* elapsis. Varias editiones Operum *Hieronymi Vallarsius* in Præfatione generali percensuit, indicio suo adjuncto, *Quæstiones Ebraicas* ab *Hieronymo* in *Genesin* duntaxat scriptas 18. esse, nec porro continuatas, ipse suspicatur. Verba Hieronymi: *Alexandri verti Commentarios*, exponit de lectione, quasi dixisset: *versavi, evolvi, legi.* Ut adeo haud opus sit credere, ab *Hieronymo* Commentarios *Alexandri Aphrodisæi* esse in Latinum versos. Quamprimum illi *Hieronymi* editioni in manus nostras venire contigerit, reliqua nos quoque exposituros, non possumus, quin polliceamur. *Secundus Observationum literariarum Articulus* 41 seq. versatur in *Cassiodorii* scriptis, quæ Florentiæ A. 1721, 8, prodierunt sub titulo: *Cassiodorii Senatoris Complexiones in Epistolas & Acta Apostolorum & Apocalypsin, e vetustissimis Canonicorum Veronensium membranis nunc primum erutæ.* Diximus de hisce in *Actis* nostris *ad A. 1723 Mens. Jan. pag. 21 seq.* Posthæc *Joannes Garetus*, Monachus Benedictinus, omnia *Cassiodori* Opera edidit Venetiis A. 1729, eisque vitam *Cassiodori* præfixit. Disseruere nostri etiam de hisce in *Supplem. ad Nova Erud. Acta Tomo I Sect. I pag. 1 seq.* In *Complexionibus* illis leguntur isthæc *Joannea: Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt - -. Cyprianus, Tertullianus*, & ipse 63. *Lucianus* in Dialogo, *Philopatris* dicto, idem jam dictum ob 70 seq. oculus manumque habuere. *Thomas Tawson*, Vicarius Ecclesiæ Windsorienſis, scripsit copiosam Dissertationem ad *Maffæum*

Pag. 74. *um* de hac re, faſſus, teſtimonio *Caſſiodori* locum *Joannis* in arce & ſecuritate eſſe collocatum. *Tertio Articulo* diſſerirur de *Rerum Ita-*
79 ſeq. *licarum Scriptoribus*, Mediolani A 1723 a Cel. *Muratorio* edi cœ-
121 ſeq. ptis, & nuper demum abſolutis. *Quarto* afferuntur compendia e *Supplementis ad Ephemerides Literatorum Italiæ*, Venetiis in forma 12 Italice emiſſis. *Tomi* exigui *duo* priores editi fuerunt A. 1722, *tertius* vero A. 1726. Inſunt eis Diſſertationes variæ & Opuſcula breviora. Collectorem agit Ven. Abbas *Hieronymus Leonius*, Cenedenſis, qui illuſtrationum & judiciorum maximam partem adjunxit. *Volumine primo* ſeſe Lectori offert Reſponſio Comitis *Julii Fagnani di Sinigaglia* ad *Nicolaum Bernoullium*. Ille enim propoſuerat *Tomo XXVII Ephemeridum* illarum Theorema novum, *calculo integrali* annumerandum. Contradixit ei *Bernoullius*. Reſpondit *Fagnanius Tomo XXXI. Bernoullius* denuo ſuam ſententiam propugnavit in hiſce *Actis A. 1720 Men-*
123. *ſe Julio*. Cui ſeſe denuo oppoſuit, & ſua defendit, *Fagnanius* hoc loco, qui itidem *Tomo III Supplementorum* edidit reſolutiones duas Problematis, ad eundem calculum referendi, per viam ſimpliciſſimam. Præterea in *Tomo* illo *primo* legitur Comitis *Jacobi Riccati* Diſſertatio gemina, *prima* de proportione, quæ emergit inter affectiones ſenſibiles & vim objectorum externorum, a quibus producuntur illæ; *altera* de legibus reſiſtentiæ, quarum iuterventu media fluida retardant motum corporum ſolidorum. Accedit Epiſtola Cel. *Joannis Rizzetti*, in qua exponit de nonnullis ſuarum inventionum dioptricarum, quæ ne ipſi quidem *Newtono* patuerint ratione cauſæ extenſionis, quam patitur lux refracta. Sequitur eam Cel. *Gabrielis Manfredi* ſolutio Problematis, ad calculum integralem attinentis. Propoſuerat illud Cel. Anglus, *Taylor*, in *Actis* noſtris *A. 1719*. Scripſerat vero jam olim *Manfredus* Bononiæ A. 1707 librum abſolutiſſimum *de Calculo integrali*, quem ſupplevit ita hac ſecunda jam parte methodi infinitorum, quam promiſerat Marchio *Hoſpitalius*. Succedit huic ſolutioni *Continuatio cogitatorum apologeticorum ac Supplementorum ad* Borelli *opus de motu animalium*, Autore *Bernardino*
152. *Zendrini*. *Pars prima* jam apparuerat *Tomo XVIII Ephemeridum*.

dum. Parentius inprimis *Borellii* ſententiam impugnaverat, Pag. 125.
quocum eapropter *Zendrinio* res eſt. Excipit eam *Joannis Franciſci Beccatellii* Epiſtola de duabus in Muſica difficultatibus. Dolenduum id præcipue, notas algebraicas in Supplementis illis apparere admodum deformes ac varie truncatas. Progredimur nunc ad *Articulum quintum*, quo in compendium redigitur, quicquid legitur in *Collectione Opuſculorum ſcientiis accommodatorum & philologicorum*, Venetiis A. 1728, 12, edi cœpta ſub titulo: *Raccoltà d' Opuſcoli ſcientifici e filologici.* Editorem cognovimus eſſe digniſſimum P. *Angelum Calogeram*, Monachum Camaldolenſem. In *Tomo ſecundo* exſtat Diſſertatio P. *Thomæ Maffæi*, Dominicanæ profeſſionis, patria Neapolitani, *de uſu Mathematices in Theologia*, nec non alia *de doctrina Galilæi & Carteſii ſuper principio ſtatico univerſali. Poiſſonius*, commentator in *Carteſium*, agnovit, hunc nil docuiſſe aliud ac id, quod ex ſcriptis hauſerat *Galilæi*, licet *Carteſius* videri voluerit *Galilæana* haud vidiſſe. In *Tomo tertio* ſeſe offert Lectori Comitis *Fagnanii* methodus in- 131.
veniendi curvas aliquot, in quibus angulus a chordis factus, quæ procedunt omnes ex uno puncto & axe, ſit ad angulum factum a normalibus ad curvam & ab eodem axe, in data ratione numeri ad numerum. In *Tomo ſeptimo* duo alia ſpecimina occurrunt, eidem ſcopo inſervientia. In *decimo* inveniuntur Obſervationes de nonnullis exemplis in ſcriptis jam indicatis, & nominatim de deſcriptione cycloidis Geometricæ primariæ. *Duodecimo* inſertum eſt Theorema generale, cujus interventu deducitur juſta determinatio præmiorum debitorum in quacunque ſortitione (*Lotterie*), in uſum Genuæ, per omnia genera combinationis numerorum. In *Tomo XIII* idem Autor ſuppeditat methodum novam algebraice reſolvendi æquationes quarti gradus, applicabilem præterea ad reſolutionem æquationum gradus ſecundi: & in ultimo novam methodum reſolvendi algebraice æquationes cubicas, deductam ex nova ratione reſolvendi æquationes gradus quarti. In *Tomo IV* legitur Epiſtola P. *Joannis Franciſci Baldini*, Sommaſcii, *de Viribus motricibus*, qua demonſtrat, quomodo vires mortuæ

Digitized by Google

ſint in ratione compoſita ſimplicis vis, in velocitatibus ſeſe exſerentis, ac vi ſimplici maſſarum: & quomodo vires vivæ ſint in ratione compoſita ex vi ſimplici velocitatum uniformium, ac vi ſimplici maſſarum. In *Tomo* eodem *Dominicus Manni* oſten-
Pag. 135. dit, inventionem perſpicillorum non tribuendam eſſe *Alexandro Piſano*, ſed potius *Salvino degli Armati*, Florentino, qui Seculo XIII floruerit. Omittimus jam (de ipſo enim *Calogeræ* Opere & olim diximus, & proxime dicemus copioſius,) ea, quæ Viri doctiſſimi de natura motus terræ, circulatione ſpirituum in homine, & ſede animarum in meninge, atque de Planiſphærologio Se-
136 ſeq. reniſſimæ Ducis Parmenſis, *Dorotheæ*, per *Bernardum Facinium* invento, proferunt compendioſe. Promovemus gradum ad *Articulum ſextum*, quo Aſtronomicæ Obſervationes ex integro apponuntur, ſcilicet 1) Eclipſis Lunæ univerſalis, & Patavii a Marchione *Joanne Poleno* A. 1736 d. 19 Sept. tubo 7 pedum ſpectata ac annotata, & Viennæ a *Joanne Marinonio* obſervata, literisque memoriæ prodita; 2) tranſitus Mercurii per Solis diſcum apparentem, A. 1736 d. 11 Nov. ab eodem *Marinonio* Viennæ animadverſus ac deſcriptus; 3) Eclipſis Solis,
153. A. 1737 Cal. Mart. Venetiis a Cel. *Bernardino Zendrinio* obſervata; 4) tranſitus Mercurii per Solem, A. 1723 d. 9 Nov. obſervatus
157 ſeq. Bononiæ, dirigente opus Cel. *Euſtachio Manfredi*. Italorum Aſtronomi ſyſtema *Copernicanum* appellant *Italicum*, exortum quippe ex Philoſophia Italica & Pythagoræorum Italiæ, ac re-
143. ſuſcitatum in Italia a *Franciſco Maria Ferrarienſi*, quem diſcipulus *Copernicus* fuerit ſecutus, teſte P. *Thoma Campanella*, Dominicano, in *Apologia, pro Galilæo ſcripta*. Ipſi vero machinam cœli nondum adeo perſpectam exiſtimant, ut ſyſtema certum formari poſſit. Refertur præterea *pag. 161 ſeq.*, Cel. *Euſtachium Manfredi* minus ſecunda conflictari valetudine, (quæ utinam ei non fatalis fuiſſet!) atque horis commodioribus operam navare *Inſtitutionibus Aſtronomicis* ſuis ad umbilicum adducendis, nec non determinando Meridiano S. *Petronii*, atque annotationibus utiliſſimis, quibus *Guilielmini* liber *de natura fluminum* illuſtratur, adhæc vacare ſcriptis Ven. olim Abbatis *Blanchini* in ordinem redi-
163. gendis, quæ ille olim *de Meridiano Italiæ* conſignaverat. Pæne fuiſſemus obliti obſervatæ ab Ill. Marchione *Poleno* Eclipſios

ſola.

ſolaris A. 1737 Cal. Mart. ac ſimul animadverſorum lucis graduum in camera obſcura intra & ante tempus Eclipſios. In eandem lucis obſervationem jam inciderunt P. *Franciſcus*, Capucinus Gallus, in libro: *Nuova ſcoperta ſopra il lume*, ac minori accuratione *M. Bouguerus* in ſcripto pulchro *ſopra la gradazion della luce*. *Articulo VII* enumerantur & exponuntur Inſcriptiones, quibus ſuperbit Vindobonenſe Muſeum Imperiale in atrio Bibliothecæ, collectæ ex Tranſilvania, Hungaria, Stiria, vicinisque terris. A. 1722 juſſu invictiſſimi Imperatoris civitatis Weiſſenburgi caſtro in Tranſylvania inſtaurando labor impendebatur, ſimulque a perſcrutantibus foſſas ac fundamenta repertæ fuerunt ruinæ ædificiorum antiquorum, ac inter illas lapides inſcriptionibus vetuſtis ſignati, qui, monente Illuſtriſſimo *Scipione Maffæo*,, juſſu vero Cæſareæ Majeſtatis, Viennam fuere translati. Lapides e Stiria ac Carniola ſimiles Auguſtiſſimus *Carolus VI* ipſe A. 1728 in itinere, Tergeſten ſuſcepto, reperit, ſuaque cura haud immerito judicavit dignos. Quarum Inſcriptionum ſingularum vix pars tertia penes *Gruterum* aliosque Inſcriptionum ſcriptores reperitur. Weiſſenburgum, a Walachis Belgradum appellari ſotum, in lapidibus inſcriptionibusque vocatur *Apulum*, *Municipium Apulenſe*, *Colonia Apulenſis*, quod nomen poſtremum eſt apud *Ulpianum Dig. Lib. 50 Titulo de Cenſibus §. 9.* Nomen *Albæ Juliæ* poſt annum 1500 demum hic perhibetur natum *pag 174.* Exhibentur deinde 56 Inſcriptiones, nondum publicis formis deſcriptæ. Dicuntur vulgo Aſſeſſores Jovis 12 *Conſentes*. Sed ex una & altera harum Inſcriptionum perſpicitur, *Conſentientes* etiam fuiſſe appellatos. En exempla ſatis clara: *Mercurio Conſentienti; Marti Amico & Conſentienti.* Conſentientes fuerunt vocati, quia petentium deſideriis annuerant conſenſerantque. *Articulo octavo* exhibentur *Diſſertatio & Animadverſiones ad nuper inventum Severæ Martyris Epitaphium* in compendio. Scriptum hoc exiit in lucem Panormi A. 1734, fol. Occaſionem ejus hanc accipe. In catacombis Romæ inventa fuit tabula marmorea alba, loculo applicata, ac in loculo reliqua ſceleti humani

Pag. 164. 166 ſeq. 168 ſeq. 170. 173. 204 ſeq. 214.

mani ruina, una cum calice ſeu vaſe vitreo, pedem magno unum, ſanguinem condenſatum ſeu cruorem induratum referente, quod, ipſo teſte *G. G. Leibnitio*, martyrii fuit ſignum. Inſcriptio non eſt ſculpta, ſed cinnabaris colore depicta. P. *Antonius Lupi*, Jeſuita, Diſſertationis Autor, eam figuræ debitæ accommodatam, literisque ſuis expreſſam, dedit. Ea eſt hujusmodi: *Coſule Cludio & Paterno nonis Nobenbribus die Beneres Luna* XXIIII *Leuces Phelie Sebere careſſeme poſuete ed iſpirito ſancto tuo -- a annuorom -- ed meſoron* XI *deuron* X.

Pag. 216 ſeq. Oſtendit explanator, Conſulatum Imperatoris *Claudii* Gothici ac *Paterni* incidere in annum 296. *Articulo IX* exhibetur ſcriptum, A. 1736 Pariſiis ab Ill. *Maffæo* editum, hic vero acceſſionibus quibusdam locupletatum, de religione gentilium

223 ſeq. ſeu idololatrarum in moriendo, delineata in antiquo vaſe, quod, anaglypho artificio elaboratum, Pariſiis aſſervatur. Nos in ad-

TAB. I. jecta huic *Menſi* Tabula ænea id, quantum licuit, accurate delineatum dedimus. Tres in eo viri, lauro ſeu diademate cincti, videntur ſacerdotes repræſentare; nam reliqui homines, mœſti &

pag. 22. lugentes, coronas abjicere conſueverant, unde Ἀναῤῥῆξις στεφάνων, *projectio coronarum*, apud *Pollucem* mœroris ingruentis eſt ſignum. Sacerdotibus autem coronæ erant propriæ. Unde apud *Heſychium*: στέμματα τῶν ἱερέων, διαδήματα ἀρχιερατικά. In Concilio Eliberitano fit *Can. 55* mentio de *ſacerdotibus, qui tantum coronam portant. Innocentius I* Papa ad Concilii Toletani Aſſeſſores ſcripſit de eis, *qui poſt baptiſmum vel coronati fuerunt, vel ſacerdotium, quod dicitur, ſuſtinue-*

231. *runt.* Conf. *Julius Firmicus* in *Aſtrol. III, 14.* Ex hac corona ſacerdotum ethnicorum, quod Autor ipſe monet *pag. 231*, enata fuit conſuetudo tondendi capillos Presbyterorum & Monachorum Romanæ Eccleſiæ in circulum circa capitis verticem. *Auguſtinus* certe in literis ad *Proculianum* opponit coronam Chriſtianorum coronæ idololatrarum. In lege vero quadam *Arcadii* ac *Honorii* omnis ordo Clericalis nomine *coronatorum* denotatur, *C. Th. de Epiſc. & Eccl. I. 38, non per coronatos* &c. Sacerdotis laureati *Dianæ* mentionem facit *Achilles Tatius Lib. V.* Prudentius *miniſtros Deorum*, i. e. Sacerdotes, *laurigeros* appellat. Sacerdotes ſane olim Romæ ſacrifica-

ficarunt lauro coronati, *Macrobio* teſte *Sat. III, 12*, ac *Plinio Hiſt. Nat. II, 105*. Objicies, Sacerdotibus haud licuiſſe morientibus adſtare. Reſpondet vero Autor, ſacerdotibus minoris dignitatis illud haud nefas fuiſſe exiſtimatum. Hi enim, *flamines* vulgo dicti, penes Græcos vocabantur Στεφανοφόροι, teſte *Dionyſio Halicarnaſſ. Ant. Rom. Lib. II.* Horum erat, curare religionem privatam, ac Deam *Neniam* apud moribundos invocare, cui extrema viventium tempora, *Arnobio* teſte *Lib. IV*, erant addicta. Adſtant in icone delineata præter ſacerdotes duo viri muſici, quorum alter enixe inflat cornu retortum, alter vero tubam. Veteres credidere, muſico concentu morbos fugari, diras ſeu genios malos triſtesque umbras ex æthere profligari. Conf. *Plin. Hiſt. Nat. XXVIII, 2.* Ob eandem rationem tubæ ſolebant ſtrepere, luna laborante, magicas incantationes averruncaturæ, teſte eodem *Plinio II, 12*. Ea quoque opinione domeſtici Regis *Sauli* erant imbuti, ſcilicet cytharæ cantu malignos ſpiritus depelli, *1 Sam. XVI, 16*. Vas, in angulo conſtitutum, ſuffitum repræſentat odoresque, remedia improbis ſpiritibus exhibituros. Erant herbæ, quibus vis avertendi maleficia putabatur ineſſe. De *verbena* jam nil monemus. *Joſephus* huc refert herbam *baaras*, *de Bell. Jud. VII.* Cornicines tubicinesque ſimul ſolebant canere, teſtibus *Livio II, 64*, & *Vegetio II, 22*. Idem ritus hic exſtat. Juvenis alatus, facem tenens inverſam, eſt *genius*, indicans, mortibus regnum Amoris conturbari. *Angelum mortis* vocant illum Judæi, qui itidem multa ex lacunis gentium in ritus ſuos translata venerantur. Hæc eſt ſumma Diſſertationis elegantis, &, quæ ab omnibus antiquitatum ſtudioſis integra legatur, digniſſimæ. Ipſa, ut diximus, A. 1736 Pariſiis publice fuit edita, quaſi Supplementum Operis, cui ipſe præfixit titulum: *Galliæ Antiquitates ſelectæ.* At pagella admonet, ut turgida vela contrahamus. Liceat itaque paucula addere, ex uſu publico futura, ac ita rivos claudere. *Articulus X* offert ſummam libri, Venetiis A. 1734, 4, emiſſi, cui nomen: *Memorie iſtoriche della Guerra per la ſucceſſione alla Monarchia di Spagna.* *Articulo XI* recenſetur argumentum libri:

Pag. 233. 236. 239. 245. 251.

Pag. 251. bri: *Memorie del General Maffei, Verona, 1737, 12.* Marchio *Alexander Maffæus* a prima juventute militiæ nomen dedit, operamque navavit militarem bellicoſiſſimo Electori Bavariæ *Maximiliano Emanueli.* Prima expeditio, cui interfuit, exſtitit illa, qua A. 1683 Vindobona a Turcorum inſultibus fuit liberata. Ultima fuit illa perjucundi eventus, quo
256 ſeq. A. 1717 Alba Græca a Chriſtianis eſt recuperata. *Articulus XII* repræſentat ſummam libri, cui eſt inſcriptio: *Proſe e Poeſie dell Abate Gerolamo Tagliazucchi, Torino 1735, 8.* Autor eſt Profeſſor regiæ Taurinenſis Academiæ. Prima declamatione diſceptatur, an in ſcholarum inſtitutiones introducere liceat uſum vulgarium linguarum, ac Latinæ datur palma linguæ in Oratione Latina; Italicæ autem uſus in diſciplinis defenditur Italica altera. Subjungitur Oratio Latina, in Auditorio majori Academico recitata, *cum, jubente Ill. & Excell. Magiſtratu, Italica lingua atque eloquentia in ſcholas politiores primum inveheretur. Articulo XIII* pertexitur argumentum li-
265. bri, qui A. 1732, 8, Tiguri prodiit ſub titulo: *Paragone della Poeſia Tragica d'Italia con quella di Francia.* Autor diu latuit, donec tandem cognitum, eum exſtitiſſe virum dignitatis equeſtris, Bergamenum Comitem, *Petrum di Calepio*, publicis privatisque occupationibus ornandis alias ſatis diſtentum. Ipſe jam decem annos deſudat in *Apologia pro Oedipo Sophoclis*, cui adjecit animadverſiones non paucas in translationem *Orſati Juſtiniani.* Innititur regulis notioribus, ex Poetica *Ariſtotelis* derivatis, pars maxima eruditorum. Quid Autor in Italorum Gallorumque elaborationibus tragicis laudet vituperetve, alibi ediſſeremus, ubi librum ipſum delibabimus ac in compendium mittemus. In calce *Obſervationum literariarum* repetita eſt Italica, eaque poetica, verſio, a politis-
309 ſeq. ſimo *Maffæo* adornata, primi cantus ex *Iliade Homeri*, quæ Londini A. 1736 in lucem exiit. En ejus initium, hexametris indutum:

Canta lo ſdegno del Peliade Achille,
O Diva; atroce ſdegno, che infiniti

Pro-

Digitized by Google

Produſſe affanni a' Greci, e molte ancora
Anzi tempo a Plutone anime forti
Mandò d' Eroi, e d'eſſi paſto a i cani
Fece, e agli augelli; ma così di Giove
Adempieaſi il conſiglio - - -

UNIVERSÆ PHYSIOLOGIÆ CONSPECTUS Anatomico-Mechanicus, quem confecit & propugnabit in auguſtiſſimo Monſpelienſis Apollinis Fano, ab hora octava ad meridiem, die Menſis Aprilis A. 1737, JOANNES HONORATUS PETIOT, Sabulonenſis, Diœceſis Lucionenſis apud Pictones, Artium liberalium Magiſter, jam dudum Medicinæ Alumnus, Univerſitatis Conſiliarius, & publicus Anatomiæ demonſtrator; Præſide Illuſtriſſimo Viro ANTONIO FIZES, Regis Conſiliario & Medico, nec non in alma Monſpelicana Medicorum Academia Chymiæ Profeſſore Regio digniſſimo, in Celeberrima Juris Facultate Matheſeos Profeſſore, & Societatis Regiæ Scientiarum Monſpelienſis Socio meritiſſimo; pro prima Apollinari Laurea conſequenda.

Monſpelii, apud Auguſtinum Rochau, Regis ac Univerſitatis Typographum unicum, 1737, 8.
Plag. 12.

A principiis exorſus Autor, Elementorum ſolidorum partem fibrillam vocat, ſed Metaphyſicorum ſenſu ſumtam, non cavam, ex qua tamen, parallelo ordine cum ſimilibus texta, fiat membrana fibrillaris, in modum axis convoluta, quibus denique fiat vas ſimplex aliud compoſitum, & fibra grandior, cujus parietes etiam vaſculoſi dici debeant. Summus omnium partium corporis animati conceptus eſt vas; nam præter hoc & humores, vaſe, ſed diverſiſſima natura, contentos, nihil in omni œco-

œconomia animali dicendum ſupereſt. Omnia ad æquilibrium ſolidorum & fluidorum redeunt. Vaſa hæc vel corporis partibus ſunt communia, arteriæ, nervi, venæ, vaſa lymphatica, vel quibusdam propria, ductus viſcerum, pancreatis, hepatis, & ſic porro. Arteriæ a baſi in apicem, venæ ab apice in baſin, tendunt; utrorumque mutua eſt immerſio in locis, ubi poſſibilem exiguitatem arteriæ indipiſcuntur. Reſpondent diametris cavorum humores, qui conſtant plus vel minus levigatis, politis, motuive aptis, particulis, quarum aliæ ad gelatinam prone magis cohærent, ſed omnes in ſubtiliſſima disjunctione & molecularum parvitate conſervat principium motus. Omnium humorum, niſi quos congenitos ab ovulo habuimus, prima origo eſt chylus, oleoſus, parum ſalſus, nec niſi per moram acidus. Hujus mutata ſuperficies ſanguinem præſtat duplicis, fluidioris ſolidiorisque, ſubſtantiæ, prout refrigerium ejusdem ex vena miſſi docet. Solidum, quod ſanguini ineſt, quicquid in illo facile concreſcit, globulis hinc illinc gelatina ligatis conſtat, ſed nec aer abeſt, nec alia minuta corpuſcula, quandoque heterogenea. Nervorum lympha experimento *Bellini*, circa nervum phrenicum inſtituto, declaratur. Aſt longe ſubtilior hæc eſt lympha, imo ſub ſenſus neutiquam revocanda. Reliqui humores pellucidi, ſubtilitatis gradu a ſe invicem diverſi ſunt, ſive per arteriolas cutaneas glandulasque miliares tranſpiratione Sanctoriana & ſudatione excernantur, ſive hinc inde, plus vel minus conſiſtentes, ſub titulis ſalivæ, mucinarium, lachrymarum, aliisque nominibus per reliqua corporis cava a ſanguine divortium fecerint. Sanguinis & humorum perennis motus circulusque, ſuis legibus adſtrictus, vitam facit. Hunc duo momenta definiunt, quantitas & velocitas. Quantitatem probabilem vario modo definiunt Autores. In *Actis* noſtris *A. 1698* dicitur juvenis quinque ſupra ſeptuaginta libras ſanguinis hæmorrhagia dimiſiſſe, ſalva interim vita. Hunc, paſſim in corpore exiſtentem, ejusdemque vaſa diſtendentem, ſanguinem, paulatim recipit dexter, dimittit ſiniſter cordis thalamus, cujus virtus *Keilio* æquiparatur octo unciis, *Borello* centum triginta quinque mille librarum ponderi, ita,

ut

ut mirum ſit, adeò inſignem Autoribus in materia tam ardua eſſe poſſe diſſenſum. Docent autem experimenta Hydroſtatices, Hydraulices, Mechanices, fluida diverſa, ab eadem vi propulſa, eadem non celeritate progredi. Hinc ſanguis arterioſus, e ventriculo ſiniſtro cordis expulſus, velocius truditur per magnas arterias, tardius vero tardiusque per minores & minores. Nihil autem impedit, quo minus & illa, in minimis vaſis contingens, projectio ſit violenta, prout ex uberrima *Sanctoriana* tranſpiratione elucet. Hoc impetu elongantur vaſa, fit incrementum corporis & nutritio, aere interea, qui ſanguinis pars eſt, non quieto, quo variis locis ſubeunte, inteſtinus humorum motus & evolutio mire adjuvatur. Aſt anima, iſtis corporis conditionibus uſa, obſequioſam nacta cerebri lympham, imperat, imperando movet, motus ciet voluntarios, patitur ſpontaneos, eorundem legibus afficitur, ideas haurit per ſenſoria, colligit, componit, intelligit, memor eſt, ratiocinatur. Gratulamur univerſo Medicorum in alma Monſpelienſi Academia ordini de egregiis iſtis ingeniorum lucris, quorum aliquam partem, noſtris his *Actis* inſerendam, avidi ſubinde expectamus.

DE VETERUM ARGUMENTIS PRO Telluris ſphæricitate Diſſertatio, habita in Seminario Rom. Soc. Jeſu a Comite VINCENTIO DE GAMBARA, Academico Redivivo, comite ALPHONSO CASATI, Redivivorum Candidato, Seminarii Rom. Convictoribus.

Romæ, typis Anton. de Rubeis, 1739, 4.

Plag. 2, cum Tab. 1 æri inciſa.

DISSERTATIO DE TELLURIS FIGURA, habita in Seminario Rom. Societ. Jeſu, a JOSEPHO PASSI, LUDOVICO MALFATTI, DOMINICO DE ANGELIS, Academicis redivivis, Seminarii Rom. Convictoribus.

Romæ, typis Anton. de Rubeis, 1739, 4.

Plag. 3, cum Tab. 1 æri inciſa.

Hæ duæ Diſſertationes perquam accurate conſcriptæ ſunt, & inſignem oſtendunt eruditionis mathematicæ apparatum. In priore, prout ex ipſa inſcriptione conſtat, præcipua proponuntur atque excutiuntur argumenta, quæ ad probandam ſphæricam Telluris figuram a veteribus ſunt adhibita. In poſteriori vero, quid ex recentiorum vel hypotheſibus, vel obſervationibus, deduci poſſit, ad definiendam Terræ figuram, diſputatur. Primum argumentum, jam a veteribus uſurpatum, in æquilibrio fluidorum nititur: ex quo illud ſequi, omnino manifeſtum eſt, ut Tellus ſatis exacte ſphærica eſſe debeat, ſi modo & ipſa quieſcat, & gravia dirigantur ad unum atque idem centrum, moles terraquea ex fluido homogeneo conſtet, vel maria certe (ut loquitur Autor) ſe usque ad polos inſinuent. Alterum argumentum, ex apparentiis terreſtribus deſumtum, & a proſpectu iter facientium, & in variis altitudinibus conſtitutorum, curvitatem Telluris, non figuram ſphæricam, demonſtrat: cum nec factæ ſint, nec fieri poſſint, tam accuratæ obſervationes, quibus conſtet, ex æquali altitudine, in diverſiſſimis quibusque & remotiſſimis regionibus, ad eandem ubique diſtantiam proſpectum patere, & refractionem radiorum ſemper & ubique æqualem eſſe. Similem vim tertium argumentum habet, quod apparentiæ cœleſtes ſuppeditant, hoc eſt, elevationes poli, & ortus occaſusque ſiderum. Denique quartum argumentum, a figura umbræ terreſtris in lunaribus defectibus ductum, ſatis probat, Tellurem eſſe ſaltem ad ſenſum ſphæricam: immo, præter hoc argumentum, non aliud habuiſſe veteres, Autor pronuntiat, quo ſphæricam Terræ formam ſolide adſtruere potuiſſent. Jam, quod ad recentiorum ratiocinia attinet, qui partim ex diverſa corporum gravitate, in diverſis regionibus nuper detecta, partim ex inæqualitate graduum Meridiani, veram Terræ figuram definire conantur, ea ratiocinia ita excutiunt alterius Diſſertationis Auto-

Autores, ut tandem, cum *Poleno* & *Richtero* noſtro, utroque Celeberrimo Viro, hac in re omnino conſentientes, concludant, nihil eſſe, quod, vel produci Tellurem ad polos, vel comprimi, & ſphæroidis potius, quam ſphæræ, figura comprehendi, evincat. Et gravitatis quidem inæqualitatem in variis locis princeps *Hugenius* per vim centrifugam, ortam ex diurna Telluris converſione, atque inde porro ipſam Terræ figuram, demonſtrandam ſuſcepit. Eum igitur, magnumque *Newtonum*, & *Hermannum*, ſecuti Noſtri, cum per elegantem ſyntheſin, tum etiam ope calculi analytici, luculenter ac ſuccincte docent, quam induere figuram Tellus debeat, ſi tota in aquas reſoluta circa axem revolvatur. At, cum hujusmodi demonſtrationes totæ innitantur hypotheſibus de gravitate, quam alii conſtantem, & verſus ipſum Terræ centrum ubique directam, concipiunt, alii in alia ratione diſtantiarum a centro vel creſcere vel decreſcere, alii, cum *Newtono*, in ratione reciproca duplicata diſtantiarum a ſingulis materiæ particulis imminui, contendunt, facile intelligere licet, ante hanc diremtam litem, atque etiam ex ipſa hypotheſi *Newtoniana*, propter denſitatem terrarum, in diverſis locis oppido diverſam, nihil certi de figura Telluris ex phænomenis gravium definiri, nihiloque magis motum Terræ diurnum ex ejus figura, quam figuram ex motu, deduci poſſe. Et, quanquam ſolertiſſimis laboribus, cum aliorum, tum noviſſime Cel. *de Maupertuis*, ſociorumque ejus, (quorum methodum in dimetiendis Meridiani gradibus accurate Autores noſtri exponunt,) permultum ſine dubio debeamus, tamen, cum & hujus generis obſervationes, præter refractionum minime contemnendam rationem, a directione gravium dependeant, &, quantumvis accuratæ, ad neceſſariam ſubtilitatem non pertingant, iterum ſane concludendum videtur, non aliam Telluri figuram rectius attribui etiamnum poſſe, quam ſphæricam. Atque hæc eſt utriusque Diſſertationis ſumma. Nunc, ut quædam ipſis doctiſſimorum Autorum verbis afferamus, Problematis tertii ex poſteriori Diſſertatione Corollarium ſextum, ſeptimum, & octavum, huc tranſcribere placet; ubi de hypotheſi gravitatis *Newtoniana*,

& ſecundum eam, ad hunc modum Noſtri ratiocinantur. Coroll. VI: *Si præter montes, qui exſtant, ſit ſub ipſa Telluris ſuperficie alibi major per aliquot milliaria materiæ denſitas, alibi minor, vel etiam ingentes cavitates adſint, variabitur ibidem tam vis gravitatis, quam directio: augebitur enim gravitas in totam Tellurem, vel minuetur gravitate, quæ reſpondet exceſſui vel defectui materiæ in proximis locis, quæ in majore diſtantia ſenſibiliter non agit.* Coroll. VII: *Poterit igitur in hypotheſi* Newtoniana, *imo videtur & debere, gravitas non dirigi perpendiculariter ad illam regularem curvam, ad quam reducitur inæqualis meridiana Telluris ſectio. Unde Tellure & immota & ſphærica, in ea gravitatis hypotheſi, alia alibi appareret graduum amplitudo, nec aberratio poſſet corrigi; cum comperta non ſit denſitas in diverſis locis. At, cum aquarum denſitas minor ſit denſitate montium, & corporum fere omnium major denſitas in frigidiſſimis locis, quam in calidiſſimis, minor erit gravitas in Inſula Cayenna, in medio oceano ſita, ac ſub zona torrida, quam in mediterraneis regionibus ſub zona temperata, & multo etiam minor, quam verſus polos. Quidni igitur inde proveniat pendulorum iſochronorum inæqualitas, Tellure immota?* Coroll. VIII: *Videtur hinc erui poſſe methodus, ipſam* Newtoni *hypotheſin de gravitate obſervationibus vel confirmandi, vel oppugnandi. Si enim ultra & citra Pyrenæos e. g. montes in eodem meridiano ſimul obſervetur ejusdem fixæ diſtantia a vertice, & inde poli elevatio; deberet, ob contrariam utrobique aberrationem, majorem fortaſſe integro minuto, differentia polaris altitudinis, licet in exigua locorum diſtantia, evadere multo major, quam ut in obſervationes refundi poſſit. Si vero id compertum foret, quidni inde orti dicantur errores, qui nunquam ſatis vitari potuerunt, in computandis Eclipſibus, ac in aliis Aſtronomicis obſervationibus, locorum nec longitudine, nec latitudine, ſatis determinata, nec Meridiana linea fortaſſe exacte deſcripta?*

MALEISCHE SPRAAKKUNST, &c.

hoc eſt,

hoc eſt,

GRAMMATICA MALAICA, EX SCRIPTIS Malaicis conſtructa, cum Præfatione, introductionem in hunc librum continente. Accedit duplex Bibliotheca librorum, in hac lingua tam ab Europæis, quam a Malojis, ſcriptorum; Autore GEORGIO HENRICO WERNDLY.

Amſtelodami, ſumtibus Præfectorum Societatis Indiæ orientalis, typis R. & G. Wetſteiniorum, hujus Societatis typographorum, 1736, 8.

Alph. 1 plag. $6\frac{1}{2}$.

Etſi ante *Werndlium* linguæ Malaicæ non defuerunt cultores; hic tamen fere omnibus excellere videtur. Eximium hoc induſtriæ atque eruditionis documentum præfectis rei Indicæ, iisque ſigillatim, qui Scripturæ ſacræ in linguam Malaicam transferendæ providerent, inſcripſit, quorum ſub imperio, in India orientali latiſſime patente, amplius viginti linguas matres, minorum Inſularum ratione non habita, reperiri affirmat, quas inter omnes Malaica una eminet. Atque huic, opere a multis tractato, a ſe tandem perfecto, verbum divinum mandatum eſſe, lætatur Autor, omnibusque votis exoptat, ut translatio Malaicarum literarum typis pervulgata barbaræ plebi exhibeatur. In Præfatione linguæ ſuæ hiſtoriam ſcitu dignam contexuit Grammaticus. Dicitur autem hæc lingua eruditis Djawica, vulgo Malaica. Si cum Arabica & Perſica conferatur, vulgaris eſt, teſte libello Malaico, cui titulus: *Speculum fidelis*; aſt extra patriam linguis eruditorum annumeratur. Djawicæ nomen a Perſico *Djâ*, quod locum vel ſpatium ſignificat, peti poſſet, atque adeo lingua hæc dicenda eſſet ſpatioſa, quæ longe lateque dominatur; neque enim in Inſula ſolum, quam nos Sumatram, incolæ Indalus vocant, & in peninſula Malacca, tanquam patria lingua colitur, ſed & aliorum fines occupavit. Rectius vero ab antiqua patria Djà- Pag. 3.

Pag. 5. wa, hodie Sumatra vocata, nomen accepiſſe cenſetur. Etenim, Javam minorem, cujus *Marcus Paulus de Venetia* mentionem facit, Sumatram fuiſſe, patet ex ipſa deſcriptione terræ & regnorum; quanquam Luſitani inſulam Sumbawam Ja-
9. vam minorem appellaverint. Sumatram a Java non fuiſſe diverſam, argumento etiam eſt vocabulum *Benjouin*, ſive *Benzoin*, quod Arabice *Lubân Djâwij*, thus Javanum, enuntiatur. *Jovin* ſive *zoin* ex voce Javæ natum eſſe, nemo dubitat; num prior ſyllaba *ben* decerpta ſit ex *luban*, an filium ſignificet, an arborem, in medio relinquitur. Jam vero ex Itinerariis conſtat, Benzoin omnium pulcherrimum in ſola inſula Sumatra proferri. Nec tamen ſolum his duabus inſulis, verum etiam terræ Malaicæ, ſtrictim ita dictæ veteres nomen Javæ impoſuerunt. *Ptolemæus Lib. VII Cap. 2* habet Ἰαβαδίου, ὃ σημαίνει κριθῆς νῆσος. *Bochartus* in *Geographia ſacra* id interpretatur inſulam Javæ, *diu* Perſice & Indice inſulam, *jabad* ſive *ajbad* Arabice hordei genus, notante; at proclivius hæc *Thomæ Hyde* in *Relig. Perſar. Append. pag. 498* fluere videntur ex Perſico & Malaico *Djâwa*, hordeum. Apud *Ste-*
13. *phanum* terra Malaica nominatur Taprobane: Ἀργυρᾶ μητρόπολις, inquit, ἐν Ἰνδικῇ Ταπροβάνῃ νήσῳ ὃ ἐστι κριθῆς νήσου. Καὶ γὰρ εὐφορωτάτη ἐστὶ, καὶ πλεῖστον ποιεῖ χρυσόν. *Bochartus* & *Salmaſius* Taprobanen idem eſſe putant, quod *Ptolemæi Jabadiu*. Quemadmodum vero Autor animadvertit, plurima Indiæ locorum nomina Perſicæ originis eſſe; ita & Taprobanen Perſicum *Dabûrbân* eſſe ſibi perſuadet, quod *Zephyri cuſtodem* ſignificat. At vero ſciendum eſt, Indiam intra Gangem Perſice vocari *Bâlâbâd*, h. e. ſupra ventum; & alteram extra Gangem, *Zîrbâd*, h. e. infra ventum. Verum hac ratione Taprobane variis inſulis convenit, niſi inter urbem Ar-
16. gyræ & civitatem & regnum Pejrakh, quod etiam argentum denotat, ſimilitudo intercedere exiſtimetur, aut Sumatra inprimis pro Taprobane habeatur, propter τὸ ποιεῖν χρυσὸν πλεῖστον, quod hujus inſulæ proprium eſt. Malaica dicitur hæc lingua a populo in Sumatra ad flumen Malâjuw habitante, & regnum Palimbang conſtituente. *Malâdjuw* vero in lin-

gua

gua Palinbangica & Javana eſt celerem, agilem, eſſe. Sub ultimo Malaici ſanguinis Rege, *Demang Lejbâr Dâwan*, tres juvenes, miraculis clari, ſe *Alexandri M.* poſteros ajebant, Pag. 22. tantumque fidei & gratiæ ſibi conciliabant, ut ſenîores duo ex ipſis Reges in Maningkâbaw & Tandjong Pûra eligerentur; junior vero in ſolium Palimbangi eveheretur, rege priſco ſua ſponte adminiſtri primi munus amplectente. Novus Rex, ſi non *Alexandri M.* nepos, imitator certe, nova regna quæſiturûs, in terram Tamaſûkh venit, quæ hodie Malaica audit, ibique, urbe *Singa Pûra* excitata, ſuos ſedem figere jubet; at haud longum temporis intervallum interceſſit, cum a Rege terræ Madjapâhit, in inſula Java, deturbarentur. Aliam igitur urbem exſtruxerunt, Malaccam ſcilicet, quæ Belgarum ditioni, ejectis Luſitanis, jam ſeculum prope adſcripta eſt. Tertius Rex Malajorum Malaccanorum ſe *Muhamedis* religioni dedit. 30. Regnum hoc, multis rationibus auctum, ſat floruit, donec Luſitani veteres incolas expulerint, eosque novæ urbis evocandæ conſilium capere coegerint, quæ, Djôhor dicta, adhuc Regibus ſuis paret. Eruditi Malaji linguam hanc vocant *infra ventum* uſitatam, ob diviſionem Indiarum, quam commemoravimus. Tam longe vero interdum termini 34. ſupra ventum proferuntur, ut & Europam cunctam, & omnem Aſiam occidentalem, comprehendant; atque adeo Aſia reliqua infra ventum poſita cenſeatur; hinc lingua Malaica haud exiguæ telluris parti ſervit, atque ab ipſis Sinenſibus magni fieri ſolet. 37. *Relandus* de linguis Inſularum orientalium §. 26 teſtatur, linguæ Madagaſcaricæ & Malaicæ nonnulla vocabula communia eſſe. 39. A Malajis quinque linguæ, vel potius ſtili genera, traduntur: 1) lingua vulgaris; 2) aulica: ita e. c. indignum putant, Regem dici edere, dormire, mortuum eſſe; Rex enim ex illorum phraſi cibo utitur, quieſcit, evanuit; 3) optimatum; 4) montana, ſive ruſtica; & 5) mixta, ſive commerciorum. 44. Equidem negari non poteſt, & puram linguam Malaicam mixtam eſſe, h. e. radices communes continere; at hoc ipſum plerisque linguis contigit. Malaicæ linguæ ſoror eſt Javana. Utraque multa hauſit ex lingua 50.

Tel-

Tellingica, Malabarica, & Sanskritana, quæ Brachmanum eſt. Re vero ipſa Malaica & Malabarica inter ſe longe diſcrepant. Halucinatur ergo *Herbelotus* in Bibliotheca orient. ſub voce *Malai*, ubi, has unam eandemque linguam eſſe, arbitratur. Forte error inde natus eſt, quod Malabaria a nonnullis, veluti a *Coſma Indicopleuſte*, & ab Autore Geographiæ Nubiæ, terra *Male* vocatur. *Malawar* Perſice eſt raptor bonorum; hinc Malabari vulgo pro piratis Indicis habentur; at Miſſi Danici
Pag. 58. in *Liter. Contin. XXII pag. 897 & XXXVII pag. 18* Maleibar populum montanum ſignificare docent. Lingua Sanskritana eſt matef fere omnium linguarum Indicarum, præſertim in re-
61. bus ſacris; dicitur modo *Hanſcrit*, modo *Samſcortam*, modo *Gerandam*, ſive *Kirendum*. Porro a Perſis aliqua vocabula ad Malajos tranſiere, quæ maxime ad aulam, bellum, & mercaturam, pertinent. Denique Arabica multa in Malaica irrepſerunt, ex quo religio Muhamedana Malajis ſe probavit; cum
66. præterea lingua Malaica ab Arabica valde diſſentiat. Autor in conſcribenda Grammatica inprimis *Petri van der Vorm* veſtigia preſſit; nec tamen plane neglexit *Herberti de Jager* annotationes in *Romani* Notitiam linguæ Malaicæ. Ad Bibliothecam Malaicam colligendam uſus eſt catalogo librorum *Petri van der Vorm*, Bataviæ venditorum; item catalogo librorum, quos *Franciſcus Valentinus* in bonis habuit; quibus adduntur deſignationes librorum ab *Iſaaco de St. Martin*, & ab
2. *Hermanno Kolde de Horn*, relictorum. Quod ad Grammaticam ipſam attinet, Malaji literis Arabum utuntur, quamvis, antequam Muhamedani facti ſint, literas proprias tenuiſſent; hinc omnes fere regulas orthographiæ Arabicæ ſuas fecerunt. Addiderunt autem 28 Arabicis literis alias quinque ſingularis
10. ſoni, 3 punctis notatas, quæ ſunt چ, ڠ, ڤ, ک, ڽ, Tjà, Ngà, Pà, Gà, Njà, nec niſi in Malaicis vocibus adhibentur, raro autem
17. و in Malaicis utuntur. Ex his 33 literis ſex: ا د ذ ر ز و non connectuntur ſequentibus; reliquæ connecti ſolent, adhibitis
23. ubique variis ſcribendi compendiis. Literarum vis eodem modo hic exprimitur, qui in translatione Sacræ Scripturæ probatus

Digitized by Google

batus fuit. Ad numeros designandos literæ, Arabico more,
valent; Malaji tamen decem illa numerorum signa Arabica, Pag. 21.
præter literas, æque receperunt, atque Europæi. Signa vo-
calium rarissime adscribuntur; si quis vero ea velit addere, is
præcepta Arabica sequatur. Vocales efferendi ratio ex usu ad-
discenda est. Notemus hæc pauca: Si post *Fathah* ◌َ sequi-
tur, *o* longum, si ◌ِي, *e* longum, sive Gallicum *ai*, pronun-
tiando in Malaicis exprimendum est. De reliquis notis dia- 32.
criticis *Diazam*, *Tesjdid*, *Hamzah*, *Wetslah*, & *Medah*, parum
diversa ab Arabicis monentur. Diphthongos, rite sic dictas, 43.
non habent Malaji. Syllabas dividunt in simplices & com-
positas; longas & breves. De sede toni hæ regulæ observan-
tur: In primitivis tonus rarius in ultima, plerumque in pe-
nultima, hæret, exceptis vocibus peregrinis, quæ partim hu-
jus, partim suæ ipsarum, linguæ indolem sequuntur. In deri-
vatis præfixa tonum non mutant; de suffixis plura notavit Au-
tor. Brevis tractatio figurarum grammaticarum & signorum 52.
sermonis distinguendi Arabicorum *Librum primum* claudit. *Liber*
secundus exponit naturam vocum, quarum aliæ sunt simplices, 59.
aliæ duplices. Hæ fiunt 1) repetitione, si vocabulum idem bis
ponitur, aut, ut bis legatur, addito signo Arabico numeri
binarii ◌ٮ monetur, aut prius abrumpitur, ut *lalâki*, vir,
pro *lâkilâki*; 2) conjunctione duarum vocum ejusdem signi-
ficationis, quarum altera Arabica esse potest; 3) unione dua-
rum vocum diversæ significationis, ut *Matahâri*j, oculus diei,
solem indicat. Iterum aliæ voces sunt primitivæ, aliæ deriva- 63.
tæ. Particulæ *ka* & *an*, prior præfixa, altera suffixa, ex radi-
ce formant nomen substantivum, si simul adsunt tam substanti-
vum, quam adjectivum. *Per* & *ber* & *men* faciunt verba acti-
va; *di* & *ter* passiva; reliqua docentur exemplo vocis *'âdjar*,
unde *ber'âdjar*, docere; *ka'âdjar*, *'adjâran*, doctrina, institutio;
per'âdjar, doctor; *de'âdjar*, *ter'âdjar*, doceri; *'âdjar* ◌ٮ, diligen-
ter docere; *di'âdjar* ◌ٮ, diligenter doceri; *berper'âdjar* ◌ٮ *kan*, 70.
facere, ut quis diligenter doceatur. Porro aliæ voces sunt
nomina, aliæ verba, aliæ particulæ; interdum tamen altera
alterius formam induit. Nomina ratione generis, numeri, &

caſus, aliam terminationem non accipiunt. Sexum potiorem arguit *lâki* μ, vir; ſequiorem *parampuwan*, fœmina, ut *râdja laki* μ, rex; *râdja parampuwan*, regina; animalium ratione privatorum genus maſculum indicat *Djantan*, fœminium *betîna*. Numerus plurium effingitur vel repetitione, vel adjecta voce multitudinis. Caſus vel ex mente phraſium, vel ex
Pag. 90. particulis præmiſſis, cognoſcuntur. Adjectivorum nominum gradus alter formatur particulis *ter*, *lebèh*, *deri pada*, ut *terbesàr*, *lebèh besàr*, *besàr deri pada*, major; gradus vero ſummus particulis *ter*, *terlebèh*, *âmat*, *terlâlu*, &c. Nomina numerorum cardinalium ſunt *ſawâtu* ſeu *ſâtu*, unum, *duwa*, 2; *tîga*, 3; *'ampat*, 4; *lîma*, 5; *'anâm* ſeu *nam*, 6; *tûdjoh*, 7; *dawlapân*, 8; *ſembîlam*, 9; *pûloh*, 10; *râtus*, 100; *rîbu*, 1000;
93. *lakhſa*, 10000. Pronomina demonſtrativa ſunt *'âku*, *kîta*, *bejta*, *kâmij*, ego & nos; *'angkaw*, *kâmu*, tu & vos; *'ija*, ille & illi. *'Aku*, ego, proprium eſt ſuperiorum erga inferiores. Pronomina poſſeſſiva exprimunt ſuffixa, *ku*, *mu*, *nja*, meus,
102. tuus, ſuus. Verborum nec tempora, nec perſonæ, nec modi, ex fine vocis apparent; ſed iterum particulis opus eſt, v. g. *bejta pûkol*, verbero; *pûkollah*, verberabam; *ſudah pûkol*, verberavi & verberaveram; *'âkan pûkol*, verberabo; *jang pûkol*, verberans; *jang 'âkan pûkol*, verberaturus. Quæ
110. particulæ paſſivum producant, paulo ante oſtendimus. Fuſior expoſitio particularum omnis generis *Libro II* finem affert. *Liber III* Syntaxin tradit, quæ duabus partibus, convenientia & regendi poteſtate, conſtat. Pars prior exigit, ut adjectivum ſubſtantivo poſtponatur. Excipiuntur aliqua nomina multitudinis, ut: *ſegala tuwan*, omnes domini. Pronomen
152. *jang* præmittitur ſubſtantivis emphaſeos cauſa. Præpoſitio *bagi* eſt ſignum dativi; *'âkan* dativi & accuſativi; *pada* dativi & ablativi. Præpoſitiones gerundia quoque efficiunt. Si duo ſubſtantiva
156. concurrant, utrum regatur, ex verborum nexu judicetur; interdum ei, quod regitur, particula *deri* adeſt, ut *pintu deri bâtu*, porta ex lapide. Generatim ſciendum eſt, omnem vim regendi ſyntaxeos ex particulis naſci; hinc in eas accuratius
196. ſub, finem hujus *Libri III* inquiritur. *Liber VI* verſatur in

Pro-

Digitized by Google

Proſodia, cujus partes ſunt menſura & verſus. Menſura his regulis nititur. Omne monoſyllabum eſt anceps; in polyſyllabis ſyllaba tono affecta producitur, antecedens & ſubſequens ſemper corripiuntur. Præcepta de pedibus deſumuntur ex *Salomonis van Til* Poetica veterum, inprimis Hebræorum, Pag. 200.
Sewelii Belgica Grammatica, & *A. Pels* Arte poetica *Horatii Flacci*. Poetæ Malaici pedum rationem non habuerunt; at Autor Jambo & Trochæo primus uſus eſt, aliis plures adhi- 206.
bendi libertate relicta. Verſus ſunt vel *ſtantes*, vel *repentes*, ſeu currentes. Illi, quorum ultima ſyllaba tono inſtructa eſt, 209.
apud Arabes triplici modo fiunt. Primus eſt *mudjarad*; alter *muradaf*, quem Malaica lingua ægre admittit; & tertius *mukhajad*, quem, niſi in Arabicis vocibus, Malaica lingua prorſus ignorat. Repentes duabus ſyllabis, ſui ſimilibus, termi- 212.
nantur. Nec tamen ſollicite Malaji requirunt hanc ſimilitudinem, cum vocales minus curent; hinc ſibi reſpondere poſſunt *pôhon* & *tûhan*. Alternos utriusque generis verſus amant Poetæ; ſed ſtantes in lingua Malaica, niſi multo cum negotio, ideo ſtrui nequeunt, quod lingua hæc vix 300 vocabula oxy- 214.
tona, pauciſſima vero monoſyllaba, complectitur. Aliquot carminum generibus, duce *Pelſio* & *Meninskii* Grammatica Turcica, expoſitis, totum Opus Grammaticum abſolvitur. Se- 227.
quitur Bibliotheca librorum Malaicorum, ab Europæis ſcriptorum; quorum alii ſunt typis, alii manu, exarati. Primum, 229.
quod typorum opera in lucem prodiit, ſpecimen S. Bibliorum in linguam Malaicam vertendorum fuit Evangelium S. *Matthæi*, ſtudio *Alberti Cornel. Ruil.* Hæc translatio collata eſt cum illa, quam *Joannes van Hazel* dedit. *Ruilius* libros reliquos addere voluit; hinc fronti hujus Evangelii inſcripſit: *Het nieuwe Teſtament, dat is, het nieuwe Verbondt onzes Heren Jeſus Chriſtus in nederduitſch ende Maleiſch naar de Griekſche Waarheit overgezet. Gedrukt te Enkhuizen by* Jan Jacobs Palenſtein, *op't zuideinde, in de Drukkery, 1629, 4,* Alterum, hoc eodem titulo præditum, Amſtelodami 1638, 4, juſſu Præfectorum Societatis Indicæ literis vulgaribus exſcriptum eſt, cum prius literas ſingulari ratione paratas præ ſe ferat;

Digitized by Google

atque huic acceſſit Evangelium *Marci*. Tertium ſiſtit Evangelia *Lucæ* & *Joannis*, Autore *Joanne van Hazel*, emendante D.
Pag. 231. *Juſto Heurnio*, V.D. Miniſtro, Amſtelodami, 1646, 4, juſſu Præfectorum. Quatuor hæc Evangelia, verſione paulum mutata, cum Actis Apoſtolorum idem *Heurnius* edidit Amſtel. 1651, 4, jubentibus Præfectis. Iterum publicata ſunt Amſtel. 1692, apud hæredes *Pauli Matthysz*, perpaucis mutatis. Angli, priorem editionem ſecuti, Evangelia & Acta Apoſtolorum luci expoſuerunt Oxoniæ A. 1676, 4, in ſola lingua Malaica, cum Dedicatione *Thomæ Hyde*, & Præfatione *Thom. Marshall*; atque
234. iterum A. 1704, ibidem. Pſalmos 50 priores Malaice vertit *Jo. van Hazel*, quos *Heurnius* emendavit ediditque Amſtel. 1648, 4, jubentibus Præfectis Secuta eſt altera editio in 8, Amſtel. 1669, apud *Paul. Matthys*, & tertia apud eundem in 8 A. 1680. *Heurnius* denique totum librum Pſalmorum exhibuit, addita Belgica interpretatione A. 1652, 4, Amſtel. juſſu Præfectorum. Neſcit Autor noſter, cur *Heurnius* in titulo, ſe Pſalmos ex Græco fonte tranſtuliſſe, dixerit. Iterum prodiit hic liber ibidem
236. A. 1689. Succedit alius V.D. Miniſter, *Daniel Brouerius*, qui Geneſin Malaice explicuit A. 1662, 4 maj. Hagæ Comitum, apud hæredes *Hillebrandi Jacobi van Wouw*, juſſu Præfectorum, quam *Pauli Matthyſii* hæredes Amſtel. A. 1687 reſtituerunt. *Brouerius* totum quoque Novum Teſtamentum in 8 maj. A. 1668 apud *Paulum Matthys* in lucem miſit, ſumtibus 17 Sociorum rei In-
238. dicæ. Varia adhuc Sacræ Scripturæ Malaice verſæ ſpecimina paſſim occurrunt, typis nondum ſubjecta. *Jo. van Hazel*, præter dicta, Geneſin Malaice interpretatus eſt, teſte *Franc. Valentino* in antiqua & nova Indıa Orientali. *Jacobus de Bouvre*, ægrotorum Inſpector Bandanus, librum *Eſræ*, Pſalmos 100 poſteriores, & librum *Maleachi*, in Malaicum ſermonem transtulit. *Brouerius* ſe interpretem *Hoſeæ* exhibuit, quemadmodum *Joſias Spiljardus* 11 poſteriorum Prophetarum, teſte *Valentino* c. l. *Simon de Large* totius S. Codicis verſionem partim collegit, partim ipſe tentavit, quam vidua ejus D. *Jacobo du Bois* do-
241. no dedit, cujus chartæ, cum vita defunctus eſſet, in manus D. *Franc. Valentini* inciderunt. *Valentinus* hic utriusque Fœderis

Digitized by Google

ris translationem ſuſcepit, quæ tantum negotii in Belgio & India excitavit, ut ſat grande volumen hoc de argumento conſcribi poſſet. Illam denique *Valentinus*, aliquamdiu recuſans, A. 1706 Concilio eccleſiaſtico Ambonenſi & Batavienſi exhibuit, aliquot linguæ peritorum, *Petri van der Vorm*, *Hermanni Kolde de Horn*, & *Cornelii van der Sluis*, judicio ſubjiciendam, qui, demtis apocryphis, opus completum, literisque Belgicis ſcriptum, additis capitum ſummis, deprehendebant. Plurima *Valentini* manu exarata, & Biblia Belgica, quæ dicuntur, Statuum, ut norma, aſſumta erant. Linguæ genere paulo antiquiore utebatur, neglectis interdum Grammatices præceptis; *Daniel* vero & Prophetæ minores rectius translati videbantur. Hinc quærebatur, cur verſionem nec ſui ſimilem, neque in cultiore lingua, exhibuerit. *Valentinus*, ſe nævos emendaturum, pollicebatur, ita, ut, quæ prolaturus eſſet, cum D. *Leideckeri* verſione comparari commendarique poſſent; at incertum eſt, ubi poſterius ipſius ſpecimen lateat. D. *Nicol. Hodenpyl* Novum Teſtamentum Malaice reddidit. *Valentinus* de rebus eccleſiæ Ambonenſis, *Hodenpylium* Linguæ Græcæ rudem fuiſſe, & *Leideckeri* opus transſcripſiſſe, dicit; utrumque vero negatur, potiusque probatur, *Leideckerum* poſt *Hodenpylium* eundem laborem ſuſcepiſſe. Cl. Autor a *Petro van der Vorm* accepit Novum Teſtamentum, cum tribus prioribus libris *Moſis* & parte quarti, ubi deprehenditur verſio Arabica, cum Malaica *Vormii*. Veri Autores Malaicæ S. Scripturæ verſionis fuerunt *Melchior Leideckerus* & *Petrus van der Vorm*. Ille ſingulari induſtria linguam Malaicam didicit. Antequam, ſuadente Concilio eccleſiaſtico Batavienſi Biblia ſacra transferenda ſumſerit, congeſſit Lexicon Malaicum, ac *Jo. Cocceji* Lexico Hebraico, in tria Volumina diviſo, multa addidit, quæ Bataviæ aſſervantur. Libros *Moſis*, *Chronicorum*, *Eſræ*, *Nehemiæ*, *Eſther*, *Jobi*, & *Pſalmos*, ter; librum *Ruth* ſemel; reliquum vetus Teſtamentum bis, transtulit. *Evangeliorum* unicam, *Actorum Apoſtolicorum* & *Epiſtolarum Pauli ad Romanos*, *Corinthios*, & *Galatas*, duplicem verſionem dedit; at, cum *Epiſtolæ ad Epheſios Capitis VI verſum 6* attigiſſet, a morte interpellatus fuit. *Petrus van der Vorm*, rogatus,

Pag. 246.

249.

gatus, feliciter opus ad finem perduxit A. 1701, quod A. 1702 quibusdam Malaice doctis Bataviæ excutiendum tradere voluerunt, ſed impedimenta interceſſere. A. 1722 iſtud prelo ſubmitti jubebatur; qua de cauſa reviſores legebantur *Petrus van der Vorm*, *Arnoldus Brants*, *Engelbertus Cornelius Ninaber*, & *Werndly*, libri hujus Autor, qui, A. 1718 in Indiam profectus, Belgice & Malaice in concione verbum divinum explicuit. Hi Quatuorviri non ſolum origines Hebraicas & Græcas multo labore ſcrutati ſunt, verum etiam cum Malaica contulerunt verſiones Chaldaicam, Syriacam, Arabicam, Perſicam, Latinam *Ariæ Montani*, Gallicam, Anglicam, Hiſpanicam, Germanam *Lutheri* & *Piſcatoris*, ac denique Belgicam. Evolverunt præterea Biblia critica & Synopſin criticorum *Poli*, aliosque interpretes. *Werndlius* Concordantiæ *Trommii* voces Malaicas adſcripſit, ut in ſimilibus eædem adhiberentur. Duplum operis exemplum literis Europæis, unicum literis Malaicis, deſcribebatur. Locum *Ninaberi*, morte abrepti, occupavit D. *Jo. Hardholt* A. 1725. Reviſio finem conſecuta eſt A. 1728, quo *Hardholtus* vita exceſſit. Anno ſequenti Catechiſmo Heidelbergenſi, Confeſſioni fidei Belgarum, Epitomæ cultus divini Chriſtiani, & formulis eccleſiarum reformatarum Belgii, Malaice vertendis operam navarunt, D. *Carol. Georg. Serruo* ſuppetias ferente. Ut denique labor iſte typis cum omnibus communicaretur, ex mandato ſuperiorum *Werndlius*, *Serruus*, ac duo ægrotorum inſpectores, *Jo. Hekbol* & *Paul. Anton. de Monte*, A. 1730 in Belgium redierunt. Primum Catechiſmus Heidelbergenſis, & nonnullæ formulæ, poſtea Novum Teſtamentum, vetus poſtremum, prela exercebant, ita, ut Novum Teſtamentum Amſtelodami A. 1731, 4, a *R.* & *G. Wetſtein*, Biblia vero omnia A. 1733 ibidem, in lucem mitterentur. Inter Pſalmos rhythmicos & hymnos ii notentur, quos *Ruil* Evangelio *Matthæi* A. 1629, & Evangeliis *Matthæi* & *Marci* A. 1638, item hi, quos *Heurnius* 4 *Evangeliis* & *Actis Apoſtolorum* A. 1651 & A. 1692, ſubjunxit. Manuſcriptorum numerus major exſtat. Autor 26 *Pſalmos* & 9 *Hymnos* tenet, ignarus, quis eos compoſuerit. Jam A. 1644, 1659, & 1661, in Epiſtolis eccleſiarum Indicarum hujusmodi Pſalmi commemorantur. *Valentinus*, ſe

Pag. 254.

258.

261.

266.

Deu-

Deutecomium imitatum, nonnullos condidiſſe, ſcribit in rebus Ambon. Eccleſ. *pag. 109.* *Vormius* denique rhythmicam *Pſalmorum* translationem in ſe recepit, prioribus 25 A. 1705, ſequentibus usque ad 105 A. 1709, perfectis; reliquos addidit *Serrurius*. Idem tentarunt D. *Ninaber* & Autor, quem *Vormius* aliqua præcepta poetica docebat. Reviſione S. Bibliorum ſuſcepta, *Pſalmorum* cura ſepoſita erat. *Vormius* alteram *Pſalmorum* translationem metricam moliebatur; at, morbo impeditus, illam D. *Brants* commendabat, qui A. 1732 opus completum ad Belgas mittebat. Cum Autor in Belgio commoraretur, arti poeticæ operam dedit, cognovitque, verſus Malaicos fere omnes immutandos eſſe, cum, exceptis paucis *Vormianis*, nec ſtantium, nec repentium, nec ſyllabarum quantitatis, rationem haberent. Quapropter nova ratione *Pſalmos* verſibus colligabat, qui lucem A. 1735 Amſtelod. juſſu Præfectorum, typis *R.* & *G. Wetſteiniorum*, in 4 & in 8, adſpexerunt. Pergit Autor enarrare Lexica Malaica, quorum primum *Fridericus de Houtman* congeſſit, continens 12 Dialogos Malaicos & 3 Madagaſcaricos. Addidit declinationes multarum fixarum ſtellarum circa polum Antarcticum, Amſtelodami, apud *Jo. Evert. Kloppenburg*, 1634, 4. *Alb. Cornel. Ruil* edidit Speculum linguæ Malaicæ cum vocabulario, quod ex *Houtmani* Lexico decerptum eſſe, ipſe fatetur, Amſtelodami, apud *Dirk Pieters*, 1612, 4. *Houtmani* Dialogi cum Anglica interpretatione prodierunt; inſcriptio vero, eos primum in lingua Latina, Malaica, & Madagaſcarica, a *Gotardo Arthuſio* ſcriptos, & ab *Auguſtino Spalding* Anglice verſos fuiſſe, dicit, Londini, apud *Felic. Kingſton*, antea *Guil. Welby*, 1614, 4. *Arthuſius* itaque hunc librum ex Belgica in Latinam linguam transtuliſſe videtur. *Houtmani* Dictionarium, mutatis quibusdam & omiſſis Dialogis, vocabulis Madagaſcaricis, Arabicis, & Turcicis, atque declinationibus ſtellarum, rurſus prelo ſubdidit *Paulus Matthys*, Amſtel. 1613, 4. Hoc idem transmigravit in *Partem I* Collectionis Lexicorum Malaicorum, Bataviæ A 1704, 4, a typographo *Andr. Lambert. Lodero* editæ. *Matthys* ante dictus illud auctius reddidit, *Heurnii* Dictionario uſus A. 1680, 8. *Libro II* Hiſtoriæ Indicæ, alteram

Pag. 268. 276. 280. 281.

ram Belgarum navigationem in Indiam orientalem continenti, annexa ſunt duo Vocabularia exigui momenti, quæ tamen typi quater pervulgarunt: 1) Amſtelodami, apud *Cornel. Claus*, 1608; 2) ibidem, apud *Mich. Colyn*, 1619; 3) omiſſo nomine loci & typographi, 1644, 4 maj. ut priora, in *Parte I Initiorum & ſucceſſus Societatis Indicæ*; 4) in *Parte I* Itinerum Indicorum, Amſtelodami, apud *Juſt. Hartgers*, 1648, 4. Ex his 2 Vocabulariis nonnulla quoque *Dapperus* Deſcriptioni regni M.
Pag. 284. Mogolis intexuit, Amſtel. 1672, fol. *pag. 74 - 80.* Sequitur Vocabularium Belgico-Malaicum & Malaico-Belgicum, ex parte a *Caſpare Wiltens* (qui primus Prædicator Belgicus in India fuit,) compoſitum, auctum vero emendatumque a *Sebaſt. Dankaarts*; adjunctis quibusdam vocabulis Luſitanicis & Ternatanicis, a Malajis receptis, & nonnullis modis loquendi Malaicis & obſervationibus grammaticis, Hag. Comit. 1623, apud viduam & hæred. *Hillebrandi Jac. van Wouw*. Exſtat etiam in Collectionis Lexicorum *Parte I*, quam ante indicavimus. Suadente *Franc. Barberino*, Cardinale, translatum eſt in linguam Latinam, opera *Davidis Haex*, Romæ, typis & impenſis S. Congr. de propag. fide, 1631, poſtea inſertum Collectioni Batavienſi. *Ju-*
289. *ſtus Heurnius* illud amplius tribus millibus vocabulorum auxit, &, jubentibus Præfectis, publicavit, Amſtel. 1650. Tranſiit A. 1708 in Collectionis *Partem II*, a *Petro van der Vorm* correctum. A 1677 *Fridericus Gueinier* Vocabularium Belgico-Malaicum Bataviæ per *Abrah. van den Eede* in 4 exhibuit, idque primus egit, ut peregrinarum vocum origines oſtenderet. In *Partem II* Collectionis ſtudio *Vormii* multo auctius emendatiusque intravit. Nec *Leideckeri* Vocabularium plane ſilentio prætereundum eſt, libro *Ichtitſar* adjectum, Batav. 1685, apud *Abrah. van den Eede*, quod & in Collectione poſt *Gueinerii* Lexicon reperitur. In libro denique Germanico: *Oſt-Indiſcher Kunſt- und Luſt-Hof*, Autore *Georg. Meeſter*, Dresdæ, 1692, 4, duo occurrunt Dialogi Malaici, cum Germanica interpretatione, & unus Luſitanicus; at his tribus Dialogis Autor noſter nihil vidit mendo-
293. ſius. Inter Lexica typis nondum expreſſa refertur primum illud, quod Autor in D. *Loderi* Bibliotheca reperit, ſed hæſitat,

tum, sunt Gasserius artificiosum fa. Herberto & Jago Lo-
Marcus Hiero-nymus Gasserius, eorum inprimis consultissimus, qui a
Bologia incitamentum male habuerat, confirm. Valentino Hu-
geloque inter Lotharingiae historicos non postremo, quae ipsi
ex chartis fuerant ipsius fortuni. Leidenses quos maximi
facimus ob tot tantosque exemplo Isac. Voss ex epistolis
Scriptoribus Malaciae adscit, visus inflammat Auctor amplifi-
mus paeglio quod ne pollicitus, opusculum eft. Cramerus
ex Matthaei Lecturis primum propositis Tridentinae de Hun-
garos, qui in Italia tum intrarunt Bellandi verba docuit. Ste-
Stanislaus Dunikowski etiam obiectationes grammaticas sacrificarat.
Pp. Romanenses Siglarium Patrum, Patrum Mediae Latinitatis
tus edidit: primum A. MDCXI. qui apud Ja. Blaeu, deinde fere
bus & auctus Lugduni Batavorum, Typographia Syrithe-
tum Apollinem. Fuhrmannus inflammatorem linguae Malaicae in
Paris Jo. Baptiste Proflo, Archol. A. 1674. qui Tractatum Gram-
matico, hac literarum, recitatum A. 1670. Matthiae Martini. Hinc
Lexicon Linguae Sinensis Fr. Orvillius, Lexic. Persici, Lexi-
Carl. Advoc. excusus. Vinet, imperia. Jo. Andr. Melchii, Vicar.
1684 a Gymnasiarchus ex Hannonia petitus. Hinc Grammatica
Portalis Vicarius, Patri D. Calliodonis Lexicon. Malaicorum pro-
Malaicae, adiecto Lexico. Commentarius Hervarti de Jaga ad
Romani Commentatus Parentes Lexicorum, Lexicorum ad rationem
Romani Jaga interpretum Scriptis perfectum. Vinetus Lexicon
Rudolfo Cysbert, five lingua Dyronis, in multis exemplis dixit. Ex 308.
Concilium & libello enarratione & formulario primum ter-
tentur formulae Romanae mentionem & Supellex Hospes non
Marsilio, Consul S. Antiquario, excudit A. 1681. Hinc Hydrographiae
mentionem invenisse in Specimine Linguae Malaicae Rudolfi A. 1682
Amstelodamum ubi Emendatior opera Dunkowski, prodiit & in-
mum A. Amstel. 1682. apud Paul. Mortier. Catechismum Hol-
dialogum, cum lingua formulae, Dunkowski Malaico literis ex- 317.
primi curavit Hage Com. apud haeredes Hilarii, Jac. van Wesse,
A. 1682. Evangelium Matthaei A. 1683. Acta apud haeredes Hila-
rii, & A. 1693. Francisci Caroni, V. D. Missilium etiam inside,
Quorum Declinationes, quos Verbi casti docere, Amstel.

F 1683.

1683, jussu Præfectorum, a *Paulo Matthys* editus & recusus. *Leideckeri* studium produxit *Ichtitsaar Catechismoe*, h. e. Epitomen Catechismi, Batav. 1685, apud *Abrah. van den Eede*. Inserta est Liturgia ecclesiæ reformatæ Belgii. *Vormium* Autorem habent *Jo. d' Outrein* Principia Christianæ religionis, Malaice proposita, Batav. apud *Loderum*, 1707. Epitomen doctrinæ veritatis, quæ ducit ad pietatem, petentibus *Mart. Duirsema*, *Hillebr. Mentes*, & *Duirando Duirsema*, in linguam Malaicam aulicam & fori transmisit *Valentinus*, Amstelod. apud *Gerard. onder de*
Pag. 321. *Linden*, 1725. Neque hujus generis MSta desunt. *Franc. Xaverius* Orationem dominicam, Salutem Angelicam, & Decalogum, Malaice vertisse dicitur. *Jo. Brundt* Quæstiones de Symbolo Apostolico & Decalogo scripsit; *Christiano Spelt*, præceptori scholæ, tribuitur translatio Catechismi *Gellii de Bouma*, qualem & *Cornelius Senen*, proponens, exhibuit. *Spiljardum* commendat versio libelli, dicti: Via ad cœlum, & Quæstionum *Melchioris*
326. *Burs*. *Zacharias Caheing* ecclesiis obtulit formulas baptismi & matrimonii, totumque Catechismum, quem & *Jager*, *Vorm*, & *Valentinus*, transtulerunt. Primus liber, quem Autor cum socio
330. *Serruo* prelo tradidit, erat Catechismus Heidelbergensis, Amstel. 1730, apud *Wetsteinium*. Recudebatur cum formulis A. 1735 ibidem, itemque in libro Psalmorum Autoris. Post A. 1732 edidit ibidem Doctrinam veritatis, &c. in 12 maj. cui accessit *Richardi Lucæ* libellus de vero usu S. Cœnæ, ibid. 1734, non impensis Societatis, ut priores, sed piæ cujusdam matronæ. Ser-
333. mones sacri 14 *Wiltenii* primum 50 *Psalmis Hazelianis* subjecti sunt A. 1648 Amstel. restituti A. 1669, 1680, ibid. *Franc. Caronis* Sermones itidem digni judicati sunt, qui excuderentur, A. 1678 4 maj. Amstel. apud *Paulum Matthys*, & recuderentur A. 1693 ibid. *Molani* Sermones MSti paulo sublimior dicen-
339. di genere utuntur. Autor, de libris elementariis sive alphabetariis eorumque necessitate nonnihil locutus, ad *alteram* Bibliothecæ *Partem* transit, quæ libros a Malajis scriptos sistit. Hos inter elogiis ornantur inprimis ob stili elegantiam liber historicus: *Corona Regum*; Explicatio Alcorani, h. e. Alcoranus versione Malaica interlineari illustratus, qui valet ad ve-

ram

ram verborum ſignificationem eruendam; Hiſtoria *Alexandri M.*, quæ linguæ Malaicæ ſtudioſis admodum commendatur; Hiſtoria *Iſma Jatim;* quæ Regis ejusque adminiſtrorum virtutes deſcribit; Hiſtoria *Indara Sakty*, quæ gentilium antiquam religionem docet; Hiſtoria *Indara Patara*, nugas tradens, ſed ſtilo florens; Hiſtoria *Hamzah:* hunc heroa dicunt principem fidelium; librum legunt Malaji, pugnam ſuſcepturi; Hiſtoria *Sæſæhænans*, ſeu Imperatorum Javæ, in verſus redacta; Hiſtoria bovis & vulpis, *Kelilahwa dimnah*, quam Græce & Latine edidit *Sebaſt. Godofr. Starkius*, inſcriptam: Specimen ſapientiæ Indorum; Belgica translatio illam dixit: Exempla veterum ſapientum; Hiſtoria *Muhammed Hanifijah*, quæ lecta fortitudinem inſpirare putatur; Hiſtoria *Hang Tuwah*, ſive Genealogia Regum, ab *Alexandro M.* deſcendentium; Jus Muhamedanum, Malaice & Arabice ſcriptum; Genealogia Regum, liber maximi faciendus; occultus Theſaurus, pulcherrimus liber, agens de creatione, morte, ſepulcro, Antichriſto, *Gog* & *Magog*, atque ultimo judicio; Speculum fidelis, quod ob præſtantiam ſuam *Vormius* in Belgarum lingua propoſuit. Ultimus eſt, dictus: Cimelium cognitionis Dei. In Epilogo his adjecit octo alios, ante prætermiſſos, quorum ultimus poema tradit de *Speelmanno*, rei nauticæ Belgarum præfecto, cujus nomen adhuc Makaſſares horrore perfundit.

GEORGII HENRICI WERNDLY ORATIO inauguralis, de Linguarum Orientalium & Indicarum cognitione neceſſaria Theologo ad Indos profecturo, habita Lingæ d. 17 Decembris Anni 1737.

Amſtelodami, apud J. Wetſtein & G. Smith, 1738, 4. Plag. 4½.

Auſpicatus eſt hac præſtantiſſima Oratione Cl. Autor, Verbi divini, apud Indos prædicati, antea Miniſter, Profeſſionem Philologiæ Extraordinariam in Illuſtri Gymnaſio Lingenſi,

a Potentiſſimo Rege Boruſſiæ, *Friderico Wilhelmo*, ipſi collatam eo fine, ut, præter alias Orientis linguas, Indicis quoque, nunquam antea publice in ullo Athenæo vel Academia doctis, futuros Verbi divini Miniſtros, in Indiam mittendos, imbueret. Ac primo quidem de linguis orientalibus, quæ plerumque Theologis commendantur, & in Academiis publice docentur, a *pag.* 5 ad 12 agit, nempe Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Samaritana, Arabica, Æthiopica, Perſica, Turcica, Coptica, Armenica, earumque variam & inſignem utilitatem neceſſitatemque Theologo, Indorum converſionem promoturo, commonſtrat; dein ad Indicas linguas & dialectos *pag.* 12 progreditur, & primum de uſitatis in celeberrimo totius Indiæ emporio, Batavorumque ſede, Batavia, ſcilicet Malaica, Javana, Sinica, diſſerit. Malaicæ nomen derivat a Malæorum populo, qui ad fluvium Malajuw in regno Palimbang, in Inſula, nobis Sumatra, incolis vero Indalus, dicta, quondam commoratus eſt, quam denominationem jam in Præfatione Grammaticæ Malaicæ § 4 & 5 adduxit, &, veterum Taprobanem eſſe eandem Inſulam, conjecturis quibusdam docuit. Alio quoque nomine, nempe linguæ infra ventum, ſeu hypoanemonicæ, infraventalis, inſigniri ait, cujus originem ex Indiæ diviſione in regionem ſupra & infra ventum ſitam, *Bâlâbâd* & *Zîrbâd* Perſica lingua dictam, expoſuit. Et, quanquam Arabicis literarum figuris, præter quinque ex iis formatas & additas, utatur, ideo tamen Arabicæ filiam non eſſe vocandam, obſervat, quia prorſus ab illa differt, &, ejus uſum ubicunque locorum in peragendis ſacris obtinere, commemorat. Huic ſororiam eſſe ait Javanam *pag.* 16, ſic appellatam ab inſula Java, quæ a Perſico *Djaw*, i. e. milium, eamque ob cauſam *Ptolemæo* κριθης νησος, milii ſeu hordei inſula, dicta fuit, ubi de inſulis aliis, ita vocatis, quædam annotat. Ad linguam Sinicam, ejusque in convertendis incredulis uſum, pertinentia pauca *pag.* 17 & 18 affert, & Japonicam quoque attingit, ac Formoſanam, & Pſalmanazarium, eandem cum illa eſſe perhibentem, refutat *pag.* 19. Porro de linguis Ternatana, Tangiræa, Uliaſſica, Amboinica, Buginenſi, Mangkaſarienſi, item de Inſulæ Celebes & Borneo nominis origine,

origine, nonnulla obſervat. Peragrata vero India infra ventum ſita, ſupra eum ſitam perluſtrat *pag.* 22, ac de Inſulis Maldivis, a præcipua earum urbe Male, ac Perſico *div*, inſulam notante, denominatis, & Inſula Ceilon, rectius Seilan vel Seiran vocanda, ſeu, ut Perſice efferunt, *Seirangab*, i. e. locus recreationis, ac lingua Singalæa, ibi uſitata, loquitur, & *Bochartum* de hujus vocis origine refutat, ipſeque Singalæos, *populum leoni ſimilem*, interpretatur *pag.* 24. Alteram in hac inſula vernaculam, nempe Malabaricam, a Malabaribus ſive *Mâlâwar*, i. e. piratis, dici cenſet, cui affinis eſt Warugica *pag.* 26, ac celeberrimam illam Brachmanorum linguam ſacram, *Kirendum* vocatam, *Hanſcreticam* aliis, & *Sanſcreticam*, obſervationibus quibusdam illuſtrat, & ſimilitudinem magnam cum literis Hebraicis non agnoſcit *pag.* 27. Alias linguas, circa Gangem fluvium uſitatas, miſſas facit, & Orationi huic, cum decenti gratiarum actione, pro tanto Regis Boruſſiæ in Gymnaſium Lingenſe & Eccleſias Indicas beneficio, finem imponit. Optamus, ut Celeb. Autoris verſionem Malaicam Codicis ſacri, jam editam, quam in Appendice Grammaticæ Malaicæ *pag.* 265 *ſeq.* deſcribit, & hic *pag.* 14 allegat, Lexicon Belgico-Malaicum, *pag.* 15 hic promiſſum, brevi inſequatur, atque ut divina gloria & tot cæcorum gentilium ſalus, per miniſtros verbi divini, ejus inſtitutione ante miſſionem in Indiam præparandos, feliciſſime promoveatur.

CAROLI FRIDERICI HUNDERTMARK de Incrementis Artis medicæ per expoſitionem ægrotorum apud veteres in vias publicas & templa Liber ſingularis.

Lipſiæ, literis Breitkopfii, 1739, 4.
Plag. 9, cum Tab. æn. 1.

Genio ſeculi inſerviturus Clariſſimus Autor, qui propediem ſummis in arte medica honoribus ex merito ornabitur, argumentum ſibi pertractandum delegit jucundum ſatis, &, in quo exerceat ſe nobilis ſcriptoris induſtria, non

indignum. *Tribus* autem hoc Opuſculum *Sectionibus* abſolvitur, quarum *primam de expoſitione ægrotorum in vias publicas ſigillatim* inſcripſit Autor. Hujus generis expoſitionem antiquiſſimis jam factam eſſe temporibus, erudite oſtendit, & ad
Pag. 4. Ægyptiorum, Babyloniorum, Luſitanorum, & Iberorum, exempla provocat, imo docet, autore *Herodoto*, eam publica etiam
5. lege conſtitutam apud Babylonios, & piaculum fuiſſe, ſi quis præteriiſſet homines publice expoſitos, antequam ad eorum vires reficiendas qualemcunque ſuam operam contuliſſet. Quod vero hæc conſuetudo & apud Judæos uſu fuerit
6. recepta, ſicut viſum *Danieli Vink*, & *Joanni Dougtæo*, Viris clariſſimis, id plane negat doctiſſimus Autor, nec tale quid ex *Marci* loco *Cap. 6 verſ. 56*, *Actis*que *Apoſtolorum Cap. 5 verſ. 15*, ſolide poſſe probari, contendit. Hanc enim, de qua his locis ſermo eſt, ægrotorum in viis publicis expoſitio-
7. nem non a ritu quodam, apud Judæos uſitato, fuiſſe profectam ait, ſed Judæos id neceſſitate coactos feciſſe putat, & propterea quidem, quod Chriſtus, ejusque diſcipulus, *Petrus*, miraculorum multitudine celebres, nunquam inceſſerint, niſi innumerabili fere hominum turba cincti, qui miraculorum videndorum cauſa eos ſequebantur, &, ut difficilis ad eosdem in domibus aditus eſſet, efficiebant. Vocat hic Clariſſimus Autor
8. in partes ſuas *Marci Cap. 2 verſ. 3, 4*, denuoque *Vinkium* refellit, &, an hujus quoque ritus veſtigia apud Romanos appareant, ſtudioſe diſquirit. Aſſeruerat hoc ipſum *Vinkius*, ex male tamen intellecto *Suetonii* loco, quem longe aliter, nec, quantum perſpicimus, ſine veriſimilitudine, interpretatur Au-
10. tor. Sed, cum præter *Suetonium*, *Virgilii* teſtimonio *Æn. XII, 391 ſeq.* ſententiæ ſuæ robur conciliare *Vinkius* ſtuduerit, hunc etiam locum ſub judicium vocat, alludi conjiciens Poetæ verbis, *depoſiti parentis*, vel ad expoſitionem aliis gentibus uſitatam, vel ad depoſitos ægrotos deſperatos in Æſculapii templo. Et hanc figuratam loquendi formulam, ut ſcilicet vocis *deſperati* ac *depoſiti* eadem vis eſſet atque ſignificatio, vel a patrio ritu, vel aliunde petito, deſumtam, optimis Latinis ſcriptoribus fuiſſe familiarem, commonſtrat. Commoda hac occaſione duobus his *Maronis* verſibus:

Scire

Digitized by Google

Scire poteſtates herbarum uſumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes,

qui ſane plurimum Criticis negotii fecerunt, lucem Pag. 12.
ſtudet affundere, rejectaque argumentis idoneis interpretatione aliorum, miratur Autor, omnes tam anxie in loco exponendo laboraſſe, quem tamen eſſe tam planum intellectu credit, ut non niſi Grammatico, in ſcirpo nodum quærenti, videri difficilis queat. Audiamus novam ejus de loco vexatiſſimo ſententiam! Loqui *Virgilium*, ait, de *Japyce*: illi *Apollinem*, ob inſignem amorem, dediſſe munera omnia ſibi propria, augurium, poeſeos ac ſagittandi artem; hunc ipſum autem *Japycem*, pietatis erga parentem cauſa, maluiſſe herbarum ſcire poteſtatem, & medendi uſum, mutasque inglorium artes exercere. Vocem *mutus* hic nihil ſignificare credit aliud, quam ignobilis, obſcurus, cujus nulla fama eſt, 16.
nulla gloria. Sæpius vero res ignobiles a Poetis vocatas fuiſſe mutas ſurdasve, ex *Barthii Adverſ. XIX, 14, pag. 957*, evincit politiſſimi Autor ingenii, *Silii*que adhuc *Italici* verſum *Lib. III 578* in uſus convertit ſuos, ubi ita Poeta canit:

– – – obſcura ſedendo
Tempora agit, mutum volvens inglorius *ævum.*

Sectione II pergit in illuſtrando argumento Cl. *Hundertmarkius*, *& de expoſitione ægrotorum in templis Medicinæ petendæ cauſa* commentatur. Oſtendit hic, ſacerdotes olim, Ægyptios cumprimis, artis medicæ fuiſſe peritiſſimos; exponit de incubatione veterum in templis, & aliorum oraculorum, medicinæ exigendæ, perque ſomnum a Diis petendæ, cauſa; docet, quænam ante incubationem fuerint peragenda; nec ea ſilentio prætermittit, quæ poſt incubationem facta ſunt apud veteres. Offe- 30.
rebant enim Diis priſtinæ ſanitati reſtituti in grati animi ſignum v. g. aurum vel argentum ſignatum, & appendebant quoque templi parietibus, vel aliis locis, tabulas votivas, vel, ſi eſſent marmoreæ, ipſis illis inferebant easdem, quæ pictæ nonnunquam erant, nonnunquam & ſcriptæ, vel utrumque ſimul, vel columnis inſcribebant & morbum, & ejus curationem. *Sectione* denique *III incrementa medicæ artis per expoſitionem ægrotorum*

Pag. 39. *torum in vias publicas & templa*, pluribus recenſentur. Primo enim generatim ex natura & indole hujus exponendi ægrotos in vias publicas ritus, tot gentibus uſitati, luculenter appäret, experimenta in ægrotis facta publice eſſe, quo ſane neceſſario etiam morbi naturam, progreſſum, & eventum, a plurimis fuiſſe obſervatum, notatum deinceps diligentius, quidnam profuiſſet laborantibus, quid nocuiſſet e contrario, neque tandem neglectam eſſe remediorum, conſilio prætereuntium admotorum, vim & efficacitatem, quod ipſum, nova in dies experientia accedente, non potuit non medicæ arti majora in dies afferre incrementa. Egregias porro Medicinæ factas eſſe acceſſiones publica remediorum, contra morbos adhibitorum, notitia, in ſacris locis ac templis perſcripta, nemo non cum Autore Clariſſimo perſuaſum ſibi habebit. Ibi enim publici fiebant juris remedia, nec ullus erat eorum amittendorum timor. Illuſtrationis cauſa ejusmodi tabulam marmoream, Græco ſermone exaratam, quæ in templo *Æſulapii* Tiberino inventa dicitur, quamque adhuc Romæ apud
48. *Maphæos* conſervatam teſtatur *Hieronymus Mercurialis*, exſculpendam curavit doctiſſimus *Hundertmarkius*. Quatuor continet hæc tabula inſcriptiones, ab eodem diligenter, ope Critices, expoſitas, ex quarum prima docet Noſter, tabulam imperante *Antonino* fuiſſe poſitam. Nos, ut inde etiam Lectoribus noſtris enarremus aliquid, alteram inſcriptionem, prout Latine vertit Autor, adjiciemus. Ita autem ſe habet: *Lucii cujusdam filio pleuritico*, (i. e. lateris dolore acuto laboranti,) *cujus ſaluti omnes diffidebant, Deus oraculum edidit, ut aram aggreſſus cineres inde ſumeret, & cum vino commixtos lateri imponeret. Et convaluit, & publice Diis egit gratias. Populus vero cum eo lætatus & congratulatus eſt.*

§2. In ipſo monumento Græco legitur Λυκίῳ πλευρετικῷ καὶ ἀφηλπισμένῳ, quem vocis primæ caſum licet omnes ſculptorum negligentia poſitum arbitrentur pro dativo, ut loquuntur Grammatici, ſcribere tamen pro *Lucio Lucii* filio, quam aliquid temere & ſine autoritate in eodem loco immutare, mavult, hujusque conſilii rationem reddit Autor noſter. Vident igitur Lectores ex his paucis elegantis ſcripti capitibus, quam bene noctes Lipſienſes conſumſerit ejus Autor, qui, ſi publice, quod ſperamus, exponere perrexerit doctrinam ſuam, mox inter Medicos humaniorum literarum vindices, a *Jacobo Burchardo* peculiari olim libello collaudatos, jure quodam ſuo numerabitur.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Februarii Anno MDCCXL.

C. PLINII CÆCILII SECUNDI PANEGYRICUS, cum Notis integris JURETI, LIVINEJI, LIPSII, P. FABRI, RITTERSHUSII, GRUTERI, SCHWARZII, & ſelectis aliorum, curante JO. ARNZENIO, qui & ſuas Annotationes adjecit. Accedit JO. MASSONI Vita Plinii, editio tertia & auctior.

Amſtelodami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1738, 4 maj. Alph. 3 plag. 12.

Cum felici quodam rei literariæ caſu accidiſſet, ut in exempla Panegyrici *Pliniani*, cum duobus MStis ab *Iſ.* & *Gerardo Voſſiis* collata, incideret Cl. *Arnzenius*, isque animadvertiſſet, in adſcripta lectionum varietate multa eſſe, quæ ſuperioribus Editoribus aut neglecta eſſent, aut non animadverſa; conſilium cepit, non ab orbis literati, ut putabat, commodis alienum, retractandi Panegyrici *Pliniani*, & integritati ſuæ reſtituendi, novaque luce colluſtrandi. Quod conſilium cum amicis ejus innotuiſſet, ſtatim ad eum miſerunt, quibus in ea re juvari poſſet. Nam primo *Gottlieb Cortius* miſit ſpecimen excerptorum e MSto *Gudiano*, qui eſt in Bibliotheca Guelpherbytana, reliqua miſſurus, ſi iis juvari *Arnze-*

nius posset. Sed, hoc specimine cum *Vossiana* varietate collato, quanquam apparuisset, ex eodem Codice hanc repetitam esse, tamen, cum animadvertisset, negligentius versatum esse in ea describenda *Vossium*, mortuo jam *Cortio* a Cl. *Longolio* reliquam Codicis *Gudiani* varietatem, nec frustra, petiit. Postea, cum ex S. Rev. *Heumanni* Poecile didicisset, Cel. *Schwarzium* edidisse Specimen *Plinianarum* Observationum e Codicibus MStis, eum literis rogavit, ut opem sibi in emendando oriandoque *Plinio* ferret. Ab eo cum esset rescriptum, se jam ipsum *Plinianum* hunc Panegyricum typis exprimendum dedisse librario, emendato contextu, & varietate lectionis cum notis brevibus adjecta, eoque opere absoluto, se reliqua libenter cum Viro Doctiss. communicaturum esse; distulit editionem suam, donec *Schwarziana* prodiisset. Sed postea, cum ἔκδοσις *Schwarziana* diu frustra expectata esset, ejusque loco ad eum perlatæ essent Dissertationes ejus quædam, ad illustrandum *Plinium* pertinentes, nec spes esset, ita celeriter editionem ipsius *Plinii Schwarzianam* in lucem venturam, persequi cœpit consilium, & cœptam telam pertexere. In qua re adjutus est primo iis, de quibus dictum est, excerptis *Longolii* & *Vossiorum*; deinde a Viris Celeb. *P. Burmanno* & *P. Wesselingio*, quorum alter exemplum, quo *Nicol. Heinsius*, alter vero, quo *Perizonius* usus est, suppeditarunt, in cujus utriusque margine variæ conjecturæ erant. Ex antiquis editionibus habuit unam, quæ sine mentione loci, ubi prodierat, præferebat annum 1476, forma quarta, a *Francisco Puteolano* curatam: alteram Venetiis, curante *Andr. Moreto*, editam, in qua etsi annus editionis nullus adscriptus est, tamen Cl. *Arnzenio* certum videtur, eam A. 1498 editam esse; quanquam in eo sibi non satis constat. Nempe annum hunc ex eo colligit, quod in ipsius exemplo adjunctus est *Solinus*, qui annum hunc præfert. Sed hunc ita *Plinio* adjunctum idem ait, ut non satis distingui (*intelligi* volebat-dicere) possit, an eodem anno sint editi. De reliquis editionibus *Schwarzius* egit, cujus elenchum subjecit. In conferendis Variorum notis secutus est cum primas eruditorum curas, tum editionem Parisiensem, non eam, quæ sub

Ber-

Digitized by Google

Berneggeri nomine prodiit, quippe multis partibus Pariſienſi deteriorem. Recepit tamen quasdam *Berneggeri* notas, ejusque nomini adſcripſit, nempe eas, quæ non plane indignæ *Berneggero* videbantur. Nam de his collectaneis in univerſum ita exiſtimat *Arnzenius*, ut ea ab auditore potius *Berneggeri*, *Jo. Jacobo Stokero*, aut ſtudiorum ejus rectore, *Jo. Friſchmanno*, quam a *Berneggero*, profecta putet. Hujusmodi delectum etiam egit in notis *Baudianis*, quæ in *Hakiana* beneficio *Grævii* conſpiciuntur, item in notis *Catanæi*, *Rayani*, *Jacobi de la Baune*, *Cellarii*, *Patarolii*, in quibus omnibus plurima ſunt facilia & tironibus hodie nota, nec in hujusmodi editionem admittenda, quæ eruditorum uſibus comparata ſit. Sed præcipuum ornamentum ponit *Arnzenius* in obſervationibus *Schwarzianis*, textui ſubjectis; quibus addidit etiam, quæ contra diſputarunt S. Rev. *Heumannus* in *Poecil. Tomi III Lib. IV*, & Cel. *Geſnerus* in Præfatione editionis ejus, quæ Gottingæ A. 1735 prodiit. *Bæcleri* Commentationes *Plinianæ*, quæ ſunt *Diſſ. Bæclerianarum Tom. I pag. 661*, in rebus hiſtoricis & politicis tantum verſantur, de quibus agere, non erat inſtituti *Arnzeniani*. Pauca etiam in ſuam editionem transtulit ex *Hearnii* Variis Lectionibus. Nam excerpta *Joſ. Scaligeri* in margine editionis *Stephanianæ*, quæ dicuntur eſſe in Bibliotheca *Bodlejana*, videntur eſſe depromta ex editione *Beroaldi* A. 1601, quod cum ea plane conveniunt. Additus eſt denique Index editionis *Berneggerianæ*, & repetita, ut ait, Vita *Plinii*, a *Maſſono* ſcripta. Quod non hanc vim habet, quaſi nova hæc ſit & denuo recenſita *Plinii* vita; ſed eſt eadem illa ἔκδοσις, quæ jam *Plinii* Epiſtolis, a *Cortio* & *Longolio* editis, præmiſſa eſt, quamque crumenæ ſuæ cauſa voluit librarius ab eruditis bis emi; quod parum liberale conſilium, Cl. *Arnzenius* rectius feciſſet, ſi impediiſſet, & in eo plus eruditis, quam librarii cupiditati, conſuluiſſet. Nunc, quoniam de inſtituto Viri docti, & ſubſidiis, & ratione, qua eſt in digerendis variorum notis uſus, diximus, ſpecimina emendandi interpretandique afferemus, deinde de ratione emendandi illuſtrandique *Plinii* in univerſum dicemus.

Cap. I non ſatis concinna viſa ſunt *Schwarzio* aliisque hæc: *Non enim occulta - - repertus: electus eſt quippe -- inſedit.* Cel. *Schwarzius*, approbantibus *Heumanno* & *Geſnero*, Viris Clariſſimis, ſic reſcribebat: *repertus eſt: electus quippe*, &c. Neque adeo diſplicet hæc ratio *Arnzenio*. Sed, quoniam transpoſitionem illam nulla MStorum aut editionum autoritas confirmat, maluit diſtinctione mutanda locum juvare, inprimis cum ſic ſit in editione *Pauli Stephani* & *Chouetiorum*. Itaque ſit legit: *repertus. Electus eſt quippe.* In qua ratione tamen illud relinquitur, ut non ſatis rotunda ſit oratio, & paulum abhorreat ab auris teretis judicio, Neque tamen hic quidquam pro certo definiri poteſt; quando Autores, præſertim ejus, qua *Plinius* vixit, ætatis, non ſemper ſummam in hujusmodi rebus curam adhibuerunt. Ceterum poterat Vir Cl. qui ſæpe in parvis rebus copioſus eſt, rationem reddere, quare Plinius *inſedit* dixerit, non *inſidet*, quod eſſe à *Plinii* manu, nonnemini veniebat in mentem. Sed, quanquam neque abſurdum eſt, neque a fide abhorret adeo, ſic *Plinium* ſcripſiſſe, tamen hoc remedio non opus eſt, cum & *inſedit* rectum ſit; quod genus dicendi explicavit & illuſtravit *Sam. Clarkius* ad *Homeri Iliad. α. v. 37. Cap. II: Intelligamus ergo bona noſtra, dignosque nos* illius uſu *probemus.* Non concoquebat hanc lectionem *Lipſius.* Itaque cenſebat legendum; *dignosque nos* illis uſu *probemus.* Neque diſplicebat *Grutero*, *Perizonio*, *Geſnero*; qui hanc lectionem adeo recepit in contextum. Ipſe Cl. *Arnzenius* fatetur, hanc correctionem efficere ſenſum planiorem; ſed, quia nulla librorum autoritate fulta eſt, maluit vulgatam lectionem retinere; inprimis cum non dubitandum putet, quin Latina iſta ſint: *uſu probemus nos illius* (Principis) *dignos*, h. e. præſtemus oſtendamusque nos ejus dignos bene rectèque utendo, ſi, pro eo, ac decet, nos recte erga eum geramus, imperioque ejus obſequamur. Sic vocabulum *uſus* eſſe dicit apud *Cicer. Verr. II, 73: Mihi videor conſuetudinem eorum* uſu *tractandoque cognoſſe.* In quo nobis ignoſcet Vir doctus, ſi hunc locum huc pertinere negamus. *Cicero* ibi de publicanorum, inprimisque magiſtrorum ſocietatis, conſuetudine exempla rationum & epiſtolarum ſervandarum depo-

depoſito munere loquitur. Hanc ſe conſuetudinem dicit cognitam habuiſſe, qui multum uſus ſit publicanis, cum iis conſuetudinem habuerit, atque adeo facile talia potuerit cognoſcere. Jam qui fit, ut Vir doctus nihil de forma loquendi: *dignos illius*, dicat, neque eam bonis proſaicis Scriptoribus uſitatam oſtendat; qui nobis ad *Cap. I* demonſtret multis exemplis, *ut* & *ita* ſibi reſpondere, & ſimilitudinem indicare: *nihil* bis poni per anaphoram ſine copula, quæ ſcilicet pueri ſciunt; item ad *Cap. II*, *v* & *b* in MStis permutari, multis Virorum doctorum autoritatibus uſus. Cel. *Geſnero* ea ratio hic diſplicebat, quod Græca ſit, Poetis dignior, quam Oratoribus; adduxitque, qui de hac forma egit, *Drakenborchium* ad *Silium XI*, *38*, *XII*, *81*. Sed habemus ejus Autores etiam proſaicos, & in his principem *Ciceronem*, quemadmodum demonſtratum eſt in Cel. *Jo. Aug. Erneſti*, Collegæ noſtri ſpectatiſſimi, *Ciceroniana Clave*, qui de hac re etiam laudavit *Grævium* ad *Cicer. de Har. Reſp. 24*, *Heinſium* ad *Ovidii Triſt. IV*, *3*, *57*. Quanquam autem probabilem hanc lectionem putet Cl. *Arnzenius*, tamen mavult e veſtigiis Codicis MSti, *illi uſu probemus*, & *illius* putat ortum e veteri ratione ſcribendi *illiuſu*, in quo putaſſet librarius ſyllabam *us* bis legendam eſſe; atque hanc putat eſſe certiſſimam eruendæ veritatis rationem, qua & ipſe uſus ſit aliquoties, & alii ſæpe. Non ſatis attendebat ſcilicet, cum iſta ſcriberet. Hoc ſcimus, librarios in deſcribendo duplicationem ſyllabarum neglexiſſe, hinc menda orta: hoc fonte erroris cognito, cum alii, tum *Arnzenius* laudatis ab ipſo locis, menda ſuſtulerunt. Hæc autem quomodo huc pertinent, ubi demonſtrandum erat, librarios duplicaſſe & repetiiſſe ſyllabas alienis locis? Si ſenſus poſtularet *illius uſu*, & libri haberent *illiuſu*, tum demum *Arnzeniana* ratio valeret, valerent autoritates editæ; nunc contra eſt: nihil ergo, quæ dicta ſunt, huc faciunt. *Cap. III: Nullum eſſe ſincerius neque acceptius genus gratiarum quam quod illas acclamationes* æmulemur. *Lipſius* & alii repoſuerunt *æmuletur*; *Arnzenius* autem ait: *Non video, quid moverit* Livinejum & Lipſium, *quod* (*ut* volebat ſcribere) *contra conſpirationem ceterorum* æmuletur *ediderint*, *ſine ulla*

neceſſitate. Dicemus ergo, quid moverit doctos Viros, ut *æmuletur* ediderint. Nempe non putabant, *Plinium* tam parum Latinæ linguæ peritum fuiſſe, ut neſciret, pronomen *quod* referri ad *nullum genus*, adeoque etiam verbum *æmulari* eo referendum eſſe. Itaque, quemadmodum nemo crederet, a *Plinii* manu eſſe, ſi ita ſcriptum reperiremus: *nullum vinum eſſe ſalubrius, quod vetuſtatem* habeamus, ſed neceſſario *habeat* ponendum putaremus, ſic hic nemo poteſt *æmulemur Plinio* tribuere, ſed neceſſario *æmuletur* legendum eſt. Eodem modo plus, quam opus erat, amplexatur *Cap. 4 init.* lectionem MStorum quorundam: *parendum eſt SCto*, quod *ex utilitate publica placuit, ut* &c. pro quo alii habent: *quo.* Nam, etſi intelligi poteſt *quod*, ſi *quia* interpreteris, tamen non eſt conſequens, ut, quæ lectio explicari poſſit, ea continuo etiam ab Autore ſit. Si Vir Clariſſimus unum locum probati Autoris attuliſſet, in quo eſſet v. c. *faciendum eſt ex lege*, ſive *quærendum ex lege*, quod *cautum eſt*, aut *ſanctum*, quod *cautum eſt*, *placuit*, &c. tum crederemus, ita quoque *Plinium* ſcripſiſſe. Illud enim, *eſt, quod utar*, & ſimilia, huc non pertinent, & ſunt ab hoc loco alieniſſima. Idem dicas de lectione vulgata horum verborum *ibidem: Utrumque C. A. moderate, & quod alibi tibi gratias agi non finis, & quod hic finis, non enim* a te ipſo tibi *honor iſte, ſed* ab agentibus, *habetur. Schwarzianus* Codex habet: *non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed* agentibus, habetur. In quo cum illud *ipſo* locum non haberet, Cel. *Schwarzius* legi volebat *ipſi.* Quo cum nihil melius fingi poſſit; tamen vulgatam defendit *Arnzenius*, non reputans, ejus ſenſum commodum nullum eſſe, eaque relicta, *Plinium* parum conſequentia dixiſſe. Quomodo enim cohærent hæc: quia, cum gratiæ *Trajano* aguntur, non ipſe *Trajanus* ſibi honorem habet, (acuta merhercle ſententiola, & digna *Pliniano* ingenio. Scilicet hoc homines neſciunt.) ſed ii, qui agunt, propterea moderate facit, cum privatim id fieri vetat, publice, permittit. Primo, moderationem eſſe, videmus, vetare, hunc honorem ſibi haberi, inprimis publice. Sed privatim, remotis arbitris, id fieri, vetare, publice permittere,

Digitized by Google

mittere, moderatio eſt? Deinde totum non cohæret. Si autem ita conformatur ſententia: Quia honor gratiarum agendarum magis eſt agentis, quam accipientis, propterea moderate *Trajanus* facit, & cum privatim non permittit, quia tum ſibi potius honor tributus videri poterat, & cum publice permittit, ut voluntati potius aliorum, quam ſibi & modeſtiæ ſuæ, obſecutus videatur. Eadem cupiditate defendit *Cap. VIII* lectionem vulgatam: *Uterque, qui adoptaret, tam paruit, quam tu, qui adoptabaris.* Et ſic ordinanda eſſe ab interprete verba putat: *Uterque paruit, tam qui adoptaret, quam* &c. quod quis concoqueret? Contra egregie Vir Cl. reſtituit *Plinio* vocem *præſeviiſſe* e Codice *Voſſ. Cap. V: Sicut maris cæliique temperiem turbines tempeſtatesque commendant; ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum* præſeviiſſe *crediderim*; pro qua vulgo legitur: *præceſſiſſe.* Valde exercuit eruditos locus *Cap. XI: Num hos proximos divinitate parentum deſides ac ſuperbos potius, quam illos veteres & antiquos, æmularis? Qui hoc ipſum imperium peperere, quod modo hoſtes invaſerant contemſerantque:* cujus pulſi fugatique *non aliud majus habebatur indicium, quam cum triumpharetur.* Nempe non concoquunt Viri docti illud *pulſi fugatique*, quod vix Latine dici poſſe putant: *imperium pulſum fugatumque.* Itaque, cum poſt *Livinejum Jo. Frid. Gronovius* lacunam hic in quatuor Codicibus MStis obſervaſſet, aliquid addendum putavit. Et, quoniam Codex Salisburgenſis addebat: *quoniam Imperatoris*, Venetus alter D. Marci, *quam Imperatorem*, alter D. Antonii, *quoniam Imperatoris*, ſic ſcribendum cenſebat; *quoniam imperabat is.* Hanc conjecturam probat Cel. *Schwarzius*, qui ipſe in Codice ſuo hic lacunam reperit. Itaque recepit in primam *Panegyrici* editionem Cel. *Geſnerus*, quanquam *imperium fugari & pelli* Latinum putabat, ut alio loco demonſtrabimus. Mutavit tamen poſtea ſententiam, & in ſecunda editione vulgatam lectionem reſtituit *Plinio; Arntzenius* autem, poſt *Livinejum* & *Cortium*, *cujus* refert per Syneſin ad *hoſtes*, cujus dicendi generis exempla varia affert; & eſt ea ratio in vulgus nota. Vehementer etiam improbat Viri docti ſententiam, qui *cujus* ad

impe-

imperium referebat, & *imperium* interpretabatur *exercitum*; quod, *imperium* pro *exercitu* ipſo dici, nemini probari poteſt. Profecto difficile eſt in hoc genere aliquid certi pronuntiare, cum ſua cuique ſententiæ ſit ſpecies. Etiamſi conceſſerimus, *imperium pulſum & fugatum* dici, inprimis ab Oratoribus, poſſe, qui profecto non ſunt ad jejunas Dialectices regulas & ad vulgarem dicendi rationem nimis exigendi, ut ſæpe a doctis hominibus monitum eſt; tamen durum & alienum a *Pliniano* elegantiæ miro ſtudio videtur: *imperium* - - *quod modo* -- cujus, idque fortaſſe hodie vix in noſtris ſcriptoribus ferremus; eſt enim parum rotunda oratio, cujus tamen ſtudioſiſſimus *Plinius* fuit, inprimis in hoc *Panegyrico*, in quo maxime ſcholaſtica & elaborata oratio eſt. Jam, ſi cum *Livinejo*, *Cortio*, *Arnzenio*, *cujus* refertur ad *hoſtes*, primo perit acrimonia ſatyrica, qua *Domitiani* triumphi mimici perfricantur, & quos ridere voluiſſe *Plinium*, etiam ex oppoſitione patet, de qua mox. Deinde totum illud, *cujus* - - *triumpharetur*, abundat, & ſalvo contextu abeſſe poteſt. Reſtat igitur unum illud, ut *Gronovianam* emendationem ex parte amplectamur. Nempe legendum cenſemus, plane ut eſt in Codice Salisburgenſi: *quoniam Imperator is*. Vox *Imperator* ſane eſt etiam in altero Veneto Codice, ſed in accuſativo: *Imperatorem*, quam lectionem ortam aliquis poſſet conjicere ex *Imperator erat is*. Sed nihil opus. *Plinius* ſæpe verbum *eſt* brevitatis ſtudio omittit, & *Cicero* quoque interdum id facit. Ita non receditur a lectione Codicis MSti. Jam, *Imperatoris* nomen neceſſarium eſſe, ita apparet. Manifeſtum eſt, *Plinium* voluiſſe opponere Domitianum, *Imperatorem mimicum*, Trajano & veteribus *Imperatoribus veris*, qui nomen hoc, non ut ille, fictis victoriis, ſed veris, conſecuti erant. Hinc illa *Cap. XII.*: *At nunc rediit omnibus* (qui nempe imperium Romanum, h. e. majeſtatem imperii, ut paulo poſt vocat, invaſerant contemſerantque,) *terror & metus & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum* ducem, *unum ex illis veteribus & priſcis, quibus* Imperatorium nomen *addebant contecti cædibus campi, & infecta victoriis maria*. Eſt igitur *Imperatoris* nomen plane neceſſa-

Digitized by Google

ceſſarium, ſi oppoſitio conſiſtere debet. *Cap. XIX extr.*: *Felices illos* - probantur! *Conſecuti ſunt, ut* - *crederes.* Hic Cl. *Arnzenius* reprehendit eos, qui, *Lipſianam* editionem ſecuti, incertum, ut ait, caſu, an conſilio, ediderint: *probabantur*, cum omnes MSti Codices & editiones veteres haberent: *probantur*, quod ipſe adeo ſervavit. Nexum adeo orationis *probantur* deſiderare putat. Scilicet nondum legerat Vir Cl. rationem a *Geſnero* redditam in nova editione *Panegyrici*, ex qua diſcere potuiſſet, nexum orationis & conſecutionem temporum requirere *probabantur*. Vir Cl. ſatis habuit dicere: nexus orationis præſens deſiderat. Sed quis hoc ei dicenti credat, niſi oſtendat, quare? Cel. *Geſnerus* autem recte monuit, ſi *probantur* vera lectio eſſet, ſequi debere *credas*, non *crederes*. Nunc, cum *crederes* omnes habeant, apparet, *probabantur* legendum. Aut, ſi quis *probantur* ſervare velit, quod non abſurdum, reſcribendum: *credas* pro *crederes*. Inprimis Vir Doctiſſ. pluribus locis oſtendit, *Plinio* obfuiſſe βραχυλογίαν, quam cum non aſſequerentur Interpretes, contextum *Plinianum* variis auctariis, ut ait, fœdarunt. Sic v. c. uno *Cap. XCII* ter hoc clypeo utitur ad defendendam vulgatam lectionem. Sed non ſemper hæc ratio ei recte ſucceſſit. Sic *Cap. C* defendit vulgatam lectionem: *habuerat hunc honorem periculis noſtris D Nerva, ut nos*, etſi minus ut bonos, tamen *promovere vellet*, &c. niſi quod autoritate MSti Codicis commotus etiam *tamen* delet. In hac lectione omnes aliquid deeſſe judicarunt. *Lipſius* quidem ſuſpicabatur: *etſi minus notos, ut bonos tamen*; quod, quoniam intelligi poteſt, Viri docti, *Berneggerus* & *Geſnerus*, qui contextum adoleſcentibus dare volebant, quem intelligerent, receperunt; non quod ſic *Plinium* ſcripſiſſe certo crederent, ſed quia ſic ſcribere potuit, aut certe ſimile quid ſcripſit. *Arnzenius* ſic dicit *impuris manibus* Plinium *lacerari*, cum ſit vulgata lectio concinna, ſed brevitate obſcurior, & *ſententiarum gurgites* iis objicit. Sententiam autem ſuæ lectionis hanc dicit eſſe: Si non extulerit nos ad dignitates, ideo quod boni eſſemus, id fecit tamen, ut honorem haberet noſtris periculis. Erroris cauſam ortam eſſe

hinc, quod librarii non ferrent, *etſi* poni, ſi non ſequeretur *tamen*, quæ tamen loquendi ratio optimis Autoribus probata ſit. Vid. *Burmannus* ad *Sueton. Galb. 3*, & *Cortius* ad *Salluſt. Jugurth. 25*. Sed huic Viri docti ſententiæ obſtat primo hoc, quod indignum videtur ſanctitate & virtute *Nervæ*, ſi in producendis hominibus pericula eorum ſuperiora ſpectaverit, non quam boni ſint, & digni adeo honore. Atqui illud ipſum, quod in magno periculo, dominante *Domitiano*, fuerint, indicio fuit, viros bonos eſſe, quod genus hominum unice *Domitianum* timebat. Itaque etiam mirandum eſt, quomodo Vir doctus potuerit exiſtimare, ſi *Plinius* ſe ſuique ſimiles *viros bonos* dixiſſet, turpis jactantiæ notam ſubiturum fuiſſe. Virum bonum ſe profiteri, nunquam jactantiæ ſignum habitum eſt; niſi vero etiam *Cicero* jactator fuit, qui ſæpe ſe virum bonum profeſſus eſt. Deinde Vir doctus non vidiſſe videtur, quare *Lipſius* tale quid addi voluerit. Nempe, niſi *ut notos*, aut ſimile quid, adjeciſſet *Plinius*, minus concinna & rotunda oratio fuiſſet. Nam, ſi *ut notos* additur, plena eſt oppoſitio, qua inprimis delectatur *Plinius: pericula noſtra — florere -- noti -- memoriæ, Principis elabi.* Si demitur, fruſtra illa ultima, *elabi Principis memoriæ*, poſita ſunt. Felicius ſucceſſit ei defenſio *Plinii* contra S. Rev. *Heumannum*, qui *Plinium* erroris accuſaverat in eo, quod *Trajano* primo cognomen *optimi* tributum *Cap. 88* dixit, & quidem hac ratione inductus, quod jam *P. Scipio Naſica* hoc cognomen tulerit. Specioſa profecto hæc eſt dubitatio. Sed Cl. *Arnzenius* ei ſic occurrit, ut dicat, aliud eſſe, *virum optimum* dici & judicari, quod *Naſicæ* contigit, & pluribus fortaſſe aliis; fuit enim *optimi* titulus frequens in appellationibus, & ſalutationibus, ut *Cannegieterus* in Diſſ. *de Aviano Cap. VI*, aliique, docuere: aliud vero *Optimi* cognomen proprium & perpetuum SCto accipere: hoc primo *Trajano* contigiſſe, *Plinius* dicit. Sic multi *felices*, *magni*, dicti ſunt & judicati, cognomine autem *Sulla* & *Pompejus*.

Sed ſatis longi in commemorandis ſpeciminibus *Arnzenianarum* emendationum, interpretationum, illuſtrationumque, fuimus. Reſtat, ut, quemadmodum ab initio polliciti ſumus, in univerſum

ſum de ratione *Arnzeniana* dicamus. Jam negandum non eſt, multas res utiles in his Notis reperiri, ac ſæpe vulgatam lectionem egregie defendi ; ſed multa etiam vulgaria admixta ſunt, & interdum quædam in defendenda vulgata lectione κακοζηλία adhibita eſt ; a qua non minus cavendum eſſe arbitramur, quam ab emendandi pruritu, quo nonnulli in libris veteribus recenſendis utuntur. Ea autem, cujus mentio injecta eſt, κακοζηλία, quod nos quidem nobis videmur recentioribus Criticis tractandis intellexiſſe, oritur fere apud eos, qui plus ſunt in legendis Criticorum obſervationibus, quam ipſis antiquis Latinæ linguæ Autoribus, verſati. Nam, quoniam ex iis diligenter decerpſerunt, & in loculos ſuos criticos congeſſerunt, rara genera dicendi, a Viris doctis illuſtrata, in quibus fortaſſe unus & item alter adhæſit; quandam inde cupiditatem concipiunt ubique raras & inſolitas hujusmodi rationes inveniendi, & illos ſuos theſauros expromendi, magnumque numerum doctorum hominum laudandi, qui idem genus dicendi illuſtrarunt, ut *Pierios*, *Gronovios*, *Heinſios*, *Cortios*, &c. In quo tamen ſæpiſſime accidit, ut ſibi temperare non poſſint Viri docti, quo minus etiam in illuſtrandis ſatis in hac literarum luce notis rebus plus, quam opus eſt, laborent. Vellemus etiam, ut minus vehementer nonnunquam Vir Cl. veteris lectionis tanquam poſſeſſionem defendiſſet; atque id non modo humanitatis, a qua hæ literæ inprimis dicuntur, ſed etiam ipſarum literarum, cauſa, quæ ab hac vehementia male apud elegantes homines audiunt. Sed has parvas, ſi tamen ſunt, maculas una magnæ diligentiæ laus, quæ profecto non eſt Viro Clariſſimo neganda, obruit, & in his, quæ fortaſſe aliquis reprehendat, ſat illum, ut eſt apud Comicum, ætas acuet.

MULIERUM GRÆCARUM, QUÆ ORATIONE proſa uſæ ſunt, Fragmenta & Elogia, Græce & Latine, cum Virorum doctorum Notis & Indicibus. Accedit Catalogus Fœminarum, ſapientia, artibus, ſcriptione, apud Græcos, Romanos, aliasque gentes, olim illuſtrium, curante

JO. CHRISTIANO WOLFIO, in Gymnaſio Hamb. Prof. P.

Gottingæ, apud Abrah. Vandenhœck, Acad. typogr. 1739, 4 maj. Alph. 2 plag. 14½.

Tam ſanctum nobis eſt *Wolfiorum* Hamburgenſium nomen, ut, dum jam illud celebrandum eſt, & dignis laudibus condecorandum, dolor pariter atque fiducia præfationis loco juſtiſſima exprimere vota laborent. Quis non doleret, poſtquam rebus humanis ereptus eſt magni nominis Theologus, *Jo. Chriſtophorus?* Quis vero ſimul, cui curæ cordique ſunt literæ elegantiores, pro reſidui Fratris, *Joannis Chriſtiani*, vita, incolumitate, atque alacritate, preces fundere nollet eo ardentiores? Sane, ſi vel unus ille, qui præ manibus eſt, ejusdem liber exſtaret, ſufficeret iſthoc ad ejusmodi deſideria momentum. At enim impares negotio eſſemus, ſi quidem omnibus ipſius in rempublicam literariam meritis exponendis immoraremur. Præſtat igitur, non extra oleas vagari, ſed illud ſtatim aggredi, quod officii ratio poſtulare videtur. Poſtquam octo Poetriarum Græcarum Fragmenta vulgaverat Celeberrimus Autor, inſtituto ſuo conveniens exiſtimavit, ſi reliquias pariter ceterarum Mulierum, laude olim apud Græcos illuſtrium, colligeret, atque in literarum gratiam publicaret. Tam laudabilis propoſiti tenax, jam ante triennium optatiſſimos ejusmodi conatuum fines attigerat, ſed impedimenta minus prævisa intervenerunt, quæ tam accuratum atque elegans Opus huc usque exſpectationi literatorum inviderent. Sunt autem, quarum reliquiæ atque elogia ſervantur, mulieres: *Ædeſia*, de qua, præeuntibus *Suida*, qui ſua *Damaſcio* debet, & *Photio*, qui pariter in *Damaſcii* libro de vita *Iſidori* percenſendo verſatus eſt, agitur; *Æfara*, ad quam quæ pertinent, *Stobæus* ſervavit; *Anthuſa*, cujus illuſtrandis rebus *Photius* facem prætulit; *Aſpaſia* Mileſia, quam *Plutarchus* in *Periclis* vita una cum pluribus aliis celebravit, & cujus etiam laudes Vir quidam eruditus in libello *de Aſpaſiis*, ante biennium edito, non reticuit; *Berta*, Comitiſſa Loritelli, cujus Diploma, A. C. 1112 conſcriptum, & a *Mont-*

Montfauconio in *Palæographia Græca* ſervatum, affertur; *Eudocia Macrembolitiſſa*, Regina Conſtantinopoleos, cujus liber, Ἰωνιὰ dictus, percenſetur; *Hipparchia*, de qua quæ ſcimus, *Diogeni* inprimis *Laertio* accepta referenda ſunt; *Hypatia*, quæ Philoſophiam Alexandriæ docuit, *Cyrilli* tempore clara, ad quam plures inter *Syneſii* Epiſtolas exſtant exaratæ, quæque propter ſingularem prorſus eruditionem mirum in modum a cœtus divini Patribus celebratur; *Julia Domna*, de qua *Dio Caſſius* inprimis, *Herodianus*, atque *Oppianus*, loquuntur; *Laſthenia Mantinea*, *Platonis*, virili utens habitu, diſcipula; *Leontium*, meretrix, cui quæ tribuitur ad *Lamiam* Epiſtola, in medium potiſſimum producitur; *Maria Pilia*, filia *Demetrii Coreſæ*, cujus pars teſtamenti, A. 1574 a doctiſſimis viris ſubſcripti, ex *Mart. Cruſii Turco-Græcia* exhibetur; *Maximilla* & *Priſca*, ſeu *Priſcilla*, *Montani* Comites, falſarum hæreſium patronæ; *Meliſſa*, cujus ad *Clearetam* Epiſtola ex Collectione Epiſtolarum Græcarum *Aldina* excerpta legitur; *Myia*, quæ ad *Phyllidem* literas dedit; *Nicarete* Megarenſis, meretrix nobilis ac Philoſopha; *Oenone*, *Alexandri* ſeu *Paridis* uxor, medendi ac vaticinandi artem callens, quæ poſt necem in Dearum numerum relata dicitur; *Olympias*, *Alexandri M.* mater, quæ inprimis Epiſtolas ſcripſit; *Pamphile* Epidauria, quæ miſtarum hiſtoriarum octo Libros conſignavit, a *Photio* lectos; *Panyperſebaſta*, *Theodori Metochitæ* filia; *Periction*e, Pythagorea, quæ libros exaravit de ſapientia, item de mulieris concinnitate, ibique multa præclare monuit; *Phintys*, *Callicratis* filia, Pythagorea, clara edito libro de temperantia mulieris, cujus Fragmentum *Stobæus* ſervavit; *Polydamna*, *Thonis* uxor, cujus principem *Homerus* mentionem facit; *Ptolemais* Cyrenæa, ex cujus Muſices inſtitutione Pythagorica *Porphyrius* inſignia quædam loca excerpſit; *Smaragda* Canabutzena, quæ ad *Theodoſium Zygomatam* A. 1580 Chio literas dedit; *Soſipatra*, *Euſtathii* conjux, quam *Eunapius* laudavit; *Theano* Crotoniatis, vel Cretenſis, *Pythagoræ* uxor, quæ librum ſcripſit περὶ εὐσεβείας, ut & Epiſtolas quasdam; *Themiſta*, *Leontis*, ſive *Leontei*, uxor, *Zoili* filia, Philoſopha Epicurea; *Theodora*, cui *Damaſcius*

Damaſcenus *Iſidori* vitam inſcripſit; *Theoris; Timycha;* ac tandem *Zoe.* In plurimis iſtis monumentis non pauca notatu digna, univerſum ad literarum ambitum, præſertim vero ad mores emendandos, ſpectantia, inveniuntur. Et habent omnino viri, cur erubeſcant, ſi quidem cernant a fœminis tam multos doctrina pariter atque virtutibus vinci. Exempli loco ſunto, quando *pag. 132 Meliſſa* ſcribit: Πιστέυειν γὰρ χρὴ τῷ τᾶς ψυχᾶς κάλλει τε καὶ πλούτῳ μᾶλλον, ἢ τῷ τᾶς ὄψιος καὶ τῶν χρημάτων. Τὰ μὲν γὰρ φθόνος καὶ νῦσος παραιρέεται, τὰ δὲ μέχρι θανάτω πάρεντι ἐντετασγμένα. *Magis enim pulchritudini atque opibus animi, quam formæ pecuniarumque, fidendum eſt. Hæc enim invidia morboque eripiuntur, illa vero uſque ad ſupremum diem inſita permanent ac præſto ſunt.* Item *pag. 190 Periclione:* Οὔτε λέξαι δεῖ κακὸν γονέας ὔτε ἔρξαι· πείθεσθαι δὲ μικροῖσί τε καὶ μεγάλοισι γονεῦσιν· ἐν πάσῃ δὲ ψυχῆς τε καὶ σώματος τύχῃ καὶ τῶν ἔξωθεν, - - - Εἰ δέ τις γονέας ὑπερφρονέοιεν, ἰδέῃ κακῶν ταύτῃ καὶ ζώσῃ καὶ θανούσῃ ἁμαρτία παρὰ θεοῖσι γράφεται ὑπό τε ἀνθρώπων μισέεται, καὶ ὑπὸ γῆν μετὰ τῶν ἀσεβῶν ἐν ταυτέῳ τῷ χώρῳ δι' αἰῶνος κακοῖσιν ἀπλομένη - - Μείζων γὰρ ἁμαρτὶη καὶ ἀδικίη ἀνθρώπων οὐκ ἂν γένοιτο, ἢ εἰς πατέρας ἀσεβεῖν. *Mali quidquam parentibus nec dicto neque facto exhibere oportet, ſed obedire, cujuscunque conditionis fuerint. Item in quacunque corporis, animi, verumve externarum, fortuna - - - Contemtus autem parentum peccati genus ejusmodi eſt, quod in vivis ſimul atque defunctis divinitus damnatur, ab hominibus odio habetur, & ſub terra in loco impiorum una cum reliquis improbis perpetuo punitur - - - Majus enim inter homines peccatum admitti nequit, quam erga parentes impietas.* Item *Theano pag. 224:* Βλέπε ἦν μὴ ὁ Φιλάθης ἀλλὰ κολακευάθης ἔργον ποιήσῃς. Συντρεφομένη γὰρ ἡδονὴ παισὶν, ἀκολάστους ποιεῖ· - - Δεῖ δὲ πρὸς τὰ φθερὰ γυμνάζειν τὰ τρεφόμενα, κἂν λυπηθῆναι, κἂν πονῆσαι δέῃ· (*forte* δοκῇ·) ἵνα μὴ τῶν παθῶν ἢ δῶλα τάτων, καὶ περὶ τὰς ἡδονὰς λιχνᾶι, καὶ περὶ τὰς πόνους ὀκνηραί· ἀλλ' ἵνα τὰ καλὰ πρὸ πάντων τιμῶσιν, ὧν μὲν ἀποχόμενοι, τοῖς δὲ ἐμμένοντες. *Vide igitur, ne non amantis, ſed adulatricis, partes agas. Nam educata*

Digitized by Google

cata ſimul cum pueris voluptas intemperantes & prodigos reddit. - - Sunt autem exercendi ad hæc dura & aſpera liberi, etſi appareant contriſtati & dolore affecti, ne his affectibus quaſi ſervi ſubjiciantur, & ad voluptates propenſi, & a laboribus abhorrentes, ſed ut omnibus virtutem & honeſtatem anteponant, atque a vitiis abſtineant, in virtutibus vero permaneant. Verum enim vero longi eſſemus, ſi omnia noſtris etiam hominibus animadvertenda excerpere vellemus. Ex hoc velut ungue leonem agnoſcimus, & ex his, prout in manus inciderunt, ſapientiſſimis ſententiis, ultra lanam & colum iſtas mulieres ſapuiſſe, intelligimus. Magnum igitur eſt, quod in ejusmodi Fragmentis colligendis præſtitit Cel. *Wolfius*, meritum, ſed non ſolum. Sane haud minus gratum fecit Lectoribus tam luculentum matronarum antiquitatis Indicem exhibendo. Ubi quidem, ad Philoſophas quod attinet, *Ægidii Menagii* Hiſtoriæ mulierum philoſopharum debet, quippe quam ita expreſſit, ut ipſius libri *Menagiani* raritatem æquo nunc animo tolerare queamus. Permulta tamen etiam ex ſua ipſius induſtria depromſit, & inprimis ſpecimina quædam miſcuit, notatu omnino haud indigna. Eminent inter iſta, quæ *pag. 280 ſeq.* & *pag. 336 ſeq.* leguntur, quorum alterum Cel. *Abrahamo Gronovio*, alterum Abbati *Targnio*, Præfecto quondam Bibliothecæ regiæ apud Pariſienſes, refert acceptum. Quæ cum adeo accurate proſecutus ſit Cel. Autor omnia, habemus omnino, cur non ſolum Commentarium, quem promiſit, *de Vitis Heroinarum, Reginarum, & Auguſtarum, ex Numis & Scriptoribus antiquis exponendis*, maximopere deſideremus, ſed longiſſimam etiam ipſi vitam, valetudinem, atque otium, ex animo iterum iterumque precemur, ut pluribus literas eruditiſſimis voluminibus juvare, & jacturam ſimul, quam beatiſſimo Fratre occidente fecimus, refarcire, queat.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE & au progrés de l'Aſtronomie, &c.

hoc eſt,

COM-

COMMENTARII, IN QUIBUS, QUÆ AD Aſtronomiæ, Geographiæ, & Phyſicæ, hiſtoriam & progreſſum pertinent, traduntur; ex variis Diſſertationibus, quæ in Conventibus Academiæ Scientiarum, tam Pariſienſis, quam Petropolitanæ, lectæ, ſed typis nondum expreſſæ erant, nec non ex variis novis ſcriptis, obſervationibus, & diſquiſitionibus, per 25 annos inſtitutis, collecti a Domino DE L'ISLE, Profeſſore Mathematum in Collegio Regio Galliæ, Membro Academiæ Scientiarum Regiæ Pariſienſis, Anglicæ, & Berolinenſis, Profeſſore primario Aſtronomiæ in Academia Imperiali Scientiarum Petropolitana.

Petropoli, e typographia Academiæ, 1738, 4.
Alph. 1 plag. 15, Tabb. æn. 13.

Priusquam horum Commentariorum argumenta recenſere incipiamus, de conſilio & inſtituto Celeberrimi Autoris pauca dicere, non alienum eſſe videtur Jam pridem conſilium ceperat Cel. *de l'Isle* de componendo Opere, quod Aſtronomiam hiſtorice expoſitam, & per obſervationes ad noſtra usque tempora continuatas demonſtratam, traderet. Sed poſtea intellexit, ſe tanto operi ſolum vix parem fore. Ut ne tamen jam ſuſcepti labores vani, & conſilia de promovenda Aſtronomia irrita prorſus eſſent, conſtituit ſingulares Commentarios ſeorſim edere, qui ad conſcribendos aliquando perpetuos & omnibus numeris abſolutos de Aſtronomia Commentarios utiles eſſe poſſent. Illos etiam, qui ad hunc finem obtinendum operam ſuam conferre poſſunt, rogatos eſſe cupit, ut ſive obſervationes, ſive meditationes ſuas, cum ipſo communicent, quibus ſe eſſe ad optatum finem uſurum, pollicetur. Quemadmodum vero præcipua Aſtronomiæ utilitas in Geographiam & artem nauticam ſeſe diffundit; ita in his quoque Commentariis ſæpius occurrent, quæ ad promovendam

vendam utramque ſcientiarum, & Ruſſiæ præſertim topographiam, facere poſſunt, quibus & utilitatis & jucunditatis gratia variæ obſervationes phyſicæ interponentur. Quibus de inſtituto Cel. Autoris præmonitis, nunc, quæ hoc in *primo Tomo* proponuntur, argumenta nobis recenſenda ſunt. Primo loco comparent obſervationes aurorarum borealium, a Cel. *de la Croyere* in partibus Ruſſiæ ſeptentrionalibus per annos 1727, 1728, & 1729, inſtitutæ. Has excipiunt obſervationes aurorarum borealium, inde a condita Academia Scientiarum usque ad annum 1737, a *Mayero*, *Kraftio*, Autore noſtro, & *le Roi*, Hiſtoriarum Profeſſore, Petropoli habitæ. Plurimæ harum obſervationum tempus auroræ, tempeſtatemque, tam præſentem, quam ſequentem, ſolum indicant, nonnullæ autem auroras quasdam boreales ob figuram ſuam rariores accuratius deſcribunt. Quanquam vero ob nimiam hujus luminis in Ruſſia frequentiam catalogus omnium dierum, quibus hoc phænomenon apparuit, hoc loco exſpectari non poteſt; tamen multum facere poterit hæc obſervationum collectio ad catalogum Cel. *de Mairan* in libro de Aurora boreali augendum; præſertim ſi Cl. *Celſii* obſervationes, in Suecia ab anno 1716 ad annum usque 1732 inſtitutæ, hiſce addantur. Tertium locum tenent obſervationes aſtronomicæ & phyſicæ, Pariſiis in palatio Aurelienſi, quod *le Luxembourg* appellatur, ab A. 1712 usque ad annum 1715 ab Autore inſtitutæ. Ad Aſtronomicas obſervationes quod attinet, reperiuntur in hac hujus Operis Parte obſervationes Eclipſium Solis, Lunæ, & Lunarum Jovialium, item Eclipſium Veneris & Jovis per Lunam, obſervationes occultationis variarum fixarum a Luna, obſervationes ſitus quorundam Planetarum reſpectu quarundam fixarum, obſervationes diametrorum apparentium Solis, Lunæ, Veneris, & Jovis, denique obſervationes macularum ſolarium. Quamprimum Cel. Autor priores ſuas harum macularum obſervationes inſtituerat, quod A. 1713 contigit, ad theoriam motus macularum ſolarium condendam animum appulit. Hanc theoriam, diu preſſam, tandem in lucem emittere voluit, dignam omnino, de qua hic paulo fuſius diceremus, ſi per

Schematum multitudinem, quorum expoſitioni theoriam ſuam Autor incluſit, id commode fieri a nobis poſſet. Præcipua tamen ejus momenta, quantum id fieri poteſt, verbis explicare annitemur. Primum in eo poſitum eſt, ut in plano circuli, ſive maximi, ſive paralleli, qui partem Solis, ex Tellure viſam, maculæ a parte inviſibili ſeparat, exacte projiciatur locus a dato tempore obſervatæ. Ad hanc projectionem nihil cognitu opus eſt præter locum Solis ad tempus obſervationis, differentiam adſcenſionis rectæ inter centrum Solis & maculæ centrum, in partibus temporis obſervatam, differentiam declinationis utriusque centri apparentem, ac tempus tranſitus diametri ſolaris per circulum verticalem. Alterum eſt, ut, data obſervatione maculæ, primo ſtatim apparitionis ſuæ die inſtituta, in plano projectionis determinetur via, quam hæcce macula per totum apparitionis tempus videbitur incedere, & puncta ſingula hujus tramitis, in quibus centrum maculæ ſingulis ſubſequentibus diebus apparebit, deſignentur. Ad hujus Problematis ſolutionem ſupponit Cel. Autor, Solem circa axem ſuum dierum circiter 25 & horarum 12 ſpatio ab oriente in occidentem revolvi, axem vero illum ad axem Ecliptiæ ſub angulo $70\frac{1}{2}$ eſſe inclinatum, & polos iſtius axis ad eadem ſemper puncta Ecliptiæ ſpectare, borealem ad 8°. Piſcium, auſtralem ad 8°. Virginis. Quibus ſuppoſitis, res ad hæc tria redit: primum, ut magnitudine & poſitione determinentur axes conjugati Ellipſeos, per datum in plano projectionis maculæ centrum tranſituræ, quæ deſcripta repræſentabit viam centri maculæ per integrum apparitionis in hemiſphærio viſibili tempus; deinde, ut in hac Ellipſi deſignentur puncta illa, in quibus ſingulis diebus centrum maculæ appariturum eſſet, ſi ejus motus apparens a ſolo motu Solis circa axem ſuum penderet; tertio, ut ſitus horum punctorum ſecundum motum apparentem annuum axis ſolaris circa Ecliptiæ axem corrigatur. Hiſce autem conſequens eſt tertium hujus theoriæ momentum, ut videlicet ex duabus ejusdem maculæ obſervationibus inveniatur tempus revolutionis Solis circa axem. Etenim, ſi per præcedentem methodum projiciatur via maculæ

appa-

apparens, & in ea capiatur punctum, loco ejus ſecundo obſervato reſpondens, & hic maculæ ſitus obſervatus reducatur ad ſitum, quem habuiſſet, ſi ſolius motus Solis circa axem ſuiſſet particeps, denique ſuper axe Ellipſeos majori ſemicirculus deſcribatur, ejusque arcus inter perpendicula in axem majorem per centra maculæ demiſſa interceptus determinetur, exponet hic arcus tempus, a prima obſervatione ad ſecundam elapſum, &, quam rationem hic arcus ad totam peripheriam habet, eam habebit tempus inter obſervationem utramque elapſum ad tempus integræ revolutionis Solis circa axem ſuum. Ad quartum denique accedimus momentum, quod in eo conſiſtit, ut puncta cœli, in quæ axis ſolaris vergit, & inclinatio hujus axis ad axem Eclipticæ, determinentur; quod Problema ſolvendi plures methodos Autor edocet. Inter haſce habentur priores, quæ geometrica conſtructione abſolvuntur; quibus tamen, utpote ob mechanicam Ellipſium deſcriptionem minus exactis, relictis, ad rem per calculum conficiendam ſeſe convertit. Hic autem calculus triangulorum rectilineorum & ſphæricorum trigonometricæ reſolutioni innititur, & hæc data ſupponit: nimirum tres obſervationes ejusdem maculæ, quantum fieri poteſt, diſſitas, diametrum Solis apparentem pro ſingula obſervatione, differentias declinationum & adſcenſionum rectarum centri Solis ac maculæ, angulum Eclipticæ cum meridiano, & locum Solis verum in Ecliptica pro tempore uniuscujusque obſervationis. Nunc omnium primum hoc eſt agendum, ut ex hiſce datis in omni ſitu maculæ longitudines & latitudines ejus heliocentricæ inveniantur. Quem in finem intelligatur primo, ad centrum Solis, in plano projectionis conſtitutum, triangulum rectilineum rectiangulum, cujus catheti ſint differentiæ adſcenſionum rectarum & declinationum obſervatæ: quibus proinde datis, dabitur & hypotenuſa, quæ eſt diſtantia centri maculæ a centro Solis ex Tellure viſa, & angulus obliquus ad baſin, cujus vertex eſt in centro Solis, qui comparatus cum angulo, quem plana Æquatoris & Eclipticæ in Sole comprehendunt, notum faciet angulum, quem linea diſtantiæ maculæ a centro Solis cum Ecliptica conſtituit. Porro

concipiatur triangulum, cujus baſis ſit recta, Solis & Terræ centra jungens, vertex autem maculæ centrum. In quo triangulo cum angulus ad verticem ſit obtuſus, & præterea ſe habeat ſinus ejus ad ſinum anguli ad baſin, qui diſtantiam maculæ a centro Solis apparentem exponit, ſicuti baſis ad ſemidiametrum Solis, hoc eſt, ſicuti ſinus totus ad ſinum ſemidiametri ſolaris apparentis; dabitur anguli ad verticem deinceps poſiti quantitas, a qua ſi ſubducatur diſtantia apparens maculæ a centro Solis, relinquetur alter angulorum ad baſin, qui eſt diſtantia heliocentrica maculæ a centro Telluris. Intelligantur autem in ſuperficie globi ſolaris tres circuli maximi, quorum unus Eclipticam, alter ſecundarium Eclipticæ per maculam extenſum, referat, tertius locum terræ heliocentricum & maculam conjungat. Datis itaque per præcedentia in hoc triangulo rectiangulo ſphærico hypotenuſa & angulo ad baſin obliquo, dabitur utraque cathetorum, quarum altera eſt latitudo maculæ heliocentrica, altera arcus Eclipticæ, inter loca maculæ & Telluris heliocentrica interceptus, quo cognito, ipſa maculæ longitudo heliocentrica innoteſcit. Jam vero, ſic inventis latitudinibus & longitudinibus heliocentricis in triplici maculæ obſervatæ ſitu, non difficile erit, quod reliquum eſt Problematis, conficere. Concipiatur enim, ut ante, Ecliptica in ſuperficie Solis, & per tria maculæ centra ducti intelligantur ſecundarii Eclipticæ, qui intercipiant arcus duorum circulorum maximorum, quorum alter per primum & ſecundum maculæ centrum, alter per ſecundum & tertium, ductus ſit. Ad hos arcus per puncta eorum media ducti intelligantur circuli maximi perpendiculares, qui ſe mutuo ſecabunt in puncto, quod erit alter polorum, circa quos Sol rotatur. Denique per hunc polum & polum Eclipticæ tranſire concipiatur circulus maximus; cujus cum Ecliptica interſectio oſtendet punctum Eclipticæ, ad quod alter polorum Solis ſpectat, & arcus, inter polum Eclipticæ ac polum revolutionis ſolaris interceptus, inclinationem axis ſolaris ad axem Eclipticæ metietur. Patet autem, hoc Eclipticæ punctum & hunc arcum poſſe per modo dictorum ſphæricorum triangulorum trigonometricam reſolu-

tionem

tionem ex antea datis exacte determinari. Equidem via oſtenditur a Cel. Autore, haſce duas easdem quantitates facilius & ſine ſphæricorum triangulorum reſolutione inveniendi; ſed, cum nobis in præſenti ſufficiat, calculi hujus poſſibilitatem utcunque oſtendiſſe, Lectores noſtros, exitum calculi cognituros, ad ipſum Autorem ablegamus. Hoc ſolum ſupereſt, ut, quæ Cel. *de l'Isle* ex tribus obſervationibus maculæ, per menſem Majum A. 1713 apparentis, vi expoſitæ methodi deduxerit, indicemus. Invenit nimirum, axem, circa quem Sol revolvitur, ad axem Eclipticæ ſub angulo 6° 35′ inclinatum eſſe, & polum Solis auſtralem in 26° Leonis, boreum in 26° Aquarii, vergere. Aſtronomicas obſervationes (ut nunc obſervationes de tonitru taceamus,) Opticæ excipiunt, quarum in Commentariis Academiæ Scientiarum Pariſienſis A. 1715 jam aliquam mentionem Autor fecit. Reperiuntur autem hoc loco non ſolum longe accuratiſſimæ obſervationes & dimenſiones faſciarum lucidarum, quæ ab utroque latere umbræ cylindrulorum variæ diametri, in varia a vertice coni luminoſi diſtantia in camera obſcura plano exceptæ, diſtincte conſpectæ fuerunt, & quarum jamjam *Newtonus*, a *Grimaldo* excitatus, examen incepit quidem feliciſſime, ſed non ex voto abſolvit; verum etiam multa cum cura inſtitutæ, & fuſius deſcriptæ, obſervationes ſingularis, ut ita dicamus, luminis luſus, qui & ipſius *Newtoni*, feliciſſimi lucis indagatoris, perſpicaciam effugiſſe videtur. Umbram nimirum variorum ſubtiliorum corporum opacorum plano optime dealbato & polito in camera obſcura excipiens, Cel. Autor vidit in ipſa umbra debiles luminis radios, qui juxta directiones, in directionem umbræ penpendiculares trajicere ſolent umbram, & ſimiles eſſe lumini, quod umbram utrinque terminat. Præterea vero ipſam umbram vidit per lineas ad directionem ejus parallelas & nigerrimas in intervalla minus obſcura, ſed fuſca, diſtinctam. Ingens eſt harum linearum obſcurarum numerus, ſi umbra prope corpus obſervatur; quo majori autem in diſtantia umbra plano excipitur, vel per vitrum utrinque convexum adſpicitur, eo minor obſervatur harum linearum numerus, cum extimæ con-

tinuo evaneſcant, &, quæ adhuc conſpicuæ ſunt, majora, attamen inæqualia, intervalla inter ſe relinquant. Quod in ipſo umbræ medio loco conſpicitur fuſcum hujusmodi intervallum, reliquorum omnium maximum eſt. Quo major eſt diſtantia, in qua umbra ſpectatur, eo major eſt harum faſciarum latitudo; in ratione tamen diſtantiæ a corpore opaco hæc faſciarum latitudo non creſcit. Et notatu dignum eſt, hæc ipſa intervalla in umbris diverſorum corporum ceteris paribus eo majora fuiſſe deprehenſa, quo minor fuit corporis diameter, quanquam nec in reciproca ratione craſſitiei corporum aucta dici poſſint. Ceterum ſingula horum intervallorum fuſcorum, in certa diſtantia a corpore ſpectata, oſtendant colores, Iridis coloribus ſimiles, imo eodem ordine diſpoſitos, ita, ut ipſæ illæ nigræ, quas diximus, lineæ a duobus extremis coloribus contiguorum intervallorum, a calore videlicet rubro intervalli, mediæ umbræ propioris, & a calore violaceo intervalli exterioris, conjunctis, formari videantur. Horum memorabilium phænomenorum obſervationes, & faſciarum harum fuſcarum dimenſiones, in umbris variorum corporum, & in diverſis diſtantiis a foramine, per quod lumen Solis in cameram obſcuram immiſſum fuit, captas, ſingulari cum cura Cel. Autor literis conſignavit, & in hoc Opere expoſuit. Hæc experimenta ſequitur tentamen de explicanda cauſa annali lucidi, qualis in Eclipſibus Solis totalibus circa Lunam conſpici ſolet, & qualis omne corpus opacum cingere videtur, quod diſcum Solis oculo tegit. Qua in re, quanquam veriſimillimum ſit, hoc phænomenon ab iisdem pendere cauſis, a quibus phænomena, inflexionem lucis comitantia, pendent, nihil tamen adhuc ob experimentorum defectum Cel. Autor definivit. Ultimum, quod in hoc Volumine habetur, Schediaſma de Thermometris mercurialibus univerſalibus ſive harmonicis tractat. Inciderat Autor ſub finem anni 1732 in methodum thermometra mercurialia ita conſtruendi, ut omni tempore indicent differentiam inter volumen, ad quod Mercurius data aeris temperie reductus eſt, & volumen, quod ipſi in aqua ebulliente competit. Poſtea vero ipſe conſtruxit varia

ria hujusmodi thermometra majora & minora, quæ ad amicos in Germaniam, Angliam, Italiam, Galliam, & Hiſpaniam, miſit, utpote ad obſervationes meteorologicas accuratius & cum fructu in variis regionibus inſtituendas utiliſſima. Cum vero hanc methodum hæc thermometra parandi amici Autoris in Actis Societatis Scientiarum Berolinenſis, in Transactionibus Philoſophicis Anglicanis,& nonnullis aliis Diariis, cum eruditis communicandam curaverint; illi quidem exponendæ poſſumus hic ſuperſedere, monere tamen volumus Lectorem, in hac Diſſertatione Autorem expoſuiſſe, qua ratione in hoc inventum inciderit, & modum hæc thermometra parandi fuſius ac curatius docuiſſe, qua circumſpectione in repletione & diviſione eorum ſit utendum, monuiſſe, & uſum ipſorum ad errores barometricarum obſervationum, ab actione caloris vel frigoris pendentes, corrigendos, ac ad Thermometra ope aliorum fluidorum conſtruenda, oſtendiſſe.

CONJECTURÆ PHYSICO-MEDICO-HYdroſtaticæ de Reſpiratione fœtus, Autore JOANNE BAPTISTA MAZINO, Brixiano, in Gymnaſio Patavino Medicinæ Practicæ Ordinario Profeſſore.

Brixiæ, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1737, 4. Plag. 14, cum Tab. æn. 1.

Quo magis ab oculis noſtris remotum eſt, quod in abditis uteri penetralibus abſolvitur, formationis & nutritionis fœtus negotium, eo minus, inſignes in explicando eodem difficultates, & plurima ſententiarum, conjecturis maximam partem innitentium, divortia, deprehendi, mirandum videtur. Conſtat enim, ſæpiſſime opiniones aliorum, magno paſſim applauſu exceptas, ab aliis confutatas & labefactatas eſſe. Non ultimum in his locum obtinuit aſſertum, fœtum in utero non reſpirare; quod ipſum *ſeptem Diſſertationibus* nunc denuo confirmare ſtudet Cl. hujus Operis Autor. *Prima Diſſertatione*, uteri admirandam ſtructuram & ſtupendum generationis opus

opus intuens, exclamat: *Ergone talis tantusque fœtus, circumscribens fœtum, talis tantusque fœtus, inscriptus utero, privari debebunt fluido aereo, motu, elatere, & officio tam utili ac necessario?* Inde varia Autorum, idem sentientium, testimonia producit, quorum antesignanum facit *Hippocratem*, omnis Medicinæ statorem, qui in libro de natura pueri confirmet, *juxta medium ipsius umbilicum esse, & per illum primo spiritum in se ipsum trahere, & foras emittere*; etsi forte ab aliis dubitari possit, an hic spiritus, quem per umbilicum attrahi dicit *Hippocrates*, de aere, quod Autori placuit, intelligendus sit. *Hippocrati Galenum*, *Albertum Magnum*, *Libavium*, *Camerarium*, *Sennertum*, *Bartholinum*, & inprimis *Charletonum*, jungit, qui omnes ad respirationem fœtus admittendam inclinare videantur. Cum vero plerique, inter quos *Boyleum* inprimis adducit, ultimis duntaxat mensibus grandiori facto fœtu, illam admittant; Cl. Autor ulterius progreditur, &, prioribus etiam mensibus, quamprimum organa respirationi destinata compareant, eam pro modulo suo inchoari, defendit. *Altera Dissertatione*, physicis experimentis, fœtum, in utero contentum, respirare, evicturus, inprimis ad vagitum uterinum provocat, a tot fide dignis Autoribus annotatum, ut inter fabulas illum referre temerarium nimis videatur, qui tamen sine aeris admissione, ad soni formationem necessarii, concipi nequeat: huc accedente inprimis observatione *Bellini* atque aliorum, qui in pullo, quem ultimis diebus intra ovum pipire, vel mulierculæ rusticæ norint, ductus aereos inter internam externamque membranam, putamini affixam, ad obtusum ovi verticem hiantes detexerint, quibus mediantibus aer ad pullum pertingere, indeque redire, possit. Ex analogia ergo, inter pulli & fœtus formationem observata, similes forte vias in hoc admittendas censet, neque obstare differentiam putat, quæ inter fœtum in utero matris formandum, & pullum in ovo jam excluso, accedente gallinæ fotu, perficiendum, intercedat, cum hæc solum accidentalis sit & extrinseca, non essentialis, in quibus nullum discrimen inter fœtum humanum & pullum ostendi possit. Denique singulare robur huic sententiæ conciliari credit observatione

Hiero-

Digitized by Google

Hieronymi Vandelli, Chirurgiæ Profeſſoris, qui, ad fœminam partu difficili laborantem vocatus, cum fœtu mortuo, ad embryulciam confugere cogeretur, aperto fœtus in ipſis uteri anguſtiis, mediante cultro, thorace æque ac abdomine, ex utraque cavitate aerem cum ſtrepitu exire, una cum adſtantibus perceperit, qui nulla alia ratione, quam mediante reſpiratione, & viis inter aerem externum & fœtum conſtructis, illuc pervenire potuiſſet. *Tertia Diſſertatione* neceſſitatem reſpirationis in fœtu demonſtrandam ſibi ſumſit, ubi maxime ad elaterem aeris, ejusque niſum penetrandi quaquaverſus, donec cum ſe ipſo vel aliis corporibus in æquilibrio conſtitutus ſit, provocat. Fœtus vero, in utero contentus, aut totum uteri cavum exacte replet, aut non; prius aſſeri non poterit, cum alias vix commode augeri & creſcere, niſi facto contra uteri ſuperficiem niſu, multo minus moveri in talibus anguſtiis, queat; ergo ſpatium aderit vacuum, a fluidis, & inprimis aere, occupandum, qui facile denſari & dilatari poſſit, pro exigentia fœtus, & ſimul renitatur preſſioni aeris externi verſus uterum & fœtum. Ortum & acceſſum hujus aeris maxime derivat a fluidis, a matre ad fœtum pro ejus nutritione allatis, quæ omnia aere turgeant, hunc vero non adeo arcte illis irretitum eſſe putat, ut non ſui juris redditus, extricari varia occaſione poſſit, inprimis in utero, inter veſicam & inteſtinum rectum ſito, quorum calore perpetuo fovetur. Quantum vero aer calore rarefieri, & a reliquis, quibus unitus erat, ſeparari, poſſit, ex principiis aerometricis oſtendit. Huc accedere ait liquorem amnii, aqueo-lacteum & gelatinoſum, qui a calore adjacentium in vaporoſam aliquam atmoſphæram attenuetur, uti omnis aqua calida talem vaporem exhalet, qualis vaporoſo-aerea, utpote blandiſſima & leviſſime elaſtica, admodum conveniens futura ſit tenellis fœtuum actionibus & organis pro inchoatione reſpirationis, quam illi piſcium in aquis analogam judicat. Huc tamen etiam extrinſecum quoddam fluidum per vias quasdam accedere debere colligit, ad felicius perficiendas fœtus functiones. Cum enim plerique ſuctionem embryonis admittant, illam vero in natis ſine aeris attractione, thoracis dilatatione, & diaphragmatis depreſſione,

fieri non poſſe conſtet, eadem ratione illud in nondum natis ſuccedere putat, cum natura ubique in operibus ſuis æqualitatem amet. Si vero coſtarum elevatio, & diaphragmatis depreſſio, indeque pendens thoracis dilatatio, fiat, ſine aeris in pulmonem ingreſſu, & aliquali hujus expanſione, vacuum in thorace ſpatium admittendum eſſe, quo ipſo æquilibrium inter externum & internum aerem cum ſummo fœtus diſcrimine tollatur. Neque vero ſucci nutritii per œſophagum deſcenſum, in ventriculo mutationem, & ad vaſa lactea tranſitum, ſine aeris elaſtici acceſſu, impulſum aliquem cum illis communicante, commode ſuccedere poſſe, pluribus urget. Interim, præter nutritionis uſum, alia adhuc commoda in fœtum a liquore amnii redundare, *quarta Diſſertatione* oſtendit, ut nimirum tenellus embryo illi innatet, ſicque ab omni uteri preſſione & rudiori contactu etiam in fortioribus matris motibus liber maneat; quare etiam fluidum illud neque nimis denſum, neque rarum nimis, in ſtatu naturali eſſe debere, ſed ejusdem cum fœtu gravitatis ſpecificæ, aut aliquanto gravius, quo fœtus, in æquilibrio cum eodem conſtitutus, facile in illo moveri, & commode nutriri per os, queat, absque periculo ſuffocationis, oppreſſionis, & moleſti contactus cum membranis continentibus. Cum etiam fluida omnia ſe ſemper horizontali plano accommodent, quotiescunque a mutatione ſitus corporis continentis agitantur & concutiuntur, fœtum in omni matris ſitu tamen in ſitu horizontali reſpectu fluidi ipſum ambientis permanere, inprimis cum prima ejus rudimenta viſibilia carinæ navis figuram referre obſervata ſint, quæ ſuccedentia fœtus pondera ſuſtineat. Inde etiam primis menſibus majorem hujus fluidi copiam reperiri, quam quidem ultimis, cum illo tempore diſſolubilis facile machina ab ambiente fluido quaquaverſus æqualiter comprimenda ſit, ut ſingulæ partes in ſua naturali compage magis unitæ conſiſterent, feliciusque excreſcerent, quod poſtea, fœtu perfectiori facto, tanta copia non deſideretur. *Quinta Diſſertatione* potiores objectiones, contra reſpirationem fœtus adductas, removere ſtudet, quarum prima eſt, quod nullæ adſint

viæ, per quas aer ab utero ad fœtum poſſit pervenire, quam tamen tanti non eſſe momenti cenſet, quanti primo intuitu videatur, cum tales viæ (ut ſupra dictum eſt,) a *Bellino* in ovis volatilium repertæ ſint, unde per analogiam jure colligi poſſit, easdem in membranis fœtum ambientibus adeſſe; neque mirandum, illas aperturas nondum detectas in cadaveribus, in quibus exigui ejusmodi meatus collabantur, ut nulla eorum veſtigia remaneant. Neque gravius obſtare cenſet allegatam ab aliquibus uterini oris obturationem mediante tenaci glutine, ſiquidem conniveant quidem gravidarum uteri magis, quam extra ſtatum graviditatis, at non penitus ita occludantur, ut ne aeri quidem tenuiori acceſſus pateat, nec mente concipi poſſit, quomodo tam craſſus humor hic colligi queat in parte undique viſceribus humidis & calidis circumdata, a quibus ille neceſſario attenuari debeat. Metum vero, ne fœtus ab aere accedente ſuffocetur, inutilem eſſe, ſiquidem nimia ejus copia irruens tale periculum inducere poſſit, non vero moderata, per ſuas vias intrans, iterumque eliminata. Denique, foraminis ovalis apparatum pro ſanguine a pulmonibus, reſpiratione nondum explicandis, avertendo huic ſententiæ non obſtare, credit, ſiquidem illius uſus potiſſimus ſit, antequam pulmones perfecti, & ad reſpirationem idonei facti ſint, his vero rite paratis ſtatim illa pro modulo embryonis inchoetur; unde etiam illud aſſertum negat, quod pulmones illius nigricantes & ſanguine deſtituti ſint, cum alii non minus, quam ipſe Cl. Autor, illos æque floridos & ſanguine repletos deprehenderint, niſi labes aliqua illorum adfuerit, ac in natis. *Diſſertatio ſexta* experimenta hydroſtatica adducit, quibus confirmatur, pulmones fœtuum in utero quandam aeris portionem pro aliquali reſpiratione recipere; ubi ſimul occaſionem totius hujus diſquiſitionis Autor indicat, ſolutionem nimirum problematis, cur pulmones fœtuum in utero demortuorum ſubſidant in aqua, in lucem vero editorum eidem ſupernatent, cujus ratio a defectu aeris, pulmones nondum ingreſſi, peti ſolet; quæ cum minus ſufficiens viſa fuerit, ad hydroſtatica tentamina, aptiſſime hanc litem ſolutura,

confugit. Pro quibus adornandis exactiſſimam ſtateram fieri curavit brachiorum æqualium, cujus uni brachio oppoſuit pulmonem embryonis humani, (&, ubi hic deficeret, ex ovibus deſumti,) in oppoſito brachio tot addidit grana, quot neceſſaria erant ad id, ut pulmo æquilibrium efficeret in aere cum additis granis, deinde ſuſpendens a crine equino pulmonem illum in aquam immerſit, & tam diu grana ex altero brachio ſtateræ abſtulit, donec pulmo immerſus æquilibrium cum granis reſiduis efficeret, ut innoteſceret exceſſus, quo pondus pulmonis ſuperaret reſiſtentiam molis aquæ, quæ ſit volumini totius pulmonis immerſi æqualis. His enim, quæ fuſius recenſet, ſemper ſe deprehendiſſe affirmat, pulmones primis geſtationis temporibus ſpecifice graviores eſſe, mediis ſpecificam gravitatem multum imminui, ultimis vero levitatem ſpecificam inſigniter augeri, cujus nulla alia ex legibus hydroſtaticis ratio allegari poſſit, quam aeris ſucceſſivus in illos introitus, cum ex illis conſtet, elevationes corporum in aquis ſemper eſſe quantitati aeris, aut contenti, aut ſuſcepti, proportionales. Magis hoc patere monet, ſi quis, dum immergantur pulmones, attentis oculis ad omnia advertat; ſic enim deprehendi, pulmones majorum fœtuum, etſi reſpectu abſoluti ponderis graviores, tardius deſcendere in aquam, quam juniorum, alas etiam eorum magis expanſas & verſus ſuperficiem aquæ elevatas, ipſosque aqua agitata facilius iterum ſuperiora petere, quæ omnia ab elatere aeris, in illis contenti, derivanda ſint. *Ultima* denique *Diſſertatione* cauſas, cur fœtus perfectus exitum ex utero quærat, & quibus mediis clauſtra ſua perrumpat, exponit. Potiſſimum illuc conſpirare cenſet majoris nutrimenti exigentiam, majorem actionem & reactionem ſolidorum, majorem motum & elaterem fluidorum, & denique plenioris reſpirationis neceſſitatem. De ultimo inprimis momento monet, veſiculas pulmonis in fœtu laxioris ſphæroideam obtinere figuram, ſenſim vero admiſſo aere, magis expandi, & ad ſphæricam accedere, qualis in natis eſſe ſoleat, ad majorem aeris quantitatem recipiendam; hinc diaphragmatis majorem niſum deſcendere in inſpi-

ratione

ratione cum proportionali elevatione muſculorum thoracis, & in exſpiratione majori niſu elevari cum conveniente depreſſione muſculorum thoracis, quibus viſcerum, in abdomine contentorum, validior motus jungatur, ut denique a motibus his, inter ſe communicantibus, reſiſtentia uteri ſuperetur. Hunc vero felicem exitum non parum juvari a variata, ob mutatum fœtus ſitum, uteri figura; uterum enim fœtu repletum globoſam ſive ſphæricam obtinere figuram, tempore partus vero inverſo fœtu, capite ad os uteri prolabente, natibus autem & pedibus verſus uteri fundum retractis, elongari illum ſimul atque anguſtari, ut ſphæroideam acquirat figuram, quo facto, uterus, minoris areæ & capacitatis factus, comprimat & impellat fœtum incluſum, ipſumque urgeat verſus os uteri. Orta ſic actione & reactione inter fœtum & uterum, fœtum demum feliciter excludi; unde etiam, quo validior ſit fœtus, & quo magis directe ori uteris oppoſitus, eo promtius pariendi negotium ſuccedat, contra, quo languidior ſit, aut ſitum naturali magis contrarium obtineat, eo difficilius exitum invenire poſſit.

A NEW METHOD OF CURING THE Apoplexy, &c.

hoc eſt,

NOVA METHODUS CURANDI APOPLEXIAM, cum Appendice, qua continentur diverſæ Obſervationes de uſu & abuſu Medicinæ, & Epiſtola ad Doctorem SLARE, de Bezoar. lapide; Autore JOANNE CATHERWOOD, M. D.

Londini, typis & impenſis Samuelis Bakeri, ſine anni indicio, 8. Plag. 11¼.

Improbat Cl. Autor vulgarem Apoplexias curandi methodum, venæſectionem potiſſimum, qua corporis vires infringi, nec tamen ſuperari malum, aſſerit; hinc & alia remedia. Poſtea ſuas proponit de hoc argumento meditationes.

Præmittit mali ipſius ætiologiam, allegatque cerebri nervorum intemperiem ac obſtructionem, a plethora, narcoticis remediis, polypisque, contingentem. Cerebrum, morbi primaria ſedes, excutitur, adducitur duplex cerebri ſubſtantia, luſtrantur arteriæ & venæ, hæ, quæ ineptum pnevmatoſi ſanguinem revehunt, illæ, quæ cum medullari cerebri ſubſtantia ad ipſorum nervorum interna proficiſcuntur, quarum adeoque impetu convelli nervus haud difficulter poteſt. Quapropter cum *Hippocrate* & *Celſo* fere omnes, evocandum vena jugulari, frontali, cephalica, vel mediana, ſanguinem eſſe, ſuadent; ſed tantum abeſt, ut ulla exinde ſperari poſſit commoditas, ut potius aſſeratur, obſtructionem, vena ſecta, ſi in brachio res inſtituatur, auctum iri, ideo, quod, ligato fortius brachio, interceptus arteriæ majoris canalis neceſſario ſanguinem ad cerebrum determinet. Jugularis venæ ſectæ laudes tamen non prorſus reticentur. Arteriam autem apoplecticis ſecari, conſultius eſſe putat, vereturque, ut contradicturos habiturus ſit, ideo, quod arteria juxta *Celſum* difficulter conſolidetur, quod quidam, ſed vano timore, metuant impoſſibilem arteriæ ſectæ novam commiſſuram, alii faſciarum, quibus per aliquot dies opus eſt, incommoda allegent. Sed, remotis dubiis, quæ operationem difficilem reddere valent, ipſisque arteriæ ſecandæ enchireſibus declaratis, allegatoque loco, ubi eandem inſtitui oporteat, nempe in arteria temporali, cui os ſubjacet, provocat ad ipſam naturam, quam in rebus ardui momenti magiſtram agnoſcere decet, quæ arteriam præ vena ſecandam imperat. Sanguis menſtruus non venarum, ſed arteriarum vaginalium & uterinarum, vaſculis educitur. Hæmorrhoidum fluxus, & hærmorrhagia naſi, arteriis tantum, venis neutiquam, contingit. Quotusquisque adeoque eſt, qui non videat, clareque intelligat, arteriotomiam legibus naturæ ſpontaneis quam maxime accommodatam eſſe? Haud immerenter declamat Autor contra uſum emeticorum in cura Apoplexiæ, vomitumque accuſat violentiæ, qua ſanguinis verſus cerebrum affluxus major non poſſit non errores lymphæ & ſanguinis ipſius auctiores efficere, allegatque ſiniſtri eventus exempla. De

clyſ-

clyſmatibus & ſcarificationibus non mitius ſentit, improbans potiſſimum Cantharidum uſum, ob earundem ſiniſtrum in viis urinariis effectum. Accedunt obſervationes rerum in corporibus apoplexia denatis repertarum, aliaque de inepto Lapidis Bezoar uſu in variis morbis, deque cereviſiarum & decoctorum hordei & frumenti, quod torrefactum Malzum audit, uſu, erudite diſputata, denique adducitur *Cypriani*, nobilis Lithotomi, ſententia, qui ex mille & quater centum calculoſis, quos ſub manibus habuit, nullum tractavit Cereviſiarium, Oenopolas quamplurimos.

DISSERTATIO DE ORTU ET INTERITU Imperii Romani. Accedit Diſſertatio de Sanctitate ſummi Imperii civilis. Editio ſecunda, a plurimis mendis purgata, & Indice aucta. Autore GUIL. VAN DER MUELEN, Domini d' Oudbrouckhuyſen, &c.

Ultrajecti, apud Herm. Beſſeling, 1738, 8.
Plag. 19.

Cujus Commentarios *de Die mundi natali & rerum omnium* ſuperioris *Anni Menſ. Mart. Part. II pag. 154 ſeq.* copioſe laudavimus, illius Diſſertationes binas, non minore doctrina, ſed morali, politica, ac hiſtorica, refertas, in brevi nunc tabella exhibemus. Scopus prioris Diſſertationis eſt, docere, ea, quæ olim imperio Romano propria fuerunt, imperio Germanico non competere. Initium demonſtrationis ſuæ facit Autor a contemplatione ſtatus naturalis, qui imperium civile omne præverterit, nec merum ingenii humani inventum haberi queat. Oſtendit igitur, ſocietates civiles, cum iisdemque imperium civile ab illo demum tempore enatum eſſe, quo, aucto per generationem humano genere, homines pericula ab aliis metuerint, quæ ut propulſarent, uni vel pluribus voluntatem ſuam ſeque totos regendos tradiderint; indeque regiminis diverſitatem ortam fuiſſe, *Monarchicam* ſcilicet, *Ariſtocraticam*, & *Democraticam*. Ex illis optimam regiminis formam eſſe *Monarchicam*, cum 1) hic ſimilitudo quædam imperii divini conſpiciatur, 2) hæc ſit firmiſſimum unitatis

Pag. 1-8.

8-13.

13 ſeq.

tatis ac concordiæ vinculum, denique 3) eam antiquissimi populi suam fecerint. Inde delabitur ad imperium Romanum, quod uti constituit *Romulus*, idem illius statum populi genio attemperavit, hoc in certos ordines diviso, *plebejos* maxime & Pag. *Patricios*, quibus, ut confusio omnis evitaretur, pro ratione di-
14-33. versitatis sua tribuerit munia; ubi speciatim, qui *Celeres* dicti fuerint, explicat Autor. *Romulum* sibi servasse principatum sacrificiorum & reliquorum sacrorum, (cum sacrorum cura a summo imperio sejungi minus possit,) & id fecisse ex antiquissimorum populorum instituto, quorum Reges simul sacerdotes fue-
33-38. rint, indeque imperatores כהנים dictitatos esse. Quoniam autem aliis districti negotiis sacrorum curam per se obire non potuerint, eandem aliis demandasse, ita tamen, ut potestatem ea
41-44. ordinandi sibi reservarint, quod exemplis *Davidis*, *Hiskiæ*, & aliorum, confirmatur. Inde colligit Autor, minus recte facere illos, qui jus hoc negent magistratui, cum non duæ societates in una, non duo imperia in uno, constitui debeant. *Aharonem* ipsum
44-50. a *Mose* tanquam magistratu pependisse, nec diffiteri illud cordatiores Theologos. Inde monet, magistratus esse, videre, ne cuivis ad Theologiam, non habita ratione generis, status,
52-59. conditionis, aditus pateat, nec ullam disciplinam majori in existimatione esse debere, quam quæ ad felicitatem æternam viam
53 seq. pandat. Adhæc *Romulum* sibi servasse graviora reipublicæ negotia, leges scilicet ferre, de gravissimis delictis cognoscere;
61-63. leviora permisisse magistratibus, ita tamen, ut illorum actiones fuerit moderatus: populo concessisse, ut magistratus crearet, leges sanciret, de bello, si Rex permisisset, decerneret; potestatem tamen hanc non fuisse absolutam. His rebus rempublicam vita donatam esse, summam potestatem *radicaliter* in po-
65-68. pulo fuisse, ac salutem populi cumprimis quærendam fuisse. Quæ constitutio *Romuli* quamdiu duraverit, eundem populum duravisse. Licet enim in decedentium locum alii succesſe-
68-78. rint aliis, eundem tamen mansisse populum, quamdiu eadem juris ac imperii communio manserit. Colonias, quarum deducendarum initium factum fuerit a *Romulo*, tan-
100-102. quam partem populi illius, a quo emissæ, spectatas; quare quo-

tan-

Digitized by Google

tannis in recognitionem penſionem aliquam dare fuerint coactæ, quæ tamen nonnullis remiſſa. Inde quæſtio proponitur: num jura, quæ olim fuerint imperii Romani, per *Carolum M.* ad Germanos tranſierint. Hanc *Grotius* affirmat, negat Ampliſſimus *Muelenius*, cauſatus, populum Romanum non amplius idem jus, natum ex conſociatione, qua conſpiraverint in unum caput, habuiſſe, nec illud ad alium transferre potuiſſe. Penes populum fuiſſe jus creandi magiſtratus tum ſub Regibus, tum ſub Republica libera, tum ſub Imperatoribus, quod, licet populus aliquando ob vim majorem exercere non potuerit, penes illum tamen idem ſemper remanſiſſe, ſi non *virtualiter* in actu & exercitio, ſaltem *radicaliter*. Imperatores vel a Senatu lectos fuiſſe, vel eorum electionem ab eodem fuiſſe comprobatam, cum ejus conſenſus omnino fuerit requiſitus. Quæ electio licet aliquando facta fuerit per exercitum, hoc ipſo tamen populum vel Senatum jure ſuo privatum non fuiſſe, quia Senatus vel approbaverit illam, vel tempori ceſſerit, ne gravius damnum reipublicæ afferretur. Igitur, quamdiu eadem conſociatio, eadem juris, legum, prærogativarum, communitas a primo initio populi transmiſſa manſerit, eundem populum Romanum perduraſſe. Ubi ſedes imperii Conſtantinopolin translata, non tamen imperium mutatum eſſe, quia Senatus Conſtantinopolitanus pars Romani fuerit habitus, hujusque conſenſus requiſitus, & urbi Romæ præ Conſtantinopoli primæ ſemper conceſſæ; autoritatem tamen Senatus ſub ſequentibus temporibus plus vel minus conſpicuam fuiſſe. Ut autem populi Romani dignitas atque jus exſpiraverit, & populus eſſe deſierit, diverſis temporum articulis factum fuiſſe. Cum *Probus* a militibus in Oriente, Romæ a Senatu *Florianus*, eligeretur, imperium in duas partes, poſt *Conſtantini* obitum in tres partes, diviſum fuiſſe; ob commune tamen conſociationis vinculum unum imperium permanſiſſe, prouti etiam ſub *Conſtantio* partes illæ rurſus fuerint conjunctæ, qui rerum ſtatus ad *Theodoſium* usque perdurarit. Inde opportuna occaſione Vir Conſultiſſimus diſſerit de *principibus juventutis*, qui vel ex Imperatoribus

Pag.
102-114.
114-120.
120-125.
125-129.
129-137.
137-144.
144-151.
152-156.

procreati erant, vel in familiam Imperatorum cooptabantur,
Pag. ſed jus in imperium, niſi populi conſenſus accederet, non
164-177. conſequebantur; inde imperii candidati habebantur, ac, imperatoriis inſignibus decorati, in publicum procedebant, pallio coccineo & purpura, ſed ſine auro, utentes. Qui ubi in imperii ſocietatem adſciſcebantur, lauro, itemque diade-
182-211. mate, ipſorum capita ornabantur, quales tamen ante *Conſtantini* ævum in numis non ſemper, poſt ipſius ætatem frequentius, comparent. His inſperſis, ad quæſtionem Autor redit: quo tempore dignitas populi Romani conciderit. Factum id non eſſe per diviſionem imperii occidentalis & orientalis, pertendit. Nimirum, quoniam utriusque orbis imperium non tanquam di-
220-221. viſum, ſed conjunctum, reſpiciebatur, leges conjunctim promulgabant, arma conjungebant, Conſules ſimul creabant, ac Imperatores ſibi invicem ſuccedebant. Sed, quando Conſtantinopoli mittebantur, qui Romano imperio præeſſent, digni-
222-226. tas imperii orientalis eſt imminuta, proſtrata prorſus per Vandalos & Gothos: a quo tempore diverſa orta ſunt regna, quæ a ſuis regebantur Regibus. Inde docet, *Carolum Magnum*, occupata Roma, titulum quidem Imperatoris aſſumſiſſe, ſed imperium in ipſum neque per ſucceſſionem, neque per translationem, conferri potuiſſe, quoniam non amplius integrum fuerit corpus populi Romani, ſublata & conſociatione & communitate ejusdem imperii & juris, nec *Irenen* atque *Nicephorum* jus illud
227-231. in *Carolum* transferre potuiſſe, quia illud a populo Romano ad Græcos non demigrarit: quodſi vero ſpectetur tanquam provincia Orientis, non magis poſſe dici ſui juris fuiſſe, quam Aſſyrios, Medos, atque Perſas, ubi a Romanis fuerint ſubjugati. A quo tempore populus Romanus a Longobardis fuerit ſubjugatus,
231. 232. non amplius ſuis hunc vixiſſe legibus; igitur, ubi *Carolus* ultimum illorum Regem, *Deſiderium*, devicerit, Romanos *Carolo* non potuiſſe deferre imperium, quod in ipſorum poteſtate amplius non eſſet, illud autem ſibi *Carolum* jure victoriæ vindicare potuiſſe. Quod populus Romanus fauſta acclamatione no-
233-243. men & titulum Imperatoris approbaverit, hoc ipſo animi quidem ſui ſententiam declaraſſe, gratum id ſibi eſſe & acceptum

ptum, jus vero *Carolo* dare non potuiſſe. Nec id dare potuiſſe Pontificem, quoniam illud, qua pars civilis imperii, & quidem ſuperiori poteſtati ſubjectus, nec habuerit, proindeque nec largiri potuerit, nec Imperatores Francici unquam agnoverint, qui, Pontifice inconſulto, regna alia huic, alia illi, aſſignaverint; quicquid poſſideant Præſules Romani, id ex mera, nec ullo jure fundata, uſurpatione poſſidere. Per inaugurationem & coronationem, a *Leone III* factam, non eſſe in imperii ſede collocatum *Carolum*, ſed, quod jamdum ſibi acquiſiverat, jus hac ſolennitate publice declaratum, qua de cauſa etiam Imperatorum multi eandem neglexerint. Nec ſecundum *Grotium* jus hoc tribuendum Pontifici, ac ſi penes ipſum, tanquam præcipuum ac primum civem, priſtina populi Romani jura reſederint, quia, ſtatu populi Romani prorſus mutato, *Carolus* jure victoriæ ſibi imperium vindicaverit. Nec conſenſum populi, vel Pontificis Romani, requiſitum fuiſſe, ubi ſtirps *Carolingica* defecit. Ut hinc jus elegendi Imperatorem hodierno die ſit penes Principes Electores, & Romanum imperium non niſi acceſſio quædam regni ac populi Germanici haberi queat. Pag. 244-257. 257-268. 268-275. 275 ſeq.

Poſteriorem Diſſertationem *de Sanctitate ſummi imperii civilis* eum potiſſimum in finem conſcripſit Autor, ut *Wilhelmum*, Arauſionenſium Principem, a calumniis immunem præſtaret, ac ſi jus atque fas omne abrupiſſet, ubi, fugiente ſocero, clavum Regni Britannici capeſſivit. Hoc igitur primum ponit, perſonam imperantis inviolabilem eſſe debere, ex adverſa vero parte Regis eſſe, eo niti, ut ſalus ac tranquillitas populi ſervetur, quia hunc in finem naturali libertati renuntiarit: quodſi igitur Rex propriis tantum commodis conſulat, ac leges fundamentales evertat, populum ab obediendi obligatione ſolvi, aliumque illi ſubſtitui poſſe. Non abſolutum Regibus competere imperium, probat: 1) quia imperia omnia ex populi conſenſu, tanquam primo ſuo fonte, fluxerint, homines autem naturali impetu ad ſui rerumque ſuarum conſervationem ducantur, qui cenſendi non ſint in ſui perniciem ſe alterius voluntati tradere voluiſſe; 2) quia, ſi vel maxime abſolu- Pag. 1-7. 10-16.

tum jus in Principem transmiserint, illud tamen ulterius protendendum non sit, quam quatenus ad conservationem
Pag. omnium & singulorum vergat, quia nemo in alium amplius
16-18. jus conferre possit, quam ipse possideat, nemini autem in se ipsum libere sævire conveniat. Consensum illum mutuum facere, ut, ubi necessitas postulet, subditis sævitiæ resistendi facultas erepta non sit: 1) quia homines ad sui conservationem, quæ dispensationem nullam admittat, in societates civiles coierint; hinc *Grotii* sententiam erroris arguendam, asseverantis, invasorem, si Rex sit vel Princeps, sine periculo occidi non posse, quia tum personam Principis exuat, qui ea de causa ex consensu populi sit constitutus, ut salutem omnium tueatur, nemini vim inferat; Principem hoc ipso in-
18-26. dignum se reddere, qui officia civis recipiat, civem contra, se defendendo, suo uti jure; 2) quia homines non ita imperium
26-34. in alium transtulerint, ut non sibi resistendi licentiam reservarint. Probat hoc partim ex amore hominis, quo se in statu naturæ, qui est libertatis, defendere contendit, partim ex indole societatis civilis, quæ eum in finem coaluit, ut pericula averruncentur; hoc in causa esse, cur voluntatem suam tradiderint uni, & obsequium ei promiserint, si quidem volun-
34-51. tas illius ad communem utilitatem tenderet. Igitur cives quidem renuntiasse voluntati suæ, verum non absolute, se scilicet parere velle Principi in iis, quæ honesta, bonis moribus consentanea, communi saluti conjuncta, non in iis, quæ ab
51-55. æquitate, sive recta ratione, vel jure divino, recedant. In statu naturæ obtinuisse justitiæ & injustitiæ rationem, legem erga De-
55-62. um erga se ipsum, & proximum, adversus *Hobbesium* recte demonstrat. Pergit ostendere, legem naturæ ex sanctitate Dei derivandam esse, quam homines ad utilitatis mensuram non finxerint, neque sola cupiditate vel appetitu determinarint, adeoque justitiæ & injustitiæ nomina non demum cum imperio ac pactis, vel lege civili, cœpisse. Principem non posse aliquid præ-
62-70. cipere, quod bonis moribus ac divinæ voluntati circa religionem adversetur, &, si præcipiat, posse illi jure obsequium negare: ad illius curam spectare, videre, ut non solum cives im-

buan-

buantur dogmatibus, quæ ad ſocietatis civilis ſalutem tendant, ſed iis etiam, quibus æternam beatitudinem ſibi comparare poſſint, non tamen quemquam ad religionem cogendum, ſed perſuaſionibus aducendum eſſe. Religionem, publica autoritate firmatam, oppugnandam non eſſe, nec nova dogmata introducenda, quæ religionem publicam, & ipſam adeo communem pacem, perturbent Quæritur, num liceat religionem Chriſtianam, ſi illa impetatur, armis defendere. Reſpondet Autor, illam quidem armis propagari non debere, ſed, quia juris naturæ ſit, ſe defendere, & defenſio animæ longe præſtantior, quam corporis, defenſionem illam illicitam non eſſe. Tolerantiam Chriſtum ſuadere, ut oſtenderet, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, nec conſultum fuiſſe, gentiles oppoſitione adhuc magis exacerbare; voluiſſe etiam Chriſtum Martyrum ſanguinem ſemen eccleſiæ eſſe. Hinc defenſionem non tum demum ſuſcipiendam eſſe, ubi religio pactis, contractibus, atque legibus, ſit firmata, ſed omnem Principem, ſi vel nulla accedant pacta, vim nullam religioni inferre debere. Non repugnare naturæ ſummi imperii, eſſe aliquem ſummum in republica, & eundem tamen certis alligatum eſſe legibus: certis legibus adſtringi eum qua privatum, quibus ſe addixerit, antequam imperium ſit adeptus. Ubi imperium alicui deferatur, duo eſſe contrahentes, ſibi invicem æquales, & liberos, qui deferat, eſſe populum, cui deferatur, quendam e populo, vel aliunde arceſſitum: cui deferatur imperium certis conditionibus, quibus ſe ſtaturum promittat, privatum eſſe, & ceteris æqualem; quando igitur promiſſis ſuis fidem non faciat, obligandi vim ceſſare, tolli obedientiam, quemque ſui fieri juris, & priſtinam recuperare libertatem. Quæritur tandem, num Rex, peccans in unam ex legibus fundamentalibus, ceteras quoque infregiſſe ſit cenſendus. Quam quæſtionem ita definit, quia diverſa legum capita una tantum contineantur obligatione, & conditiones diverſas uno eodemque jurejurando ſe ſervaturum eſſe Rex promiſerit, qui peccet contra aliquod legis caput, contra reliqua pariter peccare.

Pag.
70-75.
75-77.
77-79.
79-83.
83-85.
90-94.
94-98.
98-103.

NOVA LITERARIA.

Poſt præclariſſima multa in elegantiores literas merita, quæ, nemo eſt tam hoſpes in re literaria, qui ignorare poſſit, jam præcipuam in eo curam ponit Eminentiſſ. Cardinalis *Quirini*, incomparabile & Italiæ & urbis inprimis Brixianæ ornamentum, ut Epiſtolas *Franciſci Barbari*, Patricii Veneti, Equitis, & D. Marci Procuratoris, Brixiæ iterum & tertio defenſoris, ac patris patriæ nuncupatione a Brixianis donati, in integrum Volumen colligat, & ex duplici Codice MSto Brixiano in lucem proferat. Adjunget his variorum ad *Barbarum* Epiſtolas, ejusdem Commentariolum *de re uxoria*, verſiones Latinas vitarum *Catonis* & *Ariſtidis* ex *Plutarcho*, & laudationem in *Albertum Guidalotum*, Patavii recitatam. Præmittet autem univerſo Operi vetera quædam monumenta, res geſtas ipſius *Barbari* exponentia, item ad easdem Epiſtolas obſervationes nonnullas, in plures articulos diviſas, unde hiſtoria, præſertim literaria, ejus temporis illuſtratur. Et quidem monumenta, hiſtoriam geſtorum *Barbari* illuſtrantia, hæc ſunt: *Oratio* Franciſci Barbari, *ſeu Gratiarum actio ad populum Brixianum pro collata ſibi Equeſtri dignitate, & pileo ſibi donato in Feſto Sanctorum Fauſtini & Jovitæ; Oratio Nob. & Cl.* J. C. Ambroſii, *Advocati, ad* Franciſcum Barbarum, *poſt ſolutam Brixiæ obſidionem, partamque urbi libertatem; Oratio ad ſplendidiſſimum Equitem*, Franciſcum Barbarum, *Veronenſi Præfectura functum, a* Tobia Burgo *civitatis nomine recitata; Reſponſio* Franciſci Barbari *ad populum Veronenſem in foro, antequam ſe abdicaret magiſtratu*; *Commentarius* Evangeliſtæ Manelmi *de* Franciſci Barbari *geſtis in pervulgata Brixiæ Picininiana obſidione.* Quod vero attinet ad obſervationes, quibus illuſtrare Epiſtolas *Barbari* conſtitutum eſt Eminentiſſ. Cardinali, ſedulam operam, quam in libro *de Brixiana literatura*, nuperrime Brixianis typis evulgato, ipſe impendit literariæ in univerſum Hiſtoriæ illuſtrandæ temporis illius auſpicatiſſimi, quo bonarum artium renata ſunt ſtudia, hæ ſatis apte continuabunt. Proferent ſiquidem in ſcenam eos ipſos Viros, quos in eo libro (capta ex

Scri-

Scriptoribus Brixianis occaſione) ob artes illas ad decus & nitorem e barbarie revocatas, memorari contigit ac commendari; eos præſertim, quorum labores Typographiæ adoleſcentiam, ſeu etiam incunabula, præceſſerunt. Cum enim *Franciſci Barbari* vita non exceſſerit annum 1454, quo nullum typographicum opus in publicam lucem adhuc prodierat, ipſius Epiſtolas vetuſtiorum duntaxat ex eo clarorum Virorum cœtu nomina repræſentare neceſſe eſt. Præclariſſima autem ipſius *Barbari* laus eſt, quod, ex aliis gentibus in eo cœtu quicunque floruerunt, (ſi *Joannem Picum*, & pauciſſimos quosdam, excipias,) omnes fere ſeu in publicis Academiis, ſeu privatis in ædibus, ſeu in Principum aulis, operam ſuam, cum rei domeſticæ anguſtiis premerentur, locarunt; *Barbarus* vero tam gentis ſui nobilitate, quam initis domi forisque magiſtratibus, legationibus etiam, & militari gloria, quam maxime inſignis, non alio ad optimas diſciplinas excolendas ſtimulo excitatum ſe ſenſit, quam ipſarum literarum amore. Ex aliis, inquam, gentibus; nam liber *de Brixiana literatura* pluribus exemplis, prout res ferrebat, oſtendit, & apertius adhuc obſervationes iſtæ demonſtrabunt, ſingulare prorſus Venetæ nobilitatis decus fuiſſe, quod, cum literarum ſplendor in aliis paſſim regionibus ea ætate Principum patrocinio foveretur, Venetiis Proceres ipſi magno ardore in literas incumberent, rati videlicet, non alia magis ratione acceptam a majoribus ſanguinis claritatem & ſplendidiorem, & patriæ utiliorem, ſe reddituros, quam adjectis eidem literarum ornamentis. In earum obſervationum veſtibulo afferetur Epiſtola *Franciſci Barbari*, quæ exſtat apud Cel. *Facciolatum*, ſcripta prid. Non. Jul. A. 1417 ad *Poggium*, quem collaudat pro inventis in Germania Codicibus, & ad rimandos ceteros exhortatur. Epiſtolas *Barbari* etſi ſatis multas ſecum ferat uterque Codex MStus Brixianus, quem eſſe in manibus Illuſtriſſimi Viri diximus; tamen, cum maximum ſuperiori ætate inter æquales ejus nomen fuerit *Franciſci Barbari*, minima dubitat Eminentiſſ. Editor, hinc atque illinc ex illuſtriorum

Biblio-

Bibliothecarum forulis insignem in modum augeri posse suum hunc Epistolarum apparatum; rogatque adeo, si qui sint monumentorum ejusmodi quaqua terrarum parte non morosi possessores, hi, conferendo illa liberaliter in communes publicosque usus, non de suis tantum literis, sed de rei literariæ in universum commodis, præclare mereantur. Eum in finem integrum Epistolarum, quas prelo paratas habet Eminentiss. Cardinalis, Indicem hic dabimus, ita instructum, ut & nomen ejus Viri, ad quem data est Epistola, & ipsum Epistolæ initium, cognoscat Lector, sicque facile, si quid usquam locorum lateat Epistolarum *Barbari*, sitne illud ab his, quas tenet summus Editor, diversum, appareat. En igitur, quæ nunc suppetit, Epistolarum suellectilem:

Franciscus Barbarus Laurentio suo Salutem. Postquam libertatis Italiæ, & salutis populi Florentini. Vincentiæ, prid. Id. Febr. 1425. *Petro Donato*, Episcopo Paduano, S. Etsi nunquam dubitaverim, quin pro tuis maximis meritis. Venetiis, 1427. Cl. Viro, *Marco Justiniano*, S. Etsi perspiciam, Vir Cl. Præturam Bergomi, quæ mihi delata est. Venet. 8 Cal. Jul. 1430. *Gavelino Suardo*, Equiti Bergomensi. Postquam mihi Præturæ Veronensis onus delatum est. Veronæ, 10 Cal. Decembr. 1434. *Baptistæ Bevilaquæ* S. Quia tua virtus mihi nota, & mea tibi benevolentia non incognita. Veronæ, 6 Cal. Dec. 1434. Cl. Viro, *Danieli Vetturio*, S. Si vales, bene est; delectaverunt me literæ tuæ. Veronæ, 12 Cal. Aug. 1435. Suavissimo *Blondo* suo S. Quanto in honore apud me jam pridem sit S. *Hieronymus*. Veronæ, 5 Cal. Aug. 1435. Illustr. *Leonello*, Estensi, S. Quia mihi curæ est, sicut virtus tua, & amicitia nostra postulat. Veronæ, 11 Cal. Sept. 1435. *Nicolao*, Cardinali S. Crucis, S. Postquam nuntium accepi, te, Reverendisime Pater, salvum in urbem venisse. 1435. Cl. Viro, *Leonardo Justiniano*, S. Quanquam consilium meum minime tibi necessarium putem. Ferrariæ, 4 Non. Dec. 1435. *Jacobo Bracello* S. Quia de te mihi non minus spondeo, quam de me tibi. 4 Non. Aug. 1436. *Zachariæ*, filio, S. Cur aliquando mihi post tuum

hinc

Digitized by Google

hinc diſceſſum non ſignificaveris. Brixiæ, 9 Cal. Oct. 1436. *Ludovico*, Archiepiſcopo Florentino. Etſi nunquam dubitavi, Reverende Pater, & Domine. Brix 15 Aug. 1437. *Ludovico*, Archiep. Florent. S. Quantæ mihi ſemper curæ ſit, ut proſim, quibus præſim. Brix. 16 Aug. 1437. *Bernardo*, Cremonenſi Sacerdoti, S. Quanto ſtudio civitas iſta poſtulet, ut Eccleſia S. *Petri*. Brix. 16 Aug. 1437. *Franciſco*, Cardin. Veneto, S. Qui certo ſcio, Reverendiſſime Pater, & Domine, me apud Celſitudinem tuam. Brix. 16 Aug 1437. *Ludovico*, Archiep. Florent. S. Quanta moleſtia affectus ſim, dicere non poſſum, poſtquam ſenſi, Bergomenſem Eccleſiam. Brix. 25 Aug. 1437. Primario, ac Cl. *Jacobo Foſcaro*, inclyti Principis filio, S. Etſi non dubitarem, quin tibi magnæ curæ eſſet. Br. 8 Cal. Sept. 1437. *Eugenio*, Papæ Gratias egi Deo noſtro, Beatiſſime Pater, & Sanctiſſime Domine. Br. 25 Aug. 1437. *Ludovico*, Archiep. Florent. S. Poſtquam de Archiepiſcopatu Florentino tibi & mihi congratulatus ſum. Br. 6 Id. Sept. 1437. *Hermolao*, Protonotario, S. Heſterno veſperi *Henricus*, Religioſus Ordinis Minorum. Brix. 12 Sept. 1734. Cl. & Præſtantiſſimo *Danieli Veſturio* S. Gratæ fuerunt, ſicut debent, literæ tuæ. Br. Idib. Oct. 1437. Cl. & Primario *Leonardo Juſtiniano* S. Binas a te literas accepi. Br. Idib. Oct. 1437. *Ludovico*, Archiep. Florent. S. Facere non poſſum, quin tecum doleam, Reverendiſſime Pater. & Domine. Br. 9 Cal. Nov 1437. *Ludovico*, Archiep. Florent. S. Etſi, Reverendiſſime Pater, & Domine, graviſſimi & periculoſiſſimi belli. Br. 6 Cal. Nov. 1437. *Leonardo Juſtiniano* S. Quo in loco res noſtræ futuræ ſint, neſcio, ſed ego opto. Br. 6 Cal. Nov. 1437. *Franciſco*, Cardin. Veneto, S. Quia nulla vitæ pars amicitia vacare debet. Br. 6 Cal. Nov. 1437. Illuſtriſſ. Comiti *Franciſco Sfortiæ* S. Poſtquam certior factus ſum, Illuſtris & Magnanime Comes. Br. Cal. Nov. 1437. Clariſſ. & Præſtantiſſimis Viris, *Danieli Veſturio*, & *Leonardo Juſtiniano*, S. Quantum ſit exinanitum. Br. Cal. Nov. 1437. *Maphæo*

Contareno, Magiſtro Monaſterii, S. Scribere conſtitui, quæ cum laude religionis noſtræ. Br. 8 Nov. 1437. *Ludov.* Archiep. Florent. S. Heſterno veſperi mihi redditæ ſunt literæ tuæ, Reverendiſſime Pater. Br. 17 Cal. Dec. 1437, ante auroram. Primariis & præſtantiſſimis Viris, *Coſmæ* & *Laurentio*, S. Conſtitueram, eſſe tacendum mihi. Br. 12 Cal. Dec. 1437. *Jacobo Foſcaro*, inclyti Principis noſtri filio, S. Gratias habeo *Jacobino* Cremonenſi. Br. 12 Cal. Dec. 1437. *Polidoro Foſcaro*, Epiſc. Bergom. S. Si per occupationes meas, id eſt, publicas, licuiſſet. Br. 12 Cal. Dec. 1437. Illuſtr. *Leonello*, Marchioni Eſtenſi, S. Multos tibi commendavi, & multos commendaturus ſum. Br. 23 Nov. 1437. *Ludov.* Archiep. Flor. S. Quia, Reverendiſſime Pater, & Domine, non minori mihi curæ eſt. Br. 18 Cal. Jan. 1437. *Ludov.* Archiep. Flor. S. Quia, Reverendiſſime Pater, & Domine, non ignoras, quantæ mihi ſemper curæ ſit. Br. Cal. Mart. 1438. *Philippo Jacobo* ſuo S. Accepi literas tuas, in quibus eximia charitas, & pietas tua. Br. Cal. Mart. 1438. *Jacobo Foſcaro*, Principis filio, S. Poſtquam mihi nuntiatum eſt, *Dominicum*, fratrem tuum, peſtilenti morbo. Br. 5 Non. Mart. 1438. Florentiſſ. *Guarino* S. Quia, ſicut noſti, jam pridem Sereniſſ. Imperatori Conſtantinopolitano vehementer afficior. Br. pr. Non. Mart. 1438. *Ludov.* Archiep. Flor. Etſi tibi, Reverendiſſime Pater & Dom. tantum tribuam, ut conſilium tuum anteponam meo. Br. Non. Mart. 1438. Eloquentiſſ. *Joanni Auriſpæ* S. Quia non ignoras, quanta cum fide & pietate ſemper amicitiam coluerim. Br. 5 Id. Mart. 1438. Doctiſſ. *Laurentio* ſuo S. Quanta me moleſtia affecerit acerba & immatura mors ornatiſſimi *Dominici Foſcari*. Br. 12 Cal. Apr. 1438. Cl. *Leon. Juſtiniano* S. Nuper *Carolus* noſter nuntiavit mihi, graviſſ. & præſtantiſſ. Virum, *Marcum*, germanum tuum. Br. 7 Cal. Apr. 1438. *Ludov.* Archiep. Florent. S. Habeo tibi gratias, Rev. P. & D. quia tam de Græcis, quam Latinis, rebus. Br. 17 Cal. Maj. 1438. *Marco Lippomano*, Viro Prim. S.

Digitized by Google

S. Poſtquam inii hanc Præturam, ex more & inſtituto majorum Brixienſes omnes. Br. 13 Cal. Maj. 1438. *Ludov.* Archiep. Flor. S. Quia, Rev. P. & D. ex literis tuis cognovi *Nicolaum Picciminum*, & Illuſtr. Dominum Mediolan. Br. 7 Cal. Jun. 1438. Illuſtr. *Joan. Franc.* March. Mant. S. Ad literas tuas de *Zacharia* filio nihil ſcribendum eſt, quia cum a jure diſceſſum eſt. Br. 4 Cal. Oct. 1438. Ill. Com. *Franc. Sfortiæ*, Capitan. Ligæ, S. Poſtquam cum noſtra Republica & cum magnifico populo Florentino. Venet. Idib. Dec. 1438. *Hermolao*, Protonot. Apoſt. S. Ad multas incommoditates, & moleſtias, quas hoc bellum Gallicum. Br. 6 Cal. Jan. 1438. *Jac. Donato*, Legato, S. Nuper a te literas accepi, iſtic datas 3 Id. Sept. quæ ſicut debent, & mihi, & populo Brixienſi. Br. pr. Cal. Jan. 1438. Cl. & Prim. Viris, *Leon. Juſtiniano*, & *Hermolao Donato*, S. Quanta cum cura jam diu ſtuduerim, ut mihi ſuccederetur. Br. 6. Id. Jan. 1439. Senatui populoque Bergomenſi S. Quoniam ſecundas res noſtras veſtra fides & caritas lætiores reddit. Br. 7 Cal. Febr. 1439. Cl & Præſt. Viris, *Dan. Veſturio*, & *Leon. Juſtiniano*, S. Facere non poſſum, qui ægre. Br. pr. Cal. Jun. 1439. *Nicolao*, Eſtenſi March. pro pop. Brixienſi. Quia ex literis & nuntiis certiores facti ſumus. Br. 5 Id. Jun. 1439. *Zachariæ*, filio, S. Hic longe magis ſolito ſævit peſtis, metus tamen mortis, nec ullum aliud. Br. Idib. Jul. 1439. Eloquentiſſ. *Guarino* ſuo S. Quo in loco res noſtræ fuerint, & ſint in hoc graviſſimo. Br. 9 Cal. Sept. 1439. *Petro Laudenſi*, Jurisconſ. S. Proximis diebus literæ mihi tuæ redditæ ſunt. Br. 8 Cal. Sept. 1439. *Franciſco Malvetio*, Præſtanti & Doctiſſ. Viro, S. Quia ex mea erga te benevolentia metior. Br. Cal. Sept. 1439. Eloquentiſſ. *Poggio* ſuo S. Quam gratæ, & quam jucundæ, tuæ mihi literæ fuerint. Venet. 13 Cal. Febr. 1440. Cl. *Leonardo Juſtiniano* S. Poſtquam ita Deo placuit, non ſolum æquo animo patior. Br. 6 Cal. Jul. 1440. *Dan. Veſturio*, & *Leonar. Juſtiniano*, S. Etſi juſtis de cauſis tanti faciam gra-

ve & ſincerum judicium. Br. Idib. Jul. 1440. Eloquentiſſ. *Guarino* ſuo S. Delectarunt me laureatæ literæ tuæ, in quibus graviter & ornate. 10 Cal. Jan. 1440. *Alberto Sartianenſi* S. Quia tua mihi pietas jam pridem perſpecta & cognita eſt. 1440. *Leonello*, Eſtenſi March. S. Poſtquam naturæ leges immutari non poſſunt, Illuſtr. Princeps. 3 Non. Jan. 1441. *Franc. Malvetio* S. Graviter & moleſte tuli, Vir Doctiſſ. *Benedictum*, filium, in vincla. Venet. pr. Cal Apr. 1441. *Franc. Juſto* S. Accipies carmen præclari Poetæ, patris tui, quod magna cura quæſitum. Veronæ, 4 Cal. Oct. 1441. *Hermolao Barbaro* S. Quid decreverit Senatus de reditibus eorum, qui ſunt in Curia. Venet. 1442. *Petr. Donato*, Pont. Paduano, S. Salvum te Patavium rediiſſe gaudeo, lætorque jam tandem poſt longam. Venet. Non. Maj. 1443. *Hannibali Bononienſi* S. Vehementer lætor, *Hannibal*, ac ſincero & gravi judicio. Venet. 6 Id Aug. 1443. *Scipioni* ſuo S. Affecerunt me ſingulari voluptate literæ tuæ, non tam quia elegantes. Mediolani, Cal. Sextil. 1444. *Leon. Juſtiniano* S. Etſi confirmandæ valetudinis cauſa in hanc villam diverterim. Ex S. Vigilio, pr. Cal. Sept. 1446. *Omnibono Leoniceno* S. Antequam *Bartholomæus* mihi notus eſſet & familiaris. Ex S. Vigilio, 7 Id. Sept. 1446 *Nicolao*, Rom. Pontif. Poſtquam mihi nuntiatum eſt, Beatiſſime Pater. Venet. 10 Cal. Apr. 1447. Cl. Jurisconſ. *Angelo* ſuo S. Etſi *Cato* noſter nec orandum, nec exorandum, Judicem eſſe cenſuerit. Apud S. Vigil. 3 Id. Sept. 1447. Sanctiſſ. *Nicolao*, Pontif. Etſi non dubitem, B. P. quod benevolentia tua, vel potius pietas, erga Epiſcopum Terviſinum. Ex Vigil. Non. Octob. 1447. Cardinali Vicecancel. S. Etſi magnitudo rei longiores literas deſideraret, Reverendiſſime P. Ex Vigil. Non. Oct. 1447. *Hermolao Donato* S. Quam inanes plerumque noſtræ cognitiones, & ſpes fallaces ſint. 4 Non. Nov. 1447. *Blondo* ſuo S. Nudius tertius legi literas tuas ad *Zachariam* noſtrum, qui peſtilentiæ cauſa. Ex Vigil. pr. Non. Nov. 1447. Cl. Viro, *Hermolao*

Digitized by Google

molao Donato, S. Quam infeliciter res Placentiæ geſtæ ſint, non ſcribo. Ex Vigil. pr. Cal. Dec. 1447. *Conſtantiæ*, filiæ, S. Credo, *Conſtantia* chariſſima, tibi nuntiatum eſſe, *Luchinum*. Ex Vigil. pr. Cal. Dec. 1447. Literatiſſ. *Joanni* ſuo S. Legi literas tuas cum voluptate, non tam quia elegantes. Ex Civit. Auſtriæ, 8 Cal. Febr. 1448. Civibus Terviſinis S. Proximis diebus accepimus literas veſtras, quæ teſtes ſunt. Ex Civit. Auſtriæ, 8 Febr. 1446. Clariſſ. Viris, *Feder. Cantareno* & *Hermolao Donato*, S. Etſi magis ad me pertineat, cum ſim abſens. Utini, 14 Cal. Sept. 1448. *Davidi Tebaldino* S. Heri mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quas dediſti. Utini, Cal. Sept. 1448. *Petro Donato*, Monacho Camaldulenſi, S. Quia literarum officium eſt, abſentes quodammodo præſentes facere. Ex Arce Zopolæ, 9 Cal. Oct. 1448. Cl. & Præſtantiſſ. *Coſmo* ſuo S. Diuturni ſilentii mei finem hodie pietas faciet. Utini, 6 Cal. Oct. 1448. Excellentiſſ. Philoſ. & Med. *Petro Thonſio*, S. Ad 4 Non. Octob. redditæ ſunt mihi literæ tuæ. Utini, 8 Id. Oct. 1448. *Petro Montano*, Pontif. Brixienſi. Quia mihi nuntiatum eſt, te ad inclytum Senatum noſtrum. Ex Civit. Auſtriæ, 6 Id. Nov. 1448 *Guarnerio*, Vicario, S. Redditæ ſunt nobis literæ tuæ, quæ declarant benevolentiam. Ex Civit. Auſtriæ, 13 Cal. -- 1448. *Phœbo* ſuo S. Paganus Caballarius reddidit mihi literas tuas, quæ lepore & ſale conditæ. Ex Arce Zopolæ, 5 Cal. Sept. 1449. Cl. Juriſc. *Nicolao Canali*, S. Delectarunt me literæ tuæ, quæ plenæ ſunt amoris, ſtudii, & officii. Venet. pr. Cal. Mart. 1451. *Ludovico Puggio*, & *Ant. Panormitæ*, Legatis Regiis, S. Purgarem ſilentium meum, niſi re ipſa ſatis pro me. Venet. 7 Id. Jun. 1451. *Bartholomæo Facio* S. Clariſſ. Vir, *Ant. Panormita*, Legatus *Alfonſi* Regis ad inclytum Senatum noſtrum. Venet. 15 Cal. Sept. 1451. *Ludovico*, Cardin. Aquilejenſi, S. Ante tuum iſtinc diſceſſum viſendi, ſalutandi tui cauſa. Ex Vigiliano, 6 Cal. Nov. 1451. *Ludovico*, Cardin. Aquil. S. Si, quem-

admodum ſcribis, Excellentiæ tuæ, ac magnis illis & graviſſimis Viris. Venet. 6 Cal. Jan. 1452. Eloquentiſſ. *Georgio Trapezuntio* S. Legi Præfationem tuam in Leges *Platonis*, quas e Græco in Latinum. Venet. Idib. Jan. 1452. *Porcelio*, Poetæ, S. Heſterno veſperi mihi redditæ ſunt literæ tuæ, quæ non ſolum quia eleganter. Venet. 7 Febr. 1452. *Ludov.* Card. Aquil. S. Memoria tenere potes, Reverendiſſime Pater & D. quoties a me contenderis. Venet. 9 Cal Oct. 1452. *Phœbo* ſuo S. Audio, *Tobiam* Veronenſem de rebus geſtis a *Sigismundo Malateſta*, cum tanta elegantia. Venet. 7 Cal. Jul. 1454. *Ludov.* Cardin. S. Credo, te memoria tenere, Reverendiſſime P. & D. quando pacis Italiæ cauſa. Venet. 4 Dec. 1453. Suaviſſ. *Lauro Quirino* ſuo S. Hodie habui literas tuas, quæ me delectarunt. Video enim te ſic in otio. Venet. Idib. Febr. *Joan. Franciſco*, Mon. Carthuſ. S. Poſtquam hodie, præter ſolitum, otium mihi datum eſt. Ex Arce Zopolæ, 10 Cal. Oct. *Ludov.* Card. Aquil. S. Multos Excellentiæ tuæ, Reverendiſſime P. & D. commendavi, & multos etiam. Venetiis. *Antonio Panormitæ*, Poetæ Laureato, & Legato Regio, S. Poſtquam nudius tertius de Martialis. Vale. Cl. Viro, *Joanni Nicolæ*, S. Binas a te literas accepi, quibus humanitas tua ſic declaratur. Cl. Equeſtris Ord. Viro, *Joanni Nicolæ*, Florentiæ Capitaneo, S. Si vales bene eſt, ego quidem valeo. Ex Aſulano noſtro. *Joan. Nicolæ*, Salerno, V. Cl. S. Delectaverunt me literæ tuæ, quibus meum erga dignitatem. Ex Venet. prid. Id. Sextil. *Pallanti Strozzio*, Viro Cl. Mutua noſtra benevolentia, & meum erga tuam Rempubl. ſtudium, facit. Vale. Eloquentiſſ. Viro, *Petro de Thomaſio*, S. Si vales, bene eſt. Poſtquam *Georgius* Cretenſis. Ex Ven. 10 Cal. Febr. Illuſtr. ac Optimo Principi, *Henrico Luſignano*, S. Si vales, ego valeo, & mihi gratulor. Vale. Doctiſſ. *Gabrieli* S. Nunc nunc habui literas tuas, quibus ut ſatisfaciam. Venet. 22 Februar. Cl. Viro, *Ludov. Foſcareno*, Præt. Brix. S. Facere non poſſum,

ſum, quin tibi commendem doctiſſ. *Gabrielem.* 22 Febr. *Bono* Juſtinopolitano S. Quia audio, vel cupio ſcire, quo in loco res veſtræ ſint. Utini, 5 Id. Sept. *Franc. Barbari*, Viri Illuſtris, pro *Flavio Forolivienſi* pro Procœmio Deſcriptionis illuſtratæ Italiæ ſuæ, *Alfonſo*, Sereniſſ. Aragon. Regi, dedicatæ. Majores noſtri. Vale, Regum noſtri ſeculi decus. Senatui Veneto S. Poſtquam, Illuſtr. Princeps, Civitas iſta, quæ poſt diſceſſum hinc. Brixiæ, 3 Id. Jan. 1439. Earum vero Epiſtolarum, quæ a Viris doctis datæ ſunt ad *Franc. Barbarum*, in duobus Codicibus Brixianis exſtant ſequentes: *Franciſcus*, Cardin. Venet. & Vicecancell. Spectabili Militi, & Doctiſſ. Viro, D. *Fr. Barbaro*, S. Ex literis R. P. D. Epiſc. Triviſini. Romæ, 6 Febr. 1452. *Franc.* Card. Ven. V. Cancell. Spectab. Mil. & Ornatiſſ. Viro, D. *Franc. Barb.* S. Accepimus noviſſime literas tuas pro *Laur. Ceſano.* Romæ, 23 Sept. 1452. *Ludov.* Card. Aquil. Patr. Cl. Mil. D. *Franc. Barbaro*, Compatri dilectiſſ. S. Magna nobis gratia eſt, poſſe tibi non ſolum de his ſatisfacere. Romæ, 5 Jun. 1452. *Ludov.* Card. Aquil. Cl. Mil. D. *Franc. Barbaro*, S. Ad 6 Cal. Nov. tuas literas accepimus, datas Venetiis 6 Cal. Oct. Romæ, 4 Non. Nov. 145[illegible]. *Leon. Juſtin.* Cl. Equiti *Franc. Barbaro* S. Hic dies mihi jucundus, feſtus, ac ſalutaris, fuit. Venet. Nonis Oct. 1437. *Leon. Juſtin.* Cl. Viro *Franc. Barbaro* S. Jam ter tum a me, tum a *Daniele Vecturio* noſtro. Feſtinantiſſime ex Venet. pr. Cal. Dec. 1437. *Leon. Juſtin.* Cl. Viro *Franc. Barbaro* S. *Conſtantiam*, filiam tuam, ſeſe immortali Deo voviſſe. Ex Venet. 8 Id. Jul. 1440. *Leonard. Juſtinianus Franc. Barbaro*, Prim. V. Lacrymavi nuper, cum legerem literas tuas. Ex Venet. 5 Apr. 1448. *Leon. Juſtin. Franc. Barbaro* S. Literas tuas, quibus de adverſa valetudine tua factus ſum certior. 10 Cal. Sept. 1451. *Joannes de Ponte* Magn. & Ill. Equeſtr. Ord. V. *Franc. Barbaro* S. Tanta eſt apud me, *Franciſce* Ill. Vale, ex Patavio, 6 Id. Dec. 1440. *Leonellus*, Eſtenſ. *Franc. Barbaro*, Equiti

Cl.

Cl. S. Dici non poteſt, quantopere literæ tuæ. Ex Ferrar. 16 Cal Febr. 1441. *Petrus Montanus* Magnif. & Gener. Mil. *Franc. Barbaro* S. Niſi multis argumentis cognitam & perſpectam omnibus in rebus. Br. Idib. Mart. 1449. *Guarinus*, Veronen. *Franc Barbaro*, S. Hæc ad te ſubverecunda venit Epiſtola. Ferrariæ, 1439. *Guarinus*, Veron. Cl. Equiti, *Franc. Barbaro*, S. Hiſce diebus Eques inſignis, Orator *Juſtinianus*. Ferrar Non. Dec. 1440. *Guarinus*, Veron. Cl. V. *Franc. Barbaro*, S. Literas tuas poſt ſudores illos bellicos. Ferrar. 5 Id. Dec. *Ludov. Pugius*, & *Antonius Panormita*, Legati Regii, *Franc. Barbaro*, V. Cl. S. Næ tu, *Barbare*, omnium humaniſſimus atque ofcioſiſſimus es. Vale. *Poggius Franc. Barbaro*, Equiti inſigni, S. Vir præſtantiſſ. atque humaniſſ. *Hermolaus* noſter. Florentiæ, die 18 Dec. *Omnibonus Leonicenus* Cl. V *Franc. Barbaro*, S. Quantum me diligas, præſtantiſſ. atque humaniſſ. Vir. Ex Terviſio, pr. Cal. Sept. 1441. *Porcelius*, Poeta, *Franc. Barbaro*, V. Eloquentiſſ. S. Cum otioſus eſſem poſt multa militaris exercitationis negotia. Ex Lunado, 16 Cal. Jan. 1451. *Bartholom. Facius Franc. Barbaro*, Viro Præclariſſ. S. Multa ſunt *Antonii Panormitæ* in me officia. Ex Neap. 26 Sept. 1451. *Petrus Tomaſius* Cl. Orat. *Franc Barbaro* S. Magnam voluptatem te percepiſſe ex meo officio. Ex Vincent. 10 Cal. Mart Qui ad calcem Voluminis accedit *Commentariolus de re uxoria*, a *Poggio* in Epiſtola ad *Guarinum* mirifice commendatur, & inter cetera his verbis : *Videtur mihi Franciſcus Barbarus alterum de Officiis librum conſcripſiſſe, ſed uxoriis ; ita ad unguem Ciceronem exprimit dicendo. Non ſum adulator, ut noſti. Quæ loquor, proficiſcuntur ex animi ſententia. Cum ſumma eloquentia adhibita eſt dignitas quædam ſententiarum, quovis graviſſimo homine digna.* Conſonat *Poggio Paulus Vergerius* in Epiſtola ad *Nicolaum Leontinum*, Phyſicum, illudque ſe ſatis admirari non poſſe ſcribit, quod de re uxoria tam erudite copioſeque, juvenis, inexpertusque nuptiarum, ſcripſerit, idque tam bene ſciat, quod neſcit.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Martii Anno MDCCXL.

Pars I.

DEL PALAZZO DE CESARI, &c.

h. e.

DE PALATIO CAESARIS OPUS POSTHUMUM VIRI CLARISSIMI, FRANCISCI BLANCHINII, Veronenſis.

Veronæ, ſumtibus Petri Antonii Berni, 1738, fol. ch. aug. Alph. 3 pl. 7, cum Tabb. æn. 27.

NEmo credidiſſet, ſubtilibus Mathematicorum & ſpinoſis quandoque ratiunculis ſtudium antiquitatis inſigniter adjutum iri. At nunc cuivis, paulo diligentius ἐγκυκλοπαιδείαν, ut ajunt, exputanti honeſtiſsimarum artium, perpetua velut & amica conſenſio apparebit. Qua, quæſumus, arte, quibus adminiculis, *Franciſcus Blanchinius*, Vir poſt fata non ſatis laudandus, illuſtriſsimam Romæ partem, Palatium nempe Cæſarum, tot templis, ædificiis, ſtatuis, marmoribus, balneis, amplificatum, tot hominum laudibus conſpicuum, tot ætatum & veteris memoriæ artificioſiſsimis operibus affluens, animo ſuo ac mente ita complecti potuiſſet, ut, ſi principes noſtri ævi ad eam imaginem radio deſcriptam tale ædificium opibus ſuis, licet tantæ majeſtati non ſuffecturis, exſtruere vellent, haud dubie commendabilem antiquarum ædium magnificentiam imitarentur, niſi Geometriæ & Architecturæ, eum priſcæ, tum recentioris, peritiſsimus, fuiſſet? Non dicimus, ſolis Mathematicorum doctrinis rem, quæ fide ſcriptorum

conſtat, nec acutis eruitur concluſiunculis, perveſtigari ſolere, ſed multo rectius de natura & vi operum, de cauſis & eventibus, de convenientia, pugna, & univerſa diſpoſitione, ſtructuræ, d ſputari poſſe, vehementer contendimus, quibus præceptionibus rite ſumtis facillime conſequimur id, quod veteres, magni artium cultisſimarum arbitri, ſedulique naturæ & legum, quibus omnis conſtringitur diſciplina, imitatores, effingere veriſimiliter debuerant. Quod igitur alii, ceteroquin in ſua quisque arte perfectisſimus, nequicquam tentarunt, illud *Franciſcus Blanchinius*, in antiquitatis pariter & Architecturæ ſcientiis olim conſummatisſimus, perfecit, tantumque operæ & ſumtibus non pepercit, ut jacturam denique facultatum ſuarum immerito pateretur. Si nobis fidem derogatis, Lectores, en verba doctiſſimi Editoris, *Joſephi Blanchinii*, Congregationis Oratorii Romani Presbyteri, in ſplendidisſimi Operis Dedicatione, Auguſtiſſimo Francorum Regi, *Ludovico XV*, ſacrata, hunc in modum differentis: *Profecto, Rex Chriſtianiſſime, quanquam multa, quæ ad bene de poſteritate merendum mandavit literis* Fr. Blanchinius, *patruus meus amantiſſimus, vel in lucem edita calculis ſuis probarint viri doctrina præſtantes, vel præmaturo adhuc ejusdem interitu ſuppreſſa, aliquando proferri communibus votis optarint; ex iis tamen nullum fortaſſe cupidius videntur hactenus expetiiſſe, atque adeo nullum acrius efflagitaſſe hoc Opere: quo in conficiendo ſex annorum impendio, vitæque cum ingenti periculo, laboravit, ſumtibusque pepercit haud immodicis pro ſua facultate, variis præſertim & quotidianis detrimentis id generis imminuta.* Duo præterea inde diſcimus: unum, quod jam ante noveramus, & inſcriptio libri quemvis docebat, affectum eſſe *Fr. Blanchinii*, nimis præmatura morte e vivis ſublati, Opus; alterum, quod Cl. Editor vel ſtudio erga manes *Blanchinii*, vel cognatione, permotus, in ordinem redigendis, quæ ſupererant, ſchedulis operam pro virili navaverit. Nobis etiam duo potiſſimum in hac qualicunque deſcriptione erunt conſideranda: primum labores Cel. *Joſ. Blanchinii*, Operi limando, polien-

poliendo, emendando, insumtos, exponemus; secundo, quod caput nostræ orationis erit, fragmenti hujus nobilissimi ἐικονομιῶν propius paulo intuebimur; si prius ex *Donato*, & nonnullis nostræ ætatis scriptoribus, qui de splendidissimis Romæ ædificiis aliquid memoriæ prodiderunt, Palatii Cæsarum origines & fata diligenter enodaverimus. Non minimam igitur sibi laudis partem vindicat Cl. *Josephus Blanchinius*, qui, maximopere verens, ne spes ingens, in animis virorum doctissimorum olim suscitata, penitus evanesceret & sufflaminaretur, nihil eorum prætermisit, quæ cupidis bonarum artium, Musæque *Blanchinianæ*, veneratoribus delectamento esse possent. Propterea dissipatas Autoris schedulas, velut e naufragio servatas tabulas, solertissime collegit, collationesque instituendo, Scriptores diligentius evolvit, quos ad causam dicendam excitaverat Autor. Præterea librum, vernaculo sermone concinnatum, in Latinam transtulit linguam, tum ut consuleretur Italicarum literarum expertibus, tum ut *Thesauri Græcarum ac Romanarum Antiquitatum* Voluminibus, quæ Venetiis jam sub prelo sudant, adjungi posset, quibus & chartæ & formæ magnitudine par erit. Nunc plenis, quod ajunt, velis in altum proveheretur sermo noster, nisi, ut gratior fieret Lectoribus oratio, & dociliores redderentur, quibus nostra qualiscunque industria nondum displicet, efficiendum nobis esse duceremus. Ea fuit seculi nostri & superioris felicitas, ut, quod eruditissimi viri, Seculo XV & XVI literis tantum Græcis Latinisque, ut par erat, intenti, neglexerant, homines transalpini catervatim & summo studio amplecterentur. Non ita multo post, ut fieri solet, cum novum aliquod sidus literis affulget, ferax fuit Gallia, Germania, Britannia, eminentium ingeniorum, quæ, licet ante quinquaginta, & quod excurrit, annos, antiquariæ rei cognitionem, hoc est, ædificiorum, arcuum, templorum, aquæductuum, statuarum, gemmarum, numorum, marmorum, disquisitionem, & de illorum vera aut commentitia vetustate judicium, Italis pæne solis, tanquam oculatis harum reliquiarum indagatoribus, relinquerent, nihilo

tamen ſecius vel itineribus in exteras regiones, vel literarum ope, ſeu quod pleraque antiquitatis cimelia in exterorum manus venditione pervenirent, tantam aſſecuta ſunt eruditionis priſcæ famam, ut doctis in Italia viris uſu rerum & elegantia parum cederent. Alienum hic foret a propoſita ſcribendi ratione, ſi, quod invidiam parit, comparationem ingeniorum, quamvis in promtu eſſent multa, inſtituere vellemus. Eſt hæc res plenum opus aleæ. Quis enim huic argumento ob innumerabilem fere cujusvis regionis eruditorum numerum ſufficeret? Aut quis erit omni perturbatione animi, odio, amore, metu, ita vacuus, ut in minimis religioſe veri rationem ſectetur, & ubique plus quam ſtoica rerum omnium & laudis contemtione a calumniis & dicacitate ſibi temperet? Talia vero utcunque exiſtimentur, certum tamen & manifeſtum eſſe cenſemus, viros eruditos, extra Italiæ terminos viventes, nihil doctrina, ingenii fœcunditate, & Romanæ antiquitatis elegantia, Tranſalpinis cedere debere: ſuperari autem in vetuſtioribus Architecturæ præſidiis, non quod aliarum gentium viris doctis ſcientia, & leges artis, deeſſent, ſed quoniam Itali quodam naſcendi beneficio, quod quam parum ſit ad doctrinæ & virtutis commendationem & eminentiam, luculenter ab aliis jam animadverſum eſt, tales regiones incolunt, quo omnis Græcorum ars, & terrarum orbis elegantia, olim confluxerat. Inde fit, quoniam ſtipati velut & circumſcripti ſunt Amphitheatrorum, balneorum, templorum, aliarum ædium, ruinis, ut multo rectius, quam alii, de ſitu, convenientia partium, quibusdam anaglyphicis operibus, & marmorum indole, judicare, priſcamque ædificiorum imaginem, quamlibet hoſtili olim crudelitate & armorum licentia obliteratam, in vitam reducere poſſint. Hui! clamant bonarum artium rudes philoſophaſtri, qui præter dialecticas cavillationes & jurgia prædagogica, quæ, quoniam vera rerum vocabula amiſimus, demonſtrationes ſuas appellant, nihil certi in rebus mortalibus dari, feliciter ſomniant. Tantane ſunt impudentia homines, ut ſpeciem quandam ædificiorum depingere velint, quorum vel nulla, vel obſcu-

ſcuriſſima, reſtant veſtigia? Nonne ex quolibet, quicquid ingenio noſtro libitum fuerit, fingendi jus natum erit? Quæ Irons, ajunt, *Jo Dofio, Peracio, Jacobo Laurio, Donato*, & noſtra ætate *Piſchero ab Erlach*, fuit, cum iſti viri boni, ædificia nobis deſcribendo, quæ ipſi neque oculis, ob remotiſſimam ætatis memoriam, uſurpare, neque ſciſcitari formam ab alio quovis homine, poterant, toti erudito orbi imponerent? At, qui ita calumniantur, eos vehementer oportet eſſe impudentes. Quaſi non ſplendidiora artium priſcarum teſtimonia præter collapſas ingentium ſubſtructionum ruinas ad nos fuerint transmiſſa. Nam, licet per ſe mutila ædium veruſtarum ſigna plurimum valeant, nihilne numi, & marmora, quæ omnis generis ædificia complectuntur, apud te ponderis habebunt? Aut credis, tam inconſtantes fuiſſe & lubricas artis priſcæ leges, ut hoc anno talem ædificandi rationem, alio aliam, quemadmodum noſtra ætate fluctuantes & incertiſſimi veræ pulchritudinis architecti ſolent, deligerent, ſed, ut veri, recti, & pulchri, una tantum via & ratio eſt, ſic conſtanter ſanchiſſimeque optimis legibus optime convenientem diverſorum operum elaborationem antiqui ſervarunt, quod apud illos conſummatæ, apud nos inchoatæ, artis indicium eſt. Ut nihil jam ediſſeramus de *Vitruvii* ſcripto, omnis Architecturæ fonte, quis adeo obtuſus & hebes eſſet, ut, ſi varias columnas, aut alia ornamenta effoderet, non ſtatim, Autorum opé, vel hujus vel alterius Dei fanum hoc in loco ſtetiſſe, aut tali pacto conſtructas eſſe domos, ſentiat, cum omnibus temporibus artis executionem, ſibi conſtantem, videat curioſus operis veteſti indagator. Ut autem eo, unde digreſſa eſt, ſe referat oratio, quis, amabo, ſanus veram ædificiorum antiquorum imaginem ex parietinis reſtimi, aut Palatinæ Cæſarum domus ſpeciem in charta probabiliter reddi, poſſe dubitet? Pro ſe quisque igitur intendat animum, qua arte, quibuſve auxiliis, *Franciſcus Blanchinius* tam abſconditam rem, & longinquitate temporum abſtruſam, feliciter detexerit. Loquuntur quidem varii Autores de ſumtuoſiſſimæ domus origine, incrementis, & mirabili ſplendore:

dore : dicunt, ſub *Auguſto* modicas fuiſſe ædes, poſt a ſucceſſoribus in eximiam magnitudinem auctas eſſe, & quidem imperante *Tiberio domum Tiberianam*, in qua Imperator habitabat, acceſſiſſe ; mortuo *Tiberio*, *Caligulam* Palatium maxime amplificaſſe ; &, quamvis ſub *Nerone* omnia fœdis commacularentur incendiis, ſub *Veſpaſiano* tamen & *Tito* refectam fuiſſe urbem, tandem *Domitianum* in immenſum exornaſſe domum ſuam porticibus, ſtatuis, areis, veſtibulis, balneis, ut fere domicilium tot Imperatorum ſimul eſſe poſſet, quot ante eum ſummam rerum in urbe tenuerant ; attamen non idem eſt negotium, non æque facilis impenditur labor, verbisne deſcribas fata domus illius, an formam, altitudinem, laxitatem, columnarum partitionem & dignitatem, radio deſignes. Habet certe pictura rerum viſibilium, ut veneres ſuas, ita inſignes quandoque difficultates ſecundum illud proverbium, quo Græci ſæpius uſi ſunt : τὰ καλὰ δύσκολα.

Satis diu hæſimus in veſtibulo. Aperitur nobis auguſtiſſima domus Cæſarea. Agedum, perruptis tandem repagulis, & eluſa moroſorum hominum importunitate, qui nobis tam amabile ſpectaculum invidebant, in cavædium, comite *Blanchinio* & duce, ſuccedamus, a quo veſtibulorum, conclavium, cœnaculorum, mœnianorum, cryptoporticuum, theatrorum, templorum, circorum, hortorumque, amœnitatem & pulchritudinem didiciſſe haudquaquam pœnitebit. Verum ipſe *Blanchinius* nos, introire geſtientes, paululum remoratur, &, poſteaquam de regiis antiquorum Cæſarum ædibus enarrandi occaſionem ſumſit, pro ea, qua fuit, dicendi ſuavitate, nonnihil de cauſis vulgandi hujus libri, item de ichnographia, orthographia, partibusque, inſervientibus ornamento Romanæ antiquorum Cæſarum domus, proloquitur. In memoriam ſimul nobis revocat *Farneſianæ* domus, in antiquarias artes merita, cui non ſolum hoc beneficium, ſed etiam alias inſignes vetuſtatis reliquias, in acceptis referre fas eſſet. Etenim, ait, Faſtos conſulares non haberemus, niſi eos *Paulus III* Pontifex effodiri juſſiſſet, & *Alexander* in Capitolium perduxiſſet. Eum quoque ardo-

rem

rem antiquitatum ſtudia provehendi, hæreditario velut jure transmiſſum, ſtimulaſſe ducem *Franciſcum* profitetur, ut aſſervata in Parmenſibus Cimeliarchiis antiqua monumenta publicæ donaret luci, ſed etiam in mandatis dediſſe ſuis adminiſtratoribus, Romæ commorantibus, ut ſedulo in agris ſuis ſcrutarentur, ſi quid forte ad incrementum rei antiquariæ poſſent conferre. Hoc officium in ſe primo ſuſcepiſſe *Ignatium* Marchionem *de Sanctis* comperimus, quem diligentia ſuperavit Comes *Suzzanius*, magis ex ſententia rem ſuam executus, qui nonnullas Cæſarum domus, per *Domitianum* reſtitutæ, aulas magnificentiſſimas detexit. Cum igitur amplos ibi fornices & ſtructuræ majeſtatem deprehenderent, poterant ſine ex majorum harum inſigniorumque partium ædificii regalis ſitu, atque ex veſtigiis, quæ etiam nunc exſtant, diætorum, cavædiorum, atque porticuum, conjicere ſymmetriam atque proportionem ichnographiæ totius domus, quæ ab *Auguſto* ædificata, a *Tiberio* & ſucceſſoribus aucta fuit. Eſt enim illa domus, ubi, teſte *Plinio*, admiranda quævis picturæ, ſculpturæ, architecturæ, opera collocaverant Romani. Illis foſſorum operis cum intereſſet Cel. *Blanchinius*, ſtatim incredibili totam ædificii formam lineis effingendi cupiditate flagravit. Et hæc fuit occaſio ſcribendi. Sequitur nunc *Capite II* diſtributio dictorum. Nimirum, ne quis ſibi perſuadeat, Autorem, hujus ædificii majeſtate præventum, magnificentius, quam verius, harum ædium naturam jactaſſe, ſenſim & minutatim velut omnes partes contemplatur. Primum enim ſpectavit aream Palatini montis, in quo domus fertur fuiſſe conſtructa. Deinde ex aliis Scriptoribus, qui ante eum vixerunt, ichnographiam domus deſumſit. Tertio varias domus viciſſitudines ex Hiſtoricis veteribus pariter ac recentioribus eruit, qualis aut facies domus ſub unoquolibet Principe fuerit, aut certe eſſe debuerit. Quarto, confirmata horum ſignorum autoritate, ad ipſas *Aulas primarias* transgreſſus eſt, in *hortis Farneſianis* detectas. Quinto ex dimenſionum, diſpoſitionis, ac ornamentorum, ejuſmodi præcipuarum partium ſymmetria, & reliquis maximarum ædium

parie-

parietinis, ichnographiam & orthographiam elicere annisus est. Sexto ex talibus initiis collegit, quæ domus conditio sub unoquovis Principe esse potuerit. *Capite III* ostenditur *idea generalis situs, atque ambitus, cum Palatini montis, tum domus*
Pag. 21. *Imperatorum Romanorum, ibidem exstructæ.* Scilicet, collis ichnographiam, ait, *trapezio* contineri non admodum dissimili *parallelogrammo rectangulo*, & ad quadratum prope accedenti. Alterum latus *a b* metiri longitudinem circi, lineam *a c* metiri orientis latus ad arcum *Constantini*, lineam *c d* septentrionum latus usque ad *S. Mariæ* liberatricis comprehendere, quartam a *S. Mariæ* liberatricis ad *S Anastasiæ* templum respicere. *Caput III* descriptiones superioris areæ Palatini montis, & vestigiorum dirutæ Regiæ Cæsarum, ex reliquiis, ibi detectis, quæ per antiquarum rerum Scriptores in lucem prodierunt. Nominat hic primo *Leonardum Bufalinum*, qui A. 1551 die 26 Maji, *Julio III* Pontificatum tenente, suæ *Urbis Ichnographiæ* Palatii facem inseruit. Sed ex hac, quanquam præclara, col-
33. lectione ædificiorum non satis dimensio Palatii apparet, neque etiam tabulæ tam exactæ sunt ad regulas artis, ut tuto iis niti posses, rudi quippe stilo, & in ligno, excusæ. Alteram ex vulgatis areæ Palatinæ imaginibus longe diligentius scribendam curavit *Onuphrius Panvinius* in libro *de Ludis Circensibus*. Sed, quia negotium loca designandi hominibus dederat, qui parum hujus artis Architectonicæ gnari essent, factum etiam fuit, ut vel plurima fingerent loca, vel ipsum *Apollinis* templum ibi collocarent, ubi jam compertum est stetisse olim balnea, sedilibus marmoreis & ex metallo factis luculenter ditata. Ut taceamus alios nævos, qui non tam culpa *Panvinii*, doctissimi acutissimique in his rebus judicis, quam eorum peccato, qui situs lineis adumbrare debuerant, commissi sunt. Universam vero ædificii proportionem exquirendi commodam præbuerunt ansam tres magnificæ aulæ, in *Farnesianis* hortis nuper visæ, quæ dum effossoribus, *Panvinio* æqualibus, incognitæ oppido essent, non poterant illi veram domus augustæ speciem assequi. Præter areas quoque splendidissimum in hortis *Farnesianis* pavimen-

Digitized by Google

pavimentum ex duris marmoribus quadratis, & in orbem conformatis, repertum fuit, ubi primarium ejus ædificii ſolum collocari debere exiſtimat. *Caput V* ipſam domus ampliſſimæ *ichnographiam* & *orthographiam* complectitur. Cœpta enim eſt intra muros effoſſio circa A. 1720, inventæque aulæ per- Pag. 51.
amplæ tres, quarum primaria mediana fuit. Cujus gratia amplitudo ita conſignanda erat, ut amplitudini aulæ domus magnificentia reſponderet. Quemadmodum ergo *Tabula I Panvinii*, Antiquariorum facile principis, deſcriptionem typis æneis repetitam ſiſtit, ita *Tabula II* ichnographiam Palatii Cæſarum ex iis, quæ ſuperſunt, parietinis, aliisque veterum monumentis, exhibet. Oſtio videlicet adſtiterunt duæ co- §. 3.
lumnæ mirandi operis, ex pretioſiſſimo marmore conſtructæ, quod vocatur marmor ſalinum, cujusque ſpecimen elegantiſſimum Autor in *Tabula III* dedit. Scapus columnæ variis ſcalptus eſt figuris ſuper epiſtylium, &, præter alia id genus ornamenta, videmus in *Tabula IV* Zophorum, ubi Victoria alata coronam tropæo, ex militaribus ſpeciebus compoſito, imponit. Eodem loco Coloſſi ex pretioſiſſimo baſalte reperti fuerunt, quos, ſine dubio a *Veſpaſiano* factos, *Domitianum* tranſtuliſſe in domum Cæſaream, veriſimile eſt, quoniam baſaltes jam ea ætate, *Plinio* id docente, rariſſimus fuit. Ex iis quilibet totius ædificii ſpatium & menſuram conjicere poteſt, quam in *Tabula V* Doctiſſ. Autor ante Lectorum oculos poſuit. Egregie ibi §. 5.
nævum in ſcribendo animadvertit, quando lapidicidæ pro A E in Genitivo fœminini generis perſæpe ſcripſerint AES, ut: FELICIS FLAVIAES DOMITIL: neque minus tempus perveſtigat, quo aulæ medianæ opus anaglyphum, cujus figuram in *Tab. VI* & *VII* ſpectamus, formatum ſit. His fundamentis dilucide explicatis, partes omnes domus pervadit, &, quas ſucceſſu temporis Palatium acceſſiones nactum fuerit, ſtudioſe explicat. Hujus rei gratia totius Imperatorum regiæ, univerſum §. 9.
collem Palatinum occupantis, & a *Domitiano* pluribus in locis iterum exſtructæ, perfectæ, & ad meliorem ſymmetriam redactæ, ichnographiam tradit. Non enim credendum eſt, ac ſi integram

gram domum e fundamento exſtruxerit, ſed nonnulla paſſim ornavit, ut ex luculentiſſima Iconographia, quam denuo *Tabula VIII* conſpiciendam præbet, videre licet. Cum vero multæ ibi exedræ ſint, poterat aliquis in eam cogitationem duci, an non hæc exedra, in cavædio interiore conſpicua, tholus ille *Cæſaris* fuerit, quem e vineola ſua, in Janiculo colle poſita, poterat ſpectare. Sed definire hic nihil audet Clar. *Blanchinius*, quoniam plures fuerint, neque in ea multitudine vera
Pag. 113. divinari poſſit. Longum vero hic nimis foret, ipſam domus magnificentiſſimam ſtructuram copioſa oratione delineare. Sufficiat nobis, dixiſſe, Doctiſſ. *Blanchinium* omnia ita ex ingenio, & parietinis, veterumque Autorum teſtimoniis, diſpoſuiſſe, ut videatur ipſis *Domitiani* temporibus vixiſſe. Adeo omnia Architecturæ veteris legibus reſpondent, prudentiſſimeque diſpoſita non parum delectamenti
169. præbent. *Capite VII* agitur de *introitu ad domum Cæſarum Auguſtorum amplificatam, ejusdemque veſtibulo, atrio, & cavo ædium, harumque ichnographia*, in quo licet multa deſiderentur, ſatis
187. tamen, qui ordo dictorum fuerit, perſpicere licet. Nimirum libuit Doctiſſ. Autori ab arcu *Titi* ad columnas fori, quæ ſtant ad latus templi Divæ *Mariæ Liberatricis*, lineam ducere, qua aſſumta, ſpatium inde parallelogrammum rectangulum, in *Tabula IX* depictum, conficit *ABDC*, pedes 250 Romanos latum, longum vero 750 latitudinis. Unum latus eſt linea, longitudinem metiens frontis aularum detectarum trium : quarum cum aulæ mediæ *a b* latitudo pedes habeat 110, duarum vero, a lateribus poſitarum, ſingulæ *a A* & *b B* 70; jam lineam *AB* continere pedes 250, evincit Autor. Ab extremo *A* frontis *AB* trium aularum ducit lateralem lineam parallelogrammi *AC*, cum eadem fronte angulum rectum efficientem; eamque incurrere in arcum *Titi* in C longitudine *Ac* pedum Romanorum 750, ſi comprehendas totum arcum *Titi*, 700 tantum, ſi excluſeris. Ab extremo alio proſpectus aularum *B* alia ducatur linea *BD* æqualis longitudine & parallela lineæ *AC*. Denique duas lineas *AC* & *BD* jungi debere ait linea *CD*, parallela lineæ *AB*. Tunc haberi parallelogrammum integrum *ABDC*, latitudine pedum

pedum Romanorum 250, ac tripla longitudine, id eſt, pedum 750, in quo locantur ſcalæ, veſtibulum, atrium, atque cavædium, id eſt, totus primarius a via ſacra in Imperatorum domus introitus. Quod ad formam veſtibuli ſpectat, conſtituiſſe illud Pag. 211.
duplicem porticum docet, cujus utraque ſeries octo ſtriatis ſuperbiat columnis ex flavo marmore antiquo, pedes Romanos circiter 30 altis, Corinthii ordinis, ſuis cum vaſibus, capitulis, coronis, ac tympano congruente. Poſtea ante ipſam porticum planam aream expandit, & poſt ſcalarum adſcenſum, ad conſiſtendum percommodum clientium turbæ, atrium petentium. Tunc ſtatuit brachia ſingula, & in iis ſcalas declives, intercalaribus limbis diſtinctas, per quas vel equi equitesque ſolennibus diebus in publico equitatu adſcendere potuerint ad *Apollinis* templum. Ante harum ſcalarum, limbis intercalaribus diſtinctarum, initia geminos poſuit triumphales arcus. Qua occaſione 225.
interpretatur legem *Codicis Theodoſiani 17 Lib. XIV de Pane gradili*, quæ crucem fixit Commentatoribus, aliis ad *Flaviani Amphitheatri*, aut circi maximi, gradus, aliis ad alios gradus, referentibus. Noſter vero non dubitat, quin intelligi debeant gradus Palatii omnium maximi. Scalis præterea adſtant u- 231.
trinque porticus, quibus protegerentur adſcendentes ab imbre ſolaribus radiis. Poſtquam igitur triplicem partitionem parallelogrammi ſpatii excogitaſſet, partem priorem ſcalis tribuendo, alterius dimidium ipſi veſtibulo, dimidiumque aliud atrio, totam denique tertiam cavædio, jam de harum partium ornamentis Eruditiſſ. Autor cogitat. Scalis in hac diſtributione ad 233.
ſiniſtram arcus *Titi* proximus eſt, eximium tanti introitus ornamentum. In ſumma ſcalarum majorum, ubi area conſpicitur, inſtar magnificæ cujusdam plateæ, ante veſtibulum ſtratæ, locum dedit Arcui, quem *Auguſtus Octavio*, parenti ſuo, poſuit, & ex altera parte monumentum, in honorem *Druſi* erectum, cujus imaginem non obſcure indigitant aliquot marmora, & Zophorus, non ita pridem effoſſus. De ultimo tamen certi 238.
quidpiam ſtatuere non audet, ſed tantum hariolatur, nullum ædificium, quod quidem *Domitiani* tempore exſtiterit, magis 241.

illi aptum loco esse, quam unum forte ex arcubus, nomini ejus dicatis. Ut melius intelligatur dispositio & nexus partium illarum domus Palatinæ, ita refectæ, ornatæque per *Domitianum*, utile visum est, earum quoque *sectionem* & *orthographiam Capite VIII* persequi. Hoc autem modo dispositus introitum, ut ante scalas arcum *Titi* depingeret, deinde gradus Palatii, tum aream subdivalem ante vestibulum, pone eam vestibulum, atrium, & demum cavædium, sive peristylium, quod sequebatur medianatrium aularum majorum, collocaret. Hanc imaginem si quis sedulo inspexerit, facile situs alterius partem cognoscet. Inter reliqua vero notatu digna, quibus adornavit scriptum suum Autor, memorabilis est amphora, quam in
Pag. 250. ædiculis subterraneis reperit, ad murum interioris aulæ sitis, cui inscripta sunt verba: *Ex cellario*, seu, si mavis, *Ex cella L. Purelli Gemelli*, ad illorum vero latus nomen aliud conspicitur
263. CAESENNIAE, dominæ, ut Celeb. Autor credidit, prædii, unde uva lecta fuit. *Caput IX* memorat castra, seu stationem militum, ad tuendas Palatinas Cæsarum Augustorum ædes prope atrium ac vestibulum sitam, aliaque ædificia, quæ stationi erant proxima, neque a Principibus fuere dejecta, quorum hoc tempore vestigia permanent, & mentio apud Scriptores occurrit.
289. Juxta Autoris partitionem perspicuum est, ad utrumque latus scalarum & introitus esse omnia apte posita, cum hinc inde habeantur stationes, & custodiarum sedes, hinc *Octavii* Arcus & *Titi*, illinc *Germanici* & *Domitiani*, rursus hinc Saliorum, illinc Lupercorum, Sacrarium, quæ ambo Collegia fuere Sacerdotum, a *Romulo* constituta in Palatio, tum aulæ atque templa pro curiis ejus triginta, in orientali quidem parte, quo ad solennia sua, in occidentali vero, quo ad suffragia ferenda, con-
293. venirent. *Capitis X* nihil, præter inscriptionem, supereſt, quod, quamvis fati inclementia interierit, indicandum tamen Cl. Editor censuit, ne Lectores argumentum *de balneis domus Tiberianæ* fugeret. *Caput XI* prodit structuram ædificiorum, a *Nerone* domui Palatinæ adjectorum, productorumque a Palatio ad Exquilias, paulo post a successoribus dejectorum, præ-

sertim

ſertim vero a *Tito*, qui ſuas ibidem thermas erexit, atque amplitudinem *Neroniani* illius operis, a *Nerone* domus aureæ nomine nuncupati. Tantus profecto debuit eſſe ſplendor domus *Neronianæ*, ut ſequentes Imperatores parietinas etiam & incendio deformatas ædes invidiſſimis adſpicerent oculis. At dolendum eſt, hic velut terminos ſcribi, ultra quos cupidi lectores progredi nequeant. Nam reliqua omnia vel interciderunt, vel certe ex chartis Doctiſſ. *Blanchinii* reſtitui non potuerunt. Interim tamen, ne quid culpa Cl. Editoris prætermiſſum eſſe videatur, *Tabulæ* perquam nitidæ, & non ſolum *Capiti* huic, ſed & toti libro, maximopere inſervientes, in calce Voluminis adjectæ ſunt. *Tabula* igitur *XI* offert deſcriptionem parietinarum Palatii, a *Stephano Peracio* A. 1575 factam. *Tabula XII* proſpectum lateris orientalis domus Cæſarum Palatinæ contra Cœlium montem exhibet, ſculptore *Valeſio*, elegantiſſimo harum rerum artifice, qui jam Romæ inter alios induſtriæ ſuæ præcipuam meretur laudem. In *Tabula XIII* animadvertimus proſpectum lateris meridionalis domus Cæſarum Palatinæ ſupra circum maximum, eodem *Valeſio* ſculptore. *Tabula XIV* continet proſpectum Palatii Cæſarum ſupra circum maximum ex delineatione *Panvinii Lib I Cap. 17 de Ludis Circenſibus. Tabulam XV* complectitur macellum *Auguſti*, a ſubjecto macello dictum, a *Nerone* conſtructum, ut numus indicat: cui hinc templa duo adſtant prorſus quadrata, & poſtica ſui utriusque parte ſimul conjuncta, quorum in hortis S. *Mariæ Novæ* adhuc veſtigia exſtant, inde alia duo, iis æqualia & ſimilia. Proximus prioribus eſt arcus *Titi*, poſterioribus arcus aliquis, a *Nerone* ad introitum domus aureæ, ut Autor cenſuiſſe videtur, poſitus. In *Tabula XVI* ichnographiam duorum templorum, mutuo ſibi poſteriore ſui parte adhærentium, deprehendimus, quorum exſtant reliquiæ in hortis S. *Mariæ Novæ*, Macello *Auguſti* adſtantium ad arcum *Titi*, & utriusque ſectio atque interior orthographia. *Tabula XVII* Scenographiam domus Cæſarum Palatinæ cum additamento *Neronis*, Capitolio, aliisque publicis privatisque ædificiis, harum rerum curio-

ſis tribus chartæ foliis declarat. *Tabula XVIII* monſtrat Coloſſum *Herculis*, a *Lyſippo* ſcalptum, mole, habitudine, & elegantia, ſimilem *Farneſiano* Glyconis. Illum in colle Palatino prope hortos *Farneſiorum* in vinea Ronconia repertum, & a *Coſmo I* coemtum, ac Florentiam translatum ad ædes Principum, quas adornat, teſtatur *Flaminius Vacca* §. *77*. *Tabula XIX* Coloſſo *Bacchi*, a *Fauno* ſuſtentati, & *Tabula XX* Coloſſo *Herculis* juvenilis, conſpicua eſt. Habetis itaque, Lectores æqui & candidi, breviſſimam, quantum per inſtituti noſtri cancellos licebat, Operis deſcriptionem, nec eſt, cur dubitetis, futurum, ut, ſi ad fontes ipſos acceſſeritis, tantam ex perluſtratione libri hujus elegantiſſimi capturi ſitis oblectationem & voluptatem, quantam nos, eundem perlegentes, ſenſiſſe grati & ultro fatemur.

JO. LAMI DE ERUDITIONE APOSTOLORUM Liber ſingularis, in quo multa, quæ primitivorum Chriſtianorum literas, doctrinas, ſcripta, placita, ſtudia, conditionem, cenſum, mores, & ritus, attinent, exponuntur & illuſtrantur, Critice ſacra juvatur & promovetur, prima Beati Pauli Apoſtoli ad Corinthios Epiſtola paſſim edifſeritur, plurima proferuntur inedita, apteque Diſſertationes duæ interſeruntur, quarum prima eſt de re veſtiaria Chriſtiani hominis primitivi, altera de Codicibus MStis Novi Fœderis, qui in Bibliothecis Florentinis aſſervantur. Ad NEREUM CORSINIUM, S. R. E. Diaconum Cardinalem ampliſſimum.

Florentiæ, ex typographio Bernardi Paperinii, 1738, 8.

Alph. 1 pl. 6.

AUtor hujus libri jam A. 1733 Commentariis *de recta Chriſtianorum in eo, quod myſterium divinæ Trinitatis attinet, ſententia*, a nobis copioſe laudatis in *Actis A. 1739 Menſ. Jul. pag. 400*, aliisque ſcriptis, de qui-

quibus proxime dicemus, inclaruit. Hoc autem loco non ſolum hiſtoriam, ſed etiam apologiam, ſcribit. His quidem legibus, ut ante omnia, quid Operi occaſionem dederit, proponat, num ſcripta, quæ falſarum hæreſium fautores conſignarunt, ab homine veritatis ſtudioſo legi atque allegari unquam debeant, diſquirat, totumque Opus diſtribuat. Nimirum obtrectatores ſunt, qui anſam huic Volumini dederunt, quique etiam temere caſtigarunt Autorem, quaſi illicitos libros legerit, quos tamen iſte legendi poteſtatem atque utilitatem ſatis ſuperque demonſtrat. Quæ vero diviſim iſto Opere tractantur, huc potiſſimum redeunt. *Capite ſecundo* oſtenditur, Apoſtolos, quos Chriſtus elegit, humiles abjectosque homines fuiſſe; *tertio*, primitivos Chriſtianos humili admodum genere & conditione utplurimum fuiſſe. *Capite quarto* de re veſtiaria hominis Chriſtiani primitivi tractatio reperitur. *Quinto* nonnulli Chriſtianorum nobiles & locupletes ſiſtuntur. *Sexto*, Chriſtianos primitivos imperitos utplurimum & rudes literarum fuiſſe; & *ſeptimo*, ipſos legatos Servatoris literarum rudes atque imperitos exſtitiſſe, declaratur. *Caput octavum* Patrum & Scriptorum ſacrorum de legatorum Chriſti imperitia & ruſticitate teſtimonia colligit. Poſtea *duobus Capitibus* celebris controverſia de ſtilo Novi Teſtamenti, *priore* quidem generatim, *poſteriore* autem ſigillatim, ediſſeritur. Cl. Autor iis ſe adjungit, qui barbarismos ac ſolœciſmos in ſanctiſſimis literis concedunt, & eum in finem Patrum pariter atque recentiorum effata corradit; quemadmodum etiam nonnunquam inter humile vel ſimplex ac barbarum dicendi genus inſignem ſane confuſionem admittit. Argumenta, quæ teſtimoniis admiſcet, ita ſunt comparata, ut nihil iis ſit fragilius. Exiſtimat *Lamius*, quod ſacri doctores ſublimibus humanæ ſapientiæ verbis uti noluerint, ejus rei cauſam hanc eſſe, quod ad genium ſe turbæ rudioris accommodarint, quodque Spiritus ſanctus res quidem, non autem verba, inſpirarit. Quaſi vero non, τί καὶ πῶς dicerent, ſuggeſtum eſſet legatis divinis; quaſi nil niſi rude caperet multitudo, & quaſi inter ſublimitatem ac barba-

ram orationis formam nihil medium intereſſet. Sed cur immoramur argumentationibus, quibus jam diu ab eruditiſſimis viris ſatisfactum fuit? Videamus potius, quid ſeorſim Vir eruditiſſimus diſputet. A *Matthæo* vitam optimi maximi Servatoris lingua Ebraica, ſive Syriaca, quæ tunc apud Judæos in uſu fuerit, eſſe conſcriptam, cum *Papia*, *Irenæo*, atque *Origene*, contra luculentiſſima ceterorum argumenta judicat. De ſtilo *Marci*, quem lingua Græca ſcripſiſſe concedit, *Grotii* atque *Chryſoſtomi* verbis diſputat, quorum ille ſic loquatur, ut magis *Marcum* Ebraicam & Chaldaicam phraſin redolere putet, quam ipſum *Matthæum*, hic vero, *Petri*, magiſtri ſui, veſtigiis inhærentem, dicendi brevitatem, parcitatemque verborum, ubique ſectatum eſſe, obſervet. *Lucam*, vel potius *Lucanum*, tanquam Medicum, puriorem quidem ſtilum adhibuiſſe, ſimpliciorem tamen ac helleniſmis permixtum, pronunciat. *Paulum*, ait, hominem fuiſſe eruditum, ſed helleniſtam, & interdum ſolœcum; interea tamen *Auguſtini* verba ſua facit: *Sicut ergo Apoſtolorum præcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe non dicimus; ita, quod ejus ſapientiam ſecuta ſit eloquentia, non negamus.* Stilum *Jacobi* minoris *Calmeti* verbis ita deſcribit: *Brevis & ſententiis creber eſt, cui neque certos rei agendæ præſcribit fines, neque ſententias invicem annectit, quemadmodum in Proverbiis Salomon, & in præſentia etiam orientales, nempe per ſententias ſejunctas, non ratiocinando, morum regulas docens.* *Petri* Epiſtolam utramque veneratus eſt ſemper cœtus Chriſtianus, neque vero omnes poſteriorem *Petri* eſſe ſtatuunt. At, hiſce non obſtantibus, ait *Lamius*, Petri Apoſtoli, legati divini, hanc etiam Epiſtolam eſſe, longe probabiliſſimum manere. Quanquam *Hieronymus* in ea deprehendat ſtilum a priore diverſum, cujus forte cauſa diverſi interpretes fuerint. Finem hujus *Capitis* facit *Judas Thadæus*, cujus ſtilus ad *Petrinum* quam maxime accedere judicatur. Sequens *Caput* de libris ceteris, quos legatis Chriſti ac viris eodem tempore claris falſe adſcribunt, tractationem inſtituit, præeunte Cel. *Fabricio*, cui etiam ſtatim ab initio juſtiſſimæ laudes tribuuntur. Poſtea Diſſertatio de

Apoſto-

Digitized by Google

Apoſtolorum amanuenſibus, aliisque Chriſtianis ejusdem ætatis interpretibus, adjicitur. Quo facto, *Capite decimo tertio* Codicum MStorum Novi Teſtamenti, qui in Florentinis Bibliothecis aſſervantur, pluribus verbis hiſtoria narratur. Hinc, œconomiam incarnationis & rationem providentiæ divinæ admirabilem in legatis ſuis ignorantiam atque animi demiſſionem ſapienter poposciſſe, defenditur. Eleganter aſſertum iſtud proſecutus eruditiſſimus Autor, autoritate *Origenis* ac teſtimonio *Laur. Magalottii*, qui *P. II Epiſt. Famil. Ep. 6* de argumento iſthoc agit, dicta ſuffulſit. *Capite* ſequenti de Spiritus ſancti in legatos Chriſti illapſu, deque divinorum ſcriptorum adflatu, ſermo incidit. Scilicet, non eloquentiam ipſos eſſe edoctos, probare contendit Autor, ſed potius recto divinarum rerum ſenſu, profundaque myſteriorum intelligentia, inſtructos evaſiſſe. Et de hac ipſa diviniſſima primorum Chriſtianorum ſapientia *Caput decimum ſextum* ex inſtituto agit. Sequentia duo ſanctiſſimo *Joanni* dedicata ſunt, quorum in priore Autor ruſticitatem & imperitiam *Joannis* audacter ſatis deſcribit, in poſteriore vero ſententiam hanc ſuam contra oppugnantes defendit, qui tandem & ipſi ruſticitatis atque imperitiæ accuſantur. Fallimur? an illi tam crudos honorum titulos a legatis divinis, & a ſe ipſis, jure quodam ſuo in Autorem retorquebunt?

FRAGMENTUM VETERIS JURISCONSULTI de Juris ſpeciebus, & de Manumiſſionibus, quod ſervavit DOSITHEUS MAGISTER in Exercitationibus Græco-Latinis, nondum editis, ex Codicibus MStis Bibliothecæ Batavæ edidit, Notas & emendationes adjecit, MATTHIAS ROEVER. Accedit ejusdem Specimen Obſervationum & Emendationum ad Gloſſas veteres, verborum Juris.

Lugduni Batavorum, apud Cornel. Haak, 1739, 8 maj. Plag. 21.

Haud eſſe ignotum poteſt eruditis vel ex his Annalibus Clariſſimi *Ræveri* nomen, cujus nobilem operam, in recenſendo *Muſæi* Carmine poſitam, in *Actis* ſuperioris *Anni Menſ. Febr. pag. 60*

copioſe laudavimus, ſimulque inſignem Græcarum literarum peritiam Lectoribus noſtris pro merito commmendavimus. Jam hoc JCti veteris Fragmento pergit prodeſſe publice; quem ſane conatum eo majori dignum admiratione cenſemus, quo rarius literarum cultores, vix adoleſcentiam ingreſſi, in lucem aliquid, rectioribus ſtudiis ſalutare, proferunt. Ipſæ illæ reliquiæ, quas in præſenti manibus verſamus, primum hic Græce comparent. Quæ enim exſtant a *Cujacio*, poſtea ab aliis, & noviſſime ab *Antonio Schultingio* in *Jurisprudentia Ante-Juſtinianea*, divulgatæ editiones, ex Latinam tantum ipſius *Doſithei* verſionem exhibent. *Ulpianum* præclaræ veteris Juris particulæ Autorem indicat primus ſtatim Fragmentorum hujus JCti, quæ ſuperſunt, titulus; ideoque falli eos, qui de *Cajo* ſuſpicantur, contendit politiſſimus Editor. Periiſſet ſine dubio utiliſſimum Opuſculum, niſi ſapienti conſilio ſervatum fuiſſet a *Doſitheo* illo *Magiſtro* in *Exercitationibus Græco-Latinis*, quibus nondum contigit videre lucem. Illum autem *Ulpiani* ævo vixiſſe, conjicit *Reverus* noſter ex eo, quod ipſe fateatur, ſe *Hygini* Genealogiam, cujus in iisdem Exercitationibus continetur Fragmentum, *Apro* & *Maximo* Coſſ. ſcripſiſſe. Quid igitur hac in re eſſe clarius poteſt? Quid majorem probabilitatis præ ſe ferre ſpeciem? Hos enim Conſules Faſti referunt ad annum 207 P. C. N. quo tempore & *Ulpianum* floruiſſe, nemo ignorat. Quanquam vero Fragmentum hoc eſt doctiſſimum, & ubique in eo *Ulpianus*, quaſi parens, refulget totus; ipſe tamen *Doſitheus*, cui debemus illud, nulla ſe doctrina commendat; quin potius omnis elegantiæ imperitum, nec ſæpe, quid ſcripſerit, intelligentem, univerſa ſcribendi forma oſtendit cum in hoc Opuſculo, tum in Reſponſis *Hadriani*, & ſic in reliquo Opere, quod editum non eſt. Maxime illud ſcribarum vel negligentia, vel ignorantia, depravatum & truncatum meliori propemodum ſui parte, exhibuerat *Cujacius*, ex cujus libro omnes deinceps, quotquot exſtant, editiones defluxerunt. Operam proinde adhibuit ſummam Clariſſimus Editor, ut integriorem inveniret Codicem; nec defuit fortuna, cum in ſcriniis Bibliothecæ Batavæ manu exarata ſcripta perluſtranti

Adver-

Adverſaria *Joſephi Scaligeri* obvenerint, quibus inſertum fuerat *Ulpianei* Fragmenti apographum, editis longe emendatius. Sed magis adhuc integrum illud deprehendit *Ræverus* noſter in antiquiſſimo, &, quantum ex characteribus conjicere datum, octo Seculorum ætatem præ ſe ferente, Codice, qui ex *Gerardi Joannis Voſſii* libraria ſupellectile in Bibliothecam Lugdunenſem translatus eſt, ibique inter quantivis pretii κειμήλια aſſervatur. His ſe uſum profitetur ſubſidiis doctiſſimus Editor in divulgando Fragmento, cujus lectionem ut redderet faciliorem, Obſervationes adjecit criticas, quibus vel emendavit textum, vel, ubi obſcurior videretur, illuſtravit dexterrime. Ita v. g ad *tertium* Fragmenti *Paragraphum*: Νόμος γὰρ Ἰάλιος καὶ Πάπιος. Τὰ λοιπὰ μέρη τῶ δικαίῳ προσαγορέυονται, eru- Pag. 8.
dite notat, multa hic excidiſſe, & olim forte fuiſſe: Νόμος γὰρ ἐστιν ὡς ὁ Ἰάλιος καὶ Πάπιος. Ea vero, quæ ſequuntur, ita reſtituenda putat: τῶ δὲ τῶ νόμῳ ὀνόματι τὰ λοιπὰ μέρη τῶ δικαίῳ παραγορέυονται, ut ſcilicet legis appellatione ceteræ Juris ſcripti partes comprehendantur; per δίκαιον enim jus ſcriptum intelligit Editor. Fundamentum emendationis hujus eſt *Theophilus ad §. 4 Inſt. de J. N. G & C.* Præclari porro ingenii ſpecimen eſſe poteſt obſervatio ad verba *Ulpiani*, §. *ſexto* obvia: ἢ καὶ διαθήκην. Scribit *Ræverus*, *vel teſtamento* recte verti in MSto *Voſſiano*. *Scaligeri* quidem apographum habere *vel teſtimonio*, ſed inepte admodum, licet & ita expreſſum ſit in omnibus editis. Sæpius obſervaſſe ſe ait, vocabula *teſtamentum* & *teſtimonium* confundi perperam a librariis, qui, literarum compendiis decepti, ignorarunt, $\overline{TM}$ denotaſſe apud antiquos *teſtimonium*, $\overline{TTM}$ vero *teſtamentum*, hasque notas in vetuſta *Notarum Juridicarum explanatione* MSta, in Bibliotheca quadam Batava latitante, ſe reperiſſe monet. Vides igitur, Lector, erroris originem; vides ſimul, quam opportune Editor Clariſſimus medicas attulerit manus depravato cuidam *Livii* loco *Lib. XXXIX Cap. 8*, ubi verba: *falſi teſtes, falſa ſigna teſtimoniaque*, a *Liviano* dicendi genere aliena putat, cum teſtes & teſtimonia unum idemque ſignificent. 14.

ficent. Quare pro *teſtimoniaque* reponendum credit *teſtamentaque*, ſuæque emendationis ipſum Autorem Patavinum profert *l. c. Cap. 18*, cui loco peregregio addit *Iſidorum Lib. V Orig. Cap. 26*, qui, eadem laborans confuſione, ex eodem lucem fœneratur clariſſimam. Ita enim ille: *interneciei judicium in eum dabatur, qui falſum teſtimonium fecerat* &c. Legendum ſuadet Cl. Editor, qui *falſum* teſtamentum *fecerat*, eamque lectionem in quatuor antiquiſſimis MStis Batavis deprehendi confirmat, & præterea, quid ſibi de voce *interneciei* videatur, exponit. Pergendum nunc eſſet nobis ad obſervationes *Rœveri* in Juris Græci Gloſſaria, quæ ſæpenumero emendavit & illuſtravit, caſtigatis ſimul Scriptoribus bene multis; ſed quid pluribus opus? Qua enim incepit ire via doctiſſimus Juvenis, eadem hic pergit pede alacri, digniſſimus ideo & noſtris & Lectorum omnium laudibus, quibus ſi ad majora in dies audenda accenſus fuerit, forte patria eum videbit aliquando ſummæ dignitatis celebritatisque Jureconſultum, Virumque Criticæ artis longe peritiſſimum.

ARCHITECTURE HYDRAULIQUE, &c.

h. e.

ARCHITECTURA HYDRAULICA, SIVE ARS aquas ducendi, elevandi, iisdemque ad varia vitæ commoda parcius utendi. Autore BELIDORO, Commiſſario Provinciali Pyrotechniæ, Profeſſore Reg. Matheſeos in Scholis Pyrotechnitarum, Societatum Regiarum Londinenſis & Berolinenſis Socio, &c.

Tomi I Volumen I.

Lutetiæ Pariſiorum, 1737, 4 maj.
Alph. 2 plag. 8, Tabb. æn. 44.

QUanquam de Architectura, tam civili, quam militari, tanta & tot extant volumina, ut, quæ ſint optima, cognoſcere, id fere artis ſit; pauci tamen ad Hydraulicam Architecturam tractandam animum appulerunt, hi vero ipſi, qui de illa commentati ſunt, haud videntur huic negotio tantam operam impendiſſe, quantam exigit longe utiliſſima hæc Architecturæ pars.

Digitized by Google

pars. Multum itaque debet hæc ars ſolerti induſtriæ Cl. *Belidori*, qua ad eam dignitatem nunc eſt evecta, ut inter mathematicas ſcientias non infimum locum ſibi poſſit vindicare. Equidem propoſitum jam nobis eſt, egregii hujus Operis conſpectum noſtris Lectoribus exhibere; hoc tamen nobis dolere profitemur, quod facile prævidemus, arctiores limites nobis præſcriptos non eſſe permiſſuros, ut ſingula, quæ in hoc libro præclare tractantur, argumenta pro eorum dignitate exponamus. Sed agedum, ad ſuccinctam eorum, quæ in hoc Opere continentur, recenſionem feſtinemus. Poſt Epiſtolam, quæ Cel. Autor Opus ſuum illuſtri Academiæ Scientiarum Pariſienſi conſecrat, legitur Præfatio, in qua Autor præcipue id agit, ut præconceptam multorum, qui mechanicis artibus ſtudent, opinionem, quaſi in hoc genere praxis theoriæ ſit anteponenda, variis argumentiis convellat. Præterea nos certiores facit, ſe ſua ipſius experientia neceſſitatem theoriæ fuiſſe edoctum. Cum enim in eo fuiſſet, ut Tractatum de Architectura Hydraulica, quem A. 1729 promiſerat, ederet, accidiſſe forte, ut ipſi eſſet animo concipienda Machina, cujus ope aqua poſſit elevari. Tunc autem non ſine aliqua ſollicitudine intellexiſſe, ſibi nec diuturnum rerum uſum, nec mediocrem, quam ex libris hauſerat, Mechanicæ & Hydraulicæ cognitionem, ſufficere ad ſingulas hujus Machinæ partes tam accurate determinandas, ut quæſitus, cur tales & tantas eas conſtituiſſet, ejus rei rationem perito judici reddere potuiſſet. Hinc cœpiſſe de Machinarum theoria promovenda ſerio cogitare, &, de feſtinanda inſtituti Operis editione parum ſollicitum, ante animum ſuum ampliori ſcientia inſtruere, quam alios ad artem Hydraulicæ Architecturæ informare ſuſtineret. Hinc natum eſſe hoc Opus, cujus nunc *primum Volumen* emiſſum eſt. Divifum eſt in *duos Libros*, quorum *primus* Introductionis loco eſt, *ſecundus* varia hydraulicarum machinarum genera deſcribit, & methodum, illarum effectus ſub calculum revocandi, & perfectionem æſtimandi, tradit. Exponamus autem ſeorſim argumenta, de quibus hi *duo Libri* tractant. *Liber primus tria Capita* continet,

Pag. 1. tinet, quorum *primum* elementa Mechanicæ explicat. Traditis primis definitionibus & axiomatis Staticæ, & expoſita theoria de virium compoſitione, inde deducit Autor proprietates vectis heterodromi, homodromi, tertii generis, & angu-
10. laris. Poſtea de vectibus, quos vocat, compoſitis, id eſt, qui
18. conſtant ex pluribus virgis inflexilibus, ad communem virgam junctis, exponit, eosque ad vectes ſimplices reducere docet, & uſum hujus theoriæ ad Machinarum calculum oſtendit.
20. Hac occaſione docet etiam invenire preſſionem, tam eam, quam cylindri, horizontaliter poſiti, axes in fulcra ſua exercent, quam illam, quæ a cylindro verticaliter erecto, veluti ergata, & ad quam potentiæ ope virgarum, ſive in eodem plano verticali, ſive in diverſis, ſitarum, applicatæ ſunt, in fulcrum ſuum inferius ſeu capſulam, quam Galli *la crapaudine* appellant, ex-
23. ercetur. Deinde de vectibus angularibus contiguis, quorum unus in alterum agit, pauca addit, & regulam generalem demonſtrat, qua ratio potentiæ ad onus in ſtatu æquilibrii deter-
25. minatur. Pergit ad theoriam axis in peritrochio, trochleæ, plani inclinati, cunei, & cochleæ. Sic autem abſoluta theoria
32. potentiarum manualium, docet invenire centrum gravitatis trianguli, dimidiæ areæ circuli, & cujusvis ejusdem arcus, quam
36. doctrinam applicat ad examen manubriorum, tam ſimplicium, quam duplicium & triplicium, qualibus inſtruitur nonnunquam cylindrus rotæ, cujus ope emboli antliarum hydraulicarum reciproco motu elevari & deprimi debent; &, quoniam, dum tale manubrium circumagitur, momentum oneris, ad illud applicati, ob variam directionis ſuæ ab axe rotæ diſtantiam, nunc creſcit, nunc decreſcit, oſtendit methodum inveniendi momentum oneris medium & conſtans, quod ad inveniendam rationem potentiæ ad onus conſiderandum eſt. Inde ad
42. explicanda quædam principia æſtimationis virium hominum ac equorum, qui ad machinas movendas adhibentur, ſecundum Clariſſimorum virorum, *de la Hire*, *Sauveur*, & *Parent*, experimenta & placita, progreditur. Denique, cum theoria motus aquarum ſine cognitione regularum motus obtineri non poſſit,

ſub

Digitized by Google

ſub finem hujus *primi Capitis* regulæ motus & percuſſionis corporum, & theoria motus gravium, tam libere, quam in planis inclinatis, cadentium; diſtincte explicantur. Pag. 45.
Caput II inſcribitur de frictione, & effectibus ejus in Machinis ad calculos vocandis. In hoc *Capite* Cel. Autor primo explicat principia æſtimationis frictionis, deinde hanc theoriam ad calculum 71.
frictionis piſtillorum, qualia in molis oleariis obvia ſunt, applicat, tertio calculum frictionis, cum motu circulari conjunctæ, 78.
docet, quarto illum caſum, in quo potentia, per quam onus eſt elevandum, ad frictionem augendam aliquid valet, conſiderat, 81.
denique de calculo frictionis in libra, in axe, in peritrochio, in polyſpaſto, in plano inclinato, in cochlea, in machina, ex rotis 83.
dentatis & radiatis compoſita, agit, quibus argumentis calculum frictionis funium, cylindris vel trochleis circumplicato- 85.
rum, & nonnullarum machinarum, veluti ejus, quam Galli *le levier de la garouſſe* vocant, calculum ſubjungit. In *Capite III*, 111.
in *XII Sectiones* diviſo, elementa & regulæ Hydroſtaticæ ac 122.
Hydraulicæ explicantur. *Sectio I* de æquilibrio fluidorum, 126.
de adſcenſu fluidi in tubo capillari, de menſura gravitatis ſpe- 129.
cificæ fluidorum, agit, & duas tabulas continet, quarum una 131.
pondera unius digiti cubici, altera pondera unius pedis cubici variorum fluidorum maxime obviorum, qualia tam æſtate, quam hyeme, obſervantur, exhibet. *Sectio II* docet preſſuram aquæ 136.
in fundum vaſis, quo ipſa continetur, æſtimare. In *Sectione III*, 145.
quæ de actione aquæ horizontali in ſuperficies verticales & rectangulas inſcribitur, docet Cel. Autor actionem illam, a ſumma ſuperficie aquæ usque ad fundum vaſis continuo creſcentem, reducere ad actionem uniformem, quæ altitudini mediæ, ſive totius dimidiæ, ſit proportionalis, & quantitatem preſſuræ, quam tota aliqua ſuperficies verticalis ſuſtinet, metiri per pondus columnæ aqueæ, cujus baſis illi ſuperficiei, & altitudo altitudini mediæ, ſit æqualis. In *Sectione IV* de actione fluidi 152.
in ſuperficies ad horizontem inclinatas differit, ejus menſuram eadem ratione obtineri oſtendit, qua actionis in planum verticale habetur, denique in angulum inquirit, ſub quo planum debet

eſſe

Pag. 156. eſſe inclinatum, ut breviſſimo tempore maxima quantitas aquæ ſuper eo elevari poſſit, quem 24° 21′ eſſe docet. Supereſt examinanda preſſio aquæ lateralis in ſuperficies circulo-
159. rum, ſive verticales, ſive inclinatas, cui *Sectio V* deſtinatur. Hanc
164. excipit *Sectio VI*, quæ centrum preſſionum fluidi homogenei in latus vaſis rectangulum & circulare invenire docet. Reli-
165. quæ *Sectiones* regulas motus fluidorum tradunt. *Sectio* nimirum *VII* docet quantitatem aquæ per lumen tubi vel vaſis conſtanter pleni, dato tempore effluentis, invenire, & reliqua Problemata, huc ſpectantia, ſolvit, abſtrahendo tamen a frictionibus, quas aqua in foraminibus exeundo ſubit; quarum cum
225. non ſit nulla ratio habenda, *Sectio VIII* calculum harum frictionum, ſeu differentiæ inter quantitatem aquæ, a frictione non impeditæ, exituram, & quantitatem, quæ per lumen canalis
214. vere effluit, demonſtrat. *Sectiones IX* & *X* menſuræ quan-
229. titatis aquæ, per lumina verticalia, tam rectilinea, quam circula-
240 ria, effluentis, deſtinantur. *Sectio XI* de viribus aquæ fluentis, plana ipſi oppoſita percutientibus, agit, & neceſſitatem hujus theoriæ ad determinandam maximam quantitatem effectus machi-
269. narum, a fluminis impetu motarum, præclare oſtendit. *Ultima* denique *Sectio* de gravitatione corporum ſolidorum in aqua paucis exponit. Sic itaque ſumma capita introductionis breviter recenſuimus. His jam principiis armatus Cel. Autor, accingit ſe ad Machinarum hydraulicarum deſcriptionem & exa-
277-320. men, & effectus earum valde exactis calculis ſubjicit. *Capite I* deſcribit partes, ex quibus mola frumentaria, ab aqua agitanda, componitur, & modum, quo grana inter lapides molares conteruntur, deinde monet, quæ obſervanda ſint, antequam hujusmodi mola ædificetur, porro docet effectus ſingularum partium molæ ad calculos vocare, & quantitatem farinæ, quam data mola dato tempore ſuppeditare poteſt, invenire, &, quantum effectus ejus a maximo effectu diſtet, cognoſcere. Præter ea de molæ duplicis conſtructione, de ſuperficie palmularum rotæ molaris ex data fluminis celeritate & potentia, ad movendam rotam molarem neceſſaria, determinanda, de declivitate alvei,

alvei, ita formanda, ut aqua in palmulas plurium rotarum, juxta ſe invicem poſitarum, æquali impetu irruat, de conſtructione molarum, a fluxu & refluxu maris agitandarum, earumque molarum, quarum rotæ ſub aqua prorſus abſconditæ ſunt, varia monita, ſcitu maxime utilia, in hoc *Capite* deprehendimus. Sub finem denique hujus *Capitis* de molis manuariis &. aſinariis, earumque calculo, Cel. Autor exponit. Pergit in *Capite II* ad deſcriptionem molæ ferrariæ, cujus præcipuarum partium dimenſionem, & maximum effectum, docet. Hisce deſcriptionem molæ, cujus ope marmoreæ columnæ ſerra diſcinduntur, item molæ, qua ad perforandos cylindros ligneos utuntur, ſubjungit. *Tertio* in *Capite* de molis, quibus pulvis pyrius paratur, agit, dimenſionem & pondus piſtillorum, dimenſionem rotæ molaris, rotæ dentatæ & radiatæ, & reſiſtentiam piſtillorum, determinat, modum pulverem pyrium componendi docet, ac maximi effectus, tali molæ adſcribendi, quantitatem computat. Denique deſcriptionem molæ jumentariæ ſingularis, qua cementum in pulverem conteri poteſt, tribus verbis addit. Hæc ea ſunt, quæ Cel. Autor de molis dicere conſtituit; in quibus modum optime ſervaſſe nobis videtur. Plura enim qui cupit exempla calculi molarum, is, hac doctrina Autoris adjutus, modo præmiſſis principiis Mechanicæ probe ſit inſtructus, ſibi ipſe auxilium ferre poterit, illis etiam in caſibus, quos Autor non attigit. *Ultimum Caput* hujus *Libri* examini machinarum, quæ aquam haurire, & in alium locum effundere, poſſunt, ſervit. Cum in magno iſtarum machinarum numero, quas artifices ad purganda loca paluſtria excogitarunt, nulla ſit, quæ *roſarium*, quod *Moulin à Chapelet* Gallis vocatur, utilitate vincat; de hac Machina Autor noſter primo loco dicit, & roſarii, tam inclinati, quam verticalis, conſtructionem, poſitionem inclinati reſpectu horizontis in gratiam maximi effectus, & quantitatis potentiarum, has Machinas moturarum, æſtimationem, docet. Exemplis autem utitur, non pro arbitrio confictis, ſed veris. Deſcribit enim duo roſaria Argentoratenſia; unum, quod Maſſiliæ cernitur, aliud, quo in portu Rupifortienſi utuntur. Hanc

Pag. 321-347. 348-359 360.

Digitized by Google

legem ſibi in præcedentibus quoque *Capitibus* præſcripſit, ſi quam noverit molam alicubi ædificatam, quæ ad rem ſuam faceret, iſta ut exempli loco uteretur, in quo theoriam ſuam declararet. A roſariorum conſideratione ad explicandas, & cum roſariis comparandas, alias hoc genus machinas progreditur, quas pariter ac præcedentes accurate delineandas, & nitidiſſimis figuris æneis exprimendas, curavit. Sed, quia hasce Machinas eum potiſſimum in finem exhibuit, ut, quibus laborent incommodis, demonſtraret, in iis deſcribendis brevior eſt. Inter hæc argumenta, a nobis carptim enumerata, licet omnia illa ab Autore pro dignitate fuerint expoſita, duo tamen ſunt præcipue, quorum tractationem nos maxima voluptate affeciſſe, diſſimulare non poſſumus. Primum eſt id, quod per integrum *Caput II Libri I* pertractatur, frictionis nimirum theoria. Quanquam enim ea tali hypotheſi eſt ſuperſtructa, ut particulæ ſuperficierum prominentes hemiſphæria eſſe ſumantur, de qua dubitari poſſit, num ea hypotheſis etiam naturæ ſit, & quæ forſan illis ſe minus probabit, qui, rem omnem hic per elaſtra minima ſuperficierum reſiſtentium expediri optime poſſe, arbitrantur; tamen id non obſtat, quo minus ratio ac via Cel. Autoris, qua conſenſum principiorum ſuorum æſtimandæ frictionis cum experientia oſtendit, qua iſta principia ad omnes fere caſus in hac re obvios extendit, qua denique incedit in calculo generis frictionis cujusvis, inter partes ſolidas Machinarum obviæ, docendo, æqui lectoris aſſenſum ſit meritura. Neque meminimus ullibi legere theorium frictionis adeo amplam, elaboratum, & ad æſtimationem perfectionis aut imperfectionis Machinarum accommodatam. Alterum eſt calculus nonnullarum Machinarum valde compoſitarum, quæ in *Libro II* deſcribuntur. Quanti momenti ſit hæc doctrina, experientia nos docet, cum videmus, eximios nonnunquam artifices, qui machinam quandam perbene, ut putarunt, animo conceperunt, ſpe excidiſſe ſua, cum illam extra mentem exiſtere juſſerint, & non niſi tentando emendaſſe, & ad aliqualem perfectionem promoviſſe, qua tamen an non major in opus ſuum cadat, demonſtrare non potuerunt. Hac contra doctrina, quam

Digitized by Google

quam Cel. Autor citato loco ſelectis exemplis illuſtravit, id effici poſſe videtur, quod multorum artificum ſolertiam adhuc fefellit, ut, antequam machina aliqua ſit conſtructa, & ad motum concitata, certus & ſecurus de felici ejus ſucceſſu eſſe poſſis, & tam quantitatem effectus, quam quantitatem potentiæ, ad machinam agitandam requiſitæ, nec non gradum perfectionis, cujus illa pro circumſtantiarum & materiæ ratione capax eſt, ita exacte determinare, quaſi eæ res a poſteriori tibi innotuiſſent. Quod reliquum eſt, laudare operam debemus, qua Cel *Belidor* anniſus eſt, plurima Mechanicæ & Hydraulicæ loca tam perſpicua & facili methodo explicare, ut, vel ab iis, qui primis Arithmeticæ & Geometriæ elementis animum habent imbutum, ea capi poſſe, nulli dubitemus. In illis ipſis locis, quæ ſine analyſi infinitorum tractari non poſſunt, quo præcipue doctrina de motu aquæ, per orificia verticalia circularia erumpentis, pertinet, ita verſatus eſt, ut & illis faceret ſatis, qui hanc ſcientiam callent, & eorum, qui in ea hoſpites ſunt, utilitati conſuleret; cum, quas ipſi calculus ſuppeditavit, concluſiones ad praxin accommodaverit, & diſtinctis regulis explicaverit, quas ſequi etiam illi facile poterunt, qui earum rationem perſpicere non valent. Quæ cum ita ſint, non poſſumus non Celeberrimi Autoris in Mechanicam practicam merita prædicare, & noſtram reliquorum hujus Operis *Volumiuum* expectationem profiteri.

MEDICINA RATIONALIS, AD RECENTIORUM mentem Obſervationibus adaucta, conſtitutionem epidemicam partis anni 1733 atque integrorum annorum 1734, 1735, 1736, in Cremonenſi civitate complectens, Autore PAULO VALCARENGO, *Medico Cremonenſi. Cui acceſſit aurea methodus, veteribus incognita, ad profligandas expeditiſſime febres tertianas, tum intermittentes, tum per ſubingreſſum continuas, breviſſime lucubrata a* FLORENTIO AUGUSTINO GALLARATO, *e Colleg. Nobil. Phyſ. Papiæ, ibique in Regia Cæſarea Univerſitate Medicinæ Practicæ Profeſſore Primario.*

Cremonæ, apud Petrum Richini, 1737, 4, chart. maj.

MAgnum aliquid & præclarum doctiſſimus Autor, quamvis nondum ætate gravis, ſed vix, cum hæc ederet, annos 32 natus, & ante 14 annos Medicinæ initiatus, molitur, tantamque ſuorum conatuum præſenti hoc Opere, in quo maturæ ſenilisque prorſus ſapientiæ, pragmaticæque prudentiæ, & variæ eruditionis, monumentum nobis conſtituiſſe videtur, expectationem concitat, ut bene non ſolum ſperare de iſtis, ſed confidere prorſus, queamus. Etenim jam aliquot abhinc annis, inito ſapienter conſilio, id egit, ut, doctiſſimorum quorundam Medicorum veſtigia perſequendo, occurrentes quoslibet morbos, & præcipue ſingulares, candide diligenterque obſervaret, & in adverſaria referret, quod etiam inſtitutum in poſterum per omnem vitam ſine intermiſſione perſequi decrevit. Poſtquam igitur huc usque plenam conſtitutionum, quæ evenerunt, epidemiarum hiſtoriam, per longum tempus continuatam, accurate exaravit, atque in unum corpus redegit, perpenſis ſimul ſemper Clariſſimorum Autorum clinicis animadverſionibus, quas cum obortis pedetentim morbis exactiſſime contulit, multiplicem ſibi ſelectiorum obſervationum meſſem, eamque ſatis amplam, ſibi naſcituram eſſe temporis progreſſu, intelligit, qua diligenter utendo, integrum univerſæ praxeos opus, quod ſingulos complectatur morbos, conſcribere queat. Quod, ut jam affectum in pluteis aſſervat, ita procedente ætate magis ſe politurum, atque hinc canones etiam, quorumlibet morborum curationibus optime & ſigillatim accommodatos, tutius ſe firmiusque conditurum eſſe, pollicetur. Quamobrem, ut præſtantium Medicorum judicia atque conſilia ſuper hac re exquirat, nec, ea jam peracta, cuivis doctrinas ſuas vel tanquam vanas, vel tanquam falſis nixas hypotheſibus, condemnare atque abjicere liceat, ipſeque adeo laborum ſuorum præmio, quod unice ex communi ſalute ſibi exoptat, defraudatus plane diſcedat, vel quotannis, vel ſaltem exactis duobus tribusve annis, prout vitæ pragmaticæ ratio patietur, obſervationes, a ſe inſtitutas, & in unum corpus redactas, luci publicæ exponet, ut, perſpecto virorum doctorum judicio, tum emendare

Opus,

Digitized by Google

Opus, tum novis, ſecum communicatis, Obſervationibus angere, atque ad majorem perfectionem perducere, poſſit. Nos quidem ipſi hoc inſtitutum gratulamur ex animo, atque vitam & fauſtos quosvis ſucceſſus comprecamur, idque eo magis, quo certius ex his ipſis primitiis, ad quas explicandas nunc propius accedimus, cognoſcitur, non mediocria ab hoc Viro eſſe expectanda, ſed velut *Baglivum* aliquem, *Lanciſiumve*, aut ſimilis ingenii Medicum Italum, in Noſtro reviviſcere, in quo judicii acumen, eruditionis copia, obſervandi diligentia ſumma, & candor, velut de principatu contendant. In *Diſſertatione prævia, de hodierno Medicinæ ſtatu*, magnos utique fructus ad Medicinam huc usque ex Chemia, Anatomia, atque Philoſophia naturali, oſtendit rediiſſe, neutiquam tamen eas diſciplinas vel perfeciſſe artem medicam, vel perfecturas unquam, & ad juſtum maturitatis terminum perducturas eſſe, ſed ſolidum incrementum veræ Medicinæ a diligenti obſervatione eorum, quæ in ægroto accidunt, harumque obſervationum cum vera atque ſolida therapia comparatione, unice expectari. Hanc proinde ornandæ augendæque artis rationem omnibus ineundam ſuadet Medicis, nec eos probat, qui domi ſuis potius ſubtilioribus theoriis indulgent, aut abſtrusis quibusdam, nec Medicinæ adeo cognatis, ſcientiis totos ſe conſecrant, quam in clinicas obſervationes incumbunt. Quod vero ad ipſos morbos epidemios, a Noſtro toto hoc Opere traditos, attinet, in illorum enarratione is accuratiſſime procedit, neque vero ſingulares obſervationes expromit, niſi ubi eas identidem interſpergere conſultum putavit, ſed, præmiſſa ſemper aeris tempeſtatumque indole, morbi hiſtoriam, ex ejusmodi obſervationibus collectam, generatim proponit, adeoque cujusvis indolem & genium exacte deſcribit, eventus varios, eorumque præſagia, diligenter enumerat, cauſas evidentes atque proximas explanat, omnem curationis rationem, pro corporum morbique varietate variam, candide explicat, & remedia ſimul cum quibuslibet cautionibus, & adhibendi prudentia, eadem fide revelat, paucis iis, & magis ſimplicibus, uſus, effectus notat, quid omittendum fuerit, non reticet, ſæpius ad conſenſum præſtantiſſi-

morum de Medicina Pragmatica Scriptorum provocat, aliis vero locis etiam eorundem opinionem ſub judicium vocat, modeſteque in illos animadvertit, ubique autem naturæ veſtigiis inſiſtit, ejusque ductum cum cura conſectatur, ceterum vero omnia concinno ordine, atque copioſe, ſatisque terſe etiam & eleganter, ediſſerit. Dividitur Opus in *Sectiones IV*, quarum I conſtitutionem epidemiam partis anni 1733 complectitur,
Pag. 1. atque hinc *Cap. I* febrem tertianam exquiſitam, *Cap. II* fe-
9. 18. brem tertianam ſpuriam, *Cap. III* febrem tertianam perniciosam, atque ſimul etiam quartanam, *Cap. IV* febris tertianæ
46. aliorumque morborum generalem cauſam juxta anni tem-
53. porum viciſſitudines, & demum *Cap. V* lymphaticos varios morbos, enarrat. *Sectio II* conſtitutionem hiemalem anni 1734
61. explanat, & *Cap. I* lymphaticorum morborum, & pectoris maxime, cauſam enucleat, ſimulque pleuritidum generales
70. differentias conſtituit. *Cap. II* pleuritidem lymphaticam ſimplicem perſequitur, & inprimis de pleuritico cortice, & ratione
86. emittendi ſanguinem in hiſce morbis, agit. *Cap. III* de pleuritide lymphatico-bilioſa, & maxime etiam de variis pulmonum cum pleura aliisve pectotis partibus adhæſionibus, de pleuritico cortice iterum, de pſeudo-polypis, de pleuritidum diverſa ſede, atque exitu vario, de earundem ſymptomatibus & cu-
107. ratione, commentatur. *Cap. IV* pleuritidis lymphatico-ſanguineæ, & potiſſimum quoque variarum puris excretionum in quibuscunque pectoris ſuppurationibus, & præſertim in empyemate, item diverſorum abſceſſuum, in hiſce morbis occurrentium, uſus veſi-
141. cantium, atque Balſami de Copaiva, rationem habet. *Cap. V* pleuritidem ſanguineam ſimplicem commemorat, ubi & de eryſipelatode, & de plegmatode pleuritide, tractatur. *Sect. III* conſtitutionem partis anni 1734, a vere inchoantem, & usque ad æſtatem ſequentis anni 1735 protractam, enarrat, & præcipue febrem petechialem, tunc populariter graſſantem, percenſet.
159. Proinde *Cap. I* febris hujus petechialis hiſtoriam contexit, de peculiaribus ejusdem ſymptomatibus, de critica alvi excretione, data etiam occaſione de ſudore, de urina, ejusque inſpectione,

Digitized by Google

ne, de hæmorrhagia, de verisimili petechiarum origine, de earundem differentia a maculis scorbuticorum, de œdematosis extremitatum tumoribus, hasce febres comitantibus, exponit. *Cap. II* autem in hujus febris causam inquirit, & de curatione præsertim, de sanguinis & purgationis ratione, deque usu vesicantium in hujuscemodi febribus, agit, demum *Cap. III* peculiares ejus febris observationes expromit. Pag. 238. Ad extremum *Sectione IV* constitutionem partis anni 1735, ab æstate incipientem, integrum quoque annum 1739, respicit, agiturque hic iterum de febrium tertianarum causa, tum & de modo, quo China Chinæ easdem febres devincit. Atque hæc jam sufficere putamus tum ad conspectum hujus libri externum uno obtutu repræsentandum, tum ad internas illius virtutes pernoscendas. Neque enim patitur argumenti indoles, ut totum Opus in brevem quandam summam coarctemus, quæ simul Lectori aliquem fructum afferat. Quod enim hujus foret commodum, quæ oportunitas, ex nobis perdiscere, e. g. *primo Sectionis primæ Capite* genium atque indolem decursumque febris tertianæ exquisitæ proponi, deinceps vero explicari, cur in illa & quando Autor venam secuerit; quod aliquando & cur prodierint petechiæ; cur in accessionis principio quasi aqueæ excernantur urinæ, in remissione vero coloratæ; quando omittenda fuerit sanguinis missio, quando medicina purgante, aut emetica, quando clysteribus, uti expedierit; quomodo tertiana duplex se habuerit; quomodo fuerit tractata; quod utriusque causa bili debeatur; unde febrilis rigor & calor oriatur; quod, febrem convulsioni supervenire, melius semper fuerit, quam febri convulsionem; quod febrilis motus maxime suscitetur a bilioso humore, & quare ita usu veniat; quodque id probent maxime medicamenta antihysterica; quam varius fuerit harum febrium progrediendi modus. Ita vero nobis agendum esset, si, quæ in cujusvis *Capitis* singulis Paragraphis continentur, vel brevissimis attingere cogitaremus; & tamen longius, quam par esset, nostra excursura esset oratio, & lectori nihilo minus sine ipso libro parum profutura. Quodsi vero prorsus non summa tan-

tantum capita perstringere, sed integrum Opus velut in nuce repetere, constitutum haberemus, ut e. g. quis fuerit febris tertianæ exquisitæ, superius commemoratæ, genius, quæ symptomata, sub quibus conditionibus vena fuerit incisa, & quæ sub hac curatione observatæ cautiones, atque ita porro, per totum Opus dilucide enarretur, næ nobis tum quidem non brevis quædam recensio, sed, cum argumenti in brevem summam non facile contrahendi indoles non aliter patiatur, non omnino exiguæ molis libellus esset conscribendus. Quamobrem, missis his, Lectores nostros ad ipsum potius legendum librum invitamus; ne vero inanes prorsus a nobis discedant, momenta quæ-
§. 13. dam strictim hic excerpemus. In febribus tertianis exquisitis
32. aliquando petechiæ prodeunt. Ad contumaciores febres tertianas spurias debellandas efficax remedium fuit serum lactis
34. cum infusione Rhabarbari. Usus pulverum digestivorum seu alcalicorum in hujusmodi febribus tanquam plane inutilis omis-
39. sus fuit. In his quoque febribus dejectiones admodum liquidæ seu serosæ parum solutioni febris conferunt, quod eæ
51 seq. a tenaci magis bile ortum habent. In febri lypiria eadem ac in iliaca passione symptomata, & in utroque morbo intestino-
81. rum inflammatio, plerumque evenire solet. Aqua destillata ex glandibus persicorum maxime prodest, si in ipsa dissolvan-
85 seq. tur purgantia remedia. Febrium tertianarum & quartanarum, tum & epidemiorum quorundam morborum, causæ e veterum Medicorum observationibus optime petuntur. Quatuor humorum existentia, in corpore animali non bene a veteribus explicata, ad recentiorum mentem melius intelligere, singulisque juxta varias anni tempestates speciale tribuere dominium, licet, & hieme quidem lymphæ, unde generalis hiemalium morborum theoria desumitur, vere autem sanguini, unde vernales morbi derivantur, æstate bili, unde æstivi morbi habent originem, autumno denique bili crassiori, seu melancholico hu-
125. mori, unde autumnales oriuntur morbi. Pleuritidis quædam species admodum funesta concretiones polyposas in vasis con-
126 seq. junctas semper habuit. Eadem & interdum comites habuit inæqua-

Digitized by Google

inæqualitatem pulſus in alterutro latere, interdum etiam in alterutro, ex brachiis dolores, tremores, atque œdematoſos tumores. In iſta ſemper & neceſſario plus minusve occurrere conſuevit cruſta, ut vocatur, pleuritica, quæ in lymphatico quovis morbo, & maxime rheumatismo, ſemper cernitur; atque tempeſtiva illius apparitio in iſta pleuritide magni ſemper facienda fuit, petiturque inde etiam ſignum ſatis congruum atque tutum ad diſtinguendam ſanguineam pleuritidem a lymphatica. Prædicta cruſta, in ſanguine educto comparens, eadem eſt, atque illa, quæ pleuram & pulmones in hiſce morbis obſidet, eademque ac gelatinoſa lympha illa, quæ concretiones polypoſas efficit, idque probatur per ſingulares obſervationes, in emiſſo tunc ſanguine habitas. In angina perquam periculoſa, aliis incaſſum adhibitis remediis, cucurbitulæ ſcarificatæ ſub *mento* apponuntur. In pleuritide lymphatico-bilioſa emiſſus ſanguis flavam aut flavo-virentem cruſtam exhibet. Hinc ſputa & lymphaticæ internæ concretiones, & ſupra dicta cruſta, ejusdem eſſe penitus indolis reperiuntur. Emeticum in pleuritide lymphatico-bilioſa ſub certis conditionibus commendatur. Sententia *Lancifii*, quod vena azygos maxime ſubſerviat pleuritico humori per ſcreatum educendo, pluribus difficultatibus obnoxia declaratur. Exſcreatus puris, in pulmonibus non geniti, probabiliter utplurimum inde fieri videtur, quod pus illud effuſum, & in cavitate pectoris moram agens, ſingulari, qua valet, corrodendi vi extimam pulmonum tunicam tractu temporis exedat, aditumque ſibi congruum paret, ut per minimas bronchiorum appendices corroſas, atque earundem hiantia oſtiola, ſine intermiſſione in actu exſpirationis contentum in cavitate pus exſugatur, idque pedetentim ad contentos bronchiorum ramos, tandemque ad tracheam, transferatur. Balſami de Copaiva vires in phthiſi præcipue, empyemate, aliisque pectoris morbis, tum & hydropicis, item in qualibet interna ſuppuratione, ſive in pectore, ſive alibi, ob prægreſſum morbum facta, extolluntur, ſicut & balſamica generatim in ſuppurationibus maxime pectoris collaudantur.

Pag. 132.
130.
130.
147.
150.
176 ſeq.
193.
196 ſeq.
200.

Pag.201. *Boerhaavii* opinio de modo excretionis puris per alvum in
208 seq empyematicis modeste notatur. Abscessus, variis in locis, in pleuritidis remissione, facti, accurate satis enarrantur, atque illustrantur, ex quibus illi, qui ad aures consistunt, faustum plerumque omen præ se tulerunt, contra vero, qui in infimis partibus protracto diutius morbo eruperunt, infausti eventus ediderunt
212. significationem. Sententia eorum, qui, desumto ab abscessibus, variis in partibus post pleuritides interdum genitis, atque ab eorundem fausto aliquando exitu, argumento, usum vesicatoriorum partibus applicandorum cum *Baglivo* maxime necessarium & fructuosum esse, existimant, pluribus refutatur.
267. Omnibus febre petechiali detentis surditas non infelici omine
268. accessit. Delirium, modo non furiosum, ex feralibus signis in
269. ea febre non fuit. Perfecta tunc solutio solis biliosis excretio-
271. nibus, aut superius, aut inferius, habitis, tribuenda fuit. Sudoris
272.278. excretio raro tunc critica evasit, raro etiam urinarum. Hæmorrhagiæ autem narium copiosæ criticæ aliquando fuerunt.
281 seq. Petechiæ in hac febre semper symptomatice, nunquam critice, prodierunt, dubitatque Autor, an unquam sint criticæ, eas tantummodo pro simplicibus habens stagnationibus innumerabilibus & minimis sanguinis, aut lymphæ, aut utriusque, ab exilibus extremis canaliculis extra iter circulationis male aberrantis, in quibus humor ille concretus partim comprimendo, partim alio modo quolibet occludendo, secretoriorum, illuc tendentium, porulorum hiatus cutis consuetam necessariam excretionem penitus tollit, aut magnam partem cohibet. Illarum ortum Autor illustrat exemplo ab echymosibus, in cute prope vulnus a phlebotomo ad educendum sanguinem inflictum exortis, sive dum cutis aliquo modo comprimitur, nec generantur alia ratione, quam reliquæ maculæ, a quibus ceterum multum distinguuntur. Quamobrem & illi hic refelluntur, qui crisin quandam inde expectant, aut a maligna humorum qualitate earum origines deducunt.
306. Febres petechiales vel a coa-
307. gulatione, vel a dissolutione, oriuntur. Quæ vero hic percensetur, a dissolutione potius orta est, ejusdemque dissolvens prin-

Digitized by Google

principium a bilioso humore fuit, unde tertianarum febrium indolem æmulata, & præcipue a prægressa siccitate accensa, ejusdemque causa distincte in abdomine quærenda fuit. In curatione opem tulit nunc purgatio, tum per emeticum, tum per lene purgans, nunc & sanguinis missio, nunc iteratæ corporis frictiones universales. Ad delirium sedandum hirudines narium pinnis utiliter admoventur. Venæsectioni autem jugulari non adeo multæ magnificæque laudes a Nostro tribuuntur, neque etiam vesicatoriorum usui, contra quæ potius duodecim argumenta *Vallisnerii*, qui ea a diabolo inventa esse pronuntiat, copiose adducuntur. In apice nasi atque extremitatibus pedum gangræna in febre ista petechiali fuit observata. Febres tertianas, compertum fuit, juxta annorum vicissitudines vario modo grassari, & circa æstivum solstitium æstivas plerumque simplices vigere, indeque duplices spurias, prope autumnale æquinoctium continuas pernicioſas, atque has ad vergiliarum occasum inordinatas magis, evadere, quæ omnia a variis bilioſi humoris conditionibus derivantur. Opinio *Desaulti*, qua is putat, tertianas febres a cohibita perspiratione pendere, hincque Corticem Chinæ, insensibilem perspirationem copiosam adjuvando, has febres profligare, rejicitur. Multa toto hoc libro de usu Corticis Chinæ adversus febres intermittentes præstantissimo, variis illum exhibendi modis, cautelisque, disputantur, ejusque tota agendi ratio in roborandis fibris, & bilioſis excretionibus promovendis, collocatur, quare etiam nunc citius, nunc tardius, officium suum præstat. Quamvis incongruum plerumque esset, cum ipso miscere remedia purgantia, atque post istius usum illa merito damnentur, tamen aliquando ea sive ante illius usum, sive post eum, necessaria esse, observatio docuit. Quo tempore Rhabarbarum reliquis antecellit. Secus aliquando ipsi remedia adstringentia & opiata adjunguntur. Venimus tandem ad auream methodum, a Cl. *Gallerato* ad profligandas febres tertianas propositam, quæ in calce Operis extat. Febri tertianæ materiale pabulum ex lege Chymico-Medica, ab Illustri *Frid. Hoff-*

Pag. 308. 309 seq. 315 seq. 348. 349 seq. 347 seq. 350. 351. 370. 398. 400. 404. 406. 407.

manuo illuſtrata, petendam merito eſſe, is aſſeverat. Quamplurimæ enim ſalivales ac viſcidiores particulæ, ob depravatam maxime digeſtionem in ſanguine congeſtæ, atque cum ſucco pancreatico mixtæ, eidem motum lenteſcentem conciliant, unde acidior factus, atque in inteſtino duodeno ſecretus, exuberantem ibidem init fermentativum motum cum bilioſo ſucco atque latice aquoſo, adeo, ut ex hiſce tribus, male fermenteſcentibus, quartum quid excrementitium reſultet ſalino-ſulphureum, & acre, quod, circulans in tubulis glandulofis aliisque partibus primæ regionis, iisdem adhæret; easque obſtruendo minus transſpirabiles, flexiles, atque ſyſtalticas, efficit, unde omnia febris ſymptomata deinceps breviter derivantur. In tertianis ejusmodi intermittentibus, atque etiam poſt ſubingreſſum continuis, quales denominantur, quæ, etſi continuæ, ſymptomatibus tamen proprie tertianariis ſtipatæ invadunt, ſi æſtivo tempore oboriuntur, primo ſtatim inſultu, omiſſis aliis remediis, illico ad Corticem Chinæ confugere, ſatius utiliusque eſt, eumque majori doſi intra paroxyſmos pedetentim adhibere; quam doſin eo magis augere oporteret, quo magis in febribus ejusmodi mali moris a proximo paroxyſmo grave periculum eſſet metuendum. Quodſi, ſuperata per hoc remedium febre, ab eo nihil plane, aut parum tantum, materialis morbi pabuli per conſuetas excretiones fuerit eductum, (quamvis iſtud virtute febrifuga a ſua fermentativa compage jam diſſolvatur,) tunc ad ſcoriam febrilem ſubducendam remedium clementer evacuans, cum Rhabarbaro mixtum, non niſi tamen transactis quinque vel ſex diebus, a poſtremo febrili paroxyſmo in uſum veniat. Ceteris vero præter æſtatem anni temporibus pervulgata medendi methodus tanquam noxia nequit condemnari, niſi fortaſſe vel temperaturæ gracilitas, vel ætatis conditio, vel gravia ſymptomata tertianaria, vel urgens caſus individualis, vel alia hujusmodi, emergerent, propter quæ illico dictum febrifugum eſſet ſumendum.

AN

AN ESSAY FOR ABRIDGING THE STUDY of Phyſic &c.

h. e.

TENTAMEN DE METHODO, STUDIUM MEDICINÆ in compendium redigendi; cui additur Dialogus inter Hygæam, Mercurium, & Plutonem, de praxi medica, ad mentem Societatis cujusdam illuſtris, itidemque Epiſtola USBECK PERSÆ ad J. W - d. Equitem.

Londini, ſumtibus J. Wirford, 1733, 8.

Plag. $6\frac{1}{4}$.

JUcundi argumenti libellus eſt, quo Medicorum quorundam mali mores falſe ridentur, & juvenum, arti ſtudentium, pruritus inclareſcendi, & parvo labore ad ſummam ſapientiam adſpirandi protervia, caſtigatur. Simulat, ſe ſerio iraſci, Autor, Academiarum conſuetudinibus, quæ nimios ab artis tyronibus profectus poſtulent, & cupidos lucri homines a ſcopo, prolixa ſapientia, detineant. Avaritiæ inculpat artis doctores, qui ſtipendia mereri a diſcipulis, ſuamque eruditionem caro divendere, ſatagant. Satis eſt, ait, pullo Æſculapii ingenium, fiducia ſui, temeritas, & impudentia. Quo quis proxime ſuum ſcopum attingat, opus eſt, ut Pharmacopolarum tabernas ineunte ſtudio medico adeat. Ediſcendæ ſunt a magiſtro artes, parvis impendiis cara condendi remedia, magniloquas excogitandi formulas. Quæ a peritis in arte conſcribuntur, ſchedæ compilandæ ſunt, ſeduloque cuſtodiendæ. Sufficit, dediſſe remedium; videat æger, qua ratione convaleſcendum ipſi ſit. Anatome ediſcatur breviſſimis, quantum ad fumum faciendum ſufficit. Satis eſt, non ignoraſſe ventriculi cordisque ſtationes; futuri ſunt libelli, quorum picturæ rem edoceant. Valeant eruditiſſimi Anatomici, valeant cadavera. Re confecta, Chirurgi cujusdam officinam adeat medicus tyro; parvi conſtabit, ſcire, quid fieri ſoleat nec, quid fieri debeat, ſcitu opus eſt. Edocebit magiſter emplaſtra, unguenta, Balſama, quorum formulæ exſcribantur, ſintque Vade mecum ſanctiſſimum. Legat patrio ſermone conſcriptum, (ſed viliſſimum omnium laudat,) obſtetriciæ artis libellum. Tunc ſtrenue

audax ſit, errantisque medici per provincias habitum inducat, declamet, de ſe magnifice ſentiat, alios vili pendat, familiares ediſcat orationes, quibus ægros conſoletur, ſiniſter eventus in fatis fuiſſe dicatur, ſi quid ſerio manu agendum eſt, arcanis remediis, quæ in manu ſint, fieri poſſe dicitet. Plebeculæ captanda eſt benevolentia. His omnibus brevi opera trium annorum ſpatio omnem artem ediſcet. Dialogus,&,quæ fingitur,Epiſtola, Medicorum perfidiam ita perſtringit, ut mordacius nequeat.

ALBERTI SCHULTENS ORATIO ACADEMICA, in memoriam HERMANNI BOERHAAVII, Viri ſummi, ex decreto Rectoris Magnifici, & Senatus Academici, habita die 4 Novembris A. 1738.

Lugduni Batavorum, apud Joannem Luzac, 1738, 4, chart. maj. Plag. 1 5.

VEl ob ſolam argumenti præſtantiam digna nobis viſa fuit hæc Oratio, cujus ſummam in noſtros Annales referremus. Renovat enim memoriam *Hermanni Boerhaavii*, at quanti Viri! qui noſtris temporibus velut principatum tenuit in Medicina, omniumque in ſe oculos convertit, & merito ſibi locum inter eos, quorum immortalis nominis gloria in faſtis noſtris ritu inſtitutoque majorum conſecrari ſolet, præcipuum vindicat, poſtquam æterna ipſius ingenii monumenta ampliſſimarum laudum materiam nobis olim ſubminiſtrarunt. Celeberrimus *Schultenſius*, fata & res geſtas ſummi Viri enarraturus, commentariolum quendam vitæ & ſtudiorum, ab ipſo *Boerhaavio* literis mandatum, ante oculos habuit. Sed, cum ipſe ſubmiſſius ſemper modeſtiusque de ſe & rebus ſuis exiſtimaverit, materiam ſibi ſubtractam,&,quicquid laudationem hanc copioſiſſime inſtruere atque exornare debuiſſet,in illis annotatiunculis ſuppreſſum,queritur Orator. Id tantum ibi cum cura commemoravit *Boerhaavius*, quod vel pietas in parentes & bene de ſe meritos, vel religionis & veritatis amor, vel gloria ſummi Numinis,prætermitti non ſiverunt, quas inſigniores particulas grandioribus literis Noſter a reliquo textu diſtinxit. Noſtrum erit, præcipua orationis momenta breviter in ſummam contrahere, ita tamen, ne quid de orna-

ornamentis illis, quæ *Boerhaavii* imaginem quammaxime illustrant, remere omittatur. Patria *Boerhaavio* obtigit pagus Voorhutum, altero ab urbe Lugdunensi lapide distans, tantique filii incunabulis nunc maxime illustris, ubi A. 1668 die 31 Dec. primam lucem vidit, patre natus *Jacobo Boerhaavio*, coetus sanctioris in illo agro Pastore, eodemque & ingenii literarumque gloria, & exempli sanctitate, insigni, matre autem *Hagara Daleria*. Avus, proavus, & abavus, Lugduni Batavorum honesti ordinis mercatores, majores autem e Flandria oriundi, gentilitio nomine *de Riviere* insigniti fuerunt. Puerum parens rei sacræ destinavit, & Græcis Latinisque literis ipse in tio instituit, felici cum successu, quem tamen aliquantum circa duodecimum ætatis annum retardavit ulcus malignum, quod, femur lævum depascens, medicinam & chirurgiam pertinaciter elidebat, puerum tamen eo adducebat, ut hac occasione, proprio dolore coactus, primum de studio artis medicæ cogitaret. Traditus scholæ Lugdunensium publicæ, sub disciplina Wynschotani Rectoris, studia sua diligenter acriterque, quamvis cura parentis non ita multo post per mortem orbatus, persequebatur, ut altius fere in dies enitereturr. Adolescentulum, in Academiam ingressum, *Jacobus Triglandius* amicus paternus, non solum ipse singulari amore complectebatur, sed ita etiam Viro magnis in rem publicam honoribus illustri, *Danieli van Alphen*, commendabat, ut hujus in benevolentia generosa, constanti, & paterna, perpetuo esset. Dialecticam, Metaphysicam, Physicam, usum globorum, & Politicam, incredibili velocitate ex ore *Sengverdii* cognovit, quinquies propterea ab hoc Præside in cathedram Academicam producitus. In Græcis Latinisque literis *Jacobum Gronovium*, in Latinis quoque, Rhetoricis, Chronologicis, Geographicis, *Ryckium*, in Hebraicis & Chaldaicis *Jac. Triglandum*, Carolumque *Schaaf*, duces habuit. Interim, cum Matheseos utilitatem necessitatemque intelligeret, primum ei leviter operam suam addixit, mox vero dulcedine illius allectus, penitius se in eam abdidit, & per Geometrica, Trigonometrica, eorumque praxin, contendit ad Algebram, quam

quam ex inſtitutione *Volderi* aſſecutus, amore excellentis ſtudii, quod mirifice ingenio ejus placebat, exarſit, atque ſyntheſin Geometricam veterum cum analyſi recentiorum magna contentione conjunxit. Poſthæc Oratione Academica, bene intellectam a *Cicerone* & confutatam ſententiam *Epicuri* de ſummo bono eſſe, adſtruxit, & publico hoc eruditionis & facundiæ documento aureum numum a Procerum liberalitate retulit. Anno 1690 Philoſophiæ laurea a *Voldero* ornandus, Diſſertationem inauguralem habuit *de diſtinctione mentis a corpore, Epicurumque*, *Hobbeſium*, & *Spinoſam*, validis argumentis refutavit. Ad ſanctiorem diſciplinam, quam tunc conſectabatur, progreſſus, *Jacobo Triglando*, *Friderico Spanhemio*, & *Joanni Marckio*, adhæſit, antiquitates Hebraicas ex *Triglandi*, ex *Spanhemii* vero ore Eccleſiaſticam Hiſtoriam, hauſit, eodemque Præſide publicum certamen Theologicum iniit. Præter ſanctum Codicem Hebraicum Græcumque in quotidiana Patrum, quos vocant lectione, ſecundum ſeriem Seculorum inſtituta, aſſiduus fuit, horumque ſicut ſimplicitatem ſinceræ doctrinæ, diſciplinæ ſanctitatem, & vitæ Deo devotæ integritatem, ſuſpexit, ita, ſubtilitatem ſcholarum res divinas poſtea inquinaſſe, doluit, ægerrimeque tulit, librorum ſacrorum interpretationem ex ſectis Sophiſtarum peti, & *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Thomæ Aquinatis*, *Scoti*, ſuoque tempore *Carteſii*, placita metaphyſica inſtar legum eſſe, ad quas ſacrorum ſcriptorum de Deo ſententiæ caſtigarentur, acerbis ſæpenumero cum diſſidiis, ingeniorumque ſubtiliſſimorum acerrimis certaminibus, &, cum omnes ſacram Scripturam dicerent ἀνθρωποπαθῶς loquentem Θεοπρεπῶς explicandam eſſe, Θεοπρέπειαν ſingulos ex capitibus ſuæ Metaphyſices definire. Matheſin cum poſtea Noſter aliis prælegeret, monuit eum illuſtris Vir, *Joannes van den Berg*, cujus ab eo tempore per omnem vitam frui benevolentia atque amicitia ei licuit, de ſtudio medico Philoſophiæ atque Theologiæ adjungendo, atque adeo abditum adhuc in pectoris receſſibus ſemen excitavit. Tanto itaque hortatu permotus *Boerhaavius*, in artis Æſculapiæ adyta ſua ſe Minerva penetrare

trare decrevit. Et re vera, præter *Drelincurtium*, quem nec ipſum diu audivit, Medicinæ Profeſſorum nulli adhæſit, ſed ad Anatomen privato ſtudio converſus, præſtantiſſimos ſcriptores diligentiſſime perlegit, corpora brutorum animantium crebro incidit, neque tamen publicas *Nuckii* diſſectiones neglexit. His itaque præſidiis inſtructus, in accuratam veterum Medicorum lectionem, ſecundum temporum, quibus vixerunt, ſeriem, incubuit, ab *Hippocrate* exorſus, cujus lectioni plurimum ótii præ aliis ſcriptoribus tribuit. Recentiores deinde eodem impetu percurrens, ſubſtitit in *Sydenhamio*, quem pluries, ſed ſemper avidius, excuſſit. Præterea & Chemiam dies noctesque exercuit, Botanicam vero cognitionem ope *Floræ Hermanniane*, & aſſidua ſtirpium in horto Academico luſtratione, crebrisque in tesqua & agros excurſionibus, ſine interprete ſibi comparavit. Neque vero ſtudia Theologica neglexit, quibus abſolutis, primum ſummos in Medicina honores capeſſere, poſtea autem facultatem, publice pro impetrando munere ſacro verba faciendi, legitimo modo petere, antequam vero ſacris initaretur, Orationem Academicam recitare, in animo habuit, in qua disquireret, *cur olim ab indoctis tam numeroſi, hodie a doctiſſimis pauci, Chriſtiani facti fuerint.* Harderovici igitur Medicinæ Doctor, poſt publicam *de utilitate explorandorum excrementorum in agris, ut ſignorum*, diſceptationem, renuntiatus, Lugdunum rediit, eo animo, ut in poſterum mentis corporisque medicinam pulchro connubio ſociaret. Revertenti autem accidit inſonti, nec opinanti, aliquid, quod ſibi, ſacrum munus ambienti, maximo impedimento fore, facile prævidit. In navicula, qua vehebatur, cum inter ceteros itineris ſocios ſermo de peſtilentiſſimis *Spinoſæ* ſententiis cooriretur, Noſterque non veris validisque argumentis, ſed conviciis tantum, certari obſervaret, ex nonnemine, qui animoſius ſeſe extulerat, quærit, ecquid unquam *Spinoſæ* libros oculis uſurpaſſet. Tum vero ille confeſtim

ſtim ad ſilentium compulſus, ringens, dentesque collidens, ſæva in illum ira exardeſcit. Cumque alius etiam, qui extra conflictum in angulo tacitus conſederat, certamen hoc brevi interrogatiuncula compreſſum eſſe, doleret, is nomen juvenis ſibi ignoti explorat, pugilaribusque ſuis inſcribit. Ita vero mox per omnes civitatis circulos & conventus diſſeminatum fuit, *Boerhaavium* in *Spinoſæ* caſtris ſtipendia mereri. Quamobrem, hortatu inprimis fautorum, qui ipſi adhuc erant reliqui, ad eo diligentius excolendam Medicinam, atque inprimis etiam Chemiam; animum applicuit, tumque ipſi etiam praxi medicæ vacavit, ita tamen, ut initio neutiquam *Galeni* opes inde ad ipſum redundarent. Quamvis vero Hagam Comitum, lautis propoſitis conditionibus, invitaretur, ipſe tamen, vitam liberam, & a turbis remotam, conſectatus, ſatius habuit, Lugduni praxin, ſtudia, atque prælectiones, proſequi, donec tandem, invitus fere, munus Inſtitutionum medicarum exponendarum, autoritate inprimis *van den Bergii*, habita de *commendando ſtudio Hippocratico* Oratione, ſuſciperet. A. 1703 in Academiam Groninganam evocatus ad munus Profeſſoris obeundum, illud modeſto gratoque animo declinavit, meruitque adeo, ut ipſi honorifica æris annui acceſſio decerneretur. Qua occaſione Orationem *de uſu ratiocinii mechanici in Medicina* recitavit. Cum ipſi A. 1709 Profeſſio Medicinæ atque Botanices demandata eſſet, ſolenni Oratione *repurgatæ Medicinæ facilem* adſtruxit *ſimplicitatem*, remque herbariam mirifice auxit. A. 1714 faſces Academicos tenuit, atque Collegio etiam Practico, Profeſſoris cum dignitate, adſcriptus fuit. Munere Rectoris Academiæ abiens, Orationem *de comparando certo in phyſicis* habuit, eademque multam ſibi invidiam & odia præter meritum contraxit. A. 1715 contigit, ut ab Academia Regia Scientiarum Pariſienſi invitaretur ad commercia in Botanicis & Phyſicis rebus, ab eademque A. 1728, neque minus etiam a Societate Regia Londinenſi A. 1730, in ordinem ipſarum reciperetur.

tur. A. 1718, poſt mortem *le Mortii*, Profeſſionem Chemiæ ingreſſurus, ſermone ſolenni *Chemiam errores ſuos repurgantem* expoſuit, atque A. 1721 *Albinum* Oratione ſuprema collaudavit. Atroci autem morbo ſubinde divexatus, cum omnibus officiis præſtandis ſe minus parem eſſe intelligeret, publicam curam Botanices atque Chemiæ publico ſermone, *conſpectum vitæ rerumque ipſius* complexo, poſuit. Quemadmodum vero in Medicina, Phyſica, Botanica, Anatomia, Chemia, Matheſi, egregie excelluit; ita doctrinam ejus ſcripta ſatis abundeque declarant. In horum numerum a Cel. *Schultenſio*, omiſſis iis, quæ, inſcio & invito Autore, ex prælectionibus, cura diſcipulorum, in lucem prodierunt, referuntur *Inſtitutiones medicæ*, atque *Aphorismi de cognoſcendis & curandis morbis*, libelli ſat noti, ſæpiusque recuſi, & non una laude illuſtres, ab ipſisque Turcis Arabice verſi, & ad typos Conſtantinopolitanos exercendos parati; *Libellus de materia medica & remediorum formulis*; *Index uterque ſtirpium in horto Academico*; *Epiſtola ad* Ruyſchium, qua ſententiam *Malpighianam* de glandulis adſtruere laboravit; *atrocis, nec deſcripti prius, morbi hiſtoria*; luculentiſſima editio *Operum Anatomicorum & Chirurgicorum* Andreæ Veſalii; *altera atrocis rariſſimique morbi hiſtoria*; *Syntagma Scriptorum de lue aphrodiſiaca*, cum luculenta Præfatione de ejus peſtis natura; ſplendidiſſima editio *Aretæi Cappadocis* de cauſis ſignisque morborum, eorumque curatione; præſtantiſſima *Elementa Chemiæ*; *Obſervata de Argento vivo*; & *Schwammerdammianum* Opus, quod *Biblia Naturæ* inſcribitur, noviſſime *Boerhaavii* curis editum, de quibus omnibus copioſius aut aliis locis actum eſt a nobis, aut alio tempore agetur. Habuit quoque in animo, una cum *Joanne van Grœnveld*, Jcto & Med. Doctore, civitatisque Lugdunenſis Senatore & Judice illuſtri, Bibliothecam Græcorum Medicorum condere, ut *Hippocrati Galenoque*, induſtria *Charterianæ* in unum corpus redactis, cho-

rus minor reliquorum adjungeretur. Verum, morte præventus, conſilium non perfecit. Tantæ ingenii dotes tantusque labor non ſiverunt, ipſum ſine ſummo honore, ſine ſumma exiſtimatione, vivere. Domus ejus templum Æſculapii, artisque Appollineæ ſacrarium, eſſe videbatur, unde in ſolatium innumerabilis illuc undique nationum regionumque confluentis multitudinis medica quotidie oracula edita fuerunt. Summi Reges, Principesque, & alii maximæ dignitatis viri, conſilium ejus per literas petierunt, ut de aliis Epiſtolarum, undique glomeratim advolantium, nimbis taceamus. Summos quoque principesque viros eum honorificis ſalutationibus dignatos conſtat, ex quibus præcipue maximus ille Ruſſorum Imperator, *Petrus*, nocte in liburnica ante Academiam transacta, a quinta matutina ad ſeptimam fere doctis cum Noſtro colloquiis de variis naturæ miraculis vacavit; itemque magnus Etruriæ, tunc Lotharingiæ, Dux ædes *Boerhaavianas* præſentia ſua cohoneſtavit, ne de reliqua celebritate quidquam commemoremus. Ex omni etiam Europa juvenes ad audiendum eum confluxerunt, venerabili tanti Doctoris ore ad ſummum ardorem amoremque incenſi. Annos demum quadraginta duos natus, matrimonii conſilium iniit, domumque A. 1710 deduxit *Mariam Drolenveaux*, unicam *Abrahami Drolenveaux*, Lugdunenſis Reipublicæ Senatoris atque Judicis, prolem, cum qua ſuaviſſimam, & ſumma animorum amorisque conſenſione jucundam, vitam conjugalem egit, tresque filias & unum filium ſuſcepit, ex quibus filia natu maxima ſupereſt, unica opulentæ domus hæres, reliquis in tenera infantia jam exſtinctis. Etſi vero firmiſſima alias erat valetudine, ad extremum tamen, ex laborum maxime intemperantia, triplicem in morbum atrociſſimum incidit. Et primum quidem menſe Auguſto anni 1722 arthritidis vehementiſſimæ tormenta perpeſſus, ita tandem jacuit reſolutus, ut vix amplius ſenſus ullus, nullus utique motus, artubus inferioribus ſupereſſet,

idque

idque per quinque menſes. Dies, quo infirmior adhuc ſcholas privatas denuo aperuit, publico civium Academicorum gaudio, feſtivisque illuminationibus, concelebratus fuit. A. 1727 ardentibus febribus adeo graviter decubuit, ut jam conclamatus depoſitusque putaretur. A quo tempore variis incommodis atteri dejicique conſuevit. Ultimi morbi initia perſenſit medio ferme anno 1737, ubi ex moleſtiis anhelitus lento gradu auctis, & poſtea inſolitis arteriarum pulſationibus in dextra colli parte, & nunquam antea obſervatis micationibus perturbatis in arteriis, polypos inter cor & pulmones cum dilatatione vaſorum ſubnaſci collegit. Progreſſu temporis divexavit ipſum præcipue ſubſiſtens prorſus & intercepta reſpiratio ad prima ſomni initia; inde ſomnus prorſus prohibitus fuit, cum formidabili ſtrangulationis moleſtia, hisque hydrops pedum & abdominis ſucceſſit. Quibus tamen omnibus ſuperatis, dolor remanſit in abdomine cum anxietate ſumma, anhelitu ſuffocante, & debilitate incredibili, ſomno pauco, eoque vago, per ſomnia turbatiſſimo, animoque rebus gerendis impari. Tandem, longo ſævoque morbo, qui infinitam molem moleſtiarum, anxietatum, ſuffocationum, & ſtrangulationum, vix cogitatione aſſequendarum, nedum oratione exprimendarum, conjunctam habebat, ſumma animi conſtantia, & patientia vere Chriſtiana, exantlato, placide die 23 Sept. A. 1738 animam Deo reddidit, tribus menſibus & octo diebus ſeptuagenario minor. Reſtat nunc, ut & animi indolem, virtutesque inſignes, & corporis imaginem, & nonnulla alia, ſcitu forſan non injucunda, breviter hic & conciſe exponamus. Fuit *Boerhaavius*, quod in præcipua ipſius laude ponendum exiſtimamus, religioſus quammaxime & ſincerus Dei immortalis cultor, doctrinæque Chriſtianæ obſervantiſſimus, ut, extra eam nullam reperiri mentis tranquillitatem, perpetim ediceret, ſtudium ſuum in illam multis ſententiis memorabilibus, a Cel. *Schultenſio* recitatis, de-

clararet, ſæpiusque ingemiſceret ſimul, ex tam multis, Chriſti doctrinam ore profeſſis, pauciſſimos vivam maximi magiſtri imaginem vere induere, atque vita ipſa exprimere. Aliter ipſe egit, utque agendi vires haberet, toto vitæ decurſu prima ipſi & ſanctiſſima cura fuit, ut e ſtrato levatus, ſeſe per ſpatium horæ piis precibus meditationibusque, ſemotus ab arbitris, ipſa etiam conjuge, totum traderet, ſicque demum & vigorem & robur in rebus agendis, officiisque tuendis, ſibi conſtare diceret, ſuisque ejusdem conſilii autor eſſet. Mirifice hinc in ipſo eluxit humilitas vere Chriſtiana, quam primæ ſcholæ Chriſti præcepto inculcari, non ore tantum ſæpius præ ſe ferebat, ſed tota etiam vita meminerat, ut de rebusque ſcriptisque ſuis nihil non ſolum ipſe prædicaret, nullum theatrum virtuti conſcientia majus pulchriusque habens, ſed etiam modeſte ſemper demiſſeque de iis judicaret. Ita vero Deo plenus, hominem bonitate proxime ad Dei naturam & ſimilitudinem accedere, non ſolum pronuntiavit, ſed bonus etiam mitisque in omnes, erga amicos officioſus, conſtans, teneri favoris veræque amicitiæ legum tenax, in pauperes liberalis, ſine præcone tamen, & munificus, fuit. Quamvis etiam naturæ commotioris & ſic ſatis promtæ eſſet, prece tamen & meditatione quotidiana hoſtem hunc ita frænavit, imo debellavit, ut iraſci tandem non poſſe videretur. Quapropter & inimicos manſuetudine partim, partim veri amoris officiis, excepit, a vindictæ cupiditate adeo alienus, ut beneficiis injurias ſibi illatas ulciſceretur, atque adeo conſervaret illos, qui ipſum perdere in animo habuerant. Obtrectatores ſuos tam placidus tulit, ut, ſi quid laudabile haberent, id ipſum, prætermiſſo eo, quod vitioſum erat, collaudaret, calumniantium vero voculas contemneret, & ſat crebro libellis minus benignis laceſſitus nihil reſcriberet, ratus nimirum, ita veritati optime conſultum iri. Recto oculo cuncta intuens, nil cupere, præſentia laudare, ſua ſorte contentum eſſe, pro regno verisque

Digitized by Google

que divitiis habuit, antiquam mediocritatem, frugalitatem, & continentiam, animumque lætis triſtibusque rebus æque parem, conſtantem, & firmum, nec ab honeſto dimovendum, tenuit, nulli debitam reverentiam negavit, nihil vero in vita ſuavius putavit, quam bene de ſe promeritos publice privatimque celebrare, & officia ac beneficia ſibi collata cum fœnore rependere. Nemini detrectavit, ſed in laudibus aliorum frequens & exultans, iisdem quaſi fruebatur ipſe. A ſuſpicionibus integer plane, omnia in meliorem partem vel candide interpretatus fuit, vel benigne excuſavit, ut conſilii pacatioris, & ad concordiam ſanciendam ſarciendamque accommodatioris, nemo eſſet. Rogatus, ita reſpondebat, ut, non ſuas eum laudes quærere, ſed unam veritatem, pateret. Erat & in eo ſapiens gravitas, ſerena tranquillitas, patiens tolerantia, atque invicta animi magnitudo, ne diris quidem atrociſſimi morbi tormentis, ſævo inſultu longos per menſes eum divexantibus, imminuenda, qualis patientia animique magnitudo vere Chriſtiana ex ſermone, tres circiter ante obitum hebdomades cum Cel. *Schultenſio* familiariter habito, tanquam ſpecimine, declaratur. Præterea ita erat urbanus natura, ut genus illud dicendi perelegans, cum gravitate ſalſum, atque omni lepore humanitatis imbutum, quod in *Socrate* admirata eſt vetuſtas, poſſideret, quo non jocos tantum ſuos, quibus nil liberalius fuit, facetiusve, tingere, ſed & ſeria jucundiſſime conſpergere, ſolebat. Docendi dicendique rationem ita temperavit, ut inter copioſam atque conciſam medium teneret. Ad nullam doctrinam acceſſit, acceſſit autem, cum omnium eſſet capax, ad omnes, quin univerſam præſtantiſſima illa mentis vi complecteretur. Imo in ſua quisque arte etiam ſagaciſſimus Virum hunc artifice vel peritiorem, vel perſpicaciorem, ſenſit & admiratus eſt. Quod ad corpus *Boerhaavii* attinet, id ei obtigit robuſtum, compactum, toroſum, viribus ultra fidem pollens, quod a teneris fuga mollitiei omnis eduravit, atque ad labores injuriasque aeris ita obfirmavit, ut ventos, imbres, frigora, æſtus, laſſitudines, dolores omnes, contemneret. Eidem, in

vege-

vegetam eximiamque ſtaturam erecto, ſub ſimplici ſpecie grande aliquid inerat, quod ex inceſſu, ſtatu, motu omni, elucebat. In vultu multa ei cum *Socrate* ſimilitudo fuit, tum ob reſimum illud naſi, tum præcipue ob genuinum urbanitatis characterem, miti ſapientia temperatum. Ut vero in oculis vigor plane inſignis apparebat; ita & hoc cum Philoſophorum principe commune habuit, quod ipſos hos animi indices, vultum oculosque, nec res lætæ magnopere explicarent, nec triſtes ingratæque obnubilarent. Paulo adductior tamen *Socrati* inerat ſeveritas, ſicut *Boerhaavio* hilarior fere ſerenitas, quæ nubeculas aliorum quoque frontibus detergebat. Ceterum hanc vitæ rationem conſtanter tenuit, ut matutinas & veſpertinas horas ſtudiis deſtinaret, media ſpatia publico concederet. Poſt peractos labores equitatione, hujus autem uſu poſtea prohibitus ægritudine cruris ſiniſtri, & cruoris de renibus fluxu, deambulando ſe exercebat. Feſſus teſtudinis concentu ſolabatur laſſitudinem, Muſices amantiſſimus. Præcipue vero reſpirare, & vivere ſibi ac regnare, imo primæva innocentia frui, & a tumultu rerum curarumque ſecretus, Paradiſi cœleſtis amœnitates guſtu velut præcipere, videbatur in peramœno ſuburbano, cujus ampliſſimum fundum in Paradiſum medicum converterat, ſtirpibus arboribusque exoticis, quas cœlum ſolumque Batavum patiebatur, ditiſſime inſtructum. Ita vero vixit, atque ita vivere deſiit, Medicus noſtræ ætatis princeps, dignus utique, cujus memoriam non ſolum præſens ætas, ad exemplum præſtantiſſimorum ingeniorum, quæ Carminibus, Græce, Latine, Belgiceque, conſcriptis, & in calcem Orationis *Schultenſianæ* rejectis, ſupremum officium ſummo Viro perſolverunt, ſancte & inviolate conſervet, ſed cujus quoque nomen eat in ſecula, omniumque gentium, ubi ſuus eruditioni, & rationali cumprimis Medicinæ, conſtabit honor, linguis literisque perpetuum prædicetur.

In *Menſe Februario* præſentis *Anni* hi operarum errores ſunt emendandi: *Pag.* 79 *lin.* 15 pro *Domini* leg. *Domino*; *Pag.* 87 *lin.* 14 pro *ſui* leg. *ſuæ*; ibid *lin.* 19 pro *ferrebat* leg. *ferebat*; *ibid. lin.* 34 pro *minima* leg. *minime*; *pag.* 88 *lin.* 13 pro *ſuellectilem* leg. *ſupellectilem.*

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Martii Anno MDCCXL.

Pars II.

CEREMONIES ET COUTUMES RELIGIEUSES DES PEUPLES IDOLATRES, &c.

h. e.

CERIMONIÆ ET RITUS SACRI GENtium idololatricarum, repræſentati Figuris ſplendidis, in æs inciſis manu BERNARDI PICARDI; cum harum explicatione hiſtorica, & Diſſertationibus aliquot lectu dignis.

Tomus II.

Amſtelodami, apud Jo. Frid. Bernardum, 1728, fol. maj.

Pars I Alph. 2 plag. 1, Pars II Alph. 2 plag. 3, Pars III plag. 22.

Quo cœpit Autor inſtituto, priusquam ad ceteras deveniret, ferarum inprimis gentium, quæ vel remotæ ab omni humanitate, vel honeſtis moribus non adeo excultæ, ficulneum quendam truncum, aut ſaxum ingens, aut tremendos præcipitiis ſcopulos, aut horrenda quædam alia & nefanda nomina, venerantur, ſacra percenſere pergit; cumque *Tomo priore* monſtra exhibuerit, quæ feraci proventu utraque India protulit, *poſteriore* hoc *Tomo* eandem telam pertexit, operaque tripartita vel ea ſupplet in ritibus Indorum orientalium, quæ in ſuperioribus fuerant omiſſa, vel Chinarum

rum, Japonenſium, Magorum, Tatarorum, Lapponum, ceterarum gentium, ſacra pertractat, riſu certe, niſi lachrymis, digniſſima.

Priore enim hujus *Tomi Parte* duo occurrunt a *p.* 1 ad *187.* Unum eſt Supplementum Diſſertationum de religione Banianenſium; alterum Epiſtola *Boucheti*, de qua infra. *Priore Tomo Lordi*, Angli, librum de religione Banianenſium legi, olim diximus. Sed, multa omiſiſſe Autorem, aut ignoraſſe, ſcitu neceſſaria, docet Supplementum hoc, rerum ſingularium, ex optimis Scriptoribus collectarum, pleniſſimum. Ejus Autor, poſtquam priſcam illarum gentium faciem ex antiquis Autoribus, *Arriano*, *Philoſtrato*, *Clitarcho*, *Marcellino*, & aliis, delineavit breviter, e *Chardino*, *Tavernierio*, *Herberto*, *Purchaſio*, *Bernierio*, *Ovingtono*, *Fryerio*, *Tachardo*, *Mandelsloo*, *Luberio*, *Marinio*, *Borrio*, aliis, quæ ad noſtra patrumque tempora accedunt, exponit, in quo quidem perficiendo *p.* 5 a regnis *Decan*, *Golconda*, *Carnata*, & *Biſnagar*, auſpicatur. Eundem quoque modum, quem antea, hic tenet, ut primo loco gentis cujusque de ſummo Numine ſententiam, tum de animæ & mundi origine, vitaque futura, opinionem, poſt ſacrificiorum & cultus rationem, feſtorum dierum numerum, ac templorum ſtructuram, deinde varios ritus, ac jurisjurandi ſanctimoniam, ſacrorum etiam antiſtites, eosdemque Medicos, (ſacrificuli enim non morbos minus, quam mores, ſolent corrigere,) poſtea artes, quo ſiderum, temporum, carminum, cantusque, ſcientia pertinet, hinc Regum in ſuos, ac privatorum in mancipia, poteſtatem, & belrum jura, nuptiarum tandem funerumque, & quæ iis cohærent, curam, annalium denique, poſteris tradendorum, rationem, exponat. Itaque *pag. 30* gentes Aſem, Ava, & Aracan, *pag. 35* Peguanos, *pag. 43* Siamenſes, *pag. 98* Langienſes, ſeu Laoſos, *pag. 102* Tunquinenſes, *pag. 117* Cochinchinenſes & Cambajanos, *pag. 120* inſularum Philippinarum, *pag. 122* Larronenſium & Marianarum, *pag. 123* Moluccenſium, *pag. 133* Borneæ & Sumatræ, incolas, itemque Javanos, *pag. 135* Ceylanenſes, *pag. 155* tandem

tandem Maldivios, oculis exhibet mentique contemplandos. Tot certe tantasque gentes, quæ opibus pollent, quæ præſtant copia, quæ orbis partem tenent non contemnendam, attentione aut commemoratu indignas nemo exiſtimet; cum nulla tam fera cenſenda ſit, tam barbara, tam immanis, natio, quæ aliquam prudentiæ ſpeciem præ ſe non ferat, aut veſtigia non exhibeat, quamvis obſcura, eorum, quæ priſci Ægyptii, Chaldæi, Græcique, Philoſophi docuerunt, aut divinæ etiam legis, Judæis datæ, radios, immenſa licet caligine involutos, non ejaculetur. Probat, quæ diximus, & confirmat abunde Epiſtola *Boucheti* (*pag. 157*), Ignatiani hominis, ad Indos miſſi, perſcripta ad *P. D. Huetium*, Epiſcopum Abrincenſem, in qua egregie Indorum ſententiam de animarum transvolutione cum opinione Pythagoricorum, &, qui ex *Pythagoræ* ſubſelliis prodierunt, Platonicorum, Origeniſtarumque, comparat, ut, ovum ovo ſimilius non eſſe, manifeſto appareat. *Pars* hujus *Tomi ſecundi ſecunda* Chinarum præcipue & Japonenſium a *pag. 189* ad *266* mores & ſacra eodem, quo cetera, modo ex *Martinio*, *Renaudoto*, P. *le Comte*, *Kæmpfero*, *Gobienio*, *Kirchero*, *Neuhofio*, *Dappero*, aliisque, amplo ſatis & erudito ſermone pertractat, ut omnia fere, quæ Chinas reſpiciunt, originem ſcilicet cultus ipſorum, an Deum agnoſcant, nec ne, (de quo multi noſtratium dubitarunt,) de eruditione ipſorum, librisque & typographia, qua etiam ratione Europæi homines illos acceſſerint, de *Confucio* & controverſiis, quæ Romanam Eccleſiam ejus cauſa haud parum turbarunt, aliaque plura, conjecta in unum locum & cumulata offendas, quæ legenda harum rerum cupidis merito commendamus. Chinenſes excipiunt *pag. 267* Formoſani, ex *Recterenio* potiſſimum deſignati. Nominatur tamen etiam Autor quidam deſcriptionis Inſulæ hujus, qui, licet Japonenſem ſe jactet, & Proteſtantium cœtui tandem aggregatum, nullam tamen apud doctiores fidem & autoritatem obtinuit. Devenit ab his *pag. 277* ad Japonas, quorum cultum e *Craſſeti* Hiſtoria Eccleſiæ Japonicæ, *Froeſii* Epiſtolis Japonenſibus, & *Kæmpfero*, illu-

illuſtrat. *Pag. 350* Tataros perſequitur Autor, per amplisſimas Aſiæ æque ac Europæ partes in Orientem ac Septentrionem diſtractos. Materiam diſſerendi, præter obſervationes illas, quæ in Collectione Itiner. Septr. habentur, potiſſimum ſuppeditavit edita haud ita pridem Genealogica Tatarorum Hiſtoria. His trajectis, ad ultimam fere Thulem, Islandiam putamus, excurrit, & illius regionis inſtituta ex *Olai Magni*, *Keislerl*, & *Arnkielii*, fide refert. Neque etiam Lapponas negligit *pag. 371*, & quæ *Schefferus* de illorum ſuperſtitione & magicis incantationibus memoriæ prodidit. *Tertia* tandem *Pars* illorum populorum reliquias exhibet, qui mera ſordent barbarie, denſisque circumfuſi tenebris, veri Dei cognitione deſtituuntur. Gregem ducunt, qui Perſarum Magorumque veterum vel ſanguine prognati, vel moribus ac inſtitutis imbuti, ignem colunt, & Mithram venerantur, Gauri, per aliquot Perſiæ & Indiæ ſuperioris tractus diſperſi. *Thomas Hyde*, Anglus, uti reliquarum orientalium linguarum, ita Perſicæ præ ceteris, peritiſſimus, primus tradendas Magorum res aggreſſus, ſolus adeo exhauſit libro illo doctiſſimo de religione veterum Perſarum argumentum, ut ne ſpicilegium quidem ſubſecuturis reliquerit. Nihil hic novi, nihil ab *Hydio* alieni, expectes. Laudi potius ducimus Autori, quod, cum deſiderari merito noluerit in egregio ſuo Opere memoriam gentis, annalium monumentis concelebratæ, non e cœnoſis quibusdam & ſordidis lacunis, ſed ipſo limpido uberrimoque fonte, haurire ſua & propinare voluerit ignaris linguæ Latinæ lectoribus. Hæc habet a *pag. 1* ad *38*. Sequuntur Africani homines, quos ſolis æſtus urget ac pingit, vulgo Negri dicti & Cafari, quo nomine Arabes inſignire omnes veræ fidei hoſtes ſolent. Sed, cum plures illorum gentes exſtent, hinc illinc disjectæ, iisdem moribus imbutas omnes, iisdemque legibus adſtrictas, vix quisquam arbitretur. Habemus hinc *pag. 2* Nigritanos, *pag. 6* Guineenſes, *pag. 14* Beninanos, Ardeenſes, & illos, qui circa Bonæ Spei promontorium degunt, *pag. 24* Congonenſes, Angolanos, Jaguos, ſeu Gallos, qui regnum Matambo tenent, *pag. 42* Cafaros

Digitized by Google

faros meridionales, vulgo Hotentotos, qui non Judæorum mores & ſacra, quod vult *Kolbius* in Deſcriptione Capitis Bonæ Spei, ſed Muhammedanorum potius ritus, quod vult Autor, quamplurimos amplexantur. *Pag* 57 comparent Monomotapenſes, & vicini, aut Regi Monomotaporum ſubjecti, Agagi, Tocokæ, Quitevæ, incolæ, & Symbaoæ cives, quam nonnulli cognitam priſcis temporibus ſub nomine *Agiſymbæ* volunt. *Pag. 66* Leguntur Sofalii, & qui Quillimancam, Lorangam, Quiſungum, & Cuamam, habitant. Cum etiam inter Æthiopes Chriſtianos ſint, qui nulla fide, nec ullis legibus, obſtricti vagantur, ac Troglodytæ quoque ſuperſint, *pag. 69* illos, & *pag. 71* Inſulam Socotoram, *pag. 74* Madagaſcarum, exhibet, & ultimo tandem loco priſcam Canarienſium fidem, illorum ſcilicet, quos Fortunatis inſulis contineri, veteres credebant, exponit.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS Jeſu Theologi, Opera omnia, antehac ab ipſomet Autore accurate recognita, Opuſculis multis, Notis & Paralipomenis pluribus, propriis locis in hac editione inſertis, aucta & illuſtrata, nunc ſelecto ordine ad certos titulos revocata.

Tomus XI & XII.

Ratisbonæ, ſumtibus Jo. Conradi Peez & Felicis Bader, Sociorum, 1738, fol.

Tom. XI Alph. 10 plag. 8. Tom. XII Alph. 7 plag. 11.

Id ſibi ab initio laboris hujus agendum putavit Operum *Gretſeri* Editor doctiſſimus, ut numeroſas illas ſcriptorum, non uno nomine inter ſe diſſimillimorum, centurias ad certas velut quasdam claſſes revocaret, & eodem *Volumine*, quæcunque argumentorum inter ſe cognatione jungerentur, legenda exhiberet. Satis id ei in prioribus illis *decem*, quorum olim mentionem fecimus, *Voluminibus* ex voto ſucceſſit; nec id minus dextre ac feliciter in novis his, nuper demum publicatis, ab ipſo præſtitum. *Undecimo* enim ſcripta

ea omnia conjunxit, quibus inclytæ Societatis Jeſu aut hiſtoriam deſcripſit, aut famam defendit, *Gretſerus:* prodiitque adeo hoc *Volumen* titulo *Defenſionis Societatis Jeſu* inſignitum; *duodecimi* vero *Partes duas* fecit, alteram *Lutherus Academicus*, alteram *Waldenſes*, inſcriptam, quarum prior libros, vitam *Lutheri* Academicam acerbiſſime perſtringentes, poſterior Waldenſium illuſtrantes hiſtoriam, complectitur. Jam igitur, ſi, quo ſe ordine excipiant hæc *Gretſeri* ſcripta, indicaverimus breviſſimis, noſtro muneri feciſſe ſatis videbimur, nec, ut copioſius de ipſis librorum argumentis, quippe dudum cognitis, nec, quibus nos immoremur diu, ſatis dignis, commemoremus, quisquam expetet: Primum igitur eorum, quæ *Tomo XI* exhibentur, eſt *Hiſtoria Ordinis Jeſuitici, de Societatis Jeſuitarum autore, nomine, gradibus, incremento, vita, votis, privilegiis, miraculis, doctrina, morte, conſcripta ab* Elia Haſenmillero, *& nuper edita a* Polycarpo Leyſero, *nunc vero in gratiam Lectoris veritatis ſtudioſi correcta & refutata*, quo in libello ita cum viris optimis, *Haſenmillero* & *Leyſero*, qui decora nominis converſione *Lauſerus* dicitur, agere *Gretſerum* videas, ut furioſius turpiſſimus quisque latro vix poſſit. Quale ſcribendi genus cum ſcripta *Gretſeri* omnia, alioqui, ſi dictionem Latinam ſpectes, ſatis caſte & eleganter conſcripta, mirum in modum deformet, ac plane infamet, nemo eſt tam iniquus, qui non abſtinendum potius ab eorum lectione, quam in fœtida hac latrina diu commorandum, ducat. Subſequitur *Honorarium* Polycarpo Lauſero, *Prædicanti Lutherano, ob Hiſtoriam Jeſuitarum, denuo editam, & nova Præfatione adverſus* Jacobum Gretſerum *locupletatam & exornatam, datum & oblatum gratæ mentis ergo, ab eodem* Jacobo Gretſero. Acceſſit Appendicis loco *Hiſtoria parallela Vitæ Doctoris* Martini Lutheri, *&* Martini, *Epiſcopi Turonenſis, conſcripta a M.* Elia Haſenmillero, *Autore Hiſtoriæ Ordinis Jeſuitici.* Quæ poſtea leguntur, hæc ſunt: *Apologia* Franciſci Montani *pro Societate Jeſu in Gallia contra* Antonii Arnaldi, *Advocati Pariſienſis, Philippicam*, a Gretſero *ex Galli-*

Gallico in Latinum translata: cui idem Gretſerus Appendicem addidit *contra Anonymi cujusdam Calviniſtæ criminationes; Apologia Societatis Jeſu in Gallia ad Chriſtianiſſimum Galliæ & Navarræ Regem* Henricum IV, *Latine reddita, cum Appendice* Gretſeri *Apologetica adverſus Lutherani cujusdam Rabulæ convicia & mendacia; Defenſio Appologiæ Gallicanæ ad Chriſtianiſſimum Galliæ & Navarræ Regem, adverſus* Lithi Miſeni *Calviniani calumnias; Conſolatio brevis, ſed efficax, pro* Litho Miſeno *Calviniſta ob Jeſuitas Galliæ publico Chriſtianiſſimi Regis* Henrici IV *Edicto vel firmatos, vel redditos; Epiſtolæ Græcæ Miſenicæ ad* Jacobum Gretſerum *Analyſis in ſua elementa cum pharmacis, ob Jeſuitarum in Gallias revocationem irato & meticuloſo* Miſeno *curando idoneis:* quibus jungitur *Admonitio brevis de miraculoſis in Venerabili Euchariſtiæ Sacramento apparitionibus, quas male tornatis verſibus inſulſus Poetaſter* Lithus *infectatus eſt, una cum Monſtrantiis Lutheranis; Paracletus Lutheranus ad* Lithum Miſenum *Calviniſtam ob Jeſuitas in Galliam revocatos inſolabiliter mœrentem, amicitiæ, levaminis, & medicaminis, cauſa allegatus, una cum duabus Monſtrantiis, & Ludo* Miſenico; *Panegyricus,* Miſeno *triumphatori dictus ob triumphatum* Gretſerum; *Stigma effronti* Lithi Miſeni *Calviniſtæ fronti inuſtum propter horribilia mendacia, quibus Jeſuitas, quaſi nuperæ in Anglia conſpirationis aut ſocii, aut conſcii, fuiſſent, impudentiſſime inſectatus eſt;* Lithi Miſeni *Calviniſtæ Satyra palinodica Commentario illuſtrata; Apologeticus adverſus librum, qui Introductio in artem Jeſuiticam inſcribitur, contra* Gabrielem Lermæum, *Calviniſtam; de modo agendi Jeſuitarum cum ſummo Pontifice, aliisque Principibus Eccleſiaſticis, & Politicis, atque adeo inter ſe mutuo, Libri duo, contra Anonymi cujusdam hæretici criminationes; Relatio de ſtudiis Jeſuitarum abſtruſioribus, in gratiam Prædicantium Auguſtanorum ad Lydium veritatis lapidem admota, & probata, contra* Joannem Cambilhon: cui acceſſit *breve Examen libri, qui Speculum doctrinæ Jeſuiticæ inſcribitur; Furiæ Prædicantium*

tium Auguſtanorum ob refutatam Relationem Cambilhonicam ; *repetitæ Furiæ Prædicantium Auguſtanorum ob Relationem* Cambilhonicam, *denuo caſtigatæ ; Veſpertilio Hæretico-politicus, ſub Bonnienſis Epiſtolæ Italo-Latinæ velo, de perfectione & excellentia Jeſuitici Ordinis, antea deliteſcens, jam in lucem extractus ; Lixivium pro abluenda male ſano capite Anonymi cujusdam fabulatoris, &, ut vocant, Novellantis, qui eadem Chriſtianiſſimi Galliæ & Navarræ Regis* Henrici IV *in Jeſuitas partim aperte, partim tacite, confert ; Relegatio Lutheranorum & Calviniandrum Prædicantium ex Sacro Romano Imperio, & Relegatione Jeſuitica* Andreæ Lonneri *Lutherano-Calviniſtæ verbatim confecta ; Libelli famoſi, quo vix poſt hominum memoriam impudentior & flagitioſior prodiit adverſus* Robertum Bellarminum, *S. R. E. Cardinalem, caſtigatio ; Deſtructio Dormitorii Apoſtatarum.* Claudunt hoc *Volumen Libri tres Apologetici contra famoſum libellum, cujus inſcriptio eſt :* Monita privata Societatis Jeſu.

Pergimus ad *Tomum duodecimum*, cujus *Partes*, ut dximus, *duæ* ſunt. Harum *priori* leguntur *Orationes, & Quæſtiones, in Theologica Doctorali inauguratione recitatæ, & disputatæ : 1) Utrum Lutherus fuerit Scholaſticus Theologus? 2) Cur Lutherus Ingolſtadienſem Academiam adeo oderit? 3) Utrum Lutheranus, ſalvis primis ſectæ ſuæ principiis, poſſit petere & capeſſere gradus & honores Academicos in Theologia, Jurisprudentia, Medicina, & Philoſophia? 4) Num Lutherus in Doctorali ſua inauguratione obſervaverit Clementinam de Magiſtris?* Porro *Inauguratio Doctoralis, in qua potiſſimum de* Lutheri *Doctoratu, & Lutheranis Doctoribus, diſſeritur ; Lutherus Academicus, hoc eſt, ſummus Academiarum cultor, amplificator, & encomiaſtes, Theologus poſitivus, Scholaſticus, Caſiſta, Controverſiſta, Canoniſta, Legiſta, Medicus, Philoſophus, Logicus, Phyſicus, Metaphyſicus, Ethicus, Rhetor, Mathematicus, Muſicus, Hiſtoricus, Poeta, Grammaticus, Peripateticus, ſeu Ariſtotelicus, Stoicus, Cynicus, Epicureus, atque Ariſtippicus ; Suppetiæ* Luthe-

Luthero *Academico miſſæ, adverſus* Joannem Forſterum, *Prædicantem Witebergenſem; Paræneſis ad omnes incorruptæ Confeſſionis Auguſtanæ Academicos, ut diſpiciant, an non* Joannes Forſterus, *Witebergenſis Profeſſor, ſpiritum Sacramentarium ſub pectore conditum gerat;* quæ ipſa continet *Reſponſum ad Orationem Doctoralem* Forſteri *contra* Lutherum *Academicum, & ad imaginariam ſuppetiarum profligationem; Summula caſuum conſcientiæ de Sacramentis pro Sectariis Prædicantibus, tam urbanis & oppidanis, quam agreſtibus & ruralibus, ex* Luthero, Calvino, & Beza, *fideliter collecta; Inauguratio Doctoralis, in qua potiſſimum diſquiritur & differitur, quid* Lutherus *de peccatis ſenſerit. ac docuerit; Camarina Lutherana de peccatis & legibus nonnihil mota, ut omnes ſentiant, quam gravem Mephitim exhalet. Parte poſteriori* continentur Lucæ, *Tudenſis Epiſcopi, Scriptores aliquot ſuccedanei contra ſectam Waldenſium, nunc primum in lucem editi a* Gretſero, *cum hujus Prolegomenis & Notis, in quibus de Waldenſium factionibus, perverſisque dogmatis, copioſe differitur.* Scriptores, in Opere hoc publicati, hi ſunt: 1) Reineri, *Ordinis Prædicatorum, Liber contra Waldenſes Hæreticos*, primum integre ex MSto Codice a *Gretſero* editus; 2) *Catalogus, in quo variorum Hæreticorum deliramenta inſunt;* 3) Petri de Pilichdorff, *Sacræ Theologiæ Profeſſoris, Liber contra Sectam Waldenſium;* 4) *Fragmentum ex Tractatu* Petri de Pilichdorff *contra Pauperes de Lugduno*, ex MSto Codice Monaſterii Tegernſeenſis; 5) *incerti Autoris Refutatio errorum, quibus Waldenſes diſtinentur;* 6) *Index errorum, quibus Waldenſes infecti ſunt;* 7) *Modus examinandi hæreticos;* 8) *de erroribus Begehardorum*, ex Codice MSto *Conradi de Monte Puellarum*, Canonici Ratisbonenſis, contra Begehardos & Beginas; 9) *Epiſtolæ ſeptem de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, ex quibus ſenæ refellunt delirium* Folmari, *Præpoſiti Trieffenſteinii, ſeu Petræ ſtillantis, in Epiſtola prima propoſitum & expoſitum*, jam primum in lucem editæ ex MSto Codice Monaſterii Raittenhaslacenſis. Succedit *Trias Scriptorum adver-*

ſus Waldenſium ſectam, Ebrardus Bethunienſis, Bernardus, *Abbas Fontis Calidi*, & Ermengardus, a *Gretſero* primum editi, & Prolegomenis, Notisque, illuſtrati. Nihil ſupereſt de utroque *Volumine* dicendum, niſi Indicem his rerum notabiliorum aceeſſiſſe, accurate ſatis diligenterque inſtructum.

DELLI FIDECOMMISSI TRATTATO, &c.

h. e.

DE FIDEICOMMISSIS TRACTATUS, Autore Doctore DOMINICO MICHELI, Advocato Veronenſi.

Veronæ, typis Dionyſii Ramanzini, 1733, 4.

Alph. 1 plag. 1.

Opuſculo nomen *Bertoldi Peregrini*, Equitis, librarius, Autor vero brevem Prologum, præfixit, atque illud in *tres Partes* diſtribuit. In *prima* excutiuntur verba conſueta teſtatorum; *altera* docet, qualia ſint fideicommiſſa; ac *tertia* denique eorum purificationem exponit. Singulæ iterum in varia *Capita* abeunt. Oſtenduntur primum origo
Pag. 6. & fata fideicommiſſorum. Trebellianica uſu non eſſe recepta apud Venetos dicitur, niſi in delictis a fiſco vindicandis. Pergit Autor ad ſubſtitutiones, & verba directa,
12. obliqua, propria, collectiva, conditiones, demonſtrationes,
39. cauſas, & modos. In *Parte ſecunda* de fideicommiſſorum variis generibus diſputatur, quæ ſingularia capita conſtituunt, v. g. de univerſalibus fideicommiſſis, & particularibus; tacitis & expreſſis; perſonalibus, realibus, & mixtis; conventionalibus, ultimarum voluntatum, & lapidi inſcriptis; adſcendentibus & transverſis, quibus additur argumentum de primogenitura & majoratibus, atque alia cognata. *Pars*
130. *tertia* purificationem perſequitur, ex qua cognoſcimus, quid a fideicommiſſo ſeparari, vel ſub eo non intelligi, debeat. Multas hic obſervationes, ad detractiones pertinentes, protulit, quibus capita quædam de fideicommiſſis reſtituendis,

atque

Digitized by Google

atque tollendis; itemque de actione fideicommissaria, annectuntur, quae libro finem imponunt. Generatim notandum est, Autorem hic vulgares Juris civilis Romani Constitutiones collegisse, quamvis earum diserte mentionem non faciat.

DE URINIS TRACTATUS DUO, PRIOR Quæstio quodlibetica: An ulla scientiæ medicæ investigatione, aut experimento, quispiam possit ex sola urinarum inspectione morborum naturam ac medelam dignoscere; alter de Urinis ut signo, in quo ordinarius & naturalis hominis sani urinæ adspectus, ejusdemque ab eo mutatæ constitutio morbi tempore proponitur, in causas inquiritur, &, quid singulæ variationes indicent, tam ex veterum, potissimum Hippocratis, quam recentiorum, observatione exponitur, Autore H. J. REGA, in Celeberr. Lovanienſ. Univers. Med. D. P. P.

Lovanii, typis Martini van Overbeke, 1733, 8.

Plag. 11½.

Summa hujus libelli vel ex inscriptione patet. Nos tamen eam copiosius persequemur. Primo Medicos atque Medicastros, vetulasque, & quodcunque genus hominum fuerit, quod, ex sola urina inspecta morbos se ægrotantis, & sexum, & ætatem, & propemodum etiam lecti, in quo cubat, structuram, cortinasque, divinare posse, jactitat, digne insectatur, & acri admodum sale perfricat. Deinde autem iterum iterumque inculcat, signum hoc perquam fallax esse, quoniam urinæ pro ratione subjecti, temperiei ætatis, aeris, anni temporis, somni, vigiliarum, exercitiorum, animi affectuum, victus, medicamentorum, similiumque, varient, atque urina etiam sæpius eodem modo constituta appareat in morbis, toto, quod ajunt, cœlo a se distinctis. Mos inde ortus esse videtur, quod plurimi de vulgo olim observarent, Medicos in conclavibus ægrotantium urinas di-

ligenter inſpicere, ſibi temere perſuaſerint, multum, ſi non omne, in ejus cognitione ſitum eſſe, atque hinc ſumtibus, præcipue in Medicum vel e longinquo, vel cominus, arceſſendum erogandis, parcituri, lotium poſtea tantummodo ad ædes ejus attulerint Medicaſtri oportunæ huic occaſioni diligenter admodum ſui lucri cauſa inhiarunt, &, inſpecto ſolo lotio, oracula ſua velut ex tripode fundentes, effecerunt, ut doctiores quoque Medici hos mores imitarentur, partim ex neceſſitate, ad famem ſcilicet ex hoc etiam lucri bono odore ſedandam, partim ex ambitione & æmulatione, ne tanta myſteria ignoraſſe viderentur, partim ex deſidia, ne ægrotantes ipſos inviſere opus haberent. Enimvero mos ille in probrum medicinæ verſus poſtea apud ſapientiores fuit, præcipue, quod hac ratione nugis inanibusque conjecturis nixa, & ſimul fraudis plena, eſſe videatur. Fieri autem plane nequit, ut ex ſola urina cognoſcatur morbus, & medicatio idonea indicetur. Ita enim neceſſe foret, ut in illa aliqua ineſſent indicia morbi iſtius propria, quæ in urina alio morbo laborantis non obſervarentur. At vero quotidie videmus, urinarum conditiones communes eſſe variis morbis, ita, ut in diverſis affectibus diverſisque ægrotantibus eadem excernantur. Neque minus in uno eodemque ægroto, eo tempore, quo idem permanet morbus, urinæ ſæpius ac facile alterantur, ut alium eſſe morbum putares. Præterea etiam variis morbi temporibus reddita admodum variat. Sed, ſi fingamus quoque, in urinis ſemper ineſſe notam illam, unicuique morbo propriam, quæ cauſam ipſius partemque affectam ſimul indicet, non tamen exinde medicationis ratio elicienda eſſet, quam nemo temere inierit, niſi morbi magnitudine viribusque ægrotantium probe expenſis, quod utrumque tamen ex matula pernoſci nequit; neque, ſi omnia ea ita ſe haberent, ea hariolandi facultas in circulatores ineptiſſimos caderet, cum nihilo ſecius ad eam exercendam ampliſſima ſimul eruditione medica opus foret. Ut ad extremum homunciones iſtos uno tandem lethalique ictu proſternat Au-

tor,

tor, clariſſime evincit, ſcientiam hanc ex matula vaticinandi ipſis nec inſitam eſſe innatamque, nec acquiſitam, nec a bono etiam malove ſpiritu infuſam, fraudes eorum, variasque circumveniendæ plebis artes, detegit, & earum autores publico in omnium conſpectu ſuarum ineptiarum convincendos, & pro merito caſtigandos eſſe, concludit In Tractatu altero Aphorismos proponit, eosque ſcholiis explicat & illuſtrat. Primo de urina ſana, tanquam norma morboſæ, agit. Dividitur in urinam potus & ſanguinis, & ſubducti ſanguinis ſingulo cordis pulſu in arteriam aortam projecti, copiæ ſanguinis ad arterias emulgentes inde advectæ, quantitatis urinæ ab iſto ſanguine ſecedentis, pulſuumque, intra dimidiam horam ſibi ſuccedentium, calculo concluditur, fieri utique poſſe, ut urina potus ex ſanguine in renibus ſecernatur. Ex analyſi urinæ ſimplici, quæ principia ejus nihil immutat, conſtat, urinam componi ex ſeroſo latice, cui innatent particulæ ſalſæ ſulphureæ & terreſtres, atque hæc eſſe ejus elementa, ſeu principia conſtitutiva, reliqua per ignem magis extorqueri, quæ omnia *Hoffmanni* noſtratis *Bærhaaviique* experimentis magis confirmantur. His abſolutis, de urinæ affectionibus contentisque agit. Ubi non credibile Autori videtur, hypoſtaſin eſſe portionem ſucci nutritii laudabilis ſuperfluam, eandemque perpetuo e corpore eliminari, quantumcunque etiam abundet. Ad morboſam urinæ conditionem progreſſus, quomodo ea in ægrotantibus a naturali ſui conditione deſciſcat, quæ ſit iſtius mutationis ratio, & denique quid ſingulæ alterationes atque immutationes indicent, ſive præteritum, ſive præſens, ſive futurum, per claſſes eundo, ordine exponit. Ut vero omnia majoris pretii ponderisque momentum habeant, nunquam non ea, ubi licet, autoritate *Hippocratis* aliorumque principum Medicorum, qui in arte obſervandi excelluerunt, munire conatur. Proinde vitia quantitatis notat, quando urina juſto nunc parcior, nunc copioſior, redditur. Poſtea vitia qualitatis conſiſtentiæ atque coloris conjunctim explicat. Et ratione coloris animadvertit, eam vel pallidiorem

esse, vel minus tinctam, quam citrinam, vel tinctam magis & saturatiorem, illamque vel pure aqueam, tenuem scilicet & excolorem instar fontis limpidi ac pellucidam, vel pallidam, albam, crassiorem, turgidam, vix transparentem, opacam; ratione consistentiæ autem tenuem esse, & crassam, & ex his mixtam. Urinam magis tinctam & coloratam vel flavam esse vel rubram, vel nigram; ratione autem odoris esse fœtidam. In contentis seu sedimento vitia observat vel defectus vel excessus in colore, seu potius forma, consistentia, figura, loco, tempore, itemque rebus alienis, oleo scilicet & pinguedine. Subnectit denique cautiones & regulas, quas in judicanda urina observare oportet, & ad extremum indicantur signa, quibus urina hominis ab urina jumentorum, vel liquore alius generis, discerni queat, quæ tamen omnia fallacia esse pronuntiat, nisi quod duo tanquam certa proponat, contentum scilicet, quod urinæ proprium est, atque in aliis liquoribus non conspicitur, & odorem virosum, qui tamen intensior est in brutorum animantium urinis. In exiguo hoc libello selectissimas de urina observationes optimorum Autorum doctissimus *Rega* collectas, præclaroque ordine dispositas, nobis tradidit, sicut in priori Parte ineptias in lotii inspectione scite atque solide, nec illepide, perstrinxit.

DE NOVO TELESCOPII USU AD OBJECTA cœlestia determinanda Dissertatio, habenda a P. P. Societatis Jesu in Collegio Romano, Anno MDCCXXXIX, Mense Augusto. (*)

I. Novus Cometæ conspectus novam rationem protulit cœlestia corpora determinandi. Telescopium circulari dia-

(*) Hanc Dissertationem, superiore anno Romæ in *Typographia Komarek in Via Cursus* in forma quarta typis exscriptam, hic, tum quod brevior esset, tum quod ejus generis scripta a nobis contractiora dari vix possint, suo merito repetendam duximus.

diaphragmate circa focum lentis ocularis inſtructum dirigatur ita, ut quieſcat toto eo tempore, quo tam objectum determinandum intra Teleſcopium apparere incipit in *A*, & deſinit in *B*, quam nota ſtella fixa ingreditur in *C*, atque egreditur in *D*. Si plures notæ fixæ poſſint hoc modo conferri cum objecto, vel ſi tempus ſuppetat iterandi obſervationes, repetantur tum eodem, tum diverſis diebus, noteturque, utrum tranſitus factus fuerit in ſemicirculo boreali, vel auſtrali, itemque utrum fixæ ingreſſus præcedat, vel ſubſequatur ingreſſum objecti, deſcriptis in charta ſingulis circulis, qui referant ſingulas obſervationes cum lineis *AB*, *CD*, ad ſenſum exprimentibus ſemitam obſervatam. Hiſce obſervationibus datis, quoniam *AB*, & *CD*, ſunt arcus exigui circulorum æquatori parallelorum, quos fixa atque objectum obſervatum percurrunt motu diurno, diameter *HI*, utrique perpendicularis erit horarius circulus, ad quem utrumque corpus appellit. Sed, diviſo bifariam tempore utriuſque moræ intra teleſcopium, datur uterque appulſus, ad hunc circulum horarium. Ergo datur differentia temporis, quæ converſa in partes æquatoris, imputando tempori arcum congruum motui Solis, eumque augendo debita acceleratione fixarum ſupra motum verum Solis (quæ per totum Junium eruitur 1″. ad ſingula 5′. 4″6. ſolaria) dabit differentiam adſcenſionis rectæ inter fixam & objectum. Rurſus, quoniam *FE* eſt differentia declinationis, ob datum tempus per *AB*, & *CD*, dantur iſtæ chordæ in minutis, & ſecundis paralleli fixæ, a quo modice differt parallelus objecti cum fixa per teleſcopium tranſeuntis. Sed, ſi fiat, ut radius ad ſinum complementi declinationis fixæ, ita prima & ſecunda ejus paralleli ad quartum, reducentur iidem arcus ad minuta, & ſecunda circuli maximi. Ergo, poſitis $BE=a$, $DF=b$. ductaque *BKL* diametro *HI* parallela, erit $EF=BK=x$. $DK=b-a :: KC=b+a$. $KL=\frac{bb-aa}{x}$, unde $LB=\frac{bb-aa}{x}+x$, atque $LBq=\frac{b^4-2a^2b^2+a^4}{xx}+2b^2-2a^2+x^2$, cui addendo

TAB. II Fig. 1.

dendo $ABq = 4aa$ ob angulum ABL rectum, resultat quadratum diametri, nempe $ALq = \frac{b^4 - 2a^2b^2 + a^4}{xx} + 2b^2 + 2a^2 + x^2$, sive ponendo differentiam quadratorum $bb - aa = d$, & summam eorundem $bb + aa = s$, erit $ALq = \frac{dd}{xx} + 2s + xx$; &, si post unam observationem intra eandem horam repetita fuerit alia, ob exiguam moram temporis, distantia parallelorum non erit ad sensum variata. Ergo pro eo casu differentiam quadratorum ponendo $mm - nn = D$, & summam $mm + nn = S$, eodem calculo prodibit quadratum diametri $\frac{DD}{xx} + 2S + xx$, elisoque utrinque xx, erit $\frac{dd}{xx} + 2s = \frac{DD}{xx} + 2S$, & multiplicando per xx habebitur $dd + 2sxx = DD + 2Sxx$, ex cujus æquationis reductione, & resolutione in proportionales terminos, resultant $2s - 2S, D - d :: D + d. xx$. Unde etiam differentia declinationis datur, & per ipsam diameter amplitudinis telescopii, quam deinceps campi diametrum vocabo.

TAB. II Fig. 2.

II. Sed tutius campi diameter inquiretur ex data Solis diametro apparenti. Nam, si in *Fig.* 2 circulus $AFBG$ referat campum telescopii immoti, cujus limbum Sol primo exterius tangat in B, interius in F, secundo interius tangat in M, exterius in A, ex datis temporibus contactuum externorum, internorumque, dantur bases DI, EH, quas solare centrum percurrit in minutis & secundis paralleli a Sole descripti, quæ reducentur ad partes circuli maximi, si fiat, ut radius ad cosinum declinationis solaris, ita partes paralleli ad quartum terminum proportionalem. Cum autem CD, CE, CH, CI, transeant per puncta contactuum, & centra conjungant, erunt CD quidem & CI summæ, CE vero & CH differentiæ semidiametrorum Solis, & campi. Ergo triangula DCI, ECH, ita sunt isosceli, ut, ducta normali CO, & circumferentia circuli $CDLIK$, sit DE semidifferentia, atque

EI

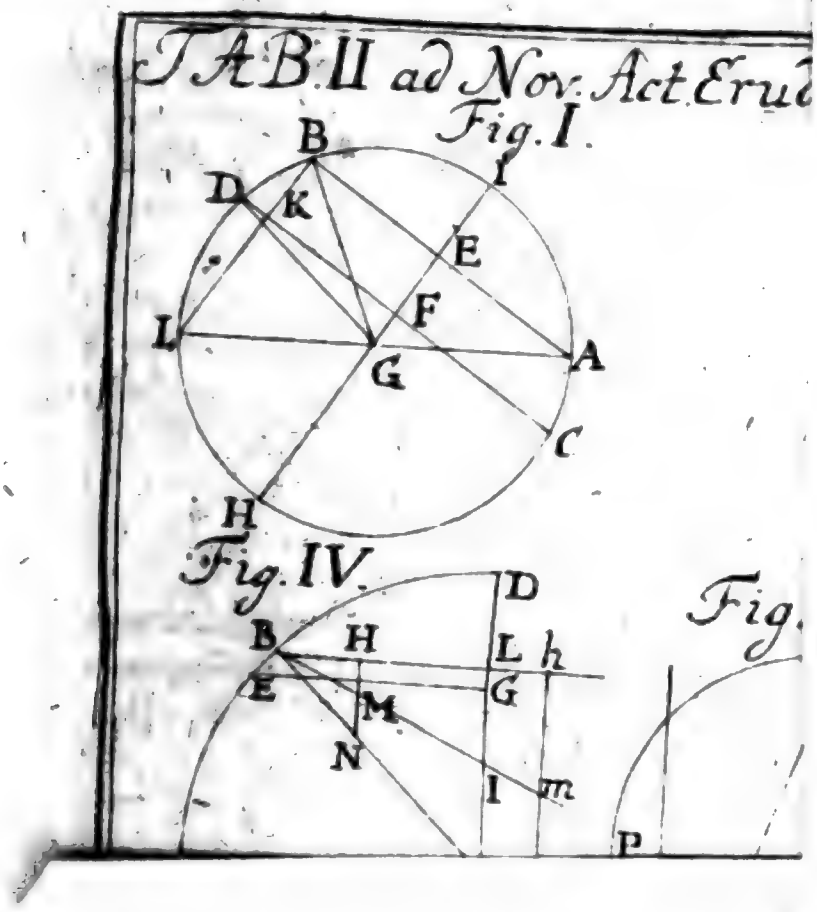

tionis. Potest tamen nonnullus error irrepere 1) ex inæquali refractione fixæ, atque alterius objecti, non eandem campi partem constanter occupantis, præsertim si corpora

rentiæ ſemidiametrorum Solis, & campi. Ergo triangula *DCI*, *ECH*, ita ſunt iſoſcelia, ut, ducta normali *CO*, & circumferentia circuli *CDLIK*, ſit *DE* ſemidifferentia, atque

EI

EI ſemiſumma datarum *DI*, *EH*, itemque ſit *LE* data Solis diameter, atque *EK* quæſita diameter campi. Quare per 35 El. 3 erit ut Solis apparens diameter *LE* ad obſervatam ſemidifferentiam *DE*, ita inventa ſemiſumma *EI* ad quæſitam diametrum, &, paulum variata figura, eandem analogiam eſſe conſtabit, ſi Solis apparens diameter excedat diametrum campi. Poteſt etiam nota fixa intra teleſcopium immotum ita admitti, ut diametrum ſenſibiliter percurrat, atque ex moræ tempore erui diameter campi in minutis & ſecundis paralleli, a fixa deſcripti, deinde partes paralleli reduci ad partes circuli maximi, &, ſi obſervatio recte inſtituta fuerit, præcedens analogia Solis apparentem diametrum exhibebit, licebitque unius experimenti fidem per alterum explorare.

III. Datis arcubus *FD*, *EB*, circulorum modice differentium, & reductis ad partes circuli maximi ex data fixæ declinatione, ſi præterea detur campi diameter, dabuntur in *Fig.* 1 triangulorum rectangulorum baſes *GD* & *GB* cum uno latere *FD*, & *BE*. Ergo invenietur tertium latus *GF*, & *GE*; ac differentia, vel ſumma, prout arcus fuerint in eodem vel diverſo ſemicirculo, iterum manifeſtabit differentiam declinationis. Solius itaque teleſcopii immoti ſubſidio inveſtigare licet tam Cometarum, quam macularum ſolarium, & Planetarum, loca. Obſervetur enim in *Fig.* 2 primus Solis contactus *B*, poſtremus *A*, itemque ingreſſus maculæ, Mercurii, aut Veneris ſubſolaris *Q* alicubi in *N*, egreſſus in *P*, atque ex tempore appulſuum centri ſolaris ad *O*, maculæ vel Planetæ ad *R* normalis *COR*, reſultabit differentia adſcenſionis rectæ, itemque ex datis arcubus *CD*, *DO*, & *CN*, *NR*, eruentur *CO*, *CR*, ita, ut ſumma vel differentia ſit differentia declinationum. Licebit etiam Uranographiam perficere ex ſimili collatione fixarum, quæ teleſcopio tantummodo deteguntur cum fixa notæ poſitionis. Poteſt tamen nonnullus error irrepere 1) ex inæquali refractione fixæ, atque alterius objecti, non eandem campi partem conſtanter occupantis, præſertim ſi corpora

inſpecta ad horizontem accedant ; 2) ex motu proprio objecti tam in adſcenſionem rectam, quam in declinationem; 3) ex inæqualitate parallelorum, a fixa atque objecto deſcriptorum; 4) ex parallaxi, quam objectum obſervatum pati poteſt; de quorum correctione ſupereſt differendum.

TAB. II Fig. 3. IV. Si *Fig. 3* punctum *F* repræſentet fixam, punctum *P* polum mundi, atque *V* verticem loci, trianguli ſphærici *VPF* dantur latera *VP*, *PF*, ob datam poli altitudinem, & fixæ declinationem cum angulo *VPF* ob datam differentiam adſcenſionalem Solis a fixa, & diſtantiam Solis a Meridiano *VP*. Ergo eruetur *VF* complementum veræ altitudinis fixæ ſupra horizontem, atque angulus *PFV* inclinatio meridiani, per fixam tranſeuntis ad verticalem. Si autem fiat in *Fig. 4* quadrans circuli ex radio palmari, cujus punctum *A* ſupponatur pertinere ad æquatorem, *D* ad polum, *C* ad centrum mundi, ſitque *AB* declinatio fixæ, *AE* declinatio non correcta Cometæ, vel alterius objecti obſervati, & facta *BI=EG* indefinite producantur *BL*, *BI*, *BC*; quia radii proportionales ſunt arcubus ſimilibus circulorum, quemcunque arcum paralleli a fixa deſcripti repræſentet recta *BH*, ad ipſam applicando unum latus normæ, ejuſque angulum ad datum punctum *H*, alterum normæ latus ita ſecabit *BI* in *M*, & *BC* in *N*, ut *BM* repræſentet ſimilem arcum, a Cometa deſcriptum, & *BN* ſimilem arcum circuli maximi. Nam, ſi v. g. fuerit *BH* pars quinta rectæ *BL*, repræſentantis unum gradum iſtius paralleli æquatori, & transferatur *BH* in ſcalam, hac de cauſa conſtructam, vel in lineam partium æqualium circini proportionis, aptando ipſam *BH* numeris 240, partes, a circino proportionis exhibitæ, reſpondebunt ternis ſecundis paralleli fixæ. Cum enim ex hypotheſi tota *BL* reſpondeat uni gradui, & quinta ipſius pars *BH* dividatur a circino in partes 240, multiplicando 240 per 5, continet *BL* partes circini 1200, quæ rurſus multiplicatæ per 3, exhibent partes 3600, quot ſunt minuta ſecunda in uno gradu circuli. Ergo partes ſingulæ conſtant ternis ſecundis, ideoque *BH* complectitur 720 ſecunda,

Fig. 4.

vel

Digitized by Google

vel 12 prima, totidemque numerat *BM* in parallelo Cometæ, *BN* in circulo maximo. Sed, ſi capiatur quælibet *Bn*, vel *Bm*, & quæratur ſecundorum numerus aptato normæ latere ad punctum *n*, vel *m*, ita, ut alterum latus radat rectam *Bb*, quantitas rectæ *Bb*, in ſcalam vel circinum proportionis translata, numerum quæſitum manifeſtabit.

V. Fiat nunc in *Fig.* 5 angulus *BOZ* æqualis inclinationi horarii *BOA* ad verticalem *ZM* pro tempore ingreſſus fixæ *O* in teleſcopium, & per *O* ducatur *RC* ad *AB* normalis, ac referens arcum paralleli, a fixa deſcripti. Quoniam ex mora fixæ intra teleſcopium dantur minuta arcus, a fixa decurſi, deſumantur ex recta *BL Fig.* 4, & fiat illorum ſummæ æqualis *OE*, in occidentem tendens, ducaturque *EF* normalis ipſi *OM*. Quia datur altitudo horizontalis ſtellæ *O*, deſumta ex recta *CB Fig.* 4, & translata in *OD* manifeſtabit locum fixæ viſum *D*. Si autem, ducta *EF* normali ad *OF*, capiatur circino recta *OF*, & transferatur in lineam *BC Fig.* 4, invenientur ex dictis minuta, eidem reſpondentia, quæ ſubtracta a nota altitudine ſtellæ *O*, ingredientis teleſcopium, dabunt altitudinem ejusdem fixæ *E*, a teleſcopio egredientis, & tabula quidem refractionum determinabit numerum, *Figura* autem 4 manifeſtabit quantitatem refractionis verticalis *EG*, eidem convenientis, unde locus fixæ viſus, dum e teleſcopio egreditur, erit *G*, & ſemita in teleſcopio viſa erit *DG*. Sed ex oſtenſis cognoſcitur ſemidiameter campi. Ergo, deſumendo ex linea *CB Figuræ* 4 rectam illi æqualem, eoque intervallo determinando centrum *H* borealem, vel auſtralem, ut obſervatio poſtulat, circulus *HDG* teleſcopii campum referet, ex cujus centro ſi ducantur normales *HI* quidem ad veram ſemitam *OE*, *HK* autem ad ſemitam viſam *DG*, erit *IH* meridianus verus, & *KH* meridianus apparens per campi centrum tranſire. Quare ex quantitate & poſitione rectæ *OI* in tempus converſæ, obſervatoque ingreſſus tempore, innoteſcet verum tempus appulſus ad meridianum verum. Sumatur *KL* æqualis differentiæ declinationis non correctæ, atque ex *L* ducatur in orientem

TAB. II Fig. 5.

LP parallela GD, eritque P ingreſſus viſus Cometæ, vel alterius objecti, teleſcopium ſubeuntis. Ergo, acta PQ normali ad OZ, erit OQ differentia altitudinis viſæ objecti ab altitudine vera ſtellæ, cumque iſta detur ex calculo, & illa ex conſtructione *Fig. 4*, innoteſcet altitudo viſa & non correcta Cometæ, vel objecti, teleſcopium ſubeuntis, cui ex tabula refractionum, & *Figura 4*, inveniendo congruam refractionem PV, erit V verus locus Cometæ, vel alterius objecti obſervati, & clarioris conſtructionis gratia in *Figuram 6* translati. Fiat angulus SVT æqualis angulo MOC *Fig. 5*, referetque VT parallelum Cometicum, in quo ſumatur VX proportionalis moræ objecti, intra teleſcopium ad motum fixarum redactæ, eique addatur vel ſubtrahatur XT, proportionalis motui proprio in adſcenſionem rectam, atque ad angulos rectos ponatur TZ proportionalis motui proprio in declinationem. Cum enim ex obſervationibus initis diverſo die, necdum correctis, proxime eruatur motus objecti proprius tam in adſcenſionem rectam, quam in declinationem, regula proportionum dabit quantitatem congruam rectis XT, & TZ, eritque VZ motus Cometæ compoſitus ex diurno, adſcenſionali, & declinatorio. Ducatur ZS normalis ad VS, eritque VS differentia altitudinis horizontalis inter ingreſſum, atque egreſſum a teleſcopio. Sed ex dictis datur altitudo Cometæ ingredientis. Ergo ex tabula refractionum, & *Fig. 4*, eruetur congrua refractio Za veræ altitudinis objecti ejuſdem, a teleſcopio egredientis. Si autem ducatur ſemita viſa Pa, & deſcribatur, ut prius, circulus aPH, teleſcopii campum referens, tum, ducta Hd normali ad parallelum VT, fiat ZV ad Vd ut tempus per Pa ad quartum, obtinebitur tempus appulſus Cometæ ad horarium per campi centrum. Facta demum Hd in *Fig. 5* æquali Hd in *Fig. 6*, erit Id differentia correcta declinationis; &, reſtituta, ſi opus fuerit, conſtructione, donec omnia ſibi atque obſervatis reſpondeant, errores etiam minimi corrigentur.

TAB. II Fig. 6.

Fig. 7. VI. Sit in *Fig. 7* linea verticalis CLV, & centro C ducantur quadrantes LA, VB, ponaturque C Terræ centrum; L lo-

Digitized by Google

L locus obſervationis duorum objectorum *F*, *S*, æqualiter remotorum a centro, *CB* linea horizontis veri, *LH* linea horizontis apparentis. Erit angulus *LFC* differentia anguli *VLF* ad ſuperficiem ab angulo *LCF* ad centrum Terræ, & ſic quivis alius angulus *LSC* differentia anguli *VLS* ad ſuperficiem ab angulo *LCS* ad centrum Terræ, eaque de cauſa anguli *F*, *S*, dicuntur parallaxes objectorum, e ſuperficie terreſtri *L* viſorum. Sunt autem ſinus parallaxium ut ſinus angulorum complentium altitudines apparentes; nam ſinus anguli *F* ad ſinum anguli *VLF* eſt ut *LC* ad *CF*, & ſimiliter ſinus anguli *S* ad ſinum anguli *VLS* ut *LC* ad *CS*, vel *CF*, eidem æqualem. Ergo, alternando ſinus anguli *F* ad ſinum anguli *S*, ut ſinus anguli *VLF* ad ſinum anguli *VLS*; cumque prope horizontem ſinus complementorum altitudinis apparentis parum differant, etiam objectorum parallaxes parum ſunt diverſæ, unde ex mutatione ſitus intra campum teleſcopii non fit variatio ſenſibilis parallaxeos; ideoque ipſius correctio in conſtructione tuto omittitur. Præterea, cum Cometæ multum a Terra juxta recentiorum placita diſtent, intra unum diem ſervabunt eandem phyſice a Terra diſtantiam, &, ſi quas habent parallaxes, erunt ut ſinus complementorum altitudinis apparentis.

VII. In *Figura 8* ſit *A* Cometæ locus veſpertinus, angulus *FAI* inclinatio data meridiani *FAD* ad verticalem *IM*. Capiatur *AD* congrua declinationi, & *DB* perpendicularis ad *AD* congrua motui adſcenſionali, redacto ad partes circuli maximi a veſpere ad mane, datumque erit triangulum *ADB*, & locus matutinus Cometæ erit B, quo obſervato, fiat angulus *GBN* æqualis inclinationi meridiani ad verticalem *BN*, &, conſtructo, ut prius, triangulo rectangulo *BEC* ex dato motu in declinationem *BE*, atque in adſcenſionem rectam *EC* a mane ad ſecundam obſervationem veſpertinam, erit Cometæ locus *C*, dabiturque meridiani ad tertium verticalem *NC* inclinatio *HCN*; ponuntur autem in conſtructione meridiani paralleli, & verticales convergentes, quia ad cœli motum diurnum horarii circuli conſiſtere concipiuntur,

TAB. II Fig. 8.

untur, & verticales abripi ob punctum cœli diverſum verti-ci imminens in tribus obſervationibus memoratis. Ea etiam de cauſa veſpertini anguli FAI, HCN, erunt ad orientem, & matutinus GBN ad occidentem. Quæritur IL, ita ſecans verticales IO, NM, NO, ut parallaxis depreſſerit puncta I, K, L, in loca A, B, C, ſive ut IK ad KL ſint proxime in ratione temporum T, t, quibus obſervationes diſtant, parallaxes autem AI, BK, CL, ſint ut ſinus C, K, c, pertinentes ad complementa obſervatarum altitudinum in locis A, B, C. Tametſi conſtructio, diligenter inſtituta, ſatis accurate omnia exhibeat ad calculum trigonometricum, adverte, quod angulus AMN datur, utpote æqualis ſummæ datorum IAF, GBN, item angulus MNC æquatur ſummæ datorum GBN, HCN, demum angulus AON æquatur differentiæ angulorum FAI, HCN, quorum proinde ſinus dantur. Idcirco dantur triangula BNC, & BMA, quorum datur unum latus CB, & BA, atque anguli ad puncta N & M, itemque ad puncta C & A, unde, inventis lateribus BN, BM, cognoſcitur NM, ex qua innoteſcit etiam triangulum MON. Ponatur $CL=x$, $CN=a$, $MA=b$, $LN=a-x$, & ſuppoſita LP parallela NM, ponendo ſinum anguli $AMN=S$, & ſinum anguli $MNO=s$, erit $S.s::NO.MO::NL=a-x.PM=\frac{as-sx}{S}$, itemque $LK.KI::t.T=PM=\frac{as-sx}{S}.MI=\frac{asT-sTx}{St}$. Rurſus erit ex dictis $c.C::CL=x.AI=\frac{Cx}{c}$, unde ob $MA=b$ reſultat $MI=b+\frac{Cx}{c}=\frac{asT-sTx}{St}$, ex cujus reductione eruitur parallaxis $CL=x=\frac{acsT-bctS}{CSt+csT}$, eaque data, reliquorum locorum parallaxes AI, & BK, ex relatione cum ipſa innoteſcunt.

VIII.

VIII. Cometa hujus anni hoc modo fuit obſervatus a die 3 ad 23 Junii, & cum pluribus fixis collatus, quarum poſitio, ubi e craſſioribus refractionibus emerſerin-, per Capellam determinabitur, & per humerum Aurigæ ad Cometæ motum, parallaxim, & diſtantiam, accuratius inveſtigandam.

THE ARGUMENT A PRIORI &c.

h. e.

ARGUMENTUM A PRIORI DE EXISTentia & perfectionibus Dei, ejusque permagnum ad virtutem veramque religionem argumentum ſtabilitum & conſideratum cum objectionibus, quæ occurrerunt præſertim in docta quadam Diſſertatione ſub finem LAW II Tractatus de Spatio.

Londini, typis Jo. Noon, 1737, 8.

Plag. 9.

VEritatem perſcrutaturos, monente Præfatione, ab omnibus impedimentis, & receptæ opinionis ſtudio, vacuos eſſe oportet. Si quis unquam, certe *Samuel Clarkius* egregiam virtutis indagandæ indolem nactus eſt; hinc argumentum a priori vel hoc nomine maximi æſtimandum videtur, quod ſummo huic Viro fuit cariſſimum, quamvis nonnulli iſtud ſe non intelligere ſimulent. Summopere itaque Autor nititur, ut hoc argumentum alteri, a poſteriori dicto, præferendum eſſe demonſtret. Ex effectibus enim nihil niſi *actualem Dei exiſtentiam* colligi, ſuſpicatur; argumentum vero a priori *neceſſariam ejus naturam* ſiſtere. Commemoremus primaria Philoſophi placita, in *tribus Sectionibus* propoſita. Pag. 2. Omnis veritas nititur natura rerum; veritas ergo eſt neceſſaria atque independens. Exiſtentia Dei refertur inter neceſſarias veritates, imo eſt *unicum factum neceſſarium.* Omnium rerum exiſtentium ratio deprehenditur in voluntate divina, ſolius Dei exiſtentiæ principium eſt neceſſitas. Si quis Deum ſine cauſa exiſtere 7.

con-

confirmaret, is eum re ipſa exiſtere negaret. Ex neceſſi-
Pag. 17. tate reliqua divini Numinis attributa erui poſſunt; nam, cum ratio exiſtentiæ ejus ſit ſemper eadem, æternum eſt. Porro cauſæ neceſſariæ vires in omne ſpatium diffunduntur; ergo Deus eſt infinitus. Veritas ejusdem generis non eſt niſi una; hinc duo infinita non dantur, quæ non concurrant;
21. Deus igitur eſt unus. Contingentia vel libere producuntur, vel ſunt effecta neceſſaria entis neceſſarii; hoc eſt falſum, ergo illud verum. Producuntur autem per voluntatem Dei; quapropter Deus eſt agens quidquam: &, cum ipſi nihil ſit im-
27. pedimento, poteſt atque intelligit omnia. In *Sectione II* argumenti hujus uſus in diſciplina morum explicatur. Morales Dei perfectiones a priori ſtricte non poſſunt demonſtrari, facili tamen negotio ex naturalibus eliciuntur. Nos opus Dei ſumus; id quod nobis non poteſt non eſſe ſolatio recte ponderaturis, Deum fundamentum ſibi vindicare, quo firmius excogitari nequit, quodque extra omnes atheorum impetus poſitum eſt. Moralitas eſt praxis rationis. Deus ergo optima quæque ſemper ſtatuit, quia ratio ſumma eſt. Perſpecto hoc argumento, voluntatem Dei revelatam rectius
39. intelligemus, eique libentius obtemperabimus. *Sectione III* refellit aliquas objectiones, qualis eſt: Cauſa prima abſurde fingitur prior. Sed negatur, cauſam neceſſariam effectu priorem eſſe, niſi in noſtro intelligendi modo. Negatur etiam, neceſſitatem modum poſſe dici, quemadmodum æternitatem & infinitatem. Iterum Autor inficiatur, veritatem & exiſtentiam rerum non niſi ex Deo proficiſci; quoniam neceſſitas eſt principium veritatis & exiſtentiæ autoris rerum ſummi. Dubitarunt denique nonnulli, num neceſſitas a poſteriori tantum diſcrepet a neceſſitate a priori; ſed Autor ita reſpondet: *Magnum eſt diſcrimen inter id, quod Deus neceſſario exiſtere intelligatur a poſteriori, & inter neceſſitatem, tanquam principium ejus exiſtentiæ a priori conſideratam. Illa neceſſitas evidenter concluditur ex finitis & temporariis effectis, ad finitam temporariam cauſam; uno quoque effecto ſuam cauſam neceſſario inferente; hæc vero neceſſitas*

ceſſitas refertur ad ſolam veritatem & ad factum tantummodo ut infinitum effectum. Cauſa non poteſt cognoſci hic ex effectu; nam neceſſarium & infinitum effectum a nobis non poteſt comprehendi; ſed effectum arguitur a cauſa a priori; &, quod ad exiſtentiam attinet, unum eſt neceſſarium effectum, unum neceſſarium ens undique perfectum & infinitum; natura igitur illius exiſtentiæ non niſi a priori poteſt cognoſci arguique. Paulo poſt nobis perſuadere ſtudet, id unum ſat prodere utilitatem argumenti a priori, quod Dei unitatem probet, quæ a poſteriori demonſtrari non poſſit. Sed nobis, utcunque ſe res habet, ultima dubitandi ratio non adeo levis videtur. Nec Theologiæ naturali commode conſulitur, argumentum a poſteriori infringendo, cum præſertim ex illo Philoſophi magni nominis eodem robore idem, quod Autor a priori demonſtratum jactat, deducere ſoleant.

JO. FRANC. BUDDEI, THEOL. D. & P. P. O. Theſes Theologicæ de Atheiſmo & Superſtitione, variis obſervationibus illuſtratæ, & in uſum recitationum Academicarum editæ. Suas quoque obſervationes, & Diſſertationem contra atheos, adjecit HADR. BUURT.

Trajecti ad Rhenum, apud J. H. van Lynden, 1737, 8. Alph. 1 plag. 17.

Ut viri ſapientiæ laude conſpicui, ac gloriæ divinæ ſtudio inardeſcentes, operam ſuam eo convertant, ut perſuaſionem, omnium hominum mentibus alte infixam, Numen exiſtere, quod res omnes ſuo arbitratu fecerit, illas temperet, gubernet, ſuoque conſilio ac ſapientia ad fines ſibi glorioſos, rebusque ipſis convenientes, dirigat atque perducat, confirment, non utile ſolum eſt, verum etiam neceſſarium. Laudi ducitur legum civilisque prudentiæ conſultis, ubi herorum ſuorum gloriam, fortunas, commoda, contra aggreſſores tuentur; quanto majori laude ſunt digni,

qui cum illis in arenam descendunt, quibus non satis est, se ipsos per scelus divino subducere imperio, sed qui alios etiam homines religionis vinculo solvere, Dei dominio eximere, Deum & regno & vita privare, infelici conatu laborant. Hoc ut faciant, illi cumprimis se obligatos obstrictosque sentiunt, qui singulari doctrina, præcipue solidioris Philosophiæ notitia, præ aliis eminent. Vires ingenii, quibus excellunt, & doctrina, qua multos antecedunt, beneficio Numinis ipsis obtigere. Justum igitur est & æquum, ut vicem reddant, & doctrinam ac ingenium eo intendant, ut gloria divina asseratur, vindicetur. Interest societatis humanæ, ne religionis vinculo cives expediantur, & jura divina pariter ac humana immani ausu proculcentur. Difficile quidem est, insanorum istorum hominum pervicaciam, quæ imaginariæ sapientiæ opinione nititur, expugnare; illorum tamen est, qui rem Dei agunt, quibusque publica societatis humanæ salus est cordi, videre, ne lues ista contagione quadam latius proserpat, sed ut impietatis autoribus, in angustias compulsis, omnis elabendi occasio ac excusationis ratio eripiatur. Vel maxime juvenes, quos aut voluptatum illecebræ, aut licentiosior vivendi ratio, transversos facile abripere possunt, sunt præmuniendi, ne malo isto præcipites dentur. In horum præcipue gratiam librum hunc plane eximium consignavit B. *Buddeus*, Theologus doctrina, virtutibus, meritis, vere magnus, in eodemque plura longe præstitit, quam titulus præ se fert. Non nudas exhibet theses, sed fusiores illis addit declarationes, non atheorum solum texit historiam, verum etiam in ipsorum phalangas impetum facit, ipsos prosternit, & armis exuit, quin religionis Christianæ veritatem communit. Prima libri hujus editio lucem adspexit Jenæ A. 1717, 8, cujus exempla cum ita distracta essent, ut in tabernis librariis difficulter amplius haberi possent, Vir Reverendus, *Hadrianus Buurt*, suasor exstitit bibliopolæ, ut eundem suis sumtibus recudendum curaret, sicque exitiali malo, in dies latius serpenti, obviam

ivetur,

iretur, eidemque nervi atque poplites inciderentur. Opus integrum, quale a *Buddeo* concinnatum eſt, hic exhibetur, cui notulas adjecit Editor, in quibus vel, quæ obſcuriora eſſe judicabat, illuſtravit, vel ſaltem Autores, qui argumentum aliquod prolixius tractarunt, indicavit. Ut de Opere *Buddeano* copioſius agamus, neceſſe non eſt, eum illud eruditorum manibus teratur. Id igitur agemus, ut, ubi generalem ὀικονομίαν totius hujus Commentationis exhibuerimus, de quibusdam, quæ nobis declaratione quadam indigere viſa ſunt, ſententiam atque judicium noſtrum expromamus. Præmiſſa athei definitione, hiſtoriam philoſophicam Autor ad noſtram usque ætatem percurrit, ex eademque omnes illos repetit, qui atheismi aliquando ſunt inſimulati, quibus num jure hæc infamia adhæſerit, an injuria ſit facta, ex ſyſtematibus, quæ condiderunt, dijudicat. Inde Cap. I
diverſa atheismi genera in medium profert, quæque ſint pag. 1-151.
dogmata cum atheismo proxime conjuncta, edifſerit. Por- Cap. II, III,
ro in cauſas illius, easque tum externas, tum internas, in- pag. 151-226.
quirit, quæ vitia peſtem illam comitentur, enarrat, quique effectus conſequantur, exponit: qua occaſione quæſtionem diſceptat, num atheismus majorem noxam reipublicæ afferat, quam ſuperſtitio & idololatria. Tum argumenta profert, Cap. IV
quibus exiſtentia ſupremi Numinis probari poteſt, &, exami- pag. 227-263.
natis argumentis *Carteſii*, ab idea deſumtis, illa ad certas claſſes revocat, eademque ordine exhibet & ſtringit, *metaphyſica* ſcilicet, *phyſica*, & *hiſtorica*. Inde argumenta, quæ ab Cap.
atheis pro impietate ſua defendenda producuntur, examinan- pag. 264-339.
tur. Commentationem de *Atheismo* ſequitur altera de *Su-* Cap. VI, VII,
perſtitione, quæ eſt alterum illud extremum, quod evitare pag. 340-487.
oportet illum, qui in regia veræ religionis via incedit. Illius indolem, diverſas ſpecies, cauſas, atque effectus, explorat Autor, quibusque remediis malum hoc ſanari queat, oſtendit. Quæ omnia ita accurate & ordinate perſecutus pag. 487-604.
eſt, ut neminem fore arbitremur, quem in illis curate legendis meditandisque temporis locati pœniteat. Sunt tamen aliqua, quæ partim in *Buddeanis* theſibus, earumque

explicationibus, partim in annotationibus Doctiſſ. *Buurſ*, examine aliquo digna ſunt viſa. Producit Cel. *Buddeus* ſententiam *Bælii*, *Epicurum* excuſantis, ac ſi Deum non omnino ſuſtulerit, nec debitum ipſi cultum negaverit, ſed hæc potius menti ejus hæſerit perſuaſio, Deum ob ſummam naturæ ſuæ excellentiam, minus ob ſuam beneficentiam, colendum
Pag. 50. eſſe, quam ipſam ſententiam tuiti ſint Theologi, recte de Deo, divinisque rebus, ſentientes. Recipit ſe *Bælius* ad *Senecam de Benef. Lib. IV Cap. XIX.* Sed, ſi verba Philoſophi rite ponderentur, non hoc inde colligere licet, ac ſi *Epicuri* ſententia fuerit, *Deum propter majeſtatem eximiam, ſingularemque naturam*, colendum eſſe, verum quod quis occaſione ſententiæ ſenis *Gargettii* cogitare poſſit: ſi Deus vere exiſtit, nec tamen illo beneficio genus humanum ſibi obſtringit, ipſum forte ob naturæ excellentiam cultu atque veneratione proſequendum eſſe. Verum enim vero naturæ qualiscunque excellentia animadvertitur ex virtutibus atque operibus, quæ manifeſtantur. Deus ex *Epicuri* ſententia, ne ſumma beatitudo, qua gaudet, turbetur, nihil extra ſe agit, hæc rerum univerſitas, ipſe homo, Deo inſcio exiſtit, nec inter Deum atque hominem ullum commercium intercedit. Qui novit igitur *Epicurus*, Deum tanta præditum eſſe excellentia, cujus nulla ſpecimina unquam vidit, & quem ex hac rerum compage, quam ex fortuito atomorum concurſu coaluiſſe ſomniavit, cognoſcere non potuit? Igitur in illorum potius propendemus ſententiam, qui, *Epicurum* non alia de cauſa Deum ſive Deos in ſyſtema ſuum introduxiſſe, cenſent, quam ne capitis ob negatam deitatis vim arceſſeretur. Quo jure vero Editor contra *Buddeum* negare potuerit, ſententiam de Deo ob naturæ excellentiam colendo inter κυρίας δόξας myſticorum referendam eſſe, nondum videmus. Quodſi ex orthodoxis nonnulli illam adoptârunt ſententiam, propterea tamen inter primaria Theologiæ myſticæ dogmata eſſe non definit; quorſum enim tendit illa tantopere prædicata *abnegatio*, *reſignatio*, *annihilatio*, & *exhauſtio* ſui ipſius, niſi ut homo ſui ipſius ac propriæ

priæ ſalutis penitus obliviſcatur, ſicque beatitudinis ſuæ promovendæ cauſa nil quidquam operetur. Patet hoc ex verbis *Michaelis de Molinos* in *Manud. ſpirit. L. III Cap. XIX §. 118 p. 382: Secundum principium ſit magna Dei æſtimatio ad ipſum amandum, adorandum, & ſequendum, abſque ullius proprii ſpe commodi, quanquam ſanctiſſimi. Ciceronis* ſcripta *de Natura Deorum* abolita cupiviſſe Romanos, ab illo potiſſimum tempore, quo Chriſtiana religio incrementa ſumebat, ex *Arnobio Lib. III p. 126, edit. Elmenhorſt.* notat Vener. *Buddeus*, Pag. 71-73. ut ſic pro Deorum patriorum contemtore, imo ipſo atheo, fuerit habitus, qualis etiam ſequentibus temporibus viſus, quod ex *Scelenio* obſervat *Hadr. Buurt*, quocum conferri poteſt Doctiſſ. *Schelbornius Amœn. lit. T. VIII p. 494, 496.* Enimvero hoc non tam in vituperium, quam gloriam, cederet eloquentiæ principi, cui locus aliquis hoc ipſo inter veritatis teſtes concedendus eſſet; ſed gravior eſt accuſatio, quam intentat ipſi fulgidiſſimum Eccleſiæ ſidus, *Auguſtinus*, qui, cum præſcientiam rerum contingentium Deo eripuerit, ne libertas voluntatis noſtræ evertatur, ipſum fere in atheorum numerum rejecit. *Aut enim*, inquit *de Civ. Dei Lib. V Cap. IX, Deum eſſe negat, quod quidem inducta alterius perſona libris* de natura Deorum *facere molitus eſt, aut, ſi confitetur Deum, quem negat præſcium futurorum, etiam ſic dicit nihil aliud, quam quod ille dixit inſipiens in corde ſuo:* non eſt Deus. Num vero in tota iſta, quam de *Deorum natura & divinatione* inſtituit, diſceptatione animi ſui ſententiam expoſuerit, non omnino liquet; illud apparet, ipſum *Epicureum* atque *Stoicum* invicem committere, quorum hic eum fatalem neceſſitatem, ille caſum, urgeret, ex utriusque ſententia rerum futurarum præſenſio Deo abjudicanda erat. Igitur, quid in utramque ſententiam dici poſſet, expromſit, judicium vero ſuum pro more Academiæ non interpoſuit, *de divin. Lib. II Cap. LXXII.* Quare *Ciceronis* ſententia ex eo dijudicanda eſt, ubi ipſe non aliena, ſed propria, loquitur perſona. Qui civibus ſuis hoc perſuaſum eſſe cupit, *dominos eſſe omnium rerum ac moderatores Deos, eaque, quæ gerantur,*

rantur, eorum geri vi, ditione, ac numine, eosdemque optime de genere hominum mereri, &c. *de Leg. Lib. II Cap. VII,* ille certe atheismi poſtulari nequit. De primis cognitionis humanæ ſtaminibus ita differit Editor: *non referre unquam craſſos conceptus ad inſtar* funium navalium, vel a ruſticis palpandos, *ſed ima iſtius conceptus fundamenta* in ſubtilio-
Pag. 278. res tandem conceptus reſolvi. Similitudo, quæ a funibus navalibus ducitur, eſt incommoda. Quod autem prima conceptuum fundamenta in ſubtiliores conceptus deſinant, ut a rudibus non æque cognoſci poſſint, id aliter ſeſe habere, attendenti ad prima cognitionis omnis principia, apparet, quæ ita ſimplicia ſunt, ut, modo termini ſint noti, unumquemque, ſive Philoſophus ſit, ſive ruſticus, in aſſenſum ſuum cogant. Nec aliter ſeſe ex intentione Dei habere poſſunt, qui per illa homines omnes, cujus etiam ſint conditionis, edocet, ſubtiliora autem evadunt per varios ratiociniorum gyros, quibus ſæpenumero illi, qui lyncibus ſe præſtare arbitrantur, nonaliter ac funiculis capiuntur, ac irretiuntur. Dei exiſtentiam, doctrinæque divinæ veritatem, ex miraculis cognoſci poſſe, negat *Spinoza*, cauſatus, falſos etiam do-
949. ſeq. ctores miracula edere poſſe, *Devt. XIII, 1 ſeq.* quam cavillationem ſolvit Autor, diſtinguendo inter *miracula* & *mirabilia*, concedens, res mirabiles, quarum cauſæ ſæpe ita occultæ ſunt, ut difficulter admodum illas veſtigare poſſimus, Deo permittente a falſis doctoribus patrari, minus miracula. Doctiſſ. *Buurt* nodum hunc non ſolvit, ſed ſecat, dicens: *Etiamſi, falſos doctores ope diaboli, Deo id permittente, miracula*
457. *aliquando perpetraſſe, ſtatuere vellemus; nihilo ſecius victoriam non obtineret* Spinoza, provocans ad ea, quæ *pag. 216* diſſeruerat. At enim, qui ita liberalis eſt, herbam certe porrigit adverſario. Conſideremus attentius aliquantulum rem. *Miracula*, ex hypotheſi, *permittente Deo æque ab angelo malo ac bono fieri poſſunt. Miracula*, quod pariter ex conceſſis ſumimus, *patrari poſſunt tum in confirmationem doctrinæ veræ, tum falſæ.* Ex his, niſi nos omnia fallunt, illud ſponte ſua ſequitur, *pro veritate doctrinæ ex miraculis nil quid-*

quam

quam effici poſſe, quia illa eodem modo ſeſe habere poſſunt ad mendacium, ac ad veritatem. Ne quid dicamus, Deum pro ſanctitate, ſapientia, juſtitia, ac veracitate ſua, non poſſe indulgere privilegium peſſimi genii ſatelliti, quod ſolis legatis ſuis proprium eſſe voluit: homines a Deo juſſe puniri non poſſe, ac ſufficientem excuſationis rationem habere, ubi mendacium amplectuntur, imo a Deo deficiunt, ſi doctrina Deo adverſa miraculo vero confirmetur, & confirmari poſſit. Diſtinctio, quam idem inſtituit, inter rationem *objective & ſubjective* ſpectatam, per illam *nexum veritatum*, per hanc *nexus perſpicientiam*, intelligens, ut hinc myſteria non ſint *ſupra rationem*, ſi ſcilicet ratio *objective* conſideratur, forte non omnibus arridebit. Quodſi per rationem *objective* ſumtam iſtiusmodi veritatum nexum intelligit, quæ concatenata quadam ſerie ſe invicem excipiunt, ac ex primis principiis ratiocinationis beneficio efficiuntur, myſteria utique ſunt ſupra rationem, quia illa ex ratione ſibi relicta elici nunquam poſſunt. Sin talis intelligitur nexus, qui inter veritates naturales & revelatas inſtituitur, adeo, ut, ſibi has non adverſari, oſtendatur, ferri quidem poteſt, ſed tutius tamen eſſe exiſtimamus, ab ejusmodi diſtinctionibus prorſus abſtinere. Annotationes ſi non ad omnium palatum erunt, venia vel ideo dabitur Autori, quod eædem inter continuas occupationes, dum prela ferverent, fuerint emaſæ; negandum enim non eſt, aliqua curatius ſubigi, atque ordinatius diſponi, potuiſſe. Interim gratiæ ipſi debentur, quod iterata hac editione librum hunc egregium civibus ſuis Belgis notiorem reddere voluerit, hac maxime tempeſtate, qua male ſani homines, proh dolor! multi inveniuntur, qui imaginariæ ſapientiæ perſuaſione turgidi, ingenium atque doctrinam ſuam non melius ſe oſtentare poſſe ducunt, quam ſi æternam Numinis vim resque divinas vel per inſidias impetant, vel, ubi protervia atque malitia gradum fecerit, machinis atque arietibus admotis palam impugnent. Toti Operi Editor ſubjecit Diſſertationem *de exiſtentia ſummi Numinis*, in qua partim, quæ in ipſo Opere prolixius erant diſputata, ſuccincte

Pag. 473.

repe-

repetit, partim, quæ deeſſe videbantur, ſupplet. Argumenta, quæ in medium profert, petita ſunt 1) ex *ſinu mentis* noſtræ, idea Dei a priori & poſteriori, deſiderio ſummæ beatitatis ac conſcientia; 2) *fabrica* hujus *univerſi*, materiæ imperfectione, elegantiſſimo ordine ac finibus; 3) univerſali gentium omnium *conſenſione*; 4) denique a *tuto*. In quibusdam demonſtrationibus nonnulli ratiocinationum nexum integrum deſiderabunt, ſed hoc inde proveniſſe videtur, quoniam multa jamdum ex ipſius libri lectione nota poſuit. Quæ pro adſtruendo argumento *Carteſii* a priori pariter atque poſteriori adducit, illud nondum ita in tuto collocant, ut adverſus ſagaciſſimorum virorum objectiones ſe tueri poſſit. Quo ſimpliciora ſunt argumenta, quæ contra atheos urgentur, eo aptiora eſſe videntur. Charta, qua librarius uſus eſt, ſatis eſt nitida & ſplendida; mendas, quæ paſſim irrepſerunt, peritus Lector facile animadvertere poteſt; Index denique toti Operi eſt ſubjectus.

SIGISM. FRIDER. DRESIGII, A. M. & SCH. Thom. Conr. Animadverſiones in FABRI Theſaurum continuatæ.

Vide *Nova Acta Erud. A. 1738 Menſ. Dec. pag. 687.*

EMENDANDA.

ANTIQVO per *abrogare* Latine, & Germanice per *abſchaffen*, *abthun*, non accurate redditur. Nam paulo infra recte explicatur per *rogatam legem improbare & repudiare*, adeoque Germanis exprimenda eſt locutio *legem antiquare*, *das Geſetz nicht annehmen*, *verwerfen*. Vid. præter *Popmam de different. voc. pag. 3*, Cel. *Dukerus* ad *Florum I, 9, 3.*

ATERINUS. Lex illa male vocatur Aterina, cum, judice Manutio *de Legib. Roman. p. 124*, *Faſcic. II Juris publici Romanorum*, a *Clauſingio* editi, *Ateria vocanda ſit*. Nec in *Gellio XI, 1*, qui in partes vocatur, *lex Aterina*, ſed *Ateria*, præ ſe ferunt optimæ quæque editiones. Vid. ſi placet, *Gronovius* ad dictum *Gellii* locum *p. 517.*

BEL-

Digitized by Google

BELLUM. Hac voce *bellum inteſtinum ac domeſticum* ex *Cic. Cat. 2, 13*, explicatur *bellum civile*, *Uneinigkeit und Aufſtand der Bürger unter ſich ſelbſt*, quae quo minus admitti queant, intercedit alter locus *Catil. 3, 8*, ubi *bellum civile ac domeſticum* occurrit. Itaque, quando *Cicero civile & domeſticum* conjungit, ſine dubio diverſo ſignificatu poſuit hæc duo nomina, & ſane peculiari ſenſu Orator bellum Catilinarium appellare domeſticum videtur, quia illud domi gerebatur. Contra bellum, inter *Pompejum & Cæſarem* geſtum in Hiſpania, Africa, & Græcia, civile quidem erat, ſed non domeſticum. Ergo bellum civile & bellum domeſticum] pro ſynonymis ſimpliciter non ſunt habenda.

CHARAXO. Ubi ita citatur *Apicius Aeropet. 6, 2*, quibus verbis duplex ineſt error. Primo enim *Apicii Liber 6 & Aeropetes* ſunt unum idemque; deinde verba adducta non habentur *Lib. 6 Cap. 2*, ſed *Cap. 9 pag. 176, edit. Almelov.*

CONSCRIBO. Male prima hujus verbi notio traditur *ſcribere, componere, ſchreiben, aufſchreiben.* Proprie enim dicitur, quando *duo ſimul ſcribunt.* Ita *Brutus & Caſſius* ad *Antonium* apud *Ciceronem ad diverſ. 11, 2: De tua fide & benevolentia in nos niſi perſuaſum eſſet nobis, non conſcripſiſſemus hæc tibi.* Ubi legatur *Cortius.* Deinde locus ex eodem *Cicerone ad Attic. 12, 19: De Antonio Balbus ad me cum Oppio conſcripſit*, perperam ad eam ſignificationem refertur, qua *conſcribo* eſt *ſcribo.* Nam & hic de duobus, qui ſimul ſcribunt, adhibetur.

CONTEMNO. Differentiam hujus verbi & *deſpicere* ita Lexicon explicat: *Contemno minus eſt, quam deſpicere.* His contraria prorſus docet *Popma de different voc.: Contemnere eſt parvi ducere, deſpicere, infra ſe exiſtimare. Ita contemnere plus eſt, quam deſpicere.* Utroque rectius, puto, Scholiaſtes *Ciceronis in Verrem Act. 1 Cap. 3: Deſpicimus inferiores, contemnimus æquales, aut deſpicimus vultu, contemnimus animo.* Nam *deſpicio* notat *aliquem tanquam ſe inferiorem intueri.* Cicero *pro Roſc.*

Amer. Cap. 46: *Ut omnes deſpiciat, ut hominem præ ſe ferat neminem.* At *contemno* eſt *aliquem, licet æqualem, non curare, ſeu negligere.* Quando igitur hæc duo verba conjunguntur, etiam atque etiam conſiderandum eſt, utrum de æquali, aut ſuperiore, an de inferiore, dicantur. Nam inferior deſpiciendo plus committit, quam contemnendo. Cicero *in Verr. Act. 1 Cap. 15: Itaque a populo Romano contemnimur, deſpicimur*, ſcilicet ſenatores. Contra, cum æqualis aut ſuperior deſpicere & contemnere dicitur, tum contemtus præſtat deſpicatui. Idem Cicero *d. Cap. 3* de *Verre*, qui jam Prætor & Proprætor fuerat: *Non usque eo deſpiceret contemneretque ordinem ſenatorium.* Idem *de Offic. 2, 10: Deſpiciunt autem eos & contemnunt.* Interim, ſi quis per hæc duo verba ſimul poſita maximum quemque contemtum ſignificari exiſtimaverit, non, opinor, autoritatibus plane deſtituetur.

CORRECTOR. N. 2: *item, qui provinciæ aliquam partem regit, & rectori ſive ordinario Præſidi adjunctus veluti eſt.* Sed, correctores ſub Imperatoribus Romanis non aliquam provinciæ partem ſub Præſide ſeu rectore ordinario rexiſſe, ſed ipſos quoque fuiſſe provinciarum rectores, æque ac Præſides, ex Notitia Imperii tam orientalis, quam occidentalis, patet, ubi Correctores cum Conſularibus & Præſidibus inter dignitates clariſſimorum numerantur. Atque id ipſum etiam probant Inſcriptiones, ex *Grutero* allatæ Huc accedit, quod nullibi diſertis verbis ab Autoribus traditum legimus, Correctores ordinariis provinciarum rectoribus adjunctos fuiſſe. Vide, ſi placet, quæ diſputavimus *de Correctoribus Imperii Romani §. 5 pag. 11 ſeq.*

CORRECTURA. Huic nomini unica tantum ſubjicitur ſignificatio, quæ Latine *munus correctoris*, Germanice *die Ausbeſſerung*, explicatur. Quem ſenſum licet hoc nomen ſuſtinere queat, tamen ille minus recte adſtruitur teſtimonio *Auſonii Parent. 24: Nam correcturæ tibi Tarraco Hi-*

Digitized by Google

eo Hibera tribunal præbuit, affectans esse clienta tibi. Hic enim *correctura* sonat administrationem provinciæ per correctorem factam. Quo sensu occurrit apud *Victorem Cæsar. 35 n. 5: Lucaniæ correctura*, etiamsi hic significatus plane non sit in Lexico annotatus.

CREDULUS. Perperam ad significatum *leichtglæubig* trahitur *Ovidianum Metamorph. 7*, non *vers. 831*, quod *Faber* habet, sed *vers. 826: credula res amor est*, & *Tibulli* locus *2, 7, vers. 1*, non *19*, ut Lexicon legit: *credula vitam spes fovet.* Namque in his duobus locis *credulus* per metonymiam notat *id, quod faciat, ut homines credant.* Comparentur, quæ hac de re jam scripsimus in *Justino quibusdam locis emendato pag. 7 seq.*

DIONYSIA. *Bacchi festa, quæ Græci triennio quoque celebrant.* Quæ verba in *Stephano* quoque leguntur. Nimis generatim, quin falso, hæc de Bacchanalibus Athiensium scribuntur, apud quos, ut in ipso *Fabro* ex *Casaubono* & *Scaligero* docetur, singulis annis celebrantur. Interim tamen *Ovidius Metamorph. 6, 587*, & *Virgilius Æn. 4, 301*, hæc Dionysia trieterica vocant, quod tertio quoque anno non Athenis, sed Thebis, agebantur. Vid. *Lakemacheri Antiqu. Græcorum sacræ pag. 614 seq.*

DISTINEO. Primo inculcatur notio *aus einander halten*, & ad eam probandam producitur locus *Cæsaris de B. C. 1, 25: Rates quaternis ancoris ex quatuor angulis distinebat.* Sed quis non videt, Germanicam interpretationem in loco *Cæsaris* locum non habere, ubi *distinere* est, *an unterschiedenen Orten halten*, uti recte Latine vertebatur *diversis partibus tenere.* Quare, etsi nulla autoritas adducta est, qua significatus, *aus einander halten*, confirmetur, tamen ita usurpavit *Ovidius Heroid. 12, 104:*

Quique maris gemini distinet Isthmos aquas.

Cui jungo *Lucretium 5, 204: Et mare, quod late terrarum distinet oras*, qui locus male explicatur in *Roberti Stephani* Thesauro per *occupat & tenet.* Rectius *Creechius* in *Lucretii* interpretatione per *separat.* Neque altera,

huic verbo ſubjecta, ſignificatio de occupationibus Germanice ſatis commode expreſſa videtur *verwickeln*. Clarius, ni fallor, redderetur *abhalten, aufhalten*.

EFFINGO. *N. 2* videri jubetur *Burmannus* ad *Ovid. Her. 20, 134*, quod falſum. Nam nihil plane loco nominato *Burmannus* de hoc loco monuit. Contra multa commentatur *Heinſius*.

ENERVO. Propria, quin unica, hujus verbi, præeunte *Stephano*, præcipitur notio, & Germanice redditur, *ſchwachen, entkræfften, matt machen*. Sed hæc nec prima, nec ſola, hujus verbi vis. Notat enim proprie *nervos eximere. Apicius 2, 1: Aſſas jecur porcinum, & tum enervas*. Ubi vid. *Humelbergius*, & *Barthius Adverſar. pag. 1716*, qui rarum hunc ſignificatum judicat.

GENISTA. Hac voce per non levem incuriam bis leguntur hæc verba: *Sparto ſimilis quidem magna ex parte, ſed ab eo tamen diverſus*. Vide *Spartum*.

HERCÆUS. *ἑρκαῖος Jupiter appellatus, quia, ut Feſtus annotat, intra conſeptum domus cujusque colebatur*. Hic quidem quo Autore Græce dicatur *ἑρκαῖος*, fateor, me ignorare. Græcum eſt *ἑρκεῖος*. *Herodotus 6, 68: Θεῶν σε τῶν τε ἄλλων κατεσπόμενος ἱκετεύω, καὶ τοῦ Ἑρκείου Διὸς τοῦδε*. Jam vero Græcorum *ει* nunquam Latine ſcribitur per *æ*, ſed vel per *e*, vel per *i* longum. Itaque Latinum eſt *Herceus*, aut *Hercius*, non *Hercæus*. Vid. *Munckerus* ad *Hyginum 91, pag. 147*, & *Heinſius* ad *Ovidium Heroid. 7, 113*.

INCREPO. N. 2: *Tranſit. Liv. 6, 37, pr. increpare aliquid alicui, eſt inclamare, einem zuruffen*. Sed vereor, ut hæc dicantur recte, quamvis quoque in recentiſſima *Stephani* editione habeantur. Verba *Livii* ſunt: *Hæc indigna miſerandaque auditu cum apud timentes ſibimetipſos majore audientium indignatione, quam ſua, increpuiſſent*. Ubi primo notamus, dativum perſonæ, in *Fabro* adjectum, hic non comparere, niſi forte turpiculo errore *ſibimetipſos* ad verbum *increpare* referre velis. Deinde verbum *increpare* non ſimpliciter notat *zuruffen*, ſeu

incla-

inclamare, ſed *clamando exprobrare*. Qui idem ſenſus obtinet in altero illo loco *Livii* 4, 50, pariter allato.

INTERMORTUUS. Minus diligenter palmaria hujus nominis notio commendatur, *halbtodt, erſtorben*. Sonat quippe id proprie, quod, dum res agitur, moritur, ſeu deſinit. Id confirmat locus *Ciceronis pro Milone Cap. 5: Declarant hujus ambuſti tribuni plebis illæ intermortuæ conciones*. Ubi *intermortuæ conciones* non ſunt *futiles*, quod *Cellario* videtur, ſed quæ deſierunt, ſeu abruptæ ſunt incendio, curiæ *Clodii* cremationi exorto. Vid. *Aſconius*, ex quo res erit manifeſta.

LEUCAS. Non ſatis accurate ad hoc nomen refertur ſaltus, amoris cauſa fieri ſolitus, quia ad promontorium *Leucate* pertinet, &, quando a Poetis *Leucas* vocatur, inſulam poni cenſendum eſt pro promontorio. Evolvantur, ſi ita videbitur, quæ hanc in rem copioſius diſputavimus in Commentat. *de Præcipitatione Romanorum pœna publica §. 3 pag. 7.*

LIBS. De hoc nomine Lexicon hunc in modum: *Ventus, qui & Africus, flat contra Aquilonem*, rectèque provocat ad *Plinium*. At minus recte eodem trahitur *Apulejus de Mundo pag. m. 10: Tertius Africus, id eſt, λὶψ, Vulturno reflat.* Nam *Phavorinus* non ſolum teſte *Apuleja*, ſed etiam *Gellio 2, 22*, Africum inter ventos ſeptentrionales, non auſtrales, numeravit. Atque hic monendum exiſtimo, Africum ſcriptoribus nunc auſtralem, nunc ſeptentrionalem, eſſe. Vulgaris eſt ſententia, qua Africus flare dicitur ab occidente hiberno, ſeu inter Notum & Zephyrum. Vid. præter *Plinium Seneca Nat. Quæſt. 5, 16, Vitruvius 1, 16, Vegetius de re milit. 4, 38*, alii. Alteram ſententiam, qua Africus ad ſeptentrionem refertur, tenet *Phavorinus* apud *Gellium* & *Apulejum* locis modo adductis. Atqui ex hac opinione intelligendus eſt *Cæſar Civil. 3, 26: Nacti portum, qui appellatur Nymphæum, ultra Liſſum millia paſſuum III, eo naves introduxerunt. Qui portus ab Africo tegebatur, ab Auſtro non*

erat tutus, leviusque tempeſtatis, quam claſſis, periculum æſtimaverunt. Quo ſimul atque intus eſt itum, incredibili felicitate Auſter, qui per biduum flaverat, in Africum ſe vertit. Quem locum ſic expreſſit *Lucanus 5, 720:*

Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas,
Succedens Boreæ jam portum fecerat Auſter.

Verſum ultimum interpretes *Lucani* non recte acceperunt, qui, per hypallagen expoſitus, nulla laborat obſcuritate. Ceterum ex his duobus locis ipſa luce clarius eſſe puto, Africum ventum eſſe ſeptentrionalem, Auſtro contrarium. Eodem ſenſu explicandus *Virgilius Æneid. 1, 89 ſeq.*

Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus.

Nam primo ab ipſo *Virgilio verſu* ſequenti *106* Africus diſerte vocatur Aquilo. Deinde Africus, qui turbidis ventis annumeratur, ad occidentales, qui Latinis ſunt mites, referri nequit. Quando igitur Notus & Africus in ſcriptore quodam ſimul poſiti reperiuntur, Africus ad auſtrales ventos pertinere non poteſt; quoniam Autoribus non eſt in more poſitum, ex eadem regione cœli duos ventos de eadem re ſimul uſurpare. Quæ obſervatio pariter valet in loco *Horatii Od. 1, 3, 11 ſeq.: Commiſit pelago ratem primus, nec timuit Africum decertantem aquilonibus, nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.* Ubi interpretes verba *decertantem aquilonibus* minus recte ceperunt, cum *aquilonibus* non ſit dativus, ſed ablativus, indicetque Africum a ſeptentrione irruentem. Denique Africo vis tribuitur aquam glacie conſtringendi, id quod nec auſtralibus, nec occidentalibus, ventis adſcribitur. *Propertius 4, 3, 47:*

Nec me tardarent Scythia juga, cum pater altas
Africus in glaciem frigore necſit aquas.

Quæ omnia ut ſatis loquuntur Africum a ſeptentrione flantem, ſic miror, id Viris doctis, maxime Cel. *Drakenborchio*

Digitized by Google

borchio ad Sil. 4, 245, non esse pro eo, ac debuit, animadversum.

CLYURGUS. Quando hoc nomen pro severo judice per Antonomasiam ab *Ammiano* non semel usurpatur, id ad *Lycurgum*, Spartanorum legislatorem, in *Fabro* transfertur. At, *Lycurgum* potius, Athenienſium Rhetorem, cujus vitam *Plutarchus* inter Oratores Atticos descripsit, respiciendum esse, præter alios docuit *Valesius* ad *Ammiani* locum, in *Fabro* laudatum, cui suffragatur *Grævius* ad *Ciceronem Attic. 1, 13*, & B. *Fabricius Biblioth. Græc. Vol. 1 pag. 861 n. b.* quos qui legerit, facile nobis dabit, Lexicon hac quoque in parte emaculandum esse.

LYSIAS. Vocatur in Lexico Syracusanus. Nec negari potest, scriptoribus ita nonnunquam appellari. Interim tamen hoc nomen inde accepit, quod parentes ipsius, Syracusis relictis, Athenas habitatum concesserunt. Cum igitur filium *Lysiam* non Syracusis, sed Athenis, procrearunt, rectius Athenienſis a patria sua, quam Syracusanus a parentum origine, cognominatur. Vid. *Fabricius Bibl. Græc. Vol. 1 pag. 892*, ibique *n. b.*

MENSARIUS. Hoc nomen sine ulla dubitatione explicatur per *argentarius*, *trapezita*, *ein Wechsler*. At, si locos *Livii* & *Ciceronis*, pro hac significatione adductos, evolveris ipsos, invenies, mensarios ibi non dici homines, qui suo nomine suique lucri causa pecuniam fœnore permutant, sed magistratus publice creatos, Triumviros aut Quinqueviros plerumque vocatos. Quamvis igitur in *Fabro* non sit assiduo testimonio comprobatum, *mensarius* idem valere, quod *argentarius*, tamen ea de notione nos dubitare non sinit *Suetonius August. Cap. 3 & 4*, ubi *argentarius* & *mensarius* omnino paria faciunt. Erudite & vere ad hunc ipsum *Suetonii* locum commentatur *Torrentius: Mensarius idem, qui argentarius. Quanquam enim ante Cæsarum tempora mensarii nomen paulo videtur fuisse honestius, cum non nisi de publica ratione diceretur; unde apud Livium nunc Quinqueviros,*

queviros, nunc Triumviros, menſaries creatos legimus, rei numariæ publicæ curatores, Jurisconſulti tamen noſtri, & qui ſub Cæſaribus ſcripſere, indifferenter uſi ſunt. Hinc *Suetonio* addit *Capitolinum* in *Vita M. Antonini Cap. 9*, quæ ſi memoria tenuiſſet Cel. *Duterus*, nunquam, credo, adeo obſecutus fuiſſet animo maledicendi ad *Livium 7, 21*, præſertim cum aut nihil ad rem pertinens objiciat adverſario, aut ſua turpiter vineta cædat.

MUNDUS. N. *3*: *Mundum pro terra, vel hominibus, in ea viventibus, dici oſtendit* Drakenb. *ad* Sil. 3, 911, *ad* 12, 326. *Multo autem frequentius apud Eccleſiaſticos ſonat genus humanum & res humanas. Verum extra eccleſiam ita etiam locutus eſt* Senecа de Provid. Cap. 1; *Si providentia mundus ageretur.* Hic quidem præceptum in Lexico ſignificatum nominis *mundus* non voco in dubium. Sed tantum miror, locum *Senecæ* huc advocari, cum, ut ſequentia diſerte habent, per *mundum* Philoſophus intelligat *terram*, *mare*, *& cælum*, id eſt, hoo univerſum. Quare hic locus transſcribendus eſt ad primam hujus nominis ſignificationem.

OBTENEBRO. Hac voce inter alia ſcribitur: *Sed* Lipſius *legit apud* Lactantium *loco ſupra citato, 4, 19, 3, pro tenebrabitur.* Ubi, mira metamorphoſi, verba ſunt Cl. *Io. Ludolph. Bunemanni* in Præfatione *Lactantio* præmiſſa, in aliquot recentioribus *Fabri* Theſauri editionibus in verbo *obtenebro*, & in *Walchii Lactantio ad Lib. 4 Inſt. 19, 3, Lipſ. 1*, quæ voculæ deſignabant in *Cell.* Lipſienſem primum Codicem, in *Lipſium*, Criticum notiſſimum, mutatum videas.

RECLAMO. Prima huic verbo tribuitur ſignificatio, *repugnare, refragari, ſich darwieder legen, wiederſprechen.* Quod omnino falſum eſſe, quilibet perſpiciet. Proprie valet *iterum clamo, ich ſchreye zum andern mahle, ich ſchreye wieder.* Id quod Lexicon prorſus ignorat cum aliis. Ita eſt in *Phædro 4, 17, 26: Reclamant omnes vindicandam injuriam.* Ubi recte *Scheffer*us, *reclamant*, expo-

ponit, *iterum clamant*, *ut nuper fecerant*, *cum priores legati ſic ſe geſſiſſent.*

REFIXUS tantum in *Fabro* redditur *abgeriſſen*, & ad hunc ſignificatum adducitur quoque *Horatius Carm. 1, 28, 11: quamvis clypeo Trojana refixo Tempora teſtatus.* Sed hic *refixus* eſt affixus, quod vel ex *Ovidio Metamorph. 15, 163 ſeq.* patet.

SOLVO. Prima hujus verbi ſignificatio traditur, *expedire*, *diſſolvere*, *quod erat ligatum*, *læſen*, *auflæſen.* Quam, uti non eſt animus, in dubium vocare, ſic nollem ad eandem relatam eſſe formulam, *fidem ſolvere*, ex *Terent. Andr. 4, 1, 19.* Nam, cum apud Comicum non, quod vulgus facit interpretum, explicanda ſit per *rumpere fidem*, ſed, quod orationis ſeries poſcit, per ironiam, tum recte Cel. *Dukerus* ad *Florum 1, 1, 12*, negavit, *ſolvere fidem* notare, *rumpere fidem*, quandoquidem Latinis eſt *ſervare fidem*, & *promiſſa præſtare.* Id quod, præter locum *Flori*, jam allatum, vel hæc evincere poſſunt teſtimonia: *Plancus* apud *Ciceronem Famil. 10, 21*: *Videam, ne fallar, ſuam fidem ſolutam eſſe*; *Ovidius Heroid. 10, 78*:

Eſſet, quam dederas, morte ſoluta fides.

Plinius Lib. II Epiſt. 12: *Implevi promiſſum, prioriſque epiſtolæ fidem exſolvi.*

SUBMITTO. Quemadmodum prima hujus verbi notio per *herunter laſſen* bene conſtituitur, ſic exempla pleraque minus appoſite producuntur. Nam locutiones, *animum ſubmittere*, *ſubmittere verba*, *ſubmittere ſe ad menſuram diſcentis*, proprie capi non poſſunt. Proprie eſt apud *Suetonium Tib. 20, ſubmittere ſe patri ad genua*, apud *Curtium 9, 5, 18, clypeum ſubmittere*, alibi.

TRIETERICUS. Hanc vocem, in ſuo elemento quærentes remittit *Faber* ad vocem *eteſiæ.* Quam vero revolventibus ne mentio quidem dicti nominis facta occurrit. Quem ipſum errorem jam alias nos notare meminimus. Autoritatem igitur Latinam deſiderantes delego ad *Ovidium Metam. 6, 587*, ut alios in præſenti taceam.

TONO. Minus recte ad propriam hujus verbi notionem, quæ eſt *donnern*, trahitur locus *Virgilii Æneid. 4, 510*:

Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaosque.

Nam quis adeo eſt hebes, qui *tonare*, de ſermone hominis collocatum, proprie intelligendum eſſe exiſtimet? Quoniam igitur impropria illa ſignificatio prorſus eſt neglecta, *Virgilio* licebit addere *Propertium 4, 1, 134:*

Et vetat inſano verba tonare foro.

Quibus in locis quemadmodum cum accuſativo jungitur hoc verbum, adeoque conſtructionem præ ſe fert activorum, ſic metaphorice quoque Neutrum eſt apud *Plinium Epiſt. 1, 20, 19: Non enim amputata oratio & abſciſſa, ſed lata, & magnifica, & excelſa, tonat, fulgurat, omnia denique turbat ac miſcet.*

ADDENDA.

ARUNDO. Huic nomini & locus aſſignatur inter textorum inſtrumenta ab *Ovidio Metamorph. 6, 55:*

Tela jugo juncta eſt, ſtamen ſecernit arundo.
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis.

CALCO. Hoc verbum interdum eandem vim ſuſtinet, quæ ſubjecta eſt verbo *tundo.* Quod in *Fabro* non reperitur. *Apicius 2, 3: Denuo eo ſubtrito ita, ut commiſceri poſſit, mittas piperis grana & nucleos, & calcabis in mortario bene loto.* Vid. *Palladius 2, 20.*

CANDIDUS. Addenda videtur ſignificatio, qua de iis, qui in numerum Deorum relati ſunt, ab Autoribus ponitur. *Virgilius* de *Daphnide* in Deorum numerum relato *Eclog. 5, 56:*

Candidus inſuetum miratur limen Olympi.

Ubi Servius, candidus, id eſt, Deus, ſcribit. *Horatius Od. 1, 18, 11:*

- - Non ego te, candide Baſſareu,
Invitum quatiam.

Ubi fruſtra ſunt interpretes, qui in alia omnia abeunt. Nam Bacchus vocatur candidus, propterea quod inter Deos receptus eſt. Sic *Juvenali Satyr. 6, 526, candida Io,* eſt Io pro Dea nomine *Iſidis* culta. Vide, quæ ſcripſimus *de alba ſtola Pythagoræ §. 21.*

CIBUS. Impropria in hoc nomine ſignificatio nulla plane tradi-

Digitized by Google

traditur, ſi exceperis vulgare dictum: *optima cibus invidiæ.* Nihilo ſecius ſignificat materiam quamcunque, quæ rem, ut cibus hominem, ſuſtentat & auget. *Ovidius Metam. 6, 480:*

Omnia pro ſtimulis, facibus, ciboque furoris
Accipit.

COLLARE. Nulla in hoc nomine apparet ſignificatio præter eam, qua eſt vinculum, quo collum adſtringitur. Sed aliam prorſus vim obtinet, eamque, ni fallor, propriam apud *Apicium 7, 5*: *Aſſatum in collari. Elixatur & infunditur in fretali piper, condimentum, mel, liquamen, & attorretur in clibano, quousque coquatur Elixum vero collare, ſi voles, ſine conditura aſſas & ſuccum calidum perfundis.* Ubi, judice *Humelbergico, collare* ſignificat *cervicem & ejus collique carnem.*

CONFICIO. Significat idem etiam, quod *comedo*, apud *Ciceronem Famil. 9, 18, 4*: *Extremum illud eſt, quod tu neſcio an primum putes, plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos.* Ubi vid. *Cortius.*

CORCYRA. Una tantum inſula hujus nominis refertur, quæ hodie Corfu Venetorum eſt. Sed addenda eſt altera Corcyra, Melæna cognominata, & in ſinu Illyrico haud procul Salonis ſita, cujus meminit *Cæſar Civil. 3, 10*, ibique *Voſſius*, *Plinius 3, 26*, alii.

CRINIS. Addenda eſt ea vis nominis, quam de piſcibus uſurpatum obtinet. *Apicius 2, 1*: *Iſicia de loligine, ſublatis crinibus in pulmentum tundes, ſicuti aſſolet pulpa.* Ubi *Humelbergius*, *crinibus*, *hoc eſt*, *pediculis*, *cruribus*, *brachiis*, commentatur.

DAMNO. Qui ſcriptores de puritate ſermonis Latini perlegerunt, non ignorabunt, a *Scioppio* & *Vorſtio* plane damnatam eſſe locutionem, *damnare ad mortem.* Unde etiam in *Jenſii Collectaneis puræ & impuræ Latinitatis pag. 164* locutionibus minus Latinis eſt inſerta, & in ſubjecta annotatione non tam reſtituta, quam penitus proſcripta, videtur. Nec in *Fabro* hujus rei mentionem videbis ullam eſſe factam, quod tamen in Lexico juventuti cumprimis elegantiis Latinis aſſuefaciendæ non tam oporte-

bat, quam neceſſe erat, fieri. Revocamus igitur in Latium dictionem *damnare ad mortem* autoritate *Taciti Annal. 16, 21: Die quoque, quo Prætor Antiſtius ob probra in Neronem commiſſa ad mortem damnabatur, mitior cenſuit obtinuitque.*

DESIGNO. Duobus huic verbo aſſignatis a *Fabro* ſignificatibus tertius omnino eſt adjungendus, quem obſervavi in *Apicio 7, 4: Deſignas ofellas in cute ita, ut cutis ſic remaneat.* Ad quem locum ita *Humelbergius: Deſignare*, inquit, *vocat, quod charaxare dixit, hoc eſt, ſcarificare, & ſcalpello incidere & perforare.*

DESTRINGO. Non habetur in *Fabro* hujus verbi notio, quando ſignificat *traducere, reprehendere. Phædrus 4, 6, 1: Tu, qui naſute ſcripta deſtringis mea.* Vid. *J. F. Gronovius & Schefferus* ad *Phædrum 1, 29, 2, & Nic. Diſpontinius* in *Collectaneis in Phædrum*, hoc verbo.

DIFFUGIO. Notandus maxime videtur locus *Cæſaris Civil. 1, 82*, ubi hoc verbum ſonat *vitare*, ſeu *defugere.* Verba ſunt: *Contra opinionem enim militum famamque omnium videri prælium diffugiſſe, magnum detrimentum afferebat.* Sic enim Codices ibi legunt manu exarati. Peſſime vero verbum *diffugio* pro *vitare* poſitum contendit *Stephanus* apud *Ciceronem Verr. 3, 18: Diffugerant enim permulti, id quod oſtendam. Non ſolum arationes, ſed etiam ſedes ſuas patrias, iſtius injuriis exagitati reliquerant.*

DIMITTO. Deſideratur hic uſus verbi, quo de *creditoribus* paſſive, & active de *debitoribus*, ponitur. *Plinius Lib. 2 Epiſt. 4, 2: Cum vero ego adductus affinitatis officio, dimiſſis omnibus, qui, non dico moleſtiores, ſed diligentiores, erant, creditor ſolus exſtiterim.* Ubi Cel. *Geſnerus* ad verba, *dimiſſis omnibus*, commentatur, *ſoluta nimirum pecunia.*

EJECUTIO. Deeſt uſus verbi, quo ſonat *depellere, ejicere, expellere. Cicero Philipp. 2, 22, conſules ex Italia excuſſos.* Ubi *Gruterus. Florus 2, 6, 29: Cominus venit, & pepulit a Campania ſua, & ab obſidione Nolæ urbis excuſſit.* Ubi vid. Cl. *Dukerus p. 327.*

FOEDUS. Idem hoc nomen interdum ſignificat, quod *jus, fas. Florus 3, 6, 1: Rupto fœdere generis humani*, ubi vid.

vid. *Grævius. Seneca Hercul. Furent. verſ. 49* : *Fœdus umbrarum perit.* Ubi evolvendus *Gronovius*, quem ſecutus eſt *Grævius*, & addendus *Grotius de J. B. & P. 2, 2, 13.*

IMPENSA. Maxime notabilis, ac fortaſſe primaria, hujus nominis ſignificatio deſideratur, qua idem valet, quod *fartura. Apicius 4, 2, p. m. 110*: *Poſtea patinam perunges, & eam impones cineri calido, & ſic impenſam ſupra ſcriptam mittes.* Ubi videantur, quæ ex *Barthii Adverſariis p. 123 ſeq.* afferuntur. Addatur Lexicon Ruſticum, quod Scriptoribus rei ruſticæ, a Cel. *Geſnero* editis, ſubjungitur, hac ipſa voce, ubi tamen, niſi me omnia fallunt, præter rem ad hunc ſignificatum trahitur locus *Auſonii Idyll. 18*: *ſeptima in Augeæ ſtabulis impenſa laboris.* Nam, cur hic per *impenſam laboris labor impenſus* intelligi nequeat, non ſane video.

IMPENSUS. Eadem huic adjectivo adjicienda eſt ſignificatio, quam modo aſſeruimus nomini *impenſa. Plautus Captiv. 4, 2, 26*:

Væ miſero illi, cujus cibo ille factus eſt impenſior.

Ad quem locum, ſi lubet, evolvi poterit *Taubmannus.*

INCREPO. Non tantum ſonat neutraliter, *laut ſchallen*, quod Lexicon monet, ſed active quoque, *ſchallen machen. Ovidius Heroid. 3, 118*:

Threiciam digitis increpuiſſe lyram.

Quæ ipſa verba leguntur pariter apud eundem *Amor. 2, 11, 32.*

INDUSTRIA. Adducenda quoque hic videtur differentia a Lexico plane omiſſa, quam *induſtria* & *diligentia* habent, quando minime raro conjunguntur. *Cicero in Verrem Act. 1 Cap. 11.*: *Induſtriæ diligentiæque capiam fructum*, ubi Scholiaſtes ita: *Induſtria, qua invenimus, diligentia, qua inventum perficimus.*

LATRO. Hæc vox non raro in Scriptoribus occurrit de civibus perduellibus, quemadmodum idem ſignificatus jam probatus in *Fabro* legitur de nomine *latrocinium. Cæſar Civil. 3, 109* : *Ut potius privato paucorum & latronum conſilio, quam regno, ſuſceptum bellum videretur. Cicero Philipp. 2, 3* : *Qui tibi, ut tute gloriari ſolebas, detulerat ex*

latronibus ſuis principatum. Idem nomen de maritimis latronibus poſuit *Florus 3, 6, 2*, ubi vide *Dukerum.*

NOVUS. Quando hoc nomen de ætate hominis dicitur, & eum juvenili paria facit, ignoratur a *Fabro.* Quo tamen ſenſu habet *Ovidius Amor. 2, 4, 45:*

Me nova ſollicitat, me tangit ſerior, ætas,
Hæc melior ſpecie corporis, illa ſapit.

NUBO. *N.* 2 addi meretur uſus verbi, quem habet in pathicis & viris muliebria patientibus *Martialis 1, 25, 4:*

Qui loquitur Curios aſſertoresque Camillos.
Nolito fronti credere, nupſit heri.

OCCURRO. Verbum hoc interdum valere videtur idem, quod *accurro. Cic. Fam. 4, 8, 4: At ego, ſimul atque audivi, invocatus ad ſubſellia rei occurro. Suetonius Calig. Cap. 39: Litigatorum plerique, quod occurrere abſentes ad vadimonium non poſſent, cauſa caderent.* Quæ forſitan momenti aliquid afferre poſſunt iis, quæ in *Fabro* monentur *n. 6.*

ORO. Eſſe differentiam inter *oro* & *rogo*, exinde abunde conſtat, quod hæc duo verba nonnunquam conjunguntur. *Cicero Tuſcul. 4, 36: aut rogandi orandique ſunt, ut, ſi quam habent ulciſcendi vim, differant in tempus aliud. Oro* quoque plus eſſe, quam *rogo*, eodem magiſtro *Cicerone* ſcimus *Famil. 2, 7: Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te ſingulari, rogo atque oro.* Quæ vero iſta ſit differentia, ne verbo quidem attigit Lexicon. *Popma* eam ita tradit: *Orare eſt humiliter & cum veneratione petere; rogare cum precibus ſupplicare.* Quæ uti non improbo, ſic clarius idem mihi videtur inculcaſſe *Aſconius Divinatione in Verrem Cap. 2: rogare, ut hominem, orare ut Deos.* Cui ſuffragatur Sholiaſtes: *Rogamus homines, oramus Deos. Eſt & alia differentia. Rogamus verbis, oramus vultu, lachrymis, geſtu.*

PES. N. 5 addendus eſt ille uſus nominis, quando non pedes, ſed ipſum genus carminis, ex pedibus conſtans, indicat. *Horatius A. P. 80: Hunc ſocci cepere pedem grandesque cothurni.* Ubi non ſimplex pes, ſed totus ſenarius, eſt intelligendus, judice *Bentlejo* ad *Horatii Epiſt. 1, 19, 23*, qui plura ſuppeditabit.

POL-

Digitized by Google

POLLICEOR. Unam tantum huic verbo ſignificationem in Lexico aſſignatam legimus, cum illa tamen vel maxime tenenda & adjungenda nobis quidem videatur, ubi de auſpiciis uſurpatur, & idem eſt, quod *portendere*. Semel atque iterum ſic legitur apud *Florum 1, 1, 7: Ita illi*, ſcilicet vultures, *aſſuetæ ſanguine & præda aves pollicebantur; 2, 7, 7: Manifeſtam victoriam nata in prætoria puppe laurus pollicebatur.*

PORRIGO. Hoc verbum valere videtur *occidere, erlegen*, apud *Martialem Spectac. 15, 7:*

Et volucrem longo porrexit vulnere pardum,
Præmia cum laudis ferret, adhuc poterat.

PRÆLIUM. Interdum ſonat *bellum*, *Juſtinus 3, 6, 7: Interjecto deinde tempore poſt reditum ſuorum aucti & claſſis & militum robore prælium reparavere.* Addantur, ſi placet, quæ ſcripſimus in *Juſtino quibusdam locis emendato pag. 6 ſeq.*

PUGNUS. Omiſſa hic eſt notio, qua ſignificat id, quod pugno continetur, quemadmodum in ipſo *Fabro* recte accipitur & explicatur diminutivum *pugillus n. 2, eine Hand voll. Apicius 3, 10: Porros maturos fieri, pugnum ſalis, aquam & oleum mixtum facies.*

QUOTIDIANUS. Hic addi merentur *quotidiana verba* apud *Ciceronem Fam. 9, 21: Epiſtolas vero quotidianis verbis texere ſolemus.* Ubi legantur, quæ annotavit *Cortius.*

RADO. Non eſt in Lexico obſervatum, hoc verbum, de piſcibus collocatum, idem ſonare, quod *deſquamare.* Habet hoc ſenſu *Apicius 4, 2: Mullos rades, in patina munda compones.* De quo verbo evolvatur ad hunc locum *Humelbergius pag. 122.*

RAPTUS. Vis huic nomini quoque ſubjicitur lacerandi, ſeu ſecandi, apud *Apicium 4, 2*, ubi *pullus raptus* eſt, interprete *Barthio Adverſar. p. 1800, laceratus, diſſectus, ut Orpheum a mulieribus raptum dicit Poeta, id eſt, diſcerptum.* Reſpicit ſine dubio locum *Statii Silv. 5, 3, 16*, quem *Faber n. 2* explicat, *ante diem exſtinctus.* Recte, an perperam, jam non interpretor, cum me non fugiat, ipſum *Barthium* ad *Statii* dictum locum *pag. 464* cum *Fabro* facere, & *raptum* ad immaturam mortem referre.

REPE-

REPETO. Nonnunquam hoc verbum eſt, quod *poſco*, e. g. apud *Ciceronem Divin. in Cæcil. Cap.* 5, *jus ſuum repetere*, *in Verrem* 5, 63, *pœnas ab aliquo repetere*, apud *Juſtinum* 19, 1, 4, *vectigal repetere*. Atque hoc ſenſu capiendum arbitror locum, quem ſe magnus *Grævius* fatetur non intelligere apud *Ciceronem* in *Orat. ad Quirites poſt reditum Cap.* 9: *Bene meritos quin colas, nec exorari fas eſt, nec id reipublicæ repetere utcunque neceſſe eſt*, h. e. nec reſpublica neceſſe habet, ut id poſcat.

SIDUS. Metaphorica hic deſideratur ſignificatio, ubi eodem ſenſu, quo *lumen*, de iis reperitur, qui in familia & gente quadam elucent, & præ ceteris exſplendeſcunt. *Ovidius ex Pont.* 3, 3, 2:

O ſidus Fabiæ Maximæ gentis, ades.

SOLIDUM. Peculiaris ſenſus huic verbo ineſſe videtur apud *Florum* 2, 2, 9: *Coactique hoſtes quaſi in ſolido decernere.* Ubi *in ſolido decernere* Index *Floro* additus exponit *terreſtri prælio*, ita, ut *ſolidum* hic poſitum videri poſſit pro *terra* ſeu *continenti*.

SOLITUDO. Singulari ſenſu dicitur in illo *Terentiano Adelph.* 3, 2, 5: *Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.* Ubi, *Donato* interprete, *ſolitudo a defenſoribus* intelligitur.

SOLUS. N. 4 redditur *der oder die keinen Ehegatten hat, verlaſſen iſt.* Hic adjici ſuo jure debet ille ſignificatus, quo de abſentia amicorum cognatorumque ponitur. *Terentius Eunuch.* 1, 2, 67: *Sola ſum, habeo hic neminem, neque amicum, neque cognatum.*

SUPERI. Addenda huic voci eſt notio, ubi de viventibus uſurpatur, & inferis ſive mortuis opponitur. *Vellejus Paterculus* 2, 48, 2: *Quam apud Superos habuerat, magnitudinem illibatam detuliſſet ad inferos.* Huc pertinet *Virgilius Æneid.* 2, 91: *ſuperis conceſſit ab oris.*

TENEO. Fruſtra in *Fabro* quæſieris illum verbi uſum, quo reſpondet *duro*, & neutraliter uſurpatur, in Hiſtoricis minime raro obſervandum. *Livius* 2, 3: *Per aliquot dies ea conſultatio tenuit*, i. e. durav t. Vide *Dukerus ad Florum*, 4, 2, 13. *p.* 726. Non tamen diſſimulandum, ſubintellecto pro re nata accuſativo verbum hoc explicari poſſe.

VELLUS. N. 2 addenda notio, qua de *nive* reperitur. *Martialis* 4, 3, 1:

Adſpice, quam denſum tacitarum vellus aquarum
Deſluat in vultus Cæſaris, inque ſinus.

Ubi *vellus aquarum* eſt *nix.* De illo vero ſignificatu, quo *vellera* de nubibus dicuntur, evolvi poterit *Taubmannus* ad *Virgil. Georg.* 1, 397.

VESTIS. Tam late hoc nomen apud Latinos patet, ut etiam pro ſtragulis & aulæis locatum hinc inde obſervetur. *Virgilius Æneid.* 1, 643:

Arte laboratæ veſtes oſtroque ſuperbo. Vide *Cic. Verr.* 1, 10.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXL.

M. MANILII ASTRONOMICON, EX RECENſione & cum Notis RICHARDI BENTLEJI.

Londini, typis Henrici Woodfall, ſumtibus Pauli & Iſaaci Vaillant, 1739, 4 maj.

Alph. 1 plag. 18.

Prodit tandem aliquando *Manilius*, cujus edendi, & a mendis quamplurimis purgandi, conſilium *Rich. Bentlejus*, Criticus incomparabilis, jam ante hos viginti annos literatæ civitati ſignificavit. Ipſe quidem typorum curam, provectiori ætate impeditus, non in ſe recepit, verum nepoti ex fratre, qui fortunato omine patrui nomen gerit, commiſit. Neque tamen ideo admiſſum eſt quidquam, in quo ſpe & voto ſuo excidiſſe ſe ſentiant harum literarum ſtudioſi, quandoquidem totum volumen magno numero criticarum obſervationum, tanquam tot gemmarum, diſtinctum illius *Bentleji* eſt, cui jam præclara de *Flacco*, *Terentio*que, merita in arte critica principatum jure meritoque vindicarunt. Sane, quod ipſe Editor in Dedicatione ad *Thomam Holleſium*, novi Caſtelli Ducem, Academiæ Cantabrigienſis olim alumnum, nunc Seneſchallum, lubens fatetur, *patruus ipſi* Manilium *ſuum*, *jam olim prelo deſtinatum ac deſcriptum*, *ſed fato quodam ad hoc uſque tempus reſervatum*, *ea lege*, *iisque conditionibus*, *tradidit*, *ut ſuo nomine Duci dedicaret*, *libens ipſe editurus*, *ſi modo per ætatem rebus hiſce levioribus vacare amplius licuiſſet.* Quæ alii ſub exordium novarum editionum præfari utplu-

rimum ſolent, de nomine Autoris, de patria, cujus celebritatem doctrina adauxit ſua, de tempore, quo vivus volitavit per ora virum, in *Manilio* adeo infirma ſunt ac lubrica, ut certum nihil, pauca veriſimilia, queant ſtatui. Si dicendum, quod res eſt, nomen ejus, qui ligato ſcribendi genere hoc de rebus Aſtronomicis Poema compoſuit, tenebris plus quam Cimmeriis obvolvitur. In Codicibus conſtans ſcriptura non exſtat, imo in antiquiſſimis penitus deſideratur. Equidem in fronte Gemblacenſis, qui ante 800 annos manu videtur exaratus, *Manlii Poetæ* nomen legitur, ſed, iſtud ævo recentiori acceſſiſſe, ductus literarum clare ſatis evincit. Lipſienſis Codex, 700 ferme annorum, titulum hunc manifeſto falſum exhibet: *Arati Philoſophi Aſtronomicon Liber primus incipit. Voſſianus*, cujus ætas ultra tria Secula proferenda non eſt, ſic habet: *Marci Mallii Antiochi Pœni Aſtronomicon D. Octavio Quirino Auguſto.* Caſſinenſis denique, cujus autoritatem *Laur. Bonincontrius* ad ſidera, ſed immerito, tollit, Carminis Autorem *Q. Manlium Poetam illuſtrem* nominat. Hujus ſcripturam, quamvis plerique omnes catervatim ſequantur, fundamento ſatis valido niti, negat & pernegat *Bentlejus*. Etenim confectam rem eſſe arbitratur, neutrum *Manliorum*, qui a *Plinio XXXV, 17, XXXVI, 10,* commemorantur, de re Aſtronomica ceciniſſe, quamvis alter *Aſtrologiæ conditor*, alter *Mathematicus*, in locis mox excitatis vocitetur. Contra illum temporis pugnat ratio; huic omiſſum in MStis melioris notæ nomen, quod P. *Jo. Harduinus* obſervavit, obeſt. Atque adeo ita tandem rationes ſubducit Vir Clariſſimus, ignobiliorem Mathematicum fuiſſe Poematis Autorem, imo nec ipſum opus perfeciſſe, illudque, ubi per multa Secula delituiſſet, a quodam e populo, ut erat, literato orbi oblatum, imo, ſi quo in loco forſitan hæſiſſet editor, turpiſſimis laciniis commaculatum interpolatumque fuiſſe. Inde factum credit, ut in Grammaticis veteribus nullus Poetæ noſtri locus allegetur. Hinc derivat veterum Codicum de nomine Autoris ſilentium, quod recentiores, intempeſtiva feſtinatione ſuppleturi, *Manlium Plinianum* Ἀστρολογίας conditorem, quippe qui ad

Præf. pag. 10.

11.

tale

tale quid compilandum idoneus videbatur, communi ſuffragio Autorem proclamarunt. Incertior nomine vatis eſt patria, in obſcuro forte quodam Aſiæ oppido quærenda. Id ut nobis perſuadeamus, cum conſtructione, quæ aliquoties a venuſtate Romana penitus abhorret, tum ignorantia mathematum, quæ tempore *Auguſti* Romæ ſat craſſa adhuc fuit, merito adducimur. Fuere tamen, qui Romæ natum *Manilium* quovis pignore certarent, binis commoti ex *Libro IV* Carminis Aſtronomici locis. Prior eſt *v. 41*: Pag. 10.

Speratum Hannibalem noſtris ceciditſe catenis;

poſterior *v. 776*:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.

Sed utriusque verſiculi ſuppoſitio argumentum pondere ſuo ac gravitate exuit. In poſteriori ultima τῦ *Remus* ſyllaba inepte producta falſitatem demonſtrat. Prior, qua voces, qua res, plurimas habet inconcinnitates. *Speratum ceciditſe* temporibus pugnat. *Cadere catenis* barbarum eſt; *noſtris* falſum. Vid. *Silius Ital. Pun. XVII, 368.* Denique & *ætas*, qua *Manilius* floruit, ſat certo definiri non poteſt, patet tamen ex aliquot locis, imo ex ipſa Carminis inſcriptione, illa tempeſtate, qua habenas imperii *Auguſtus* tenuit, *Manilium* ad ſcribendum Carmen animum appuliſſe. Accedit argumentum ex more quodam, Genitivos, duplex *i* in fine habentes, per *i* ſimplex formandi, eo tempore uſitato, poſtea autem, imo imperante adhuc & ſeneſcente *Auguſto Cæſare*, immutato. Vid. *Bentlejus* ad *Terentii Andr. Act. II Sc. 1 v. 20.* Cum enim veterem ſcribendi rationem ubivis *Manilius* ſequatur; videtur etiam ante mutationem, carmini inprimis idoneam, opus ſuum perfeciſſe. Quæ contra hanc ſententiam in medium afferri ſolent, exilis ſunt ponderis ferme omnia. Dixit quidem *Manilius dodecatemorii II, 693*; ſed ſemel dixit, & hoc eam ob rationem fecit, quo preſſius vocem mere Græcam imitaretur. Nec eſt, quod ex ſilentio veterum de *Manilio* concludamus. Namque ita & *Curtius* & *Velleius Paterculus* ἀυθεντίας laude exciderent. Sed adſunt, qui, choream ducente *Gevartio*, indignum ſelicitate

Seculi *Auguſtei* ſtilum *Manilii* eſſe clamant, eamque ob rationem *Theodorum Mallium* Conſulem, qui honores ſub *Theodoſio M.* obiit, Carminis autorem faciunt, infeliciter ratiocinantes. Quid enim mirum, ſi homini peregrino aliquid peregrinum inter ſcribendum excidat? Quid? quod graviora, quæ *Gevartium* imprimis offenderant, menda emendata fuerunt a *Bentlejo*, aut *εἰς κέφαλαια* amandata. Severiorem etenim artis criticæ magiſtrum egit Vir Clariſſimus, ope uſus & MStorum quorundam, quæ Gemblaci, Lipſiæ, Venetiis, Lugduni Batavorum, in Collegio corporis Chriſti Oxonienſi, in Bibliothecis Bodlejana & Palatina, aſſervantur, & editionum optimarum, ex recentioribus omnium, ex vetuſtioribus Bononienſis de A. 1474, Italæ cujusdam incerti temporis & loci, Romanæ de A. 1484. In libro typis deſcribendo normam editionis *Scaligerianæ* poſterioris ſecutus eſt, emendationum ſuarum cauſas in notis ubivis explanavit, verſusque ſpurios Italicis characteribus diſtinxit. Nos exemplo *Libri primi* probabimus, quam severa lege judicaverit, priſtinæque integritati reſtituerit, *Manilium Bentlejus*. Reprobati rejectique ſunt verſus quamplurimi, videlicet *31-39, 44, 128-131, 167, 171 ſeq. 176, 197, 214, 225, 226, 235, 245, 284, 285, 298, 343, 365, 378, 379, 405, 406, 407, 435, 436, 442, 459-462, 499, 500, 524, 527, 653, 654, 661, 662, 663, 705, 741, 803-806, 810, 888*, quibus hoc fatum rationes non validæ ſatis, ne dicamus vanæ, nonnunquam pepererunt. Dum enim *v. 31-39* exulant, mire turbari ſenſum, itidemque per defectum *v. 225 ſeq.* durum effici, nemo non videt. Dum *v. 171 ſeq.* reſecantur, quia non ſatis rotundi ſunt, nec mori *Maniliano* congruunt, audacter ſatis aſſeritur, melioris notæ Poetas omnino pati manes nullos. Quid? quod ſæpius in propatulo ſunt conjecturæ, quibus integritas textus ſervari poteſt. E. g. *v. 167* adulterinus habetur, quoniam *τὸ imaque* ad *tellus* refertur, cum tamen *τὸ orbis* præceſſerit. Quodſi autem reponas: *Imus & in cunctis mediam tenet undique ſedem*; nihil ſupereſt, quod offendat. *V. 661 ſeq.* proſcribuntur, quod ignavum videbatur ſcribere:

Hic

Hic terreſtris erit, quia terram *amplectitur, orbis,*
Et mundum *plano præcingit limite gyrus.*

Ut ignaviam demas, lege: *Atque illam plano* &c. Profecto durus & immitis habetur a nobis medicus, qui, quod unum alterumve membrum vitio laborat, totum corpus perdere non dubitat. Sed dandum aliquid conjecturis, nec putamus ægre laturum magnum *Manilii ἰατρεαλίπλην*, ſi hoc judicio noſtro cum cura lectas nobis, quas ipſe edidit, animadverſiones comprobemus. In emendando ſane tantum ingenii acumen oſtendit, ut elegantius quidquam aut venuſtius ne cogitando quidem deprehendi queat. Ex e multis exemplorum bigam. *Lib. I v. 358* omnes, etiam optimæ notæ, Codices ita legunt: - - - *Succedit iniquo*

Diviſum ſpatio, quoi tertia lampada dispar
Conſpicitur paribus, deltoton nomine ſidus.

Nullum eſt dubium, quin verba hæc ſic accipienda ſint, eſſe unam ex tribus deltoti ſtellis majorem ceteris lucidioremque. Quid autem eſſe poteſt durius genioque linguæ Latinæ magis contrarium hac licentia, quæ *τὸ lampada* pro Nominativo lampas ponit, & *τὸ quod* contra omnium exaratorum manu librorum fidem in *quoi* commutat. Hisce difficultatibus magno animo *Bentlejus* obviam iturus, emendat: Quod *tertia* linea *diſpar conſpicitur*. Præclare & commodiſſime! Linea etenim deltoti tertia diſpar longitudine, non ſtella luce ac ſplendore disjuncta, ſigno nomen peperit. Sic enim *Avienus* de baſi deltoti:

Tertia, *quæ ſtantes ſuſtentat* linea *ductus*
Parcior, haud ſimili ſeſe ſub limine tendit.

Et *Germanicus*, de re eadem facturus verba:

Tres illi laterum ductus æquata duorum
Sunt ſpatia, unius brevius, *ſed clarior ignis.*

Scholiaſtes Arati Phænom. v. 234: Τὸ Δελτωτὸν τρίγωνόν ἐϛιν, ἰσοσκελὲς, οὐκ ἰσόπλευρον. τὰς γὰρ κατιούσας πλευρὰς ἴσας ἔχει, τὴν δὲ κάτωθεν ὑπολειπομένην βραχυτέραν ἐκείνων. *Lib. I. v. 421* Argo ſic deſcribitur:

Emeritumque magnis mundum tenet acta procellis.

Quid ſit *emeritus mundus*, quomodo illum Argo *teneat*, vix Oedipus definiet. Inde *Bentlejus* medicinam parat, adeo quidem felicem, ut, *Manilium* imitatione *Virgilii Æn. VI, 83*, ita ſcripſiſſe, ob conſpirantem literarum ductum, quovis pignore certes:

Emerita & magnis tandem defuncta periclis.

Lib. I v. 811, ubi de Cometis tractatio initium capit, legitur:

Sunt etiam raræ ſortis natalis euntes.

cujus quidem propoſitionis veram notionem nemo facile inveniet. Nos ſane calculum *Bentlejo* addimus, ſanum penitus exulare ſenſum. Hunc loco deſperato reddit Vir ſummus, ac ita ſcribere ſuo quidem periculo jubet: *Sunt etenim* (eſt enim verſus antecedentis reddita hio ratio) *raris orti natalibus* (rarius apparentes) *ignes*. Inſertas etiam hinc inde reperiet Lector petitas ex Aſtronomia veterum obſervationes, quali de meteoris *ἀίγας* vocari ſolitis *Libri I verſus 841 pag. 61* illuſtratur. Acceſſit figura orbis cœleſtis, ex globo antiquo, qui Romæ in ædibus Farneſianis aſſervatur, & a *Franc. Blanchino* notis explicabitur, ope *Martini Foulkeſii* depicta. Frontem libri imago *Richardi Bentleji*, æneis inciſa tabulis, exornat, cujus quidem vultus, quanta de eo ſperare queat literata civitas, vel primo intuitu declarat.

EXERCITATIONES VITRUVIANÆ PRIMÆ, hoc eſt, JOANNIS POLENI Commentarius criticus de M. VITRUVII POLLIONIS Architecti X Librorum editionibus, nec non de eorundem editoribus, atque de aliis, qui Vitruvium quocunque modo explicarunt aut illuſtrarunt. Additæ ſunt Exercitationes Vitruvianæ ſecundæ, hoc eſt, JO. BAPTISTÆ MORGAGNI, in Patavina Academia rei Anatomicæ Profeſſoris Primarii & Præſidis, Regiar. Scient. Societatum Pariſienſis & Londinenſis Sodalis, nec non Socii Acad. Imper. Petropol. Epiſtola, in qua agitur de quodam Vitruvii loco, ad rem medicam attinente; M. Vi-

Digitized by Google

Vitruvii Pollionis Vita, conſcripta a BERNARDINO BALDO, *Urbinate, cum Annotationibus* JOANNIS POLENI; *Anonymi Scriptoris Compendium Architecturæ Vitruvii, cum Annotationibus* JOANNIS POLENI.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfrè, & proſtat Venetiis apud Franciſcum Pitteri, 1739, 4 maj.

Alph. 1 plag. 5.

Vicit ſine dubio omnium, qui ipſum anteceſſerunt, *Vitruvii* interpretum diligentiam atque merita Cel. *Polenus*, Vir in re literaria mirifice verſatus. Quanquam enim jam plures exſtant, qui ſuis hunc Autorem lucubrationibus illuſtrarunt, *Guilielmus Philander*, *Bern. Baldus*, *Dan. Barbarus*, *Claudius Perraultus*, *J. A. Fabricius*, aliique plures, illi tamen omnes palmam Noſtro jure meritoque concedent. Hic ſcilicet, poſtquam in *Sex. Julii Frontini* de Aquæductibus urbis Romanæ Commentario fidei antiquæ reſtituendo atque explicando, quid valeant humeri, jam luculenter ſatis demonſtravit, majora nunc aggreditur, atque illud quidem non minori conſilio, quam ſucceſſu. Neque enim ſolum de heroe ſuo, ejusdemque librorum diverſis editionibus, ſed & de ipſis editoribus, & varii generis interpretibus, præclare meretur. Ita e. g. quando primam editionem percenſet, quæ ſine titulo in fronte, ſine temporis, loci, vel typographi, adjecta notatione, incipit: *Jo. Sulpitius Lectori ſalutem. Cum divinum opus Vitruvii* &c. & adjunctum habet *Sexti Julii Frontini, Viri conſularis, de aquis, que in urbem influunt, libellum mirabilem, Jo. Sulpitii*, cognomento *Verulani*, vitam ſtrictim ac breviter exponit. Quod vero princeps ſit & rariſſima iſthæc literatiſſimi viri editio, ex Epiſtola ejusdem ad *Riarium*, patrem purpuratum, confirmat, ubi hæc leguntur: *Collatis enim multis id genus libris, & inprimis uno noſtri Delii manu ſatis accurate perſcripto, eum mihi laborem aſſumſi, ut - - redderem unum imprimendorum archetypum adeo emendatum, ut par-*

parvus labor cuivis alteri ejusdem rei ſtudioſo relinqueretur - - primus hoc in ſtudio curro &c. Quem etiam ad modum ante illa verba ſtatim ab initio dicitur: *Cum divinum opus Vitruvii non modo ſtudioſis, ſed reliquis hominibus, ſi in exemplaria innumera diffunderetur, multum conferre poſſe animadverterem; ceſſantibus id agere aliis, ut puto, in melioribus occupatis, quod diu multumque ad publicum uſum deſideravi, ipſe tandem effeci.* Deinde, Romam eſſe locum impreſſionis, non ſine veriſimilitudine conjicit. Porro etiam credibile facit, annum 1486 iſtius editionis natalem eſſe, cum bellum, ſedente *Innocentio* VIII, a Romanis geſtum, cujus exitus in Dedicatione, ut res nova, commemoratur, eodem anno exſtinctum, paxque die 12 Auguſti compoſita fuerit. Immo vero de ipſa denique impreſſionis forma, de accuratione, de conſenſione cum Codicibus manuſcriptis, atque a *Jocundiana* editione diſſenſu, non contemnenda quædam affert. Excepit hanc primam editionem Florentiæ A. 1496 impreſſa, cui, præter *S. Julium Frontinum*, duo *Angeli Politiani* Opuſcula adjecta leguntur. Sequenti anno eadem illa Venetiis per *Simonem Papienſem*, *Bivilaquam* dictum, repetita fuit, cui præfixum habetur *Cleonidæ harmonicum introductorium*, *interprete* Georgio Valla, *Placentino*. Itidem A. 1511, atque iterum 1513, *Jocundi* prodiit editio, cujus quæ ad vitam ſpectant plurima momenta, Cel. *Polenus* enarrat. Prima in linguam Italicam *Vitruvii* converſio fuit *Cæſaris Cæſariani*, Comi A. 1521 fol. maj. vulgata. Qua data occaſione vitam interpretis luculenter Noſter exponit, qui & reliquis editionibus, interpretationibus, earundemque autoribus, parem ſollicitudinem atque accurationem impendit; e. g. ubi verſionem Italicam, *Perugiæ* A. 1536, fol. a *Jo. Baptiſta Caporalio* editam; ubi *Gulielmi Philandri Caſtilonii Galli*, civis Romani, in decem Libros *M. Vitruvii Pollionis* Annotationes, Romæ A. 1544 apud *Jo. Andr. Doſſena*, *Taurinenſem*, impreſſas; ubi *Claudii Ptolemæi* Epiſtolas, Venetiis A. 1547, in 4, lingua Italica vulgatas, (quas inter una eſt ad *Auguſtinum* Comitem *de Landis*

Landis A. 1542 ſcripta, in qua ſtudiis Architecturæ & nobilium quarundam aliarum artium, perficiendi atque etiam illuſtrandi libros *Vitruvii*, nova quædam ratio tam fuſe diligenterque proponitur, ut illa Epiſtola inſtar libri ſit; ubi aliam Venetam ex Italica interpretatione *Danielis Barbari*, electi Patriarchæ Aquilejani, editionem de A. 1556, fol.; ubi *Scamillos impares Vitruvianos*, a *Bernardino Baldo*, Urbinate, nova ratione explicatos in libro, Aug. Vind. 1612, 4, edito; ubi *Claudii Salmaſii* Plinianas Exercitationes, quibus etiam *Vitruvii* multa loca explicantur partim, partim emendantur; ubi Gallicam tandem *Claudii Perraultii* verſionem, quæ Pariſiis A. 1673 in fol. maj. lucem publicam adſpexit, allegat; de his omnibus ſimul eruditiſſimis viris varia non ſane contemnenda affert. Fuſiſſimus autem eſt in *Claudii Ptolemæi* ac *Danielis Barbari* vitarum curriculis illuſtrandis. Finem imponit Cel. *Polenus primis* illis *Exercitationibus*, nominando & deſcribendo Codices manu exaratos, quorum auxilio fultus fuit, numero viginti duos, celeberrimarum, præſertim apud Italos, Bibliothecarum ornamenta, ac mirificæ, quam eruditiſſimus Autor navavit, operæ documenta omnino luculentiſſima. Sed properandum eſt nobis ad *Exercitationes ſecundas*, ubi primo quidem loco Celeberrimi Collegæ ſui, *Jo. Bapt. Morgagni*, Epiſtolam limatiſſimam optimus *Polenus* nobis legendam dedit. Hæc, ad ipſum *Polenum* ſcripta, qui munere Profeſſoris Mathematum in Academia Patavina glorioſe fungitur, quendam *Vitruvii* locum ex *Libri I Cap. 6* conſiderat, ubi verba ſic habent: *Vitia autem ſunt, quæ difficulter curantur, in regionibus, quæ ſunt ſupra ſcriptæ, hæc, gravitudo, arthretis, tuſſis, pleuritis, phthiſis, ſanguinis ejectio, & cetera, quæ non detractionibus, ſed adjectionibus, curantur.* Atque illum omnino locum, ex *Jocundi* editione depromtum, perquam eleganter explicat atque emendat *Morgagnus*. Excipit eruditiſſimam hanc Epiſtolam *Vitruvii Vita*, recuſa quidem, ſed, præter annotationes, elegantiſſima Præfatione ornata. In eadem illa de variis vitæ *Vitruvianæ* ſcriptoribus tempeſtive diligenterque

egit Noſter. Ita nimirum *Guilielmus Philander* ſuis annotationibus, editis A. 1544, in decem *Vitruvii* Libros *de Architectura*, præpoſuit *Vitruvii Vitam*, quam ex ipſo Opere collegerat; eandemque paulo auctiorem iterum edidit A. 1552, una cum *Vitruvii* libris. Jejune magis *Vitruvii* vitam conſcripſit *Daniel Barbarus*. Ea legitur in Italicis librorum *Vitruvii* editionibus, quæ ſtudio & cura ejusdem *Barbari* A. 1556 & 1567 lucem adſpexere. Inſeruit etiam *Vitruvii* vitam *Jo. Nic. Funccius* Tractatui *de virili ætate linguæ Latinæ P. II.* Neque minus ornate de eadem ſcripſit Ill. Marchio *Scipio Maffejus* in Opere eximio, quod inſcribitur *Verona illuſtrata*, *P. II pag. 11.* Varia etiam de *Vitruvio* protulit Abbas *Jo. Amicus* in libro, cui titulus eſt: *L'Architetto Prattico*, edito Panormi A. 1726, *pag. 103.* Diligentior vero ceteris & copioſior fuit *Bernardinus Baldus*, cujus vita *M. Vitruvii Pollionis* edita eſt A. 1612 ad calcem Operis alterius, cui *Baldus de verborum Vitruvianorum ſignificatione* titulum fecerat. Huic itaque in modum annotationum ſubjecit præſtantiſſimus *Polenus*, quæcunque collegerat, aut ab illo prætermiſſa, aut poſt ejus ætatem animadverſa. Poſtremum denique locum occupat *Compendium Architecturæ*, de quo, atque de ſumma raritate exemplorum ejusdem, a *Vaſcoſano* editorum, multa notatu digna in medium protulit. Hic autem in Præfatione Autorem hujus Epitomes perveſtigat, aut potius illos detegit, quibus hæc ipſa falſo fuit tributa. Pertinent huc præſertim *Petrus Diaconus* & *Palladius Rutilius Taurus Æmilianus*, quorum illo antiquior, hoc recentior, fuit noſter Autor, *Iſidoro* potius ſuppar, ex quo tamen hortos etiam nonnunquam ſuos rigavit. Non autem hic nudam *Vaſcoſani* editionem habemus, ſed ope Codicum Vaticanorum manu exaratorum admodum emendatam. Codice antiquiore in textu deſcribendo uſus eſt, editionem tamen commemoratam & Codicem recentiorem conſuluit, atque interdum alterutrius lectionem prætulit. Summa autem capita hujus ipſius Compendii, quorum tamen ad extremum nonnunquam, poſterioribus temporibus, in recentiore

Digitized by Google

tiore Codice, adjectum aliquid videtur, inprimis hæc ſunt: de principiis Architectonicæ, de ventis, de aquæ inventione, de puteorum foſſionibus & ſtructuris, de utilitate aquæ probandæ, de aquæ inductione, de menſuris & pondere fiſtularum, de arenæ natura probanda, de calcis utilitate probanda, de lateribus faciendis, de parietibus lateritiis tectorio opere parandis, de fabrica villæ ruſticæ diſponenda, &c. Numerus enim ad triginta ſurgit, quæ omnia eruditiſſimis ſane animadverſionibus eruditiſſimus ille *Polenus* illuſtravit.

REGNI DAVIDICI ET SALOMONÆI DEſcriptio Geographica & Hiſtorica, una cum delineatione Syriæ & Ægypti, pro ſtatu temporum ſub Seleucidis & Lagidis Regibus, Mappis luculentis exhibita, & probationibus idoneis inſtructa. Juncta eſt huic Operi Conſideratio urbium maximarum veterum & recentiorum, ac operum quorundam apud antiquos celebrium. Autore JOANNE MATTHIA HASIO, Mathem. Prof. Witembergenſi, impenſas faciente Homanniano cohærede, J. M. F. Legum & Math. Cult.

Norimbergæ, proſtat in officina Homanniana, 1739, fol. Alph. 2 plag. 13, una cum Tabulis Geographicis in æs incilis 5, aliisque 14.

Qui Cel. Autoris peritiam mathematicam, ejusdemque adamantinum in perferendo labore literario ſtudium, mediocriter novere; qui *Homanniorum* hæredum accurationem, quam Geographiæ mathematicæ, eique practicæ, nunquam non & ſumtuoſe & ſplendide accommodant, habent perſpectam: ii non poſſunt ſibi temperare, quin hoc Opus elogiis ſummis proſequantur. Autor enim non ſolum adminicula, quibus gaudet divina Matheſis, in promtu habet, atque hic feliciſſime adhibuit, ſed etiam e fontibus ipſis depromſit ea, quæ deſcriptio exigebat, hiſtorica monumenta. Nitor chartæ, ſplendor & incomparabilis Tabularum Geographicarum facies, diligentia Tabulis formandis ac in æs

incidendis impensa, lectorem alliciunt, trahunt, rapiunt, retinèntque suo quodam jure. Opus ipsum consecratum est Celsissimo ac Serenissimo Principi ac Domino, *Francisco Xaverio*, Augustissimi Poloniarum Regis & Electoris Saxoniæ Filio, Domino ac Principi nostro indulgentissimo. Primarium Operis institutum in eo consistit, ut regni Davidici atque Salomonæi, vel Israelitici florentissimi, delineatio,
Pag. 2. Geographica potissimum, & descriptio, in Mappa aliqua, ad fontes exacta, exstaret. Cum vero fines regni hujus ac vicinæ regiones scopum ipsum illustrare viderentur, in eis addendis Cel. Autor industriam suam desiderari haud fuit passus, licet in Commentatione adjuncta, qua regni Davidici, Salomonæi, Maccabaici, & Herodiani, partes exponit, confinia ex professo haud evolvat, nec describat. *Dolendum est vero hoc ipsum*, ut ait Autor, *Mappam ejusmodi ex observationibus recentioribus Geographicis, partim ope Astronomiæ aut Geodæsiæ, partim relationum, a peritis peregrinatoribus editarum, perfectam concinnari haud posse, obstante Turcorum barbarie, illas provincias possidentium, & literis ac literatis aditum in terras suas vel plane negantium, vel difficilem admodum reddentium.* Regum commendatione & cura Geographi hic indigent, ut observare ipsis liceat longitudinem ac latitudinem oræ extimæ septentrionalis sinus Arabici, montis Sinai, urbis Crach, Thiné (olim Pelusii), Gazæ, Ascalonis, Joppes, Cæsareæ, Aces, Tyri, Sidonis, Tripolis, Damasci, Tiberiadis, Hierichuntis, Seleuciæ ad ostia Orontis, &c. Veteres enim, *Ptolemæus*, *Albirunius*, *Nassir-Eddinus*, *Olug Beig*, *Abulfeda*, aliique, tabulas longitudinum & latitudinum non ex observationibus certis astronomicis vel geodæticis construxerunt, sed ex Mappis minus solide factis, maximam partem fictis, decerpserunt. Quod ipsum jubare meridiano clarius elucet, quam primum latitudinum & longitudinum, observationibus recentiorum certis innixarum, rationem cum tabulis veterum, & tabulas latitudinum longitudinumque, quas veteres collegere, inter se, comparare instituerimus. De *Ptolemæo* id curate ostendit Cel. Autor.

Eam

Eam igitur ob cauſam alia ſibi ſubſidia circumſpicienda eſſe ratus, contulit ſtudium ſuum ad Græcos & Romanos, olim libere per Syriam, Phœnicen, Palæſtinam, & Ægyptum, verſatos, atque ad eos in uſum adhibendos, qui ſua ex veterum monumentis hauſerunt. *Cellarii* merita laudat, addito hoc obelo: *Sed, quod primarium fuerat, manum circino non admovit, & ſubſidiis aliis itinerariorum, & quæ ſunt reliqua, non recte, nec ſatis, uſus eſt, nimis in plerisque fidem* Ptolemæo *habens. Adrichomius, Biſſelius, Sanſonius*, aliique plures, temerario fere conatu id opus, ad quod ſubſidiis plane nullis inſtructi fuerunt, aggreſſi, fœtus imaginationis ſuæ publico obtruſerunt. *Guilielmi Islæi* Tabulæ Geographicæ de Syria & Cypro Inſula in oris noſtris rariſſime apparent, Autori certe nunquam viſæ. De *Hadriano Relando* ſic ſentit: Relandus *maximo cum judicio in hac parte verſatus & diligentia non ſatis laudanda; ſed timidior quaſi fuit in projicienda integra Mappa, etiam ſubjectum anguſtius, nempe ſolam Palæſtinam, elegit. Non taxamus ejus circumſpectionem & ἐπέχειαν. Sed hac ratione non admodum promovetur Geographiæ ſtudium. Hoc etiam facit, quo minus felix in ſuorum Schematum, quæ proponere ipſi viſum fuit, delineatione fuerit, quod, ut dictum, anguſtius ſubjectum ſuæ tractationis fecerit, vel inquiſitionem ſuam intra arctiores limites continuerit. Cum Geographicæ rationes non patiantur, ut regio aliqua ſine vicinarum collatione deſcribatur, ita, ut Palæſtina ſine Ægypti & Syriæ deſcriptione ſimul facta exhiberi haud poſſit. Quarum ſitum & habitudinem ad illam cum examinare neglexerit, factum eſt hinc inter alia, ut ductus litoris, quod a Joppe ad Ægyptum usque protenditur, ſitum habeat in meridiem directo procurrentem, quod contra naturam eſt, nec cum diſtantiis, quæ ex veteribus tabulis & itinerariis, aut longitudinibus & latitudinibus geographicis, habentur, nec cum recentioribus obſervationibus de Alexandriæ & Hieroſolymæ longitudine & latitudine, conciliari poteſt. Nos vero ex conjecturis, cum aliqua ratione factis, licere aliquid in deſignatione Mapparum, ſumere nobis poſſe* Pag. 3. 4.

credidimus. Subsidii loco adhibuit Autor Itineraria, *Antonini*, Hierosolymitanum vetus, & Tabulam *Peutingerianam*, *Ptolemæum*, *Oluc Begi* & *Nassir-Etusæi* Tabulas, *Abulfedæ* Arabiam, Geographum Nubiensem *Ebn Idrisum*, *Alfraganum*, a *Golio* illustratum, *Plinium*, *Strabonem*, *Agathemerum*, *Agatarchidem*, Itinerum descriptiones, quæ profectæ fuerunt a *Paulo Luca*, *Roquæo*, *Maundrello*, *Thevenote*, *Monconony sio*, *Ovingtonio*, *Fr. de Troilo*, nec non Itinera duo Palmyrena, inserta *Transactionibus Anglicanis n. 218*, atque *Xenophontis* & *Isidori Characeni* monumenta, Periplum *Arriani*, Paraplum *Nearchi*, ab eodem *Arriano* ad nos trans-
Pag. 5. missum, cum *Marciani Heracleotæ* Periplo. Ut cuique integrum sit, sententias & positiones locorum sub judicium vocare, laboremque retexere, pars præmissa est eo fine proœmia-
7. lis, in qua exstant fundamenta Tabularum Geographicarum. De milliaribus Romanis sic habet, ut asserat, 75 eorum computanda esse in gradum circuli maximi Telluris, quam hactenus ponit sphæricam, adeo, ut quinque milliaria Romana antiqua uni Germanico milliari sint æqualia. Stadia Græca 8 æquat uni milliari Romano, 600 vero uni Telluris gradui.
8. Antiquissima Græcorum stadia 1100 uni ejusmodi gradui æstimando ad minimum attribuit. Stadia *Herodotæa* reputat in numero recentiorum, quantum ad intervallum Ephesi a Susis attinet, de reliquo ea existimat esse veteribus annumeranda. Milliaribus Arabicis Geographum Nubiensem
9. usum esse eis credit, quorum $56\frac{2}{3}$ conficiunt unum Telluris gradum in circulo maximo. Delineationis fundamentum posuit primarium in legitima projectione superficiei, quam sphæra Telluris repræsentat. Eam vero esse oportere stereographicam, ut oculus in projectione centro Mappæ immineat, facile nobis persuadet, siquidem hæc projectio figuram indolemque superficiei Telluris quam optime æmulatur. Rationes, cur Mappam sic, nec aliter, adornaverit, exhibet Mappa ætiologica I & II, quarum utraque non uni testimo-
11. nio & momento, sed multis simul sub judicium vocatis, insistit. Pro fundamento reliquarum positionum sumsit latitudinem

dinem & longitudinem Alexandriæ Ægypti, Alcahariæ ſeu Cairo, & Scanderonæ ſeu Alexandriæ ad Iſſum, quam per obſervationes Regiæ Societatis Pariſienſis accurate haberi poſſe, gratulantur ſibi Geographi. Hiſce inſtructus, determinavit poſitionem Hieroſolymorum. Quamvis vero in *Antonini* Itinerario & Tabula *Peutingeriana* legatur intercapedo Aſcalonis & Hieroſolymæ 44 mill. Rom., compoſita nempe ex 20 & 24; ipſe tamen legit cum *Relando* potius 30 & 34, ut ſumma 65 mill. Rom. ſeu 520 ſtadiorum prodeat, quod intervallum a *Joſepho* tantundem fuiſſe exiſtimatum, vero ſit ſimile. Cæſareæ ab Hieroſolymis diſtantia per Lyddam vel Dioſpolin eſt metienda. Hierichunta eſſe propiorem aquiloni, quam Hieroſolymas, *Maundrello* credendum putat Autor, ratus, intervallum, quod Cæſaream inter & Scythopolim eſt, ex Itinerario Hieroſolymitano potius deſumi, quam ex *Relandi* opinione. Petram a Gaza diſtare 37 m. paſſ. ob *Diodori Siculi* teſtimonium affirmat. Cum vero *Euſebius* addat, Petram diſtare ab Elath 10 m. paſſuum, Elanam, ſinus Elanitici oppidum, Arabibus *Ailah*, per Elath & *Relandus* & Cel. Autor intelligendam eſſe opinatur. In Tabula *Peutingeriana Thamaro* & *Thorma* exſtant. Utrumque nomen Noſter urbi unicæ, prope Kadeſch locandæ ob *Ez. XLVII, 19*, tribuendum docet. Hieramacem Tabulæ ejusdem putat eandem ac Jarmoch & Jaboch, quod eo eſt probabilius, quo magis in eadem Tabula Hieramax pro fluvio primario transjordanico reputatur. In eo autem Autor egregium ſeſe præſtitit divinatorem, quod Peræam pro peninſula habet. Quo ipſo regionem transjordanicam pulchre reformavit, ſatisfaciens exacte *Euſebio* & *Hieronymo*. Generatim vero fatemur, majorem & exquiſitiorem induſtriam peritiamque huc usque a nemine impenſam eſſe Palæſtinæ digerendæ, locisque ejus determinandis. Unicum reſtat ſubſidium, quod nondum ſperare licet, dimenſio locorum Palæſtinæ ad obſervatas cœli eclipſes. Quod ubi acceſſerit huic Tabulæ, nil perfectius votis conceptis impetrari poteſt. Sed hæc res regiis impenſis indiget magni alicujus Monarchæ.

Pag. 12.

13.

16.

Ex-

Digitized by Google

Pag. 43. Exſpectamus inter hæc cum Autore deſcriptionem locorum Arabiæ Petrææ, a Cl. *Shaw* nuper editam, ſed nondum ad nos perlatam. Fama eſt præterea, Dominum *le Roux*, Comitem Ernwalli, præfectum claſſis Regis Danorum ſecundarium, A. 1738 navi Ægyptum cum uxore adiiſſe, & Alexandriam, ſinum Arabicum, Nilique fontes, luſtraſſe. Sed dolemus, fructum itineris hujus ad rempublicam literariam adhuc redundaſſe nullum. Urbem Balbec, veterum Heliopolin, Cel. Autor ad boream removit multo longius, quam alii, idque jure ſummo. In eo diffidere ab ipſo liceat, quod *Chamath*, urbem veterem, credit eandem eſſe ac Epiphaniam, ſeu Hamam. Placet nobis ipſa *Heliopolis*, dicta a Sole, quem Phœnices dixere פַּעַל & חמת, a חמם, *æſtuando.* Chamath enim urbs prope Damaſcum ac terram הַדְרַךְ, *Hadrachi*, ſeu urbis *Adræ*, exiſtit, verſus auſtralem plagam infra Orontem, quem in ſacris literis ubique credimus vocari פְּרָת ſeu *fœcundum*, immo citra Eleutherum verum (id eſt, ad meridianam ejus plagam,) quærenda & locanda eſt. Momentum certe ultimum ex hiſtoria Maccabæorum in *Joſephi Antiqu. XIII, 9*, penitus dilucet. Deſideramus præterea teſtimonia, quæ, Epiphaniam ante Monarchiæ Macedonicæ tempus exſtitiſſe, & appellatam eſſe Chamath, plane oſtendant. Sed e diverticulo in viam. Cel. Autor inveteratos errores paſſim profligavit ſolidis argumentis. Dabimus exempla. Principatum tenent ſtatio-
174 ſeq. nes primæ Iſraelitarum, ex Ægypto *Moſe* duce egreſſorum. Quis non huc usque eos per partem borealem ſinus Arabici, ubi ſinus eſt Heroopoliticus, tranſiiſſe docuit? Creditum vulgo, mare *Suph* ac *mare rubrum* non poſſe non eſſe ſinum Arabicum, cum tamen Ægyptii & Græci aliæque gentes omnia ad tropicos maria omnesque lacus dixerint *rubra*, lacumque Sirbonis Aegyptii appellaverint *mare Typhonis.* Conſederant Iſraelidæ circa Zoan ſeu Tanin in regione Goſen, ob *Pſ. LXXVIII, 12, 43*, ita, ut *Moſes* una nocte a ſuis Tanin ire, ac inde ad ſuos commode redire, poſſet. In proximo ibi eſt ad alveum Bubaſticum *Pitom* ſeu *Patumon*, & *Raemſes*, ſeu *Herculis urbs*, ſeu *Heracleopolis parva.* Excepit diſce-

Digitized by Google

diſcedentes *Migdol* ſeu *Magdolum*. Recreavit illos *Succoth* ſeu *Pentoſcene*, dicta a quincunci ordine, quo Iſraelidæ tentoria figebant. Caſtra enim ponebant ipſi & ibant חֲמֻשִׁים, *in quincuncem diſtributi*. Prope fuit *Baalzephon*, id eſt, *Jovis templum*, ſcilicet Caſii. Ebræi etiam *opertum* & *templum* vocant בַּעַל צְפוֹן. Ægypti autem vocem conſtructam poſuerunt olim loco primo. Succeſſit *Pi-hachiroth*, id eſt, *oſtium exitusque harathrorum*, ſeu *foſſarum*, per quod undæ ex lacu Sirbonis in mare mediterraneum permanabant. Ecquis ignorat, exercitus maximos olim in eo lacu, ſubmerſos præter opinionem, periiſſe? *Diodorus* certe *Siculus* id ipſum memorare haud omiſit. Eurus undas hujus lacus impellere ac profligare poterat per exitum in proximum mare; ventoque illo ceſſante, redibant undæ. *Concrevere* & *obriguere* ibi partes lubricæ ac cœnoſæ, donec Iſraelidæ tranſiiſſent illud. Quo tranſitu facto, Cæcias ventus aquas e mari mediterraneo reduxit, & rigor ille deſiit. Hoc ipſum docent literæ ſacræ, addentes & hoc, Iſraelidas, Deo minus audientes dicto, fuiſſe *navibus reducendos in Ægyptum juxta viam illam, per quam inde fuerant egreſſi*. Qua ratione, obſecramus, hoc Dei vaticinium conciliari poterit unquam cum illo inveterato errore, quo Iſraelidas ducimus per loca deſerta, incolis vacua, ſabulis onuſta, domiciliis inepta, & per tractum maris, quem expeditiſſimi equites unica nocte emetiri haud valent? Quis, quæſumus, oſtendet loca ſupra jam memorata, quæ ſtationibus primis Iſraelidarum inſerviunt, inter Heliopolin & Clyſma, ſeu inter Heliopolin & iter vulgare, juxta Azirut, a Geographis effictum? Præterea expugnat Cel. Autor errorem alium. Quotusquisque enim non credit, vocibus יַם סוּף (*mare Suph*) denotari ubique in Hiſtoria ſacra ſinum Arabicum? Inde vero error ille profluxit, ut Geographi Iſraelidas, e Kades diſcedentes, denuo ad ſinum Arabicum reducant, quos ſequi debebant ad oram extimam maris mortui, quod itidem appellatur *mare Suph Exod. XXIII, 31.* Poſterius hoc B. *Joannes Oldermannus* peculiari Diſſertatione demonſtravit Academica de יַם סוּף, *ſeu mari Aſphaltite pro* Pag. 184.

illuſtratione loci Exod. XXIII, 31, Helmſtad. 1712, 4. Prius vero illud etiam extra omnem dubitationem in colloquiis cum amicis habitis collocavit, morte intereptus & impeditus, ne partem illam Geographiæ ſacræ nobiliſſimam valeret cum orbe erudito communicare. Midianitarum ſedem, ubi habitavit
Pag. 208. *Jethro*, Noſter habet pro *Medeja*, non pro Midione Arabum. Petræ ſitum determinat per diſtantiam ab Aila ſeu Elana atque Gaza. Alii autem dubitant, an Elat *Euſebii* ſit Elana. Eluſa Autori eſt Luith in priſca Moabitide. Locum Elath habet pro Aila, ad Elaniticum ſinum poſita, Eziongeber autem pro loco campeſtri, ita, ut Idumæorum extrema ab Elath ad Eziongeber videantur ſupputari *Deut. II, 8*. Non plane abhorret a
216. ſententia eorum, qui contextum legum Moſaicarum ex variis ſchedis collectum fuiſſe judicant. Vocem והב *Num.*
217. *XXI, 14*, interpretatur per nomen proprium. Nobis locus ita videtur transferendus: *Et Arnon dat ſeſe, exonerat ſe, in mare mortuum* (סוּפָה) *& flumina ipſa Arnonis*. Ipſe ſu-
224. ſpicatur, in loco *Ez. XLVII, 18*, vocem יִשְׂרָאֵל ſubſtitutam eſſe a librariis voci יִחְצַר, vel ſimili cuidam alii. Verum ille locus nobis videtur integer & ſanus. Propheta enim Judaicæ terræ limitem orientalem deducit a Chavrane ſeu Avranitide & Damaſco per terram Jordani adjacentem, diſcretam dextrorſum a Gileaditide, ſiniſtrorſum a terra Iſraelis, usque ad lacum Aſphaltiten. Locum מְעֹנָה exponit per
219. *Magoram Plinii V, 20*. At hic exſtitit fluvius; ille autem domiciliorum congeries fuiſſe videtur. Cum tamen neutrum vel ſibi vel alteri repugnet, utrumque ſtare poterit. In limite ſeptentrionali terræ promiſſæ præter Magoram præſto fuit אֲפֵק, *Aphaca*, Heliopolin inter & Byblum, ad fluvium Adonidem ſita, qui Byblum præterfluit. Addit ipſe *Joſua XIII, 4*, progreſſus porro verſus boream in recenſione ſua, גְּבוּל הָאֱמֹרִי, *terminum Emoræorum*. Autor hunc nodum dimiſit intactum. Emoræis ad Esbuntem & ad Jordanem inferiorem & in auſtralibus Judææ oris ad mare mortuum exſtitiſſe ſedes, inter omnes conſtat. At in Syria ad Libanum partem eorum conſediſſe, nemo ſolide oſtendit. Late omnino patuerunt

runt Emoræi, id quod vel ex *Gen. XV, 16*, innoteſcit. Si vox הָאֱמֹרִי legeretur apud *Joſuam*, res eſſet in expedito. At eſt, qui Maraccenſes ſeu Margathenſes intelligit, inter quos adhuc caſtellum *Almarquab* ad oram maris Syriaci floret. Terra Gebaleorum (הָאָרֶץ הַגִּבְלִי) ad ſeptentriones porro eſt indaganda. *Gebel* denotat montem. Quare non eſt dubitandum, quin accolæ montis Caſii inter Eleutherum & Orontis oſtia intelligendi ſint. Eminet ad radices illius montis *Gabala* urbs, Geographo Nubienſi haud incognita. Quo ipſo pateſcit, Orontem eſſe ſacri Codicis *fluvium magnum & Phrath*, magnum reſpectu Jordanis: *Joſuæ*que recenſionem ferri primo ad ſeptentriones juxta maris Phœnicii & Syriaci oram: ab exitu autem Orontis ad Orientem reflecti, nominatim per Libani oram orientalem, ordiendo inde a Baal Gad ſub Chermone, & verſus ſeptentriones progrediendo ad fines usque Libani, redeundo ad acceſſum Chamathæ ſeu Heliopolis, ſtringendoque confinia Damaſci ad occaſum. Cel. Autor hic abit in alia omnia. Giblæos exponit per Byblios; Eleutherum fluvium, qui Jordane multo minor eſt, pro *magno fluvio Phrath* probabiliter habet; particulam לְבוֹא, *qua itur*, habet pro urbe Lybone vel Lybona, quæ expoſitio formulæ iſti exemplisque in ſacro Codice obviis prorſus repugnat. *Capitibus 13* præmiſſis, Vir Cel. tandem ad *Partem ſecundam* accedit, quæ *de Regno Davidis & Salomonis* eſt inſcripta. Differit hic de Amalekitis, Kenæis, Geſchuræis, Idumæa, Nabatæis, Arabia *Herodoti*, Dedanitis, Gebalitis, *Pſ. LXXXIII, 8*, ſeu Gebalenes ad urbem Petram incolis, de Moabitis ac Ammonitis, Avranitide, Trachonitide, Ituræa, Hagarenis, immo de Syria vel Aramæa, Aſſyria, Paphlagonia, (quantum ex titulo judicare licet, alioquin enim ibi de ſextuplici Aramæa ſacra agitur,) de urbe Tzoba, Bahala ſeu Balbec, Betach, Berothai, & Thadmor. Exponit deinde de Tibchath ſeu Tiphſach, loco, quem pro Thapſaco, urbe ad Euphratem ſita, habet, de fluvio Phrath, de Chryſorrhoa, Oronte, & Euphrate. Tum differit de Aramæa Damaſcena, Maacha-

Pag. 224. 227. 243. 259. 263.

tena, & dominio Geſchur, de Aramæa Rechobenſi, de Aſſyria
Pag. 282. *Pſ. LXXXIII, 9*, de Tobæis & Cœle-Syria. Poſthæc de Phœnice, Tyriis, & Sidoniis, commemorabilia in medium adducit, haud omiſſa Philiſtæa, gentibusque ſparſim incolentibus. *Partis ſecundæ Capite ſecundo* de regno *Maccabæorum* & *Herodum*
10 ſeq. ſuccincte exponit. Acceſſit huic lucubrationi limatiſſimæ inquiſitio *de Urbium magnitudine comparata & determinata*, nominatim Babylonis, Balibothræ Indorum, Meſpilæ ad Tigrim, Lariſſæ ibidem ſitæ, Thebarum Ægyptiarum, Ecbatanæ, Suſæ, Carthaginis, Locrorum, Athena-
33 ſeq. rum, Syracuſarum, Romæ veteris, Conſtantinopolis, Alexandriæ Ægypti, Bocaræ, Pekini Tzinenſium, Nankini, Sin, Ngan, Han, Fu, Kan Tſcheu, Romæ recentis, Conſtantinopolis hodiernæ, Lutetiæ, Londini, Holiniæ, Petropolis Ruſſorum, Limæ in America, Amſtelodami,
206 ſeq. Ulyſſiponis, templi *Belo* dicati, pyramidis Ægyptiæ, monumentorum *Nini*, Zarinæ, & Mexicanis. Dignitas argumentorum, ut copioſius diſſereremus, videtur efflagitare. Sed veriti, ne Lectori graves ſimus longiori recenſione, vela contrahimus, eumque ad Opus, multæ lucernæ plenum, volumus remiſſum, poſteaquam ſubjunxerimus quæſtiones pauculas, ad quarum enodationem Geographos invitamus. Quæſtio *prima* in eo vertitur, an ſinus Arabicus Heroopoliticus vocetur unquam in ſacris literis ים סוף; *ſecunda*, an *mare Suph*, juxta quod ſtatio Iſraelidarum, ex Ægypto egreſſorum, ſeptima exſtitit, ſit diverſum ab eo eo mari Suph, quod ipſi tranſierunt; *tertia*, an Peluſium ſit urbs Ebræis dicta *Sin*; *quarta*, an deſerta Sin ſeu Peluſiaca ad ortum Heroopolitici ſinus collocari poſſint; *quinta*, an locus *Eltor*, inter ſinum Heroopoliticum & Elaniticum ſitus, ſit Pharan vetus, an ſit mons Sinai: Geographus Nubienſis locum *Eltor* a *Pharan* diſtinguit *Part. IH Clim. 3*; *ſexta*, an *Thapſacus Scylacis*, Caryandenſis, is, qui Orontem ita vocavit, ſit *Tiphſach* Codicis ſacri, ſeptentrionalis terminus regni Davidici; *ſeptima*, an Iſraelidæ ſtatione tertia, facto ab *Oboth* computationis initio, ad *vadum Arnonis* jam pervenerint, nec potius

Digitized by Google

tius voces מִמַּעְבַּר אַרְנֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר ita ſint interpretandæ: *ex parte altera Arnonatis regionis, quæ in illo loco deſerto, paſcuis habilis duntaxat, exiſtit, Num XXI, 13.* Si Arnon fluvius exſtitiſſet in proximo, quid opus fuiſſet fonte effoſſo, *v. 16 ſeq.*? Succedit *octava*, an non *Ecregma* ſeu *Emerſus* maris ſive ſtagni Sirbonidis ex occidentali lacus hujus ora in mare vicinum, idque mediterraneum, prodierit. *Diodorus* certe *Siculus Lib. XIX Cap. 64* id ſignificavit. Claudat agmen *nona*, quo duce & quo fundamento a Gaza inde usque ad Sidona littus paululum verſus boream introrſum ad Orientem ſoleat a plerisque flecti.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, IN ACAdemia Julia JCti, Parerga, in quibus Antiquitates & Hiſtoria Juris illuſtrantur, varia Juris Civilis, aliorumque Autorum, loca emendantur & explicantur. Liber quartus.

Helmſtadii, ſumtibus Chriſt. Frid. Weygandi, 1739, 8.

Plag. 11.

Quo rarius inveniuntur ætate noſtra, qui arcto copulare vinculo elegantiores Muſas cum Themide didicerunt, eo majori habendos in pretio putamus eos bono ſeculi noſtri natos viros, quorum laudabili opera *Cujacios, Briſſonios, Merillios, Fabros*, aliosque magni nominis JCtos, reipublicæ literariæ reſtitutos videmus. Eorum ut in numerum referatur aliquando, felici ſucceſſu annititur Celeberrimus *Conradi*, qui, dum *quartum* divulgavit *Parergorum* ſuorum *Librum*, eo ipſo ſtrenue pergit de Jurisprudentia, quam elegantiorem vocant, bene mereri. Meminimus, Clariſſimum *Trotzium*, JCtum Batavum, in Præfatione ad *Merillii* Commentarium in *Juſtiniani* Inſtitutiones, nuper demum recuſum, & in his noſtris *Actis* laudatum, *Parerga* hæc amœna dicere & erudita, quod ſane judicium omnia complectitur elogia, quibus libri cujusdam præſtantia ſolet indicari. Pergemus igitur & nos in commendando Autore, quamdiu ille ſcriptis ſuis limatiſ-

simis docere exteros perget, superesse adhuc in tanto scribentium numero apud Germanos, qui, quicquid scribunt, solide scribunt, nec tam famis & lucri, quam famæ & posteritatis, rationem se habere commonstrant. *Quartus* illo *Liber quatuor* etiam *Dissertationes* continet. *Primo* comparet loco *Instrumentum plenariæ securitatis, & gesta Ravennensia illustrata*, cujus argumenti continuationem in fine *tertii Libri* promiserat Consultissimus Autor. Principio notat, in Actis, sive Principalis Consistorii, sive magistratuum & judicum quorumcunque, atque etiam Synodorum, perscribendis usos esse veteres solenni illo verbo *dixit, dixerunt*. Addit locis, a *Brissonio* & *Pancirolo* diligenter collectis, Acta sub *Alexandro Severo* A. U. C. DCCCCXCVI habita de lite octodecim annos inter magistros fontium & fullones agitata, quæ post *Fabrettum* accuratissime edidit Ill. Marchio *Scipio Maffejus* in *Historiæ Diplomaticæ Appendice pag. 122.* Atque ex hac inprimis Actorum veterum forma rectissime intelligi posse credit Autor, interlocutiones & interdicta, non quod *interim* ad tempus dicerentur, sed quod pronuntiarentur inter litigantes, esse appellata, ideoque male sequi *Menagium* in *Amæn. Jur. Civ. Cap. 39 Isidori* & *Aniani* autoritatem. Hæc autem Acta voluntariæ jurisdictionis, & de insinuatione donationum, testamentorum, & rerum immobilium traditione, fuisse habita, docetur, cui apud Acta insinuationi nomen datum *allegationis*, à solenni formula *allegare gestis*, nata e locutionibus *allegare judici*, & *apud judicem*, & *apud Acta*. Probat deinceps Vir præstantissimus, hanc Actorum in municipiis conficiendorum solennitatem præscripsisse Imperatores *Honorium & Valentinianum III*, nec unquam abrogasse *Justinianum*, &, quinam fuerint Principales, Decemprimi, Exceptor, exponit, Magistratuum & Principalium in gestis titulos enarrat, nomenque parentis ad civitatum defensores spectare proprie, subjungit. Facta autem insinuatio apud gesta fuit vel utroque contrahentium præsente, vel absente altero, ad quem tunc missos fuisse Principales curiæ cum Exceptore,

Digitized by Google

re, intelligimus. Inſtrumenti plenariæ ſecuritatis initium, ſecundum formam, in *Nov. 47 Cap. 1* imperatam, ſcriptum eſſe, oſtendit doctiſſimus Autor, &, unde appellata ſit Chartula plenariæ ſecuritatis, quam jurejurando per ſalutem Principis munitam videmus, diſquirit. Inter Tabellionem, Forenſem, Legalem, Tabulariumque, nihil plane diſcriminis eſſe, arbitratur, & antiquam ex hoc Inſtrumento litem componit: utrum Inſtrumento imperiti literarum unus ſufficiat tabellio, ſimulque *Haloandri* lectionem in *Nov. 73 Cap. 8* confirmat, & Scholiaſten Baſilicorum erroris convincit. Porro explicat Ampliſſ. *Conradi*, quid in Inſtrumento hoc denotet formula, *autoritatem roborare*; quid vox *Breve*, quid *Species*; & erudite docet, quomodo, quibus artibus, ac formulis, abſoluta fuerit ſolennitas allegationis apud geſta. Tandem Chartam donationis apud *Briſſonium Lib. VI de Form. Cap. 150* diligenter emendat, de ſummi Marchionis *Maffeji Arte*, quam promiſit, *critica diplomatica*, ac *Muratorii*, Clariſſimi Viri, *Antiquitatibus Italicis medii ævi*, quarum nuper Pars prodiit, optima quævis ſperare jubet ſeculi noſtri eruditos, ſeque ad liquidum propediem perducturum ſpondet, non formam ſolum, geſta atque inſtrumenta conficiendi, ſed ipſas quoque formulas & verba forenſia, ab Italis primum ad Francos, & ab his ad Germanos, fuiſſe transmiſſa. *Alterum* occupat locum *Definitio Provincialium*, in *l. 190 de V. S.* explicata. Memorat hic diverſas hujus legis interpretationes Celeberrimus Autor; verum ac genuinum ejus ſenſum a locis conjunctis petendum eſſe, monet; de matrimoniis adminiſtrantium in provincia, Mandatis Principum interdictis cum Provincialibus, diſſerit; &, cum id ob rationem potentatus fieret, hanc ipſam ex *l. un. C. Th. Si Rect. Provinc. vel ad eum pertin. ſponſa ded.* illuſtrare ſtudet. Differentiam inter filios & filias eorum, qui officium gerebant in provincia, intercedere obſervat; & *Ulpiano* autore definit, quinam in Mandatis Principum Provinciales intelligantur. Sub finem hujus Opuſculi tradit, quæ licita fuerint cum Provincialibus matrimonia, *Guilielmi*

mi Fornerii ad hanc legem meditationes commendans, *Cujacii* autem conjecturam, & novam *Gundlingii* explicationem, quippe ab *Ulpiani* mente plane diverſas, rejiciens. Sequitur *Julius Paulus, ab injuriis Criticorum vindicatus*, quæ ſane ſcripto, quod inter reliqua hujus libri capita velut inter ſtellas luna minores eminet, nunc recuſo, haud prorſus nihil noſtris dediſſe precibus Virum Conſultiſſimum, gandemus. Poſt laudes *Pauli* refellit ille *Franciſcum Hotomannum*, iniquum de hoc judicium ferentem, patriamque ejus incertam pronuntiat, quicquid conjiciant viri eruditi. A Latinæ linguæ imperitia abſolvere ſtudet *Paulum*, leviterque emendat *l. 19 D. Qu. dies legat. ced.* cum pro verbis *tradita peno* legi mavult *penu*. An idem ſervitutes in *l. 17 D. de Except.* appellaverit corpora, accurate diſquirit Criticus noſter, & hanc ſimul legem eleganter, ut ſemper ſolet, illuſtrat. Quibus peractis, docet, nec Græcam loquendi formulam latere in *l. 25 D. de Probat.* ceu viſum perperam *Cujacio*, *Bertrando*, aliisque, nec ibidem ſine Autore ullo uſum eſſe *Paulum* vocibus *juramentum*, *indiſcrete*, & *confeſſio*, qua poſtrema, male credunt complures, intelligere JCtum cautionem, cum tamen hæc verba, *cautioni ſtare*, ſignificent nihil aliud, quam id ſemper verum fateri, quod factum eſſe diſerte quis faſſus eſt ſemel. In eadem lege *Paulum* odium ſuum erga Chriſtianos, quos deſidiæ deditos nominet, palam profiteri, criminatur denuo *Bertrandus*. Sed tantum abeſt, ut Cel. *Conradi* hujus accedat ſententiæ, ut ſuſpicetur potius, divinando quaſi cogitaſſe hoc loco *Paulum* de Monachis, poſt ſuam ætatem ſub *Diocletiano* & *Maximiano* in Ægypto oriundis. Explicatio verbi *alienatio* in *l. 28 de V. S.* ab imtempeſtiva *Hotomanni* cenſura liberatur, & appellatio majorum in *l. 10 §. 7 D. de Gradib. & affin.* vindicatur ſolide adverſus *Laur. Vallam*, qui, rigidus alias Latinorum Scriptorum cenſor, ſemel tantum JCtum noſtrum loco jam dicto carpere conatus eſt. Denique voces quasdam & locutiones *Pauli* fuſius examinat Conſultiſſ. Autor, eumque contra objectiones aliorum maſcule vel defendit,

vel

Digitized by Google

vel excuſat. *Quartum* & ultimum Opuſculum alienum eſt, *Bartholomæi* ſcilicet *Anuli* Jurisprudentia a primo & divino ſui ortu ad nobilem Biturigum Academiam deducta verſibus heroicis, quibus celebravit felicitatem Academiæ patriæ, poſtquam *Alciatus* ſedem in ea perpetuam velut locaverat, auſpiciis *Margaritæ* Principis, Triumviris eam tunc illuſtrantibus, *Duareno*, *Balduino*, & *Donello*, maxime florentis. Prodiit hoc Poema Lugduni A. 1554, diſtinctum picturis ligno inciſis, quarum partem ex *Alciati* Emblematum Opere huc translatam eſſe, monet Ampliſſimus *Conradi*. Diximus nonnulla, & eadem præcipua, de cultiſſimo hoc libello, ſpe freti certiſſima, fore, ut propediem ſequantur plures ejusmodi ingenii fœtus, elegantes profecto, & Autoris ſui memoriam ad ſeram, ſi qua futura eſt, transmiſſuri poſteritatem.

D. PAULI HENRICI GERARDI MOEHRINGII, Medici, ex Academia Imperiali Naturæ Curioſorum, & Comm. Lit. Phyſ. Techn. Med. Norimb. Sodalis, Hiſtoriæ medicinales, junctis fere ubique Corollariis, praxin medicam illuſtrantibus.

Amſtelodami, impenſis Zachariæ Romberg, 1739, 8.
Plag. 19, Tabb. æn. 3.

Quod ante hæc tempora felici cum ſucceſſu effectum, noſtra autem ætate, Theoriæ, quam Praxeos, ſtudioſiore, fere neglectum eſt, ut curationes morborum, caſus & eventus practici, ſtudioſe ab artis peritis conſignarentur, id Cl. Autor omnium applauſu perfecit, & rariores, qui ipſi evenerant, morborum decurſus, morbi ætiologias, ſemioticam, medicamenta ipſa, liberaliter cum artis ſalutaris ſtudioſis communicavit, totidemque ſanitatis tabulas, in futuri ſeculi commoditatem, erudite admodum & ingenue ſuſpendit. Quam rem ita aggreſſus eſt, ut corporum temperiem, vitæ genus, aeris ventorumque illius temporis conditiones, alleget, dein morbi ab invaſionis tempore incrementum, ſtatum, decrementum, criſes, quæ evenerant, ſalutares aut inſalubres, deſcri-

bat. Utriusque generis, chirurgici æque ac medici, casus adducuntur. In omnibus Viri ingenium, Anatomes peritia, Chymices & Pharmacevtices uberior cognitio, rerum etiam ad hodiernæ eruditionis modulum compositarum supellex, recte & scite cogitandi, & indicationes, ceu decet, performandi, facultas, elucet. Lectissimos quoscunque Autores ad calcem paginarum adjungit, eorundemque testimoniis sententias roborat, nec nostræ tantum ætatis Medicos, sed & antiquitatem omnem, cujus studiosissimus est, in suam utilitatem convertit. Nec enarrat saltem, quæ facta fuerint, sed &, quæ fieri debeant, per regulas practicas edocet, errores Medicastrorum severe castigans. Temere in suis curationibus progressus haud est, sed nec timide, congessitque in selectissimas formulas triplicis naturæ regni efficacissima medicamina. Observationes dedit octo & triginta, quas hic nominatim indicabimus, Lectori, seligendi ex his, quæ præ ceteris diligenter legat, & lectione digna judicet, facultatem relinquentes. Sunt vero illæ singulæ ita inscriptæ: 1) *Carcinoma utriusque mammæ gangrænosum, lethale;* 2) *Mensium suppressio, cum vomitu cruento, femoris contractione, ac atonia;* 3) *Rabies canina, infantem quadrimulam media hyeme trucidans;* 4) *Inflammatio ventriculi & intestinorum, in Sphacelum tertio die mutata;* 5) *Intestinorum, post Colicam biliosam, inflammatio;* 6) *Vertigo secundi & tertii gradus; tumor sublingualium & submaxillarium prope frenulum linguæ;* 7) *Peritonæi dolores, in abscessum salutarem terminati;* 8) *Ex Hæmorrhagia uteri abortus, mors;* 9) *Causus, puerperæ quinto morbi die funestus;* 10) *Causus periodicus, cum peripneumonia;* 11) *Causus periodicus, cum animi deliquiis, diarrhœa, &c. in puerpera;* 12) *Purpura cum febri, ex epidemiarum remittentium, tertianarum, duplicium, Cholera humida stipatarum, genere;* 13) *Morbilli, cum remittente, tertiana, duplici, ac Cholera humida;* 14) *Cephalæa idiopathica funesta;* 15) *Tumor faucium & uvulæ pituitosus, in inflammatorium mutatus;* 16) *Febris periodica tertiana,*

tiana, duplex, ex epidemiarum genere, cum artuum ſuperiorum convulſione; 17) *Febris periodica tertiana, duplex, cum Cholera humida, ex epidemiarum genere;* 18) *Febris continua ardens, tertiana, duplex, ex epidemiarum genere, cum Cholera humida, pervicaci Cephalalgia;* 19) *Inflammatio, Scirrhus, Cancer, Sphacelus portionis inteſtini coli, una cum ſectione cadaveris;* 20) *Febris remittens tertiana, duplex, cum nauſea, in ſene podagrico;* 21) *Muſca, in aurem volans;* 22) *Varices in utraque tibia, altera rupta, altera diſcuſſa;* 23) *Hæmorrhoides externæ, ultra modum profuſæ, in ſene;* 24) *Lumbrici in ventriculo & inteſtinis, gravia mala excitantes;* 25) *Apoplexia ex ira & vermibus;* 26) *Anaſarca, aſcites, hydrocele, in puero: ubi ſimul Anatome fœminæ, poſt frequentem paracenteſin aſcite demortuæ;* 27) *Anaſarca, hydrocele, prægreſſa quartana, in puero 12 annorum;* 28) *Continuatio obſervationis præcedentis, exhibens febrem tertianam intermittentem;* 29) *Contuſio faciei ſiniſtræ ab ictu equi;* 30) *Contuſio pectoris & hypochondrii ſiniſtri ab arietatione bovis;* 31) *Convulſio ſepti transverſi;* 32) *Pleuripneumonia ſiniſtri lateris, a valida purgatione producta, in hæmoptoen, tandemque in phthiſin funeſtam, tranſiens;* 33) *Phthiſis pulmonalis e ſuppreſſa arthritide.*

HYDROSTATICAL AND PNEVMATICAL LECTURES &c.

h. e.

PRÆLECTIONES HYDROSTATICÆ AC Pnevmaticæ, habitæ quondam a ROGERO COTESIO, A. M. Aſtronomiæ & Philoſophiæ Experimentalis Profeſſore Cantabrigienſi, & publicatæ, una cum Notis, ab ejus ſucceſſore, ROBERTO SMITH, LL. D. Artium Mechanicarum Magiſtro Regio.

Londini, ſumtibus Editoris impreſſum, & venale apud **Steph. Auſten**, nec non apud Cantabrigienſes Bibliopolas, 1738, 8 maj.

Plag. 17, Tabb. æn. 5.

Anni sunt plus quam triginta, cum Cursum experimentalem, qualis hic describitur, concinnavit *Cotesius*, ex *Harmonia Mensurarum* post fata celebris. Ad ejus ductum experimenta sæpius instituta in Collegii S. Trinitatis Observatorio, primum quidem ab Autore ipso, qui socio utebatur *Whistono*, Matheseos tum temporis Professore; ab Autore deinceps solo; ab Editore *Smithio* denique, cum e vivis excessisset *Cotesius*. Frequenter hæ Prælectiones cum Auditoribus communicatæ, transcriptæque sunt. Quod valde incommodum judicans Cl. Editor, de publicandis illis cogitavit, effecitque, ut ex ipso B. Autoris αὐτογράφῳ typis describerentur, &, quam fieri posset, accuratissimæ prodirent. Dispositæ vero Prælectiones sunt in summa quædam capita, de quibus singulis, nostrum est, ut expressius dicamus. *Primo* igitur loco comparent experimenta & conclusiones Hydrostaticæ, quibus *sex* Prælectiones destinantur. *Prima* in eo versatur, ut Hydrostatices naturam & objectum declaret, notionemque gravitatis & fluiditatis exhibeat, quatenus in Hydrostatica scilicet ea opus est; nec enim gravitatis, nec fluiditatis, in causam anxie hic inquirendum. Quo facto, ad pressionem seu gravitationem fluidorum exponendam accedit, eaque in proprio etiam loco gravitare, hoc est, partes fluidi superiores premere inferiores, ostendit, ridiculam eorum opinionem ratiociniis non minus, quam experimentis, refellens, qui, fluida in loco proprio gravitare, negarunt, eo sensu, quem modo diximus, licet fluida pondus habere, probe agnoverint. Porro, fluidorum pressuram tendere quaquaversum & secundum omnes, quæ concipi possunt, directiones, ostenditur; nec non, fluidum levius premere gravius, & viciſſim, paucis declaratur. *Secunda* Prælectione explicatur, qua ratione fluidum aliquod sustinere, imo in altum evehere, possit corpus specifice gravius, quod in fluido incumbente non premitur, uti jam dudum monuit *Boylius* in Paradoxis suis hydrostaticis. Porro in id inquiritur, quomodo, mediante fluidi pressione, produci queant phænomena notatu digniora circa tubum Torricellianum.

lianum, Antlias aſpirantes, vel ſuctorias, Syphones, & quæ alia ſunt, olim e vacui neſcio quo naturæ metu inepte deduci ſolita. Exploditur poſitiva levitas corporum, a veterum quibusdam admiſſa, & experimentis convellitur, non minus, ac principium illud hylarchicum *Henrici Mori*, ad quod in ſalvandis phænomenis, tanquam ad ſacram anchoram, confugerat. Adducitur inprimis ingenioſum illud *Paſcalii* experimentum, quo manifeſtiſſime patet, effectus & phænomena ſyphonum a gravitatione fluidorum unice pendere. Prælectio *tertia* circa id occupatur, quod in Hydroſtatica eſt mathematicum, ſcilicet circa menſuras preſſionum, quas fluida exercent. Primo igitur generalis illa & notiſſima regula methodo perfacili demonſtratur, quod fluida premant ſecundum altitudinem, quæcunquè ſit vaſis figura: unde ſponte ſua fluit, fundum vaſis cujuscunque liquore repleti preſſionem ſuſtinere æqualem ponderi priſmatis fluidi, cujus baſis eſt ipſe fundus vaſis, altitudo autem eadem, quæ altitudo perpendicularis liquoris ſupra fundum. Valet autem hæc regula ſolum de liquoribus homogeneis, de quibus ſolis Autor quoque loquitur, nihil omnino addens de heterogeneis; quod nec neceſſarium hic fuit, cum omnes liquores nobis cogniti pro homogeneis vero quam proxime accipi poſſint. Quo facto, de menſurandis preſſionibus ſermo eſt, quæ a fluidis exercentur in ſuperficies ad horizontem rectas vel inclinatas. Hæc materia a *Stevino* jam olim tentata eſt, nec ſucceſſu prorſus infelici, ſed ad pauca ſolum exempla faciliora applicata. Quare univerſalem regulam hic proponit Autor, æque generalem ac expeditam: preſſionem videlicet, quam a fluido incumbente patiatur ſuperficies quæcunque, (recta ſit vel curva) æquari ponderi corporis fluidi, cujus baſis eſt ipſa ſuperficies propoſita, atque altitudo æqualis profunditati, ad quam centrum gravitatis ſuperficiei demerſum eſt. Cujus quidem regulæ demonſtratio perfacilis eſt. Cum enim quodlibet ſuperficiei propoſitæ punctum phyſicum, vel particula infinite parva, ſuſtineat preſſionem æqualem ponderi priſmatis fluidi, cujus baſis ipſa eſt particula, & altitudo eadem,

quæ altitudo ſuperficiei fluidi ſuper particulam; evidens eſt, eam æſtimandam eſſe per factum ex particula in diſtantiam ſuam perpendicularem a ſuperficie fluidi. Adeoque totalis preſſio, quam ſuperficies propoſita ſuſtinet, æquabitur ſummæ omnium factorum ex omnibus particulis in ſuas reſpectivas diſtantias. Demonſtratur vero a Scriptoribus Mechanicis, (& a Cl. Editore quoque in notis,) ſummam horum factorum æquari facto ex ſumma omnium particularum, (id eſt, hoc loco, ex ſuperficie tota propoſita,) in diſtantiam centri gravitatis; quare conſtat Propoſitio. Quæ ſequuntur, agunt de determinando centro preſſionis fluidorum, hoc eſt, de eo puncto, in quo maxima fiat preſſio in ſuperficiem, ſive potius in quo omnem preſſionis vim, inæqualiter per ſuperficiem diſtributam, tanquam unitam concipere liceat. Id Problematis jam olim quoque idem *Stevinus* in caſibus quibusdam facilioribus tentavit. Noſter autem longius hic progreditur, & centrum hocce preſſionis ad centrum percuſſionis vel oſcillationis reducit, ſeu potius unum idemque eum eo eſſe, probat. Ita enim loquitur *pag. 34*: „Quodſi „planum quodcunque propoſitum concipietur productum, „donec ſuperficiem aquæ ſuperiorem, ſi opus, productam, ſe„cet, communisque utriusque plani interſectio accipiatur pro „axe ſuſpenſionis vel oſcillationis; centrum percuſſionis vel „oſcillationis hujus plani, circa dictum axem rotantis, idem „erit cum preſſionis centro requiſito; quod igitur per metho„dos Geometris notas facile obtinebitur.“ *Quarta* Prælectio agit de æquilibrio ſolidorum fluidis immerſorum, qua de re primus ſcripſit & ingenio ſuo digna reliquit *Archimedes* in libris de *Inſidentibus humido*. Cum vero magnus ille vir ad gravitatem aeris non attenderit, ejus regula, quod ſcilicet pars ſolidi cujuscunque in fluidum ſpecifice gravius demerſa ſit ad totum ejus volumen, ut gravitas ſpecifica ſolidi ad gravitatem ſpecificam fluidi, emendanda utique foret, & loco gravitatis ſpecificæ cujuscunque corporis ſemper adhibenda differentia inter pondus corporis & pondus aeris, ſub æquali volumine contenti. Monet autem Doctiſſ. Autor, adeo exi-

exiguam esse differentiam, quæ exinde nascitur, ut in praxi tuto possit insuper haberi, & regula *Archimedea* retineri. Quæ sequuntur, ulterius declarant discrimen ponderis absoluti & relativi, qua scilicet solida fluidave in aliis fluidis specifice gravioribus adscendunt, in levioribus descendunt; qua occasione adhuc ulterius refelluntur, qui, aquam in loco proprio gravitare, negarunt. Paucis quoque phænomena bullularum vitrearum, vel imaginum, quas diabolos *Cartesianos* aliqui vocant, explicantur. Tandem doctrinæ *Archimedeæ* de situ corporum in fluidis immersorum fundamentum breviter ostenditur; posito nimirum corpore immerso in statu æquilibrii cum fluido, necesse est, ut linea jungens centra gravitatis partis immersæ & non immersæ ad superficiem seu libellam fluidi normalis existat. Prælectiones *quinta* & *sexta* praxes præcipue ope bilancis hydrostaticæ faciendas continent, una cum conclusionibus exinde deductis. Est vero bilanx hydrostatica nihil aliud, quam instrumentum, quod inservit ponderandis in fluido corporibus. unde deducuntur gravitates eorum specificæ. Exhibetur quoque Tabula gravitatum specificarum, quæ observantur in plurimis corporibus, ubi aquæ communis gravitas specifica pro unitate assumitur; sed quæ a Cl. Editore, ut videtur, adjuncta fuit. De maximis praxium hydrostaticarum usibus luculenter differitur, additis exemplis, ex doctrina physica, chymica, &c. quin ex vita communi, desumtis, inque eam rem maxime commendatur *Boylii* Medicina hydrostatica, & optimo quidem jure. Huc usque Prælectiones hydrostaticæ, quas pnevmaticæ excipiunt, de quibus pauca adhuc annotanda. Igitur Prælectionibus *septima* & *octava* experimenta occurrunt pnevmatica, sed maximam partem tubularia, qualia nimirum ante Anthiam inventam fuere instituta. Phænomena tubi Torricelliani locum præcipuum occupant. Quorum causam indicaturus Autor, ab omni hypothesi animum abstrahit. Aeris denique pressionem, quam super Mercurium in vase contentum exercet, effectum huncce unice præstare, ratiocinando invenit, & eleganter declarat. Adducit quoque *Franc. Lini* paradoxam

xam hypotheſin, & confutat. Præcipuum vero experimentum, quo in adſtruenda aeris preſſione utitur, eſt illud, quod inſtituit olim *Azoutus*, ingenioſum utique & ita comparatum, ut rem plane decidat, omnique exceptione majus ſit, ab Autore eapropter cum *Bacone* experimentum crucis jure dictum. Nec piguit quoque Virum doctiſſimum repetere tentamen *Paſcalianum*, adhibita nimirum aqua loco hydrargyri; ubi tamen non tam neceſſitati obſecutus eſt, quam curioſitati ſuæ, aut Auditorum potius, velificari voluit. Plura deinceps addidit, inſtituta cum liquoribus diverſis & varie inter ſe combinatis, veluti hydrargyro & aqua, hydrargyro & aere, aere & aqua. Expoſuit quoque methodum, altitudinem hydrargyri, cum alio liquore combinati, calculo æſtimandi, quam in nota ulterius dilucidat Cl. Editor. Tandem ſubnectit experimentum, unde aeris preſſio, ejusque differentia in diverſis altitudinibus, ſimul elucet, cum tam in inferiore, quam ſuperiore, Obſervatorii parte fuerit inſtitutum, exiſtente altitudinis differentia 54 ped. Anglic. Exinde enim compertum ipſi fuit, dictam altitudinem adſcenſui aquæ differentiam $\frac{3}{4}$ pollicis inferre. Unde concludit, columnam aquæ, cujus altitudo ſit $\frac{3}{4}$ pollic. vel $\frac{1}{16}$ ped. æquiponderare columnæ aereæ, cujus baſis eadem ſit, & altitudo 54 pedum, ex quo ſequitur, gravitates ſpecificas aquæ & aeris ſe habere ut 54 ad $\frac{1}{16}$, vel ut 864 ad 1. Prælectio *nona* circa denſitatem & vim aeris elaſticam verſatur, unde dein deducitur inquiſitio de ſtatu & limitibus Atmoſphæræ. In eo igitur præcipue eſt Autor ingenioſus, ut, vim elaſticam viribus comprimentibus proportionalem eſſe, experimentis doceat. Quo facto, de ſtatu & limitibus atmoſphæræ noſtræ dicturus, veriſſimum equidem eſſe affirmat, expanſionem aeris (adde & condenſationem) in infinitum haud augeri, ſed fixis utique limitibus circumſcribi, quos nulli tamen experimentatori aſſequi licuit; cum vero id nil impediat, quin aeris rarefactionem in diverſis altitudinibus æſtimemus, ideo ſolutionem illius Problematis perquam facilem mox addit, elicitque Theorema *Hallejanum:* poſita nimirum

gra-

Digitized by Google

gravitate conſtante, qualem utique omnibus in locis, ubi experimenta capiuntur, tuto ſupponere licet, ſumtisque diſtantiis a ſuperficie terræ in progreſſione arithmetica, raritates aeris ipſis reſpondentes eſſe in progreſſione geometrica, vel, quod idem eſt, altitudines eſſe ut raritatum logarithmos. Quæ quidem regula ut in uſum deduci poſſit, unicam obſervationem de raritate aeris in aliqua a ſuperficie terræ diſtantia fundamenti loco ponit, quæ hæc eſt, ut aer in diſtantia 7 mill. Angl. ſtatuatur quatuor vicibus rarior eo, qui terram proxime circumfluit. Addit deinde, vim radios lucis intercipiendi & refringendi ad 40 aut 50 mill. certo exporrigi, adeoque eo uſque de atmosphæræ altitudine conſtare: non autem ulterius, cum data ad eam rem neceſſaria deficiant. Prælectio *decima* in eo tota eſt, ut effectus a gravitate ac elatere aeris oriundos fuſius declaret. Cum enim ſtatim in *ſecunda* Prælectione Autor generatim oſtendiſſet, phænomena, fugæ vacui a veteribus tribui ſolita, a fluidi alicujus preſſione omnino oriri poſſe, aerem hoc ipſum fluidum eſſe, hic argumentis longe firmiſſimis evincit. Prælectione *undecima* de phænomenis tuborum capillarium, quæ non leve negotium Phyſicis faceſſunt, agitur. Autor *Hookii* de iis ſententiam, non exigua quippe veritatis ſpecie fulgentem, curatius recenſet; quæ in eo ponitur, ut aeris preſſio a frictione ad latera fiſtulæ capillaris detrimentum patiatur, adeoque aqua in vaſculo fortius prematur, quam quidem in fiſtula. Ex inæquali igitur hac preſſione exceſſus altitudinis aquæ in fiſtula capillari ſupra libellam liquoris in vaſculo contenti producetur. Quo autem minus aſſenſum huic explicandi rationi præbeat, cauſa hæc eſt, quod in ſpatio quoque ab aere diligenter purgato ſuccedat experimentum, ab ipſo etiam tentatum; &, ſi vel maxime concedatur, aerem non poſſe e recipiente prorſus exhauriri, pauxillum tamen, quod adhuc forte reſtat, nulla prorſus ratione tantam exercere vim poſſe urget, quæ ſufficeret eidem effectui producendo æque ac in ſpatio aeris pleno. Rationem igitur ſingularium phænomenorum ex mutua vitri & aquæ attractione absque ullo

ſcrupulo repetit; attractionis autem vocabulo potentiam aut vim quandam in rerum natura obviam indigitat, qua corpora ſe mutuo petunt, a quacunque tandem cauſa illa proficiſcatur, quam determinare non aggreditur. Ceterum, quia poſt fata *Coteſii* circa tubulos capillares nova inventa fuerunt quamplurima, e re eſſe judicavit Cl. Editor, ut *Jurini* Diſquiſitionem de phænomenis tuborum capillarium, quæ legitur in *Tranſact. Philoſ. n. 355*, integram ad calcem hujus Opuſculi adjiceret. Sequuntur jam eæ aeris proprietates, quæ ope Antliæ pnevmaticæ adſtrui vel confirmari ſueverunt. Igitur Prælectio *duodecima* tota eſt in explicanda Antliæ pnevmaticæ, & organorum, eo ſpectantium, fabrica, & uſibus. Notandum, Autorem primum Antliæ inventorem agnoſcere *Ottonem Guerickium*, cum plerique Anglorum *Boylio* ſuo eam laudem tribuant. Prælectio *decima tertia* de gradibus expanſionis & rarefactionis agit, ad quos aer ope organorum modo dictorum redigi poteſt, totaque fere impenditur illuſtrandæ regulæ, qua inveniri debet, quot agitationibus emboli opus ſit ad aerem in certum raritatis aut denſitatis gradum redigendum, datis capacitatibus recipientis & Antliæ; quam primus olim invenit *Jac. Bernoullius*, & demonſtravit quoque *Hermannus* in *Phoronomia pag. 187*, nec non Cl. Editor in Nota. Tabula quoque, huic fini inſerviens, additur. Prælectione *decima quarta* gravitas aeris confirmatur ulterius, recenſitis ſcilicet experimentis, in ponderando aere factis a *Galilæo* primum, deinceps a pluribus viris diligentiſſimis, & *Hauksbeji* præcipue tentamen enarratur, coram Regia Societate, ſpectante etiam *Coteſio*, inſtitutum, quo innotuit, gravitatem aquæ ſeſe habere ad gravitatem aeris ut 885 ad 1. Quo facto, ad conſiderandum atmoſphæræ ſtatum, variosque rarefactionis gradus in diverſis altitudinibus determinandos, redit Autor, poſita nimirum gravitatis vi haud conſtante, ſed quadratis diſtantiarum a centro terræ reciproce proportionali; methodoque facili demonſtrat Theorema, a *Newtono* in Principiis ſuis majore apparatu geometrico adſtructum, quod nimirum, ſumtis diſtantiis a centro Terræ in progreſſione

ſione muſica, denſitates aeris ipſis reſpondentes ſint in progreſſione geometrica. Prælectio *decima quinta* de aere agit ceu de medio, quod ſonum propagat; ubi de ſonorum velocitate & ratione propagationis luculenter diſſeritur, & ſelectiora eam in rem experimenta recenſentur, a *Derhamo* præcipue inſtituta. Tandem Prælectione *decima ſexta* & ultima varii generis experimenta offert, in diverſis corporibus facta, quæ varios aeris effectus comprobant, tam rarefacti, quam compreſſi; nec non notatu digniora circa exploſiones in vacuo, diſſolutiones, fermentationes, & quæ alia ſunt. Quibus vero omnibus ſupplementi loco Cl. Editori adjungere placuit 1) *Halleji* Schediaſma de cauſa adſcenſus & deſcenſus Mercurii in baroſcopio, qui mutata tempeſtate contingit; 2) Scalam graduum caloris, a *Newtono* conſtructam, unde nova Thermometrorum conſtructio deducitur; 3 & 4) duo Schediaſmata *Jurini*, quæ ſpectant ad phænomena tuborum capillarium, mutuamque aquæ vel Mercurii & tuborum vitreorum in ſe invicem actionem: omnia ex *Philoſophicis Tranſactionibus* excerpta. Et hæc quidem de Opuſculo hoc elegantiſſimo dicere viſum fuit; dolendum tamen, illud iis duntaxat ſcientiæ naturalis cultoribus uſui eſſe, qui Anglice ſciunt.

CATECHESIS RACOVIENSIS, SEU LIBER Socinianorum primarius. Ad fidem editionis anni 1609 recenſuit, Socinianam vero impietatem, & hoc libro traditam, & a recentioribus aſſutam, accurate profligavit, GEORG. LUDOV. OEDERUS, *Antiſtes Feuchtwangenſis, & ejus Diœceſeos Decanus.*

Francofurti & Lipſiæ, apud Jo. Adam. Schmidt, 1739, 8. Alph. 3.

De *Catecheſi Racovienſi* ſolide ſcriptum emiſit Programma Venerandus olim *Jo. Andr. Schmidius* A. 1707, 4, Helmſtadii. Scripſerunt alii bene multi libros, quibus Socinismus labefactatur & evertitur. Nihilo ſecius exſtiterunt ſemper homines profani, qui Socinianis acumen, rationis lucem in-

ſignem, ſtili præſtantiam, & neſcio quas virtutes alias, tribuerunt, rati, Proteſtantibus videri libros Socinianos tam ſolide ſcriptos, ut ab eorum lectione pro viribus alios abſterreant revocentque, eamque ob cauſam, quo minus Catecheſis Racovienſis in Germania publice fuerit typis expreſſa, ſemper moliti fuerint impedimenta. Obtrectationem vero hanc eſſe futilem & vanam, demonſtrarunt exemplis ſuis Duumviri, *Nicolaus Arnoldi* inter Reformatos, & nunc Rev. *Georgius Ludovicus Oederus* inter Evangelico-Lutheranos. Ille enim edidit Amſtelodami A. 1654, 4, *Religionem Socinianam, ſeu Catecheſin majorem Racovianam refutatam, cum textu ipſius Catecheſeos.* Hic vero, idem inſtitutum imitatus, oſtendit, Socinianos ſimulationibus & pelle ovina ſeſe involviſſe, Criticos eſſe minus firmos, Dogmaticos ſibi haud conſtantes, injurios in autoritatem literarum diviniorum, incertos complexus ſui dogmatici, Logicos infelices, Hermenevtas violentos, ac pertinaces erroris defenſores. Qui animo, ab affectibus haud præpedito, annotationes, ab eo ſatura lance adjectas, evolvere ac perpendere dignabitur, is dictis noſtris non poterit non fidem habere. Dabimus vero ſpecimen, quo compendioſe oſtendamus, quanta exſtiterit diligentia, quanta fuerit ſoliditas ratiocinationis, quanta ſit illa hermenevtica præſtantia, qua Rev. *Oederus* per totum librum fuerit uſus. In fronte libri arborem animadvertimus genealogicam, cui *Lælii Socini* proles male fana exſtat inſcripta. Additur icon *Fauſti Socini*, Senenſis, unde Socinianorum potiſſima profluxit appellatio. Ipſe *Lælii* ex *Alexandro* fratre fuit nepos, defunctus A. 1604 d. 3 Martii. Secta ejus nec hodie deſiit Eccleſiam Dei infeſtare, ſed latet illa inter ipſos Chriſtianos, ſæpe etiam latere recuſat, impune potius emergens, ac in id penitus defixa, ut Chriſto, Domino noſtro, & divinitatis gloriam nefarie detrahat, & ſatisfactionem ejus per λύτρον proterve neget, atque adeo præſtantiſſimam omnium dulciſſimamque doctrinam peſſimis conviciis proſcindat. Saluberrimo itaque conatu & labore Autor penum peſſimarum opinionum una cum perpetuo

petuo antidoto simul in lucem publicam emisit. Nunc non poterunt amplius, quod subinde factum, conqueri, qui alienata a nobis mente sunt, sileri argumenta adversariorum validissima. Contra, cum tota Panoplia Socinianorum hic explicata prodeat, ingenue secum agi, vel infensissimi hostes cogentur fateri. Et, cum omnia solidis responsionibus prosternantur & retundantur, quæ ex illa parte in aciem producta sunt, non jam poterit dubitari, ab utra parte stet veritas. Catechesis illa certe est Socinianorum liber symbolicus, siquidem eorum doctores & ecclesiæ eam consensu suo suscepere, fideque sua dignati sunt. *Moscorovius*, *Smalcius*, *Christophorus Ostorodus*, aliique, id luculente significarunt. Titulus *Catechescos* est captiosus, & dissimulatione plenus. Appellatur enim in eo homo Jesus Nazeranus, quod mirere, *Dei filius unigenitus*, cum tamen Sociniani inficientur, Christum esse filium Dei, vereque ex Deo genitum. Fraus itaque statim in ipso titulo pellucet. Addidit hinc Autor formulam Dedicationis ad *Jacobum*, Magnæ Britanniæ Regem, ab *Hieronymo Moscorovio a Moscorow* scriptam, miris φλυαρίαις & subtilitatibus, Theologiæ sanæ & simplici repugnantibus, laborantem. Impudenter affirmat Dedicationis Scriptor, Socinianos Christo, Domino nostro, asserere honorem suum, quippe cui vix sanctitate eminentem relinquunt naturam humanam. Anne is est honor, ubi proles *Socini* Christum reputat pro homine mero, eique nihilo minus honorem invocationis exhibendum præcipit? Honore sunt indigni, qui rem creatam invocant. Honore quoque exuitur ille, qui nudus existimatur homo, atque, invocationem sibi exhiberi, libenter patitur. Nam nudus homo, qui invocationem sibi præstitam haud detestatur, est blasphemus in Deum, & idolum agit. Proh Deus! quis ille est honor, quem Sociniani asserunt Christo? Sed ipsi haud constant sibi. Posteriores enim sibi sumsere facultatem, multa addendi, multa demendi majorum suorum Catechesi, quæ primo Polonice prodiit, sed a *Moscorovio* in Latinum conversa fuit, qui in Præfatione inter alia posuit: *Id signi-*

Pag. 2.

10.

13.

13.

Pag. 15. *ficandum putavimus, pauciſſima a nobis mutata eſſe.* Nec Editori, nec nobis, de ratione & numero mutationum illarum aliquid certi conſtat. Rogatos itaque volumus alios, ut Polonicam illam Catecheſin cum *Moſcoroviana* Latina
16. conferre dignentur, indicentque illas mutationes. In limine ſtatim *religio Chriſtiana* a Socinianis *cum doctrina ipſa confunditur*, dum illam exiſtimarunt eſſe *viam, divinitus patefactam, vitam æternam conſequendi.* Viam hanc volunt in Veteri Teſtamento & Novo eſſe patefactam, rati ſimul, in Vet. Teſtamento promiſſiones de vita æterna nullas eſſe factas, in utroque errores exſtare minoris momenti. Viam itaque Sociniani illam reddiderunt admodum lubricam, incertam, & ſalebroſam, patribusque Veteris Inſtrumenti nec ullam ſuæ definitionis religionem, nec vitam æternam, interventu ejus impetrandam, reliquerunt. Sociniani, doctrinas Novo Teſtamento perſcriptas eſſe certas, credunt, ſimul tamen affirmant, de veritate librorum dubitari poſſe, qui
21. ſint corrupti. Quis vero ignorat, ipſum paſſim corruptionibus depravatum eſſe textum utriusque Teſtamenti ex opinione illorum? Quod itaque una largiuntur manu, de-
23. munt altera. Θεοπνευστιαν ſacro Codici haud tribuunt, nec
26. ulla de ea in Catechiſmo injicitur mentio. Corruptionem in rebus momeni non magni largitur Autor Catecheſeos, licet eam, ut incautis fucum faciat, haud admodum diſtincte conceſſerit. Chriſtum appellat *hominem divinum*, idque probat e miraculis vere divinis, quæ idem fecit, & ex reſuſci-
28. tatione ejusdem a mortuis per Deum. At omittendum non erat, ipſum vi propria edidiſſe miracula, eumque in finem, ut homines crederent, ipſum eſſe Deum, verumque Dei filium, ea patraſſe. Quo ipſo patet, Chriſto veram divinitatem naturæ eſſe aſſerendam. Reſurrexiſſe Chriſtum a mortuis, Catecheſis comprobat ex multitudine eorum, qui ita teſtati fuerint, ac illud teſtimonium morte ſua confirma-
32. rint. Sed argumenta potiora ex vaticiniis Veteris Teſtamenti, ex ſimplicitate teſtium, integritate eorum, fuga voluptatum, patientia in ſubeundis cruciatibus, ſumma conſtan-

tia,

Digitized by Google

tia, ſolent defumi. Reſurrectionem Chriſti re vera contigiſſe, ratiocinando Sociniani hic conficiunt. At, cum dogma de ſacroſancta Trinitate e locis S. Scripturæ variis, inter ſeſe collatis, ratiocinando colligimus, recalcitrare ſtudent. Veritatem religionis Chriſtianæ inter alia Catecheſis ex eo Pag. 32. probat, quod Chriſtiana religio omnes priſcas religiones ſuſtulerit, excepta Judaica, ad certum tempus duratura. Sed 35. paſſim religionum priſcarum ſatis ſuperat. Quæ in religionibus priſcis erant vera & Theologiæ naturali conformia, ea haud ſunt ſublata. Judaica autem, reſpectu typorum, in ſacrificiis & templo repræſentatorum, omnino eſt ſublata. Traditiones damnant recte Sociniani. At falluntur graviter, 37. dum dogma de ſacroſancta Trinitate in numerum earum conjiciunt, quippe quod, teſte *Euſebio Hiſt. Eccl. V, 28*, ſacris literis, canticis primorum Chriſtianorum, ac ſcriptis antiquiſſimorum Eccleſiæ Patrum, continetur, ac jam ab *Irenæo Lib. IV Cap. 37 pag. 239 edit. Eraſmi* clare fuit confirmatum. Ad ſacrum Codicem recte intelligendum, Catecheſis judicat, nos indigere dono Spiritus ſancti, eam ob cauſam advocando, tanquam auxilio divino, intus animum illuminante. At *Oſtorodus* negat, opus eſſe revelatione 45. ejusmodi infterna. Quare Catecheſin aſſectatores ejus poſthæc eo in loco mutarunt, rati præterea, Apocalypſios partem maximam & Prophetas Veteri Teſtamenti non niſi ab eo intelligi poſſe, qui ſit Propheta. In Catecheſi 46. legitur pronuntiatum, *hominem natura nihil habere commune cum immortalitate, quia ab initio de humo formatus ſit, propterea que mortalis creatus fuerit.* Frivola ratio! Num enim vinum ex aqua factum exſtitit aqueæ naturæ? Reſuſcitatum certe *Adami* corpus erit immortale, licet haud defiturum eſſe ex humo, glorioſum tamen. Inficeto commento Sociniani credunt, corpora beatorum caritura carne & ſanguine, cum tamen rediviva Chriſti, Lazari, & aliorum, corpora non caruerint ſanguine & carne. Locum *Sap. II, 23*, abſurde exponit Catecheta, merito ob 57 ſeq. eam cauſam caſtigatus. Noſtrum hoc eſt argumentum: *Ada-*

mus

mus moriturus non fuiſſet, niſi peccaſſet, Rom. V, 12, *ergo, ut creatus erat, fuit profecto immortalis*, hoc eſt, *non mori-*
Pag. 59. *turus.* Lex enim mortalitatis tributa fuit peccato. Mirum eſt, Socinianos labem innatam inficiari, ac tamen fateri, *omnes homines æternæ morti ſubjacere, eo quod ex Adamo nati ſunt.* Quid hæc nativitas inferre poteſt mortiferum, ſi poſteri, *Adami* prævaricationem imitantes, ex delicto
60. proprio, non hæreditario, moriuntur? Moriuntur enim & infantuli, qui nondum imitari quemquam poſſunt. Senſum locorum *1 Cor. II, 14, 9, 10, & Rom. I, 19, 20*, Sociniani graviter pervertunt, eamque ob cauſam ſolide hic convincun-
64. tur. Recentiores intellexere abuſum loci *Rom. I, 19, 20*, ideoque commemorationem a Catecheſeos verbis reſecuerunt, indubie autoritate expoſitionis *Joannis Crellii* eo moti.
69. Contradictione plenum eſt, Catecheſeos autores eo impudentiæ proceſſiſſe, ut ſtatuerint, Deum poſſe id imperium, eamque poteſtatem, quam alius nullus præter eum *ex ſeſe* ha-
71. bet, cum alio communicare. Hoc enim enuntiatum favet πολυθεότητι. Juſtitia quid ſit, *Socini* proles miſere definit, juſtitiam Dei in eo ponens, ut ea ſit ipſius natura, qua rectitudinem & æquitatem tuetur. At quid eſt æquitas? Quid eſt rectitudo? Editor & refutator eam definit eſſe virtutem Dei, qua ſuum cuique tribuit. Sed quodnam eſt id, quod res creata *ſuum* vocare poſſit? Quid ipſi Deus debet? In vera definitione, eaque completa, de juſtitia Dei continetur & vertitur cardo totius religionis Chriſtianæ. Receptam expoſitionem loci *Ebr. XI, 6*, permutat
74. Editor ſua nova explicatione, quam alibi propoſuit, quamque nec ſponte fluentem, nec contextui ſatis congruentem,
75. liceat exiſtimare. In loco *Devt. VI, 4*, Trinitatis dogma la-
80 ſeq. tere, ſolide demonſtrat. Et, cum Catecheſis unam tantum Dei perſonam conſtituat, vindicat egregie dicta *Jo. XVII, 3, 1 Cor. VIII, 6, Eph. IV, 6.* Tuetur locum *Matth.*
92 ſeq. *XXVIII, 19*, &, in eo tres perſonas indicari, docet. Oſtendit, in loco *Act. XX, 32*, per *verbum Dei* ſignificari Chri-
95. ſtum. Locum *Eph. VI, 10*, ita interpungit: Ἐνδυναμοῦσθε ἐν

ἐν κυρίῳ. καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐνδύσασθε τὴν παντοπλίαν τοῦ Θεοῦ. Mirandum, Autores Catecheſeos fateri, operationes divinas tribui Chriſto & Spiritui ſancto. Ex operationibus divinis pateſcit velut ex nota certiſſima Deus ipſe *Eſ. XL, XLI.* Locum *Jo. V, 7*, firmis præſidiis in tuto collocat Ven. *Oederus*, & contra Catecheſin vindicat. Per teſtes in terra, aquam & ſanguinem, baptiſma & ſacram Cœnam intelligendam opinatur. Verba illa *inciſi ſexti*, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, parentheſi exiſtimat eſſe includenda. Nobis vero videtur, *Joannem* in eo eſſe, ut demonſtret, Chriſtum eſſe verum Meſſiam, θεάνθρωπον. Ut vero demonſtret, eum exſtitiſſe verum hominem, oſtendit, ipſi eſſe verum ſpiritum, & ipſum vero corpore eſſe præditum, ſiquidem id re vera fuerit mortuum in cruce, teſtibus aqua & ſanguine, e lateris aperti rima manantibus. Spiritum vero Chriſtus tum commiſerat manibus Patris. Teſtes cœleſtes teſtati ſunt, Chriſtum eſſe verum Deum, ipſumque eſſe unum illud & ſempiternum Numen. Applaudimus Autori, ſacroſanctum Trinitatis dogma egregie prorſusque apodictice ſtabilienti. Docet eadem ſoliditate, Chriſtum eſſe & Deum & hominem, unam perſonam, & ſubterfugia Socinianorum diſcutit. Inprimis oſtendit, filium Dei gaudere natura patri æquali, & ab æterno exſtitiſſe. Poſtremum probat ex *Jo. I, 1, VI, 62, VIII, 58, Prov. VIII, 22*, ac loco *Irenæi Lib. III Cap. 33, 34*, cavillationesque prolis *Socini*, ad loca priora tria effictas, debite elidit. Priorem, quam Sociniani fingunt, Chriſti in cœlos adſcenſionem merito diſpungit. Flebilem eorum perverſitatem, qua locum *Jo. VIII, 58*, pueriliter lacerant, ſolide refringit *pag. 146 ſeq.* Locum *Pſ. II, 7*, a Sociniana fece in deterius tractum, vindicat pulchre *pag. 164 ſeq.* ac ſapientiam, cujus fit mentio *Prov. VIII*, debita diligentia oſtendit eſſe Chriſtum. Per αἰῶνας, *Ebr. I, 2*, commemoratas, more conſueto periodos regni gratiæ intelligit *pag. 221.* Indubie vox עֹלָמִים ibi exprimitur Græce, quæ compages ordinesque hujus univerſi, hominibus impervios, indicat, ita, ut vita æterna includatur, ac ſempiterna rerum nonnullarum duratio haud excludatur. Et,

Pag. 100. 102 ſeq. 105. 107. 110 ſeq. 133 ſeq. 136. 148. 172 ſeq.

eum Socinianorum diligentia infeliciter fedula admodum verſetur in pervertendis eis ſacrarum literarum pronuntiatis, quibus trinitas, divina Chriſti natura, & λόγος ante *Mariam* exiſtens, impugnatur, mirum non eſt, Autorem nihil eorum omiſiſſe, quibus veritas adverſus eos ſolet propugnari. Comprobat egregie ex Græca orationis indole, eſſe ἴσος Θεῷ idem ac ἴσον εἶναι Θεῷ, *æqualem eſſe Deo*, ex *Job. XXX, 19,*
Pag. 310. *Sap. VII, 3,* ac *Thucydide.* Locum *Col. I, 15,* ubi Chriſtus vocatur primogenitus omnis rei creatæ, ſolidiſſime vindicat, atque perverſitatem expoſitionis Socinianæ maximo cum
319 ſeq. pondere refellit. Indicatur ibi certe, Chriſtum a patre genitum eſſe, antequam ulla eſſet res ab illo creata. Unde patet ejus æternitas & character perſonalis. Generatio autem intelligitur ejusmodi, per quam filius Dei natura gaudet divina & dominatu in omnia. *Paulus* ex hac generatione deducit potentiam creandi mundum. Dolemus merito, homines dari tam perfrictæ frontis, ac intellectus tam tenebroſi, ut expoſitioni tam luculentæ & genuinæ audeant recalcitrare. Ita doctrina de cruce Chriſti ſtultitia eſt hominibus ſibi relictis, qui largiri nolunt, eum, qui ut homo paſſus eſt pro nobis duriſſima quævis, potuiſſe eſſe per naturam aliam verum Deum, cum tamen hæc doctrina e ſacris literis undique pelluceat, & antiquiſſimæ Eccleſiæ Chriſtianæ, teſte *Euſebio* in *Hiſt. Eccl.* de *Artemonio*, fuerit probata, id quod ex epiſtola *Plinii*, *Polycarpo*, *Ignatio*, *Irenæo*, & *Juſtino*
338 ſeq. *Martyre*, ſatis ſuperque innoteſcit. Singularis eſt ea expoſitio, qua Autor per πλήρωμα, cujus fit mentio *Col. I, 18, II, 9, Eph. I, 23, III, 19,* intelligendum eſſe credit corpus eccleſiæ, quod in Chriſto habitat, & σωματικῶς cum Chriſto conjunctum ſit. Nobis autem pace Viri præſtantiſſimi videtur, πλήρωμα dici de complexu donorum infinito, quem Chriſtus Deus in humanam ſuam naturam ob unionis hypoſtaticæ gratiam effudit. Etenim in V. Teſt. dicebantur alterius *implere manus*, qui ei dabant dona Deo tradenda. Ex Chriſti πληρώματι ſumunt fideles gratiam pro gratia. Commodiſſime per illud intelligitur complexus perfectionum, quibus excellit Chriſtus. Nolumus tamen inſi-

ciari,

Digitized by Google

biari, illa dona ſuo modo communicari cum corpore Chriſti myſtico. E libro, qui *teſtamenta XII Patriarcharum* complectitur, ac fœtus eſt Chriſtiani cujusdam ex Seculo II, doctrinam primæ Eccleſiæ de Chriſti divinitate decerpit, atque adverſus *Erneſtum Grabium* monet, Autorem ſcripti Judæum haud fuiſſe. Quod ut demonſtret, dubia, a *Grabio* mota, ſigillatim recenſet ac ſolvit. Inprimis operoſe ſolideque demonſtrat *pag. 368 ſeq.*, Socinianos Chriſtum divinis honoribus afficere, in meris tamen hominibus, quantum ad eſſentiam ejus, habere, ac ideo non poſſe non eſſe idololatras. Oſtendit omnino ſolide, eum, qui lapidem offendiculi in Sionem (id eſt, Eccleſiam Judaicam & Chriſtianam,) poſuit, eſſe diverſum a lapide ipſo, hunc vero lapidem eſſe Jeſum Meſſiam *Ex. XXVIII, 16, VIII, 14, Rom. IX, 32, 33, 1 Pet. II, 6, 8*, ejus quidem naturæ, ut is ſalutem ſempiternam certo adipiſcatur, qui ei confiſus fuerit. Sociniani repugnant tum durationi temporis, quo lapis hic poſitus fuit, tum divinitati Chriſti, nihiloque minus omnem certiſſimamque in eo videri volunt collocare fiduciam. Quæ quantopere adverſa inter ſeſe fronte pugnent, nemo non intelligit. Solita convincendi cupiditate Autor hoc ipſum urget, tantum non ubique oſtendens, complexum doctrinæ Socinianorum nec cum literis ſacris, nec ſecum, poſſe ſtare. Ubique in eo eſt totus, ut loca, in V. Teſt. de Meſſia pronuntiata, ac in N. Teſt. repetita, a corruptelis expoſitionum vindicet, rariſſime novis uſus interpretandi rationibus. Locum illum *Rom. X, 18*, in quo *Paulus* verba Alexandrinorum Interpretum ex *Pſ. XIX, 5*, adhibet, Autor ita exponit, ut Apoſtolus Pſalmum illum nec allegare, nec ad ejus ſcopum reſpicere, voluerit, *mihi liquet*, inquiens, *in Pſalmo illo de Apoſtolis nihil exſtare, ſed de ſole cæloque agi.* At e diverticulo in viam. Miramur merito, Socinianos unicum duntaxat Novi Teſtamenti Sacramentum ſtatuere, licet & hoc in merum rei abſentis ſymbolum nudamque cerimoniam convertere laborent. Sed ceſſat admiratio, ſimul ac recordamur, *Socini* ſententiam perviciſſe inter ſuos, tradentis, baptiſma rem eſſe, quam Chriſtus haud inſtituerit, ut ſemper & circa ſingulos infantes ho-

Pag. 368 ſeq.

382 ſeq.

395.

394.

491.

Digitized by Google

minesve ea sit utendum, sed ut illi, qui ex Judæis & populis a vera religione aversis ad Christi doctrinam adducebantur, manifeste profiterentur, se Christum pro Domino suo
Pag. 531. agnoscere. Ut hunc errorem Autor funditus exstirparet, tractationem integram historicam & dogmaticam suis refu-
563. tationibus inseruit, lectu utique dignam. Regenerationem, quæ fit interventu Baptismi, penitus negant Socinianni, fratres quippe Fanaticorum, qui nil nisi interna crepant, neglectis, a Deo institutis, salutis obtinendæ adminiculis. Sed contrahenda nobis tandem sunt vela, licet antidotum, quo venenum & fucus *Catechismi Racovienſis* fuit percuratus, longiorem merito videatur requirere expositionem. Celebramus diligentiam, soliditatem, & veritatis amorem, in Autore doctissimo, eique constantem comprecamur incolumitatem.

INSTITUTES OF LEARNING &c.

h. e.

INSTITUTIONES DOCTRINÆ EX ARISTOTELE, Plutarcho, Longino, Dionysio Halicarnassensi, Cicerone, Quintiliano, aliisque Scriptoribus antiquis & recentioribus, continentes methodum exponendi Classicos Autores in partibus suis primariis, pulcherrimisque; characteres & affectiones stili; artem compositionum scholasticarum, atque omnia genera oratoria. Addita est exhortatio ad discendum. Autore Reverendo

EDUARDO MANWARING.

Londini, typis W. Innys & R. Manby, 1737. 8.

Plag. 5.

Libellus hic inscribitur *Jacobo Douglas*, ejusque filii usibus destinatur. Declarata paucis Græcorum Latinorumque juventutis instituendæ methodo, antiquorum rationes nostris præferendas esse, Autor existimat. Primi omnium mores recte formentur, est necesse. Deinde intellectus ac memoria excolantur, laborem varietate semper dulciorem reddendo. Initia capiantur a fabulis & dialogis. Ad ordinem construendi accuratius intelligendum multum momenti afferunt *Wardii* Observationes grammaticæ. Posthæc in verborum

Digitized by Google

horum significationes, tam proprias, quam improprias, inquiratur; ex quibus efficiantur periodi. Neque vero verbis solis inhærendum est; sed res etiam explicentur oportet, v. g. geographica, moralia, historica, ubi de diversis Autorum characteribus, atque stili varietate, pluribus disseritur. Ad compositionem admissi scribant fabulosas narrationes; post laudes, vituperationes, comparationes, donec idonei judicentur ad Orationes concinnandas, quarum genera & partes explicatius proponuntur. Circa finem quædam de pathologia & characteribus non adeo incognita legimus, cujus generis & reliqua harum plagularum præcepta esse arbitramur.

EPISTOLA DOMINI MARCHIONIS N. N. ad Dominum N. N. Regium Academicum Scientiarum Parisiis, data Mediolani 12 Cal. Martii Anno MDCCXL. *)

Nimis sero fortasse, Amicorum optime, perbrevibus petitionibus tuis, quas in literis, datis 4 Id. Januarii, ad me misisti, respondere videbor, sed minori certe temporis intervallo opus non erat, ut, quantum fieri poterat, exactissime tibi satisfieret. Ut autem ab ea, quæ ordine prima est, initium faciam, de editione scilicet novæ Collectionis veterum Inscriptionum, a Clarissimo Viro, *Muratorio*, Mutinensi, collectarum, quam hic Dominus *Argellatus* publici juris facit, cum id me vidisse arbitreris, quod Dominus *Bimardus* in Diariis vestris, atque Hollandicis, evulgavit; unum respondebo, me neutra legisse, quod huc tam cito non veniant, opusque fuit, ut ex urbe Venetiis eorum mihi notitiam compararem Amici ope, qui ad me Articulum universum Hollandici Diarii, de hoc agentem negotio, exscriptum misit; post quæ peracta ea mihi hic videre licuit,

*) Hanc Epistolam, ideo ad nos missam, ut in his Annalibus locum iqveniret, hoc lubentius cum Lectore nostro communicamus, quo plenior est novorum, ad literas spectantium, qualia a Lectoribus nostris cum voluptate cognosci, causam dubitandi nullam habemus.

quibus Domini *Bimardi* querelis respondere meditantur. Compertum igitur tibi sit, Dominum *Argellatum*, aliis negotiis, infra recensendis, distractum, Inscriptionum Collectionis corrigendæ provinciam cuidam Domino *Orontio Itabili*, Monacho Cassinensi, sacræ Theologiæ Lectori, Viro, ut audivi, erudito, & linguarum Latinæ atque Græcæ satis perito, demandasse, ipsisque correctionibus exequendis Dominum Abbatem *Latuadam* præfecisse, cui quidem Abbati Societas hæc Palatina a sedecim ferme annis idem negotium dedit in editionibus, quas probe nosti. His compertis, scire volui, quonam pacto fieri posset, ut tanta errorum copia, in Dissertationibus Domini *Bimardi*, *primo* prædictarum Inscriptionum *Tomo* præfixis, irrepserit, quemadmodum Amicus tuus acriter sane conqueritur; & forte fortuna adfui, cum inspiceretur comparationis gratia immanis errorum series, ab ipsomet Domino *Bimardo* missa, cum ejusdem Dissertationum avtographo, quo duce usi sunt impressores. Ne tamen tibi tædio sim, singulatim singula referens, quæ brevi temporis intervallo egomet vidi, in earundem Inscriptionum *Tomo II* lepidum *Monitum* perlegas velim, ex quo videbis, antequam Dominus *Bimardus* infinitam errorum myriadem mitteret, quibusdam appositum jam fuisse remedium, nonnullis resectis foliis, quæ negligentibus institoribus in primis *Tomi primi* exemplis inserta non fuere tunc, cum Mediolano in alias urbes transmissa sunt. Hinc minor errorum series conspicitur in *Errata corrige*, *Tomo II* post dictum *Monitum* præfixo, & ex his etiam plerique in avtographo *Bimardi*, ad impressores misso, universis visibili, & qui in *Errata* asteriseo * notabuntur. Id quidem *Errata primo* inserviet *Tomo*. Quoniam autem Amicus tuus multis in locis se ipse corrigit, & plura adjecit, quæ in avtographo, ad hanc urbem misso, desiderabantur, hæ adjectiones duplici asteriseo ** significabuntur. Multi etiam errores, qui tales Domino *Bimardo* visi sunt, ostendentur tales non esse, prout in impressis leguntur, qui tamen errores forent, si, ut ipse asserit, animadversione castigati fuissent. Hinc facili negotio Lectori

flori patebit, male in hanc editionem linguam & ſtilum acui, quam omnes inter Italicas optimam cenſent. Quæris ſecundo, an executioni demandanda ſit omnium *Panvinii* Operum editio, quam hic parari intelligis. Hæc certiſſime fiet ſtatim ac Inſcriptionum Opus perfectum fuerit, idque Julio menſe anni currentis eveniet. Jam ad hanc rem Dominus *Argellatus* univerſa hujus Autoris MSta collegit tam ex Cæſarea Bibliotheca, quam ex urbe Pariſienſi, &, quod factu difficillimum erat, ab Eminentiſſ. *Ottobono*, quemadmodum & ex Bibliotheca *Altieriorum*, omnibusque aliis, ubi ad editionem neceſſaria ſervabantur. Complures eruditi Viri actu Autoris hujus Opera illuſtrant, Faſtos præſertim, alii Chronicon eccleſiaſticum, alii tam hic, quam Romæ, Bononiæ, & alibi, alia ejusdem opera. Vitam autem conſcripſit eruditiſſimus Vir, Pater Magiſter *Zazzeri*, ex Eremitarum Divi *Auguſtini* Ordine. Cum vero ſcire cupias, an aliud quidpiam eruditorum curioſitate dignum hic edatur, breviter reſpondebo: præter Antiquitates Italicas Domini *Muratorii*, de quibus aliis jam te literis monui, quarum *Tomus II* jam typis vulgatus eſſet, ni ſingulare prorſus negotium interceſſiſſet, quod tamen impreſſionem *Tomi III*, jam ad dimidium fere perductam, non retardavit, præter has, inquam, paulo poſt Paſchatis ſolennia imprimetur *Generalis Scriptorum rerum Italicarum Index*, qui tanto gratior, quo opportunior, erit. Pergit editio *Collectionis omnium veterum Poetarum Latinorum, cum verſione Italica* e paginarum regione, & tam cujuslibet Poetæ Vita, quam Indices, res in eorum lectione difficiles explicantes, opus Domini *Argellati* ſunt. Jam *XX* prodiere *Volumina*, & ad totidem edenda cenſentur. Aliud quoque huic Provinciæ, & ipſis exteris, honeſtum, ac commendabile, Opus idem Dominus *Argellatus* parat, *Bibliotheeam* videlicet *omnium Mediolanenſium Scriptorum*. Jam in hoc negotio duos inſumſit annos, brevique editionem, in *duo* digeſtam *Volumina* in *folio*, inchoandam ſperat. Quod vero huic Operi majorem conciliabit gratiam, hiſtoria erit typographica Mediolanenſis,

fis, notitia videlicet librorum omnium, qui ab arte typographica inventa ad annum usque 1500 Mediolani prodierunt in lucem. Hanc spartam sllumsit Vir Clar. *Saxius*, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus. Præfigetur Scriptorum nostrorum Collectioni, quam satis copiosam, diligenterque elaboratam, egomet vidi, addirts singulorum Autorum monumentis historicis necessariis, & Operum tam editorum, quam manu scriptorum, nomenclatura. De aliis, ad literariam rem in Italia spectantibus, certiorem te facient folia duo, quæ ad te singulis mittentur hebdomadis, alterum Venetiis, quod *Albricius* edere cœpit, & etiamnum publicari solet, alterum, quod hoc ipso anno, viris doctis curantibus, Florentiæ imprimi cœptum est. Diebus abhinc non amplius octo Augusti Taurinorum parvæ molis liber in 8, sed lectu dignus, missus ad me venit, cui titulus: *Istoria delle cose operate nella China da Monsignor* Gio. Ambrosio Mezzabarba *&c. scritta dal P.* Viani, *suo Confessore, e Compagno nella predetta Legazione.* Ibi apud nos a Domino *Briasson* impressus dicitur, charta vero & character Taurinensis potius mihi videtur. Sunt, qui Tiguri editum censeant. Epistolæ nuncupatoriæ ad D. *Franciscum Xaverium* subscripsit supposititio nomine *Anatelius Pistophilax*; hanc excipit breve ad Lectores monitum, & Patris *Viani* vita. Jam olim Diarium idem Domini *Mediobarbæ* perlegeram manu scriptum, sed me pertæsum non est illud relegere, adjectis præsertim memoratis, vere lectu dignis. Ubi forsitan Operis hujus exemplum cupias, ab eodem Taurinensi Amico ad te per Dominum *N. N.* Lugdunensem dirigendum curabo; per quem ad me mittas, rogo, *Tomum VI* Historiæ Cæsarum *Tillemontii*, atque Historiam tumultuum Hispaniæ Patris Aurelianensis *Tom. V.* Has pro libito tuo compingendas curabis, cum hic vel mediocribus componendorum librorum artificibus careamus; nam superioribus diebus ex his duo fato functi sunt. Si quis esset in Gallia hujus rei peritus, qui Mediolanum proficisci vellet, pro certo habeas, eum non leve lucrum habiturum. Me interim, ut soles, diligas, & certo certius credas, te a me plurimum coli, & haberi in ea existimatione, qua dignus eum sis, semper tuus ero. Vale.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Maji Anno MDCCXL.

M. FABII QUINTILIANI DE INSTITUtione oratoria Libri duodecim, collatione Codicis Gothani, & Jenſonianæ editionis, aliorumque librorum, ac perpetuo Commentario, illuſtrati a JO. MATTHIA GESNERO. Accedit Præfatio & Indices copioſiſſimi.

Gottingæ, apud Abr. Vandenhœck, Acad. Typogr. 1738, 4 maj. Alph. 4 plag. 16 ½.

Ex quo Cel. *Burmannus*, Vir bono librorum veterum natus, *Fabii* Inſtitutiones pariter oratorias atque Declamationes, perpetuo adornatas Commentario, in lucem edidiſſet, quilibet cenſuit, præreptam ſibi eſſe ulterius de *Quintiliano* bene merendi occaſionem. Pleraque enim a Viro diligentiſſimo ope Codicum Leidenſium, Colbertini & Bernenſis libri, priſtino nitori erant reſtituta, multa tam probabili dictorum emendatione excuſſa, ut, ſi pauca *Fabii* δυσνόητα excipias, nunquam poſt renatas literas puriori veſte, maculisque omnibus ita abſterſus, elegantiſſimæ doctrinæ Rhetor prodierit. At, poſteaquam in Præfatione cultiſſima, cujus ſimiles identidem *Burmanianos* Autores comitantur, rogarat viros doctos in Germania, ut Codicem Gothanum, admirabili ſtudio, ut S. Rev. *Cyprianus* teſtatur, confectum, ad impreſſos libros conferre vellent, igniculosque ſimul addiderat *Chriſt. Sigiſm. Liebio*, ſtatim ad has epulas ſummo ardore properanti, factum eſt, ut ex ipſo ſpecimine, quod Collega noſter deſideratiſſimus in his *Actis A. 1721 pag. 71 ſeq.*

71 *seq.* ad *Libri IX* (male enim ibi librarius posuerat *X) Caput IV* dederat, cognoscceremus, quantum adjumenti praestare posset optimae notae Codex, si quis illius dictiones, a vulgari scriptura haud parum abludentes, serio & data opera evulgare non dedignaretur. Quod etiam sibi negotium esse datum merito credidisset *Liebius*, nisi Gotham tunc evocatus, jussu Principis Sereniſſimi splendidiſſimos numorum thesauros oculis suis diligentius perlustrare, rariſſimasque nummismatum species luculento quodam Commentario explicare lectoribus, debuisset. Opportune ergo, & felici quodam rei literariae casu, accidit, ut Doctiſſ. *Gesnerus*, cujus eruditionem & in his literis magnum robur praeclara tot monumenta loquuntur, provinciam Eloquentiae in Academia Gottingensi juvenibus tradendae nactus, mirabili quadam *Fabium* potius, artis Rhetoricae parentem, quam recentiorum quorundam infantiſſimas & spinosiores de Rhetorica disputatiunculas, interpretandi cupiditate flagraret. Quemadmodum autem usu satis compertum est, raro ingenia, etiam politiſſima, sine libris, manu exaratis, sensum Autoris prisci usquequaque perscrutari solere; ita etiam Doctiſſ. *Gesnerum* magna merito incessit religio, ne impuris manibus & sine Codicibus *Fabium* sibi pertractandum sumeret. Petiit igitur ab *Ern. Salom. Cypriano*, sacris Gothanis & Bibliothecae Sereniſſimi Ducis praefecto, ut quamprimum sibi celebratiſſimi Codicis usuram indulgeret. Obsecundavit precibus *Gesneri* Vir egregius, ut solet nunquam literarum fautoribus officio suo deesse, ipsique Codicem quantivis pretii sine mora transmisit. Quae autem virtus & praestantia hujus libri sit, ex sequentibus luculenter apparebit, ubi ad ipsas *Quintiliani* Institutiones devenerimus. Jam vero omnis oratio nostra eo potiſſimum tendet, ut praesidia, quibus Celeb. *Gesneri* labor mirifice adjutus est, primum explicemus, deinde ut ipsas ejus animadversiones, quae ubique fere novum *Fabio* splendorem & lucem conciliant, intueamur. Quod praesidia spectat, adduximus jam librum Gothanum, non pervetustae quidem antiquitatis Codicem, attamen, quod multi falso existimarunt, non tam recentem,

Digitized by Google

centem, ut Seculo demum XV poſt inventam artem typographicam adſcribi poſſit, ſed veriſimilius ex ipſa manu, ad elegantiam Seculi XI aut X compoſita, ex Græcarum vocum καλλιγραφία, ex ipſis ſcripturæ mendis gravioribus & oppido ridiculis, quæ Monachis potius, quam Seculi X doctiſſimis viris, propria eſſe ſolebant, conjicit Cel. *Gesnerus*, multo antiquiorem typographiæ initiis Codicem videri. Neque hoc uno contentus fuit *Gesnerus*, ſed, ut alia multa *Fabii* cauſa conquireret, perquam laudabilem navavit operam. Fuit etiam alius Gothæ in Sereniſſimi Ducis Bibliotheca *Quintiliani* Codex, qui, licet multo inferior priori cenſeretur, a Viro tamen Celeberrimo tunc demum adhibitus fuit, ſi vel veræ lectionis veſtigia adeſſent, vel in nodum *Fabii* incideret, quo ſe expedire etiam doctiſſimi ante *Geſnerum* interpretes non potuerunt. Nam hæc eſt plerumque male & vitioſe ſcripti Codicis dos, quod aliquando bonæ frugis lectionem ſubminiſtret. Laudat hac occaſione Clar. *Heuſingeri* in ſe beneficium, qui aliquot hujus Codicis ſpecimina ad ipſum transmiſerat. Inprimis vero multum ſe debere profitetur Oratori Lipſienſis Academiæ diſertiſſimo, *Jo. Erh. Kappio*, qui Codicem manu ſcriptum, ex Bibliotheca *Foucaultianæ* olim ad ſe perlatum, Celeb. Editori humaniſſime, ut ſolet, commodaverat. Denique, cum ex *Liebii* ſcriptis, neſcio quibus, cognoviſſet eruditiſſimus *Geſnerus*, eum inſpexiſſe aliquando *Duſſeldorpii* Codicem *Quintiliani*, nihil prius, nihilque antiquius, habuit, quam ut ope Illuſtriſſ. *Beverani* illum ſibi concedi flagitaret. Sed paulo poſt comperit, furto hominum peſſimorum & hunc & alios Codices fuiſſe ſublatos. Tantum de Codicibus manu exaratis; nam de libris editis vix attinet quidquam dicere, niſi quod editiones *Fabii* omnes ſecundum notas temporum apte deſcripſerit, &, quas ipſe Vir politiſſimus, quas *Burmannus*, quas *Fabricius*, quas denique *Reimarus* ex ſchedis *Fabricianis*, collegerunt, ſignis quibusdam indicaverit. Accedimus nunc ad ipſas Viri cultiſſimi obſervationes, quibus & Præfatio abundat, & ipſæ Inſtitutiones *Fabii* exſplendeſcunt. In Præfatione egit

Autor partim de vita & ſcriptis *Quintiliani*, partim de libris, quibus in *Fabio* adornando uſus eſt, non eorum merita reticens, qui antea eloquentiſſimum Rhetorem uberrimo doctrinarum apparatu illuſtraverant. Libros breviter & ſuccincte, quantum inſtituti ratio poſtulavit, expoſuimus. Reſtat, ut, quid rectius excogitaverit Cel. *Geſnerus* in loco de *Quintiliani* vita, anquiramus. Primo quidem diſputationem illam de *Fabii* patria confici dicit loco *Volaterrani*, aperte teſtantis, *Quintilianum Hiſpanos ſuos provinciales appellaſſe*. At,
Pag. 3. 4. cum tot alia loca Autorum obſtare videret, ita diſcrepantiam ſententiarum conciliare ſtuduit, ut Calagurritanum quidem eſſe contenderet, ſed, poſtmodum Romam a patre adductum, dein *Galbæ* innoteſcentem cum Imperatore rediiſſe in Hiſpaniam, tandem Romam denuo habitatum conceſſiſſe,
8. opinaretur. Nec eandem viri docti ſententiam aluerunt de verbis *Quintiliani*, ita de ſe in *Proœmio Libri III* confitentis, delegaſſe ſibi *Domitianum Auguſtum* curam ſororis ſuæ nepotum; quare loci difficultatem, ſi qua eſt, emendationibus eludere conati ſunt. At Celeb. *Geſnerus* ea de cauſa in verbis *Quintiliani* manendum eſſe putat, diſcipulosque *Fabii* non filios ſororis *Domitiani*, ſed nepotes, fuiſſe arbitratur, quoniam, ſororem *Domitiani*, *Domitillam*, ante patrem *Veſpaſianum*, atque adeo ante imperium *Domitiani*, mortuam eſſe, *Suetonius* tradidit; proinde, aliam intelligi debere *Domitillam*, ſuſpicatur, uxorem videlicet *Clementis*, quæ & filia prioris fuerit, & cujus demum liberi *Fabio* ſtudiorum moderatore literas adamaverint. Nam, ſi filii fuiſſent prioris *Domitillæ*, ante *Domitiani* imperium jam fato functæ, non ea ætate demum pueriliter ad humanitatem erudiri potuiſſe, merito credit. Huic omnino rerum pulcherrimarum diſquiſitioni diutius inhæreremus, niſi obſervationum in ipſas Inſtitutiones *Fabii* dulcedo & copia nos avocaret, quæ, nulli dubitamus, quin æque jucunda lectoribus, quam nobis, futura ſit. Non enim ibi dictio redundans reperitur, aut ambitioſa quædam minutarum rerum deſcriptio, quo vitio pleraque hujus ſeculi Criticorum ſcripta laborant, quam ad

brevi-

brevitatem *Varronianam* effictus ſermo, ut credas, Cel. *Geſnerum* ſibi *Varronem* ad imitandum propoſuiſſe, in cujus *de Latina lingua* libris tot verba, quot rerum pondera, eſſe ſolent. Hæc autem in ſcribendo gravitas quantam eruditionis ſpeciem & concinnitatem redoleat, cordati viri in *Lipſio* & *Gronovio* patre vident. Quid, quæſumus, cultius *Lipſiana* commentandi ratione? Dictu enim neceſſaria docte, breviter, & aperte, eloquitur. Quid pulchrius *Gronovianis* animadverſionibus? Paucis enim verbis reconditos Autorum ſenſus egregie declarat. Non mirum ergo, cur Doctiſſ. *Geſneri* aſſiduitas, iisdem veſtigiis præclare inſiſtens, nobis ſe tantopere approbet. Ne vero oratio noſtra, paulum cancellis ſuis egreſſa, tædium & moleſtiam lectoribus creet; eo, unde profecta eſt, redeat, &, quod nobis, a capite fere ad calcem Inſtitutiones oratorias perluſtrantibus, notatu, emendatione, & ingenii *Geſneriani* fœcunditate & divinatione, dignum fuerit viſum, enumeret. Statim ſub finem Proœmii ad *Librum I* diſplicet Viro Celeb. ſubſtantivum *conſtantia* in verbis: *Sunt & alia ingenita quædam adjumenta, vox latus, patiens laboris, valetudo*, conſtantia, *decor*, cui ſubſtituit adjectivum *conſtans*, copulatum cum antegreſſa voce *valetudinis*. Pag. 5.

Ad *Cap. I Libri I* pro ſolœco illo *lentius ordo* ſuſpicatur dediſſe *Fabium lentus ordo*.

Capite II ejusd. Libri pro *partitionibus & declamationibus Rhetorum*, quarum multo majorem in ſcholis publicis, quam domi, eſſe uſum confirmat *Fabius*, mavult, ſi Codices addicerent, *poſitionibus*, h. e. thematibus, quæ doctores ſæpe, ut declamandi materiam, proponunt. 11.

Capite IV ejusd. Libri rectiſſime tres voces, *neque E plane*, in *Burmanniana* editione adhuc deſideratas, textui rurſus intulit. 19.

Cap. IV Libri I Fabius, inter alias de Grammatica pueris tradenda præceptiones, etiam hanc proponit: *Quæret etiam hoc, quomodo duabus demum vocalibus in ſe ipſas coeundi natura ſit, cum conſonantium coeat nulla, niſi alteram frangat.* 20. Multum hæc verba negotii interpretibus faceſſiverunt. Cel. *Burmannus* ſibi perſuadere non poteſt, quomodo duarum conſonantium juxta ſe poſitarum ſonus

frangatur, niſi per τὸ frangere molliorem pronuntiationem poſcat *Fabius*. Sed Cel. *Geſnerus*, tenebras huic loco obje-ciſſe, contendit, vocem *cocat*, in bonis exemplis dudum ejectam. Ideoque exiſtimat fieri hoc, quod una conſonans alteram frangat, non in ſimilibus *dd*, *ff*, ubi unaquæque priſtinam retineret virtutem, ſed in diverſis talia uſu venire probat, quemadmodum in ipſo verbo *frango*, quod pluribus ipſe Rhetor doceret *Libri XII Cap. X*, ubi litera *f* quodammodo litteram *r* quateret. Verum, licet ingenioſe & docte excogitata hæc, quam *Fabio* attulit, medicina ſit, nihilo tamen ſecius, pace Viri Celeberrimi, crediderimus, hoc remedio morbum loci nondum ſatis depulſum eſſe. Si enim ſtandum eſt vulgari lectione, ut vult Doctiſſ. Editor, quanquam vox *cocat* eliditur, non videmus, cur hæc fractura, ſi ita loqui fas eſt, conſonantium, diverſis ſolum competat, ſimilibus non æque, cum tamen *Quintilianus* id de omnibus ſumſerit, dicens: *Conſonantium nulla, niſi alteram frangat.* Noſtris auribus hæc utique incognita ſunt. Interim una ſoni comprehenſione (nam id intelligimus per *frangere*) nunquam conſonantes ut vocales efferuntur; quare mallemus *Burmanni* conjecturam: *cum conſonantium*
Pag. 25. *nulla alteram frangat.* Ad *Cap. V ejusd. Libri* retinendam eſſe judicat vulgarem lectionem *promiſſo tanti operis dignum*, quam, præeuntibus nonnullis Codicibus *Burmannus* cum *Gebhardo*
28. in *promiſſor* commutaverat. Ibidem exponit *Fabius*, diverſimode τὸ *circum* pronuntiari. Modo enim acutam eſſe primam, modo ſecundam gravem, & ſic porro. Tandem addit: *Videtur mihi conditionem mutare, quod his locis verba conjungimus.* Ubi Celeb. *Geſnerus: Mutat ſtatum ſuum eo ipſo, quod in pronuntiando ſtatim proximæ voci ſeu caſui ſuo adjungitur, ut adeo non opus ſit accentum mutare, & ex priore in ſequentem transferre.* Sed adverſantur huic obſervationi, ſi recte judicamus, exempla: *circumdare, circumagit, circumferet*, ubi ob brevem in verbis junctis primam,
37. omnis alteri ſyllabæ τῷ *circum* incumbit ſonus. *Cap. 6 ej. Libri Auguſtus*, exprobrans aliquando *Cæſari* vocem *calidum*

pro

pro caldo poſitam, dixit, eſſe hoc odioſum, ſeu, quod Græco vocabulo enuntiaverat, *περίεργον*. Sed vidit *Burmannus*, odioſum & *περίεργον* minus recte copulari poſſe, potius legi debere otioſum, quæ etiam ſcriptura nobis vehementer placet. At Doctiſſ. *Geſnero* arridet *odioſum*. Dicit enim, hoc eſſe putidæ cujusdam & perverſæ diligentiæ, in rebus minutis collocatæ, quæ proprie etiam *περιεργία* eſſet. Ibidem locum maximopere corruptum ex Codice Gothano reſtituit. Legitur autem in vulgaribus editionibus: *Sitne Conſul a conſulendo.* Pag. 391
Quæ verba ſi ſic collocantur, ſpeciem cujusdam reprehenſionis præ ſe ferunt, quaſi hanc etymologiam ad fœdiſſima ludibria Grammaticorum retulerit *Fabius*. Hoc autem nimis calide fuiſſet a *Quintiliano* factum. Ideoque, ne quis moroſitatem *Fabio* tribueret, obſtitit Codex Gothanus, clare exhibens: *Sit enim.* *Cap.* 4 *Libri II* altercationis vo- 74.
cabulum occurrit, quod neutiquam de ſervili quadam rixa & contentione accipiendum eſſe cenſet Vir Cel. Sed in controverſiam quoque ſuper argumento erudito ortam cadere exiſtimat, teſtante id inſcriptione *Altercationis Hadriani Imperatoris & Epicteti Philoſophi.* *Libri II Cap.* 8 Ellipſis *quorum* 83.
in verbis: *luctando pugnandoque (quorum utroque certamine iisdem diebus coronabatur* &c. admodum dura Cel. *Geſnero* videtur; hinc legit potius: *quo utroque certamine*, recte quidem & eleganter. Verum, ſi fas eſſet laciniam purpuræ *Geſnerianæ* attexere, non dubitaremus, quin legendum eſſet *(quorum utroque certaminum).* *Libri II Cap.* 12 egregie denuo Cel. *Geſnerus* locum non unum ſane ex facilibus *Quintiliani* explicat. *Magnas* (inquit *Fabius) tamen ſententias & res bonas (ita enim gloriari ſolent) elidunt, nam & barbari & ſervi: &, ſi hoc ſatis eſt, nulla eſt ratio dicendi.* *Burmannus*, etſi multa videt, vim tamen horum verborum non ſatis perſpexit, ideoque, quamvis timide, pro *elidunt* ſcripſit *eligunt*, pro *nam*, *non*, pro *& barbari*, *ut barbari*, pro *& ſi hoc*, *ſed ſi hoc.* Verum non opus erat tam acri medicina. Clariſſimus fit locus, ſi *elidunt* ſumas pro *ſumma vi emtrudunt*, quod vocabulum de conceptu animalium uſurpari, ex

Colu-

Columella oſtendit Noſter. Deinde, ſi verbis, *nam & barbari & ſervi*, mente jungas, *hoc nunquam faciunt*, perſpicuus evadit ſenſus. Interim præ nobis ferimus, pro altero *& ſi hoc* reſtituendum videri *ſed*, quod vidit *Burmannus*. Nam junctura verborum neceſſario adverſativam quandam particulam poſcit. In eodem *Capite*, ubi ad locum ſatis difficilem ventum eſt: *Verum & raro evenit, ut cetera vitia non penſat,* Pag. 89. Cel. *Geſnerus* legit pro *cetera, certa*, atque hæc opponi exiſtimat iis, quæ raro, hoc eſt, inopinato caſu, accidunt. Verum optaremus, ut, qui multa nos docuit, etiam nunc eruditet cultiorum literarum ſtudioſos, ubinam veteres libri *raro* pro eo, quod caſu potius, quam certo ſucceſſu, evenit, 96. adhiberent. *Cap. 15 Libri II* pro *adulatores* ſcribit Vir Clariſſ. *aleatores*. *Fabius* enim, cum reprehendiſſet hanc Rhetoricæ artis finitionem, eſſe videlicet artem eo deducendi homines, quo velint, quod facerent etiam meretrices, adulatores, corruptores: in quibus verbis Cel. *Geſnero* nomen adulatorum nimis generale videtur; potius *aleatorem* ſcripſiſſe *Fabium* conjicit, quoniam *aleatores* acervis auri argentique, quos ante ſe in tabernis vinariis & aliis hujuscemodi caupo- 110. nis poſitos habent, homines trahunt ſæpe & alliciunt. *Cap. 19 Libri II* autoritate Codicis Gothani legit Gottingenſis Academiæ *Fabius*: *natura materia doctrinæ eſt*, eliminata voce *artis*. Quanquam vero hæc lectio elegans, & multo tolerabilior ſit vulgari dictione, nihilo minus tamen veremur, ut extra omnem dubitationis aleam ſit poſita. Nam vix putaverimus dici poſſe *naturam doctrinæ materiam*. Si igitur libere depromere licet noſtram ſententiam, quod non ſine timore aliquo & verecundia fieri a nobis ingenue fatemur, vulgarem retinere mallemus, ea tamen cautione, ut utrumque genitivum in nominandi caſum mutaremus hunc in modum: *denique natura materia, ars doctrina eſt*. Nam *artis* vocabulum eapropter nollemus omitti, quoniam *Fabius* paulo poſt bis terve *materiæ artem* jungit. Neque ſenſus hoc pacto obſcuritate amplius laborat. Ait enim, naturam eſſe materiam, quam Rhetor, ut agrum ſuum colonus,

aut

Digitized by Google

aut, ut marmor ſuum *Praxiteles*, fingere & expolire deberet, artem vero, quæ adhiberetur, naturæ emolliendæ doctrinam eſſe. *Cap. 7 Libri III*, occaſione teſtimonii, ex *Ariſtotele* deſumti, emendat *Ariſtotelem Rhetor. I, 9, 37*, aſſerens, ſcribi debere παροίβολον pro ἐπίβολον, quia ἐπίβολος non opponeretur εὐψύχῳ, ſed παροίβολος. *Libri IV Cap. 2* ſubodoratur Cel. *Geſnerus* quandam in verbis: *de re certa credita*, corruptionem; quare vocem *certa* uncis incluſit, eamque ſe non intelligere profeſſus eſt; quæ annotatio ſi a modeſtia, ſolenni virtute *Geſneri*, ut nulli dubitamus, profecta eſt, commovere nos facile poſſet, ne ipſi tam propere ſententiam noſtram extruderemus. Non ſatis ergo ſcimus, utrum audaces & inverecundi videamur, ſi conjiciamus, ſumi *certa* pro quadam, ut infra apud *Quintilianum Libri V Cap. 10: certa quædam ſententiæ comprehenſio.* Ad *Libri V Cap. 8* diu multumque interpretes quæſiverunt, quæ cauſa ſit, cur *Fabius* lotum gramen nuncupet, cum arboris potius ſeu plantæ nomine venire debeat. Eam igitur quæſtionem egregie ſolvit *Geſnerus*, definiendo, fuiſſe florem, ſeu plantam, (nam ab *Homero* eam ἄνθινον ἔδαφος vocari,) deinde, ne quis dubitet, florem pro gramine dici, *Virgilium* excitat, ſummum inprimis Autorem, de Dictamno ita canentem *Æn. XII, 415*:

Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo - - - - -
- - non illa feris incognita capris
Gramina.

Pag. 149. 186. 218. 232.

Ubi recte *Servius* pro herba gramen poni docet. In *Libri V Cap. 10* difficilis, & haud dubie corruptus, invenitur locus, ubi *Fabius* exemplum producit, in quo diverſa ratio argumentorum cognoſci poſſit. Fingit propterea, Thebanos Theſſalis pecuniam commodaſſe, *Alexandrum* vero donaſſe debitam pecuniæ ſummam; poſt id tempus reperiſſe Thebanos argentum. Jam quæſtio oriebatur in judicio Amphictyonum, redderene Theſſali pecuniam Thebanis deberent. Ajunt Thebani, *non eſſe his ab Alexandro pecuniam da-*

tam. Quærebatur ergo: *an perinde ſit, quod datum eſt, ac ſi pecuniam dederit.* Quilibet videt, ſi ſic conſtituatur oratio, nullum inde ſenſum elici poſſe. Exquirere ſtudebamus jam ante, quam Cel. *Geſneri* librum in manus ſumeremus, remedium huic morbo accommodatiſſimum, ubi ſtatim in eam inducebamur cogitationem, an non mendum aliquod in dictione *datum eſt* & *dederit* cubaret, quæ forte in *donatum* & *dederint* mutari deberent. Nam hac ratione ſenſus hujus loci, apertiſſime corrupti, talis eſſet: Excipere poterant Thebani, *non eſſe his* (Theſſalis) *ab Alexandro pecuniam datam*, quæ verba tantum vim ſtatus inficialis habent. Sequitur ipſa quæſtionis arx: *an perinde ſit, quod donatum eſt, ac ſi pecuniam dederint*, ſcilicet Thebani, hoc eſt, an unum idemque ſit, doneturne Theſſalis pecunia ab *Alexandro*, an ſolvant Thebani, legitimis quippe creditoribus, argentum. Cel. *Geſneri* emendatio prima fronte nobis maximopere arriſit; cum vero diligentius rem nobiſcum reputaremus, quo referendum ſit, *illud, quod datum eſt*, non poteramus exputare. *Libri VI*
Pag. 272. *Cap. 1: Ipſe aliquando vidi depictam tabulam ſupra Jovem in imaginem rei, cujus atrocitate judex erat commovendus.* Quo in loco *Jovis* ſtatua fuerit collocata, unde judices tabulam vel imaginem cædis, injuriæ, aut alius cujuscunque flagitii depicti, potuerint oculis ſuis cognoſcere, non inepte inter viros doctos quæritur. *Burmannus* ſibi perſuadet, intelligi *Jovis*, tanquam judicii præſidis, ſtatuam, ante tribunal poſitam, quæ ſententia, ſi veteri monumento, pictura, aut cælatura quadam, confirmaretur, omnium nobis optima videretur. Sed Celeb. *Werlhofius* conjicit, pro *Jovem* legi debere *actorem*; quæ emendatio utrum vulgari præferenda
295. ſit, acutioribus judicandum relinquimus. *Libri VI Cap. 3* nemo poterat in *Julii* verbis emphaſin & ſingularem velut ſpiritum cognoſcere, quando præ ſe tulerit in concione, *ferro cotem Accium Navium incidiſſe.* Sed *Werlhofius* exiſtimat, *Julium* hæc dixiſſe in cauſidicum, improvide nimis & ſuo cum damno in adverſarium invehentem, noceuiſſe quidem adverſario, ſed non minus ſibi & cauſæ. Ad

Libri

Libri VII Cap. 9 eleganti quodam argumento contendit Cel. *Geſnerus*, ſine accentibus ſcripſiſſe voces ſuas Græcos, quoniam, id niſi eſſet, Αυλητρις πεσσσα nemini poſſet ambigua videri. Neque minus paulo poſt loco *Fabii* obſcuriſſimo lucem attulit. Cum enim *Fabius* in his verbis, *ſit littus incultum*, ambiguitatem quæreret, nemo potuit ob miram Codicum varietatem rectum aſſequi ſenſum. Verum tentat Vir Celeb. an dicere poſſit, quid intelligatur. Primo *incultum* mutat autoritate Codicis ſui in *occultum*, quo facto amphibolia latuit in voce *occultum*. Si enim integra vox adſit, ſignificari *occultum* putat, agri ad mare ſiti partem abſconditam, inacceſſam; ſin dividatur, oriri inde *oc*, & *cultum*, vel, quod idem eſſet, *hoc* & *cultum*; *oc* enim pro *hoc*, ut *aſtam* pro *haſtam*, ſcribi poſſe, nemo inficiabitur. Ad locum *Fabii* Pag. 350. *Lib. VIII Cap. 2: Taurus animal ſit, an mons, an ſignum* 364. *in cœlo, an nomen hominis, an radix arboris*, tanquam ad ſcopulum, viri docti adhæſerunt. Silent enim de tauro, arboris radice, harum rerum conſulti. Cum vero taurus ſit, quo viri ſumus, ſuſpicatur ingenioſiſſimus quidam Vir, cujus nomen Cel. *Geſnerus* reticet, ſed qui, ſi divinare licet, Cel. *Heumannus* eſt, ſcripſiſſe *Quintilianum*, *radicem arrhenici*, h. e. ſtirpis illius, qua exciſa evnuchi fiunt. *Libri XI Cap. 3.* quid ſit *manus pandata*, eruditiſſime Cel. Editor explicat. Per 577. pandatam enim intelligit inflexam ſurſum a ſuperiore parte, quæ volæ eſt oppoſita. Plura eruditionis & doctrinæ *Geſnerianæ* adduceremus ſpecimina, niſi verendum eſſet, ne terminos ſcripturæ transgrederemur. Reliquum eſt, ut in univerſum de ratione commentandi, qua uſus eſt præſtantiſſimus Editor, paucis diſſeramus. Nam, quamvis ea jam ſit nominis *Geſneriani* fama, ut, nobis etiam tacentibus, quilibet optima de Noſtro ſperet, non poſſumus tamen, quin ejus inprimis modeſtiam debitis laudibus extollamus. Modo enim priſtinas ipſe animadverſiones ſuas optimo exemplo limat & corrigit, ut factum eſt *Libri VI Cap. 2 pag. 276* & *Libri XII Cap. 10 pag. 623*; modo extenuat vires ingenii ſui, fatendo, quam ſit parum *ingenio exercitatus*, quantopere *Fabium*, *ſuæ ſortis culpa*, *deſideret*, & quæ ſunt aliæ id genus mentis pro-

bæ, ſedatique ſpiritus, locutiones verecundæ. Deinde ex ipſo ſyllabo Autorum, quos ſub finem libri Celeb. Editor enumeravit, luculenter apparet, Doctiſſ. *Geſnerum* non tam *Fabii*, quam aliorum priſcæ ætatis Scriptorum, cauſa ad commentandum acceſſiſſe. Hinc nemo miretur, tot *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Luciani*, *Euripidis*, *Ciceronis*, *Virgilii*, *Horatii*, & aliorum, loca egregie ab ipſo fuiſſe illuſtrata. Gratulamur ergo non tam *Fabio*, quam rei literariæ & ſcholis patriæ noſtræ, de tanto veterum interprete, nihilque ardentius optamus, quam ut ignobilis ſcriptorum præſentis ſeculi turba, & quisquiliæ librorum Rhetoricorum, quibus hodie peſſimo exemplo ingenia adoleſcentum exercentur, candidiſſimo Rhetori, *Quintiliano*, in poſterum cedant.

DE ANTIQUIS MARMORIBUS BLASII CARYOPHILI Opuſculum. Cui accedunt Diſſertationes IV. Numini Majeſtatique Caroli VI Magni Auguſti dicatum.

Excudebat Vindobonæ Jo. Petrus van Ghelen, S. Cæſ. Reg. Cath. Majeſt. Aulæ Typographus, 1738, 4 maj. Alph. 1 plag. 13 ½.

Laudavimus jam in Commentariis noſtris *A. 1722 Menſ. Jun. pag. 244* Cel. *Caryophili* de omni antiquitate & Græcis præcipue Latinisque literis merita, ut neminem tam morosum, & alienæ virtutis impatientem, fore ſperemus, quin libro hoc, ubique Veneres & Muſas Grajas Latinasque ſpirante, denuo lætetur & exultet. Dignum ſane ingenio & doctrinæ Doctiſſ. *Caryophili* argumentum de marmoribus antiquis fuit, quod etſi *Plinius*, & apud Græcos *Theophraſtus*, viri diſertiſſimi, non dubitarunt eloquentia ſua illuſtrare, nullus tamen, quod mirandum, vir doctus noſtra ætate exſtitit, qui de marmoribus diligenter ſatis & accurate egerit. Veneramur induſtriam *Salmaſii* & *Harduini*, in *Plinio* collocatam, ſuſpicimus *Agricolæ* immortale Opus *de re metallica*, in quo varia marmorum genera ex *Strabone* & *Pauſania* ſtudioſe collecta videmus; ſed tantum abfuit, ut hi doctrinæ gloria pereximii viri plenam, omnibusque numeris abſolutam, mar-

morum

morum deſcriptionem conciinnaverint, ut, non dicemus ſpicilegium, ſed largam velut meſſem, Celeb. *Caryophilo*, Viro Græcis Latinisque literis inſtructiſſimo, reliquerint. Eſt quidem fundi noſtri calamitas, quod hominum imperitorum oſcitantia, ævique longinquitas, nobis Commentarios *Draconis Corcyraei περὶ λίθων*, *Hegeſandri Delphi* Commentaria ſtatuarum & imaginum, *Nymphodori Syracuſii* de iis, quæ in Sicilia admiranda, *Polemonis Periegetæ* de iis, quæ Lacedæmone Diis dicata, *Menodoti* item *Samii* de iis, quæ in templo *Junonis Samiæ* exſtiterunt, denique *Alcetæ* de iis, quæ Delphis fuerant conſecrata, libros invideriit. His enim monumentis niſi careremus, nihil profecto tam retrufum & abſconditum in antiquitate ſupereſſet, quod non ope horum librorum priſcæ eruditionis ſtudioſi cognoſcerent. Attamen, cum fati legibus nihil durius ſit triſtiusque, contenti etiam hoc Catone debemus eſſe. Nam recenſuit Doctiſſ. Autor non ſolum marmora a locis, ubi effoſſa ſunt, ſed etiam duritie, colore, & maculis, diverſas marmorum ſpecies diſtinxit, nec artificum nomina, ſumtusque, ad deportanda marmora liberaliter effuſos, ſilentio præteriit. Quoniam vero omnis inſtitutio, quæ a ratione ſuſcipitur, a finitione repeti debet, non abs re inſtituti ſui fore arbitratus eſt Celeb. Autor, ut marmor *ἀπὸ τῦ μαρμαίρειν* nominatum doceret, & varias apud varias gentes Pag. 25. 26.
marmorum appellationes, præcipue apud Græcos, Ebræos, Syros, Arabes, exponeret. Præterea quædam ſcripta veterum Græcorum Romanorumque enarrat, ex quibus plurima collegerit *Plinius*. In illis *Sotacum περὶ λίθων* refert, 28.
Traſillum, qui ſub *Auguſto* & *Tiberio* vixit, *Iſmeniam*, *Ariſtagoram*, & *Liceam*; in his *M. Varronem*, *Mutianum*, *Cælium*, *Catonem Cenſorinum*, laudat. Tandem, quo ordine marmora tradere in animum induxerit, paucis declarat. Primum ait ſe de Græcis dicturum eſſe, poſtea Ægyptiorum marmora ſtilo perſecuturum, tandem Lunenſis, Tiburtini, & aliorum quorumcunque Italiæ, Galliæ, & Hiſpaniæ, marmorum, naturam inveſtigaturum eſſe, promittit. Quas

etiam officii ſibi ſumti partes diligenter ſeduloque exequi annititur. In Græcis igitur mormoribus nominat 1) *Hymettium*, quod maxîme apud Romanos in uſu fuit, cum ad externum domus ſplendorem, tum ad exornandas conclavium columnas. 2) *Pentelicum*, ex quo marmore *Scopas Parius* plurima ſigna in Græcia confecit. Candidum fuiſſe, ex *Luciano* probat, ubi ſimul loca *Strabonis* de *Hymettio* & *Pentelico*, κάλλιστα μέταλλα dictis, explicat, quæ verba non vertenda eſſe *pulcherrima* cenſet, ſed *alba*, quoniam τὸ καλὸν apud *Platonem* & *Strabonem* pro λευκῷ ſumeretur. 3) *Tænarium* duplex, alterum, quod in Tænaro, Lacedæmoniæ promontorio, naſcebatur, nigrique erat coloris, alterum, quod ex lapicidinis Taygeti effodiebatur, & viridis erat coloris, hinc marmor herboſum *Sidonio*, & *Sexto Empirico* ξανθὸν, dictum, hoc eſt, ut interpretatur *Fabricius*, marmor coloris inter viridem fulvumque medii. 4) *Atracium*, ab Atrace, Pelasgiotidos tractus, ita dictum, laudatur *Paulo Silentiario*, Poetæ ſub *Juſtiniano* Imperatore celebri. 5) *Parium*, in Marpeſo monte effoſſum, appellatur λίθος λυχνίτης apud *Athenæum*, *Clementem Alexandrinum*, & apud Latinos Lychneus. Notatur hinc *Bochartus*, exiſtimans, nomen Pario impoſitum fuiſſe a verbo פרה vel ܦܪܐ Syriaco, quod *cuniculum* denotet. Sed refellit ejus opinionem propterea, quod antiquiſſimis temporibus non ſoliti fuerint ſtatuas ex marmore fingere, ſed ex rudi lapide, ligno, vel ebeno, vel querceo, vel cypariſſo, varias ſignorum formas excudere. Appellari vero *Parium* marmor λίθον λύγδινον, ex Scholiaſte *Pindari* probat, quo pacto *Anacreonti*, *Ariſtæneto*, *Philoſtrato*, & aliis ſcriptoribus, lux affertur, ubi τράχηλος λύγδινος album collum & lacteum denotat. 6) *Docimenum*, candidi coloris marmor, ex urbe Phrygiæ, Docimeno, quæ etiam poſteris temporibus Συναία, numis id comprobantibus, fuit dicta. Hoc marmore uſus fuiſſe dicitur Imperator *Hadrianus* in templo *Jovis Panellenii*. Unde intelligi poſſe Doctiſſ. Autor credit Inſcriptionem *Farneſianam*,

Pag. 29. 31. 34. 36. 40. 41. 42. 45. 51. 58.

Digitized by Google

ſanam, in qua verbum πανελληνιας, nihil aliud ſignificans, niſi ἀγωνος, ſive certamen, circa templum *Jovis* inſtitutum. Latinis hoc marmor dicitur vel *Mygdonium*, vel *maculoſa Synnas*. Ita quidem cenſuit Vir Clariſſimus in ipſo libro, ſed in Additamentis, quæ Typographus eorum in gratiam nuper promulgavit, qui Londini ſplendidiorem hujus Operis editionem parant, damnari *Docimenum*, & in ejus locum ſurrogari *Docimium*, diſcrimenque fieri inter *Docimium* & *Synnadicum*, quæ Autor antea confuderat, videmus. *Docimium* enim a *Docimio* vico, *Synnadicum* a *Synnadis* urbe, derivat. 7) *Proconneſium*, alio nomine Neuris & Elaphonneſus, albi coloris, cum venis quibusdam nigris in inſula inter Parum & Cyzicum naſcebatur, alias dicitur Cyzicenum, non ob Cyzici & Proconneſi vicinitatem, ſed quia præclariſſima Cyzici opera ex marmore Proconneſio conſtructa fuerant. Hac occaſione Cel. Autor urbem Cyzicum a pulchritudine, divitiis, dignitate ædificiorum, & ab artificibus, quibus locuples urbs fuit, laudat, & multo labore excutit, quænam opera ex marmore Proconneſio antiquitus exſtiterint, quo *Mauſoli*, *Regis Halicarnaſſi*, *domus ſplendida*; & *Templum Sanctæ Sophiæ*, præeunte *Paulo Silentiario*, referendum putat. 8) *Thaſium*, ex Thaſo, una Cycladum, candidi coloris, licet ex nigro aliquid traxerit, atque propterea lividior ei color a *Plinio* tribuatur. 9) *Caryſtium*, ex Caryſto inſula inter Cycladas ad Ocham montem, viride erat. Hinc *Statius* in *Villa Surrent. Pollii* 93 :

Et Chios & gaudens fluctus æquare Caryſtos.

10) *Chium*, ab inſula Chio, non vino tantum, ſed marmoribus etiam, fertili urbe, nominatum, habuit verſicolores maculas. In Additamentis Caryſtio Autor junxit *Melium*, quod flavi coloris marmor effoſſum fuit in Acynti monte. 11) *Cybelicum*, in Cybelis, monte Phrygiæ, effoſſum. 12) *Coraliticum*, ebori proximum, a Coralio fluvio, ut putat Vir Clariſſimus, dictum. 13) *Rhodium*, a Rhodo urbe. 14) *Troadenſe*, in Ida monte inventum. 15) *Bosphoricum*, albi coloris, ſed venis fulvis refertum, ob quarum fulgorem *Phen-*

Pag. 55. 56. 58. 62. 64. 66. 67. 68. 69.

Pag. 70, *Phengite* dicitur. 17) Marmoris *Onychitis* fit mentio, prope Galatiam ſub *Archelao* reperti. 18) *Tyrium*, can-
71. didi coloris, ſæpius apud Græcos & Romanos laudatum. 19) *Porinum*, Pario ſimile & coloris & duritiei præſtan-
72. tia. 20) *Scyrium*, *Deucalium*, *Hierapoliticum*, Romanis
75. accepta marmora. 21) *Lydium* duplex; alterum rubro pallidoque colore, alterum atrum, & index fuit ſeu lapis *Baſanites*, quo explorabant veteres aurum, ἀπὸ τῦ βασανίζειν,
76. ab explorando. 22) *Lesbium*, candidi coloris, quanquam
77. albus ad lividum colorem vergit. 23) *Heraclium*, *Vitruvio* ſæpe memoratum, & ab Heraclea urbe nomen ſortitum. Cum vero in Geographia duplex Heraclea ſit, mavult Doctiſſ. Autor Heracleam in Caria, quam in Ponto, intelligi. 24) *Mylaſſenſe*, *Alabandicum*, a Mylaſſa & Alabanda, Cariæ urbibus, ita dicta marmora, quorum alterum nigri coloris e-
78. rat, quamvis paululum purpureo colori accederet. 25) *Mile-*
79. *ſium*, a *Mileto*, capite Ioniæ. 26) *Jaſſenſe*, a Jaſſo, inſula Cariæ,
80 ſeq. dictum, coloris ſanguinei, albo livido diſtincti. 27) *Epheſium* marmor, ex quo templum *Dianæ* exſtructum erat ſecundum *Vitruvium*. 28) *Conchytes*, quo eminebat Megaræ urbs, dictum fuiſſe conjicit Autor ἀπὸ τῶν κόγχων, a conchis, quibus lapis reſperſus eſt. Annotat Cel. *Caryophilus* mendum in *Pauſania*, cum in locum de Megarico lapide incidiſſet. Deprehendit, σκληρὸς male ibi collocatum eſſe,
82. cujus loco ſubſtituit λευκός. 29) *Tauromenitum*. 30) *Syra-*
cuſium. 31) *Tragurium*, ab urbe Dalmatiæ, Solona, quæ &
83. Trau nuncupatur. 32) *Moloſſium*, in Epiro effoſſum. Hæc de marmoribus Græcis. Reſtant nunc pauca de Ægyptiis dicenda. Diſputat primo Doctiſſ. Autor de finibus Ægypti, rationesque ſimul exponit, quare Arabiam Ægypto junxerit. Facere id ſe profitetur more veterum, qui, quod in Arabia
86. naſceretur, Ægypto tribuerent. Hinc *Plinium*, *Alabaſtritem* in Ægypto ponentem, inducit, cum tamen, Arabiæ montibus
93. vindicandum eſſe, vulgo cenſeant. Primum ergo locum obtinet *Alabaſtrites*, ſeu, ut antiquiſſimis temporibus audiit, *Onyx*, candidi coloris marmor, diſtinctum tamen variis maculis

Digitized by Google

culis. Hinc palleſcens dicitur a *Silentiario*. Succedunt hujus generis plura: 1) *Porphyrites*, alias ob puncta candida, quibus purpureus hujus marmoris color diſtinguitur, *leptoſephos* lapis dictus, ſeu, ut *Salmaſius* opinatur, λεπτόψηφος. Pag. 97.
2) *Nigrum*, ſeu Thebaicum, quod tamen aureis quibusdam guttis, teſte *Plinio*, intertinctum erat. 104.
3) *Baſaltes*, ferrei coloris marmor, quod apud *Ptolemæum* dicitur λίθος βασάνιτος, ſed, ſcribi debere βασαλίτης λίθος, Doctiſſ. Autor evincit. Hinc aliud marmor nigerrimi coloris, in Æthiopia ab *Obſidio* quodam inventum, atque inde 4) *Obſidianum* dictum. 106. 110.
5) *Ophites*, a ſerpente nomen habens, quoniam marmor eſt ſerpentium maculis ſimile. Tria autem ejus genera ſunt: aliud eſt candidum & molle, aliud durum & nigricans, aliud cinereum. Ex Ophite albo mortaria medicinalia fiebant. 111.
Non multum differunt ab *Ophite* duo marmora, ſub principatu *Auguſti* & *Tiberii* in Ægypto reperta, & ab iis appellationem ſuam nacta. Quod autem plura marmora vel ab inventoribus, vel ab artificibus, cognomen traxerint, æris *Salluſtiani*, æris *Liviani*, *Lucullei* item, *Antonianique*, marmoris exemplo comprobat. 113.
7) *Memphitis*, ex quo *Minervæ* templum in Sai exſtructum fuit ab *Amaſi*, teſtantibus id numis apud *Vaillantium*. 114.
8) *Elephantineum*, ab urbe Elephantine, ſupra Syenen poſita, dictum. 115.
9) *Syenites*, coloris Pyrrhopœcili, quod Itali *Granito* vocant, nomenque accepit a variis maculis, quæ minutorum crebrorumque arenæ granorum ſpeciem præ ſe ferunt. 117.
10) *Numidicum*, ſeu *Libycum*, quod *Solinus* eximium marmor appellavit. Fuit autem flavi coloris, maculis purpureis variegati, licet croceum ſimul aureumque colorem eidem tribuat *Paulus Silentiarius*. Conciliat tamen horum ſententiam tali pacto, quod aureus ſumatur interdum pro croceo & aureo, v. g. apud *Virgilium aurea cæſaries*, apud *Martialem flava moneta* pro aurea. 120. 124.
Poſt Ægyptia marmora etiam huc arceſſendum putat Autor 11) *Arabicum*, cujus ſingularem albedinem *Dioscorides* deſcribit. 125.
Tandem de marmoribus Italicis differit, quæ in tanta quidem exiſtimatione non fuerunt, ut cum Græcis

Pag. 128. & Ægyptiis præſtantia & colore contendere poſſent. In primis occurrit marmor *Lunenſe*, quod e montibus Lunæ in Etruria exſcindebatur, cujus generis lapides *Juvenalis* Liguſtica ſaxa vocat. Quæ præterea de aliis Italiæ marmoribus, *Piſano*, *Tiburtino*, *Gabinio*, & *Albano*, item de Gallicis & Hiſpanicis, diſputavit, vix attinet quidquam eorum afferre. Properamus enim ad *Diſſertationes*, antea quidem, ut videtur, jam vulgatas, ſed ob ſimile argumentum huic Opuſculo junctas. *Prima*, Celſiſſ. Principis a *Lichtenſtein* nomini inſcripta, agit *de quarundam Lapicidinarum epochis, & inventoribus, de damnatis ad Lapicidinas, de Præpoſitis effoſſionibus marmorum, de machinis, morbis, & inſtrumentis lapidariorum, de tinctura & ferruminatione marmorum, ac*
147. *de arte characteria.* Inventionis gloriam *Cadmo* Phœnici adſcribit, vel, quod veriſimilius eſt, *Pixodoro*, ovium paſtori. Quod inſtrumenta ſpectat, Græcis lapidariis inſtrumentum erat proprium *malleus acutus*, quem etiam Roma-
169. ni retinuerunt, nomineque *aciſculi* inſigniverunt, teſte *Heinſio*, qui, autoritatem veteris Gloſſæ ſecutus, *aciſculum* λατόμον
172. reddi contendit. Ad eadem inſtrumenta referimus *ſerram*, μαχαιρωτὸν, machæræ ſimilem, quæ lævigat melius,
174. ἐδωντὸν, qua in incidendo altiora arenularum veſtigia relinquuntur, *Smyrin*, qua uti etiam Dactylioglyphi ſolent, *normam*, ad quam fiebant marmora anguloſa, *vectem ferreum, limam, ſcalprum*, τύπον, ſeu *runcinam*, & tandem τέρε-
175. 189. τρον, ſeu τρύπανον, quo lapidarii marmora perforant. Ferruminatio marmorum vel uncis ferreis, vel plumbo illiquato, fiebat. *Altera* Diſſertatio, Illuſtriſſ. *Joſephi* e Principibus *a Trautſon* inſcripta, *de Marmorum vectionibus ab una regione in aliam, ac de machinis, quibus antiqui pro ſuſtollendis trahendisque columnis & obeliſcis utebantur*, exponit. Quod vectiones attinet, celebris fuit architectus *Callixenus*, qui, ſecundum *Plinii* verba *Cap. 9 Lib. XXXVI*, a Phœnice foſſam perduxit ad jacentem obeliſcum ex Nilo, navesque duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis onera-

tas,

Digitized by Google

tas, ita ſubire juſſit, ut, egeſtis dein laterculis, allevatæ pondus, ſuis extremitatibus utrique ripæ inſidens, excipere poſſent. Inter vehicula, quibus aſportabantur, connumerari ſolet *Chamulcis*, Græca quidem vox, ſed quam male *Henr. Valeſius* carpentum reddidit, cum potius fuerit genus trahæ, ſecundum *Servii* obſervationem ad illud *Maronis Georg I, 164:*

Tribulaque, traheæque, & iniquo pondere raſtri.

Hac data occaſione delabitur Cel. *Caryophilus* ad originem navium, inprimisque ratium apud varias gentes uſum monſtrat. Diſſertatio *tertia*, ad Illuſtriſſ. *Ferdinandum Comitem ab Harrach* perſcripta, expendit *marmorum tabularios, vectigalia, & commiſſa.* Cura marmorum fuit demandata ſervis & libertis Auguſtorum, de quorum nominibus marmorum tituli loquuntur. Tabularii ſunt, qui vectigal fiſco debitum exigebant. Quoniam vero marmora a Jurisconſultis metallorum generibus adſcribuntur; metalla autem Princeps ſibi vindicat; ſequitur, ut marmora in rebus vectigalibus merito haberi debeant. Quænam vero hujus vectigalis olim ratio fuerit, Codex *Theodoſianus* pluribus docet. Diſſertatio *quarta*, Excellentiſſ. Domino *a Caſtelvi* conſecrata, *marmorariorum immunitates, ſodalitia, patronos, eorumque præſtantiam, nobilitatem, ſcholas, & Deos tutelares*, ex ſcriptis veterum eruit, & illuſtrat. Marmorariorum quadruplex genus eſt. Alii enim ſunt *ſtatuarii*, qui ex marmoribus rerum effigies formant; alii *lapidarii*, qui lapides cædunt; alii *marmorarii*, qui marmora ſecant & expoliunt; alii *quadratarii*, qui ad amuſſim & normam lapides quadrant; alii denique *Muſarii*, vel *Muſciarii*, qui teſſellis marmorum ex variis coloribus, formisque diverſis, pavimenta vel parietes incruſtant. Hi ergo, ne ibi conſiſterent, ubi cœperunt, ſed majori fervore artis incrementa promovere ſtuderent, ſodalitates nonnullas celebrarunt, quibus veterum libri & marmora plena ſunt omnia. En faciem hujus libri præſtantiſſimi, non noſtra demum laude decoram, ſed ſua virtute, ſuis decoribus, illuſtrem & mirifice exſplendeſcentem. Jam, quæ olim Vin-

Pag. 201.

245.

256.

271.

272.

dobonæ edita, nuper vero Mantuæ Italorum cum novis accessionibus denuo excusa est, ejusdem *Caryophili de Thermis Herculis in Dalmatia repertis* Dissertationem cupide expectamus, novum tunc, cum eam acceperimus, cultissimæ doctrinæ, qua sua omnia expolire solet Autor præstantissimus, specimen ante oculos Lectorum posituri.

HISTOIRE DU DROIT PUBLIC ECCLESIAstique François, &c.

hoc est,

HISTORIA JURIS PUBLICI ECCLESIASTIci Galliarum proprii, in qua exponitur de ejus indole, stabilitate, vicissitudinibus, ac ruinæ causis. Adjectæ sunt Dissertationes nonnullæ, ad doctrinas primarias & controversas maxime pertinentes. Autore D. B.

Tomi II.

Londini, 1737, 8.

Alph. 2 plag. 7 ½.

Periculosæ plenum opus aleæ tractare Gallus, quisquis est, Autor aggressus fuit, expositurus jura ecclesiastica, quæ in Gallis inter Reges, Papam, & Episcopos, mirifice sunt divisa. Origo Opusculi ex discussa & examinata Pontificum Romanorum Historia fuit subnata. Inde est, quod conditor ejus sinceritatem, veritatem, & remotum a partium studio animum, spondeat. Principia hujus juris, vulgo adhibita, distribuit in vera, in falsa lubricoque innixa fundamento, ac in inadæquata, quibus deest justus ambitus & extensio debita. Suppeditat ipse historiam, & ex eventis pactisque justas deducit conclusiones, e quibus porro universalia eruit principia. Circumfert mentis ubique aciem ad jurium horum exercitium, ad abusum eis innexum, ad infirmitatem argumentorum, quibus jura illa vindicata fuerunt, ad jura quæsita, ad molitiones & conata, quæ eis formandis dederunt occa-

occasionem, atque ad disceptationes, quæ molitiones illas sunt consecutæ. In numero jurium quæsitorum reperiuntur ea, quæ spinis sunt obsita & perplexa, atque radicibus religionis ipsius videntur esse implicata. Ad hæc illustranda faciunt aliquot, passim ab Autore insertæ, Dissertationes. Pag. 5.
Historiam ipsam *quatuor Partibus* absolvit. *Pars prima* a tempore dominatus monarchici ad ætatem *Gregorii VII* decurrit; *secunda* a *Ludovico VI* usque ad controversias *Philippi Pulchri*, cum *Bonifacio VIII* initas, procedit; *tertia* ætatem a morte hujus Papæ ad Schisma usque elapsam complectitur; *quarta* denique a Schismate hoc deducitur usque ad Constitutionem, quam *Unigenitus* appellant. De reliquo Doctiss. *Curajerii* stilum & doctrinam, nisi fallimur, hic deprehendimus, elegantia, suppresso partium studio, cogitatorum complexu, & nitore compositionis, commendabilem. Initium tractationis ab initio religionis Christianæ, a *Chlodevæo* susceptæ, arcessit, ratus, creditum tunc fuisse universali opinione, rem ecclesiasticam externam non nisi ex consensu & autoritate Principis imperantis esse tractandam, cujus sit, nosse decisiones ecclesiasticas, earumque promulgationes permittere. Episcopos, quippe quorum magna in animos hominum est potestas, Reges vel denominabant, vel confirmabant. Regum erat, & ecclesiastica & temporalia moderari. Pontifex supremus spiritualia tum dirigebat, a temporalibus abstinens, minus sollicitus de modo regnandi, regnique divisionibus, nec animum ad regna danda, vel ad possessionem eorum confirmandam, applicans. Princeps Episcopos diligebat. Annatas nemo pendebat. Designatos Ecclesiæ proceres Papa non confirmabat, nec literis adjuvabat bullatis. Episcopi disciplinam ecclesiasticam vel relaxabant, vel dilapsam revinciebant, suffragiis consiliisque in medium collatis. Canonibus, eorum opera concinnatis, Rex vim legis adjungebat. Confirmatione Papali haud erat ulli opus. Addit Autor, *Papam* exstitisse tamen *centrum unitatis & unionis catholicæ*, ad quem provocaverint dissentientes de fidei doctrinis, & cujus communionem missa ad eum suæ fidei pro-

10.

12.

13.

professione expetierint Episcopi recens delecti. Et ex hac Autoris sententia elucet, quid maxime spectet, quid anhelet, quid moliatur in Anglia, & cui religioni potissimum sit addictus, qui universalem Ecclesiæ inspectionem, & orthodoxiæ ac ethices Christianæ custodiam, Pontifici Romano assignat. Ratiocinatur vero & differit ea ratione, quam Gallorum non pauci adhibent, citra testimonia Scriptorum coævorum allata, sine argumentis ad fontes revocatis, & sine demonstrationis luce. Reservatas Pontifici arbitratur hasce prærogativas, dispensare seu severitatem legis moderari in gradibus matrimonialibus prohibitis, nationibus, ad religio-
Pag. 15. nem Christianam recens a cultu simulacrorum adductis, mittere præcones sacros, ac Episcopos constituere, & ea perficere ac obire, quæ potestate Episcoporum sunt superiora, confirmare ordines religiosos, sanctos cœlitibus adorandis adscribere, restringere ac relaxare potestatem Episcoporum, reservare sibi nonnullorum peccatorum graviorum absolutionem, licet in postremis hisce prærogativis magis invaluerit præscriptio, quam juris certi notitia. Episcopis datam esse potestatem peccati remittendi & ligandi, Autor ivit com-
17. probatum ex *Jo. XX, 23, Matth. XVIII, 18.* Ipsi tamen possunt partem potestatis suæ cedere alteri, ac ipse Papa in ipsos
19. gaudet jure ephoriæ & supremæ inspectionis. Episcopi sunt judices & doctrinarum fidei, primo quidem adeundi, & personarum, per diœcesin illorum muneri sacro præficiendarum. Ipsi Regibus parent, quia eis sunt subditi. Monachi vero nec subsunt Regi, nec parent Episcopis, dicto audientes duntaxat
21. Pontifici Romano. Sed hoc ipsum parum Autori probatur. En ejus judicium: *Certum est, exemtiones hasce juribus summi Principis ac Episcoporum repugnare. Addo & illud: jura hæc innexa sunt naturæ & essentiæ utriusque potestatis. Præscriptione ipsa nequeunt tolli; non potuerunt, nec debuerunt, Reges & Principes potestati suæ, qua gaudere ipsos in monasteria decet, renuntiare.* Patescit hinc, Autorem quidem esse Pontificium, sed valde eclecticum. *Tomus primus*, præter Præfationem, introductionem, & comprobationem ju-

rium

rium regiorum, ad perſonas resque eccleſiaſticas attinentium, *Libris* conſtat *duobus*. *Libro primo* abſolvitur *Pars* Opuſculi *prima*. Addantur ei Diſſertationes *tres*; *prima* de primatu Epiſcoporum Romæ; *ſecunda* de autoritate Paparum, qua gaudent in Regum & Eccleſiarum temporalia; *tertia* de jure Principum in caufis inveſtituræ Epiſcopatuum & Abbatiarum. *Libro ſecundo* exponitur hiſtoria juris Galliarum eccleſiaſtici, inde a *Ludovico VI* usque ad *Philippum Pulchrum*. Subjungitur tractationi hiſtoricæ Diſſertatio *quarta*, *de Excommunicationibus & Interdictis* inſcripta, & *quinta* de ſtatu religioſorum, id eſt, monachorum & virginum Deo conſecratarum, atque de eorum privilegiis. *Liber tertius* complectitur hiſtoriam juris eccleſiaſtici a morte *Bonifacii VIII* usque ad Schiſma graviſſimum. Adjicitur Diſſertatio *ſexta* de Schismate & de provocationibus ad Concilium futurum, nec non *ſeptima* de inquiſitione & appellationibus, ceu abuſibus. *Quarto Libro* hiſtoria ad Conſtitutionem *Unigenitus* pertexta conſpicitur. Accedunt tres Diſſertationes, *octava* de modo ſibi conſulendi & agendi ea ætate, qua plures Eccleſiæ Romanæ præſident Pontifices; *nona* de uſu & damno *Concordati* ſeu compacti eccleſiaſtici, *Franciſcum I* inter & *Leonem X* ſtabiliti; *decima* tandem de indulgentiis. Accedunt vitæ Paparum, *Alexandri VI* & *Leonis X*, quas alio tempore ſeparatim in compendium redigemus. Singula ſunt ita comparata, ut ea vix Gallorum approbationem ſint latura, Tranſalpinis univerſa futura faſtidio, eis non improbanda, quibus obliquæ etiam placent methodi, quibus ii, qui a Romani Pontificis diſſident conſultis, videntur ad ejus ovile revocari poſſe. Annotare lubet floſculos, quos inter legendum decerpſimus. Autor largitur & affirmat, Epiſcopos Romanos paruiſſe quondam Imperatoribus. Imperator res eccleſiaſticas pro arbitrio vel hiſce vel illis Epiſcopis demandavit expendendas & diſquirendas. Epiſcopi, quos *Conſtantinus Magnus* juſſit Arelati ad Schiſma Carthaginenſe ventilandum & dijudicandum coire, reviderunt judicatum Romæ, non reclamante Papa *Melchiade*. *Conſtantinus* ipſe Mediolani

Pag. 127. 193. 246. 269. 326. 371. Tom. II pag. 1 ſeq. 4. 95. 151. 178. 234. 281. Tom. I pag. 35. 36. 37.

Digitized by Google

diolani examinavit iſtam de *Cæciliani* electione Carthaginenſi quæſtionem, ac ſecundum Jurisprudentiæ leges decidit. *Cæcilianus* de infallibilitate Romani Pontificis ne quidem cogitavit,
Pag. 38. multo minus eam approbavit. *Conſtantinus M.* primum in Concilio œcumenico Nicæno obtinuit locum. Non niſi juſſu
39. Imperatorum agitata fuerunt Concilia. Crimina, *Chlodovæo* a ſcriptoribus vulgo attributa, a cultore quodam ſimulacrorum, eodemque Annaliſta, efficta fuiſſe, ſibi perſuadet Autor.
46 ſeq. Reges Carolingidæ juſſu, non Papæ, ſed ſuo, convocarunt ad Concilia Epiſcopos, ac, Schiſmate funeſtiſſimo Eccleſiam
51. Latinam premente, leges eas promulgavit Rex *Carolus V* per Gallias, quibus cavebatur, ne quid discordiarum ad Eccleſiam Gallicam dimanaret. Hæc exſtitit illa famoſiſſima *Sanctio pragmatica*. Solus Princeps convocare debet Concilia
53. nationalia. Perſonæ Eccleſiaſticæ quod non ſimul ad nutum
57. Principis abeunt militatum, id clementiæ ſummi Principis eſt tribuendum. De dominatu ſummi Pontificis Autor
92. ita ſentit: *In Eccleſia orientali nullum apparet veſtigium horum odii pleniſſimorum jurium quæſitorum, harum graviſſimarum uſurpationum, quæ everterunt ac conturbarunt id, quod tam egregie fuerat ſtabilitum, tam clare diſtinctum, quæ ex regno Jeſu Chriſti, cujus fundamentum ſunt probitas, a lucri aviditate disjuncta, & modeſtia, effecerunt monarchiæ ſpeciem, quæ in nihilum redigere ſtudet quascunque alias, quæ ad minimum eis dominari, ac arbitrium de eis agere, meditatur.* Deinde faſtigii, ad quod autoritas Pontificis Romani graſſata fuit, gradus a tenuiſſimis initiis ad magnitudinem usque laborantem deli-
98 ſeq. neat. Porro Papam confert cum Metropolitano, ejusque jura quæſita admodum labefactat & imminuit, Hiſtoria eccle-
128 ſeq. ſiaſtica in ſubſidium vocata. Apoſtolos oſtendit fuiſſe pari poteſtate eccleſiaſtica, pari jure, nec *Petrum* exſtitiſſe magis vicarium Chriſti, quam reliquos Apoſtolos, ita tamen, ut *Petrus* fuerit primus ordine & ſpecialiori ratione Chriſti vicarius, eo quod ei fuerit dictum: *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* Primatum, exiſtimat, ejus conſtitiſſe in eo, quod,

ut

Digitized by Google

ut Chriſtum ſequeretur, primum fuerit evocatus, ac quod petrarum, quibus eccleſiam Chriſtus ſuperſtruxit, fuerit potiſſima & primaria, quorſum reſpexiſſe Jeſum putat per verba illa: *Tu es Petrus* &c. Petra angularis, ſine qua non poteſt ſubſiſtere eccleſia, ſolus eſt Chriſtus. Paulo poſt tribuit etiam *Petro* jus inſpectionis in reliquos Apoſtolos. Quibus vero id rationibus ſit evicturus, non licet aſſequi conjectura. Pontifici Romano, quem pro *Petri* ſucceſſore habet, non plus juris concedit in ceteros Epiſcopos, quam *Petro* fuerit in reliquos Apoſtolos, credens, ipſum ſolum non tenere plus autoritatis, quam univerſos Epiſcopos, imo horum pronuntiata pluris eſſe, quam Papæ ſolius. Suffecerint hæc ſpeciminis loco, ſiquidem ex eis facillime tanquam ex fimbria de texto univerſo poterit judicari. Autorem pro Doctore Sorbonico reputabunt nonnulli; compluribus videbitur eſſe Janſeniſta. Alii ipſum ejus Eccleſiæ Romanæ credent eſſe ſodalem, quæ nusquam exiſtit, nusquam apparet, haud abſimilem illi Marchioni, qui ejus regni ſeſe prædicat conſortem, quod regnante *Conrado II* exſtitit, ac ex toto jam fere deſiit. De reliquo peritia Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Gallicæ utramque in hoc Opere facit paginam, adeo, ut non poſſimus, quin Autoris diligentiam ſcientiamque, ex libro hoc clariſſime elucentem, publice prædicemus. Pag. 132. 137.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, JURISconſulti & Anteceſſoris in Academia Julia, de veris mancipi & nec mancipi rerum differentiis Liber ſingularis.

Helmſtadii, apud Chriſt. Frid. Weygand, 1739, 4. Plag. 13.

Qui ab aliquo inde tempore politiſſimis *Parergorum* Libris omnes elegantioris ingenii Jurisperitos mirifice ſibi devinxit, Celeberrimus *Conradi*, jam, illis pauliſper ſepoſitis, novum, idque luculentiſſimum, præclaræ in antiquo Romanorum Jure doctrinæ ſpecimen edidit, & in nobili de rebus mancipi argumento operam collocare ſuam hoc minus

dubitavit, quo certius conſtat inter Antiquitatum cultores omnes, quotquot nodum hunc ſolvere Gordium ſtuduerunt, interpretes hic paſſim hærere dubios, nec ſatis ſe feliciter ex argumenti hujus expedire tricis poſſe. Occaſionem ſuſcipiendi hujus perficiendique conſilii præbuiſſe Viro Conſultiſſimo videtur conſcripta a doctiſſimo Patricio Finarienſi, *Dominico Bricherio Columbo*, & duobus abhinc annis Vindobonæ publicata, Diſſertatio, in qua, perhonorifica hinc atque illinc Autoris noſtri mentione injecta, Quiritarium dominium in rebus nec mancipi, uſucapione quæſitis, vindicatur. Nonnullis, quæ ad rem pertinere videbantur, in Præfatione præmiſſis, *ſeptem* abſolvit *Capitibus* limatiſſimum hoc Opuſculum laudatiſſimus *Conradi*. *Primum* eorum *de rerum diviſione in mancipi & nec mancipi* inſcriptum eſt. Docet hic Cel. Autor multo, ut plerumque ſolet, eruditionis apparatu, quo in loco expoſuerit *Cajus* de rerum mancipi & nec mancipi diviſione, & conjecturam in *l. 1 pr. ff. de Diviſ. rer. & qualit.* proponit; quare dixerit *Ulpianus*, *omnes res aut mancipi eſſe, aut nec mancipi*, disquirit; *Schultingii* ſententiam de loco, quo hanc rerum diviſionem tractaverit *Cajus*, ſub judicium vocat, ejusque in *l. 1 pr. ff. de Acquir. rer. domin.* ſupereſſe veſtigium monet. *Capite ſecundo definitiones rerum mancipi & nec mancipi*, *a* Boethio *traditæ*, explicantur. Hic ſolide docet Ampliſſimus Autor, nec definire *Ulpianum* res mancipi, nec, quod *Wæchtlero* viſum, earum tantum exempla quædam proponere; *Boethii* rerum mancipi definitionem, rècte judicante *Schultingio*, minus eſſe perfectam; ejusdemque textum a *Cyro* fuiſſe corruptum, licet vel maxime illius ſe lectio *Schultingio* probaverit. Porro, res nec mancipi qua ratione *res ſui juris* dixerit *Boethius*, indicat, earum naturam ex eodem uberius interpretatur, &, a talium rerum nexu, quo in dominio juris erant Quiritium, ductam eſſe nexus in mancipatione appellationem, oſtendit. *Caput tertium* eſt *de origine diſtinctionis*, &, *quæ res fuerint mancipi, quæ nec mancipi*, exponit. Inter alia plura notatu digniſſima egregie Autor probat, rationem, quæ ipſam

hanc

hanc rerum diviſionem apud Romanos produxerit, non in potiſſima divitiarum parte, ſed in vetuſtiſſimo Quiritium patrimonio, eſſe quærendam, nec eſſe ſatis clarum ex *Plinii* teſtimonio, margaritas res mancipi aut mancipatas fuiſſe; ruſtica ſoli Italici prædia quam potiſſimum ob cauſam primum inter res mancipi locum obtineant, curque fundum nominaverit *Ulpianus*, diligenter inquirit; urbana ædificia non proprio, ſed acceſſionis, jure res mancipi, ea vero prædiorum ruſticorum jura fuiſſe mancipi, quæ ab antiquis recepta temporibus, ſignificat erudite, & cauſas, cur rerum mancipi numerum augere dubitaverint Romani, ſubjungit Celeb. Autor. *Quarto Capite de dominio civili, ſive ex jure Quiritium, & naturali, ſive bonitario, quo res mancipi & nec mancipi præcipue differebant*, agitur. Videmus hic Celeb. Autorem mancipi res dominio juris Quiritium, civium Romanorum proprio, vindicare, pariterque differere eloganter de rebus, quæ jure optimo dicebantur mancipi; de jure commercii, juris Quiritium parte, diverſo a juris Gentium commercio; de mancipi rebus, quæ in commercio fuerunt, proprio jure civium Romanorum; de rebus nec mancipi, juri Gentium relictis, & dominio naturali, ſive bonitario, & quæ ſunt aliæ doctrinæ ſelectioris particulæ. Quod ſequitur *Caput quintum, quænam requiſita fuerint*, docet, *ut res eſſet in dominio ex jure Quiritium.* Eorum tria fuerunt, nempe, ut, qui rem transferret in alium, ejus eſſet dominus civilis, ex Quiritium jure, &, qui acciperet eandem, non minus ejus juris communione gauderet; deinde, ut ipſa res eſſet e rerum mancipi numero; denique, ut res acquiſita eſſet uno ex illis modis civilibus, quibus dominia rerum, ex jure Quiritium, acquiri poterant. Ea conjunctim adeſſe debuiſſe, ut res eſſet mancipi, *Varronis*, *Tullii*, *Ulpiani*, & *Boethii*, confirmatur teſtimoniis; obſcura *Varronis* loca de mutatione domini in mancipi & nec mancipi rebus diſtinctius explicantur, eademque admovetur interpretatio iis, quæ de dominiorum in rebus mancipi & nec mancipi acquiſitione tradidit *Ulpianus*. *Caput ſextum de*

modis acquirendi dominii naturalibus, rerum nec mancipi propriis, & ſeptimum denique *de civilibus acquirendi dominii modis, uno rerum mancipi proprio, mancipatione, reliquis mancipi & nec mancipi communibus*, ſingularia multa complectitur, de quibus dicendum nobis eſſet copioſius, niſi ea jam ingenii excellentis & doctrinæ prorſus ſummæ laude floreret Autor præſtantiſſimus, ut, ſumma tantum ſcripti ab eo divulgati capita indicaſſe, ſufficere ad ejus commendationem videretur. Nos igitur ab Opuſculi politiſſimi lectione alio converſuri oculos, nil niſi ſolennes olim Romanis plaudendi acclamandique formulas apponimus: *bene & praclare, belle & feſtive, non poteſt melius!*

A COLLECTION OF SCARCE AND VALUAble Treatiſes, upon Metals, Mines, and Minerals, &c.

h. e.

COLLECTIO RARIORUM ET MAGNI PRETii Tractatuum de Metallis, Mineris, ac Mineralibus. Partes quatuor. Parte prima & ſecunda continetur Ars metallica, Tractatus, origine Hiſpanicus, doctiſſimi Viri, ALVARI ALFONSI BARBÆ, directoris puteorum metalliferorum, qui Potoſii ſunt inter Indos Septentrionales, in Anglicum ſermonem translatus per Nobilem Virum, SANDWICH, Anno MDCLXIX. Pars tertia ſiſtit pretioſiſſimum Tractatum G. PLATTESII, qui inſcriptus eſt Declaratio omnium generum & ſpecierum mineralium ab auro ad carbones usque foſſiles. Pars quarta exhibet HOUGHTONI metallorum foſſorem perfectum.

Londini, apud C. Jephſon, 1738. 12.

Plag. 13 ½.

Collectionis hujus, magno utique in pretio habendæ, hic *Partem* tantum *primam & ſecundam*, quæ uno ſunt Volumine conjunctæ, exhibemus. Reliquæ enim duæ aut lucem adhuc publicam expectant, aut certe nondum ſunt ad exteros perlatæ. De aureo *Barbæ* libello, in omnium ver-

verſante manibus, copioſe commemorare ſupervacaneum eſt, cum inter omnes conſtet, de lapidibus auro, cinnabari, & argento, feracibus, eosdem excoquendi methodis, deque lapidum geneſi, abunde hic differi. Prout artis peritis ſolenne eſt in arte metallica technicis uti terminis, ſic metallifoſſoribus uſitatæ per Britannias notiones Anglicæ, quæ paſſim in hoc libro exſtant, & latinitate donari nequeunt, exteris utiles eſſe minus valent; quapropter nec eſt, quod de hoc argumento uberius exponi poſſit. Hoc abunde cognoſcimus, *Agricolæ*, *Caſio*, *Aldrovando*, *Platteſium Houghtonum*que parum cedere.

DE LA NATURE DU FEU, &c.

id eſt,

DE NATURA ET PROPAGATIONE ignis Diſſertatio, exhibita Academiæ Regiæ Scientiarum, præmii gratia, Anno MDCCXXXVIII propoſiti; Autore GRANDIO, Theol. Baccalaureo, & Philoſ. Profeſſore in Collegio Navarrenſi.

Pariſiis, ex officina Caroli Osmont, 1738, 4 maj. Plag. 3.

Doctus Autor, antequam ad theoriam ſuam explicandam accedit, tanquam poſtulata præmittit nonnullas propoſitiones, quas in Lectionibus phyſicis Abbatis *Molierii* ſatis eſſe demonſtratas putat; quarum præcipuæ fere hæ ſunt: quod vortices Terræ & Solis ex aliis perexiguis vorticibus, atque hi rurſus ex aliis minoribus, conſtent; quod vortices iſti, gyrando circa propria centra, vim centrifugam nanciſcantur, in eodem ſtrato, ſive in eadem a centro diſtantia, eandem, in minori vero diſtantia, & in ipſis minoribus vorticibus, (dum cetera ſint paria,) majorem, & in majoribus minorem; quod vortex, qui majorem vim centrifugam, ob quamcunque cauſam, acquirit, quam vicini, horum quibusdam ſtratis potiatur, eademque, ceſſante illa cauſa, iterum amittat, reſtituto ſcilicet hoc pacto æquilibrio; quod intervalla, inter globulos ſive vortices aereos, quos medium

primi ordinis Autor appellat, medio ſecundi ordinis, ſive vorticibus minoribus, ex quibus etiam majores ipſi conſtant, & intervalla vorticum ſive *medii ſecundi ordinis*, vorticibus iterum minoribus, ſive *medio tertii ordinis*, atque ita porro, repleta ſint; quod media illa vel ſint *pura* & omnino liquida, vel ex prioribus iſtis *derivata*, hoc eſt, talia, quorum vortices ſinguli ſingulos globulos duros in centro habeant; quod ſulphur ſive oleum ex vorticibus *derivatis tertii ordinis* conſtet; quod motus vorticum purorum tertii ordinis (quos tanquam *primum* Carteſianorum *elementum* conſiderare licet,) interdum ita augeri poſſint, ut tamen æquilibrium prorſus tolli neceſſe ſit; rurſusque, quod motus & ipſa moles illorum vorticum interdum ita creſcere queat, ut tamen vortices ſecundi ordinis, (ſive *ſecundi elementi* Carteſiani,) ab iis parum commoveantur, interdum vero ita, ut ab iis, magnopere & usque ad æqualitatem fere auctis, vortices ſecundi elementi ſatis vehementer concutiantur, & ad tremorem concitentur. His præmiſſis, demonſtrare conatur Autor, naturam ignis conſiſtere in motu extraordinario vorticum primi elementi; ab iis motum violentum communicari cum moleculis olei, in corpore ignito comprehenſis; atque has moleculas, magna vi agitatas, elevare & dispergere partes inſenſibiles corporis ardentis, inſimulque tremorem & vibrationes excitare in vorticibus ſecundi elementi; unde & lumen & calorem oriri neceſſe ſit. Explicat deinde etiam alias ignis proprietates; tandemque & propagationem ejus, ex iisdem principiis, atque adeo ex violento motu, quem particularum ſulphurearum ſive oleoſarum aliæ cum aliis communicant, deducere ac declarare contendit.

J. C. HABENBERGI PERICULUM GEOgraphicum de Regione Aram paddan ſeu Aram nabaraim, ejusque urbe Haran.

I. In rebus *Abrahami*, *Iſaaci*, ac *Jacobi*, præſtantiſſimorum Ebræorum, injici nonnunquam mentionem de regione

Aram

Aram paddan, ſeu *Aram naharaim*, atque de urbe *Haran*, nemo unus facile ignorat. Commentatores, quos ego vidi, cogitationes ſuas, ſimul ac hæc loca animis ſuis repræſentant, convertunt ad regionem, ab Euphrate & Tigri interceptam, eo quod Alexandrini interpretes Græci *Meſopotamiam* appellarunt *Aramæam Naharenam*. An vero iidem interpretes determinaverint eam famoſiſſimam Meſopotamiam, non auſim ſacramento contendere. Meſopotamia enim haud exſtitit olim una. In libro *Judithæ Meſopotamiam, cis Euphratem* poſitam, reperimus, atque eo ipſo pateſcit, Meſopotamiam dici terram quamcunque, fluviis duobus concluſam ac coercitam. *Nabuchoaonoſori* dux bellicus ibi *Cap. II, 24*, traditur, ex Cilicia ſuperiori redux, prætergreſſus Euphraten, tranſiiſſe Meſopotamiam, multasque urbes, elatas robore & opibus, quæ ad amnem *Abronæ* adjacuerint, diruiſſe usque ad mare. Norunt Luſitani ſuam regionem *interamnenſem*, ſeu Meſopotamiam. Alexandrini interpretes regionem Aram-Naharaim *Jud. III, 8*, dixerunt *Meſopotamiam Syriæ*. Interpres vulgatus eadem repetiit. Regionem *Paddan-Aram*, *Gen. XXVIII, 7*, memoratam, Alexandrini haud ſecus appellarunt *Meſopotamiam Syriæ*, Vulgatus vero nude ſimpliciterque tranſtulit *Syriam*. Quis vero credet, ætate interpretum Alexandrinorum terram, quæ Euphratem inter & Tigridem jacet, *Syriam* fuiſſe dictam? Quare nemo ſibi in animum inducet, ut exiſtimet, Alexandrinos interpretes Meſopotamiam ob oculos habuiſſe eam, quæ fluviis Euphrati & Tigri eſt interjecta.

II. Si quis ex me quærat, ubinam itaque terra *Paddan-Aram* ſeu *Aram-naharaim* fuerit ſita; tum reſpondere lubet, terram deſignari, quæ Jordanem parvum inter & Jabocum fuit ſita. *Baddan-Aram* eſt Aramæa, ab urbe *Botnia*, *Betonim*, *Butis*, *Baſan*, cognominata. Quid enim, obſecro, intereſt differentiæ inter פַּדָּן *Phaddan*, *Batan*, *Baſchan*, *Butin*, *Botnian*, ac *Betonim*? Eadem regio etiam dicta fuit *Aram-naharaim* ſeu *Aramæa inter fluvios duos poſita*. In propinquo erant *Aramæa Beth-maachena*, *Aramæa Damæ-*

Damaſcena, *Aramæa Zobienſis*, ſingulæ ab urbe aliqua primaria cognomen conſecutæ. Nunc vero, cur ita ſtatuam, rationes in medium ſunt afferendæ.

III. Ac primo quidem curſum amnis Jaboci in ſubſidium voco, qui olim Ammonitidem a regione Baſan, ac ſuperiori Gileaditide, nec non Manaſſitida transjordanicam a Gaditide, disterminavit. Quo ipſo intelligitur, Jabocum a ſeptentrione verſus Africum, ac porro Occidentem verſus, undas ſuas traxiſſe, quas tandem in Jordanem infra mare Geneſareticum effudit. Ita de natura & indole Meſopotamiæ transjordanicæ mirabitur nemo amplius. *Hieronymus* dubitantibus eximere poteſt eos, qui forte ſupererunt, ſcrupulos. Ipſe *de Locis ſacris* ſic habet: *Fluvius Jaboc fluit inter Ammon* (i. e. Rabbath Ammon), *id eſt*, *Philadelphiam & Geraſam in quarto milliario ejus.* Quanto autem intervallo abfuerit Philadelphia a Jordane, colligi poteſt ex intervallis aliis. Nam *Abila vitium* 12 mill. paſſ. Rom. aberat a Gadaris ad ortum, ac Abila hæc 6 mill. paſſ. diſtabat a Philadelphia. Ramoth Gileaditidis adjacuit flumini Jaboc ac 15 mill. a Philadelphia verſus Occidentem. Gadara, Perææ caput, a Tiberiade remota fuerunt ad ortum ſtadia 60, teſtante *Joſepho* in *Vita ſua pag. 1025.* Tiberiadem inter ac Gadara ſpectabilis eſt lacus Tiberiadis, latus circiter 40 ſtadia, uti Autor eſt idem *Joſephus de Bell. Jud. Lib. III Cap. 18.* Qua ratione Gadara a littore lacus orientali abfuerunt circiter ſtadia 40, & fortaſſis pauciora. Quis vero, ſtadiis octo æqualia fuiſſe millia paſſuum Romanorum, ignorat? Quæ cum ita ſint, Philadelphia a lacu Tiberiadis abfuit circiter 20 millia paſſuum Romanorum. *Hadrianus* equidem *Relandus Paleſt. Lib. III pag. 825*, intercapedinem hanc, exiſtimat, fuiſſe disjunctiorem, ratus, Philadelphiam a Jordane abfuiſſe circiter 45 mill. paſſ. & hanc latitudinem a *Joſepho* aſſignari Perææ. Verum, cum intervalla illa, paulo ante memorata, ipſe *Relandus* agnoverit genuina, ratio ſuppetit nulla, cur illud Philadelphiæ a Jordane intervallum, quod *Relandus* ponit, ſuffragiis noſtris excipere & dignari poſſimus.

Digitized by Google

mus. Peræam, qua erat latiſſima, 45 milliaribus paſſuum fuiſſe æqualem, haud inficiamur. At inde nondum effici cogique poteſt, ut, eam a lacu Tiberiadis ad Philadelphiam æque patuiſſe, credamus. Jabocum trium leucarum intervallo infra mare Galilææ in Jordanem influere, oſtendit *Sanutus* in *Secretis fidelium crucis pag. 252.* Ipſe autem Jabocus ita decucurrit verſus Jordanem, ut ſimul exſtiterit limes terræ Ammonitarum ad ortum ſitæ *Devt. II, 37*, Amoritarum a borea, Batanææ autem ad auſtrum. Qui autem ipſe exſtitiſſet Ammonitidis limes ad Manaſſitidis ortum, niſi a Septentrionibus delapſus Batanæam, Occidenti confinem, diſtinxiſſet ab Ammonitide, ad Orientem ſita? Et quid reſtat, niſi ut regionem Baſchan ſeu Batanæam, *Paddan-Aram*, ſtatuamus interjacuiſſe Jordanem inter & Jabocum? Quæ cum ita ſint, hæc regio, naturaliter duobus interceptа fluminibus, dici omnino debuit *Meſopotamia* & *Aram-naharaim*, ſeu *Aramæa*, *gemino flumini interpoſita.*

IV. Regio *Aramææ Meſopotamicæ* exſtitit finitima terris Ammonitarum. Quid itaque nos adducere poteſt, ut credamus, regionem Aram-naharaim Tigrim inter & Euphraten eſſe quærendam? Quis ibi inveſtigabit regionem Ammonitarum? *Bileamus* habitabat ad flumen montesque orientales in Aramæa in terra Ammonitarum, uti ſatis perſpici poteſt ex *Num. XXII, 5, XXIII, 7.* Montes illi reſpectu terræ ab Ebræis occupatæ omnino fuerunt orientales dicti. Syria, ad Damaſcum & ultra verſus Septentriones protenſa, huc certe non quadrat. Montes enim ejus dicendi fuiſſent ſeptentrionales, non orientales. Fluvius vero ille fuit Jabocus. Aramæa illa exſtitit *Aram-naharaim*, utpote ad Septentriones Eſſebunti adverſa, fluvio adjecta, terræque transjordanicæ, ab Ebræis occupatæ, ad ortum confinis. Syrus quoque appellatur *Jacobus*, Patriarcha, ſeu *Aramæus*, eo quod in regione Aram-naharaim egerat. Ammonitis proximam exſtitiſſe *Aram-naharaim* regionem, intelligitur inprimis ex belli hiſtoria, Ammonitas inter ac *Davidem* geſti. Ammonitæ enim ex Aram-naharaim, ex Aram Maecha, &

ex Aram Zobah, regionibus vicinis, auxilia conſcripſere *1 Chron. XX, 6.* Ex quo loco, cum *2 Sam. X, 8*, collato, videtur conſtare, regionem Naharaim ab Aramæa Rechob ſeu domo Rechob haud multum differre. Locum Zobah finitimum exſtitiſſe urbi *Chamath* ſeu Heliopoli, liquido conſtat ex *1 Chron. XIX, 3, 4*, ſiquidem Conna ſeu Chun, ad boream Damaſco vicina, Regi *Zobæ* fuit ſubjecta. Quis, quæſo, animum inducet, ut credat, Regem Ammonitarum, finitimis Regibus neglectis, ultra Euphraten in Meſopotamiam miſiſſe ſuos, qui ibi regulos excitarent ad militiam, ac ſtipendio ad bella communia ſuſtentanda eos conducerent?

V. *Aram naharaim* præterea memoratur *Gen. XXIV, 10, Deut. XXIII, 4, & Jud. III, 8.* Atque *Paddan-Aram* occurrit *Gen. XXVIII, 7, XXXI, 18, XXXIII, 18, XXXV, 9.* Una eademque deſignatur utraque appellatione regio. Nam in Aram-naharaim commorabantur *Bethuel*, ejusque filia, *Rebecca*, *Iſaaci* poſtea uxor, *Gen. XXIV, 10, 15*, immo *Laban*, frater *Rebeccæ v. 29, Gen. XXVIII, 5, 6, 7.* Qui ipſe habitabat in *Aram-paddan* ſeu *Paddan-Aram*, ibique opera *Jacobi* generi ſalubriter utebatur, *Gen. XXXI, 18, XXXIII, 18, XXXV, 9*, adeo, ut regio eadem duobus venerit nominibus. Urbs *Naboris*, *Haran*, in ea terra eminebat, patria *Abrahami*, caput regionis & Aram-naharaim & Paddan-Aram, *Gen. XXIV, 4, 10, XXVIII, 2, 5, 10, XXIX, 4.* Ne vero exiſtimes, regionem hanc in Meſopotamia famoſa & tranſeuphratena eſſe inveſtigandam, impedit iter *Jacobi*, a *Labano* elanculum ſeſe proripientis. Ipſe *Jacobus* cum familia, opibus, armentis, gregibusque, inſciente *Labano*, vix ſeſe dabat, ac die decimo in montem Gilead perveniebat, *Gen. XXXI, 20, 23. Labanus* ſeptimo itineris ſui die eum ibi conſequabatur, *v. 23.* Poſtridie *Jacobus* veniebat ad locum *Machanaim*, *Gen. XXXII, 2*, terminum tribus Gad verſus Septentrionem. Poſtera luce attigit locum *Pniel*, Jaboco proximum, *XXXII, 22, 31.* Inde iter profecutus eſt ſuum, venitque ad locum *Succoth*, poſtea Gaditidi attributum. Ipſum itinere admodum lento tar-

tardoque fuiſſe profectum, documento eſt copia hominum pecudumque, quibus erat ſtipatus & circumdatus, *XXXIII*, 14. Montis vero Gileaditici locus, in quo *Jacobus* cum *Labano* pacem & amicitiam reconciliabat, poſthæc dictus fuit *Mizpah*, *Gen. XXXI*, 49. Locus *Machanaim* attigit verſus Septentriones regionem Baſan, *Joſ. XIII*, 30, ac in limine confiniorum Gaditidis dimidiæque Manaſſitidis, *Joſ. XIII*, 29, ita tamen, ut Gaditidi annumeraretur, *Joſ. XXI*, 38. *Jacobus*, relicta Machanaim, tranſiit Jabocum, *Gen. XXXII*, 22. Quare ille ipſe locus ad latus Jaboci ſeptentrionale fuit ſitus, ceteroquin haud procul a Jordane remotus, *2 Sam. II*, 29. Quantum ad locum *Mizpah* ſeu *Mizpeh* attinet, quæri poteſt, an non is ſit idem ac *Ramoth Mizpe*, ſeu *Ramoth in Gilead*, alias dictus *Amatha*, *Betharamathum*, *Bethharam*, *Mizpeh*, *Maſpha*, *Euſebio* teſte 15 mill. paſſ. remotus a Philadelphia verſus Occidentem. Si quid judico, ipſa hæc loca non differunt. Ramoth enim juxta Jabocum, indubie in ora ejus ſeptentrionali, fuit poſita, licet Gaditidi attributa. Licet autem vel maxime *Mizpah*, in qua *Jacobum* inter & *Labanum* gratia coiit reſarta, a Ramathunte Gileaditidis eſſet longe diverſiſſima; illud tamen ſua luce radiat, *Jacobum* diebus decem e Meſopotamia transeuphratena ad flumen Jaboci, & quidem profectione tarda, pervenire haud potuiſſe. Truncum ac ſtipitem eſſe eum oportet, qui, *Jacobum* intra decendium ex regione transeuphratena ad urbem Machanaim usque cum ſarcinis ac imbelli familia gregibusque ovium progreſſum eſſe, crediderit.

VI. Meſopotamia illa transjordanica porro elucebit clarius, ſimul ac ad ſitum urbis Haran attenderimus. Ex hac enim urbe decedere juſſus fuit *Abrahamus*, cum regionem *Aram-naharaim* eſſet derelicturus. Hæc erat urbs illa, quam *Labanus* incolebat, *Gen. XXIV*, 10, *XXIX*, 4, ſitam in Aram-naharaim ſeu Aram-paddan. Hæc urbs, Ebræis חָרָן dicta, inſeritur numero urbium Damaſco circumvicinarum. *Ezechiel* commemorat urbes *Charan*, & *Canne*, & *Eden*, & mercatores

catores Sabæos seu ex *Saba*, *Assur*, & *Chilmad*, *Cap. XXVII*, 23, *Sennacheribus*, Rex Assyriorum, *Hiskiam*, Judæ Regem, ut sese ipsi dederet, moniturus, memoravit, a progenitoribus suis expugnatas esse urbes *Gosan*, *Haran*, *Rezeph*, *Eden* juxta *Thelassar*, *Chamathen*, *Arphad*, *Sepharvaim*, *Hena*, & *Iwa*, *2 Reg. XIX*, 12, 13. Hisce urbibus apud scriptores exteros hæc fuere nomina: *Avran*, unde Avranitis regio dicta, cujus caput postea erant Bostra, *Conæ* prope Damascum, *Paradisus*, quam *Ezechiel* alias vocat Gan-Eden, Sara seu Sarepta, alias in libro *Judithæ* dicta *Sur*, *Themella*, *Sogane*, *Avran*, *Resapha* Palmyrenes, *Paradisus*, *Larissa*, *Heliopolis*, *Aradus* & *Antaradus* in Syriæ littoribus, *Jabruda*, *Ina*, & *Abida*, intra Cœle-Syriam posita. Nullus Geographorum ullam harum urbium, licet de quarundam positu nonnihil dissensus exstet, in Mesopotamia famosiori collocavit. *Chamathen* haud longe abfuisse Damasco, patescit ex *Ez. XLVII*, 17, & *Zach. IX*, 1, 2. Heliopolin, quæ nunc Balbec dicitur, subesse, alias ostendi. *Ezechiel* reducibus ex Babylonia Judæis terras olim promissas rursum assignat loco laudato, terminumque ejus, Orienti oppositum, determinat per confinia *Chavranæ* (חַוְרָן), *Damascanes*, & *Gileaditidis*, atque *transjordanicæ Israelitidis usque ad mare orientale*, i. e. mortuum, *v. 18*. *Chavran* hæc Arabice vocatur حوران *Chavran*, id est, *Avranitis*, *Josepho* satis cognita, qui eam modo Αυρανίτιν, *Antiqu. Jud. XVII*, 13, *XV*, 13, modo Αβρανῖτιν, *Antiqu. Jud. XV*, 13, *XVII*, 10, cum *Suida* (a) appellat, atque Trachonitidi ac Batanææ interponit, *Antiqu. Jud. XVII*, 13, *XV*, 13. Hæc plane ad Mesopotamiam magnam faciunt nihil. *Abulfedæ* in *Geographia* caput Avranitidis vocat *Bostra*. Quo ipso positus loci *Charan* seu *Chavran* satis patescit. In libro *Judithæ* mentio injicitur *amnis* Αβρωνᾶ, i. e. *fluvii*, *Abranitin alluentis*. Quis non statim animadvertit, Jabocum memorari, terminum Ammonitidis occidentalem? *Guilielmus Tyrius* concordat *Abulfedæ*, *Lib. XXII* sic scribens: *Avranitis*

(a) Αβρανῖτις, χώρα.

Digitized by Google

tis regio, quæ ſecus mare Tiberiadis eſt. Conſonat eisdem *Jacobus Golius* in *Lexico Arabico* ad vocem حوران, atque *Havran regionem auſtralem Damasci*, Arabicis Autoribus præeuntibus, appellat. Qui itaque ſitum Boſtrorum haud ignorant, eos Avranitis & *Chavran* ſeu *Charan* latere non poteſt.

VII. Regio *Paddan-Aram* dicta fuit ex urbe *Paddan*, ſeu *Batan*, *Baſchan*, *Buti*, *Botnia*. Exempla conſimilis denominationis ſunt in promtu. Ita tractus Damasco vicinus vocatur *Dammeſchec-Aram 2 Sam. VIII, 6.* Tractus ad Maecham poſitus appellatur *Maechat-Aram 1 Chron. XIX, 6.* Eadem ratione tractus ad Soba, צוֹבָה, in qua *Salomo* condidit urbem Tadmor, vocatur Aram-Zoba & Chammath-Tzoba *2 Chron. VIII, 3.* *Soba* autem, Arabum ex teſtimonio, eſt urbs *Kinneſrin*, ſita inter Halebum & Emeſam, Syriæ urbes. Batan ſeu Betonim urbs fuit Gaditidis, eam ad boream a Menaſſitide diſterminans. Regio enim Gaditarum ab Eſſebunte procurrit ad Ramath Hammizpe & Betonim, *Joſ. XIII, 26.* Cum vero Ramath Hammizpe ſit eadem ac Ramoth in Gilead, ſitus loci Betonim hinc quodammodo innoteſcit. *Euſebius Bothniæ* nomen ei attribuit. *Butis* haud differt, licet Ven. *Hermannus von der Hardt* in *Medabenis pag. 5* per hanc deſignari credat urbem Rabbath-Ammon, ſeu Philadelphiam. In *Diatypoſi Leonis Auguſti* recenſetur præfectura Arabiæ ejusque loca, ac inter ea Boſtra *metropolis*, *Medava*, bello Ammonitico cum *Davide* illuſtrata, *Kanothas*, quæ in ſacro Codice *Kana* & *Kanath* appellatur, κώμη χερὲς, *vicus Cherus*, in quo Charan videtur ſubeſſe, ac Βατανέως ſeu *vicus Batanei*. Epiſcopatu inſignis exſtitit locus hic *Batan*, alias *Votaneos* dictus, immo *Saltus Votanior.* Batanæa ſeu Baſchan ea olim exſtitit regio, quæ Menaſſitidis transjordanicæ cognomen poſtea obtinuit. Non enim eſt, quod Batanæam a Baſanite ſeu Baſchan diſtinguamus. Objectiones, quibus id nonnullis fuit perſuaſum, ſolide diluit *Hadrianus Relandus* in *Palæſtinæ Lib. I Cap. 33 pag. 201 ſeq.* *Stephanus Bataneas*, ſeu *Batanean*, locum habitationibus

nibus aptum, non ignoravit. Ipſe enim ita habet in *Ethnicis*: Βαταναία. συνοικία Συρίας, ἡ καὶ Βαταναία ἑνικῶς. *Batanea, locus habitatus Syriæ, quæ & Batanea, in numero ſingulari.* Quo teſtimonio rurſus docemur, Bataneam regionem obtinuiſſe nomen ex loco quodam olim illuſtri. Addere lubet hoc unum, Baſanitin a Jaboco ad confinia Ammonitidis, ad Libanum, & ad Jordanem usque, rurſum patuiſſe. Initio quidem *Paddan* ſeu *Batanea* fuit urbs primaria hujus tractus. Succeſſu autem temporis Boſtra ac Adraa caput extulerunt. *Ezechielis* ævo excelluit *Chavran*, ac Avranitis nomen fuit exortum. Succeſſerunt poſthæc alia atque alia nomina regionis hujus, quæ jam recenſeri nihil attinet. Obiter illud liceat animadverſiſſe, *Abilam vitium* (Abelcramim) ab *Abila Batanææ* haudquaquam differre, quamvis ſecus *Relando* fuerit viſum. Sunt, qui *Abilam* & *Pellam* eandem putent fuiſſe urbem. Applauderem viris doctis, qui ſic ſentiunt, niſi Abila fuiſſet urbs Bataneæ, Pella autem Perææ ad Septentrionem extrema; atque niſi *Polybius* dudum Pellam ac Abilam luculente diſtinxiſſet. Ut autem ea, quæ huc usque fuerunt diſputata, uno conſpectu intelligi, ac poſthæc judiciis aliorum promtius examinari, poſſint, Tabulam Geographicam juvat adjungere, poſterioribus curis enodatam ac emendatam. TAB. III.

VIII. Rex Aramææ interamnenſis (אֲרַם נַהֲרַיִם) exſtitit paulo poſt obitum *Joſuæ*, inclytiſſimi Ebræorum Ducis, famoſiſſimus ille *Cuſan Riſchataim Jud. III, 8, 10*, qui Ebræos ad octo annos ſibi reddidit tributarios & vectigales. Qui ex Transeuphratena hunc *Cuſanum* arceſſunt, non ſatis ad indolem regnorum ætatis priſcæ, nec ad Aramææ interamnenſis ſitum, reſpiciunt. Juxta Ebræos ac inter eos egerunt reguli, qui ipſis exſtiterunt graves, nempe Moabitidis, Ammonitidis, Ægypti, Damaſcenes, Caſiotidis, Idumææ, Philiſtæorum, Amalecitarum. Nondum mos invaluerat ſtabiliendi vaſtiſſima regna tempore *Othnielis*, qui *Cuſanum* refrænavit ac repreſſit. Arbitrium Principis admodum circumſcribi ſolebat ea ætate conſeſſu ſenatorum ac procerum urbis cujusque.

Regi-

tollendam pertinet. Quis enim, rerum Geographicarum paulo peritior, unquam credibile existimabit, *Jacobum* intra decem

illa regnia tempore *Brunichil*, qui *Cujacium* refellendi [illegible]
preſſit. Arbitrium Principis admodum circumſcribi ſole-
bat ea ætate conſeſſu ſenatorum ac procerum urbis cujusque.

Regi-

Regibus magis erat jus ſuadendi, quam imperandi, tantum abeſt, ut Rex unus Meſopotamiæ famoſiori tunc præſederit univerſæ, vel per Syriam univerſam arma victricia in Ebræorum usque terras protulerit. Quis oſtendet, Meſopotamiam illam majorem unquam *Syriæ* (אֲרָם) vocabulo veniſſe? Niſi doctores eccleſiæ bene multi *Abrahamum*, *Naborem*, *Bethuelem*, ac *Labanum*, trans Euphraten vitam degiſſe exiſtimaſſent, ipſis nunquam in mentem veniſſet credere, *Abrahamum* dictum fuiſſe *Ebræum* (עִבְרִי) a trajecto flumine Euphrate. Nomen enim hoc vel a regione, vel ab urbe, defluxit. Teſtor indolem linguæ Ebrææ & analogiam. Regio transjordanica ſimpliciter vocata fuit עֵבֶר, *ebher*, ſeu *Peræa*, i. e. trans fluvium poſita. Conf. *Num. XXXII*, 32. Quam ob cauſam *Abrahamus* appellatus fuit *Ebræus* a commoratione, in Haran olim exerceri ſolita, videlicet a regione illa transjordanica, quaſi *transjordanicum* diceremus. Ab *Eber* Ebræus vel Ebræi dicti haud ſunt. Poſteros *Salomonis* quis audivit dici *Schlomobim*? Quin potius poſteri *Eberis* dicerentur בְּנֵי עֵבֶר *filii Eberi?* Et cur pater avusque *Abrahami* haud vocati fuerunt *Ebræi* (עִבְרִים), ſi origo vocis ab *Ebero* profluxit? Verum haud intercedimus, quo minus hic quisque ſuo ingenio abundet. Hæc enim per ſeſe ad ſcopum noſtrum haud faciunt vel juvandum, vel elidendum.

IX. Sed quem ob uſum ad hanc minutiſſimarum rerum inveſtigationem deſcendimus? Quinam inde ſperandi ſunt fructus? Ita merito quæſtionem inſtituimus, ac, quid ad eam ſit reſpondendum, ſubjiciendum judicamus. Primo quidem nulla eſt vox, nullum verbum, Codicis ſacri, a quo curam noſtram reſilire ac averti deceat. Verba enim ſunt rerum ſigna. Quo igitur luculentior nobis eſt ſenſus ille, quem ſingulæ voces fundunt, eo clarior & evidentior ipſa nobis erit propoſitio, ex eis conflata ac compaginata. Secundo uſus ille non eſt exiguus, qui ex inveſtigatione hac ad difficultatem Geographicam quandam, majoris ſane momenti, tollendam pertinet. Quis enim, rerum Geographicarum paulo peritior, unquam credibile exiſtimabit, *Jacobum* intra decem

decem dies viginti fere milliaria Germanica per itinera obliqua confeciſſe, ita, ut nihilo ſecius ex Meſopotamia transeuphratena ad confluia Jaboci prope montem Gilead & locum Machanaim pervenerit intra decendium illud? Intervallum profecto grande & ad 200 milliaria Germanica, ſi ad obliquos itineris commodi anfractus proficiſcentium attenderis, protenſum. *Labanus* autem die ſeptima idem iter, quod *Jacobus* fugiens fecerat, perfecit. O viatorem volucrem & vento mobiliorem, qui 200 milliaria Germanica diebus ſeptem, pedibus vel aſino invectus, emetiri valuit! Et hæc ipſa eſt gravis illa difficultas, quam mihi præter alias objectiones in itinere homo Deiſta exſolvendam tradidit, ratus, me potius veritatem oraculorum ſacri Codicis deſerturum, quam dubium illud ſuum inextricabile diſſoluturum eſſe. Sed illi difficultati removendæ me adhuc ſufficere vidi, nec reliquas objectiones, minoris certe momenti, reformidavi, tantum abeſt, ut oracula diviniorum literarum ullis veris contradictionibus, vel nodis prorſus indiſſolubilibus, laborare credam. Non potui quidem Deiſtæ tela ex communi Commentatorum opinione retundere. Vulgarem ſententiam inextricabili nodo implicatam, fateor aperte. At eapropter cauſam veritatis cœleſtis nondum pro deſerta reputare jus eſt. Reſſant enim paſſim in ſacris literis momenta hiſtorica, geographica, & chronologica, quibus remedia interpretationis aptiora ſunt afferenda, licet de cetero ſcopus & finis ſacri Codicis ſatis conſtet, nec in eis, quæ ad pietatem rectosque mores faciunt, ulla ſit caligo vel expoſitionis difficultas.

DELLA NOVELLA POESIA, CIOE DEL VE-
ro genere e particolari bellezze della Poeſia Italiana
Libri tre, &c.
id eſt,
DE RECENTIORI ARTE POETICA, HOC eſt, de vero genere & ſingularibus Poetices Italicæ elegantiis, Libri tres.

Vero-

Veronæ, impensis Dionysii Ramanzini, 1732, 4.

Alph. 2 plag. 5

Tractationis hujus de arte poetica Autor est Cl. *Julius Cæsar Bocelli*, civis Veronensis, qui, typographi precibus inductus, quo minus ea ederetur, tandem haud impedivit. *Libro primo* exposuit de Carminibus Italicis, ad modum Latinorum & Græcorum adornatis, de convenientia & disconvenientia horum cum Italicis, de Carmine epico, tragico, comico, lyricoque, ad quod referri solent Odæ, *Anacreontici* versus, Eclogæ, Satiræ, Epistolæ, & Elegiæ. *Capite* ultimo, seu *septimo*, differit de Panegyricis, Epithalamiis, Genethliacis, Næniis, Epigrammatibus. *Libro secundo* commentatur de forma Poetices vere Italicæ, ac Poemata Italorum divina, seu hymnos, nominatim Comœdiam a *Dante* cognominatam, Poematibus profanis admodum anteponit. Carminis lyrici, tum sacri, tum re amatoria pleni, quo Itali utuntur, elegantiam credit esse majorem ea, quæ in lyricis Græcorum ac Latinorum veterum Poematum existit, sive ad castitatem, sive ad efficaciam, respexeris. Poemata Romanensia inprimis celebravit, epicisque Helladis carminibus multum præstare existimavit, adeo, ut etiam eos, qui dissentiunt, operose refutaverit. Addidit exempla, ut res clarior evaderet. Versus, qui vocantur fabulæ pastorales, piscatoriæ, & venatoriæ, ab Italis traditi inventos, eosque credidit plane abludere a Græcorum fabula satirica, narratione pastoritia, ac fabula tum tragica, tum comica. Quod ipsum ut eis quoque, qui dissentiunt, persuadeat, nil intentatum omittit, nihil non laborat. Differit porro de Poematibus jocosis Italorum, eorumque fontibus, qui a Græcorum Romanorumque carminibus, joci conciliatoribus, sint diversi. Tum de Poesi, dialectis Italiæ incomtis culta, commentatur. Summa tractationis *Libri tertii* in eo consistit, ut exponatur de lingua, versu, & rhythmo Italico, nec non de ratione illa, qua Itali poetice cogitant, & cogitate verbis efferunt.

Pag. 56. 69. 80. 141. 180. 218.

ferunt. Eam a Poesi Latinorum, Græcorum, & Ebræorum, immo Gallorum, Hispanorum, & Anglorum, admodum differre, existimat Noster, adjungens nonnihil de va-
Pag. 289. riis compositionibus poeticis, quas Itali invenerunt. Operæ pretium duxit, de linguæ Italicæ natalibus, de prosa ac poetica oratione, & utriusque dulcedine singulari, nonnulla in-
241. texere; de variis Italiæ linguis vulgaribus, ac carmine, eis pangi solito, differere; adversus *Bembum* demonstrare, versus Italici rationem nec a Latinis, nec a provincialibus, sed
252. ab ipsis Italis, natam esse & excultam; de poesi, a Provincialibus inventa, exponere, Siculosque, qui inter eos primi
268. carmini componendo animum appulerunt, ad indagandos Poeseos suæ annales exhortari. Genus carminis, quod appellatur *Sonetto*, propius contemplatur, ejusque artificium
327. præstabile ac leges expendit. Subjungit deinceps commemorationem de cantione, quam Itali appellant *Canzone*,
357. *Canzonetta*, & *Frottola*, eamque in sacram, heroicam, amatoriam, ac moralem, distribuit. Dijudicat *Petrarchæ*
374. ad Virginem sacram *Cantionem*. Progreditur ad commentandum de rhythmo octavo tertioque, ac de versibus solutis, hos, credens, cuivis materiæ posse accommodari. Quærit adhæc, utrum satius sit scribere Tragœdiam ac Co-
382. mœdiam oratione pedestri, an ad metrum adstricta. Ipse vero, utramque poetice esse scribendam, pronuntiat ac defi-
391. nit. Adjicit tandem anacephalæosin, & inquirit, an pulchritudo Poeseos Italicæ possit crescere, & quibus accessionibus ipsa ditari possit. Exemplis singulas suas enuntiationes, si forte fuerit necessum, illustrat, ita tamen, ut orthographiam, in manuscriptis & libris adhibitam, ubique studuerit retinere.

DELLA POESIA ITALIANA LIBRI DUE DI GIUSEPPE MARIA ANDRUCCI, &c.

hoc est,

DE POESI ITALICA LIBRI DUO JOSEPHI MA-

Digitized by Google

MARIÆ ANDRUCCII, in quorum primo generatim tractatur de verſu, tum per ſeſe conſiderato, tum ſpectato in relatione, quam habere poteſt cum rebus aliis, ſecundo autem exponitur de diverſis compoſitionum generibus, ac de earum tum interna, tum externa, elegantia diſſeritur.

Venetiis, typis Chriſtophori Zane, 1734. 4.

Alph. 2 plag. 11.

Ut Lectoribus de ſcopo ac ſumma tractationis conſtet, capita potiora quam licet breviſſimis enarrabimus. Exordium Cl. Autor deſumit ex eo, quod verſus ſit rei poeticæ & neceſſarius & inſtrumentum. Oſtendit deinde, quid ſit verſus, quot ſint ejus genera, & quomodo conſtruatur. *Libri* in *Diſtinctiones*, *Diſtinctiones* in *Capita*, *Capita* in *Partes*, diſtinguuntur. Pertractat præcipue accentus, eorumque effectus. Moras ſyllabarum pronuntiandarum, ſeu tempora, expendit. Verſum Italicum magis eſſe harmonicum, quam Latinum atque Græcum, ſibi perſuadet. Oſtendit, ſermonem Italicum non Pag. 4.
eſſe capacem verſuum & Græcorum & Latinorum. Inquirit, in quasnam ſyllabas vocum Italicarum accentus deflectat, & quomodo id ipſum cognoſcere valeamus. Verſum definit 7.
per *congeriem ſyllabarum cum accentibus, qui certis determinatisque locis ſunt collocati, quorum menſura facile poſſit obſervari.* Improbat varia verſuum genera plus quam undecim ſyllabarum, a diverſis Autoribus inventa. Dividit verſus 12.
porro in integros ac truncatos, poſtea in planos, lubricos, ac tumidos, de eorum differentia exponit, ac, quot ſpecies inde teneat vulgaris Poetice, enumerat. Explicat deinde ſyllabas, verſuum materiam. Excutit & explanat earum 19.
accidentia, *colliſionem*, *pronuntiationem conjunctam*, & *remotionem*, ſeu *disjunctionem*. Addit nonnulla de licentia, qua in quantitate ſyllabarum mutanda utuntur, eamque æſtimat ac limitibus circumſcribit. Tractat deinde doctrinam de 25 ſeq.
accentu, quatenus ille verſus Italici eſt forma. In quot &

quibus ſyllabis ultra penultimam accentus in hendecaſyllabis, decaſyllabis, novenariis, octonariis, ſeptenariis, ſenariis, quinariis, quadriſyllabis, triſyllabis, ac diſſyllabis, dominetur, late longeque expendit. Inde ratiocinatur de licentia Autorum, quantum ad accentus attinet, eamque oſtendit eſſe triplicem. Poetæ enim Itali aut transferunt accentum ex una ſyllaba in alteram, aut vocabula accentu
Pag. 40. privant, aut uni vocabulo duos imponunt accentus. Diſſerit præterea de accentuum laudabili collocatione, ac de ſitu
46. poſituque eorum vitioſo. Caput rei nobis in eo videtur verti, ut accentus in pronuntiandis nominibus vocibusque ſibi conſtet certoque talo nitatur, atque ut eadem accentuum ratio naturalis in ſoluto ligatoque orationis genere obſervetur. An Italica natio ad hoc faſtigium adduxerit ſermonem ſuum, liceat dubitare. Verum cum Autore ad ulteriora progredimur. Ipſe de verbis verborumque ad Poeticen habitu haud tralatitia exponit. Hinc ad Carmina, eorumque varia genera, commemoranda ſeſe accingit. De Madrigalibus, Dithyram-
399. bis, Idylliis, Cantionibus, quæ vocantur *Cantate*, de Epigrammatibus, Epitaphiis, *Mottettis*, *Ribobolis*, ac verſu ſoluto,
403. ſeu proſo, diligentiſſime omnium agit. Verſus certe ſolutus eſt omnium antiquiſſimus, inter Ebræos quippe jam ætate *Moſis* receptus, in duo hemiſtichia diviſus, in quorum medio ac fine cantores interquieverunt. Diſſerit tandem de Epithalamiis, Epicediis, Genethliacis, Epiniciis, Euchariſticis, Propempticis, Sotericis, Protrepticis, Paræneticis, ac dirarum indicibus; de verſu ſoluto, eoque plano; de verſu lubrico, tum ſoluto, tum rhythmico; ac de difficultate excellenter patrio ſermone verſus componendi. Si quæ unquam inſtitutiones Poetices Italicæ accurate doctæque concinnatæ prodierunt; hæ certe laude iſta præ ceteris digniſſimæ videntur. Exempla, paſſim adſcripta, & Index copioſiſſimus, Lectori ſunt uſui, libri vero ipſius ſummæ ac tractationi admodum neceſſario ornamento.

ELO-

ELOGIUM JO. GUILIELMI HOFFMANNI, Hiſtoriarum Profeſſoris Vitembergenſis.

Ita ergo, quod ſeris demum annis fieri debebat, juſto citius funus a nobis indicendum eſt *Jo. Guilielmi Hoffmanni*, Viri, cujus ætatem ingenium ſuperaverat, cujusque fama, tot egregiis parta monumentis, tot in docendo dexteritatis ſpeciminibus confirmata, vicinæ ad Albim Academiæ decus conciliavit omnibus numeris abſolutum. Nobis profecto, qui plus ſimplici vice nobile ejus de literis bene merendi ſtudium in his noſtris Annalibus commendavimus, eo nunc acerbius interrupti præmatura morte conatus accidunt, quò lætiori prævidere animo poteramus, illum, ad ornandam ſpartam Academicam natum plane factumque, ſummæ aliquando autoritatis ſcriptorem in Hiſtoriarum & Themidos ſtudiis futurum. Sed nec noſtro res acta fuit arbitrio, nec habuerunt vota, quo caderent; decesſit enim de ſtatione ſua *Hoffmannus*, nobisque, præter triſte ſui deſiderium, præter elegantiſſimos variorum Opuſculorum faſciculos, denique præter vitæ laudabiliter confectæ exemplum, reliquit nihil. Illam ipſam nunc vitam, quæ tanto illuſtrior, quanto fuit brevior, ut noſtris enarremus Lectoribus, æquitatis & amoris in Virum egregium leges poſtulant. Natus eſt anno hujus Seculi decimo, 13 Calend. Decemb. patre *Godofredo Hoffmanno*, viro celebri, & tunc temporis regundis Zittavienſis Gymnaſii civibus præfecto. Matrem coluit *Chriſtianam*, *Georgii Schœnfelderi*, ad D. Joannis Ædem in eadem urbe Sacerdotis, filiam, quæ una cum majori natu filio, *Chriſtiano Godofredo*, id egit diligentiſſime; ut puer, vix bimulus patre optimo orbatus, ad rectam virtutis viam duceretur. Creſcentibus pauliſper annis, *Peſcheccio*, *Miro*, *Müllero*, aliisque ſcholæ patriæ magiſtris, traditus fuit, quibus ſucceſſu tam proſpero diſcipuli formare contigit ingenium, ut, qui ad altiora progrederetur, omnes mox digniſſimum judicarent. Illuminaverat jam Viadrinam doctrinæ ſuæ radiis nonnullos per annos Celeberrimus frater, a quo A. 1727 benevole acſitus, alterum plane parentem in eo invenit, ejusque conſiliis,

inſtitutione, convictu, & Bibliotheca, quam habebat, inſtructiſſima maximo cum fructu uſus eſt, cumque prius a Juris diſciplina abhorrere videretur, ejusdem hortatu ad excolendum hocce ſtudium lubentiſſime ſeſe accommodavit. In hoc fratrem, aliosque haud vulgaris eruditionis viros, duces ſibi ſelegit prudentiſſimos, Illuſtres Anteceſſores, *Jo. Gottlieb Heineccium*, & *Jo. Wolffg. Trierum*, qui id laborum ſuorum præmium tulerunt, ut diſcipulum non diu poſt conſpicerent doctorem peritum, fidelem, diſertum. Ex quo enim tempore liberalium Artium Magiſter creatus fuerat, quod anno abhinc decimo factum novimus, defenſa ante Diſſertatione polita, *Stemma Babenbergico-Auſtriacum* ſiſtente, Philoſophiam domi interpretatus eſt, cui, elapſo biennio, Jurisprudentiam addidit, cum pro conſequendis ſummis in eadem privilegiis *Jura emigrantium propter religionem* ſolide expoſuiſſet. Acceſſit haud difficulter plauſus nominisque celebritas; perlatæ ſunt ad Noſtrum literæ, conditiones ſplendidiores offerentes, quas vero modeſte recuſavit, ſeque vitæ Academicæ conſecravit totum. Hac ex cauſa, divinæ ſemper providentiæ confiſus, A. 1737 vacuum Profeſſoris Hiſtoriæ munus in Vitembergenſi Academia, juſſu Potentiſſimi Saxoniæ Principis, læto hilarique ſuſcepit animo, & docendi peritia, orisque ſuavitate, omnium ſtatim in ſe oculos convertit, Batavosque cumprimis commovit, ut ipſum anno præterito in locum ſummi Viri, *Everhardi Ottonis*, qui Academiam Trajectinam ornaverat, ſurrogandum decernerent. Sed major erat Auguſtiſſimi Poloniarum Regis gratia, quam ut tanti ingenii Virum ex terris ſuis dimitteret; ideoque manebat Vitembergæ *Hoffmannus*, ſorte ſua & plurium emolumentorum ſpe contentus, cujus etiam fructum paucis ante obitum hebdomadis uberrimum vidit, cum, præter Hiſtorici munus, Anteceſſoris provincia, a Beato *Krauſio* relicta, clementiſſime ei concederetur, addita ſimul Conſiliarii Aulici dignitate. Dum autem hac inſigni gaudet felicitate, pridie Idus Novembres ſuperioris anni morte feſtinata & immatura exſtinguitur, nondum

Digitized by Google

dum trigeſimum ætatis annum ingreſſus. Nominatis paulo ante Diſſertationibus reliqua ejus adjungimus ſcripta, & eo quidem ordine, quo in lucem fuerunt emiſſa a Viro nunc inter cœlites triumphante: *Librum ſingularem ad Legem Juliam de adulteriis coercendis, Francof. & Lipſ. 1733, 4; Diſſertationem, ſingularia capita ex hiſtoria Triumviratus, ad illuſtrandum Jus Romanorum publicum & privatum, complectentem, eod. an. 4; Orationem in obitum fratris, Chriſt. Godofredi, 1735, fol.; Meletemata Academica ad Pandectas, Francof. an. eod. 4,* quæ quinquaginta Diſſertatiunculas criticas complectuntur, quibus Programma, paulo ante divulgatum, *de Dialectica veterum Jctorum* præmiſſum eſt; *Diſſ. de legitimis impedimentis ex Jure Germanico, 1736, 4; Diſſ. ad Legem Oppiam de matronarum cultu, eod. anno, 4; Obſervationum, quæ ad uſum fori ſpectant, Faſciculum, ſeptem Diſſertationes continentem, an. eod. 4; Quinarium Diſſertationum in materias ſelectas, eod. an. 4.* Omnes, excepta tantum priore quam alieno nomine compoſuerat, in Viadrinorum Jctorum cathedra defendit, & hæc ſunt earum argumenta: 1) *an maritus nobilis ſit hæres uxoris mobiliaris in Sileſia*; 2) *de Obſervantia gentium circa præliminaria pacis*; 3) *de Jure publico, quod in S. R. I. Interregni magni temporibus obtinuit*; 4) *de modo judicia privata exercendi apud Germanos Diſſ. I*; 5) *Specimen Jurisprudentiæ ſymbolicæ veterum Germanorum.* In Academia Leucorea publicavit *Progr. inaugurale de lubrico artis diplomaticæ, 1737, 4; Diſſert. de Fœderibus, ab Imperatoribus Rom. cum Francis, ante tempora Chlodovæi, factis, eod. anno, 4; Obſervationis Juris Germanici, Lipſ. 1738, 8; Orat. panegyricam in auſpicatiſſimum connubium Potentiſſimi Siciliæ Regis Caroli, & Sereniſſimæ Principis Saxon. Mariæ Amaliæ, 1738, fol.; Diſſ. qua acta & fœdera inter Imperatores Romanos & Francorum Reges primæ ſtirpis enarrantur, eod. an. 4; Diſſ. qua evincitur, Q. Sept. Flor. Tertulliani quæ ſuperſunt omnia, in Montaniſmo ſcripta videri, eod. an. 4; Diſſ. qua ruina ſuperſtitionis paganæ variis Obſervationibus ex Hiſtoria Eccleſiaſtica Sec. IV & V illuſtratur, eod. an. 4; Diſſ. ad Concordatum*

Hen-

Henrici V & Calliſti II de inveſtituris Epiſcoporum & Abbatum, 1739, 4; *Progr. de Decanis & Decaniſſis*, eod. an. 4; & *Progr. quo Diſputationes publicas ex Hiſtoria Germanica indicit, partemque Hiſtoriarum Europæ poſtremam ceteris longe jucundiorem, ſed, ſi excutiatur, incertiſſimam eſſe, contendit*, eodem anno, 4. Præter ea annis 1737 & 1738 divulgavit *Documentorum ineditorum*, lingua Teutonica ſcriptorum, *Tomos II, Halæ Magdeb.* 4, & Lipſiæ recuſas *Menagii Amœnitates Juris civilis* Præfatione polita inſtruxit. Doleant vero elegantiarum amatores omnes, non licuiſſe præſtantiſſimo Viro cœptam in illuſtrandis Juris Antiquitatibus, Germanici præſertim, telam pertexere, & levem precentur terram tam caro capiti, quod nihil cum orbe literario communicavit, quod laude indignum habere debeant tam præſentis, quam futuræ, ætatis eruditi.

NOVA LITERARIA.

Prelum jam Lipſiæ reliquit nova Codicis Hebræi Sacri editio, ſecundum Belgicam *Everardi van der Hooght* adornata, & verſione Latina *Sebaſtiani Schmidii* inſtructa. Nihil reliqui fecit Bibliopola, *Wolffg. Deerius*, cujus ſumtibus procurata eſt, quod in ea perpolienda deſiderari queat, ut Præfatio Cl. Linguarum Orientalium Profeſſoris, *Jo. Chriſt. Clodii*, ei præmiſſa, uberius docet. Nunc vero novam Lexici Hebraici *Guſſetiani* idem *Deerius* editionem parat, ſecundum exemplar, ipſius *Guſſetii* manu auctum & correctum, quod ad manus ejus pervenit, & ſingulari nuper ſchedula indicatum eſt. Huic dein accedet Supplementum nominati modo Profeſſoris *Clodii*, quod voces rariores, a *Guſſetio* vel nulla, vel brevi tantum, nota illuſtratas, continebit, & verſio *Schmidii* in iis Scripturæ Sacræ locis, ubi illæ occurrunt, cum aliorum interpretatione & epicriſi aliqua ſemper adjicietur. Intra annuum ſpatium abſolvetur ejus impreſſio, & figuræ, non ligno, ſed ære, exſculptæ, plagulis ſeparatis extra contextum ei inſerentur; quo fiet, ut nova hæc editio priorem & elegantia & perfectione aliquantum ſuperet.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno MDCCXL.

Pars I.

C. VALERIUS CATULLUS, VERONENSIS, & in eum JO. ANTONII VULPII, Eloquentiæ Profeſſoris in Gymnaſio Patavino, novus Commentarius locupletiſſimus.

Patavii, excudebat Joſephus Cominus, 1737, 4 maj. Alph. 3 plag. 12.

Eximia hæc eſt *C. Valerii Catulli* felicitas, quod clariſſima quæque omnium temporum ingenia lepore ſuo ac venuſto dicendi genere ad concinnandos Commentarios excitavit, *Statios, Voſſios, Muretos, Scaligeros.* His princeps ætatis noſtræ & cultioris Italiæ Criticus, *Jo. Ant. Vulpius*, ſuccedit, cujus tanta eſt non in ſchola Patavina ſolum, ſed per univerſum orbem literatum, celebritas, ut vel nomine ſuo ſignum quaſi ad bene de *Catullo* ſperandum tollere videatur. Jam anni ſeptem & viginti præterierunt, ex quo *Catullum, Tibullo* ac *Propertio* ſtipatum, ſuisque illuſtratum obſervationibus, Patavii *Vulpius* emiſit. Diverſa autem, quæ a judicibus diverſis lata ſunt, judicia tantum apud *Vulpium* potuere, ut veterem telam omni ſtudio retexeret, vel, ſi mavis, quod res eſt, proloqui, novam, eamque peregregiam, ordiretur. Quemvis igitur lapidem commovit, operamque dedit præcipuam, ut & textum, quam poſſet fieri, emendatiſſimum proferret, & in annotationibus ſubjectis intactum relinqueret nihil. Illud præſtiturus, optimas le-

Præf. pag. 16.

Digitized by Google

ctiones ex MStis Codicibus ſelegit, & argumentis idoneis, ducem ſecutus præ ceteris *Is. Voſſium*, corroboravit. Contigit autem *Vulpio*, quod in conatibus hujuscemodi potiſſimum merito habetur, ut non ipſe ſolum Codicem, qui in Bibliotheca Canonicorum Patavina ſervatur, perantiquum conferre cum editione *Voſſiana* poſſet, ſed a *Paulo* etiam *Galeardo*, Brixienſi Canonico, lectiones diverſas trium, qui ſunt in *Saibantium*, Nobilium Veronæ, ſcriniis, MStorum haud difficulter obtineret. In Commentariis non tam eorum ſecutus eſt morem, qui de varietate ſcripturæ longas & plenas plerumque tædii canunt nænias, ſed rem ipſam aggreſſus eſt, eaque diligentiſſime ſcrutatus, quæ ad ritus & cerimonias antiquorum, ad mythicam artem, ad proprietatem linguæ Latinæ, ad rem poeticam metricamque, conferre quidquam videbantur, ita tamen, ut & juvenum & provectiorum haberet
Præf. pag. 17. rationem. Neque aliorum labores ſprevit, verum ſollicite conquiſivit omnia, quæ ad *Catullum* ab aliis congeſta ſunt, cum ut e vetuſtiorum lectionibus proficeret, tum ne actum ageret, neve in plagii ſuſpicionem apud moroſiores Ariſtar-
18. chos veniret. Interim tamen poſt *Achillem Statium*, *Joſ. Scaligerum*, & *Iſ. Voſſium*, quorum operam dignis celebrat encomiis, nova invenit quamplurima; verum iis non glorioſum εὕρημα adſcripſit, ſed, ut eſt ſtudioſiſſimus modeſtiæ, ea omnia ſine arrogantia propoſuit. Nos, de hoc Opere condignum laturi ſuffragium, ſic in præſenti verba faciemus, ut 1), *quid Prolegomenorum præmiſerit* Vulpius, 2) *qualem ſe in ipſomet Commentario præſtiterit*, 3) *quam utiles rerum vocumque tabulas ſubjunxerit*, induſtriis *Actorum* noſtrorum lectoribus innoteſcat. In *Prolegomenis* prima eſt *de*
Proleg. pag. 23 ſeq. *vita Catulli* elegans & ampla Commentatio. Diu eſt, quod *Caji* verum prænomen *Catullo* ſubduxerunt, *Quintum* eum dicentes, *Joſ. Scaliger* & *Jo. Harduinus*, e Soc. Jeſu ſodalis. Id vati ſuo *Vulpius* reſtituit, magnaque, quæ modo excitavimus, Criticorum nomina *Catullum* cum *Q. Catulo* Poeta commiſcuiſſe, demonſtravit. Natum *Catullum* Veronæ A. a C. U. 667 *L. Corn. Cinna* & *Cn. Octavio* Coſſ. communis

eſt

eſt opinio, de cujus veritate etiam atque etiam *Vulpius* ambigit. Patrem *Valerium* Poetæ tribuit, ac patrimonium lautius, quod tamen ab ipſo vehementer imminutum ſcribit, cum genio ultra, quam fas erat, indulgeret, pararet convivia, puellas a lenonibus redimeret, amicitiis nobilium floreret, eamque ob rationem villas quamplurimas, in quibus alio loco Simmionem peninſulam, cujus ſe *herum* in *Carm. XXXI Catullus* appellavit, numerat, pignori elocaret, immo venderet. Ad Cap. 9 pag. 105. Egenus ſua culpa factus, *Memmium* Prætorem in Bithyniam ſecutus eſt, ſed pauperior rediit, & ære alieno obrutus, diem ſupra quadraginta annos natus, obiit. Claruit mollitie ac venuſtate carminum, quæ pangere ut diſceret, amorum frequentia effecit. Succedit Diſſertatio altera, *de metris Catulli*, 31. ſeq. in qua quidem *Vulpius* illos deſcripſit, quos fundere *Catullus* ſcivit, verſus, phalæcios, hendecaſyllabos, jambicos, trimetros & tetrametros, choliambos & choriambos, ſapphicos, adonios, trochaicos, Steſichorios, Glyconios, pſeudophalæcios, hexametros & pentametros, Pherecratios, & Galliambicos. Dum ad *Vulpii* merita in ipſum *Catulli* textum enarranda accedimus, id commodiſſime ita fiet, ut quadruplicem *Vulpio* perſonam imponamus, videlicet 1) *Critici modeſti, & ab omni audacia alieni*, 2) *Grammatici gnavi & ſeduli*, 3) *Antiquarii periti ac venuſti*, 4) *Paraphraſtæ & interpretis judicioſi*. Et primo quidem, quam ſit inimicus ſolitæ Criticorum audaciæ, ad *Carm. LI* clare oſtendit. Ibi poſt *v.* 7 lacuna reperitur, quam *Parthenius* verbis, *quod loquar amens*, ſine mora ex ingenio, verum infeliciſſime, ſupplevit. *Vulpius*, quamvis in Codice membranaceo *Saibantino verſum 7* ſic efferri: - - *nam ſimul te,*
Lesbia, adſpexi, nihil eſt ſuprema
deprehenderet; quamvis etiam chartacei bini a *Galeardo* collati, adonium: - - *voce locuta*
ſuggererent; ubi ſenſum non ſatis commodum vidit, nihil ipſe addidit, ſed rem, ut invenit eam, propoſuit, palmamque emendationis feſtivæ lemniſcatam aliis lubens reliquit. Sic, cum poſitos poſt *Carm. XXIV* verſiculos:

Si qui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusque vestras
Non horrebitis admovere nobis,
Pædicabo vos & irrumabo,

Carmini XVI intempestive intrusos, huc sine ratione perspicua *Vossius* revocasset, *Vulpius* causam dubitandi modeste indicavit, eaque dicenda potius Epigrammatis deperditi ἀποσπασμάτια erudite censuit. Sic denique, ubi in *Carm. XXIX v. 2* plerique *belluo* substituerent, ipse *Vulpius* vulgatum *aleo*, quod & veteres libri probant, vindicavit, &, suffragante *Festo*, hominem audacem ac lurconem designari docuit. *Grammaticum* ut se exhiberet *Vulpius*, ansam occasionemque frequentiorem nactus est, quam adeo alacriter arripuit, ut non obvia cuilibet, sed recondita & rariora, cum lectoribus communicaret. Sic notionem τῦ *facere* & *conturbare*, in rationibus solennem, qua illud subducere summam calculo notat, hoc vero æs alienum adeo incaute contrahere, ut spes solutionis intereat, docte illustravit, simulque quædam de ritu digitis jactatis numerandi addidit. His gemina germana sunt, quando docet, τὸ *mollius* pro callido, *urbanus* nunc pro lepido, nunc pro scurra, *tenebras* pro latibulis obscœnis & ganeis, *ducere* pro diei ortu, *florem* sine additamento pro adolescentia & venusta juvenum ætate a *Catullo* pariter & *Ovidio Metam. VII, 215, Art. amat. II, 665*, usurpari. In eundem veniunt censum, quæ in voces obscœnas, ut sunt *ilia rumpere*, *glubere*, *fellare*, quam fieri potuit, caste commentatus est. In *Antiquitatibus* eruendis venustæ sunt, quæ de servis a voluptatibus dictis ex antiquitate Romana & Persica, de rege bibendi, quem Græci βασιλέα τῦ συμποσίε nominant, de vetitis amoribus Jctorum Romanorum in fori medii latibulis ex *Carm X Catulli*, in *Alfeni Vari*, JCti, scortillum conscripto, & *Ovidio Art. amat. I, 79*, de sponsionibus judiciariis pecunia deposita, quæ, si falsa deponens asseruisset, ærario Pontificum cedebat, de quadruplici vocis *pallium* notione, quippe quæ 1) vestem Græcis ad reliquas cooperiendas solennem, 2) ha-

Pag. 98.
Ad V, 10 seq. pag. 25 seq.
X, 32, p. 42.
XXII, 2, p. 71.
LV, 2, p. 175.
XIV, 17, p. 56
XVII, 17, p. 64.
XI, 20, p 45.
XLVII, 2, p. 154.
XXVII, 3, p. 94.
X, 1, p. 37.
XLIV, 4, p 145.
XXV, 6, p. 89.

habitum matronalem pallæ non diſſimilem, 3) ſtragulam lectis injiciendam, 4) ſudarii genus velando propter aeris injurias capiti idoneum, ſignificat, peregregie diſſeruit. Eidem claſſi mythologicæ diſquiſitiones annumerandæ ſunt, quales adornavit, dum de Dea Nemeſi, ejusque Rhamnuſio templo, quædam collegit, dum geminos fratres, ſolo *Caſtoris* nomine nonnunquam compellatos, ex faceto Bibuli apud *Tranquillum* in *Cæſare Cap. 10* joco evicit, dum, *os purpureum* proprie Diis adſcribi, poſt *Rich. Bentlejum ad Horatii Carm. III, 3*, probatum dedit. Sed præ omnibus *Paraphraſtæ & interpretis* docti partes rite explevit; &, ſi in Carmine nullo alio, certo in quarto poſt quinquageſimum, hæc ejus virtus eminuit, quippe quod explicatu eo difficilius judicabat ipſe, quod *Achilles Statius* & *Scaliger* ineptias protuliſſent, *Muretus* vero & *Voſſius* depoſitum deſperatumque hunc laborem pronuntiaſſent. Talis autem concinnata eſt a *Vulpio* paraphraſis, qua adſcita nihil ſupereſſe in toto Carmine difficultatis, ingenue fatemur: *O Imperator ruſtice, i. e. ab urbanitate omni remotiſſime, & pulchritudinis inſicete cenſor, optarem, ut tibi & Fuffecio*, (quem *Vulpius* ſcribam fuiſſe conjicit, Catullus *recoctum ſenem* dicit,) *ſi non omnia puerorum tuorum vitia, hæc tamen, videlicet puſillum Othonis caput, ſordida & ſemilota Vettii crura, leves, ſed odioſos naribus, Libonis crepitus, diſplicerent. Perges quidem morboſos illos ſubagitare pueros, ſed pergam & ego plenis ſcommatum jambis te traducere, quibus tu iraſceris immerentibus, cum ſit iniquum, Satyræ ſcriptori ſilentium imponere, qui hoc unice agit, ut animum Imperatoris unici, hoc eſt, optimi & inter omnes excellentiſſimi, qualis eſſe cupis, a vitiis avocet & emendet.* Aliud ſimilis dexteritatis exemplum notæ ad *Carmen XIV* ſuggerunt, ubi, quid ſit *odium Vatinianum*, diſquiritur. Cum enim & iracundiam, qua boni omnes *Vatinium* proſequebantur, & odium *Vatinii* erga *C. Licinium Calvum*, Oratorem eloquentiſſimum, qui de ambitu ipſum accuſarat, quod Comitia prætoria corrupiſſet, notare queat, variis rationibus veri efficiendum fuit ſimile, quod poſterior explicandi ratio priori ſit multis

Ad L, 20. pag. 160.
IV, 27, p. 22.
XLV, 12, pag. 151.
pag. 170.
XIV, 3, p. 51.

nominibus anteferenda. Accedit Operi *Index omnium verborum & locutionum, quæ in Poematis C. Valerii Catulli continentur*, vel eam ob rationem commendabilis, quod prætermissas in observationibus explicationes grammaticas, geographicas, historicas, atque mythicas, continet, & phrasium commodam dispositionem exhibet. Non possumus non omnibus significare, mire probari nobis hunc ingenii *Vulpiani* fructum, contra quem ubi *Jo. Franciscus Corradinus ab Allio*, omnium, qui unquam fuerunt, Criticorum audaciſſimus, insurrexit, oleam operamque perdidit, immo *Vulpianæ* editionis præ sua præstantiam ac venustatem mire comprobavit.

Nürnbergiſche Friedens-Executions-Handlungen und Geſchichte, ꝛc.

h. e.

ACTA EXECUTIONIS PACIS WESTPHALICÆ publica, in ordinem historicum redacta, adjectis Documentis publicis, a JO. GOTHOFREDO DE MEIERN.

Tomus II.

Lipsiæ & Gottingæ, 1737, fol.

Alph. 10 plag. 9.

Universal-Regiſter über die Weſtphäliſchen Friedens- und Nürnbergiſchen Executions-Handlungen und Geſchichte, ꝛc.

h. e.

INDEX AD HISTORIÆ PACIS WESTPHALICÆ, ejusque executionis, Tomos octo, compositus a JO. LUDOLPHO WALTHERO, Regis M. Brit. & Electoris Brunsuico-Luneburgici Secretario Archivi.

Gottingæ, 1740, fol.

Alph. 9 plag. 18.

Priorem præstantissimi hujus Operis (hanc enim Executionis Pacis Weſtphalicæ historiam nemo antea componere ag-

aggreſſus fuit,) *Partem* cum in his *Actis A. 1737 Menſe Majo pag. 193 ſeq.* recenſuerimus, *poſterioris* nunc *Tomi*, in quo, quid A. 1650 toto & A. 1651 usque ad finem tractationis totius actum ſit in negotio executorio, deſcribitur, argumenta eramus Lectoribus noſtris exhibituri pari fide parique brevitate. Sed cum epitomen hujus *Tomi*, *Bocharti* ſecutus exemplum, qui *Hierozoico* ſuo accuratam præmiſit recenſionem, ſeu, ut ipſe loquitur, διατύπωσιν, ipſe Illuſtris Autor jam in Præfatione tam accurate, tamque concinne, ut melius fieri non poſſit, exhibuerit, ſententiam noſtram mutare cogimur, eoque magis, quod Germanis potiſſimum utile eſt hoc Opus, tamque commendabile, ut eo Juris Publici Germanici cultores carere haud queant. Generatim docemus, etiam hic controverſiarum plena eſſe omnia. Ex una parte Sueci perpetuo ſuſpicabantur, poſt ſuum diſceſſum Pontificios hæreticis promiſſa haud eſſe ſervaturos, ideoque exercitu ſuo Germaniam liberare pigrabantur. Altera ex parte Cæſarei, ceteriique Romanæ religioni addicti, inter ipſa conſilia ſuſpecta ſummam præ ſe ferebant ſinceritatem, præſtandique promiſſa ſtudium. Atque hæc bonæ fidei ſimulatio nonnullorum plerumque prius animadvertebatur a Suecis, quam ab Evangelicis Germaniæ: quippe qui juſto belli odio pacisque amore ducti, moleſtiarumque, quæ ab ipſis ſuæ libertatis religioſæ defenſoribus Suecis proficiſcebantur, pertæſi, per ſe faciliores erant ad aures conſiliis Pontificiorum præbendas. Nec mirum, ſi ſtuduerunt Pontificii Legati, ut Pacificationis hujus exitus dominis ſuis redderetur tolerabilior. Contra nec laude debita fraudandi ſunt Sueci, quod haberi cupientes tutores Eccleſiæ in Germania Evangelicæ, ſummo opere id egerunt, ut, quæ Pontificiis extorſerant, ea præſtarentur & ſine mora & omni ex parte. Callidiſſimum inprimis ſe præbebat *Volmarus*, Legatus Cæſareus, omni ſubtilitate utens, ut respublica Catholica quam minimum fieri poſſet detrimenti caperet. Suecus e contrario Legatus princeps, *Carolus Guſtavus*, Princeps & prudentia & magnanimitate pollens, ſerio pugnabat & eniteba-

tebatur, ut ſingula in Weſtphalia promiſſa præſtarentur Proteſtantibus. Ac *pag. 51* legimus, eum, cum inaudiſſet aliquid de Catholicorum bellicis contra Suecos conſiliis, accinxiſſe ſe ad arma Cæſareis denuo inferenda, renovandumque bellum. Neque alia *Erskeinii*, Legati Suecici, vox erat *pag. 76.* Nec verebantur *pag. 75* queri de inſidioſis *Volmari* conſiliis Legati Evangelici: quos & merito movebat, quod hoc ipſo, quo deliberabatur de pacis executione, tempore contra fidem datam ex urbe Egra expellebantur ſacerdotes Evangelici. Vid. *pag. 83.* Tandem tamen id felicitatis contigit afflictiſſimæ Germaniæ, ut Receſſus Executionis ſive literæ pacificationis plenariæ ſubſcriberentur a Legatis Cæſareis pariter & Suecis d. $\frac{16}{26}$ Junii anni 1650 inter publica gaudia gaudiorumque eruptiones magnificentiſſimas; itemque a Legatis Cæſareis & Gallicis d. 22 Junii ſtili veteris. Remanebant tamen Noribergæ Legati Suecici, *Erskeinius* ac *Oxenſtierna*, ad complures componendas controverſias: ac demum anni 1651 d. $\frac{12}{22}$ Julii finis congreſſui huic eſt impoſitus. Nec indicta prætermittere debemus hujus Tomi *Prolegomena*: in quibus exhibentur 1) *Novellæ Gallicæ*, ad annum 1650 pertinentes, multumque illuſtrantes hanc hiſtoriam; 2) Anonymi *Chronicon annale*, idque perbreve, *belli tricennalis*: in quo *pag. 30 - 43* breviſſime, quid bellicæ rei ſingulis diebus geſtum ſit, exponitur, ut utriuſque partis belligerantis & commoda & incommoda velut in ſciagraphia intueri queas; 3) Vitæ quatuor Legatorum, qui huic executioni pacis interfuerunt, *Laurentii Eyſelini*, *Polycarpi Heylandi*, *Joannis Heſſelii*, & *Jo. Philippi Schragmulleri.* Gratum denique Lectoribus erit, inſigniora quædam Documenta hic reperire publica. Ut omittamus deſcriptionem turbarum, a *Philippo Chriſtophoro*, Electore Trevirenſi, motarum, tandemque compoſitarum, quæ *pag. 481 - 511* occurrit, exhibetur *pag. 534 ſeq.* Capitulatio perpetua Osnabrugenſis. Et *pag. 781 ſeq.* profertur Bulla Papæ *Innocentii X* adverſus Pacem Weſtphalicam. Promulgata hæc jam fuerat A. 1648, ſed A. 1650 menſe

Octo-

Octobri Nuntius Apoſtolicus eam rurſus affigi juſſerat valvis templorum per univerſam Auſtriam: quanquam, quæ exemplaria Viennenſibus templis affixa fuerant, ea ſtatim Imperator pro ſua prudentia conſtantiaque refigi juſſit. Cum etiam Noribergæ inter utriusque religionis Legatos lis orta fuiſſet de *anno diſcretionis*, quo puer quisque idoneus ſit ad decernendum, Romanæ, an Proteſtantium, religioni ſe velit addicere, deciſio hujus quæſtionis committebatur duobus Theologis, alteri Catholico, alteri Lutherano: quorum ille erat *Marcellus*, Jeſuita Bambergenſis, hic *Dillherrus*, Theologus Noribergenſis. Utriusque judicium Latino ſermone expoſitum legitur *pag. 813 ſeq.* Et Jeſuita quidem extricare ſe non poteſt; *Dillherrus* autem annum aſſignat ætatis decimum ſextum.

Tranſimus ad *Indicem univerſalem*, qui clare loquitur, quam multa, quamque præclara, in his *octo Tomis* reperiantur, illuſtrantia Hiſtoriam civilem & eccleſiaſticam, Jus Publicum, Jusque Eccleſiaſticum. Quanto labore, quantoque temporis ſpatio, opus foret ad colligenda ſuos in locos ſingula, ſi hic *Index* non eſſet! Eſt autem *Index* hic ſingulari confectus induſtria, habendusque pro Repertorio quodam hiſtorico, ubi ordine chronologico exhibentur ſingula, quæ ad unum negotium, vel ad unam perſonam, pertinent. E. g. ſub titulo *Aach* omnia loca (ſunt autem permulta,) indicantur, ubi aliquid exponitur, quod ad urbis illius ſive civilem ſive eccleſiaſticam hiſtoriam pertinet. Sub titulo *Augſpurg* longiſſimam reperies ſeriem rerum, ad hiſtoriam hujus urbis religioſam pertinentium. Et, ut ſalivam tibi, Lector, moveamus, ipſe tecum reputa, quantum utilis notitiæ hauſturus ſis ex hiſce titulis: *Ceremoniel*, *Emigrandi jus*, *Reformandi jus*, *Hanſee-Stædte*, *Brandeburg*, *Caſſel*, *Eger*, *Erfurt*, *Excellenz*, *Magdeburg*, *Rang-Streit*, *Reichs-Herkommen*, *Religions-Exercitium*, *Reſervatum Eccleſiaſticum*, *Sachſen*, *Salvius*, *Speier*. Præmiſſum vero eſt huic *Indici* primo *Inſtrumentum Pacis Cæſareo-Suecicum*, ſive *Oſnabrugenſe*, e juſtæ auto-

ritatis MSto exemplari descriptum, & hic tam circumspecte excusum, ut unicus remanserit error typographi, in uniuſ literæ omissione consistens; deinde *Instrumentum Pacis Cæsareo-Gallicum*, sive *Monasterienſe*. Utriusque singulis paragraphis magno utentium commodo argumenta sive summaria in margine adscripsit Illustris nuper Historiæ Pacis Westphalicæ conditor. Præmissæ denique huic *Indici* sunt *Vitæ Legatorum irenicorum*: quarum quidem eidem Autori facta est copia. Dolet enim in Præfatione, se, cum nulli pepercerit operæ, nulli sumtui, tamen pervenire non potuisse ad omnium notitiam biographicam. Speramus autem, in *Tomo Supplementorum*, quem Præfatio videtur promittere, plurium Legatorum vitas in publicum prodituras, cui *Tomo* & inserturus est Autor Generosissimus multa Acta Pacis Westphalicæ, nuper ad se liberaliter missa ex Archivis Regni Sueciæ. Exhibetur igitur hic rebus singulariter memorabilibus referta vita *Fabii Chisii*, Legati Apostolici; *Aloysii Contareni*, Legati Veneti; Legatorum Cæsareorum, *Maximiliani*, Comitis Trautmansdorfii; *Joannis Ludovici*, Comitis Nassovii; Comitis *Lambergii*; *Isaaci Volmari*; *Joannis Cranii*; *Ferdinandi Ernesti*, Comitis Walnstainii. Ceteri Legati, quorum vitæ hic exhibentur, hi sunt: *Georgius Ulricus*, Comes Wolkensteinius; *Ioannes a Giffen*; *Henricus*, Dux *de Longueville*; *Claudius des Mesmes*, Comes *d'Avaux*; *Abel Servien*; *Antonius de Brun*; *Diego Saavedra Faxardo*; *Joannes Oxenstierna*; *Jo. Adler Salvius*; *Alexander Erskeinius*; *Matthias Biœrnklaw*; *Scheringus Rosenhane*; *Franciscus Wilhelmus*, Episcopus Osnabrugensis, Mindensis, & Verdensis; *Hugo Everhardus Cratziut*; *Nicolaus Georgius de Reigersberger*; *Henricus Brœmserus de Rudelheim*; *Sebastianus Wilhelmus Meblius*; (quorum trium etiam tabulæ genealogicæ hic repræsentantur,) *Dietericus Hermannus de Meerfeld*; *Petrus Buschmannus*; *Hermannus Adolphus Scherervs*; *Joannes Fridericus de Læben*; *Petrus Fritzius*; *Cornelius Gobelius*; *Adamus Adami*; *Christophorus Bernhardus de Galen*; *Jo. Philippus a Vorburg*; *Wolfgan-*

gus

gus Conradus a Thumshirn; Auguſtus Carpzovius; Martinus Milagius; Jacobus Lampadius; Chryſoſtomus Cœlerus; Henricus Schraderus; Joannes Mullerus; Joannes Vultejus; Juſtus Sinoldus Schutzius; Jo. Jac. Wolfgangus a Todenwart; Abrahamus Keyſerus; Georgius Aebatius Heberus; Andreas Burckhardus; Jo. Conradus Varnbuhlerus; Tobias Oelhafenius; Jo Adamus Schragius; Zacharias Stenglinus; Andreas de Bernſtorf; Hermannus Mylius; Gerhardus Cochius; Liborius de Line; Joannes Maximilianus zum Jungen; Jo. Chriſtophorus Meurerus; David Gloxinus; Chriſtophorus Schærerus; Jodocus Chriſtophorus Kreſſius; Joannes de Warendorf; Marcus & Sebaſtianus Ottones; Wolfg. Jac. Sadlerus; Jo. Georgius Rothius; Jo. Jacobus Brotwolfius; Otto Gerike; Henricus Herdinghius; Marcus de Eichſtedt; Fridericus Rungius; Chriſtianus Schwarzius; Joachimus de Braun. Hæc Legatorum irenicorum nomina ideo expreſſimus, ut cum de his, quos memoravimus, uberiorem notitiam ad Autorem noſtrum perferre poſſint, qui eam habent; tum de aliis, quorum hic non exſtant nomina, notitia cum ipſo benevole communicari queat. Utrumque genus monumentorum in ſuo *Supplementorum Tomo* inſerere haud gravabitur: cui nunc & gratulamur, & gratias agimus publicas, quod laborioſiſſima hac opera ſit defunctus ad ornandam Bibliothecam Juris Publici opere non ſolum magno ac ſplendido, verum etiam ſumma conſtructo diligentia, & Germaniæ noſtræ inſignem promittenti utilitatem.

Liceat nobis unius ex illis Legatis vitam adjungere, *Griesheimii*, quem A. 1643 & 1644 fuiſſe Legatum Regis Poloniæ ad pacificationem Weſtphalicam, ipſa *Acta Pacis* illius docent *Tom. I pag. 66 & 84.* Ejus hiſtoriam brevem quidam Collegarum noſtrorum aliquot abhinc annis a Perilluſtri Sereniſſimi Ducis Saxoniæ Iſenacenſis Conſiliario intimo, *Chriſtiano de Griesheim*, accepit: cujus rogatu eam compoſuerat Profeſſor quidam Jenenſis inſignium meritorum. Vel ideo digna hoc loco ea Vita judicabitur, quod ſimul pars quædam eſt Hiſtoriæ literariæ. Præfandum tamen, occurriſſe

riſſe nobis nonnulla, quibus augere hanc hiſtoriam potuſmus. Natus igitur fuit antiquæ nobilitatis vir, *Henricus Chriſtophorus* (*Conradi Apelii* filius,) *de Griesheim* A. 1598 d. 4 Januarii in pago Thuringiæ Griesheim, & ob inſigne ingenium ſciendique cupiditatem mature optimis imbutus literis. Jam A. 1615 in Academia Jenenſi Præſide *Jo. Mutero* Diſputationem habuit, ita inſcriptam: *Quæſtiones Juridico-Politicæ ex Pacificatione Religionis, conſenſu Procerum ſub regimine D. Caroli V A. 1555 in Comitiis Auguſtanis ſolenniter promulgata.* A. 1619 ipſe Præſidis fungens munere, Reſpondente *Barthol. Wulferodto*, in Academia Helmſtadienſi publice glorioſeque defendit *Decuriam Quæſtionem illuſtrium, ex Jure Feudali & Publico deſumtarum.* In Roſtochienſi Academia A. 1620 edidit, & e cathedra publica defendit, *Brevem delineationem Jurisprudentiæ publicæ Romano-Germanicæ, ſex Diſſertationibus comprehenſam.* Eadem in Academia, Reſpondente *Victore Rabe*, Equite Megapolitano, *Diſputationem Feudalem* habuit *de Cucurbitatione.* A. 1621 edidit Rintelii *Diſcurſum hiſtorico-politicum, nobiliſſimam Vicariatus materiam exhibentem.* Fuerat enim iſſo anno creatus novæ in illa urbe Academiæ Profeſſor Juris primarius. Hinc ejus mentio in *Hiſtoria Jubilei Academici Rintelienſis, a Frid. Guil. Bierlingio* A. 1721 edita, *pag. 22*, ubi vocatur *Eques Thuringus, Juris Publici Profeſſor, & Conſiliarius Haſſo-Caſſellanus*: additumque, eum *poſtea operam ſuam addixiſſe aulæ Darmſtadinæ, hinc ad Electorem Moguntinum Lares ſuos tranſtuliſſe, tum Præfectum generalem Eichsfeldiæ, tandemque Wezlarienſis tractus Directorem, fuiſſe.* Scilicet A. 1625 exceſſit vita Academica, & aliquandiu Marpurgi vixit Conſiliarius Haſſiacus. Deinceps ab aliis Principibus & Electoribus ornatus honoribus & muneribus, amore incenſus fuit religionis Pontificiæ, eamque fecit ſuam, nihil motus gravi & copioſa dehortatione Collegii Theologici Marpurgenſis, quam legere, cui libet, licet in Diario Theologico *Læſcheriano* (*Unſchuldiger Nachrichten*) *A. 1713 pag. 186 - 216.* Brevi tempore Conſiliarius intimus fuit

Duſſel-

Digitized by Google

Duſſeldorpii in aula *Wolfgangi Wilhelmi*, Comitis Palatini Rhenani. Hinc, eodem titulo fulgens, officia præſtitit Electori Moguntino, factus etiam Præfectus ſupremus Frizlariæ pluriumque oppidorum. Habitans itaque Frizlariæ, cum A. 1631 d. 9 Septembr. oppidum hoc occuparet Landgravius Caſſellanus, *Wilhelmus*, captivus delatus eſt Caſſellam; qua de re vid. *Georgius Chriſtianus Joannis rerum Moguntinarum Tomo I pag. 945.* Hunc vero carcerem fecit ſuum muſeum, in eoque compoſuit *Hiſtoriam bigamiæ Comitis Gleichenſis:* quam poſtea a *Griesheimio* editam fuiſſe, cum Erfurti captivus Suecorum eſſet in arce S. Cyriaci, refert *Jo. Maur. Gudenus* in *Hiſtoriæ Erfurtenſis Lib. I Cap. 18 pag. 46.* Utroque enim loco vixit captivus, A. 1638 demum libertati redditus. Poſtea, cum de pacificanda Germania paſſim cogitaretur, *Anſelmus Caſimirus*, Elector Moguntinus, noſtrum huic negotio deſtinavit, adjuncto *Joanne Dreſano:* id quod docetur in modo memorato *Tomo primo rerum Moguntinarum pag. 951.* Hoc temporis tractu eum Regis quoque Poloniæ miniſtrum & ad pacis Germanicæ tractationem ablegatum fuiſſe, jam initio ex Opere *Meieriano* cognovimus. Reverſus tamen eſt Moguntinam in aulam Electore *Joanne Philippo*, qui eum fecit Subdelegatum ſuum, cum Noribergæ negotium quoddam executorium tractaretur. Ac literas ipſas, quibus id muneris ipſi demandarat Elector, exhibuit *Lynckerus* in *Appendice Documentorum* ad Diſputationem *de Commiſſario Imperiali ad negotia ſtatus*, Jenæ A. 1678 editam. Præterea nihil compertum nobis eſt de hoc *Griesheimio*, ac ne annum quidem illum, quo ad plures abiit, habemus cognitum.

ANGLIA JUDAICA: OR THE HISTORY and Antiquities of the Jews in England, &c.

hoc eſt,

HISTORIA ET ANTIQUITATES JUDÆOrum in Anglia, collectæ tum ex Hiſtoricis noſtris, typis

pis & manu exſcriptis, tum ex Archivo Turris, aliisque publicis ſcriniis, a D' BLOSSIERS TOVEY, LL. D. & Præfecto New-Inn-Hallenſi Oxoniæ.

Oxoniæ, typis Theatri, proſtat apud Jac. Fletcher, 1738, 4. Alph. 1 plag. 17.

Nomini *Georgii Holmes*, Equitis, Antiquarii, & Archivarii Turris, librum dicavit Autor. In Præfatione nonnihil de neceſſitate varias tolerandi religionum ſectas diſſeruit, dum ne opinionibus ſuis eo abripiantur homines, ut reipublicæ perturbationes afferant, quas magiſtratus civilis coer-
pag. 2. ceat, omnino eſt neceſſe. Ætas Judæorum in Angliam tranſitus nondum ſatis definita eſt. Vulgo *Wilhelmus Conqueſtor* illos ex Normannia evocaſſe fertur. At vero *Eduardus Confeſſor* jam legem hanc tulit: *Judæi & omnia ſua Regis ſunt*; immo in canonicis excerptis *Ecberti*, Archiepiſcopi Eboracenſis, A. 740 publicatis, Chriſtiani prohibentur, Ju-
5 dæorum feſtis adeſſe. *Wilhelmus Rufus*, quo erat ſenſu barbaro, Judæos & Chriſtianos inter ſe ſolenniter diſputare juſſit, ſe Judæis acceſſurum pollicitus, ſi viciſſent; quod licet fieri non potuerit, Rex tamen illis favere non deſtitit; ſed
15. potius Oxonii tres ſcholas Judaicas aperiri permiſit. Sub regni auſpiciis *Richardi*, ob paucorum noxam, non ſolum Londini, verum etiam paulo poſt in aliis locis, ingens Judæorum cædes facta eſt, ædibus eorum vel dirutis, vel flamma exſtinctis. Tam veſana ſcilicet religionis perſuaſio tunc temporis eos inprimis agitabat, qui expeditionem ſacram ſuſcipere cupiebant, ut cruentis hiſce ſacrificiis Numen placarent. Neque deerant, qui gentem calamitoſam atrociſſimorum criminum arguerent, cum præſertim Rex pecunia indigeret; tum enim iterum iterumque pueros cruci affixiſſe perhibebantur. Præfecit illis *Richardus* Juſtitiarios Judæorum, *de gremio ſcaccarii regis*, qui non ſolum tributa curæ haberent, verum etiam juſtitiam adminiſtrarent. A
33. *Joanne* Rege inter alia privilegia id etiam impetrarunt, ut presbyter omnium Judæorum totius Angliæ conſtitueretur, cujus officium eccleſiaſticum erat, quemadmodum multis ratio-

Digitized by Google

tionibus id contra *Prynnium* Autor disputat. Ast idem Rex eis omnia fere bona, vel tormentis adhibitis, iterum eripuit. *Henricus III*, hoc afflictum hominum genus modo in tutelam recipiebat, modo in eorum opes grassabatur; quid? quod totum Judaismum quasi pignoris loco fratri suo tradiderit, & principem Synagogam Londini illis ademerit. Id tamen singulare pietatis opus agebat, ut Londini Judæis convertendis domum exstrueret, cum mos esset, ut ii bonis exuerentur, qui Christo nomen dederunt. Discriminis causa, Judæos *in superiori indumento duas tabulas albas de lineo panno vel parcameno* præ se ferre jubebat. A. 1255 *Hugonem*, puerum, crucis supplicio enecuere, cui scrinium S. Hugonis Lincolniæ tribuendum putant, non *Hugoni*, Episcopo Burgundico; Autor vero id ad neutrum pertinere arbitratur. *Eduardus* sub proscriptionis pœna tributum ab illis postulabat; cui cum pares non essent, ac forte alia scelera admisissent, A. 1290 omnes ex omni regno Angliæ ejiciebantur; Pag. 230.
opes vero relictæ in pios usus converti debebant. Falluntur ergo, qui hanc Israelis migrationem ad *Henrici III* ævum referunt. Tria Secula ab Angliæ finibus arcebatur gens perfida, dum *Carolus I* infausta cæde periisset. Tum vero *Oliverium Cromwell* ad partes suas vocare tentabant, cum maxime Judæi ex Asia R. *Jacobum ben Azahel* exploratum mitterent, an non hic *Oliverius* esset spes Israelis. Ex Belgio R. *Menasseh ben Israel*, perquam eruditus, multisque carus, 275.
in Angliam transiit, ac pro fratrum suorum restitutione omnem lapidem movit. Sed in utramque partem disputabatur, num hospites ejusmodi iterum admitti possent. Nonnulli calamo contra nisi sunt, quos inter hic notamus *Prynnium*, cujus sententias Autor noster frequenter vel sequitur, vel refutat. Lis denique dirempta est, cum *Carolum II* res 240.
angusta domi premeret, quæ, receptis Judæis, aliquo modo levari poterat. Sub finem libri examen R. *Mosis Scialitti*, ad Christum conversi, ac descriptio Synagogarum, quas hodie tenent Judæi in Anglia, exhibetur. Quod reliquum est, ex decerptis hisce apparet, Historiam hanc res tantummodo poli-

politicas tradere; literarias ergo Autoris ſcopus non tuliſſe videtur.

COMMENTARII ACADEMIÆ SCIENTIARUM Imperialis Petropolitanæ. Tomus V, ad annos 1730 & 1731.

Petropoli, typis Academiæ, 1738, 4 maj.

Alph. 2 plag. 12, Tabb. æn. 13.

Inter ea, quæ *Claſſis mathematica* continet, primo loco occurrit *Maieri* nova methodus calculandi Eclipſes lunares. Deducitur ea ex ſolutione Problematis hujus: Datis poſitione duorum mobilium, datis velocitatibus æquabiliter latorum, viis ſectis in puncto ſe mutuo ſecantibus, datisque duobus locis, in quibus ſimul exiſtant mobilia, invenire duo alia loca, in quibus mobilia datam a ſe invicem diſtantiam habeant. Inventa nimirum æquatione, qua diſtantia alterutrius mobilium a loco ſuo prius aſſumto determinatur, Problema ad Eclipſium negotium ita applicatur, ut primo, cum luminaria tunc ſint in copula, diſtantia utriusque a nodo eadem ponatur; unde æquatio Problematis in hanc abit, quæ initio & fini Eclipſeos ſupputandis inſervit, & qua habetur diſtantia initii & finis Eclipſeos a locis luminarium in copula $= n \frac{-(r-c)\,a\,(m+n) \pm \sqrt{(r\,ff\,(rmm+rnn-2cmn) - aagg(n-m)^2)}}{rmm+rnn-2mnc}$; ubi a notat diſtantiam ☾ & umbræ a ☉, f ſummam ſemidiametrorum umbræ & ☾, m motum horarium ☉, n vero ☾, g ſinum inclinationis orbitæ lunaris ad Eclipticam, c coſinum, r ſinum totum. Deinde, cum in media Eclipſi centra luminarium diſtantiam habeant omnium minimam, differentiando aquationem Problematis, elicitur inde hæc altera pro quantitate Eclipſeos colligenda, vi cujus diſtantia media Eclipſeos a copula eſt $= n\,a \frac{(r-c)\,(m+n)}{rm^2+rn^2-2mnc}$. Denique formula pro

mora

mora hæc habetur $= \frac{2nv(rff(rmm+rnn-2mnc)-aagg}{rmm+rnn-2mnc}$
$(n-m)^2$). Ordinem totius calculi Autor exemplo oſtendit, loco quantitatum datarum logarithmis earundem utens. Sequuntur *Jo. Bernoulli* ſolutiones novorum quorundam Problematum mechanicorum. Primum eorum hoc eſt: Si corpus grave ſuper hypotenuſa trianguli materialis rectanguli, ſuper plano horizontali ſine omni frictione mobilis, pariter ſine frictione deſcendat, invenire tum corporis, tum trianguli, velocitatem, viam, quam corpus ex motu compoſito deſcribit, ac utriusque accelerationis legem. Cum methodus, qua hoc Problema ſolvitur, ad alia ejusmodi Problemata applicari poſſit, duorum aliorum adduntur ſolutiones. Primo nimirum ſupponitur, triangulum, materiale quidem, ſed gravitatis expers, libere fluere poſſe ſuper plano inclinato, ita, ut hypotenuſa horizonti parallela ſit, eidemque hypotenuſæ imponi corpus grave ſine omni frictione in eadem mobile: & determinatur celeritas, quam quovis in loco deſcenſus tam corpus grave, quam triangulum, habebit. Deinde idem triangulum pro ratione maſſæ ſuæ cum corpore gravitare ponitur, & in hac hypotheſi idem Problema ſolvitur. Quarum ſolutionum expoſitio cum hujus loci non ſit; id tantum monebimus, quod ipſi Autori peculiaribus Corollariis annotari dignum ſuit viſum; nimirum ſingulorum horum Problematum ſolutionibus denuo confirmari virium vivarum conſervationem, earum nempe, quæ ductis mobilium maſſis in quadrata velocitatum æſtimantur. Horum Problematum ſolutiones excipiunt ſolutiones trium Problematum, ad Trigonometriam ſphæricam ſpectantium, Autore *Maiero*, quorum primum in problemate quodam, a *Jacobo Bernoulli* in Tractatu *de Cometis* propoſito, facili calculo ſolvendo, reliqua vero in altitudine poli ex datis duarum ſtellarum declinationibus & per verticalem aut altitudinem communem tranſitibus determinanda uſum habent. Vulgaris methodus declinationes ſtellarum inveniendi altitudinem

poli notam ſupponit, ſicuti viciſſim ex data declinatione ſtellæ altitudo poli vulgo quæritur. Quoniam vero in hoc negotio altitudinum meridianarum obſervatio refractionibus turbatur; aliam methodum jam excogitaverat idem Cl. *Maierus*, quæ illi quidem incommodo medebatur, at cum alio conjuncta erat, nimirum cum difficultate azimuta obſervandi. Quare hic novum prorſus & ſingularem proponit modum obſervandi ſiderum declinationes, qui præter triangula filaria, aut quæ horum vicem ſubeunt, & præter horologium & vulgarem quadrantem, nullum inſtrumentorum apparatum requirit, nec cognitas aliarum rerum menſuras ſupponit, nec obſervandi difficultate premitur, nec refractionibus turbatur. Conſiſtit autem modus ille in eo, quod duo verticales duoque almucantarati eligantur, licet illorum azimuta, horum altitudines ignorentur, & duarum ſtellarum ad hoſce circulos, itemque ad meridianum, appulſus obſerventur: quo pacto cum anguli horarii ad polum innoteſcant, & inde porro eruatur ratio, quam tum tangentes, tum coſinus, quæſitarum declinationum habent; ex hiſce rationibus inventis ipſi coſinus vel tangentes earundem elici poſſunt; id quod Autor ſingulari Problemate docet. *Eulerus* commentatur de progreſſionibus transſcendentibus. Transſcendentem appellat progreſſionem, cujus ſinguli termini per communem formulam algebraicam exprimi non poſſunt, ſeu quæ terminum generalem algebraicum habet nullum. Intellexerat nimirum, fruſtra quæri formulam Algebraicam ſive exponentialem, quæ quemvis in ordine terminum hujus progreſſionis 1, 1. 2, 1. 2. 3, 1. 2. 3. 4. &c. univerſaliter exprimeret; cum vidiſſet, terminos quosdam intermedios a circuli & forte aliarum quoque curvarum quadratura pendere; ideoque, ſi hujus ſimiliumque progreſſionum inveniri poſſent termini generales, eos non fore niſi tales, qui aliis in caſibus quantitates Algebraicas præbere, in aliis vero quantitates a curvarum quadraturis tantum pendentes exhibere, una poſſent. Hæc cogitanti incidit in mentem quarundam formularum differentialium natura, quas pari ratione nunc admittere

mittere integrationem, nunc, niſi præſuppoſitis curvarum quadraturis, reſpuere eandem, videas. Hinc id potiſſimum ſibi datum intellexit negotii, ut ejusmodi quantitates differentiales ad terminos progreſſionum generales exprimendos accommodaret. Aſſumſit itaque pro termino generali alicujus progreſſionis ejusmodi quantitatem $\int p\,dx$, in qua p denotat functionem quamlibet ipſius x & conſtantium, in quarum numero ipſe index ordinis n haberi etiam debet. Ex hujusmodi formula ipſam progreſſionem eruit, integrando eandem, talique conſtante, ſi opus eſt, augendo, ut facto $x=o$ tota integralis evaneſcat, ponendo denique x quantitati cognitæ, veluti 1, æqualem. Jam, ſi integratio non ſuccedit niſi certis numeris loco n ſubſtitutis, manifeſtum eſt, haberi progreſſionem transſcendentem, & ſimul terminum ejus transſcendentem univerſalem: ſin ſuccedat, invenitur terminus generalis Algebraicus, & progreſſio non transſcendens habetur. Hanc autem methodum in hac Diſſertatione Autor præcipue ad eas applicat progreſſiones, quarum ſinguli termini ſunt facta ex factoribus, qui in Arithmetica aliqua progreſſione progrediuntur, & quorum numerus in quovis termino ab indice illius termini, ut libuerit, pendet; cujusmodi progreſſionum omnium terminos generales invenire docet. Ita *v. c.* invenit progreſſionis 1, 2, 6, 24, 120, &c. terminum generalem $=\int^n dx\,l^n x$, qui, ubi n eſt numerus integer affirmativus, omnes terminos ſucceſſive re vera exhibet, ubi vero n fuerit fractus, valores terminorum interpolandorum per quadraturas curvarum præbebit. Pro ejusdem tamen progreſſionis terminis intermediis, quorum nempe ordinis index fractus eſt numerus, alium in ſequentibus exhibet terminum generalem, per quem evidentius patet, quomodo illi termini interpolandi ad curvarum quadraturas reducantur. Coronidis tandem loco methodum apponit, qua per expoſitas progreſſionum interpolationes inveniri poſſunt differentialia cujusvis gradus, qui indicem habet numerum fractum. E. g. $d^{\frac{1}{2}} z$ docet eſſe $= \sqrt{z\,dz}$ diviſæ per radicem quadraticam ex area circuli, cujus diameter 1

eſt. *Maierus* alterum caſum Problematis ſui de ſtationibus Planetarum proponit, & duplicem modum oſtendit, quo, datis duorum Planetarum orbitis, ad Eclipticæ planum reductis, earumque poſitione, & unius eorum a Sole diſtantia, alterius diſtantia ſtationaria inveniri queat. *Daniel Bernoulli* Prælectiones duas exhibet de æquationibus infinitis, earumque reſolutione, & de nova ſerierum ſpecie. Conſtat quidem inter Analyſtas, qua ratione æquationis in infinitum progredientis radix æquatione itidem infinita ope reverſionis ſerierum exprimi poſſit: at nova & vulgatæ præferenda eſt methodus, qua in hoc Tractatu Cl. Autor ad radices talium æquationum accedere docet. Invenit eam ope methodi ſuæ, quam pro inveniendis radicibus æquationum Algebraicarum cujusvis ordinis ſola terminorum additione vel ſubtractione continua in *Tomo II* horum *Commentariorum* exhibuit, & quæ ad præſens etiam negotium applicari poteſt, ſi modo hoc notetur, quod ſeries, quæ ad leges loco citato exhibitas formanda eſt pro norma æquationis propoſitæ, & quæ ibi incipit a tot terminis arbitrariis, quot æquatio finita habet dimenſiones, hic incipere fingenda ſit ab infinitis nullionibus, quos omnes excipiat unitas. Sit v. c. æquatio propoſita $y = x + ax^2 + bx^3 + cx^4 +$ &c. in infinitum, & in ea inveniendus quam proxime valor ipſius x. Hanc æquationem primo ad hanc formam redigit, $1 = \frac{1}{y}x + \frac{a}{y}x^2 + \frac{b}{y}x^3 + \frac{c}{y}x^4 +$ &c. Deinde hanc format ſeriem: $0, 0, 0,$ &c. $1, \frac{1}{y}, (\frac{1}{y} + \frac{a}{y}), (\frac{1}{y} + \frac{2a}{yy} + \frac{b}{y})$ &c. in qua quilibet terminus eſt aggregatum ex præcedente multiplicato per $\frac{1}{y}$, & ex eo, qui hunc præcedit, ducto in $\frac{a}{y}$, & ex hunc præcedente ducto in $\frac{b}{y}$, & ex hunc præcedente

ducto

ducto in $\frac{e}{y}$, atque ſic porro; ut hac lege ſeries iſta, quousque libuerit, facile continuari poſſit. His factis, & termino aliquo huius ſeriei pro ultimo aſſumto, a primo quidem eo longius remoto, quo majori accuratione opus eſt, erit terminus penultimus, per ultimum diviſus, prope æqualis valori ipſius x. Quæ methodus duo habet, quibus ſe commendat, primum, quod ejus ope longe faciliori ſæpe opera ad juſtam æquationis radicem multo propius accedere poſſis, quam ubi vulgari methodo utaris, alterum, quod, quoties æquatio infinita ad finitam reduci poteſt, id ipſum hæc methodus indicet, ſimulque radicis verum valorem ſemper exhibeat, ubicunque ſeriei modo traditæ abrumpatur conſtructio. Quomodo autem æquatio, ſine fine per omnes incognitæ dimenſiones progrediens, ubi ad finitam reduci poteſt, reſolvi ita poſſit, ut ne opus ſit eam prius ad formulam finitam redigi, id in altera harum Prælectionum docetur. Quem in finem præmittuntur nonnulla de nova quadam ſerierum ſpecie, quarum conſtructio ſic ſe habet. Sumuntur numeri data quacunque lege progredientes, a, b, c, d, e, &c. & ex his formatur ſeries altera talis, a, $a^2 + b$, $a^3 + 2ab + c$, $a^4 + 3a^2b + 2ac + b^2 + d$, &c. in qua quilibet terminus conflat ex aggregato omnium præcedentium ſuo ordine multiplicatorum per a, b, c, d, e, &c. & novi termini in ſerie prima ſubſequentis. Singularis eſt harum ſerierum indoles, ut, quoties ſeries prima fuerit Algebraica, altera fiat recurrens ſeu exponentialis, ideoque terminus ejus generalis cum omnibus inde pendentibus prærogativis habeatur. Quarum ſerierum altera quomodo ex prima continuanda ſit, lege univerſali exhibita docetur, tandemque, quam opem ferant hæ ſeries ad æquationum infinitarum reſolutionem, oſtenditur. Requiſiverat olim *Leutmannus* ſolutionem hujus Problematis: Si angulo recto ADC imponatur ſpeculum ſphæricum ABC ita, ut $DA = DC$; biſecto autem arcu AC in B, ex B ducantur

TAB. IV Fig. 1. *BE* ipſi *DC*, & *BF* ipſi *DA*, parallelæ: quærantur in rectis indefinitis *BE*, *BF*, duo puncta *E* & *F* talia, ut ex eorum utroque radii incidentes in *C* & *A* in alterum punctorum quæſitorum reflectantur. Quod Problema, cum ad uſus Catoptricos non parum utilitatis idem habere *Leutmannus* affirmaſſet, hic ſolutum exhibet *Krafftius*. Delit autem ejus ſolutionem per Geometriam linearem ſine calculo analytico, quæ in eo conſiſtit, ut per puncta *A*, *C*, & centrum ſpeculi, quod erit in recta *DBG*, deſcribatur circulus, qui rectas poſitione datas in punctis quæſitis ſecabit. Quæ ſolutio non ſolum in hypotheſi anguli recti, ſed & obliqui cujusvis, obtinet, neque ad ſolum ſpeculum ſphæricum, ſed ad aliud etiam quodlibet curvilineum, poteſt accommodari; id quod ab Autore ſatis demonſtratur. Ut praxin hujus Problematis eo faciliorem redderet, laterculum conſtruxit, in quo pro ſingulis arcubus *ABC* a 2° usque ad 30° quantitates rectarum *BE* in partibus 10000 radii ſphæræ aſſignatæ habentur. Sequitur *Euleri* Diſſertatio de ſummatione innumerabilium progreſſionum. Qua methodo uſus fuerat Cl. Autor in diſſertatione, cujus modo mentionem fecimus, ad inveniendos terminos generales progreſſionum, quæ vulgarem Agebram tranſcendunt, hic applicat eandem ad inveniendos terminos ſummatorios progreſſionum, ad quas indefinite ſummandas vulgaris Algebra non ſufficit. Appellat vero terminum ſummatorium progreſſionis formulam generalem, quæ numerum indefinitum *n* continet, & ſummam tot ejus terminorum exprimit, quot in *n* unitates inſunt. Equidem notum eſt, quomodo terminus ſummatorius earum inveniatur progreſſionum, quarum termini generales ſunt functiones rationales ipſius indicis *n*, & in quibus ipſius *n* exponentes numeri integri ſunt & affirmativi. Quando autem exponentes ipſius *n* negativi ſunt: termini ſummatorii, paucis caſibus exceptis, non Algebraicas, ſed iſtiusmodi requirunt formas, quæ quadraturas in ſe continent. Quæ difficultas forte in cauſa fuit, cur nemo adhuc terminos ſummatorios ejusmodi progreſſionum

ſionum
thodo
dus aut
in prio

notat q
minum
ſito $x =$
$+ \int P$
termin
progre
$\int P =$
eſſe ſ
lius,

hujus,
thodu
nos ſu
mini
Geom
inde
ſionu
ratore
tem
quo ſi
greſſi
nomi
braici
nos
greſſu
tes,
eam
caſus,
net q
modi

Digitized by Google

earum ſummatorios perveniendi. Prima in eo conſiſtit, ut progreſſio propoſita reſolvatur in tot ſimplices progreſſiones, quot n in termino generali dimenſiones habet, pro ſingulis autem iſtis progreſſionibus termini ſummatorii inveniantur, illique tandem combinentur. Attamen, cum hæc methodus non ſuccedat, quoties denominator termini generalis duos pluresve factores ſimplices æquales habet; huic aliam adjungit methodum, quæ caſus illos non excludit. Jam, expoſitis methodis, quibus ſumma progreſſionis alicujus indefinita invenitur, conſiderat etiam Autor illum caſum, in quo numerus terminorum ſummandorum n fit infinitus. Et primo quidem, ad illas progreſſiones quod attinet, quæ fractiones continent, quarum numeratores geometrice, denominatores arithmetice progrediuntur, ſingularem exponit methodum ſummas iſtarum ſerierum infinitarum inveſtigandi, quæ etiam ad alias applicari poterit. Nimirum ponit numerum terminorum n, & ſummam eorum A, & augeri n unitate: ergo augebitur A termino $n+1$. Jam ponit, n infiniteſcere: ideoque conſiderat n & A inſtar quantitatum fluentium; quarum differentialia cum ſe habeant ut augmenta, colligit inde, fore dn ad dA, ut unitas ad terminum ordine $n+1$, qui, invento jamjam termino generali progreſſionis, ipſe generaliter expreſſus habetur. Hac igitur methodo conſequitur æquationem differentialem, quæ integrata æquationem inter ſummam A & numerum terminorum n exhibet. Equidem æquatio illa ſæpius integrationem, niſi per ſeries, non admittit, ideoque ſummam progreſſionis infinitæ per finitam ſæpius non exhibet; ad definiendam tamen differentiam inter duas ſummas duarum progreſſionum infinitarum ſemper inſervit. Deinde illarum progreſſionum, quarum termini fracti numeratores habent conſtantes, denominatores autem lege quacunque Algebraica progredientes, in infinitum continuatarum ſummas ex ipſis earum terminis generalibus ſummatoriis eruere docet. Exhibent autem illi termini, poſito $n = \infty$, integrati ſeries, quarum ſumma progreſſioni propoſitæ æqualis

eſt,

eſt, & quæ certis in caſibus abrumpuntur, & proinde ſummam exhibent progreſſionis infinitæ finitam; aliis vero in caſibus non quidem abrumpuntur, ut plurimum tamen magis convergentes fiunt, quam ipſa ſeries propoſita, ideoque ad ſummas quam proxime determinandas perquam utiles habentur. Adjungit denique huic methodo aliam paulum diverſam inveniendi ſeries valde convergentes, quarum ſumma ſit ſeriei propoſitæ æqualis, eamque exemplo illuſtrat ſeriei hujus: $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+\frac{1}{16}+$ &c. quam reſolvere docet in duas alias ſeries, quarum altera eſt $1+\frac{1}{8}+\frac{1}{50}+\frac{1}{288}+\frac{1}{800}+$ &c. altera exprimit quadratum log. de $\frac{1}{2}$, & quarum ſummæ aggregatæ in unam dant ſummam infinitæ ſeriei $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+$ &c. quam proxime $=1.644934$; quam ſummam ſi addendo aliquot terminos initiales invenire velles, plus quam mille terminos ſeriei $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+$ &c. ſibi invicem addere deberes. *Daniel Bernoulli* ulterius perſequitur, quod in præcedente *Tomo* aggreſſus erat, opus, de curvilineo in mediis reſiſtentibus motu commentatus, & exhibet in præſenti Diſſertationem, quam de motibus corporum oſcillatoriis, quæ ubique reſiſtentiam patiuntur, quadrato velocitatis ſuæ proportionalem, inſcribit. In hac Diſſertatione ex Theoremate illo generali, quod *Tomo IV* dedit, alia deducit Theoremata, quorum ope expedite ad calculum revocare docet motus pendulorum in mediis perfecte fluidis & aere præſertim, ceu medio tenuiſſimo. Et primo quidem conſiderat corpus, quod in arcubus cycloidicis oſcillatur. Sit arcus deſcenſus t, adſcenſus s, & ſit n numerus conſtans, qui ſecundum ea, quæ in Diſſertatione *Tomi IV* tradita ſunt, ex magnitudine globi oſcillantis & ejus gravitate ſpecifica ratione fluidi reſiſtentis determinatur, & per quadratum celeritatis multiplicatus fluidi reſiſtentiam exponit: docet, fore decrementum minimum unius oſcillationis $t-s=\frac{4}{3}nt^2$; poſito nimirum fluido tenuiſſimo in duplicata ratione velocitatis reſiſtente; quodſi enim non ſit valde tenue, non valere hanc menſuram monet, & ne proxime quidem, quicquid *Newtono Prop. XXXI Lib. II Phil. Nat.* videatur. Hinc ex primo arcu deſcenſus t invenire docet

arcum adſcenſus quemvis r, qui poſt magnum oſcillationum numerum l deſcribetur $= t : (1 + \frac{4}{3} n l t)$; & contra ex dato primo arcu t deſcenſus & ultimo adſcenſus arcu r numerum oſcillationum l, qui ad hunc deſcribendum requiruntur, $= (t - r) : \frac{4}{3} n t r$; denique ex decremento totali $t - r$, quod numero oſcillationum l reſpondet, decrementum primæ oſcillationis $= (t^2 - tr) : lr$, & decrementum ultimæ $= (tr - r^2) : lt$. Deinde, ſi globus in medio reſiſtente tenuiſſimo motu oſcillatorio arcus circuli deſcribat; poſitis iisdem ſymbolis, quæ antea ponebantur, & præterea $a =$ radio, $c =$ coſinui arcus deſcenſus; demonſtrat, fore decrementum minimum cujusvis oſcillationis $= 4 n a^2 - \frac{4 n a t c}{\sqrt{(a^2 - c^2)}}$; quæ æquatio calculum reddit valde expeditum, qui prima fronte ſatis moleſtus videri poterat. Hanc oſcillationum theoriam ad deſcenſus & adſcenſus reciprocos corporis perfecte elaſtici in planum horizontale perfecte elaſticum verticaliter decidentis applicat in duobus theorematis, quorum unum ex data primi deſcenſus altitudine definit altitudinem, ad quam corpus poſt datam lapſuum numerum reſiliet, alterum vero numerum determinat lapſuum, quibus abſolutis corpus ultra datam altitudinem non poterit reſilire. Denique in conſenſum inquirit theoriæ ſuæ cum experimentis *Newtonianis*, in Scholio generali, Propoſitioni citatæ adjuncto, expoſitis, & calculo inſtituto deprehendit, decrementa iſta oſcillationum penduli, qualia calculus ſuus exhibet, notabiliter eſſe minora decrementis, ex obſervatione *Newtoni* deductis, nimirum fere in ratione 3 ad 5; ut adeo valor quantitatis n, quem in præcedentibus *Tomis* pro reſiſtentia aquæ ſtabiliverat, pro aeris reſiſtentia non valere videatur. Verum enim vero, cum aliunde conſtet, aeris reſiſtentiam ab aquæ reſiſtentia haud eſſe diverſam, cauſam hujus differentiæ, inter theoriam & experientiam deprehenſæ, in eam potiſſimum reſiſtentiam transfert, quæ ex tenacitate medii oriunda momentis temporum creditur eſſe proportionalis, & in motibus lentiſſimis ſe potiſſimum manifeſtat. Quam ob rem,

rem, ut motus in mediis resistentibus curvilinei accuratioribus mensuris subjicerentur, conscripsit *Additamentum* ad hanc Dissertationem, in quo de motu curvilineo in mediis, quorum resistentia partim quadratis velocitatum, partim momentis temporum, proportionalis est, ex instituto agitur. Primo quidem theoremate generali definitur quantitas arcus, qui a corpore in dicta resistentiæ hypothesi una oscillatione describitur. Deinde vero applicatur hoc Theorema ad solos arcus cycloidicos, cum arcus circulares hic calculum nimis molestum requirant, &, si parvi sumantur, a cycloidicis parum differant; & singulari Problemate docet, quomodo, posita utraque resistentia utcunque magna, ex dato arcu descensus corporis in cycloide oscillantis arcus adscensus sit inveniendus. Verum, quia potissimum circa aeris resistentiam Cl. Autoris institutum versatur, ponitur utraque resistentia valde parva, & hinc ex Problemate præcedente universali sequentia deducuntur Problemata, quæ pro medio valent, quod corpori in cycloide oscillanti secundum utramque quidem hypothesin, sed admodum parum, resistit. Nimirum, positis iisdem, quæ ante, symbolis, & præterea a dicta diametro circuli generatoris, g notante actionem gravitatis, qua corpus, fluido illi immersum, animatur, m vero designante resistentiam illam fluidi, quæ momentis temporum proportionalis, &, præterhabita omni corporis celeritate, in quovis ejus situ semper eadem est, invenitur primo decrementum primæ oscillationis $t - s = \frac{4ma}{g} + \frac{4}{3}nt^2$; secundo ex dato arcu primi descensus invenitur arcus ultimi adscensus r post datum numerum l oscillationum $= (t - \frac{4lma}{g}) : (1 + \frac{4}{3}lnt)$; tertio ex dato decremento totali $t - r$ post magnum oscillationum numerum l datum determinatur decrementum, quod primæ oscillationi competit $= \frac{t-r}{l} + \frac{4}{3}nt(t-r)$. Quibus

omnibus inventis, ſic ſatis promota eſſe videtur oſcillationum theoria, ut ab experientia, qualis ea in fluidis tenuiſſimis ſeſe nobis offert, abludere haud multum poſſit. Quæ enim reliqua ſunt obſtacula, videlicet fili aliqualis rigiditas, & ejus contra locum ſuſpenſionis frictio, referri poſſunt ad illam reſiſtentiam, quæ momentis temporum proportionalis habetur, illa vero, quam filum a fluido patitur, reſiſtentia ipſi globo ſuperaccedere intelligi poteſt. Quare id tantum ſibi ſupereſſe negotii Autor intellexit, ut, quæ ſit quantitas utriusque reſiſtentiæ totalis in aere, auxilio experimentorum definiret. Rem ipſam ita aggreſſus eſt. Ex numero obſervationum, quas *Newtonus* loco citato literis conſignavit, duas elegit, quarum prima eſt, quod globus pendulus, qui primo deſcenſu arcum emenſus eſt, ſextæ parti unius pedis Anglici æqualem, poſt 374 oſcillationes octavam pedis partem deſcripſit, altera vero, quod idem globus, cum primo deſcenſu tertiam pedis partem deſcripſiſſet, poſt 272 oſcillationes adſcenſum fecit $\frac{1}{4}$ unius pedis æqualem. Atqui vi theoriæ Autoris arcus adſcenſus ultimi r eſt $(t-4\frac{lm\alpha}{g}):(1+\frac{4}{3}nlt)$, ſive, quia manente eodem pendulo eodemque fluido, valor literarum α & g conſtans eſt, ut $(t-l\alpha):(1+lt\beta)$. Ex datis itaque in illis duabus obſervationibus quantitatibus t & l definivit valorem literarum α & β, atque calculo ſubducto invenit, quantitatem α, unde m, ſeu reſiſtentia aeris illa, quæ momentis temporum proportionalis eſt, pendet, eſſe $\frac{85}{1831104}$, quantitatem β vero, unde reſiſtentia aeris altera quadratis velocitatum proportionalis pendet, eſſe $\frac{5712}{1831104}$. Sic ergo determinatis valoribus litterarum α & β, oſtendit Autor, hanc theoriam exhibere ſingulos arcus adſcenſuum ultimorum tam exacte, ut ab arcubus illis valde parum differant, quos *tono* experientia exhibuit: in tantum, ut nunc theoria motus pendulorum lentioris in aere, poſita hac duplici ejus reſiſtentia, ad egregium cum experientia conſenſum redacta dici poſſit. Quod enim ad motus velociores attinet, illis ad menſuram revocandis hypotheſin ſimplicis reſiſtentiæ in

dupli-

duplicata velocitatum ratione melius convenire Autor existimat. Motibus autem nimium lentis, veluti qui oscillationibus unius digiti, vel adhuc minoribus, respondent, neutra hypothesis sufficit, adeo, ut horum theoria prorsus adhuc sit incerta. *Eulerus* sequens Problema proponit: Data quacunque curva invenire aliam, quæ cum data quodammodo juncta ad tautochronismum producendum sit idonea. Ut autem sensus hujus Problematis pateat, exponamus, necesse est singularem illum oscillandi modum, quem considerans Cel. Autor in hoc Problema incidit. Sit trochlea *ABP* circa axem, per centrum *A* transeuntem, mobilis, & huic trochleæ affirmatæ sint duæ laminæ incurvatæ *AD*, *AE*, filis circumductæ, quæ laminas semper deserant, ubi tangentes sunt verticales, veluti in *D* & *E*, unde verticaliter dependeant tracta a potentiis in *F* & *G*, vi inertiæ destitutis, ne vi opus sit ad eas movendas. Sit ex *A* ducta verticalis *ABC*, quæ una cum trochlea circa *A* moveri concipiatur, atque fit machina tum in quiete, cum recta *ABC* fuerit verticalis. Detorqueatur jam machina ex statu æquilibrii in situm quemvis *RMANS*, ut recta *AC*, quæ ante fuerat verticalis, in situm *AQ* perveniat, angulo *CAQ* percurso. Tangent ergo fila *MR*, *NS*, a datis potentiis sollicitata, laminas in *M* & *N*, ut verticalia sint. Cum vero potentiæ *F* in *R* translatæ vis ad trochleam vertendam fuerit aucta, alterius autem *G* in *S* translatæ vis diminuta fuerit; sequitur, machinam in situ *RMNAS* nequaquam permanere posse, sed ad situm æquilibrii *FDAEG* perpetuo tendere. Igitur, cum nihil impediat, feretur ad situm æquilibrii; idque motu, quia continuo versus eum pellitur, accelerato. Quare nec eo in situ quiescere poterit; sed ex eo in contrariam plagam excurret, & ita perpetuo oscillationes peraget. Quibus expositis, patet, Problema propositum id sibi velle, ut inveniatur modus incurvandi laminas *AD*, *AE*, ita, ut oscillationes reddantur isochronæ. Problema hoc indeterminatum, ideoque tale est, ut, data harum curvarum, ad quas fingendæ sunt laminæ, altera, in-

TAB. IV Fig. 2.

veniri altera poſſit. Et, quia occurrunt etiam caſus, in quibus curvæ illæ æquales eſſe & ſimiles poſſunt, duplicem exhibet ſolutionem hujus Problematis *Eulerus*; videlicet primo methodum tradit, qua, data earum curvarum altera, inveniri altera queat, deinceps, quomodo ii eruendi ſint caſus, in quibus ambæ curvæ æquales ſunt & ſimiles, oſtendit. Hoc Schediaſma excipit aliud ejusdem Autoris, de communicatione motus in colliſione corporum. Licet regulæ communicationis motus jam dudum inventæ ſint, neque defuerint plures, qui eas & demonſtrationibus & experimentis variis confirmaverint; operæ tamen pretium ſe eſſe facturum exiſtimavit *Eulerus*, ſi easdem ex certiſſimis Mechanicæ principiis deduxerit; quoniam earum demonſtrationes, quales a plurimis datæ fuerunt, non genuinæ, ſed ex alienis principiis petitæ, ipſi videntur, &, quod accedit, ita comparatæ, ut, quomodo in ipſo conflictu corpora in ſe mutuo agant, motusque ſuos immutent, per eas ignoretur. Statuit igitur, principii loco, in concurſu duorum corporum utriusque corporis celeritatem a potentia inter corpora illa delitente ſucceſſive immutari, & omnia corpora, in ſe mutuo impingentia, impreſſiones a ſe invicem recipere, unde partes quædam eorum comprimantur, quæ in ſitum priſtinum reſtituantur, ſi fuerint elaſtica, denique corpora non elaſtica, finito conflictu impreſſionem, quam utrumque accepit, maximam retinere, corporibus autem elaſticis reſtituí quidem motum, quem in compreſſione amiſerant, ſed aliter inter ea diſtribui. Deinde, cum corpus, ut omni mutationi, ita & partium quarundam ſuarum compreſſioni reſiſtat: concipit corporibus duobus, ſimul ac in ſtatum conflictus venerint, iis in locis, in quibus impreſſiones ſibi mutuo inſligunt, annexum elaſtrum, cujus in ſtatu libero longitudo æqualis ſit diſtantiæ, quam habent centra illorum corporum, dum ſe mutuo corpora iſta contingunt; & elaſtrum illud loco ipſorum corporum comprimi ponit, perinde quaſi omnis utriusque corporis materia in punctum, quod centrum ſuum eſt, fuerit redacta. Quamdiu conflictus durat,

rat, comprimitur illud elaſtrum; comprimitur autem, usque dum motus, quo ad ſe invicem corpora accedunt, vim elaſtri ſuperare amplius nequit. Quodſi jam in ſtatum maximæ compreſſionis elaſtrum venerit, & corpora elaſtica fuerint; ponit, iſtud elaſtrum vi ſeſe reſtituendi polleré: ſin autem non elaſtica fuerint, concipit, elaſtrum, ipſis interpoſitum, ipſo momento, quo in ſtatum maximæ compreſſionis fuit redactum, omnem vim ſeſe expandendi ſubito amittere. Quando igitur ſeſe reſtituere hoc elaſtrum nititur, vices potentiæ ſubit, & utriusque concurrentium corporum celeritatem immutat. Quibus poſitis, facile eſt, ex legibus mechanicis, quas potentiæ in generandis deſtruendisve velocitatibus ſervant, mutationes motuum ex conflictu ſupputare, &, quantæ ſint corporum concurrentium tam elaſticorum, quam non elaſticorum, poſt conflictum velocitates, definire; id quod Autor ipſo opere oſtendit. Idem Cel. *Eulerus* adjungit brevem Diſſertationem de curvis rectificabilibus Algebraicis, in qua tradit formulas maxime univerſales pro ordinatis & abſciſſis curvarum rectificabilium, earumque arcubus rectificatis. Omnes, quotquot rectificari poſſunt, curvæ ſub illis formulis datis comprehenduntur, quid? quod & illæ curvæ, quæ non rectificabiles ſunt, niſi aliarum curvarum quadratis præſuppoſitis, ad easdem reduci poſſunt, ſi indeterminatæ, quæ in illis occurrunt, quantitates certo modo ſeſe habuerint. Uſum harum formularum duplicem demonſtrat. Primo enim ope earum ſolvit celebre illud Problema, de quadraturis curvarum ad rectificationes curvarum Algebraicarum reducendis, cujus ſolutiones duas Viri Cel. *Jo. Bernoulli* & *Jac. Hermannus* in hiſce *Actis* noſtris olim dedere. Secundo in inveniendis trajectoriis reciprocis uſum harum formularum exponit. Ex iis enim ope Theorematis *Bernoulliani*, quo ex rectificatione curvarum, diametrum habentium, trajectoriæ reciprocæ conſtruuntur, deducit æquationem univerſalem, quæ omnes omnino trajectorias reciprocas in ſe complectitur, & ita facillime reſtringitur, ut Algebraicas tantum, easque omnes, præbeat. Ultimum, quod in *Claſſe mathematica* occurrit,

Sche-

eſt. *Maierus* alterum caſum Problematis ſui de ſtationibus Planetarum proponit, & duplicem modum oſtendit, quo, datis duorum Planetarum orbitis, ad Eclipticæ planum reductis, earumque poſitione, & unius eorum a Sole diſtantia, alterius diſtantia ſtationaria inveniri queat. *Daniel Bernoulli* Prælectiones duas exhibet de æquationibus infinitis, earumque reſolutione, & de nova ſerierum ſpecie. Conſtat quidem inter Analyſtas, qua ratione æquationis in infinitum progredientis radix æquatione itidem infinita ope reverſionis ſerierum exprimi poſſit: at nova & vulgatæ præferenda eſt methodus, qua in hoc Tractatu Cl. Autor ad radices talium æquationum accedere docet. Invenit eam ope methodi ſuæ, quam pro inveniendis radicibus æquationum Algebraicarum cujusvis ordinis ſola terminorum additione vel ſubtractione continua in *Tomo II* horum *Commentariorum* exhibuit, & quæ ad præſens etiam negotium applicari poteſt, ſi modo hoc notetur, quod ſeries, quæ ad leges loco citato exhibitas formanda eſt pro norma æquationis propoſitæ, & quæ ibi incipit a tot terminis arbitrariis, quot æquatio finita habet dimenſiones, hic incipere fingenda ſit ab infinitis nullionibus, quos omnes excipiat unitas. Sit v. c. æquatio propoſita $y = x + ax^2 + bx^3 + cx^4 +$ &c. in infinitum, & in ea inveniendus quam proxime valor ipſius x. Hanc æquationem primo ad hanc formam redigit, $1 = \frac{1}{y}x + \frac{a}{y}x^2 + \frac{b}{y}x^3 + \frac{c}{y}x^4 +$ &c. Deinde hanc formatſeriem: $0, 0, 0,$ &c. $1, \frac{1}{y}, (\frac{1}{yy} + \frac{a}{y}), (\frac{1}{y^3} + \frac{2a}{yy} + \frac{b}{y})$ &c. in qua quilibet terminus eſt aggregatum ex præcedente multiplicato per $\frac{1}{y}$, & ex eo, qui hunc præcedit, ducto in $\frac{a}{y}$, & ex hunc præcedente ducto in $\frac{b}{y}$, & ex hunc præcedente

ducto

ducto in $\frac{e}{y}$, atque ſic porro; ut hac lege ſeries iſta, quousque libuerit, facile continuari poſſit. His factis, & termino aliquo huius ſeriei pro ultimo aſſumto, a primo quidem eo longius remoto, quo majori accuratione opus eſt, erit terminus penultimus, per ultimum diviſus, prope æqualis valori ipſius x. Quæ methodus duo habet, quibus ſe commendat, primum, quod ejus ope longe faciliori ſæpe opera ad juſtam æquationis radicem multo propius accedere poſſis, quam ubi vulgari methodo utaris, alterum, quod, quoties æquatio infinita ad finitam reduci poteſt, id ipſum hæc methodus indicet, ſimulque radicis verum valorem ſemper exhibeat, ubicunque ſeriei modo traditæ abrumpatur conſtructio. Quomodo autem æquatio, ſine fine per omnes incognitæ dimenſiones progrediens, ubi ad finitam reduci poteſt, reſolvi ita poſſit, ut ne opus ſit eam prius ad formulam finitam redigi, id in altera harum Prælectionum docetur. Quem in finem præmittuntur nonnulla de nova quadam ſerierum ſpecie, quarum conſtructio ſic ſe habet. Sumuntur numeri data quacunque lege progredientes, a, b, c, d, e, &c. & ex his formatur ſeries altera talis, a, $a^2 + b$, $a^3 + 2ab + c$, $a^4 + 3a^2b + 2ac + b^2 + d$, &c. in qua quilibet terminus conſtat ex aggregato omnium præcedentium ſuo ordine multiplicatorum per a, b, c, d, e, &c. & novi termini in ſerie prima ſubſequentis. Singularis eſt harum ſerierum indoles, ut, quoties ſeries prima fuerit Algebraica, altera fiat recurrens ſeu exponentialis, ideoque terminus ejus generalis cum omnibus inde pendentibus prærogativis habeatur. Quarum ſerierum altera quomodo ex prima continuanda ſit, lege univerſali exhibita docetur, tandemque, quam opem ferant hæ ſeries ad æquationum infinitarum reſolutionem, oſtenditur. Requiſiverat olim *Leutmannus* ſolutionem hujus Problematis: Si angulo recto ADC imponatur ſpeculum ſphæricum ABC ita, ut $DA = DC$; biſecto autem arcu AC in B, ex B ducantur

TAB. IV Fig. 1. *BE* ipſi *DC*, & *BF* ipſi *DA*, parallelæ: quærantur in rectis indefinitis *BE*, *BF*, duo puncta *E* & *F* talia, ut ex eorum utroque radii incidentes in *C* & *A* in alterum punctorum quæſitorum reflectantur. Quod Problema, cum ad uſus Catoptricos non parum utilitatis idem habere *Leutmannus* affirmaſſet, hic ſolutum exhibet *Krafftius*. Delit autem ejus ſolutionem per Geometriam linearem ſine calculo analytico, quæ in eo conſiſtit, ut per puncta *A*, *C*, & centrum ſpeculi, quod erit in recta *DBG*, deſcribatur circulus, qui rectas poſitione datas in punctis quæſitis ſecabit. Quæ ſolutio non ſolum in hypotheſi anguli recti, ſed & obliqui cujusvis, obtinet, neque ad ſolum ſpeculum ſphæricum, ſed ad aliud etiam quodlibet curvilineum, poteſt accommodari; id quod ab Autore ſatis demonſtratur. Ut praxin hujus Problematis eo faciliorem redderet, latercülum conſtruxit, in quo pro ſingulis arcubus *ABC* a 2° usque ad 30° quantitates rectarum *BE* in partibus 10000 radii ſphæræ aſſignatæ habentur. Sequitur *Euleri* Diſſertatio de ſummatione innumerabilium progreſſionum. Qua methodo uſus fuerat Cl. Autor in diſſertatione, cujus modo mentionem fecimus, ad inveniendos terminos generales progreſſionum, quæ vulgarem Agebram tranſcendunt, hic applicat eandem ad inveniendos terminos ſummatorios progreſſionum, ad quas indefinite ſummandas vulgaris Algebra non ſufficit. Appellat vero terminum ſummatorium progreſſionis formulam generalem, quæ numerum indefinitum *n* continet, & ſummam tot ejus terminorum exprimit, quot in *n* unitates inſunt. Equidem notum eſt, quomodo terminus ſummatorius earum inveniatur progreſſionum, quarum termini generales ſunt functiones rationales ipſius indicis *n*, & in quibus ipſius *n* exponentes numeri integri ſunt & affirmativi. Quando autem exponentes ipſius *n* negativi ſunt: termini ſummatorii, paucis caſibus exceptis, non Algebraicas, ſed iſtiusmodi requirunt formas, quæ quadraturas in ſe continent. Quæ difficultas forte in cauſa fuit, cur nemo adhuc terminos ſummatorios ejusmodi progreſſionum

eſt, & quæ certis in caſibus abrumpuntur, & proinde ſummam exhibent progreſſionis infinitæ finitam; aliis vero in caſibus non quidem abrumpuntur, ut plurimum tamen magis convergentes fiunt, quam ipſa ſeries propoſita, ideoque ad ſummas quam proxime determinandas perquam utiles habentur. Adjungit denique huic methodo aliam paulum diverſam inveniendi ſeries valde convergentes, quarum ſumma ſit feriei propoſitæ æqualis, eamque exemplo illuſtrat feriei hujus: $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+\frac{1}{16}+$ &c. quam reſolvere docet in duas alias ſeries, quarum altera eſt $1+\frac{1}{8}+\frac{1}{50}+\frac{1}{288}+\frac{1}{1568}+$ &c. altera exprimit quadratum log. de $\frac{1}{2}$, & quarum ſummæ aggregatæ in unam dant ſummam infinitæ feriei $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+$ &c. quam proxime $=1.644934$; quam ſummam ſi addendo aliquot terminos initiales invenire velles, plus quam mille terminos feriei $1+\frac{1}{4}+\frac{1}{9}+$ &c. ſibi invicem addere deberes. *Daniel Bernoulli* ulterius perſequitur, quod in præcedente *Tomo* aggreſſus erat, opus, de curvilineo in mediis reſiſtentibus motu commentatus, & exhibet in præſenti Diſſertationem, quam de motibus corporum oſcillatoriis, quæ ubique reſiſtentiam patiuntur, quadrato velocitatis ſuæ proportionalem, inſcribit. In hac Diſſertatione ex Theoremate illo generali, quod *Tomo IV* dedit, alia deducit Theoremata, quorum ope expedite ad calculum revocare docet motus pendulorum in mediis perfecte fluidis & aere præſertim, ceu medio tenuiſſimo. Et primo quidem conſiderat corpus, quod in arcubus cycloidicis oſcillatur. Sit arcus deſcenſus t, adſcenſus s, & ſit n numerus conſtans, qui ſecundum ea, quæ in Diſſertatione *Tomi IV* tradita ſunt, ex magnitudine globi oſcillantis & ejus gravitate ſpecifica ratione fluidi reſiſtentis determinatur, & per quadratum celeritatis multiplicatus fluidi reſiſtentiam exponit: docet, fore decrementum minimum unius oſcillationis $t-s=\frac{4}{3}nt^2$; poſito nimirum fluido tenuiſſimo in duplicata ratione velocitatis reſiſtente; quodſi enim non ſit valde tenue, non valere hanc menſuram monet, & ne proxime quidem, quicquid *Newtono Prop. XXXI Lib. II Phil. Nat.* videatur. Hinc ex primo arcu deſcenſus t invenire docet

arcum adſcenſus quemvis r, qui poſt magnum oſcillationum numerum l deſcribetur $= t : (1 + \frac{4}{3} n l t)$; & contra ex dato primo arcu t deſcenſus & ultimo adſcenſus arcu r numerum oſcillationum l, qui ad hunc deſcribendum requiruntur, $= (t - r) : \frac{4}{3} n t r$; denique ex decremento totali $t - r$, quod numero oſcillationum l reſpondet, decrementum primæ oſcillationis $= (t^2 - tr) : lr$, & decrementum ultimæ $= (tr - r^2) : lt$. Deinde, ſi globus in medio reſiſtente tenuiſſimo motu oſcillatorio arcus circuli deſcribat; poſitis iisdem ſymbolis, quæ antea ponebantur, & præterea $a =$ radio, $c =$ cofinui arcus deſcenſus; demonſtrat, fore decrementum minimum cujusvis oſcillationis $= 4 n a^2 - \frac{4 n a t c}{\sqrt{(a^2 - c^2)}}$; quæ æquatio calculum reddit valde expeditum, qui prima fronte ſatis moleſtus videri poterat. Hanc oſcillationum theoriam ad deſcenſus & adſcenſus reciprocos corporis perfecte elaſtici in planum horizontale perfecte elaſticum verticaliter decidentis applicat in duobus theorematis, quorum unum ex data primi deſcenſus altitudine definit altitudinem, ad quam corpus poſt datam lapſuum numerum reſiliet, alterum vero numerum determinat lapſuum, quibus abſolutis corpus ultra datam altitudinem non poterit reſilire. Denique in conſenſum inquirit theoriæ ſuæ cum exprimentis *Newtonianis*, in Scholio generali, Propoſitioni citatæ adjuncto, expoſitis, & calculo inſtituto deprehendit, decrementa iſta oſcillationum penduli, qualia calculus ſuus exhibet, notabiliter eſſe minora decrementis, ex obſervatione *Newtoni* deductis, nimirum fere in ratione 3 ad 5; ut adeo valor quantitatis n, quem in præcedentibus *Tomis* pro reſiſtentia aquæ ſtabiliverat, pro aeris reſiſtentia non valere videatur. Verum enim vero, cum aliunde conſtet, aeris reſiſtentiam ab aquæ reſiſtentia haud eſſe diverſam, cauſam hujus differentiæ, inter theoriam & experientiam deprehenſæ, in eam potiſſimum reſiſtentiam transfert, quæ ex tenacitate medii oriunda momentis temporum creditur eſſe proportionalis, & in motibus lentiſſimis ſe potiſſimum manifeſtat. Quam ob rem,

Digitized by Google

rem, ut motus in mediis reſiſtentibus curvilinei accuratioribus menſuris ſubjicerentur, conſcripſit *Additamentum* ad hanc Diſſertationem, in quo de motu curvilineo in mediis, quorum reſiſtentia partim quadratis velocitatum, partim momentis temporum, proportionalis eſt, ex inſtituto agitur. Primo quidem theoremate generali definitur quantitas arcus, qui a corpore in dicta reſiſtentiæ hypotheſi una oſcillatione deſcribitur. Deinde vero applicatur hoc Theorema ad ſolos arcus cycloidicos, cum arcus circulares hic calculum nimis moleſtum requirant, &, ſi parvi ſumantur, a cycloidicis parum differant; & ſingulari Problemate docet, quomodo, poſita utraque reſiſtentia utcunque magna, ex dato arcu deſcenſus corporis in cycloide oſcillantis arcus adſcenſus ſit inveniendus. Verum, quia potiſſimum circa aeris reſiſtentiam Cl. Autoris inſtitutum verſatur, ponitur utraque reſiſtentia valde parva, & hinc ex Problemate præcedente univerſali ſequentia deducuntur Problemata, quæ pro medio valent, quod corpori in cycloide oſcillanti ſecundum utramque quidem hypotheſin, ſed admodum parum, reſiſtit. Nimirum, poſitis iisdem, quæ ante, ſymbolis, & præterea a dicta diametro circuli generatoris, g notante actionem gravitatis, quæ corpus, fluido illi immerſum, animatur, m vero deſignante reſiſtentiam illam fluidi, quæ momentis temporum proportionalis, &, præterhabita omni corporis celeritate, in quovis ejus ſitu ſemper eadem eſt, invenitur primo decrementum primæ oſcillationis $s - s = \frac{4ma}{g} + \frac{4}{3}nt^2$; ſecundo ex dato arcu primi deſcenſus invenitur arcus ultimi adſcenſus r poſt datum numerum l oſcillationum $= (s - \frac{4lma}{g}) : (l + \frac{4}{3}lnt)$; tertio ex dato decremento totali $s - r$ poſt magnum oſcillationum numerum l datum determinatur decrementum, quod primæ oſcillationi competit $= \frac{s-r}{l} + \frac{4}{3}nt(s-r)$. Quibus

omnibus inventis, ſic ſatis promota eſſe videtur oſcillationum theoria, ut ab experientia, qualis ea in fluidis tenuiſſimis ſeſe nobis offert, abludere haud multum poſſit. Quæ enim reliqua ſunt obſtacula, videlicet fili aliqualis rigiditas, & ejus contra locum ſuſpenſionis frictio, referri poſſunt ad illam reſiſtentiam, quæ momentis temporum proportionalis habetur, illa vero, quam filum a fluido patitur, reſiſtentia ipſi globo ſuperaccedere intelligi poteſt. Quare id tantum ſibi ſupereſſe negotii Autor intellexit, ut, quæ ſit quantitas utriusque reſiſtentiæ totalis in aere, auxilio experimentorum definiret. Rem ipſam ita aggreſſus eſt. Ex numero obſervationum, quas *Newtonus* loco citato literis conſignavit, duas elegit, quarum prima eſt, quod globus pendulus, qui primo deſcenſu arcum emenſus eſt, ſextæ parti unius pedis Anglici æqualem, poſt 374 oſcillationes octavam pedis partem deſcripſit, altera vero, quod idem globus, cum primo deſcenſu tertiam pedis partem deſcripſiſſet, poſt 272 oſcillationes adſcenſum fecit $\frac{1}{4}$ unius pedis æqualem. Atqui vi theoriæ Autoris arcus adſcenſus ultimi r eſt $(t - 4\frac{lm\alpha}{g}) : (1 + \frac{4}{3}nlt)$, ſive, quia manente eodem pendulo eodemque fluido, valor literarum α & g conſtans eſt, ut $(t - l\alpha) : (1 + lt\beta)$. Ex datis itaque in illis duabus obſervationibus quantitatibus t & l definivit valorem literarum α & β, atque calculo ſubducto invenit, quantitatem α, unde m, ſeu reſiſtentia aeris illa, quæ momentis temporum proportionalis eſt, pendet, eſſe $\frac{85}{118311104}$, quantitatem β vero, unde reſiſtentia aeris altera quadratis velocitatum proportionalis pendet, eſſe $\frac{57112}{118311104}$. Sic ergo determinatis valoribus litterarum α & β, oſtendit Autor, hanc theoriam exhibere ſingulos arcus adſcenſuum ultimorum tam exacte, ut ab arcubus illis valde parum differant, quos *zono* experientia exhibuit: in tantum, ut nunc theoria motus pendulorum lentioris in aere, poſita hac duplici ejus reſiſtentia, ad egregium cum experientia conſenſum redacta dici poſſit. Quod enim ad motus velociores attinet, illis ad menſuram revocandis hypotheſin ſimplicis reſiſtentiæ in dupli-

duplicata velocitatum ratione melius convenire Autor existimat. Motibus autem nimium lentis, veluti qui oscillationibus unius digiti, vel adhuc minoribus, respondent, neutra hypothesis sufficit, adeo, ut horum theoria prorsus adhuc sit incerta. *Eulerus* sequens Problema proponit: Data quacunque curva invenire aliam, quæ cum data quodammodo juncta ad tautochronismum producendum sit idonea. Ut autem sensus hujus Problematis pateat, exponamus, necesse est singularem illum oscillandi modum, quem considerans Cel. Autor in hoc Problema incidit. Sit trochlea ABP circa axem, per centrum A transeuntem, mobilis, & huic trochleæ affirmatæ sint duæ laminæ incurvatæ AD, AE, filis circumductæ, quæ laminas semper deferant, ubi tangentes sunt verticales, veluti in D & E, unde verticaliter dependeant tracta a potentiis in F & G, vi inertiæ destitutis, ne vi opus sit ad eas movendas. Sit ex A ducta verticalis ABC, quæ una cum trochlea circa A moveri concipiatur, atque sit machina tum in quiete, cum recta ABC fuerit verticalis. Detorqueatur jam machina ex statu æquilibrii in situm quemvis $RMANS$, ut recta AC, quæ ante fuerat verticalis, in situm AQ perveniat, angulo CAQ percurso. Tangent ergo fila MR, NS, a datis potentiis sollicitata, laminas in M & N, ut verticalia sint. Cum vero potentiæ F in R translatæ vis ad trochleam vertendam fuerit aucta, alterius autem G in S translatæ vis diminuta fuerit; sequitur, machinam in situ $RMNAS$ nequaquam permanere posse, sed ad situm æquilibrii $FDAEG$ perpetuo tendere. Igitur, cum nihil impediat, feretur ad situm æquilibrii; idque motu, quia continuo versus eum pellitur, accelerato. Quare nec eo in situ quiescere poterit; sed ex eo in contrariam plagam excurret, & ita perpetuo oscillationes peraget. Quibus expositis, patet, Problema propositum id sibi velle, ut inveniatur modus incurvandi laminas AD, AE, ita, ut oscillationes reddantur isochronæ. Problema hoc indeterminatum, ideoque tale est, ut, data harum curvarum, ad quas fingendæ sunt laminæ, altera, in- TAB. IV Fig. 2.

veniri altera poſſit. Et, quia occurrunt etiam caſus, in quibus curvæ illæ æquales eſſe & ſimiles poſſunt, duplicem exhibet ſolutionem hujus Problematis *Eulerus*; videlicet primo methodum tradit, qua, data earum curvarum altera, inveniri altera queat, deinceps, quomodo ii eruendi ſint caſus, in quibus ambæ curvæ æquales ſunt & ſimiles, oſtendit. Hoc Schediaſma excipit aliud ejusdem Autoris, de communicatione motus in colliſione corporum. Licet regulæ communicationis motus jam dudum inventæ ſint, neque defuerint plures, qui eas & demonſtrationibus & experimentis variis confirmaverint; operæ tamen pretium ſe eſſe facturum exiſtimavit *Eulerus*, ſi easdem ex certiſſimis Mechanicæ principiis deduxerit; quoniam earum demonſtrationes, quales a plurimis datæ fuerunt, non genuinæ, ſed ex alienis principiis petitæ, ipſi videntur, &, quod accedit, ita comparatæ, ut, quomodo in ipſo conflictu corpora in ſe mutuo agant, motusque ſuos immutent, per eas ignoretur. Statuit igitur, principii loco, in concurſu duorum corporum utriusque corporis celeritatem a potentia inter corpora illa delitente ſucceſſive immutari, & omnia corpora, in ſe mutuo impingentia, impreſſiones a ſe invicem recipere, unde partes quædam eorum comprimantur, quæ in ſitum priſtinum reſtituantur, ſi fuerint elaſtica, denique corpora non elaſtica, finito conflictu impreſſionem, quam utrumque accepit, maximam retinere, corporibus autem elaſticis reſtituí quidem motum, quem in compreſſione amiſerant, ſed aliter inter ea diſtribui. Deinde, cum corpus, ut omni mutationi, ita & partium quarundam ſuarum compreſſioni reſiſtat: concipit corporibus duobus, ſimul ac in ſtatum conflictus venerint, iis in locis, in quibus impreſſiones ſibi mutuo inflígunt, annexum elaſtrum, cujus in ſtatu libero longitudo æqualis ſit diſtantiæ, quam habent centra illorum corporum, dum ſe mutuo corpora iſta contingunt; & elaſtrum illud loco ipſorum corporum comprimi ponit, perinde quaſi omnis utriusque corporis materia in punctum, quod centrum ſuum eſt, fuerit redacta. Quamdiu conflictus durat,

Digitized by Google

rat, comprimitur illud elaſtrum; comprimitur autem, usque dum motus, quo ad ſe invicem corpora accedunt, vim elaſtri ſuperare amplius nequit. Quodſi jam in ſtatum maximæ compreſſionis elaſtrum venerit, & corpora elaſtica fuerint; ponit, iſtud elaſtrum vi ſeſe reſtituendi pollere: ſin autem non elaſtica fuerint, concipit, elaſtrum, ipſis interpoſitum, ipſo momento, quo in ſtatum maximæ compreſſionis fuit redactum, omnem vim ſeſe expandendi ſubito amittere. Quando igitur ſeſe reſtituere hoc elaſtrum nititur, vices potentiæ ſubit, & utriusque concurrentium corporum celeritatem immutat. Quibus poſitis, facile eſt, ex legibus mechanicis, quas potentiæ in generandis deſtruendisve velocitatibus ſervant, mutationes motuum ex conflictu ſupputare, &, quantæ ſint corporum concurrentium tam elaſticorum, quam non elaſticorum, poſt conflictum velocitates, definire; id quod Autor ipſo opere oſtendit. Idem Cel. *Eulerus* adjungit brevem Diſſertationem de curvis rectificabilibus Algebraicis, in qua tradit formulas maxime univerſales pro ordinatis & abſciſſis curvarum rectificabilium, earumque arcubus rectificatis. Omnes, quotquot rectificari poſſunt, curvæ ſub illis formulis datis comprehenduntur, quid? quod & illæ curvæ, quæ non rectificabiles ſunt, niſi aliarum curvarum quadratis præſuppoſitis, ad easdem reduci poſſunt, ſi indeterminatæ, quæ in illis occurrunt, quantitates certo modo ſeſe habuerint. Uſum harum formularum duplicem demonſtrat. Primo enim ope earum ſolvit celebre illud Problema, de quadraturis curvarum ad rectificationes curvarum Algebraicarum reducendis, cujus ſolutiones duas Viri Cel. *Jo. Bernoulli* & *Jac. Hermannus* in hiſce *Actis* noſtris olim dedere. Secundo in inveniendis trajectoriis reciprocis uſum harum formularum exponit. Ex iis enim ope Theorematis *Bernoulliani*, quo ex rectificatione curvarum, diametrum habentium, trajectoriæ reciprocæ conſtruuntur, deducit æquationem univerſalem, quæ omnes omnino trajectorias reciprocas in ſe complectitur, & ita facillime reſtringitur, ut Algebraicas tantum, easque omnes, præbeat. Ultimum, quod in *Claſſe mathematica* occurrit,

Sche-

Schediasma Autorem habet *Danielem Bernoulli*, & inscribitur Specimen novæ theoriæ de mensura sortis. Quotquot eo de argumento commentati sunt Mathematici, valorem expectationis vel sortis ita definivere omnes, ut affirmarent, eum esse æqualem aggregato ex productis singulorum valorum expectatorum per numerum casuum æque proclivium, quibus obtingere possunt, diviso per summam omnium casuum. Quam regulam tunc quidem obtinere Autor existimat, si tertius, judicis personam sustinens, secundum justitiam unicuique colludorum sortem assignare debeat suam, non habito ad conditionem statumque personarum respectu; plurimum autem fallere eam posse, ubi in singularibus casibus quilibet suam ipsius sortem pro rerum suarum statu debeat æstimare. Recte enim monet, valorem expectationis suæ cuivis æstimandum esse, non ex pretio rei; id quod solam expectationis mensuram regula ista constituit, sed ex emolumento, quod inde capit. Nam, cum pauperis sine dubio, quam divitis, magis referat, mille ducatorum lucrum facere: etsi pretium lucri uterque idem expectet; cariorem tamen esse debere pauperi expectationem suam, quam suam diviti, nemo facile negare ausit. Hinc, quo melius consulatur illi, qui sortem suam pro rerum suarum conditione ipse æstimare velit, regulam istam paulum immutatam Autor exhibet: Si emolumenta singula expectata multiplicantur per numerum casuum, quibus obtinebuntur, aggregatumque productorum dividitur per numerum omnium casuum, obtinebitur emolumentum medium, & lucrum, huic emolumento respondens, æquivalebit sorti quæsitæ. Ut autem hæc regula ad casus obvios applicari possit; patet omnino, determinandum esse, quanti cuivis æstimandum sit emolumentum, lucro dato respondens. Jam quidem universaliter illud determinari nequit; attamen, si id spectemus, quod in vita hominum ut plurimum obtinet, cum pauci sint, qui non annuos suos reditus dispendant omnes; recte æstimari putat Autor emolumentum lucri valde parvi summæ bonorum reciproce proportionale. Nam, si e. g. quidam ex bonis suis reditus annuos

nuos accipiat 5000 ducatos, eosque etiam consumat, alius vero ex suis totidem semiducatos; ponere licebit, hunc omni respectu tanti æstimare semiducatum, quanti ille ducatum æstimat, ideoque emolumentum, quod ille ex lucro ducati capessit, fore ad emolumentum, quod hic ex eodem percipit, ut summa bonorum hujus ad summam bonorum illius. Quoniam autem hæc hypothesis nonnunquam forte ob singulares rationes locum invenire non posset; mensuram sortis primum generaliter invenire docet, posita quacunque emolumenti ad lucrum ratione. Nimirum, assumta recta *AB*, quæ summam bonorum ante sortem decisam exponat, jubet in ea producta capi partes, *BC*, *BD*, *BE*, *BF*, lucris successivis proportionales, & ad eas, instar abscissarum spectatas, ordinari rectas *CG*, *DH*, *EL*, *FM*, emolumenta singulis lucris respondentia exponentes; quibus factis, in curva inde orta duci jubet ordinatam *OP*, emolumentum medium, per regulam supra traditam determinandum, exponentem, quæ abscindet eam axis partem *BP*, qua lucrum legitime expectandum, seu sors quæsita, exponetur. Jam, si porro determinandum sit depositum pro sorte ista obtinenda; quoniam in ludo justæ conditionis damnum jacturæ debet esse æquale emolumento lucri: curva continuanda est in partem contrariam ultra punctum *B*, & ibi applicanda ordinata *po*, quæ æqualis sit emolumento medio *PO*; huic respondens abscissa *Bp* designabit summam deponendam pro ratione emolumenti, qua si quis majorem deposuerit, oppido imprudenter egisse censendus erit. Hisce præmissis, ad specialem suam hypothesin, supra stabilitam, Autor descendit. Vi istius hypotheseos lucra valde parva sunt consideranda. Censet itaque, bona hominis incrementis valde parvis sensim sensimque augeri, & ponit, *CD* esse lucrum infinite parvum, quo augeri concipiantur bona *AC*, ideoque *rH* emolumentum lucro *CD* respondens. Quare, cum emolumentum *rH* in se spectatum sit lucro proportionale, ideoque, accedente illa hypothesi, in ratione sit composita ex directa lucri & reciproca

TAB. IV Fig. 3.

bonorum; facile patet, curvam ſupra deſcriptam nunc mutari in Logiſticam, cujus aſymptotus eſt recta Qq, ex A in AB normalis. Ex natura autem Logiſticæ & regula ſuperius tradita deducit hanc regulam pro dimetienda ſorte: Unumquodque lucrum ſumma bonorum auctum elevetur ad dignitatem indicatam per reſpondentem ſibi numerum caſuum; dein omnes hæ dignitates inter ſe multiplicentur, & ex producto extrahatur radix ordinis indicati per numerum omnium caſuum; denique a radice ſubtrahatur ſumma omnium bonorum: quod reſiduum eſt indicabit ſortem quæſitam. Uſum hujus theoriæ, licet ille ampliſſimus ſit, tamen notabilioribus tantum Corollariis quibusdam in præſenti illuſtrat. Primum eſt, quod ipſa luſus natura aleæ vitandæ ſit documentum. Fingas enim æquiſſimum luſum, in quo ſumma deponenda ab utroque colluſorum æqualis ſit lucro quod uterque ſperat; ſemper tamen detrimentum, tibi enaſciturum, ubi perdideris, majus erit emolumento, quod, ubi viceris, capeſſes; id quod ipſa curvæ sBS natura declaratur, in qua, poſita $Bp = BP$, po ſemper erit major, quam PO. Quam ob rem, cum eum imprudenter agere pateat, quicunque paribus conditionibus vel minimam bonorum ſuorum partem aleæ credat, inquirit Autor, quamnam in deponendis numis prærogativam quivis habere debeat præ colluſore, ut ſine præjudicio ludum inire poſſit; & ex natura Logiſticæ demonſtrat, in hac hypotheſi, ſi luſus fuerit ſimpliciſſimus, duobus tantum caſibus definitus, depoſitum tuum, ſiniſtro eventu perdendum, ad lucrum, ſecundo eventu obtinendum, non debere habere rationem majorem ea, quam habet ſumma bonorum tuorum ad eandem ſummam lucro ſperato auctam. Alterum, ad quod hujus theoriæ utilitas ſeſe extendit, ad mercatores ſpectat, qui ſive pro alienis mercibus, per mare vectis, ſe vades ſiſtere, ſive pro ſuis mercibus vades requirere, ſolent. Nam oſtendit Autor, quomodo omni in caſu quivis, rite æſtimatis ſuis bonis, dijudicare debeat, utrum & ſub quibus conditionibus ſe alteri ſiſtere vadem poſſit, aut, in altero caſu, utrum ſponſionem,

ſub-

Digitized by Google

ſub certis conditionibus ab altero ſibi oblatam, accipere debeat, an potius omnem ſponſionem negligere poſſit. Tertium eſt, quod ope hujus regulæ quilibet determinare poſſit, in quot partes bona ſua, quæ periculo obnoxia ſunt, & quæ conjuncta omnia facile perire poſſent, diſtribuere debeat, ut minimus jacturæ metus ſibi relinquatur. Quarto denique uſum regulæ ſuæ Autor demonſtrat in ſolvendo Problemate, quod olim *Montmortio* propoſuit *Nicolaus Bernoulli*, & quod exſtat in *Analyſe ſur les jeux de hazard de* Mr. de Montmort. Problemate illo quæritur ſors *Pauli*, cui *Petrus*, in altum projiciens numum, donec notatam frontem in terram delapſus oſtenderit, dare tenetur unum ducatum, ſi id primo jactu contigerit, duos, ſi ſecundo, quatuor, ſi tertio, & ſic porro, duplicando quovis jactu ducatorum numerum. Hoc Problema per vulgarem regulam ſolvi minime poteſt, quoniam ea ſortem *Pauli* infinitam exhibet, quod utique eſt abſurdum. Noſter autem ex regula ſua demonſtrat, ſortem *Pauli* eo quidem eſſe majorem, quo majora ejus ſunt bona, non tamen fieri infinitam, niſi & bona ejus infinita ſint, quin imo tam parvi eam eſſe æſtimandam, ut immenſas ille divitias poſſidere debeat, qui ſortem *Pauli* viginti ducatis emere cum ratione velit. Ceterum hic ipſe caſus Cel. *Bernoullio* occaſionem dedit, de toto hoc argumento commentandi. *Obſervationes Aſtronomicas* quod attinet; reperiuntur in hoc *Tomo J. N. de l'Isle* Obſervationes Eclipſium Satellitum Jovis per annos 1735, 1736, & 1737, continuatæ, atque Obſervatio Eclipſeos lunaris, a *Jo. Poleno* A. 1736 Cal. Aprilis Romæ habita. Reliqua hujus *Tomi* agrumenta, quæ pertinent ad rem *medicam*, *phyſicam*, & *hiſtoricam*, *Menſi* proximo reſervamus.

STIRPIUM RARIORUM, IN IMPERIO Rutheno ſponte provenientium, Icones & deſcriptiones, collectæ ab JOANNE AMMANNO, M. D. Acad. Imper. Scient. Membro, & Botanices Profeſſore, Regiæ Societatis Londinenſis Sodali. Inſtar Supplementi ad Commentarios Acad. Scient. Imper.

Petropoli, ex typographia Academiæ Scientiarum, 1739, 4 maj.

Alph. 1 plag. 5, Tabb. æn. 35.

Plantas rariores, in Imperio Rutheno paſſim obvias, Cl. *Buxbaumius* in *Centuriis* ſuis exhibuit; quæ vero poſt hæc tempora detectæ fuerunt, Cl. Autor in præſenti Opere ſpectandas exhibet. Hic enim non tantum deſcriptiones plantarum, a Clariſſimis Botanicis, *Meſſerſchmidio* & *Gmelino*, exaratas, congeſſit; ſed & plantas, ex ſeminibus, ab iisdem, dum in Sibiria verſarentur, & a Cl. *Hainzelmanno* in Tataria, collectis, in horto Academico productas, obſervavit & deſcripſit. In ſcripto Botanico hiſtorico ad ordinem, deſcriptiones, & icones, quammaxime reſpiciendum eſſe, quilibet cognoſcit. Ordinem, in plantis his tradendis aſſumtum, ad methodum *Tournefortianam* referendum eſſe, facile patet, licet claſſes non indicatæ ſint, ſed omnes in una ſerie recenſeantur. Deſcriptiones, egregie concinnatæ, omnes plantæ partes ſiſtunt, ſed floris, tanquam partis principis, plenior deſcriptio nonnunquam exoptanda eſſet. In eo quoque optimum quid præſtitum nobis videtur, quod plures in ipſo plantarum ſolo natali, quam ad ſpecimina in horto florentia, confectæ ſint deſcriptiones. Icones, in quinque & triginta Tabulis adjectas, omnes a pictoribus in itinere Kamſchatkienſi ad vivum delineatas eſſe, Autor teſtatur. Certe in arte ſua nihil deſiderari paſſus eſt, quisquis exſculpſit, artifex. Catalogum Plantarum, in hoc Opere delineatarum, ſpeciminis loco exhibere, & præterea de novis generibus hic propoſitis nonnulla monere, ab inſtituto alienum non eſſe arbitramur. Sunt vero hæ a Cl. Autore Plantæ delineatæ: 1) *Cymbaria;* 2) *Gentiana humilis aquatica verna;* 3) *Chamæjasme radice Mandragoræ;* 4) *Valeriana lutea humilis;* 5) *Veronica ſpicata altiſſima foliis verticillatis;* 6) *Coris juncea aphyllos;* 7) *Caſſida montana foliis oblongis non crenatis;* 8) *Moldavica minor caneſcens chamædryos foliis;* 9) *Lathyroides;* 10) *Ballote inodora foliis Coronopi;* 11) *Hypecoon tenuifolium ſiliquis erectis teretibus;* 12) *Alſine ſaxa-*

Digitized by Google

ſaxatilis anguſto & oblongo ſalicis folio, flore albo, tenuiſſime lacinito; 13) *Anacampſeros flore flavo*; 14) *Helleborus fumariæ foliis*; 15) *Ranunculus repens flore in caule ſingulari foliis varie ſectis*; 16) *Ranunculus repens gramineis foliis*; 17) *Pentaphylloides humilis foliis anguſtiſſimis*; 18) *Fragaria procumbens, foliis betonicæ inſtar ſerratis*; 19) *Pentaphylloides, foliis tenuiſſime laciniatis, floſculis carneis*; 20) *Pentaphylloides fruticoſa, elatior, minus hirſuta*; 21) *Pentaphylloides fruticoſa humilior, lanuginoſa, & incana*; 22) *Limonium montanum humile, Ephedræ foliis*; 23) *Aſtragaloides, floribus purpuraſcentibus*; 24) *Aſtragaloides, floribus carneis*; 25) *Fumaria tenuifolia, floribus luteis*; 26) *Calceolus purpureus ſpecioſus*; 27) *Calceolus minor, flore vario*; 28) *Abſinthium Tanaceti foliis, odoratiſſimum*; 29) *Jacobæaſtrum cacaliæ folio*; 30) *Urtica foliis profunde laciniatis, ſemine lini*; 31) *Ephedra minima flagellis brevioribus & tenuioribus*; 32) *Chamærhododendros folio glabro, majuſculo, amplo, flore roſeo*; 33) *Spiræa ſalicis folio, breviore, latiuſculo, crenato*; 34) *Armeniaca, Betulæ folio & facie*; 35) *Armeniaca, Perſicæ foliis, fructu exſucco, villoſo*; 36) *Cratægus, Ceraſi, foliis floribus magnis*; 37) *Cornus ſylveſtris, fructu albo*; 38) *Cornus, foliis Citri anguſtioribus*; 39) *Meſpilus, folio rotundiore non ſerrato, fructu nigro*; 40) *Aſphalatus fruteſcens minor, anguſtifolius, cortice aureo.* Nova vero genera ſunt ſequentia: *Cymbaria* Meſſerſchmidii. Calix tubuloſus; in decem vel duodecim lacinias diviſus; petalum unicum tubulatum, perſonatum, bilabiatum, labio ſuperiore bifido, inferiore tripartito, utroque reflexo; ſtamina quatuor tubo interius adhærent; piſtillum ſimplex longitudine ſtaminum; capſula unilocularis, bivalvis, valvis cymbæ ſimilibus, receptaculum ſeminum in quatuor alas foliaceas eſt diviſum, eodem modo, quo valvæ intus quodammodo foliaceæ, ſemina ſuſtinet parva irregulariter anguloſa. *Chamæjaſme* Gmelini. Calix (ut videtur) nullus, petalum tubuloſum limbo quadrifido vel quinquifido leviter irregulari donatum; ſtamina interius duplici ſerie tubo adhærent;

hærent; piſtillum longitudine ſtaminum, fructus turbinatus nigricans, hylo albo notatus. Forſitan ad *Camaram* Plumerii ſeu *Lantanam* Linnæi referri poſſet, ſi numerus & ſitus ſtaminum accuratius notatus eſſet. Flores in ſummitate confertim quaſi in umbella diſponuntur. *Lathyroides* Meſſerſchmidii. Calix brevis, leviſſime crenatus, flos papilionaceus vexillo cordiformiter crenato, alis exiguis, anguſtis, carina adunca non roſtrata, ſtamina decem, unum & novemfidum piſtillum inſtar vaginæ cingentes. Legumen unicapſulare bivalve, in calice matureſcens, ſemina globoſa, lævia, fuſca. Folia bina tantum, coſtulæ brevi, ad caulem auritæ, in mucronem abeunti, adhærent, claviculisque deſtituuntur. Flores in ſingulari pedunculo aphyllo, e foliorum vel auricularum alis egreſſo, uno plerumque verſu diſpoſiti adhærent. Ad Orobum quam proxime accedere videtur. *Aſphalatus* Ammanni. Calix tubuloſus, leviter quinfidus; flos papilionaceus, (reliqua non diſtincte deſcribuntur) legumen unicapſulare, bivalve, teres; ſemina cylindracea; folia per conjugationes coſtæ in aculeum abeunti affixa, ſine impari in extremo; flores ſinguli pediculis inanixi, a tuberculis ramorum ortum ducentes. Sitne ad Cytiſum, an ad Geniſtam, referenda, incertum, præcipue cum character foliorum ex icone non ſatis pateat. Maximo cum applauſu hæc nova Floræ Ruthenicæ incrementa excepimus, & inſigni deſiderio reliquas expectamus plantas, quas Cel. Autor ex Tataricis & Sibiricis ſeminibus in horto florentes obſervabit, & quas in itinere Kamſchatkienſi invenient ſolertiſſimi obſervatores.

JOANNIS CHRISTOPHORI HARENBERGI, Gen. Schol. Inſp. per Ducatum Brunſuico-Luneburg. Otia Gandersbemenſia ſacra, exponendis ſacris literis & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ dicata, XIII Obſervationes complexa. Accedit de felici in terris Brunſuico-Wulferbuttelanis Cœnobiorum reformatione Oratio ſcholaſtica.

Tra-

Digitized by Google

Trajecti ad Rhenum, apud Joannem Brœdelet, 1740, 8. Alph. 1 plag. ½.

Inſcripſit *Otia* hæc præſtantiſſimus & doctrina non vulgari ornatiſſimus Autor Illuſtriſſimo *Hieronymo*, Libero Baroni *de Munchauſen*, Auguſtiſſimi Romanorum Imperatoris a cuſtodia ſacri cubiculi, Sereniſſimi Ducis Brunſuico-Luneburgenſis primario Status & univerſæ publicæ rei Adminiſtro *Obſervatione I* expoſuit *de cibo Joannis Baptiſtæ*, in ſolitario commorantis loco, ad loca *Matth. III, 4, Marc. I, 6*, ut communiret opinionem receptam de cicadis ac mellibus, ab illo in cibum converſis. Eos, qui ἀκρίδας per *ſiliquas Syriacas* exponunt, refellit, oſtenditque, Naſiræos ſeſe ab edenda carne haud abſtinuiſſe. De locuſtis ac cicadis recondita, nec paſſim obvia, profert, ut determinet, quo cicadarum genere Judæis licuerit veſci. Locuſtas marinas huc referri poſſe, negat. Diſſerit deinde de melle apum, aereo atque arboreo, ac *Joannem* poſtremo illo in cibi locum fuiſſe uſum, arbitratur. Melle roſcido ſeu manna Iſraelitas in Arabiæ deſertis olim eſſe ſuſtentatos per inſigne quoddam miraculum, addit. *Obſervatione II* de *illo* agit, *qui Jeſum* Pag. 17. *vocat ἀνάθεμα, ſeu diris devotum*, ratus, tum Judæos, tum ſimulacrorum cultores, ſeu Romanos Proconſules, Chriſtianis ſubdidiſſe minas & poſtulationes, ut hi Chriſto maledicerent. Judæos id poſtulaſſe, perſpicitur ex *Act. XXVI, 11*. De Romanorum Præſidibus id affirmatur ex *Plinii* exemplo *Lib. X Ep. 97*. Hæc Autor commentatus fuit ad *1 Cor.* 24. *XII, 3*. *Obſervationem tertiam* impendit emodando loco difficillimo *Matth. XV, 5*, quem ex Judæorum decretis vetuſtis perque manus traditis illuſtrat, legendum vero cenſet eo modo, quo in Complutenſibus ac Plantinianis Bibliis fuit interpunctus; ac Ven. *Malachiæ de Ingimberto* ſuffugiis eundem ex adverſo obſtare oſtendit. Inprimis exiſtimat, Jeſum ibi 32. propugnaſſe ſententiam R. *Eliezeris*, opinionem vero vulgarem Rabbanitarum, quæ eadem ſit ac vitæ monaſticæ præconum, exploſiſſe. Locum ipſum ita vertit in Latinum: *Deus*

præ-

præceptum edidit hunc in modum: Honora patrem tuum ma-
Pag. 34. *trемque tuam. Vos vero, qui ſapientes vocamini, Phariſæi & Scribæ, præcipitis ita: Si quis liberorum rem ſuam, ejusve partem, patri matrive conducibilem ac neceſſariam, deſtinaverit Deo per votum religioſum, ac illam propter id votum ſubtraxerit parentum uſui ac indigentiæ, dixeritque concepturus jamjam votum: Inſtar rei, Deo ſacratæ, eſto id, quo ex facultatibus meis indigentiam tuam ſublevare poſſem; tum ex ea opinione, qua votum ejusmodi habetis ratum & legitimum, id exiſtet & conſequetur mali, ne is, qui voto illo ſeſe devinxit, honoret patrem ſuum aut matrem ſuam.* Ellipſin Græcis verbis ibi ſubeſſe ullam, negat. Oſtendit tandem, in Eccleſia Romana haud licere Monacho, ſuos ex bonis, hæreditate ad ſeſe devolutis, alere, vel parentes
36. ab interitu afferere illis in incolumitatem. Ven. Abbatem *Malachiam ab Ingimberto*, addit, pervidiſſe, ritum eum obſtare reprehenſioni, a Jeſu in Phariſæos immiſſæ, ac dubitationi illi ſolvendæ ſeſe Abbatem minus feliciter accinxiſſe. *Obſervatione quarta* exquirit *alterum diſcipulum Emauntici itineris ſocium*, ad *Luc. XXIV, 34.* oſtendens, eum fuiſſe *Simonem, Cleophæ* filium, ex *Maria, Mariæ θεολόκου* ſorore, natum, Epiſcopum poſthæc Hieroſolymitanum, ſiquidem
41. *Simon, v. 34* memoratus, ſit a *Petro* diverſus. Verba: ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος, cum Cl. *Tympio* effert per interrogationem: *num excitatus eſt dominus a mortuis? Cleopham*, חלפי, putat ab *Alphæo* haud differre, *Lebbæum*, ſeu *Jacobum minorem*, habet pro *Levi Marc. II, 14.* De *Cleopha* & *Simone* ex vetuſtiſſimis ſcriptis haud tralatitia intexit, quæ ad libellum exigit rationis rectæ. Utriusque vero patriam definit Canam
52 ſeq. Galilææ. *Obſervatione quinta* reformatur conſuetæ interpunctionis ratio in loco *1 Tim. II, 3, 4, 5, 6, 7*, ſiquidem alias incertum manet, quorſum voces illæ *inciſi ſexti*: τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, reſpiciant. Interponit autem
64. parentheſin inter verba ἐλθεῖν & τὸ μαρτύριον. *Obſervatio ſexta* exponit *de prunis ignitis, pro capite inimici acervandis, ad Rom. XII, 20, & Prov. XXV, 22.* Credit Autor, illa

verba

Digitized by Google

verba, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, vertenda esse *pro capite, in usum personæ.* Dispicit simul ac dijudicat explicationes Commentatorum optimorum ac recentissimorum, ratus, eas scopo *Salomonis* ac *Pauli*, reliquisque momentis, haud satisfacere. Ritum suffiendi Judaicum copiose edisserit, precum copulam & symbolum, ratus, eum pro inimico ad Deum preces dirigere, qui pro capite illius acervat instruitque prunas. Mane scilicet ac vesperi sacerdos, quem ministerii sacri ordo tetigit, prunas ardentes vivasque ex altari Hierosolymitano depromsit, eas thuribulo indidit, & sese ad suffitum pro capitibus populi Israelitici instituendum accinxit. Commemorat præterea Autor naturam suffimenti illius, & ritum Judaicum copiose illustrat, ex *Apoc. VIII, 3, 4, 5*, satis notum. Vocem חַחָתָה, obviam *Prov. XXV, 22*, exponit de *capiendi* modo, quo prunæ interventu forcipis ex altari exteriori in peculiare vas sacrum, מַחְתָּה dictum, transferebantur. Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν est ipsi idem ac *pro capite, pro vita.* Particulæ illius usum comprobat ex *Dan. XII, 1, Jer. XVI, 7, Esth. IV, 16.* Tandem ostendit, *Paulum* præcipere, ut in opere humanitatis externo erga inimicum haud acquiescamus, exigere vero ipsum propensionem ipsius animi, qua alteri fausta si comprecamur, & minus secunda ab eo, precibus ad Deum directis, repellere ac averruncare studemus, quemadmodum sacerdotes Veteris Testamenti quotidie pro vita & incolumitate singulorum Israelitarum prunas collegerint in vas peculiare, suffimenta eis injecta adoleverint, precibusque Deum illis placaverint. *Dissertatione septima* disseruit, ad modum *Theodori Dassovii, de Fertis ac donis sacris*, מנחות, *ad illustranda loca Lev. II, & Eph. V, 2.* Expositio hæc est omnium copiosissima, constans aliquot *Capitibus. Capite primo* egit Autor de descriptione ac divisione illorum fertorum. Notatur hic error *Joannis Lightfooti*, qui existimavit, duos panes a summo Pontifice diebus singulis fuisse oblatos, permiscens 12 crustula, ejus nomine quotidie oblata, cum duobus illis panibus. Obiter attingit locum *Marc. IX, 49*, eumque ita exponit: *Nam unusquisque igni sese idoneum præstare debet per salem, ac omne sacrificium sale instruatur oportet.* Ignem illum exponit per miseriam, piis a Deo immissam, quam *Petrus* vo-

Pag. 72 73 74 75 77 79 86 93

Pag. 99. cat *πύρωσιν* 1 *Ep. IV, 12.* Meſſiam exſtitiſſe fertum præ-
101. ſtantiſſimum, fuſe docet Autor. Locum *Lucæ XVII, 21.* oſtendit haud agere de erigendo gratiæ regno intra homi-
102. num animos. Quomodo Chriſtiani evadant fertum amœnum, Deoque probatum, pie adjungit. *Capite ſecundo* enucleat caſus & ſcrupulos conſcientiæ, in doctrina de fertis
116. exoriri ſolitos. Notat ſimul nævum Talmudicorum, qui, in minimis rituum momentis deſudantes, de amore erga Deum, juſtitia, & reparatione hominis ad imaginem Dei, tacuerunt, merito eam ob cauſam reprehenſi *Matth. V, 23,*
117. *24, XXIII, 23, 24.* *Capite tertio* exhibet expoſitionem dictorum, in ſacris literis paſſim de fertis ac libaminibus ſacris obviorum, e. g. *Lev. II, 4, 5, 8, 12, XIV, 10, 21, Num. VII, 13, IV, 16, VIII, 8, XXVIII, 7, 26, XXIX, 6, 1 Sam. II, 29, 1 Reg. XVIII, 36, 2 Reg. VI, 15, Pſ. XX, 4, Jer. XXXIII, 19, Ez. XLVI, 14, Ex. XXX, 9, Lev. XXIII, 37, Num. XXVIII, 15, Devt. VIII, 8, XXXII, 14,* ubi *renes tritici* ex accentuatione illuſtrat, & exponit per *præſtantiſſimos*, qui colore, puritate, ac ſalubrita-
127. te, triticeam farinam exæquent. Vocem חִטָּה ex חָטַט, *protrudendo*, deducit, ac renes ibi intelligit, quorum adeps ac pinguedo prominet, ac protuſa emicat, quemadmodum grana tritici ex ariſtis ſeu folliculis protrudi ac prominere
128. ſolent. Illuſtrat porro חֵלֶב חִטָּה, *florem ac lac tritici*, id eſt, *triticum præſtantiſſimum*, cujus fit mentio *Pſ. LXXXI, 17, CXLVII, 14.* Triticum, ex regione *Minnith* advectum, ob *Ez. XXVII, 17*, expoſitione perfundit, ac loci Minnith ſi-
131. tum definit. Illuſtrat deinde loca ſacri Codicis alia. *Oleum, ex ſilice petræ* productum, cujus fit mentio *Devt. XXXII, 13*, ita exponit, ut Judæos refellat, qui per חַלְמִישׁ intelligunt locum *Guſchchalaf* ſeu *Giſcala.* Oleum כָּתִית interpretatur
133. per id, quod interventu contuſionis exprimi ſolet. *Capite quarto* exhibet Commentatorum opiniones, quæ ſint emendandæ, ac cum *Joanne Clerico* notat Teutonicum Pentateu-
145. chi Moſaici interpretem Wertheimenſem. *Capite quinto* diſſerit de translationibus nonnullis emendandis, quantum
152. ad doctrinam de fertis & libaminibus attinet. *Capite ſexto* conciliat contradictiones apparentes. *Septimo* repræſentat Chriſtianos, tanquam fertum Deo gratiſſimum, ac ad ulti-
158. mum de Babylone myſtica ad *Apoc. XVIII, 13*, exponit. *Ob-*

Digitized by Google

ſer-

ervatione VIII differit *de itinere, a Paulo Apoſtolo quidem in Hiſpaniam deſtinato, nunquam autem effectui dato, ad* Rom. XV, 28. Examinat loca *Clementis Romani, Hieronymi*, Martyrologii Romani, *Bedæ, Iſidori Hiſpalenſis*, ac aliorum, quibus, iter illud re vera fuiſſe ſuſceptum, ſolet comprobari. Oſtendit vero ex *Sulpitio Severo* & chronologia actorum *Pauli*, iter illud nunquam fuiſſe ſuſceptum a *Paulo*. Nec a *Jacobo* majori illud fuiſſe inſtitutum, adjungit §. 6. *Exercitatio IX de Clave ſolvente & ligante* eſt in- Pag. 161. 184.
ſcripta, ad illuſtranda loca *Matth. XVI, 17, 19, XVIII, 18*, faciens, & Abbati Benedictino Gallo, *Matthæo Petitdidiero*, aliisque, oppoſita, exiſtimantibus, eccleſiam Chriſti ſuperſtructam eſſe *Petri* perſonæ, ejusque in cathedra locali ſucceſſoribus. Totus in eo eſt Autor, ut oſtendat, loca hæc ad hierarchiam eccleſiæ adſpectabilis haud poſſe referri, primosque Patres eccleſiæ *petram* de Chriſto ac confeſſione de Chriſto ſincera plerumque eſſe interpretatos. Inprimis *Zoſimi*, Epiſcopi Romani, de petra teſtimonium examinat, ejusque vitam & doctrinam minus orthodoxam perpendit. *Cypriani* opinionem de petra, & gubernatione eccleſiæ externæ, ac de clave ſolvente & ligante, ediſſerit & dijudicat, rati, faciem eccleſiæ eſſe ariſtocraticam, nec ulli locum eſſe primatui, niſi ordinis. Oſtendit porro, in Conſtitutionibus Apoſtolicis alibique per *ligationem* ſignificari ſegregationem ab eccleſia, & per *ſolutionem* denotari receptionem in gratiam & gremium eccleſiæ externæ. Addit, plurimos Seculi III doctores jam credidiſſe, ſibique perſuaſiſſe, Apoſtolos exſtitiſſe certarum Eccleſiarum & Diœceſeon Epiſcopos, atque hierarchiam Epiſcopalem conferendam eſſe cum hierarchia Levitica Veteris Teſtamenti. His ſententiis ſtricturas opponit haud unas. Opiniones eorum, qui *ligationem* & *ſolutionem* ex ritibus Judaicis explicare aggreſſi ſunt, percenſet. Ipſe autem docet, allegoriam a templi Hieroſolymitani forma & modulo deſumtam eſſe a Chriſto. Portas inferorum de uſurpatione poteſtatis Satanæ exponit. Curam clavium templi Hieroſolymitani demandatam fuiſſe potioribus eccleſiæ Judaicæ ſacerdotibus pro numero portarum templi, oſtendit. Indolem clavium, quibus veteres ſolverunt & ligarunt

garunt, id eſt, aperuerunt & clauſerunt, luculente ex *Homero* aliisque ſcriptoribus indicat. Cuſtodiam clavium, Apoſtolis traditarum, & officium munusve, clavibus deſignatum, ediſſerit. Intelligit ipſe per clavium traditionem munus aperiendi ea, quæ ad œconomiam ſalutis noſcendam
pag. 215. ſunt neceſſaria. Objectum ſolutionis & ligationis conſiſtere docet in rebus doctrinisque vel tradendis, vel haud evulgandis, non in perſonis ſeu Chriſtianis, licet Autor ex doctrina Apoſtolorum divina, eorumque diſciplina, oſtendat, munus remittendi peccata miniſtris eccleſiæ eſſe attribuendum. Verbo ut dicamus, per clavem utramque intelligit cum Cl. *Schœttgenio infallibilitatem doctrinalem*, ſolis Apoſtolis da-
217. tam. Addit, incertum eſſe, quis primus Romæ exſtiterit Epiſcopus: ſcriptores ſuppoſititios commemoraſſe primos,
220. *Petrum* ſub vitæ finem Romam veniſſe, atque *Clementem* ordinaſſe Romæ Epiſcopum, cui Cathedram & poteſtatem ligandi ſolvendique tradiderit; notionem eccleſiaſticam vocum *ſolvendi & ligandi* eſſe ſatis antiquam, ex parte autem rationibus hierarchicis reſpondentem, atque ex eis extuſam.
222 ſeq. Apoſtolos dari ſingulis Seculis, admodum firmis rationibus adductus negat, monens, a *Franciſco Catrou*, Jeſuita Gallo, ec-
226. cleſiæ Proteſtantium immerito impactum fuiſſe fanaticiſmum, laudatque reſponſionem, Jeſuitæ oppoſitam a Cel. *Iſaaco de Beauſobre* in libello: *Diſcours ſur les livres Apocryphes*, qui habetur in Opere ejus *Hiſtoire critique du Manichée & du Manichéisme Tom. I Lib. III pag. 447.* Addit deinde, miniſtros eccleſiæ *ſolvere & ligare*, dum exponant res, ad ſalutem ſempiternam attinentes, & ea, quæ Deus ipſos ſcire noluit, vel quæ nec loci nec temporis ratio, ut tradantur, po-
228. ſtulat, haud proferant: ac dum applicent gratiam Dei pœnitentibus fidelibusque, moroſis vero peccatoribus eam haud patere ſignificent. Miniſtros eccleſiæ eis, qui gratiæ divinæ ſunt capaces, remiſſionem peccatorum *annuntiando*
231. *conferre*, oſtendit. Tandem illuſtrat *clavem ſcientiarum*, a Judæis jactitatam, & inquirit in jus illud, quod Rabbinis fuerit ad coercendos ac fuſtigandos eos, quos ipſi crediderint haud ſatis morigeros. Exponit ſimul loca *1 Cor. IV, 21, Act. V, 5, 10, XIII, 11, 2 Cor. X, 7, XIII, 2*, ac inprimis *Matth.*
233.

XXIII,

XXIII, 13, & Luc. XI, 52. *Observatio X* est historica, & in *Originibus Waldensium sub initia Seculi XI jam quærendis* occupata. *Bernhardo* illos jam innotuisse, demonstrat ex ejus *Sermone 66 fol. 170 ed. Paris. 1566, fol.* Examinat *Bernhardi* fidem, qua de dissentientibus judicium solet ferre. Eos, qui A. 1022 in Synodo Aurelianensi ob crimen Manichæismi, ipsis objectum, teste *Glabro Radulpho Hist. III, 8,* damnati, ac deinde interemti, fuerant, pro Waldensium primitiis habet. *Observatione undecima* demonstrat, *hoc universum ex non-existentibus, ac ex minus adspectabilibus, initiis a Deo esse productum, ad* Ebr. XI, 3. Principia philosophica de elementis rerum simplicissimis confirmat, atque ex monadum contingentia Deum, eumque creatorem, innotescere, ostendit. Addit deinde argumenta, ex sacris literis petita. Τὰ μὴ φαινόμενα exponit per ea, quæ sunt *non adspectabilia,* tum 1) quia non existunt, tum 2) quia sunt simplicia, quæ apparent, tum 3) quia luce carent. Singula hæc ad creationis momentum potissimum esse referenda, docet. *Dissertatione XII* agit *de commentitia Tritheitarum Hæresi, doctoribus ecclesiæ nonnullis perperam afficta.* Defendit in ea doctores ecclesiæ orthodoxos & heterodoxos ab impacta Tritheismi labe, quos Cel. *Joannes Lamius*, Florentiæ decus, percensuerat in *Catalogo Tritheitarum*, quem libro *de recta Patrum Nicænorum fide* subjecerat. Purgat vindicatque nominatim *Arium*, *Arianos*, *Marcionem*, *Donatum* juniorem, *Joannem Philoponum*, *Gotheschalcum*, Monachum Orbacensem, *Petrum Abælardum*, *Gilbertum Porretanum*, *Raymundum Neophytum*, *Guidonem*, damnatos in Concilio Lambethensi A. 1368, *Joannem Montesonum*, *Valentinum Gentilem*, & Trinitarios. *Observatione XIII* laborat demonstrare, ossa Messiæ haud frangi debuisse secundum vaticinium *Ps. XXXIV, 20, 21,* (*) explosa *Bernhardi Clarevallensis* expositione. In Oratione, calcis loco subjuncta, differit de Cœnobiorum in Occidente primorum, Augustinianorum inprimis, natura & indole genuina, usuque literario; de eo-

Pag. 256. 239. 263. 308.

(*) Singularis est opinio Medici cujusdam Angli in libro: *An Historical Essay on the state of Physick in the Old and New Testament*, Londini A. 1729 edito, quæ perhibet, neminem fidelium V. T. os fregisse.

Digitized by Google

Pag. 309. rum nævis, qui exorti fuere ſenſim, alteque inſederunt; ac de ipſorum ad primam inſtitutionem reſtitutione, qualem Dux *Julius* in terris Brunſuico-Luneburgicis deduxerit in effectum.

JOANNIS CHRISTOPHORI PESLERI, J. U. L. de Auguſtæ gentis Auſtriacæ Ducatu & Principatu in Suevia Liber ſingularis.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſtianum Langenhemium, 1739, 4. Plag. 13, cum Fig. æn. 2.

Magna adhuc eruditorum conſenſione creditum fuit, quod veterum quidam tradiderunt, Sueviam, exſtincta gente Stauffenſi, a *Rudolpho* I, Cæſare, in filium natu juniorem, *Rudolphum*, collatam fuiſſe. Quod etſi ita non accipiendum eſſe *Coccejus*, *Ludewigius*, & *Hertenſteinius*, monuerunt, quaſi Ducatus priſcus, cum poteſtate in reliquos Sueviæ & Alſatiæ ordines inſtauratus, *Rudolpho* conceſſus fuerit; id tamen admittendum eſſe, rati ſunt, reliquias ſaltem Ducatus veteris, a *Rudolpho*, Cæſare, utcunque collectas, pariter atque nomen Ducis Sueviæ filio ejus obveniſſe. Sane, cum & *Chronicorum* Auſtralis & Auguſtenſis ſcriptores, & Anonymus Leobienſis, teſtentur, *Rudolphum* juniorem, quem diximus, a patre Ducem Sueviæ creatum eſſe, autoritate Hiſtoricorum fere æqualium minime deſtitui communis illa opinio videtur. Cui accedit, quod non ſolum *Rudolphus*, & filius ejus, *Joannes*, ſed etiam alii ex Auſtriaca gente Principes, in *Chronico Colmarienſi* & *Ellwangenſi*, nec non ab *Henrico Rebdorffenſi*, *Henrico Sterone*, & *Alberto Argentinenſi*, Ducum Sueviæ appellatione inſigniantur. Quorum fides ut eo plus valeat, Sigillum facit, a *Rudolpho IV*, Duce Auſtriæ, uſurpatum, in quo ſe Palatinum Archiducem Auſtriæ, Styriæ, Carinthiæ, Sueviæ, & Alſatiæ, nominavit. At hæc tamen omnia Doctiſſimum hujus Commentationis Autorem adducere non potuerunt, ut crederet, quin potius in dubium vocaret, quicquid hujus rei apud antiquiores pariter ac recentiores relatum legitur. Cum enim palam ſit, Ducatum Sueviæ a noviſſimis e gente Stauffenſi Ducibus, imperiali dignitate eminentibus, diſſipatum, atque in varias partes diſtractum eſſe, ne adfuiſſe quidem putat, quod *Rudol-*

Digitized by Google

dolphus, poſtea ad imperium vocatus, filio dare potuiſſet. Equidem Autores non deſunt, qui, terras, per injuriam Imperio ablatas, a *Rudolpho*, Cæſare, vindicatas eſſe, enarrant. Sed hos Conſultiſſ. *Peslerus* de iis terris intelligendos eſſe monet, quæ de domanio Imperii, durante Interregno, decerptæ fuerant. Nam veriſimile eſſe negat, id, quod a ſuperioribus Ducibus & Regibus haud invitis alienatum fuerat, a *Rudolpho* revocatum eſſe, qui invidiæ notam elabi non potuiſſet, ſi aliis terras veterum Ducum, legitime acquiſitas, ideo tantum eripere voluiſſet, ut gens Habsburgica, Ducatibus Auſtriæ ac Stiriæ, adjacentibus etiam provinciis, jam inſigniter locupletata, eo majora opum caperet incrementa. Juvat doctiſſimum Autorem, quod terras, quas gens Auguſta in Suevia & Alſatia poſſidet, Habsburgici vel ante *Rudolphi*, Cæſaris, tempora habuerunt, vel poſtea demum longe aliis titulis acquiſiverunt, quodve certo indicari omnino nequit, quid tandem regionum Suevicarum in Ducem, recens creatum, ſit collatum. Ne tamen meris pugnare conjecturis adverſus vulgarem ſententiam videatur, ad autoritatem *Kœnigthovii*, Scriptoris Seculi XIV, provocat, qui, Ducem poſt *Conradini* fata in Suevia fuiſſe, negat. Princeps vero argumentum in eo collocat, quod in documentis publicis *Rudolphi I*, Cæſaris, & *Alberti*, filii, ipſiusque *Rudolphi*, commentitii Sueviæ Ducis, titulus Ducis Sueviæ, ab Hiſtoricis quibusdam illi adſcriptus, nunquam occurrit. Quid? quod *Rudolphus*, frater *Alberti*, modo commemoratus, appellatur Dux Auſtriæ & Stiriæ, quos quippe Ducatus illi æque ac fratri Auguſtus parens conceſſerat ea lege, ut, exſtincta *Alberti* progenie maſcula, *Rudolphus* & liberi poſterique ſuccederent. Ut igitur non eſt veriſimile, titulos Auſtriacos cognomini Ducis Sueviæ temere prælatos eſſe; ſic ex neglecta Ducis Sueviæ appellatione non incongrue colligit, *Rudolphum* Ducem Sueviæ nunquam fuiſſe, ac ſcriptores, qui hoc nomen illi tribuerunt, ad ſenſum vulgi ſeſe accommodaſſe, & ad ſedem *Rudolphi* ac dynaſtias, ipſi aſſignatas, reſpexiſſe. Interim non inficias it Conſ. *Peslerus*, ſententiæ contrariæ aliquid roboris accedere ex Sigillis, a *Rudolpho IV*, Auſtriæ Duce, uſurpatis, in quibus Ducis Sueviæ

& Al-

& Alſatiæ cognomina reliquis jungit. Id enim docent exempla, a *Schœnlebenio* & in Conſ. *Senckenbergii Selectis* deſcripta, atque in *Hueberi* & *Steyreri* Operibus ære expreſſa, a Cl. Autore adducta. Verum ob hæc ipſa Sigilla *Rudolphus IV* bello petitus a *Carolo IV*, Imperatore, ſuo ſocero, profeſſus eſt publicis literis, eam in rem ſcriptis, ſeſe in Suevia & in Alſatia non eſſe Ducem, & promiſit, ſe antiquaturum eſſe Sigilla, adhuc adhibita, ut *Mutius* & *Nauclerus* enarrant. *Wenckerus* etiam hoc addit, *Rudolphum IV*, e titulis reprobatis non ſtatim abſtinentem, a *Carolo IV* increpatum, mox plane ad Comitia A. 1361 Norimbergæ celebranda vocatum eſſe. Atque hoc ipſum Cl. Autor Diplomate quodam *Caroli IV* confirmat, *Rudolphum*que ſubſecutis annis ad mortem usque a cognominibus, hactenus dictis, abſtinuiſſe, e documentis ab eo exaratis docet. Ceterum, ne forte malo auſu impugnare jus Auſtriacæ gentis in Principatum Sueviæ videatur, aliam de origine ejus ſententiam affert, atque, initia dicti Principatus ad *Albertum I*, Cæſarem, referenda eſſe, oſtendit. Hunc enim *Tſchudius* tres Principatus in Suevia, Alſatia, & Helvetia, conſtituere voluiſſe, refert, quasve ſinguli terras complecti debuerint, enumerat. Hocque procul dubio factum eſſe, *Peslerus* conjicit, ut *Rudolphus IV*, Dux Auſtriæ, *Alberti I*, Cæſaris, nepos, in Diplomatibus ſuis Principem Sueviæ & Alſatiæ ſe ſcripſerit, etſi Helvetiæ Principatum omiſerit, ne apud Helvetios, ad minima attentos, in ſuſpicionem incideret potentatus cujusdam, in ipſorum fraudem arrogati. Ceterum, ut Ducis Sueviæ Alſatiæque titulos, in Sigillis uſurpatos, poſt annum 1361, ob ſiniſtram, quam excitaverat, opinionem, depoſuit, ita & Principis Sueviæ & Alſatiæ cognominatione in Diplomatibus ſponte poſtea abſtinuit. Nec reliqui, qui poſt *Rudolphum IV* Auſtriacas provincias gubernarunt, Duces iſtud encomium, quod diximus, adhibuerunt. *Maximilianus* autem *I*, Imperator, ex cauſa ignota Principis Sueviæ titulum in uſum revocavit, & anno jam 1492 Diplomati, ab Autore allegato, adſcripſit, ac ſubinde poſtea reliquis terrarum nominibus adjecit. Ejusque exemplum & *Carolus V* & *Ferdinandus I*, Imperatores, horumque poſteri, ad hodiernum usque diem ſunt ſecuti.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno MDCCXL.

Pars II.

CEREMONIES ET COUTUMES RELIGIEUSES de tous les Peuples du monde, &c. hoc eſt,

CERIMONIÆ ET RITUS SACRI OMNIUM totius orbis gentium, repræſentati Figuris ſplendidis, in æs inciſis manu BERNARDI PICARDI. Acceſſerunt harum Figurarum explicatio hiſtorica, & Diſſertationes aliquot lectu dignæ.

Tomus IV.

Amſtelodami, ſumtibus Jo. Frid. Bernardi, 1736, fol. Alph. 4 plag. 1, Tabb. æn. 14.

Tomo hujus Operis *tertio*, poſt Græcos, progreſſus fuerat Autor ad homines noſtri orbis recenſendos, qui a moribus Pontificiis deſciverunt. *Quinque* enim *Diſſertationibus Lutheranos*, *Waldenſes*, & *Calvinianos*, perſecutus eſt. Sed, accreſcente rerum copia, ceteras gentes, quæ reſtabant, ſingulari complectendas *Volumine* cenſuit. *Sextam* igitur Diſſertationem ſi in fronte hujus *Tomi* conſpicias, id noli mirari, Lector. Continet illa hiſtoriam ortus ac progreſſus Eccleſiæ Anglicanæ, e *Boſſueti* Opere, *Hiſtoire des variations des Egliſes Proteſtantes* inſcripto, ex *Orleanſio*, e *Rapino Thoyraſio*, & *Burneto*, adornatam, uti ſequens *ſeptimæ Diſſertatio pag.* 47 ritus ejusdem explicat. Cum vero ſint inter Anglos, qui communi civium ſuorum Liturgiæ non ſubſcribant, *Puritani* dicti; neceſſe fuit, ut diſciplina eorum

rum in *Dissertatione octava pag. 107* designaretur e fine libri *Nealiani*, *History of the Puritans* inscripti. Anglis natales debent & incrementa *Quakeri*; neque igitur iniquum erat, de illis e *Croesii* libro non incognito differere. Pag. 124. 154. Inde Dissertatio legitur, quæ sectas quasdam & congregationes Fanaticas describit, quæ, cum numero viribusque careant, aut exstinctæ deletæque penitus fuerunt, aut sub obscuro nomine delitescunt; quo pertinent *Prophetæ Delphinates*, A. 1688 exorti, *Camisarii*, sive *Cevenenii*, *Rosecruciani*, *Bohemi*, aliis *Ægyptii*, aliis *Zingari*, dicti, *Convulsionarii*, non Angli tantum, sed & Galli, & aliarum gentium. Quibus, cum non adeo sint dissimiles, non immerito junguntur *pag. 187 Anabaptistæ*, &, qui ab his provenerunt, *pag. 199 Mennonitæ*. *Pag. 209* non negligendi erant *Adamitæ*, qui nudi aliquando obambulabant. *Huamitæ*, gens quædam Arabum vagabunda, ab illis non videntur prorsus abludere. Horum *pag. 213* tribus saltem verbis e *Thevenoto* mentionem Autor fecit. *Pag. 214 Præadamitarum* nugæ e libro *Peyrerii*, quem antesignanum illi suum agnoscunt, leguntur. *Pag. 326* sectæ quædam mysticæ in censum veniunt, ut *Pietistæ*, *Halenses*, *Labadistæ*, *Coccejani*, *Voetiani*, reliqui. In describendis *Frankii* rebus gestis motibusque pietisticis fidem *Bibliothecæ Germanicæ*, Gallico sermone scriptæ, sequitur, cum veros fontes & Germanos ignoraret. A *pag. 229* ad *239* notarum instar inserere cœperat librum, qui de P. *Francisci la Combe*, *Guyoniæ*, & *Fenelonii de la Mothe*, gestis in causa Quietistica exponit, ita inscriptum: *Memoires anonymes de l'origine, du progrès, & de la condamnation du Quietisme répandu en France.* Ignotus est Autor, quamvis Præfatio hunc perperam *Jo. Phelipeauxium* dicat. Verum, cum nimis amplus esset liber, & in notarum angustias cogi vix commode posset, abrupit institutum, & a *pag. 259* ad *286*, quæ restabant, dedit sub nomine *Supplementi eorum, quæ spectant ad Quietismum.* Agnovit tamen & confessus tandem fuit errorem suum librarius, *J. F. Bernardus*, in Supplementis totius Operis, quæ ultimo *Tomo* subnexa leguntur.

Digitized by Google

tur. Hic enim *pag. 22* in Epiſtola quadam, ſignata Hagæ d. 1 Nov. A. 1736, ſe ignoraſſe ait, librum illum infamem æque eſſe, ac alios diffamare, ideoque publice per carnificem conciſum, decretoque ſingulari d. 9 Dec. A. 1733 in loco publico civitatis S. Meneholdi in Campania uſtrinæ fuiſſe damnatum, pœna collaris ferrei tribus librariis injuncta, apud quorum unum libri exempla inventa fuerint. Pergit Autor in *Tomo IV pag. 287* de *Fratribus Polonis*, ſive *Unitariis*, *Antitrinitariis*, ac *Socinianis*, diſſerere, plurimam partem e MSto quodam Codice mutuatus, quem a docto quodam Unitario ſecum communicatum acceperat, inſcriptum: *Politia Eccleſiaſtica, quam vulgo vocant Agendam, ſive formæ reginiinis exterioris Eccleſiarum Chriſtianarum in Polonia, quæ unum Deum patrem per filium unigenitum in Spiritu Sancto confitentur*, a Petro Morſcovi *tribus Libris explicata, Anno 1642. Pag. 323* ſingularia multa de Belgis *Collegiatis* ac *Rhinsburgenſibus*, quorum fere nomen antea non audiveramus; *pag. 333* de ſectis, quæ libertatem quandam haud vulgarem ſibi vindicant, *Deiſtis*, *Spinoſiſtis*, *Hattemiſtis*, ac *Wutelariis*, proferuntur. Fine jam toti Operi impoſito, ſequitur Epiſtola Philoſophi, (quem ipſum Autorem putamus,) de miraculis Abbatis *Pariſii*, & convulſionibus Galliæ.

PAULUS BRIEF AAN DE GALATEREN,
naar het Oogmerk verklaard, &c.
id eſt,
PAULI EPISTOLA AD GALATAS, AD ſcopum expoſita, & uſui accommodata, per JOANNEM PLEVIER, Miniſtrum Evangelii Middelburgenſem.

Partes II.

Ultrajecti, impenſis Joannis Brœdelet, 1738. 4.
Alph. 8 plag. 5.

Commentario huic, & doctrinæ & pietatis laudibus commendatiſſimo, Profeſſores Theologiæ Ultrajectini im-

pertierunt teſtimonium ſatis luculentum, fronti ejus præfixum. Analyſis Operi præmiſſa eſt loco Iſagoges, *Capitibus ſex* concluſa. Expoſitioni præit ſemper contextus Græ-
Pag. 1. cus, ejusque translatio Belgica. In expoſitionibus ubique dominatur Philologiæ peritia, antiquitatum lux, corollario-
11. rium ad pietatem translatio, & lectio multijuga. Epiſtolam hanc a *Paulo* conſcriptam credit Epheſi, ubi per biennium Apoſtolus fuit verſatus, *Act. XIX, 1-10.* De Galatia & Galatis docte diſſerit *pag. 13 ſeq.* Scopus *Pauli* in eo conſtitit, ut religionem Chriſtianam a reliquiis *Moſaicis*, quas
22 ſeq. alii cum ea volebant conjunctiſſimas, expurgaret. Annos 14, memoratos *Cap. II, 1*, ob communem lectionem adverſus *L. Cappellum Hiſt. Apoſt. pag. 56 ſeq.* & *Hugonem Grotium* defendit. *Titum v. 3* in *Timotheum* converte-
155 ſeq. runt *Ambroſius* & *Samuel Battierius*. *Titum* vero ibi eſſe legendum, defendere conati ſunt Cel. *Jo. Chriſtoph. Harenbergius* in *Bibl. Brem. Claſſ. VIII Faſc. 1 Cap. 6 pag.*
166. *164*, Pl. Rev. *Chriſtoph. Wollius de Parentheſi ſacra pag. 91*, & *J. C. Wolfius ad h. l.* & *ad v. 5.* Hiſce Triumviris
187. ſuum quoque adjicit Autor calculum. *Cepham, v. 9* memoratum, habet pro *Petro*. *Petrum* vero, a *Paulo* reprehenſum, pro Apoſtolo illo celeberrimo reputat, & *Harduini* ſententiam refellit. *Petrum* Antiochiæ exſtitiſſe Epiſcopum, inficiatur argumentis in medium adductis. Oſtendit ſolide, phraſin
206 ſeq.
211. κατὰ πρόσωπον idem ſignificare ac *ſerio, coram, citra ullum fucum, citra ſimulationem, maſcule*, ut *Act. III, 13*, licet *Origenes, Hieronymus, Didymus, Chryſoſtomus*, aliique, crediderint, *Paulum* reſtitiſſe *Paulo* ex compoſito & ſimulate, non ſerio, nec vultu animi deſideriis conſiliisque congruenti. *Hieronymum* olim *Auguſtinus* ita convicit, ut ſententiæ illi nun-
212. tium remiſerit. *Auguſtino* adſtipulantur *Thomas Aquinas, Salmeron, Eſtius, Natalis Alexander, Cornelius a Lapide, Auguſtinus Calmetus*, aliique. Ne quis verro errorem *Petri* ad offendicula vel ſibi vel aliis creanda trahat, Autor exemplis bene multis declarat, ſanctos ab omnibus nævis haud
214. fuiſſe immunes. Ex exemplo *Petri* deducit doctrinam, qua

infal-

Digitized by Google

infallibilitatem Pontificum Romanorum tentat labefactare. Uſus inde elicit hosce: qui ſtat, caveat, ne labatur; infirmorum eſt, proficere ex aliorum erratis; errantes in viam ſunt reducendi, & ipſi rectiora monentibus debent cedere; quisque tamen provideat, ut, Spiritu ſancto duce, quæcunque peccata & offendicula evitet. Corollaria ejusmodi, per ſeſe e propoſitionibus Epiſtolæ fluentia, ubique ingeminat & ſalubriter inculcat. *Juſtificationis* vocem eſſe in ſenſu forenſi adhibitam *Cap. II, v. 16*, comprobat ex *Devt. XXV, 1, Prov. XVII, 15, Eſ. V, 23, Matth. XII, 37, Rom. IV, 2 - 8, V, 1, 9, VIII, 33.* Oſtendit, formulam loquendi *Cap. II, v. 19, νόμῳ ἀπέθανον, legi mortuus ſum*, deſumtam eſſe a vinculo conjugali, quo, marito defuncto, uxor exſolvitur, ob *Rom. VII, 1 - 4.* Videmur vero apud *Paulum* deprehendiſſe hunc ſenſum: *Per explorationem actionum & receſſuum animi, quæ interventu legis fit pulſante Spiritus Sancti convictione, cognovi, me ita eſſe labefactatum & infirmatum, ut, dum legem accurate cupio obſervare, ſentiam me ſpiritualiter mortuum, nec habilem ad obtemperandum legi viribus ullis debitis.* Dum *Paulus* docet, ſeſe una cum Chriſto eſſe cruci affixum *v. 20*, id Autor ita exponit, ut oſtendat, Chriſtum etiam loco *Pauli* factum fuiſſe piaculum *2 Cor. V, 21*, & *Paulum* Chriſto ad communionem & imaginem mortis illius fuiſſe inſitum *Rom. VI, 5*, ita, ut veteri homini ac cupiditati innatæ reluctatus fuerit, & eam clavis quaſi trabalibus defixerit, ne ipſa motum exercere poſſet. De Chriſto, qui in *Paulo* vixit, ita diſſerit, ut eos refellat, qui homines ſpirituales putant propria voluntate, viribus ſpiritualibus inſtructa, carere. Ingenioſa eſt expoſitio de Chriſto, ſcripto ante oculos Galatarum, & inter eos (*ἐν ὑμῖν*) cruci affixo, ad *Cap. III, v. 1*, & ea duplex. Prima, quæ dictitat, Galatiam fuiſſe partem ſpiritualis Sodomæ & Ægypti, ubi Chriſtus dicitur in crucem actus *Apoc. XI, 8.* Altera ſignificat, Galaticorum Judæorum nonnullos adfuiſſe ſolennitati Hieroſolymitanæ Paſchali, in cujus initiis Chriſtus cruci fuit affixus. Ratio autem contextus poſtulat, ut

Pag. 219. 221. 259. 289. 309. 315. 373.

de Chriſto, luculentiſſime per doctrinam propoſito, ac denuo a Galatis pæne deſerto, iſthæc ſint capienda. Eos vero, qui Chriſtum, ejusque genuinam doctrinam, deſerunt, *Chriſtum cruci affigere*, docet *Paulus Ebr. VI, 6.* Intelligimus itaque per *Chriſtum in Galatis cruci affixum* defectionem a vera Chriſti doctrina & via, per quam defectionem Chriſtus probris indigniſſimis, quorum in numero principatum tenet mors crucis, excipitur. Defectio illa clare ſignificatur *Cap. III, 1, 3, IV, 19, V, 4.* Prudenter autem egit *Paulus*, dum ſcripſit ἐν οἷς ὁ Χριστὸς ἐσταύρωται, ſcilicet ὑπὲ ἡμῶν. Iram moviſſet Galatarum, ſi ſcripſiſſet ὑφ' ὑμῶν. De reliquo vox προεγράφη idem eſt ac *voce literisque perſpicue traditum eſt*, ex ſententia Pl. Rev. *Scharbavii P. III Obſervat. ſacr. pag. 588 ſeq.* Obiter addi poteſt, Judæorum ex opinione obtrectatores & invidos homines fuiſſe creditos pollere faſcinandi facultate, ut patet ex *Wagenſeilii Notis ad Sota pag. 763 ſeq.* Βασκανία eſt *invidia* in *Epiſtola Ignatii ad Romanos §. 7.* Confer *Ulpianum* ad *Demoſthenis Orationem* περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ *pag. 56.* Unde ſit planum, verba illa: τὶς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, ita eſſe reddenda: *quis per obtrectationem & invidiam vos adduxit & ſollicitavit?* Addatur *Catullus Carm. VII v. 12.* Sed progrediendum eſt ad alia cum Autore. Ipſe in *inciſo tertio* per ſpiritum intelligit *Spiritum Sanctum*, & per carnem putat deſignatam *arrogantem opinionem*, qua quis per opera legis
Pag. 377 ſeq. ſeſe putavit juſtum reddi poſſe. Si quid videmus, πνεῦμα notat *vim Spiritus Sancti per Evangelium inſpiratam*, σὰρξ vero *vim legis*, quæ vitæ animi producendæ erat inhabilis. Δυνάμεις *v. 5* luculente exponit de chariſmatibus Spiritus Sancti extraordinariis & miraculis, uti *Luc. X, 13, Act. II, 22, VIII, 13, Gen. XII, 3, XVIII, 18, XXII, 18, XXVI, 4, XXVIII, 14*, egregie vindicat & ediſſerit. Particulam ב in בְּךָ *Gen. XII, 3*, exponit hoc modo: *tecum* fauſtitate impertientur omnes gentes. Quæ expoſitio confirmatur *Gal. III, v. 9.* Locum *Abacuci II, 4*, ita exponit: *Qui juſtus eſt per fidem ſuam, vivet quoque per fidem ſuam.* Fidem in Meſſiam abfuiſſe a fœdo-

fœdere Sinaitico, jure ſuo negat, ſiquidem *Paulus* ivit in omnia alia, *Gal. III, 17 - 24.* Legi digna eſt ejus tractatio, qua *inciſum 13* illuſtravit, quod ita comparatum eſt, ut Socinianos, niſi rationem velint ejurare, convincere, ac ad ſyſtema ſubſtitutionis ſeu ſatisfactionis vicariæ perducere, debeat. Chriſtus enim factus eſt denuntiatæ in immorigeros pœnæ ſeu maledictionis reus, vel pro ſeſe, vel loco aliorum. Non pro ſeſe, quia natus fuit ſanctiſſimus. An ſanctum Deus pater pœnis dignum reputare poteſt? Reſtat itaque, ut Chriſtus pœnas hominum, legi haud morem gerentium, in ſeſe ſuſceperit. Quo ipſo *ſyſtema ſubſtitutionis*, quod nunc paſſim exſibilatur, firmiſſimo ſtat talo. Vocem διαθήκης ſecundum varias ſignificationes diſpicit, & generalem præfert, quæ denotat *diſpoſitionem ſtabilem*, ſive illa ſit fœdus, ſive teſtamentum, ſive aliud pactum, a magiſtratu confirmatum ſummo. Cl. *Bennerus* in *Otiis ſacris pag. 13 ſeq.* locum *Gal. III, 15*, egregie expoſuit hunc in modum: *Nemo mortalium conſtitutionem ſuam rite ſancitam abrogat, aut nova acceſſione immutat; quanto magis Deus promiſſa & fœdus ſervat.* Promiſſionem, *Abrahamo* datam *v. 16*, ita Autor enodat, ut non reſtet, quod addi poſſe videatur: ſimul refellens *Hieronymum*, qui argumentationi *Paulinæ* ſoliditatem & nervum ineſſe negaverat. Annos illos, quos *Paulus v. 16* inter promiſſionem, a Deo in *Abrahamum* collatam, & inter legis Sinaiticæ promulgationem interponit, nempe 430, ita computat:

Pag. 493. 519 ſeq. 564 570. 589 ſeq.

A vocatione ex Ur Caſchdim usque ad natalem *Iſaaci* 25 anni, *Gen. XII, 4, XVII, 1, XXI, 2.*

A natalitio *Iſaaci* usque ad demigrationem ex Haran 5 anni.

A natali *Iſaaci* usque ad natalem *Jacobi* 60 anni, *Gen. XXV, 26.*

A natali *Jacobi* ad adventum in Ægyptum 130 anni, *Gen. XLVII, 9.*

Joſephus cum fratribus in Ægypto vixit 71 annos.

Moſes, lege promulgata, habebat 80 annos.

Inter

P. II pag. 14. Inter mortem *Josephi* & natalem *Mosis* 59 anni. Quæritur merito, quid sint illa στοιχεῖα τοῦ κόσμου, *elementa mundi*, quorum *Paulus* meminit *Gal. IV, 3*, & quibus servire debebant Judæi. Autor utique cum veritate facit, dum *complexum legum Mosaicarum* intelligit, haud obscure suffragatus *Joanni Gothofredo Lakemachero*, qui per *mundum* designatum credit *Palæstinam* in *Observ. Philol. P. IX Obs. IV pag. 74.* Eam expositionem ipse approbavit *Paulus in-*
117. *ciso 9 Cap. IV.* Exponit *formam Christi in fidelibus* per induitionem puritatis ac sinceritatis, qua ipse fulget Christus; *Joannem Millium* & *Ludolphum Kusterum*, qui verba *Gal. IV, 25*, τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, voluerunt a librariis e margine in textum irrepsisse, solide &
147 seq. perspicue refellit. Quid vero illud τὸ, voci Ἄγαρ præfixum, sibi velit, haud certo definivit. Liceat vero credere, voces τὸ Ἄγαρ esse idem ac τὸ πρᾶγμα τῆς Ἄγαρ. Ita evanescunt omnes ad unam difficultates. Non videtur neeessum, plures ex hoc Pl. Rev. *Plevierii* horto flores decerpere, quandoquidem in eo omnia amœnitate, fructu vario,
625 seq. & præstantia singulari, sese commendant. Ad calcem Commentarii Orationes tres accedunt sacræ, *una* de pœna locu-
655. stiarum & ignis, ad *Amos VII, 1-6; altera* de universali illu-
683. stratione populo Dei in fine dierum, ad *Zach. XIV, 20, 21; tertia* ad *2 Cor. VI, 1, 2*, de labore necessario in die salutis. Clauditur Opus Indice triplici, quorum primus Scriptores hic laudatos, secundus sacri Codicis loca passim illustrata & commemorata, tertius autem res ipsas, scrutantibus Lectorum oculis offert & subministrat.

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ ET librorum, quibus innititur, contra Atheos, Polytheos, Idololatras, Mahometanos, & Judæos, demonstrata per Fr. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI, Ordinis Prædicatorum, in Bononiensi Universitate Controversiarum fidei Professorem, nunc S. R. E. Cardinalem. Tomus primus, continens Librorum Novi Fœderis examen.

Romæ,

Digitized by Google

Romæ, ex typographia Rochi Bernabò, 1735, 4. Alph. 2 plag. 8½.

Jeſu Chriſto, vero Deo & vero homini, humani generis redemtori, Chriſtianæ religionis autori, Eminentiſſ. *Gottius Tomum* hunc *primum*, immo univerſum Opus, *quatuor Tomis* abſolutum, addicavit. Dedicationis formulam excipit *idea & finis Operis*, ubi ſignificatur, in maximo religionis negotio momenta duo admodum eſſe conſideranda: unum, ut ex tot religionum modulis veram eligamus; alterum, ut, vera religione ſemel electa, dogmatibus ejus fideliter & conſtanter adhæreamus. Momento priori adverſantur Athei & Polythei, Muhammedani, & Judæi recentiores. A ſecundo declinant Hæretici omnes, qui veram regionem vel brevi tempore, vel longi temporis tractu, deſeruerunt, ſubſtitutis doctrinis, quæ cum ſacris literis fronte aperta pugnant, vel veram animi culturam anfractibus multis, ſolatii expertibus, premunt atque exſtinguunt. Monet Autor Eminentiſſimus, ſeſe fuſe demonſtraſſe in *vera Eccleſia, contra Apologiam, pro Eccleſiis Reformatis a Jacobo Picenino, Calviniſta, editam*, veram religionem apud eos haud eſſe quærendam, qui religioni Chriſtianæ per Baptiſmum initiati, a fide catholica & a cœtu fidelium, qui ſit Eccleſia, per hæreſin aut ſchisma receſſerint. Credit, inibi ſeſe oſtendiſſe, eccleſias heterodoxas nec characteres, nec dogmata, veræ Eccleſiæ, religionisque, a Chriſto inſtitutæ, ſibi vindicare poſſe. Idem de ceteris, quæ quovis Seculo ortæ ſunt, hæreſibus in *Theologia Scholaſtica dogmatica* ſuis locis ſparſim affirmavit. In præſens ad eos convertit ſermonem, qui, Chriſtum eſſe verum Deum, veramque ejus eſſe religionem, negant, Paganos, Muhammedanos, & Judæos recentiores, quos dæmoniis ſervire, & ad æternam mortem perductum iri, arbitratur. Methodo autem hac fuit uſus. Deum exiſtere unicum, docet primo loco, deinceps polytheiſmum exterminat tum paganorum, tum hæreticorum. Numero Polytheorum hæreticorum inſerit eos, qui quon-

dam duo admiſerunt omnium rerum principia, bonum unum, alterum malum, nec non Tritheitas, id eſt, eos, qui tres æquales eſſentias divinas profeſſi fuerunt, quales tamen viros exſtitiſſe inter Chriſtianos, vix ſit veroſimile. Quantum quoque ad gemini principii aſſectatores attinet, id inprimis probe exquirendum, an ipſi principium malum Deo bono ſubordinaverint, nec ne. Si enim ſubordinatio illa fuit ab eis admiſſa, vel principium malum in defectu & privatione boni conſiſtere eidem docuerunt, Polytheiſmi a labe immunes ſunt pronuntiandi. Polytheis Autor ſubjungit dogmata Muhammedanorum, & ea refellere ſtudet. Tum, ut duritiem Judæorum conterat ſubigatque, elaborat. Ad extremum in eo eſt totus, ut demonſtret, religionem illam & unicam & veram eſſe Chriſtianam. Huic veritati magis magisque firmandæ conſulturus, judicavit ſalubre, expoſuiſſe, quantæ ſint autoritatis ii libri, quibus ipſa continetur. Ut huic officio faciat ſatis, ſeriem librorum Veteris ac Novi Teſtamenti edidit, eorumque autoritatem defendit ac præmunit. *Franciſcus Cajetanus Benitez de Lugo*, Sacræ Rituum Congregationis Conſultor, præfixit approbationem Ordinis, tanquam Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſter, quo Operis ſummam & complexum pro meritis laudare ſtuduit, hoc quoque addens: *Debellat inſuper acerrimus hic honoris Eccleſiæ vindex Proteſtantes, qui, inſcitiæ nocte circumdati, ſic cæcutiunt, ut velint, quemlibet proprio intellectu poſſe Sacrarum Scripturarum ſenſum invenire, cum tamen, quicquid in Scripturis eſt, altum & divinum ſit, varios ſubiens ſenſus admodum obſcuros.* Ut autem Approbator de Proteſtantium doctrina ſecus, ac debebat, pronuntiavit; ita infidelibus offendiculum videtur poſuiſſe, dum ſacris literis varios tribuit ſenſus admodum obſcuros, ratus, Pontificis ſummi verba ex ſuggeſtu & ex conſtitutionibus prælegi ſolitis a populo intelligi poſſe ex lumine ſenſus luculenti inſito & intellectu ipſorum proprio. Qua, obſecramus, fiducia infideles eam religionem habebunt pro vera, quæ nititur teſtimonio

lite-

Digitized by Google

literarum, quod variis plenum eſt ſenſibus, admodum obſcuris? Licet enim dicas, ipſos eſſe obſtrictos, ad judicem ſenſus determinandi adſpectabilem admittendum; ipſi tamen eum haud exſtare largientur, niſi Deus de re hac momenti maximi in verbo ſuo teſtimonia manifeſtaverit, e quibus, illum dari, plane & diſtincte conſtet. Simul ac vero verbum illud docueris eſſe variorum & obſcurorum ſenſuum, infideles exiſtimabunt, incertum & obſcurum manere, an exiſtat judex ſenſus ſacrarum literarum determinandi usquam in terris. Proteſtantes contra docent, Dei verba in eis locis, quæ œconomiam ſalutis æternæ omnibus ſcitu neceſſariam patefaciunt, tantum habere claritatis, ut homo veritatis ſtudioſus felicitatisque ſolidæ cupidus intelligere exinde poſſit Deum, redemtorem, viam ſalutis, officia Chriſtiana, & modum ſalutis conſequendæ ſempiternæ. Id vero negant Proteſtantes, quemvis hominem eſſe *διδακτικὸν*, veritatesve ſacri Codicis aliis exponere poſſe, nec dari in literis ſacris loca obſcuriora, nodos chronologicos, &c. Sed hæc obiter pace Eminentiſſimi Viri, & Approbatoris Venerandi. *Tomus primus* abit in *Partes duas*. *Priori* exponuntur dogmata generaliora; *poſteriori* de autoritate librorum religionis Chriſtianæ ediſſeritur. Dogmata illa conſiſtunt *undecim Capitibus*. *Primo* oſtenditur, exiſtere Deum. *Secundo*, eſſe unicum, docetur. *Tertium* indicat, quid ſit idololatria, undenam illa, & quando, fuerit exorta. *Quarto* promuntur argumenta, quibus patet, religionem idololatricam eſſe falſam. *Quintum* idololatriam Hebræorum repræſentat. *Sexto* recenſentur Polythei, ac argumenta illa ſolvuntur, quibus olim Hæretici putarunt præmunitos ſe eſſe ad diſtinguendum inter Deum Veteris & Novi Teſtamenti. *Sexto* de religione agitur Judæorum, ac vetuſta eorum colendi Deum ratio probe a Judaiſmo recentiori, Meſſiam ſpernente genuinum, diſcernitur. Ne vero Judæis ſit elabendi rima, operam dat Eminentiſſ. Autor, ut convincamur, religionem Judaicam deſiiſſe eſſe veram. *Nono* initia, propagatio, mores, inſtituta, & falſitas, religionis Muhammedanæ percenſentur.

Pag. 17.

53.

81.

90.

Pag. 124. *Decimo* exponitur de Jesu Christo, religionis Christianæ au-
151. tore, nominatim vero ostenditur, Jesum vixisse, morte ignominosa affectum esse, a mortuis resurrexisse, verum fuisse Messiam, immo verum Deum, verumque hominem. Excutiuntur simul objectiones Judæorum, quibus ipsi, quo
167. minus Messiam nostrum amplectantur, sese credunt impe-
187. diri. *Undecimo* veritas religionis Christianæ ostenditur & comprobatur ex præstantia & autoris summi & doctrinæ ipsius, ex mirabili ejus propagatione, tum ratione doctrinæ, tum ratione eorum, qui eam propagarunt inter ipsas persecutionum turbas perquam funestas, immo ex ejus sta-
215. bilitate & constanti perduratione. *Pars posterior* complectitur *sex Capita. Primo* exponitur de Evangeliis quatuor Evangelistarum & Evangelistis ipsis; *secundo* de libris N. T. protocanonicis reliquis, Actis, Epistolis *Pauli*, prima *Pe-*
271. *tri* & *Joannis*; *tertio* de autoritate librorum, quæ olim in dubitationem revocata, nempe Epistolæ *Jacobi*, posterioris *Petrinæ*, Epistolæ secundæ & tertiæ *Joannis*, Epistolæ *Judam* præferentis, Epistolæ ad Hebræos, Apocalypsios, ac
308. partium *Marci*, *Lucæ*, & *Joannis*, olim dubiarum; *quarto* differitur de libris apocryphis N.T., speciatim de Epistola S. *Pauli* ad Laodicenses, de Epistola *Pauli* ad *Senecam* & *Senecæ* ad *Paulum*, de *Hermæ* libro Pastoris, de actis *Pauli* & *Theclæ*, de variis Liturgiis, de libris *Prochori*, *Lini*, & *Abdiæ Babylonis*, de Canonibus Apostolicis, Constitutioni-
346. bus Apostolicis, & Canonibus Apostolorum, quos vocant Antiochenos. *Capite quinto* succedit tractatio de libris ab hæreticorum lue suppositis, ad quorum classem retulit Eminentiss. Autor *Prædicationem*, *Evangelium*, *Actus*, & *Apocalypsin Petri*, nec non *Pseudo-Evangelia ceterorum Apostolorum*, &
364. *alios falsos Apostolorum libros*. *Capite sexto* exponitur de Symbolo Apostolorum. Hæc est Operis summa, hic est ille tractationis cardo. Quis inficiari ausit, pulchra & egregia hic offerri multa, dubia admodum pauca? Nobis haud vacat delibare singula, & per officinam, melle & sesamo imbutam, gradu ire lento, Operisque pulchritudini accommodato.

De-

Digitized by Google

Decerpemus paſſim ea, quæ nobis videntur ſingularia, dubia, incerta, & copioſiori argumentorum vi corroboranda. *Religionem* credit dici ex *religendo*, aut *religando*, *pag.* 1. Si quid judicamus, vox hæc haud eſt Latinæ civitatis, ad Etruriam vetuſtiſſimam potius referenda, quæ *relaxationem* & quietem animi appellavit *religionem*. Exiſtere Deum, primario Autor ex conſenſu gentium communi oſtendit *pag.* 2 *ſeq.* Diſſimulare haud licet, argumentum id exigere maximas vires notitiæ hiſtoricæ, chronologicæ, & geographicæ, ac eam ob cauſam ad mentes imperitiorum convincendas haud ſatis eſſe accommodatum, ne quid dicamus de infinita fere teſtimoniorum allegatione, dijudicatione, atque indagatione, in fidem hiſtoricæ nationis ſatis diffuſa. Faciliora ſunt, quæ deinde contra Atheos urget, e. g. ſucceſſio generum absque ullo principio. Quod vero conſenſui illi Pag. 6.
gentium tantopere applaudit, ratione ea impulſus fecit, ut lectori perſuadeat, traditionibus eccleſiæ habendam eſſe fidem. At nec Proteſtantes adverſantur traditionibus, dummodo illis inſit vis flectendi mentem ad aſſentiendum, vel ad certum ſeu probabile quid affirmandum. Traditionum enim ſunt variæ ſpecies. Si quæ vero earum oraculis divinis, naturæ rerum, teſtimoniis ſcriptorum fide plenis, & momentis hiſtoricis certioribus, obſiſtant, vel eis, quæ ad veritatem requiruntur, notis careant; in illis certe nemo valebit acquieſcere, qui veritatem ſectatur & amat. Inde etiam Eminentiſſ. Autor, Deum exiſtere, it demonſtratum, quod, res aliquas eſſe, quæ cœperint, nec ſemper exſtiterint, expe- 7.
rientia, ſenſu, ac omnium confeſſione, conſtat. Solent alii hoc argumentum per *mundi contingentiam* plenius evolvere. Præſtruit deinceps progreſſum, quo Atheorum fictio in infinitum procurrit, argumentans ita, ut, mundum eſſe aliquid productum & effectum, præmittat, vel potius ſup- 9.
ponat. Convertit ſeſe ad mundi ordinem mirabilem, & refellit Atheorum nugas ſtilo felici. Unum eſſe Deum, do- 12.
cet tum ex conſenſu gentium, tum ex vocibus, quas repentina vis mali periclitantibus exprimit, tum ex creatione

& administratione orbis universi, vel potius ex ejus dominio. Sufficit enim autor unus, unus dominus, ne dicamus, præstantissimum quodque & infinitum esse unum. Singulare est argumentum *Epiphanii* contra Cerdonianos prolatum, ex unitate inter numeros prima, omnesque numeros antecellente, deductum. Autor Eminentiss. conjectat, temporibus *Tharæ* ac *Nachoris* usitata fuisse idola, primosque simulacrorum artifices extitisse Chaldæos. Idololatricam religionem esse falsam, ipse statuit propterea, quod unus tantum existit Deus, cultu religioso dignus. Si vero Pagani dixerint, sese cum gentibus reliquis unum supremum adorare Numen, reliquis vero Diis cultum exhibere paulo multove minorem in supremi Numinis honorem, tum utique alio telo erit opus, inprimis cum ipsi ad traditionem multorum Seculorum provocarint. Docet Eminentiss. Autor, mulieres ad publica concilia admittere haud esse tutum, & eam ob causam eas religiosis, seu potius *divinis*, *honoribus* haud esse colendas. Facta Deorum esse Deo indigna, ita idem exponit, ut nihil nisi præclarum spiret. Mundum haud esse Deum, solide evincit. Ridiculam eam existimat opinionem, qua credatur, eos, qui ex maris fœminæve coitu progeniti fuere, aliquid divinitatis habere. Vindicat quoque mysterium sacrosanctæ Trinitatis ab illis objectionibus, quas exinde pagani in Christianos possunt retorquere. Enarrat deinde diversitatem, quæ Deos gentilium inter & Sanctos Ecclesiæ Romanæ intercedat. Idola paganorum ipsa vel Deos per illa esse locutos, merito negavit. Fraudibus sacerdotum oracula gentium a vera religione aversarum adscribit. Ut tamen prodigiosa nonnulla, cum simulacris ex opinione paganorum conjuncta, elidat, dæmonas prodigia illa edidisse, fide primorum Ecclesiæ Patrum tradit. Omnia, quæ de *Apollonio* narravit *Philostratus*, vel fabulosa esse, vel magicis præstigiis conficta, sibi persuadet. Idololatriam, ab Ebræis simulacro vituli facto commissam, ita exponit, ut perhibeat: *Israelitæ, adorantes vitulum, fuerunt idololatræ, non præcise, quia in illo vitulo seu in symbolo vel imagine adora-*

Pag. 15. 23. 25. 27. 28. 38. 42. 44. 47. 48. 51. 54.

Digitized by Google

adoraverint verum Deum; sed quia in illo intenderunt adorare & colere falsum Deum, qualem Ægyptii adorabant. Addit, *intentionem bonam* illos haud juvare, qui norint, ea esse peccata vel offendiculi plena, quæ suscipiant peragenda. Comprobat sententiam suam ex *Ex. VIII, 25. Jos. XXIV, 14, Ez. XX, 7, 8, XXIII, 8, Ex. XXXII, 7, 8, Devt. XXXII, 15, 16, 17, 18.* Subtexit hæc: *Quodsi non adoraſſent vitulum, sed in vitulo verum Deum, quomodo dici posset, quod immolarint vitulo: quod immolarint dæmoniis, & non Deo: quod dereliquerint Deum: quod obliti fuerint Dei: quod eum provocârint in Diis alienis.* Excitat quoque locum *Ps. CV, 1 Cor. X, 7, & Act. VII, 41,* ut refellat *Calvinum & Vossium.* Polytheos inter Judæam gentem exstitisse credit Ranatitas, Muscaronitas, Musoritas, Puteoritas, Fortunatitas, Theophetitas, Molochitas, Remphanitas, aliosque, *Philastrio* innixus, qui fabulas solet veritatibus immiscere. Albigenses quoque Seculi XIII pro Manichæis habet. *Matthæi* Evangelium credit Hebraice fuisse scriptum *pag. 220 seq.* ac *Joannem Clericum*, secus sentientem, refutare aggreditur. *Marcum* scripsisse Græce, contra *Baronium* contendit *pag. 312 seq.* præsente *Petro* Romæ, quod urget adversus *Fridericum Spanhemium*, qui *Miscellan. sacr. Antiq. Lib. III pag. 3* negaverat, *Petrum* Romæ fuisse. Babylone *Petrum* designasse Romam, sibi persuadet, tuitus sese veterum & ipsius *Grotii* opinione. *Lucam* non solum fuisse medicum, sed pictorem quoque, confirmatum it, & traditione Scriptorum Seculi sexti sequentiumque ætatum conficit. Apostolos a Christo habuisse scribendi præceptum, copiose persuadere studet *pag. 247 seq.* ac *Joannem Clericum*, in alia omnia euntem, improbat. Posteriores duas Epistolas *Joannis* vindicat Evangelistæ *pag. 281 seq.* licet eas alii attribuant *Joanni* Presbytero. *Hugo Grotius* vocatur ab eo *vir inter Protestantes egregius aque ac discretus pag. 226.* Epistolam ad Ebræos scriptam vindicat *Paulo*, quam *Hugo Grotius Lucæ* tribuere maluit. Ostendit, Novatianismum haud foveri *Cap. VI, 4, X, 26, XII, 16, 17.* Locum primum

Pag. 56. 57. 59. 62. 68. 232 seq. 235 seq. 241 seq. 288.

mum exponit de peccato in Spiritum ſanctum, fluctuans tamen, & *Theodoreti* ſententiam haud omittens, qui putat, negari locum baptiſmati ſecundo & remiſſioni peccatorum per illud. De ſecundo nil certi habet. In dicto tertio vox *eam* ab eo refertur non ad pœnitentiam, ſed ad benedictionem partis primariam, quam *Eſavus*, licet fleret, haud potuerit impetrare. Sed quid impedit, quo minus locum exponamus hoc modo? Pag. 291. *Μετανοίας τόπον ἐχ ἔυρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτὴν, Eſavus locum non invenit pœnitentiæ*, non ſuæ, ſed patris, *licet cum lachrymis expeteret & efflagitaret illam.* Pater enim *Iſaacus* perſtitit in ſententia ſua, nec ipſum pœnituit benedictionis primariæ, ſemel in *Jacobum* collatæ. *Eſavus* eum haud potuit flectere, ut benedictionem illam primariam retractaret, eamque ipſi impertiret. In loco autem *Ebr. X, 26*, oſtenditur, Ebræis ad Judaiſmum relapſis, qua talibus, haud ſupereſſe in Judaiſmo ſacrificium vere piaculare. Locus porro *Cap. VI, 4, 5, 6*, ita fluit egregie: *Fieri per œconomiam Dei haud poteſt, ut Ebræi, ad Chriſtum adducti, ſimul ac relabuntur ad Judaiſmum, renoventur ad pœnitentiam, quamdiu ſunt & manent in eo ſtatu, ut cruci affigant ſibi filium Dei, & probro exponant.* Relapſi enim cogebantur diris Jeſum devovere, eumque appellare execrabilem, *Act. XXVI, 11, 1 Cor. XII, 3.* Conditio illa adjecta latet in vocibus *ἀναςαυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας.* Hac ratione tria illa loca difficillima aptiſſimum fundunt ſenſum, & extra omnes duriores expoſitiones ſunt poſita. Vindicat deinde Autor locum *I, 3*, a futilitate Socinianorum, ſiquidem ſtatim additur *v. 4*, Chriſtum eſſe angelis præſtantiorem & adoratione dignum. Addit porro, in loco *I, 5*, recte ad Chriſtum trahi vaticinium, *2 Reg. VII, 14*, prolatum de *Salomone*, ſi- 292. quidem *Salomo* fuit Chriſti typus. Locum *Cap. IX, 4*, ita extricat, ut putet, in arca exſtitiſſe urnam & virgam, ſed duntaxat ad tempus, quo arca in templum Salomonis fuerit 294. translata, ob *1 Reg. VIII, 9* & *2 Cor. V, 10*, ac *Joſephum Antiqu. Jud. VIII, 2.* Credit tamen, tutius dici, illas fuiſſe poſi-

Digitized by Google

poſitus in eodem loco, nempe tabernaculo *juxta* arcam, quemadmodum particula *ἐν* capiatur *Matth. XXI, 12, Marc. XI, 15, Jo. X, 23.* Tandem admittit ſententiam eorum, qui Epiſtolam ad Ebræos credunt primo ſcriptam eſſe Ebraice, deinde autem in Græcum converſam vel a *Luca*, ut habet *Clemens Alexandrinus* apud *Euſebium Hiſt. Eccl. VI, 14*, vel a *Clemente*, ut tradit *Euſebius III, 38.* Locum *Ebr. II, 3*, haud obſtare origini *Paulinæ*, ſolide ſatis demonſtrat. Ex Italia Epiſtolam eſſe ſcriptam, comprobat ex *Cap. XIII, 24*, incertus, an Romæ fuerit conſcripta. Apocalypſeos Autorem exiſtimat fuiſſe *Joannem* Evangeliſtam, in eo non ſatis ab errore ſibi cavens, quod perhibet, multos ex Lutheranis Apocalypſin recipere, in hoc a magiſtro ſuo deficientes. Nam *Lutherani* omnes Apocalypſin recipiunt, recepit eam *Lutherus* anno 1530 elapſo, tentavitque ejus expoſitionem, de reliquo autem Evangelicis magiſterium impoſuit nullum; hi enim Symbolis eccleſiæ veteris & recentioris peculiaribus, non ex ſcriptis *Lutheri* reliquis, ſunt noſcendi & æſtimandi. Fuiſſe quasdam partes *Marci*, *Lucæ*, & *Joannis*, a quibusdam in dubium vocatas, ſatis conſtat, e. g. Caput ultimum, illud *Lucæ XXII, 44*, & *XIX, 41*, ac hiſtoriam de adultera *Jo. VIII.* Vindicat illas Autor ſolide haud minus, quam docte. Cum vero *Matthæus XXVIII, 1*, tradiderit, Chriſtum *veſpere* reſurrexiſſe, *Marcus* contra *XVI, 1, valde mane, una Sabbatorum*, ipſe ſeſe cum *Hieronymo* ſatis torquet ad ſcrupulum hunc eximendum. At difficultas illa inſidet Vulgatæ; in Græco eſt nulla. Singulare profecto eſt, quod Autor affert, per vocem *veſpere* denotari *terminum noctis*, quæ cum cœlo albente eſt conjuncta. Epiſtolam *Abgari* ad *Jeſum* & *Jeſu* ad *Abgarum* eſſe ſuppoſititiam, luculentis oſtendit argumentis, inprimis chronologico. Addit tamen *pag. 317 : Hæc ſunt, quæ mihi, etſi non certo apocryphum, ſuſpectam tamen ſaltem, & quidem non modice, reddunt Epiſtolam Chriſti ad Abgarum. Quia tamen ſententiam proferre non auſim, rem in medio relinquam, ut quisque, perpenſis pro utraque parte motivis, ſententiam proferat, ut libuerit.* Epiſtolam Beatæ

Pag. 295. 296. 297. 304. 309 ſeq. 318.

Virginis ad Meſſanenſes ob decretum ſupremæ Inquiſitionis inter apocryphas refert, licet Jeſuita *Inchofferus* pro ea librum integrum repleverit, quem inſcripſit *Veritas vindicata*, a *Roccha Pyrrho*, Siculo, in *Notitia Sicilienſium Eccleſiarum* ſolide refutatum. Epiſtolam *Barnabæ* habet pro fœtu ſpurio. De Liturgiis Apoſtolicis ſic ſtatuit *pag. 339: Conſtat, ab Apoſtolis aliquas editas fuiſſe Liturgias. Dubium eſt, an illæ, quæ modo ſub eorum nomine proferuntur, ſint veræ ac genuinæ illorum, & non potius ſuppoſitæ.* Canones Apoſtolicos credit eſſe *Clemente Alexandrino* recentiores; Canones enim, teſte *Hieronymo*, conſcripti erant adverſus eos, qui errores Judæorum ſequebantur, quorum errorum in Apoſtolicis nulla fit mentio. Canon certe 47 *Cypriano* fuit ignotus. *Turrianum* & *Bellarminum* recte Noſter refutat, qui eos reputarunt pro genuino Apoſtolorum fœtu. Canones Antiochenos cenſet ſuppoſititios. Symbolum Apoſtolicum Apoſtolis originem debere, contendit. *Irenæum* compellat teſtem *Lib I Cap. 10 contra Hæreſes*, *Tertullianum de Præſcript. Cap. 37, 13*, *Hilarium Lib. I ad Conſtantium num. 3, 63, de Synodis*, & alibi, *Lucíferum Calaritanum ad Conſtantium Lib. II*, *Ambroſium ad Siricium Ep. 7 Lib. I*, *Cæleſtinum I* Papam, & Concilium Epheſinum. Res ipſa omnino eſt ab Apoſtolis, forma ab eorum diſcipulis, ita tamen, ut paſſim nonnihil fuerit ad Seculum IV vergens inſertum. *Deſcenſus* certe *ad inferos* ab initio in eo haud fuit lectus, ſed in voce *ſepultus* ſimul fuit, Noſtro judice, comprehenſus. Ni fallimur, ex eis argumentis, quorum indicavimus ſummas, ſatis ſuperque elucet maxima Eminentiſſimi Autoris eruditio, doctrina, & ampliſſima Theologiæ peritia, longe lateque patens, ne quid dicamus de acceſſionibus eis, unde, artis criticæ quoque per Italiam campos in dies lætius uberiusque excoli, ſatis licet cognoſcere. Nos certe illud haud habet male, quod *Tom. II pag. 183* in eccleſias noſtras, Babelicæ confuſionis nævo ex ipſius judicio notatas, ac verſionem *Lutheri*, fervidius invehitur, ſiquidem cum *Auguſtino* ad fontes Ebraicos & Græcos, a Deo ipſo recluſos, accedimus, quoties deverſionibus lis eſt. Fontes enim Deus per providentiam ſuam

Pag. 324.

347.

373 ſeq.

ſer-

ſervavit puros, teſtantibus primæ Eccleſiæ Patribus haud unis, ac ipſo *Ludovico Vive*, Hiſpano, conſentiente. Vulgatam ſuſpicimus, eamque *Lutherum* ſæpius ſecutum eſſe, inter omnes conſtat.

THE TRUE GOSPEL OF JESUS CHRIST aſſerted, &c.

h. e.

VERUM EVANGELIUM JESU CHRISTI aſſertum a THOMA CHUBB. Accedit brevis Diſſertatio de Providentia,

Londini, apud Thomam Cox, 1738, 8. Plag. 15½.

Non novum hoc eſt Syſtema, quod *Chubbius*, celebris in Magna Britannia Deiſta, compoſuit, & ſacræ civitati, vel invitæ ac recuſanti, obtrudere voluit Sociniana natio & univerſa Deiſtarum familia huic jam dudum favit Evangelio, quod nova arte interpretari, vel, ſi mavis, corrumpere atque infirmare, ingenioſus Autor molitus eſt. Præmiſſa ad Lectores Præfatione, ipſam exorditur pertractationem, quæ *XVII* in ſe continet *Sectiones*. In *Sectione I magnus* exponitur *finis*, quem Servator, in hunc veniens orbem, ante oculos poſitum habuit. Hic vero eſt *humanos ſalvare animos*, id eſt, homines præparare ad *favorem Dei*, deque hoc, & alterius mundi *felicitate*, eosdem certiores reddere, atque in tempore præcavere, ne ſibi *magnam* & *ultimam ſua culpa miſeriam* contrahant. Hic finis patet ex ſequentibus N. T. locis, *Matth. XVIII, 11, Luc. IX, 56, XIX, 10, Jo. III, 16, 17, V, 24, VI, 40, X, 10, XII, 47.* Atque huc unice *Chriſtiana* valet *revelatio*. *Sectione II viam* indicat, quam Jeſus Chriſtus iniit, eum, quem ante oculos poſitum habuit, finem conſequendi. Egit nimirum cum hominibus ea ratione, quæ *rebus creatis, libertate utentibus*, digna eſt. Commendavit iis etiam atque etiam ſeveram certarum *propoſitionum dogmaticarum*, prænotione *Deitatis* fultarum, conſiderationem contemplationemque. Quæ cum majoris ſint momenti, & cum cura omnino attendi mereantur; accidit, ut

Pag. 11
2.
4.
16.
17.

ut *bona nova* aut *Evangelium* nominentur Et, quoniam Jesus Christus *singulari quadam ratione* publicæ illas considerationi commendavit, ad hoc nimirum opus perficiendum *speciatim destinatas*, causa in promtu est, cur eædem Evangelium *Jesu Christi* dictæ sint. *Bene* item *fundata* persuasio de veritate horum principiorum practicorum dici-
Pag. 18. tur *credere* Evangelium, & *credere* in Jesum Christum. Et, qui *sic* credit, is ab eo *salvatum iri* perhibetur. Veritates hæ practicæ non nisi *tres* sunt, quas Christus fixas esse voluit. *Primo* requirit *conformationem mentium* ac *vitæ* ad æternam illam & immutabilem actionum regulam, quæ in ipsa *ratione* ac *natura* rerum, cujus compendiaria declaratio in verbo Dei scripto habetur, fundata est. Hac *unica* jubet hominem divinæ gratiæ & æternæ beatitatis participem fieri. *Deinde*, si homines hujus justissimæ legis *violatione* Deum ad *iram* provocarunt, tunc Christus his inculcat *pœnitentiam* & vitæ morumque *emendationem*, tanquam *unicum* & *securum* divinæ *gratiæ* ac *remissionis fundamentum*. Ac *tertio*, quo illæ veritates altius in animis imprimantur & infigantur, confirmat sancte, Deum constituisse *diem*, quo juste orbem judicare velit, & aut remunerari eos, qui dictæ
19. legi satisfecerint, aut punire, qui eam violaverint. Hæc est, si Cl. *Chubbium* audias, *verum Evangelium* Jesu Christi, & unica *via* ac *methodus*, qua *hominum mentes beaturus*
20 seq. *est*. Horum principiorum practicorum *primum* in *Sectione III* ex locis Novi Testamenti, *Matth. VII, 21-27, XIX, 16, 18, 19, Marc. X, 19, Luc. XVIII, 20, X, 25-28*, *alte-*
32 seq. *rum Sectione IV* ex dictis *Luc. XXIV, 46, 47, Marc. XVI, 15*, coll. *Es. I, 16, 17, Ezech. XVIII, 30*, & denique *tertium* in
38 seq. *Sectione V* ex oraculis *Matth. XXV, 31, Rom. XIII, 10*, confir-
43 seq. matur. *Sectio*, quæ sequitur, *sexta* planum facit, quid Evangelium hoc sit. Verum nimirum Evangelium haud est 1) *historica narratio rerum, quæ factæ sunt*, sive ipso Christo
46. autore, sive alio quocunque, nec 2) *singularis quadam opinio hominis alicujus privati*, ut S. *Joannis* & *Pauli*, qui multa ex suo ingenio dogmata protulisse dicuntur, ut *Jo. I, 1, 2, 3, Rom. XI, 10 seq.* Quo autem hoc, quod Cl. *Chubbius* nuntiat,

tiat, Evangelium magis commendaretur orbi, omnia, ut *Sectio VII* docet, pertentavit Servator. Hac quidem mente Pag. 51 seq.
1) *multa edidit miracula*, 2) *eximio exemplo suo* nobis præluxit, ac declaravit, quemadmodum mentes nostræ ac mores ad illam immutabilem, quæ in natura rerum fundata est, regulam confirmari debeant, duce *Sectione VIII.* Eodem quo- 55.
que consilio 3) *societates amicas, & familias amoris*, erexit, quo hæ *speciminis* loco essent, quanta hoc Christi Evangelium valeret virtute. Conf. in *Sectione IX* loca *Jo. XIII, 35.* 58 seq.
Matth. XX, 25. 26, 27. XXIII, 8, 9, 10. Harum porro describuntur officia in *Sectione X & XI.* Huc 4) pertinent *XII* 69 seq.
Discipuli, quos Servator in orbem misit, ut hoc Evangelium omnibus nationibus patefacerent; de quo *Sectione XII* 79 seq.
exponitur copiosius. Ad hunc, quem sibi Dominus, Cl. *Chubbii* judicio, proposuerat, finem omnia, quæ adhibuit, 101 seq.
media inprimis commoda & idonea erant. *Primo* quidem, indice *Sectione XIII*, ad *emendandum orbem* egregie comparata illa fuerunt. *Tum* vero in *Sectione XIV* demonstratur, hanc ipsam animorum emendationem *unicam* esse 112 seq.
viam, qua Christus *Salvator* eorum vere fieri *potuerit*. *Sectio XV* inquirit in causas, cur Evangelium, cum pri- 121 seq.
mum orbi patefieret, non ab omnibus in universum hominibus reciperetur. *Primo* quidem Judæi pariter ac 123.
Deorum cultores diuturno usu & consuetudine nimia sibi vitia acquisiverant. *Deinde* Evangelium Christi securi *radicem* arboris subjicit, hoc est, exactam flagitat moralem ab homine virtutem, divinam gratiam & veniam delictorum divinitus impetraturo. *Tertia* causa in *educatione* & *antece-* 127.
ptis opinionibus quærenda esse videtur. *Quarta* est *imperium* 129.
in mentes civium, quod nonnulli eorum rectores sibi arrogarunt. Cum his causis *quinta* socianda est, quam *commo-* 132.
da externa constituunt, quæ multi ex religionis Christianæ professione excerpere moliuntur. In *Sectione XVI* causæ 140 seq.
narrantur, cur Evangelium Christi nec in eorum animis, qui *nomine* istud *profitentur*, debitam suam exerceat efficacitatem. Huc referuntur *initio* dogmata de *imputata justi-* 142.

tia, de *meritoriis Jesu Christi perpessionibus*, de *valida ejusdem intercessione*. Quo loco Cl. *Chubbius* typos Veteris Testamenti, e. g. *Lev. XVI*, 21, 22, *figurativas* nominat *actiones*, quæ sane *literaliter* declarari nequeant. Infirmat etiam dictum S. *Pauli Hebr. X*, 4, planum facturus, per naturam fieri minime posse, ut sanguis peccata tollat. *Literalem* ergo *sensum* vult abjiciendum esse, & *figuram* recipiendam. *Satisfactionem* item Servatoris aspernatur, iisdem, quibus Sociniani, argumentis usus. *Deinde orthodoxa fides* in causa est, quæ mysteria de *Trinitate* & alia præscribit, quæ captum superant, & *catholicam*, ut loquuntur, *fidem* constituunt. Hac occasione Cl. Autor Trinitatem *contradictorium* & repugnans dogma non tecte, sed aperte, nominavit, & omnia reverenda sprevit mysteria, quia nullum in actione usum habeant. *Tertio* Evangelium Christi subvertit doctrina de *decretis absolutis*, *quarto* sententia de *fatali* & *inevitabili* humanarum actionum *necessitate*, *quinto* nimia erga *ritus & cerimonias* ac *positiva instituta* reverentia, quæ major, quam erga *moralia officia*, esse debere censetur, *sexto* nimia *erga Ecclesiam liberalitas*, quæ bona, & quæ moveri, & quæ non moveri possunt, in sacrum retulit ærarium, *septimo Christianismus a parentibus per Baptismum velut hæreditate acceptus*, *octavo confusio societatum*, *civilis* & *Christianæ*.

Pag. 147. 148. 152. 155. 159, 162. 159. 163. 164. 165. 167. 178. 180.

Restat *Sectio XVII*, eaque ultima, in qua universa certa ratio veritatum illarum practicarum, quæ in scripta Dei revelatione leguntur, non ex aliis, nisi ipsis rationis principiis, ducitur. Brevis, quæ adjuncta est, *Dissertatio* de *Providentia* potissimum *speciali* agit. Cl. Autor non negat, Deum posse, si quos *magnos* & *bonos fines* consecuturus est, *extra ordinem*, in cursu generalis providentiæ suæ, aliquid *immediate* efficere. Hoc vero in dubium vocat, Deum frequenter & pæne *continuo* miracula in orbe edere, sic, ut ad omnes & *bonas* & *malas* hominum *actiones* concurrat. Ut igitur id, quod contendit, efficiat, locos Novi Fœderis præcipuos, qui *specialem* hanc *providentiam* declarant, de industria infirmat, ut *Matth. VI*, 25, ubi conjicit, sancto Histo-

184. 196 seq. 209. 210. 214.

rico

rico aliquid memoria excidiſſe de oratione Domini, quia hanc formula cauſalis *διὰ τοῦτο* exordiatur, quæ ex antecedente quodam principio veluti *concluſio* ducatur. Jam *v. 24* cum *v. 25* minime cohærere contendit. Sed talpa cœcior eſt vir, qui lynceus videri cupit, elegantem & minime contortam non perſpiciens cohæſionem. Verba Domini enodabimus: *Servire Deo* idem eſt, atque *omnes actiones ſuas ad Deum referre*, tanquam ad primum & ultimum finem, *ſervire mammonæ* ſignificat *omnes actiones ſuas ad curas hujus vitæ conferre*; cujusmodi contentionem primus itidem finis hominum vanitati deditorum requirit. Phraſis *κυρίοις δουλεύειν* reſpicit morem *dominorum* Græcorum & Romanorum, quorum *ſervitia* mancipia erant. Jam vero horum erat officium, ut omnes & animi & corporis vires ſervitio herorum devoverent. Sic loco indicato *Deus & mammona* ſub hac *duorum dominorum* figura nobis ante oculos ponuntur, qui utrique omnes ſervorum vires ſibi conſecrari poſtulant. At non poteſt fieri, ut unus ſervus duobus ejusmodi dominis ſerviat, quorum alteruter rigoroſe ac ſevere exigit, ut ſuus totus ſit. Quodſi vero quis totus mammonæ eſſe, anxiamque ejus curam gerere, velit; hoc quidem ſervitio a Dei cultu abſtrahitur. Ex his perſpicua erunt verba Chriſti: *Vos non poteſtis & Deo & mammonæ ſervire. Quare ſervite ſoli Deo, nec anxiam mammonæ curam habete.* Ceterum Cl. *Chubbius* urget, & in hoc loco, & *v. 26 - 33*, nec non *Matth. X, 29, 30, 31*, item *v. 16, 17, 18, 21 - 32, princeps* a Domino *argumentum* ſuos *conſolandi* diſcipulos a *generali* peti *providentia*. Unde concludit: ergo *ſpecialis* providentia mera eſt præſumtio, quæ probatione indiget. Pag. 217. 220 ſeq. 225, 227. 229 ſeq. 233.

CHRISTOPHORI WOLLII, M. A. S. T. B. Diac. ad S. Thom. & Meridiani Concionatoris, Anglus falſum Evangelium nuntians, ſive breve Judicium de vero Evangelio Jeſu Chriſti, *libello, a THOMA CHUBB, Anglo, in lucem edito.*

Hacte-

Hactenus ſententias ſcriptoris enarravimus, officio, quo hic fungimur, ſatisfacturi. In votis haberemus, ut locus hic ejusmodi eſſet, ut in illis convellendis multi eſſe poſſemus. At, cum vota hæc noſtra, quo cadant, non habeant, paucis tantummodo verbis ignaros ejus, quam Cl. *Chubbius* ingenio ſuo luxurianti debet, ludificationis commonere, non alienum erit. Ab ejus *Diſſertatione*, in qua *ſpeciali providentiæ* bellum indixit, exorſuri ſumus. Quodſi Vir doctus in ratiocinandi arte non totus alienus eſſet, in hac *diviſione* providentiæ in *generalem* & *ſpecialem* fundamentum dividendi exploraſſet, ac, ſi operam hac in re perdidiſſet, alterum diviſionis membrum tunc jure ac merito proſcribere potuiſſet. Nos, cum illud ullo fine negotio indicare valeamus, ipſam quoque diviſionem non poſſumus non ſancte tueri. *Providentia* in ſe ſpectata eſt actus ille Dei, quo rebus a ſe creatis continuo proſpicit. Hoc autem fieri *duplici poteſt* ratione, vel *cauſas naturæ in ſua exiſtentia & vi efficiendi determinata conſervando*, vel *easdem ad finer ſuos ſpeciales, ab æterno itidem decretos, & in tempore obtinendos, dirigendo.* Prius ubi fit, hæc providentia *generalis*, ſin alterum, *ſpecialis*, dicitur. *Specialis* hæc vel eſt *extraordinaria*, ſeu *miraculoſa*, quam nobis Vir doctus non invitus concedit & largitur, vel *ordinaria.* Hæc rurſus vel eſt *aperta*, qua Deus cauſas naturæ ad ſpeciales fines ſuos tam aperte dirigit, ut homo intelligens earum rationes facile cernat, & *occulta*, qua Deus O. M. iisdem naturæ legibus, quas conſervat, ceu *mediis* ſive *iræ*, ſive *gratiæ*, utitur, vel ad *pœnam* hominis, vel ad *præmium.* Hac itidem *ſpeciali ordinaria*, eademque *occulta*, providentia cauſas naturales, aliter, atque divina voluntas fert, acturas, ad ſuam dirigit voluntatem. De hac igitur providentia oracula Servatoris, paulo ante recitata, explicari merentur. Hæc omnino *mirabilis* judicanda eſt, quia homo eam ignoraret, niſi Deus in patefactione ſua literis mandata amicos ſuos de ea certos eſſe juſſiſſet. Apoſtoli Domini a rebus ſuis domeſticis avocabantur, non poterant ſibi occare, nec ſerere, nec metere.

Ergo

Digitized by Google

Ergo Chriſtus de ſpeciali divina providentia ipſos certos eſſe volebat. Confirmabat illis, a Deo, ſingulari quadam cura, hominum facilium ac liberalium animos efficaciter impulſum iri, ut ipſis hujus neceſſitates vitæ ſuppeterent. Dei porro erat, hominum, qui capitales profeſſique XII-virorum hoſtes eſſent, cohibere mentes, conſilia, & manus, ne prædicationem Evangelii, vi ſanctis viris illata, impedirent, ipſosque, ante tempus conſtitutum, de vita tollerent. Reliqua taciti præterimus, non dubitantes, quin omnes, qui purgatam callent Philoſophiam, nobiscum ſeſe conjuncturi ſint. Nunc videndum, quid de *Chubbiano* religionis Chriſtianæ ſyſtemate ſtatuendum eſſe videatur. Qui, quid jam diu *Deiſtæ*, quid *Naturaliſtæ*, quid *Sociniani*, erroris opinione finxerint, exploratum habet, is ſine tripode omnia hujus ſyſtematis argumenta intelliget. Namque non novum illud eſt, ſed diu jamjam antiquatum, & identidem e tenebris in lucem revocatum. Iſtud autem nervis caret & artubus, quia non *innatum* eſt, ſed *illatum* ab homine, in rebus, ut videtur, theologicis plumbeo. Præjudicata, cui favet, hæc eſt opinio: Chriſtiana religio ab ea, quam ratio & Philoſophia docet, parum eſt ſejuncta. Hac mente adſcivit ex ſua Philoſophia hypotheſin aliquam, & ejus in ſacris literis veſtigia ſcrutatus eſt. Nec fruſtra laboravit, ſed ea invenit. Ad hanc retulit nonnulla ſanctiora oracula, quæ illi favere videntur. Cetera vero, quæ ipſi repugnabant & adverſabantur, ex S. Scriptura plane proſcriptum & amandatum ivit. Quod in ſacroſancto Codice pro ejus non militat hypotheſi, ſed eandem expelli & in exilium mitti jubet, iſtud enimvero *privatam* virorum divinitus actorum *opinionem* appellat, quæ in dubium jure vocetur. Cum igitur primum cognoſcendi principium neget; contra ipſum, hoc quippe negantem, ſanus nemo diſputare audebit. Namque hac ratione ſanus & naſum habens homo cum veſano & naſo carente congrederetur. Ingenio quidem valet, eique omnia, judicio vero parum aut nihil, dedit. Neſcit enim, quid ad naturam veræ contradictionis defæcata requirat

quirat Philoſophia. Exigit nimirum, præter alia, unum & eundem reſpectum terminorum, quo deficiente, non vera, ſed opinata tantum, hinc enaſcitur contradictio. Æternitas, exempli gratia, eſt attributum Dei eſſentiale. Deus vero eſt unus. Ergo unus Deus eſt æternus. Ergo, cum tres haud ſint Dii, nec tres erunt æterni, ſcilicet Dii. Sunt autem præterea in unica Dei eſſentia tres perſonæ, vel, ſi mavis, τρεῖς τρόποι ὑπάρξεως, qui divinam unicam conſtituunt eſſentiam, eamque ob cauſam divina etiam attributa, quæ ad unam Dei eſſentiam pertinent. Ergo ſingulæ tres perſonæ, quæ unum conſtituunt Deum, ſunt æternæ. Inde vero non ſequitur, ut tres ſint æterni Dii. Namque una eſt Dei eſſentia, & eidem uni Deo æternitas eſſentialis eſt. Id vero, quod in Deo trinum dicitur, ex notis perſonalibus diſtinctis, id eſt, *paternitate*, *filiatione*, & *ſpiratione*, ducimus. Harum reſpectu tres ſunt perſonæ, at reſpectu eſſentiæ unus eſt Deus. E. diverſus hic adeſt reſpectus. E. veluti nebula ficta diſſipata eſt contradicto. Æternitas enim eſt attributum eſſentiale unius Dei proprium. Unum vero Deum, præeunte S. Scriptura, tres conſtituunt perſonæ. Ergo recte dicimus: unus Deus eſt æternus, & tres perſonæ, quæ unum hunc Deum conſtituunt, ſunt æternæ. Hoc enim prædicatum perſonis non tribuitur ut nota perſonalis, ſed eſſentialis. Jam vero ſingulæ tres perſonæ unam divinam inter ſe communem habent eſſentiam. Quodſi æternitas non eſſet perſonalis, unicuivis perſonæ ſeparatim propria; tunc tres eſſent æterni, nimirum Dii. Atque hæc trinitas abſurda & a purgata aliena eſſet ratione. Verum ſacræ literæ ſapientius nos inſtruunt, quotquot in iis legendis omni, qua fas eſt, accuratione verſamur. Omnia nos credere jubent, Britannum Clariſſimum has aut parum legiſſe, aut nimis cito valere juſſiſſe. Qui ergo eruditum earum interpretem ſeſe præbere potuit? *Jo. Clericus* in *Art. Crit. Part. II Sect. II Cap. 2 §. 7, 8*, hanc interpretandi legem præſcripſit: *Cavendum, ne notiones noſtras mutuo* iis, quos interpretamur, *demus, deinde ex notionibus illis de*

eorum

eorum ſermone judicare. *Oportet veluti opinionum noſtrarum oblivi ſci, & quærere, quid illi ſenſerint.* Cl. autem *Chubbius* ſuas viris ſanctiſſimis divinationes, velut ex tripode fuſas, obtrudit, eos rodit, carpit, refellit, ubi cauſæ ſuæ deſperatæ ſerviturus ac ſuppetias laturus eſt. Quocirca inter malevolos *textus depravatores* & vafros verſutosque *cavillatores* non immerito refertur, quibus civis ejus acutiſſimus, *Jo. Lockius*, diem dixit in libro, *of human anterſtanding*, *Cap. II §. 12.* Quæ cum ita ſint, nec mirum eſt, quod *fundamentum & ordinem* ſalutis, *fidem* item *doctrinalem*, & *internam cordis fidem*, confundat, & quadrata ideo rotundis miſceat. Sola *moralia* quædam ex verbis Chriſti excerpſit, *dogmatica* vero partim omiſit, partim vero, majori ſtupore dicam, an malitia, ſprevit & contemſit. Poſſemus, ſi locus foret, κατ' ἀλήθειαν rationibus omni exceptione majoribus Virum coercere doctum, ſed liberales erimus, propria ſua ei principia relinquemus, tantum κατ' ἄνθρωπον cum ipſo diſputaturi, & tamen victoriam ablaturi. Ponemus, quod ſumtionis loco doctiſſimus *Chubbius* habet, dubio vacuum eſſe: omnis religio in eo ſita eſt, ut animos ſuos moresque homines ad Dei conforment voluntatem. Anne vero cum hoc præcepto illa myſterii plena dimicant dogmata? Fac, religionem noſtram ſacroſanctam in actione poſitam eſſe; nonne vero cauſis moventibus, tanquam calcaribus, egemus, quibus impellamur, ut vitam Deo probatam agamus? Nullæ vero exſtant his efficaciores: Chriſtus mediatoriam ſuam nobis donat juſtitiam, pro nobis pœnam & temporariam & æternam perpeſſus eſt, pro nobis Deo ſatisfecit, pro nobis apud Deum deprecatur. Is, qui tanta nobis curavit beneficia, eximio nos complectitur amore. Jam vero Deus hic eſt, qui tam inſigniter de nobis promeritus eſt. Ergo Deus ex omnibus viribus redamari meretur. Ergo Deus omnino digniſſimus eſt, ad cujus voluntatem nos totos conformemus. His cauſis, quibus nil efficacius movet animos, excellentem Chriſti morum doctrinam orbat Vir eximius, qui in Deiſtarum maluit, quam in Chriſti, caſtris militare. Deus

eſt Autor intellectus humani. Hunc ipſe certis ſepſit limitibus ac terminis. Dedit eum ad veritatis cognitionem, &, quoniam deſcriptus eſt terminis, finibus carere nequit. Ergo nec humana veritatis cognitio infinita eſſe poteſt. Omnia vero, quæ humanæ cognitioni patent, *clara* eſſe debent, idque vel *ex toto*, vel *ex parte*. *Ex toto* clarum illud eſt, cujus & *exiſtentiam* & *eſſentiam*, ad quam & *modus*, quo aliquid fieri poteſt, pertinet, cognitam habemus. *Ex parte* vero clarum eſt, cujus non niſi *exiſtentiam* novimus, *modus* vero nos fugit. Ad *res ex parte claras* referenda ſunt *myſteria revelationis*, quæ ejusmodi ſunt omnia, ut credi poſſint, quia *claritatem* habent *exiſtentiæ* ac *poſſibilitatis*, quamvis, ſicut *myſteria rationis*, *modi* careant *claritate*. Ejus autem generis dogmata in religionem optime quadrant, quia libertati humanæ inprimis ſerviunt. Dogmata ex toto clara *ſcimus*, non *credimus*. Quod *ſcimus*, illud pro vero habere cogimur, nec contrarium recipere noſtræ relinquitur libertati. Bis duo conficiunt quatuor. Hoc ſcimus. Ergo liberum nobis haud eſt, ut credamus, bis duo ſimul & quatuor & ſex eſſe. Scimus item, triangulum non niſi unicum rectum in ſe continere angulum. Nam omnes tres anguli ſimul ſumti non niſi 180 continent gradus, & omnis rectus angulus gradus 90 habet. Duo igitur recti anguli jamjam bis 90, id eſt, 180, continent gradus. Ergo tertio angulo nullus omnino gradus reliquus eſſet. Itaque fieri non poteſt, ut credamus, rem huic contrariam veram eſſe, in triangulo nimirum binos rectos reperiri angulos. Scita ſi religioſa ſic ex toto clara eſſent omnia; coactio quædam locum haberet in religione. Quare divina decrevit ſapientia doctrinas ſaltem *credibiles*, hoc eſt, *ex parte claras*, humanæ commendare cognitioni, a quibus nec naturalis religio vacua eſt. Sciſne tu, vaferrime *Chubbi*, quomodo Deus ens a ſe ſit? quomodo orbem creaverit & conſervet? quomodo prima naturæ principia ex nihilo effecerit? quomodo infinitas, quæ in Deo & ejus attributis elucet, comparata ſit? Ex his ſumtionibus, quas purgatæ debemus rationi,

rationi, hoc ducimus corollarium: ergo myſteria & religione digna ſunt & homine, libertate utente, in quem cadit religio. Sed myſteria ſunt a rebus *incognitis* & *abſurdis*, quæ a ratione abhorrent, accurate ſecernenda & ſegreganda. Illæ enim, quia nobis notæ minime ſunt, ſub noſtram non cadunt cognitionem. Hæ vero, quoniam ſunt ideæ repugnantes, ab intelligentia humana ſemotæ ſunt. Myſteria vero inter has media ſunt, propterea quod ex parte obſcuritate laborant, ex parte vero debita ſplendent luce. Imperfectio huic mortali vitæ tam propria eſt, ut ab ea ſeparari minime poſſit. Et per ſe fieri non poteſt, ut in eſſentiali hominis imperfectione cognitio perfecta locum ſibi vindicet. E. inſulſus ille & inficetus homo eſt, qui Deum vult impoſſibilia efficere. Namque perfectam hominis cognitionem hac in vita reddere, æque minus fieri poteſt, quam efficere, ut bis duo denarium conficiant numerum, aut ut triangulum ſit quadratum. E. myſteria a religione Chriſtiana, dum in hac vita manemus, abeſſe nequeunt. Cultus Veteris Teſtamenti typicus erat. In hoc vero nihil equidem perſpicio abſurdi, quicquid rei cujusdam futuræ imago & umbra erat. Itaque *literalis ſenſus* in explicatione cerimoniarum Leviticarum ubique recipiendus eſt, ſed *typicus*, propter rem adumbratam ſignatamque, ex comparatione Novi Teſtamenti cum illo conſociari meretur. Ut multi ſunt in hoc exili libello paralogiſmi, ita hunc inprimis reperimus: *Fallacia* admittitur *a dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter.* S. Paulus *Hebr. X, 4*, hoc tantum negat, *ſanguinem taurorum & hircorum ea propria valere virtute, ut auferre peccata poſſit.* In tot locis vero S. Scripturæ *ſanguini animalium vis typica & relativa*, *Chriſti* autem *ſanguini vis antitypica & propria*, vindicatur. Innocentem punire, qui nullum admiſit ſcelus, ac ſi quod re vera patraſſet, juſtitiæ, fateor, & æquitati repugnat. At vero uni innocenti, ſine ullo ejus damno, totius orbis imputare pœnas, ut eas quidem expiet in commodum ac ſalutem univerſi hominum generis, id quidem ejusmodi eſt, ut, ſi rem

bene putes, nihil habeat injuſti aut iniqui. Nullus non homo ipſo jure naturæ devinctus eſt, ut alterius, multoque magis plurium, ſi poteſt, avertat incommoda. Magis ad hoc devincitur, ubi nullum verum in ſe inde redundat detrimentum. Cur itaque Chriſtus pro genere humano *ſatisfacere* non potuerit, propitia & ſecunda æquitate, cauſam me præterire, ulla ſine ambage præ me fero. Unicum hoc erat medium, fines primæ creationis amiſſos reſtituendi. Namque homines debebant *in tempore* αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρέσθαι, *Hebr. IX, 12.* In tempore finito infinitas perpeti pœnas, ſupra vires erat hominum. E. ad hoc perficiendum & Deus & homo requirebatur; homo quidem, qui pati poſſet, & Deus, qui infinita virtute ſua naturam humanam ſuſtentaret, ut vim æternarum pœnarum intenſivam perferre poſſet. Hæc ſunt genuina *veri Evangelii* Jeſu Chriſti fundamenta. Hæ ſunt *poſitivæ* veritates, ſine quibus Chriſtiana morum doctrina conſiſtere nequit. Hujus etenim ſcita ceu corollaria ex illis, ut principiis, ducuntur. Vera *fidei* principia neceſſaria ſunt ad actionem. *Falſa* enim *fides*, quæ præjudicatas amat opiniones, impedimentum actionis eſt certiſſimum. His explicatis, reliquum eſt, ut hoc ſciſcam: Evangelium *Chubbianum* eſt ingenioſa quorundam ſcitorum, & philoſophicorum, & theologicorum, conjunctio, in qua verus & realis nexus deſideratur, & præcipua patefactæ religionis capita omittuntur: Huic adverſatur verum S. Scripturæ ſyſtema. E. hoc falſum eſt Evangelium, & Autor, qui iſtud nuntiavit, ſuo quodam jure dignus eſt, in quem *duplex anathematis fulmen* conjiciatur, *Gal. I, 8, 9.* Jam verum Chriſti Evangelium, hoc eſt, totum religionis Chriſtianæ ſyſtema, & dogmaticum, & morale, breviter connectam, & velut in tabula repræſentabo. Nec phraſes ejus ex proprio ingenio, *Chubbii* exemplo, verum ex ipſo, ſicut erudita explanandi ars poſtulat, enodabo ſyſtematis ſacroſancti vinculo & cohæſione. Eſto finis adventus Chriſti in carnem σῶσαι, *ſalvare hominum animos.* Jam autem quæritur, quomodo Chriſtus ille ſit ὁ σωτὴρ, ſive Salvator. Reſpondetur: Chriſtus eſt αἴτιος τῆς αἰωνίου σωτηρίας

Digitized by Google

ρίας ἡμῶν *Hebr. V, 9.* E. ἡ σωτηρία eſt *effectus* J. C. tanquam *cauſæ efficientis.* Sed nunc oritur quæſtio: quamnam Chriſtus viam inierit hanc efficiendi ſalutem. S. Scriptura nobis reſpondet, iſtud factum eſſe ita, ut *ſanguine ſuo*, ſeu, quod idem eſt, *morte ſua cruenta*, ſalutem nobis acquiſiverit, *Act. XX, 28*, eo quidem conſilio, ut eam nobis partam donet *Rom. VIII, 32.* Qui vult finem, debet etiam velle medium, quo fine potiatur. Medium hoc loco unicum eſt *fides in Jeſum Chriſtum*, hoc eſt, certa animi fiducia, Chriſti ſanguinem eſſe meum, *Rom. III, 24, 25, Gal. II, 20*, Chriſti mortem eſſe meam, Chriſtum eſſe cauſam ſalutis meæ, cum præſentis, tum futuræ. Ad hanc fidem nemini adulto pervenire licet, niſi *prævia pœnitentia.* E. ejus, qui fidem adipiſci cupit ſalvantem, eſt, ut ante *pœnitentiæ* ſuorum ducatur ſcelerum. Tum conſequitur *fidem & veniam peccatorum*, *Luc. XXIV, 47*, & ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς, *Matth. XI, 29*, una cum omnibus bonis & gratiæ & gloriæ. Sed, qui dicit, *ſe per fidem* tam magna dona & beneficia nactum eſſe, ejus omnino requirit officium, ut minora hujus orbis bona minus amet, & peccata, quæ his ipſum orbant; cane pejus & angue fugiat. Atque hac ratione *majora* illa bona hominem, qui ea poſſidet & percipit, monent ac impellunt, ut toti, qua nil excellentius cogitari poteſt, morum doctrinæ, a Domino præſcriptæ, libenter, parate, alacriterque, ſatisfaciat. Atque in hac *veræ fidei*, quæ in animo ſalutariter emendato ſedem fixam conſtituit, *activitate*, hominis eſt credentis, ut *perſiſtat* ac *perſeveret*, dum ex hoc hoſpitio in æternum recipiatur domicilium, *Matth. XXIV, 13, Apoc. II, 10.* Interea *præſenti* perfruitur *beatitate*, quæ in *venia peccatorum*, inprimisque ἀναπαύσει τῆς ψυχῆς, poſita eſt. Namque *duplex* in homine *ſtatus* ſpectari poteſt, & *præſens* & *futurus.* E. *duplex beatitas* & *temporaria*, quæ eſt finis Domini *reſpective extremus*, in hac nimirum mortalitate, & *æterna*, quæ eſt *finis* hominis *abſolute ultimus*, eamque ob cauſam omnes perfectionis numeros habet. Qui medium, id eſt, fidem, in tempore non acceptat & ſervat, is homo neutrum

con-

conſequitur finem, idque ſuo vitio. Qui vero hoc medium amplectitur ac tenet, is utriusque finis particeps redditur. Hujus Jeſus eſt *Salvator*, & ſi *acquiſitionem*, & ſi *donationem*, ſpectes. Is enim efficit unus, ut *finem fidei*, σωτηρίαν ψυχῶν, *1 Petr. I, 9*, auferat. Hoc unum eſt verum ac genuinum Scripturæ S. ſyſtema. Namque omnia & Veteris & Novi Teſtamenti oracula cum eo facile, & ſine ulla contorſione, cohærent. Ergo hoc eſt *verum Evangelium* Jeſu Chriſti, voce in latiori ambitu accepta. Cum hoc vero arctiſſimo nexu myſteria, quippe quæ fidei objectum conſtituunt, copulata conglutinataque ſunt. E. Vir doctus *cavillatorem* ſe præbuit vafrum ac verſutum, ſacras literas ſcrutantem, verum, ut aper vineam ſolet, proculcaturum, dum myſteria ridet, & cum *Æſopi fabulis* confert ac contendit, immo, majorem monendi vim in his, quam in myſteriis fidei, ineſſe imprudenter, præ ſe tulit. Vellem equidem, ut eam *Æſopi* fabulam perlegat homo, quæ de muribus agit, quæ conſilium ceperant felibus tintinabulum alligandi. Finis, quem habebant mures, clarus iis erat. Propoſuerant ſibi, ſe celeriter, ubi feles tinnulas audituri eſſent, fuga ſalutem petituros eſſe. At vero neglexerant mures hanc conſiderationem, num feles expectaturæ ſint, nec ne, propoſitam tintinnabuli alligationem. Cum igitur medium fini obtinendo minus par & ſufficiens eſſet; ineptum, ridiculum, & inficetum, hoc erat conſilium. Autor, contra quem arma ſumſimus, ex hac fabula hanc ducat ſententiam, ſe non majorem, quam in mures cadentem, habere ſagacitatem. Vult enim toti ſacræ civitati novum aliquod, ut verum, Jeſu Chriſti Evangelium obtrudere. Hunc clarum ſibi propoſuit finem. Sed medio uſus eſt obſcuro & parum ſufficiente. Namque primaria Evangelii Chriſti capita rejicit & omittit, & cetera, quæ per ſe ipſa ſpectata vera eſſe poſſunt, extra connexionem compilat. Brevi: Evangelium nuntiat, quod & aridum, & ejusmodi præterea eſt, ut dicta Scripturæ ei adverſentur. Evangelium nuntiat, quod nemo ſanus recipere poteſt, quod non niſi ſui furfuris & malæ notæ hominibus

nibus, hoc eſt, iis, qui nihil rectæ rationi, per veram Dialecticam cultæ, omnia vero ingenii vafritiei, tribuunt, & *eminentiam* Chriſtiani dogmatis non intelligunt, ex animo probatur. Hi erunt fere, quibus facilis & elegans Doctiſſimi *Chubbii* dictio, ac plauſibilis tractandi ratio, verba dare poteſt, quos S. *Petrus ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτους 2 Ep. III, 16,* nominavit, ceteros vero non item, qui repugnantes ſanctiores locos in promtu habent. Cuicunque vero Evangelio vetuſtiſſima Scripturæ S. teſtimonia repugnant, illud non eſt verum, ſed falſum. *Chubbianum* Evangelium ita eſt comparatum, per ea, quæ hactenus demonſtravimus. E. *Chubbianum* Evangelium eſt falſum. Q. E. D.

JO. RUDOLPHI ENGAU, J. U. D. ET P. P. in Acad. Jenenſi, Elementa Juris Canonico-Pontificio-Eccleſiaſtici, ex genuinis fontibus deducta, ad fora Germaniæ, tam Pontificiorum, quam Proteſtantium, accommodata, atque commoda Auditoribus methodo adornata.

Jenæ, ſumtibus viduæ Crœckerianæ, 1739, 8.
Alph. 2 plag. 7½.

Qui ornate prorſus ſolideque Germanicas leges & Criminalia inſtituta in compendium redegit, *Jo. Rudolphus Engavius*, Jenenſis JCtus, ad alias quoque Juris diſciplinas ſymbolam collaturus ſuam, Elementa Canonici Juris, tam Pontificii, quam Proteſtantium Eccleſiarum, eadem dexteritate pariter ac felicitate ſuperiori anno abſolvit. Exſtant in hanc Juris partem immortalia *Juſti Hemingii Bœhmeri* merita, quæ quamvis ſuperare non in animo habuerit *Engavius*, id tamen ſtrenue egit, ut, quæ ab illo copioſe & magno cum apparatu ſcientiarum fuere tradita, breviter & concinne repræſentaret. Leges, quas ſibi in componendo hoc Opere ſcripſit, huc ferme redeunt, ut 1) brevis, nec tamen obſcurus, eſſet, 2) ut ſingula Juris, tam Pontificii, quam Proteſtantium Eccleſiaſtici, capita ex legitimis fontibus ſuis derivaret, 3) ut Canonicas leges cum ſanæ rationis dictamine & ſacro Codice componeret, 4) ut temperamentum per Concordata Præf.

Germanicæ nationis conciliatum indicaret, 5) ut, quæ vel retenta ſunt ab Evangelicis, vel rejecta, diſcerneret, 6) ut arcanas Papatus artes patefaceret, 7) ut in antiquatis & obſoletis Eccleſiarum inſtitutis explicandis parcior eſſet, originemque, progreſſum, & fata, inſtitutorum Eccleſiæ tribus modo verbis attingeret, 8) ut ſtatum religionis in Germania, &, quæ inde pendent, jura quam accuratiſſime delinearet, nec communionum ulli plus juſto faveret, 9) ut diſſenſus ſuos modeſte proponeret, nec in ullius juraret verba magiſtri, 10) ut voces ambiguas & variæ ſignificationis evitaret, 11) ut trituræ forenſis quidquam ubivis adderet. Methodum ſelegit, quamvis non mathematum doctoribus ſolennem & ſcientificam, at perſpicuam tamen, & Auditorii ſui ſtudiis accommodatam. Tradit autem in *Prolegomenis* Cap. 1 *de Religione & Eccleſia in genere;* Cap. 2 *de Religione & Eccleſia Judaica;* Cap. 3 *de Religione & Eccleſia Chriſtiana, quam quidem* Membro 1 *ex inſtitutis Pontificiis,* Membro 2 *ex mente Proteſtantium,* Membro 3 *ex natura conditionis in Germania,* metitur; Cap. 4 *de Legibus Eccleſiaſticis, tam generatim, quam in ſpecie Germanicis;* Cap. 5 *de Jurisprudentiæ Eccleſiaſticæ neceſſitate, utilitate, ac ſubſidiis,* Liber I, Hierarchiæ ſacræ dicatus, agit Tit. 1 *de Chriſtianorum vita, varioque ſtatu,* Tit. 2 *de Clericorum vita, ordinibus, & functionibus in genere,* Tit. 3 *de Pontifice,* Tit. 4 *de Epiſcopis, & variis ordinibus illorum,* Tit. 5 *de Presbyteris,* Tit. 6 *de Diaconis & Subdiaconis,* Tit. 7 *de Canonicis,* Tit. 8 *de Monachis,* Tit. 9 *de Abbatibus,* Tit. 10 *de ſacris Ordinibus equeſtribus,* Tit. 11 *de Fœminis eccleſiaſticis,* Tit. 12 *de Legatis,* Tit. 13 *de Chorepiſcopis,* Tit. 14 *de Archipresbytero & Presbytero pœnitentiario,* Tit. 15 *de Archidiacono,* Tit. 16 *de Officialibus & Vicariis generalibus,* Tit. 17 *de Parochis,* Tit. 18 *de Canonicorum reliquorumque Clericorum vicariis,* Tit. 19 *de Coadjutoribus,* Tit. 20 *de Senatu Eccleſ.* Tit. 21 *de iis, penes quos ſede vacante vel impedita eſt regimen,* Tit. 22 *de qualitatibus ad ſtatum eccleſiaſticum neceſſariis,* Tit. 23 *de qualitatibus Ordinum diverſorum,* Tit. 24 *de electione,* Tit. 25 *de poſtulatione,* Tit. 26 *de confirmatione,* Tit. 27 *de nomina-*

tio-

Digitized by Google

tione & præſentatione, Tit. 28 *de jure devolutionis*, Tit. 29 *de ſtatu eccleſ. in genere conferendo*, Tit. 30 *de Baptiſmo*, Tit. 31 *de confirmatione*, Tit. 32 *de tonſura*, Tit. 33 *de ordinatione*, Tit. 34 *de conſecratione*, Tit. 35 *de pallio*, Tit. 36 *de receptione Canonicorum, monachorum, & monialium, itemque de Abbatum & Abbatiſſarum benedictione*, Tit. 37 *de ordinatorum receptorumque liberalitate*, Tit. 38 *de modis reddendi ſedem vacantem & eccleſiam viduam*, Tit. 39 *de renuntiatione*, Tit. 40 *de tranſlatione*, Tit. 41 *de majoritate & obedientia*, Tit. 42 *de Clericorum juribus ac privilegiis*, Tit. 43 *de Parochianis*. Liber II, qui *de jure rerum* ex mente Canonum tractat, diſpicit Tit. 1 *de rebus eccleſ. in genere*, Tit. 2 *de verbo divino*, Tit. 3 *de Sacramentis generatim*, Tit. 4 *de Sacramentis, quæ iterari nequeunt*, Tit. 5 *de Sacramento pœnitentiæ*, Tit. 6 *de Sacramento Altaris*, Tit. 7 *de extrema unctione*, Tit. 8 *de matrimonio*, Tit. 9 *de ſponſalibus*, Tit. 10 *de ſponſionibus ſponſalium*, Tit 11 *de matrimonii & ſponſalium diſſolutione per allegationem nullitatis, divortium, ac repudium*, Tit. 12 *de matrimonio inſtaurato*, Tit. 13 *de ſecundis nuptiis*, Tit. 14 *de Liturgia*, Tit. 15 *de diebus dominicis ac feſtis*, Tit. 16 *de eccleſiis, earumque exſtructione & reparatione* Membro 1, *de conſecratione & reconciliatione* Membro 2, *de ſubſelliis* Membro 3; Tit. 17 *de Cœmeteriis*, Tit. 18 *de ſepultura eccleſ.* Tit. 19 *de religioſis domibus, inprimis monaſteriis* Membro 1, *& hoſpitalibus* Membro 2; Tit. 20 *de piis corporibus*, Tit. 21 *de bonis eccleſiaſticis*, Tit. 22 *de decimis*, Tit. 23 *de primitiis & oblationibus*, Tit. 24 *de beneficiis, ſeu præbendis*, Tit. 25 *de libera beneficiorum collatione*, Tit. 26 *de neceſſaria collatione eorundem, quippe quæ vel per papales expectativas & mandata de providendo* Memb. 1, *vel per nominationes regias* Memb. 2, *vel per præſentationem a patrono factam* Memb. 3, *vel per inſtitutiones* Memb. 4, *ſolet conciliari*; Tit. 27 *de pluritate beneficiorum*, ubi & Memb. 1 *de Commendis*, & Memb. 2 *de unione beneficiorum*, tractatur; Tit. 28 *de oneribus beneficiorum*, qualia ſunt *penſiones & cathedratica*, Tit. 29 *de commendaturis*, Tit 30 *de præſtimoniis, ſeu ſtipendiis*, Tit. 31 *de honorariis & ſportulis*

nalis Clericorum, Tit. 32 *de reditibus Vicariorum*, Tit. 33 *de ædibus, agris, & ſylvis Clericorum*, Tit. 34 *de anno deſervito & gratiæ*, Tit. 35 *de bonis Clericorum*, Tit. 36 *de teſtamentis*, Tit. 37 *de contractibus Eccleſiæ*, in ſpecie *mutuo* Memb. 1, *emtione venditione* Memb. 2, *permutatione* Memb. 3, *precariis* Memb. 4, *feudis* Memb. 5, & id genus ceteris Memb. 6. Liber III, Jus criminale Eccleſiaſticum complectens, exponit Tit. 1 *de delictis Eccleſiaſticis in genere*, Tit. 2 *de ſimonia*, Tit. 3 *de infidelitate, tam Judæorum* Memb. 1, *quam paganorum* Memb. 2, Tit. 4 *de hæreſi*, Tit. 5 *de ſchiſmate*, Tit. 6 *de apoſtaſia*, Tit. 7 *de delictis ſanguinis*, Tit. 8 *de delictis carnis*, Tit. 9 *de furtis*, Tit. 10 *de falſis*, Tit. 11 *de propriis Clericorum delictis*, Tit. 12 *de pœnis eccleſiaſticis in genere*, Tit. 13 *de pœnitentia publica*, Tit. 14 *de excommunicatione*, Tit. 15 *de interdictis*, Tit. 16 *de pœnis Clericorum propriis*. Liber IV formam proceſſus canonicam ſiſtit, & agit Tit. 1 *de jurisdictione eccleſiaſtica*, Tit. 2 *de judiciis eccleſiaſticis*, Tit. 3 *de judice, tam ordinario, quam delegato*, Tit. 4 *de qualitatibus judicum*, Tit. 5 *de arbitris*, Tit. 6 *de litigantibus, quique ipſos repræſentant, advocatis, procuratoribus, & ſyndicis*, Tit. 7 *de proceſſu ordinario, ſpeciatim de libello*, Tit. 8 *de citatione*, Tit. 9 *de exceptionibus peremtoriis*, Tit. 10 *de litis conteſtatione*, Tit. 11 *de exceptionibus dilatoriis*, Tit. 12 *de confeſſione*, Tit. 13 *de probatione*, Tit. 14 *de teſtibus*, Tit. 15 *de inſtrumentis*, Tit. 16 *de jurejurando*, Tit. 17 *de inſpectione oculari*, Tit. 18 *de præſumtionibus*, Tit. 19 *de reprobatione*, Tit. 20 *de probatione ad perpetuam rei memoriam*, Tit. 21 *de probationum effectibus & colliſione*, Tit. 22 *de ordine cognitionum*, Tit. 23 *de ſententia*, Tit. 24 *de executione*, Tit. 25 *de appellatione*, Tit. 26 *de reconventione*, Tit. 27 *de contumacia, illiusque pœnis*, Tit. 28 *de ſequeſtratione*, Tit. 29 *de variis proceſſus ſummarii generibus*, Tit. 30 *de variis crimina examinandi modis*. Acceſſit in fine Index rerum & verborum locupletiſſimus. Ceterum Conſultiſſ. *Engavio* vitam vigoremque ex animo comprecamur, quo & multis modis de re publica ac literaria bene mereri, & inprimis, quas in Præfatione Elementorum ſuo-

rum

rum spondet, *Juris Canonici-Pontificio-Ecclesiastici Antiquitates* propediem cum civitate erudita communicare queat.

JACOBI HENRICI BORN, D. DE JURE Stapulæ & Nundinarum Civitatis Lipsiæ Commentarius. Editio secunda auctior.

Lipsiæ, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1739. 4.

Plag. 20.

Ne in solo Antiquitatum, politiorisque Jurisprudentiæ, studio, cujus jam ab aliquot inde annis non unum edidit perpulchrum specimen, excellere videretur Consultissimus Autor, de quo valet *Horatianum* illud:

Fies nobilium tu quoque Fontium,

illustrando urbis patriæ Juri manum nuper felici successu admovit, selectoque gravi, nec digne satis a quoquam pertractato, de Jure Stapulæ ac Nundinarum civitatis Lipsiensis, argumento, insignis in Jure quoque Germanico doctrinæ laudem ex JCtorum cathedra bis reportavit. Ut tamen hic a veteribus suis deliciis abstineret plane, impetrare a se nobilioris ingenii Autor minime potuit, sed in *Dissertatione priori*, (*duabus* enim distinguitur elegans libellus,) complura, non ubivis obvia, ex Græcis, Romanis, patriisque antiquitatibus præmisit, quæ Opusculo jam satis polito ornamentum majus lucemque clariorem conciliant. Nunc illud, ampliori rerum selectissimarum apparatu, Indiceque, auctum, denuo comparet, &, ut publicos nos laudatores habeat, jure quodam suo exigit, quod tanto peragere lubentius studemus, quanto præclariorem his Annalibus nostris operam ipse literatissimus *Bornius*, de libris præstantioribus docte suaviterque dicendo, præstare solet. Paucis igitur, Lector, quid requirendum hic tibi sit bonarum rerum, accipe. In *Dissertatione prima* de præsidiis commerciorum apud Græcos, itemque apud Romanos, tum de commercio cum peregrinis, & mercaturæ in urbe Roma existimatione, exponitur. Non levem illam fuisse, ex quodam *Tullii* loco probat Cons. Autor, nec in *l. 3 C. de Commerc. & mercat.* nobilibus ideo interdictam fuisse mercaturam contendit, quod eadem deroget nobilitati, sed ne privati homi-

Diss. I §. 2, 3, 4.

nes ablata ſibi conqueri poſſent ſortis ſuæ præſidia, inque *l. 6 C. de Dignitat.*, qua recenſentur, quibus ad honores adſpirare non licet, *ultimum* tantum *negotiatorem* excludi
§ 5, 6. putat, merces viliores ſordidasque vendentem. In antiqua e contrario Germania, qualem *Tacitus* deſcripſit, nullum fere commerciis pretium ſtatutum. Sub Francorum demum imperio Mercurius caput extulit. Certe *Carolus M.*, ſummus mercaturæ fautor, inter Saxones mercaturam, quibus potuit, præmiis excitavit. Commiſit hoc negotium, ut alia plura, Miſſis Dominicis, ad quorum ſpectarunt curam vectigalia, cenſus, tributa, quæ in mercatu penduntur.
7. Lætiora mercaturæ incrementa dedit *Henricus I*, Imperator, quem urbibus condendis amplificandisque faviſſe, ac efficiſſe, conſtat, ut in illis haberentur mercatus. Promota deinceps fuit commerciorum ſecuritas per *Treugas Dei*,
8, 9. & pacis publicæ conſtitutiones. Quænam autem in Imperio R. G. circa commercia generatim ſtatuta, & an ſpeciale quoddam Emporii jus detur, ac porro quid
10. jus ſibi Geranii velit, erudite diſquirit Conſultiſſimus Autor. Quo facto, de nundinis diſſerit, illarum diviſionem, qua vel privatæ ſint, vel ſolennes, memorans, & a Germanis has ea propter vocari *Meſſen* obſervans, quoniam
11. antiquitus diebus feſtis, peracto Miſſæ ſacro, inchoari mercatus conſueverint. Stapulæ nomen ab antiqua Germanorum voce *Stapel* deducit, quæ ſtruem indicat, ita cumulatam, ut res una ſuſtineat alteram. Inde ad commercia cœpit applicari vario ſignificatu. In ſenſu tamen proprio notat *jus*,
12. *ſeu privilegium, vi cujus mercium vectores ad certam urbem appellere, ibique merces exonerare, tenentur.* Illud ipſum jus videtur, ut multa alia, inter Germanos tacitis invaluiſſe ſucceſſibus, nec uno omnes modo id impetraverunt urbes, quæ Stapula gaudent. Aliæ primum eam acce-
13. perunt Imperatorum beneficio; aliis diuturnus uſus profuit, aut Principum territorii privilegia. Qua vero occaſione,
14, 15. quo tempore, quibus titulis, Nundinas & Stapulam obtinuerit Lipſienſis civitas, non una eruditorum opinio eſt. Falluntur, qui a privilegio demum *Friderici III*, Imperatoris, eas repe-

Digitized by Google

repetunt; falluntur etiam, qui Hala, aut Martisburgo, migrasse Lipsiam commercia credunt. Eam potius longo usu, §. 16.
& possessione per tempus immemoriale continuata, jura isthæc tueri, docet præstantissimus Autor, commemorans simul de ipsa urbis origine, quæ ipsa quo obscurior est, eo certiorem a tempore *Conradi*, Misniæ Marchionis, urbis habemus historiam, eoque frequentiora simul commerciorum vestigia 17.
deprehendimus. *Otto Dives* nundinas post Festum Paschatos & S. Michaelis instituit, quibus eas, quæ post Januarias Calendas celebrantur, adjecit *Fridericus Placidus*, Elector. Commerciis, jam auspicato constitutis, accesserunt *Friderici* 18.
III & *Maximiliani I* privilegia, de exercendis nundinis data, quæ subsequentes deinceps Imperatores, & novissime sacratissimus *Carolus* VI, clementissime rata habuerunt. Qui 19. 20.
Stapulæ Lipsiensis ambitum imminuere studuerunt, vel ipsam Stapulæ ac Nundinarum prærogativam Lipsiæ dubiam reddere postea voluerunt, inanem ea in re operam collocarunt, quin Cæsarum privilegiis graves statutæ sunt in illos 21.
pœnæ, qui violare, vel defraudare, Stapulam tentaverint. Quæ restant in hac *Dissertatione*, agunt de securitate nundi- 22 - 25.
narum, & alterius hebdomadæ in nundinis ortu; de mensis trapezitarum, seu Bancorum usu; de collybistice in Saxonia, & cambiali Lipsiensium ordinatione; ac tandem de Bursa Lipsiensi, seu foro mercatorum peculiari. Latius persequitur doctissimus Autor in *Dissertatione altera* cœptum argumentum, & damna, nundinarum Li- Diss. II.
psiensium privilegiis illata, memorat; civitates Bornensem, Belgerianam, Haynensem, Jutrebocensem, Wur- 2, 3.
censem, Schaffstedensem, Pegaviensem, Cothenianam, Ileburgicam, & Liebenwerdensem, Seculo decimo sexto frustra tentasse nundinarum solennia ostendit, & 4.
quo successu talia Seculo subsequenti adornaverit Brema, Querfurtum, Bernburgum, Stolberga, Neustadium, Leucopetra, Sceudicium, Glaucha, &c. præclare significat. Plus 5.
Lipsiæ negotii fecit urbs Brunsuicensis, de cujus nundinis lites variæ diversis temporibus obortæ, quæ adhuc non componi potuerunt. Nonnunquam vero controversias ejusmodi

§. 7. di ſuſtulit Senatus Lipſienſis, acceptis, quas reverſales vocant, literis, & eminentioribus modo Stapulæ Nundinarumque ſolennium privilegiis proſpexit, ad cujus rei exemplæ 8. provocat Autor eruditus, de natura & indole juris Stapulæ, Lipſiæ conceſſi, paulo exodatius diſputans, & illud ipſum ita deſcribens, ut ſit *Jus aliquod ſingulare, ex præſcripta poſſeſſione ortum, & ſubſecutis inde a Seculo decimo ſexto ineunte ſingulorum Imperatorum privilegiis confirmatum, vi cujus merces quævis ſtapulares, intra quintum decimum ab urbe lapidem illatæ, recta regiaque via Lipſiam deduci, atque per tridui ad minimum ſpatium venum expoſitæ, civibus negotiantibus ulterius tranſferendæ committi, neque alio usquam loco intra definitum privilegio ambitum de-* 9. *poni, debent.* Sed intricatior eſt quæſtio, quænam merces Stapulæ privilegio ſubjici, & vel ad curſum ſiſtendum, vel ad perſolvendum pro tranſitu libero cenſum, cogi debeant. Privilegiorum formula cum non ſit ubivis eadem, non poteſt non & ratio mercium, quas vulgo ſtapulares dicunt, eſſe diverſa. Diligenter explicare hoc ſtuduit Conſultiſſimus Autor, quod eo magis videbatur neceſſarium, quo certius eſt, neutiquam hoc cum aliis Europæ emporiis commune habere Lipſiam, ut expreſſa Diplomatibus mercium, ſtapulæ obnoxiarum, genera oſtendere, eoque ipſo litibus ſe innumeris facili eximere negotio, queat. In reliquis politæ 13 - 18. *Diſſertationis* capitibus Doctiſſ. Autor potiſſimum exponit de ordine viarum, quæ Lipſiam mercatores ducunt, ſervando, & de urbibus, vetita Stapulæ ac Nundinarum affectatione 19 ſeq. Lipſienſi privilegio officientibus, ſcilicet Magdeburgo, (cujus ficta, quæ ab *Ottonibus* Imperatoribus ſe accepiſſe gloriatur, privilegia dextre exploſit Vir præſtantiſſimus,) Hala, Erfurto, Numburgo, Islebia, Serveſta, Altenburgo, Gera, Berolino, & Martisburgo, de quarum urbium conatibus, quod ad inſtituendas nundinas attinet, ſingularia multa allata ſunt, quæ præclarum Autoris ingenium oſtendunt, &, quam lætos in poſterum ab ejus induſtria fructus polliceri ſibi queat respublica literaria, indicio ſunt longe certiſſimo.

ſimo. Nos gratulamur Doctiſſimo Viro novum hoc ſelectæ doctrinæ ſpecimen, fore ſperantes, ut illuſtrem *Borrianæ* gentis gloriam ſuis porro meritis non conſervare tantum, ſed augere etiam & amplificare, ſtudeat.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE &c. hoc eſt,

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMORUM in Republica literaria Virorum inſervientes. Accedunt Catalogi librorum, a ſingulis ſcriptorum, de iisque judicia.

Tomus XXXII & XXXIII.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Briaſſonum, 1735 & 1736, 8. Tomus quisque habet plagulas 18, & totidem plag. dimid.

Prius horum *Voluminum* exhibet vitam *Romuli Amuſei*, Utinenſis, Profeſſoris primo Patavini, tum Bononienſis, deinde Romani, denique Secretarii Papæ, mortui A. 1552, cujus *Orationes XVIII* Bononiæ prodierunt A. 1564: præter quas nihil ſcripſit, niſi quod Latinum tranſtulit in ſermonem *Xenophontis de expeditione Cyri* libros & *Pauſaniæ Græciam*; *Ludovici Dulcis*, Veneti, linguæ Italicæ, & quidem utroque in ſermone, cultoris egregii, m. A. 1568; *Joannis Gorræi*, Pariſienſis, patriæ urbis Medici clariſſimi, qui & multa veterum Græcorum Medicorum ſcripta fecit Latina, & ipſe *Definitiones medicas* edidit, m. A. 1577; *Georgii Fabricii*, m. A. 1571 d. 13 Julii: de quo viro in Germania multis nominibus notiſſimo vel ideo nihil adjungimus, quod abſolutiſſimam vitæ ipſius deſcriptionem *Schreberianam* recenſuimus in his *Actis A. 1717 Menſ. Febr. pag. 94 ſeq.*; *Davidis Anguſtini Brucys*, qui, e Reformatæ Eccleſiæ Paſtore a *Boſſueto* A. 1682 transmutatus in Theologum Eccleſiæ Romanæ, partim libros ſcripſit pro veritate religionis Romano-Catholicæ, partim Comœdias & Tragœdias, factus ita & ſcenicus & eccleſiaſticus hypocrita, m. A. 1725 d. 23 Nov. major octogenario; *Antonii de Montchreſtien*, qui Tragœdias aliquot ſcripſit, A. 1606 editas, ſed A. 1621 ob perfidiam in Regem ſuum graviſſimo affectus fuit ſupplicio; *Conradi Rittershuſii*, m. A. 1613 d. 25 Maji,

cujus vitæ librorumque uberior descriptio ut tandem aliquando una cum ceterorum Altorfinæ Academiæ JCtorum Vitis ex præclara illa *Schwarziana* officina prodeat, vehementer optamus; *Joannis Launoji*, m. A. 1678 d. 10 Martii; *Jani Rutgersii*, m. A. 1625 d. 26 Octobris; *Erasmi Bartholini*, m. A. 1698 d. 5 Novembris; *Renati Rapini*, m. A. 1687 d. 27 Octobris; *M. Antonii Bonciarii*, *Mureti* discipuli præcipui, ingenio pariter & forma corporis insignis, & quidem eum in modum, ut ingenio elegantius, corpore deformius, vix quidquam esse posset, m. A. 1616 d. 9 Januarii; *Francisci de Maucroix*, Rhemis m. A. 1708 d. 9 Aprilis nonagesimo vitæ anno, qui nihil aliud edidit, quam versiones Gallicas plurium librorum, partim Græcorum, partim Latinorum, easque elegantes; *Joannis Andreæ Quenstedii*, Theologi Wittebergensis, m. A. 1688 d. 22 Maji; *Jo. Baptistæ Marini*, Poetæ Itali, m. A. 1625 d. 25 Martii; *Michaelis de Marolles*, m. A. 1681 d. 6 Martii, qui multos Autores Latinos veteres, maxime Poetas, patrium traduxit in sermonem, itemque *Novum Testamentum*, & aliquot Vet. Testamenti libros; *Jo. Alexandri Brassicani*, de cujus vita perparum cognitum est, Viennæ m. A. 1539 d. 27 Novembris; *Symphoriani Campegii*, m. A. 1540; *Joannis Isaaci Pontani*, m. A. 1640; *Margarini Bignæi*, m. A. 1589; *Petri d'Hozier*, multarum scriptoris Genealogiarum, m. A. 1660 d. 1 Decembris; *Ottomari Luscinii*, m. A. 1535; *Antonii Loiselii*, m. A. 1617 d. 18 Aprilis; *Andreæ Alciati*, m. A. 1550 d. 12 Januarii; *Simeonis de Muis*, m. A. 1644; *Francisci Rabelæsi*, m. A. 1553. Et de hoc quidem copiosus est Noster, a *pag. 337* ad *408*, vitam ejus curatissime describens, simulque diligenter recensens ejus libros, tumque singulorum, tum universorum, editiones. Defendit item *Rabelæsum* summo studio magnaque verisimilitudine ab atheismi flagitiosorumque morum crimine.

Alter *Tomus* notitiam vitæ librorumque exhibet *Nicolai Vedelii*, m. A. 1642; *Jo. Baptistæ Lallii*, Poetæ Itali, m. A. 1637 d. 3 Februarii; *Annæ Mariæ Schurmanniæ*, m. A. 1678 d. 5 Maji; *Danielis Priezarii*, JCti Burdigalensis, m. A. 1662; *Joannis Boccacii*, m. A. 1375 d. 21 Decemb.

Digitized by Google

cemb. de cujus ſcriptis, eorumque variis editionibus, ſingulari hic agitur induſtria; *Claudii Achillini*, m. A. 1640 d. 1 Octobris; *Caroli Molinæi*, m. A. 1566 d. 27 Decembris; *Guntheri Chriſtophori Schelhammeri*, m. A. 1716 d. 11 Januarii; *Marii Merſenni*, m. A. 1648 d. 1 Sept.; *Antonii Franciſci Donii*, m. A. 1574; *Guilielmi Paradini*, vertente Seculo decimo ſexto exſtincti; *Andreæ Rivini*, m. A. 1656 d. 4 Aprilis; *Franciſci Haberti*, m. A. 1561; *Bernardi Mallinkrotii*, m. A. 1664 d. 7 Martii; *Philippi Quinault*, Poetæ ſcenici Galli, m. A. 1688 d. 26 Novembris; *Jani Victorii Roſſi*, ſive *Erythræi*, m. A. 1647 d. 15 Novembris; *Joannis de la Taille*, ſcriptoris Galli Tragœdiarum & Comœdiarum, m. A. 1607; *Jacobi de la Taille*, qui, prioris frater, eadem arte nobilitatus eſt, etſi, vix vigeſimo ſuperato ætatis anno, mortuus A. 1562; *Andreæ Sennerti*, m. A. 1689 d. 22 Decembris, cum eſſet octogenario major; *Georgii Furnierii*, Mathematici inſignis, m. A. 1652 d. 13 Aprilis; *Joannis Roſini*, m. A. 1626 d. 7 Octobris; *Claudii Perraultii*, m. A. 1688 d. 9 Octobris; *Caroli Perraultii*, autoris belli literarii de ſcriptoribus antiquis & recentioribus, utri ſcilicet præſtantiores ſint alteris, m. A. 1703 d. 17 Maji; *Antonii Nebriſſenſis*, m. A. 1522 d. 2 Julii; *Jacobi Leſchaſſier*, m. A. 1625 d. 28 Aprilis; *Joannis Hoornbeeckii*, m. A. 1666 d. 1 Sept.; *Guilielmi Rondeletii*, m. A. 1566 d. 30 Julii; *Benedicti Tagliacarne*, ſive *Theocreni*, m. A. 1536 d. 18 Octobris; *Michaelis d'Amboiſe*, Poetæ Galli, m. A. 1547; *Franciſci d'Amboiſe*, editoris operum *Abælardi*, m. A. 1620; *Adriani d'Amboiſe*, qui prioris frater fuit, m. A. 1616 d. 29 Julii; *Jacobi d'Amboiſe*, m. A. 1606 d. 30 Auguſti; *Ulyſſis Aldrovandi*, m. A. 1605 d. 4 Maji; *Hugonis Donelli*, m. A. 1591 d. 4 Maji; *Friderici Ruyſchii*, m. A. 1731 d. 22 Februarii anno vitæ tertio & nonageſimo; *Jacobi Abbadie*, m. A. 1727 d. 2 Octobris; *Nicolai Vernulæi*, m. A. 1649 d. 6 Januarii; *Caroli Plumier*, m. A. 1704; *Henrici Albi*, m. A. 1659 d. 6 Octobris.

Ex hiſce vitis duas, age, ſeligamus, Latineque exhibeamus, alteram *Benedicti Theocreni*, alteram *Jani Nicii Erythræi*. Hic, cum tot eruditorum hominum vitas tam ſplendide deſcriptas nobis reliquerit, vel hoc nomine di-

gnus est hac nostra opera. Illum ideo notiorem literatis faciendum putamus, quod editionem *Curtii* habemus, rariſſimam illam quidem, ſed cedro dignam, (de qua vid. *Conſpectus Reip. literatæ Heumannianus Cap. VI §. 32.*) quæ in margine exhibet vetuſtiſſimi MSti Codicis, quem *Theocrenus* poſſidebat, diverſas ſcripturas, e quibus *Curtius* dari poteſt plurimis locis emendatior. Fuit hic *Theocrenus* Sarzanæ natus, quod Genuenſis Reip. oppidum eſt, & A. 1514 ejus Reipublicæ Secretarius ſive Cancellarius: quo tempore ſcripſit *Chronicon Genuenſe*, quod periit. Cum A. 1522 ab Imperatore caperetur urbs Genua, ipſius bona a milite direpta ſunt: quo facto ſe contulit in Galliam. Hujus Rex *Franciſcus I* eum liberis ſuis dedit præceptorem, poſteaque A. 1532 creavit Abbatem (mortua enim uxore *Theocrenus* adſcriptus fuerat ordini eccleſiaſtico,) diœceſeos Narbonenſis, nec ita multo poſt opimiorem Abbatem Pictavienſis diœceſeos. Imo A. 1635 factus eſt Epiſcopus in Gallia Graſſenſis, (quo Epiſcopatu etiam functum fuiſſe conſtat *Antonium Godellum*, ſcriptorem *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ*,) & A. 1536 d. 18 Octobris diem obiit ſupremum. Eodem hoc anno ejus *Poemata* fuerunt edita Pictavii: quæ tamen, *Niceronii* noſtri judicio, non merentur magnam laudem. Quinque ejus *Epiſtolæ* exſtant inter *Epiſtolas Gregorii Corteſii*, Cardinalis, Venetiis A. 1573 editas. Exſtat etiam *Carmen* ejus *de laudibus Auſonii* in editione hujus Poetæ Pariſienſi anni 1551. Addimus, in *Theocreni* libellum *Epigrammatum* exſtare *Thedori Bezæ* Epigramma in hujus *Poematibus pag. 149*, & Cel. *Burmannum* in Præfatione ſua ad *Gudii Epiſtolas* nonnulla proferre de *Theocreno* noſtro.

Accedimus ad *Janum Nitium Erythræum*, qui antea gerebat nomen *Joannis Victoris Roſſi*. *Leo Allatius* in *Apibus urbanis* eum vocat *Janum Victorium Roſſium*. Romæ hic natus eſt e familia nobili A. 1577. Præceptores nactus eſt claros illos Jeſuitas, *Horatium Turſellinum*, *Franciſcum Bencium*, & *Hieronymum Brunellum*. Hinc Jurisprudentia civili eo usque profecit, ut Romæ publicas haberet ſcholas juridicas: paulo poſt munus adeptus juridicum, quo tamen

Digitized by Google

men brevi rurſus privatus fuit. Tendens tamen hac via ad alios, eosque majores, honores, ad cauſas in foro agendas animum applicuit. Verum vicit tandem ſtudium elegantiorum literarum, quibus poſtea ſe totum dedit per omne tempus vitæ. Eloquentiæ ſuæ cum permulta edidiſſet ſpecimina in Academia Humoriſtarum, *Marcellus Veſtrius*, *Pauli* V, P. M. Magiſter Epiſtolarum, eum recepit domum ſuam, partim ut ab ipſo doceretur artem epiſtolicam, partim ut eum haberet ſucceſſorem, ſi ipſi ad altiorem dignitatis gradum evehi contingeret. At, cum primo ſtatim anno moreretur *Veſtrius*, vana fuit hæc ſpes. Poſtea nullum pervenire potuit ad munus publicum, id quod *Niceronius* tribuit difficili ipſius naturæ cenſorioque ingenio. Annos 31 natum Cardinalis *Perettius* adſcivit inter miniſtros ſuos equeſtri gente natos, *(Gentilhommes,)* manſitque in ejus contubernio *Erythræus* viginti annos, atque adeo ad mortem usque iſtius Cardinalis, A. 1628 exſtincti. Ex illo tempore *Erythræus* ſe dedit lectioni Scripturæ ſacræ Patrumque Eccleſiæ, ac librorum compoſitioni, perpetuo manens in cœlibatu. Quem ſibi in ſcriptis ſuis aliquando tribuit titulum *Commiſſarii aquæ Maranæ*, is merus erat titulus, nihil adjunctum habens negotii, aliquid tamen redituum. Ipſe alicubi ſcribit, *ſe, quænam hæc ſit aqua Marana, neſcire, annexam tamen eſſe huic officio annuam pecuniam.* Mortuus eſt Romæ A. 1647 d. 15 Novembris, ſepultusque in templo, cujus ipſe fuerat conditor, quodque vocari voluerat *templum S. Mariæ Febris*. Sepulcro ejus hoc inſcriptum eſt elogium: *Joanni Victorio Roſſio, Jani Nicii Erythræi nomine apud exteros notiſſimo, hujus domus & Eccleſiæ munificentiſſimo fundatori.* Reliquit *Eudemiæ Libros X, Coloniæ, 1645*. Sciendum autem, omnia ejus opera, quibus Coloniæ nomen eſt præſcriptum, Amſtelodami prodiiſſe ex officina *Blaviana*. In illo, quod diximus, opere *Erythræus* cenſura proſequitur mores id ætatis Romanos. Ceteri ipſius libri hi ſunt: *Dialogi XII*, a *Naudæo* editi Lutetiæ A. 1642; *Dialogi XVII*, A. 1645, & *Dialogi IX*, A. 1649, Coloniæ editi a *Bartholdo Nihuſio; Pinaco-*

thecæ tres *imaginum illuſtrium doctrinæ vel ingenii laude virorum:* quarum prima Coloniæ (id eſt, Amſtelodami,) edita A. 1643, ſecunda A. 1645, tertia A. 1648. Conjunctim hæ *Pinacothecæ* editæ fuerunt Lipſiæ A. 1692, & Guelferbyti A. 1729. *Exempla virtutum & vitiorum*, Coloniæ, 1644; *Documenta ſacra ex Evangeliis Dominicalibus totius anni*, Coloniæ, 1645; *Homiliæ in Evangelia Dominicalia*, Coloniæ, 1649; *Opuſcula ſpiritualia tria: 1 Supplex libellus ad Deum & B. Virginem matrem; 2 Paradoxa Chriſtiana; 3 Sermones de quatuor noviſſimis*, Coloniæ, 1648; *Orationes novem, & Problema unum*, Romæ, 1603, opus juvenile; *Orationes XII*, Coloniæ, 1649; *Epiſtolæ ad diverſos*: quarum prius Volumen A. 1645, poſterius A. 1649, editum Coloniæ; *Epiſtolæ ad Tyrrhenum*, (quo ſub nomine latet *Fabius Chigius*, qui tum Coloniæ verſabatur Nuntius Apoſtolicus, factus deinceps Papa *Alexander VII*,) quarum *prior Tomus* A. 1645, *poſterior* A. 1649, Coloniæ eſt emiſſus. His in Epiſtolis, præter ſummam dictionis elegantiam, multa reperiuntur & civilem & literariam illius temporis hiſtoriam illuſtrantia.

Adjungimus nunc, quæ ipſimet de hoc *Erythræo* partim in ipſius libris, partim apud alios, offendimus. Ipſe vitam ſuam deſcripſit *Tom. I Lib. IV Epiſt. 2 ad diverſos*, & *Tom. II Lib. VIII Epiſt. 6* (quæ eſt ad *Scioppium*,) *pag. 136 ſeq.* De libris, quos ſcripſit, ipſe exponit *Epiſt. 17 ad Tyrrhenum Tom. I pag. 52.* Quanti ſua *Pinacotheca* Romæ facta ſit, etiam ab ipſo Pontifice, perſcribit *Epiſt. ad Tyrrhenum Tom. I. pag. 82, 94, & 96.* Se Romæ fuiſſe Commiſſarium Aquæ Maranæ, teſtatur *Tom. II ad Tyrrhenum Epiſt. 67 pag. 107.* Vita ejus, a *Laurentio Craſſo* confecta, præfixa eſt *Pinacothecæ* in editionibus poſterioribus. Judicia diverſorum de *Erythræo* exhibet *Thomas Crenius Animadverſ. hiſt. & philol. Tom. IX pag. 275 ſeq.* De *Erythræi Eudemia*, quæ eſt ingenioſiſſima in aulam Romanam Satyra, docemus, ejus clavem, hoc eſt, interpretationem fictitiorum nominum, exhiberi a *Chriſtiano Gryphio* in præclaro Opere *de Scriptoribus hiſtoriam* (civilem) *Seculi XVII illuſtrantibus pag. 491 - 495.* Laudes *Erythræi*

Digitized by Google

thræi canit *Boinebiargius* in duabus Epiſtolis, quas *Struvius* exhibuit in *Actis* ſuis *literariis*, & quidem *Tom. I Faſc. III pag. 8, 9, 10, & 11. Regnat*, inquit ibi, *in Latinitate cultiore Nicius prope ſolus hodie.* Etiam ſcripta ejus commemorat, interque ea *Elogia* (horum mentionem omiſit *Niceronius,*) *ſanctimonia & eruditione celebrium Epiſcoporum.* De *Erythræi Pinacotheca* accuratum fert & perhonorificum judicium *Jo. Clericus Biblioth. ſelectæ Tom. XXV pag. 345 ſeq.* ubi ejus editionem Lipſienſem anni 1712 (a *Niceronio* non commemoratam) recenſet. *Bailletus* contra in *Judiciis* ſuis *Tom. II P. I pag. 125* reprehendit *Erythræum*, quod doctis laudeque dignis viris immiſcuerit homines vilioris notæ, eaque re, judicio ſe carere, oſtenderit. Ibidem in editione nova hoc Epigramma ſubjicitur:

Qui doctos rudibus, fatuos ſapientibus, æquat,
Clarorumne refert iconas ille virum?

Longe aliud vero judicium de *Pinacotheca* eſt *Morhofii* in *Libri primi Polyphiſtoris literarii Capite XIX §. 60.*

AN ENQUIRY CONCERNING THE GROUNDS and reaſons, &c.

ſ. e.

INVESTIGATIO PRINCIPIORUM ET rationum, ſive quæ ſint principia, quibus duæ ex noſtris annuis ſolennitatibus nituntur, ſcilicet altera, quæ ſervando jejunio celebratur die 30 Januarii, die Martyrii Regis Caroli I, altera gratiarum agendarum cauſa d. 5 Novembris inſtitui ſolita, qui dies erat liberationis noſtræ a papatu & ſervitute, feliciter adveniente rege Wilhelmo III. Cui additur ſufficientia rationis in rebus religionis amplius conſiderata, ubi oſtenditur, rationem, ſi quidem ſollicite eadem utamur, cuivis homini, qui Deo actionum ſuarum rationem reddere debet, ſub quibusdam aut omnibus incommodis, in quæ poteſt incidere, ſive commoretur in Sina, ſive in Capite bonæ ſpei, eſſe idoneam ducem in rebus religionis, hoc eſt, eam illi ſufficere ad Dei favorem & beatitatem alterius mundi con-

consequendam. Autore THOMA CHUBB.

Londini, typis T. Cox, 1732, 8.

Plag. 10.

Ansam scribendi Autori suppeditasse videtur Oratio sacra D. *Croxallii*, d. 30 Jan. habita, in qua, dicta duo festa principiis contrariis superstructa esse, haud obscure innuit; rem vero non satis explicat. Solennitates Novembres documento sunt, bonum publicum semper præferri oportere; Reges esse custodes salutis populi, cui jugum imponere non possunt. Festa Januaria sunt altioris indaginis. Post Reformationem Protestantium Ecclesiarum ministri docuerunt, principes esse Dei vicarios; his debere populum parere sub omni conditione; id quod dixerunt *obedientiam passivam*, sive *non resistentiam*. Inde factum esse videtur, ut *Carolus* (rectene, an male, non disquiritur,) beatus martyr diceretur, atque hæc annua jejunia instituerentur; cum e contraria parte solennis dies Novembris *Jacobum* tyrannum fuisse ponat. Qua de causa, iterum in medio relinquitur. Satis est, hæc festa publica autoritate sancita fuisse, quæ hanc insignem utilitatem præstant, ut & princeps & populus suorum officiorum semper memor sit, quæ Autor fusius exponit.

Quod ad alteram hujus libelli partem attinet, quæritur: num quis divina revelatione destitutus solius rationis viribus æternam salutem possit consequi; & affirmatur, hisce stabilitis fundamentis: Res vere inter se differunt, non tantum in mente nostra. Ex rerum diversitate diversa quoque existit actionum obligatio. Deus semper id agit, quod cum ratione concordat; hinc moralis actionum conditio neque a voluntate Dei, neque a minis vel promissis ejus, pendet. Cum igitur Deus rationem rerum normam agendi habeat; non potest non singulos homines ex iis limitibus judicare, quibus circumscripti sunt; atque adeo, ex Autoris sententia, ex solius rationis præscriptis futurarum felicitatem nanciscuntur, ubi meliora ignorant.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Julii Anno MDCCXL.

MONUMENTA INEDITA RERUM GERMANICARUM, præcipue Cimbricarum & Megapolenſium, quibus varia Antiquitatum, Hiſtoriarum, Legum, Juriumque Germaniæ, ſpeciatim Holſatiæ & Megapoleos, vicinarumque regionum, argumenta illuſtrantur, ſupplentur, & ſtabiliuntur. E Codicibus MStis, Membranis, & Chartis avthenticis, erui ſtuduit, notulasque adjecit, & cum Præfatione inſtruxit, ERNESTUS JOACHIMUS DE WESTPHALEN, Aur. Ord. Slesvic. Holſat. Eques, Reg. Celſitud. Ducis Slesvici & Holſatiæ regnantis Cancellarius Aulæ & Senatus intimi, hujusque Conſiliarius, ſupremi Conſiſtorii Militaris & Eccleſiaſtici Vicarius Præſes, Academiæ Chilonienſis Curator.

Tomus I.

Lipſiæ, impenſis Jo. Chriſt. Martini, 1739, fol. maj.

Alph. 12 plag. 20 ½, cum Tabb. æn. 31.

Nobilem & præclaram Illuſtriſſimi Editoris operam deſiderasſe huc usque videntur, quæ nunc in lucem proferuntur, inſigniorum ex parte Scriptorum monumenta, juſto diutius indignis tenebris ſepulta, nec eandem, quam alia hujus generis, ad vicinarum Germaniæ provinciarum ac gentium res illuſtrandas comparata, ſortem experta. Nam, licet ipſe, quo nunc mirifice hæc ſuperbiunt, Editor Illuſtriſſ. ante aliquot luſtra, eum adhuc inter Academicas pa-

triæ ſuæ Muſas verſaretur, jam aliquorum ex his Monumentis editionem meditatus ſit, oportuit tamen eum ultra communem Muſarum Academicarum ſortem evectum eſſe, antequam id, quod tum animo conceperat, effectui dare poſſet. Nec enim noſtro id eget indicio, quam ex illo tempore, quo Illuſtriſſ. *Weſtphalius* ab umbratili Academiarum luce ad reipublicæ adminiſtrationem, & ſplendorem aulæ, tranſiit, virtus ejus, nunc editiori loco poſita, præ ceteris eminuerit; cum id ſatis loquatur ipſa ejusdem ſplendidiſſima imago, quæ, affabre picta, & æri inciſa, in limine hujus *Voluminis* egregie fulget, ac teſtimonium ſimul perhibet munerum ac dignitatum illuſtriorum, quibus eum mactandum judicarunt ſummi imperantes, virtutis & meritorum ejus probe conſcii. Quibus omnibus, tantum abeſt, ut ex obitu præmaturo Principis ac Domini Clementiſſimi, Ducis Slesvico-Holſatici, quem vix edito hoc Opere graviter luxit, aliquid deceſſerit, ut ab illo potius tempore in partem regiminis & adminiſtrationis tutelaris venerit Illuſtriſſ. Autor, atque ſupremum illud ſanctioris Collegii præſidium, quod vivus ille religioſiſſimus Princeps ipſe ſibi ſervaverat, ejusdem curæ ſit demandatum. Ut vero paucis tantum Illuſtriſſ. *Weſtphalii*, quæ in rempublicam ſacram atque civilem exſtant, merita, atque hinc parta decora, nobis hoc loco licet attingere, quæ aliis majori verborum ornatu celebranda relinquimus; ita breviſſimam hanc eorundem mentionem requirere videbatur illud de re literaria bene merendi ſtudium, quod in iſthoc faſtigio conſtitutus inter tot ardua negotia non depoſuit, ſed, pro inſigni patriæ amore, eo cummaxime retulit, ut Megapoleos & Cimbriæ ſuæ res maxime commemorabiles in luce aliqua poneret, & illuſtrium quondam Scriptorum monumenta, per injuriam temporum ſitu & ſqualore operta, in lucem aſſereret, ac velut ab interitu vindicaret. Accedit, horum Monumentorum pretium eo inſigniter auctum eſſe, quod in tam illuſtris Editoris manus pervenerunt. Nam, cum præcipuam eorundem partem illud ævum protulerit, quod ab elegantia noſtri ſeculi lon-

longius remotum, atque a neceſſariis hiſtoricæ artis præſidiis, quibus hac ætate utimur, parum inſtructum fuit, afferri ſane iisdem critica manus debuit, a qua ultimam limam acciperent, antequam in publicum prodirent. Atque, id ipſum ab Editore Illuſtriſſimo egregie eſſe præſtitum, tum, quam huic *Volumini* præmiſit, copioſa Præfatio ſatis comprobat, tum etiam Scriptorum locis paſſim adſperſæ obſervationes & notulæ, non ita quidem paucæ, ſicut præ modeſtia nobis Vir Illuſtriſſ. perſuadere vult, teſtatum faciunt. Hac enim ratione, dum Monumenta hæc manumiſſa, ut ipſe Vir ſummus loqui amat, ab eodem accipimus, omne id, quod in via, quam veteres illorum Autores calcarunt, adhuc impeditum & ſalebroſum fuit, e medio ſublatum, quodque ex veterum moribus, inſtitutis, ac legibus, obſcurum, tenebrisque involutum, fuerat, critica luce illuminatum, nobis ſiſtitur. Patebunt hæc omnia luculentis hujus rei ſpeciminibus, quæ haud rectius dare licebit, quam cum ipſo *Monumentorum*, hoc *Volumine* exhibitorum, recenſu, ad quem nunc citra longiores ambages nos accingimus.

Inter *tria & viginti* (tot enim in *primo* hoc *Volumine* comparent,) rerum Cimbricarum præcipue & Megapolenſium Monumenta primum locum occupat Viri, quem non tantum generis ſplendor, dignitasque munerum, ſed & meritorum ſuorum gloria, illuſtrem fecerunt, *Henrici Ranzovii*, Producis Cimbrici, *Deſcriptio nova Cimbricæ Cherſoneſi, ejusdemque partium, urbium, inſularum, fluminum, nec non Cimbrorum originis, nominis, fortitudinis, fidelitatis, rerumque geſtarum, IV Libris comprehenſa.* Huic tanti Scriptoris Operi, quod ipſe duobus ante obitum ſuum annis (obiit autem A. 1599,) perfecit, non ea obtigit felicitas, quæ aliis eruditionis literatæ ſpeciminibus, quæ eundem in toga & ſago ſummum alioquin heroem Autorem habuerunt, de quibus, eorumque elogiis & præconiis, poſt alios Illuſtriſſ. Editor noſter in Præfat. *pag. 6 ſeq.* commemoravit. Nam, licet ſpecimen ejusdem quoddam, velut majoris hu-

jus Operis prodromus, A. 1594, in 8, plagulis 6, in lucem prodierit, hoc ipsum tamen, huc usque ineditum, ita doctorum Virorum oculis se subduxit, ut jam olim sagacissimus ille documentorum Cimbricorum indagator, *Jo. Mollerus*, Flensburgensis, illud inter deperdita numerarit. Sed, ipsum tamen avtographum supereſſe, seque apographo, ipsius *Ranzovii* manu in margine passim emendato, usum, & ex eo hanc primam ejus ἔκδοσιν parasse, Illustriss. Editor nos docet. In ipso hoc Opere descriptio chorographica, quam *Liber primus* exhibet, reliquis argumentis potior est; nec tamen omnia tam numeris suis absoluta agnoscit Editor, ut non habeat recentior ætas, quod in illis desiderare queat. Fecit ipse Illustriss. Editor periculum, &, speciminibus aliquot in Præfatione adductis, tum origines veterum Cimbrorum, præeuntibus præcipue Græcorum & Romanorum veterum annalibus, quorum fidem conjecturis quorundam, aliunde petitis, multum præfert, rite determinandas constituendasque sibi sumit, hacque occasione *Olaum Rudbeckium*, *Jo. Dan. Majorem*, *Jo. Georg. Eccardum*, *Matth. Prætorium*, aliosque, in hisce argumentis a recto tramite aberrantes, in viam revocare studet, tum sacris veterum Cimbrorum, adductis præcipuis in hanc rem scriptoribus, lucem affundit, tum denique præcipue rem vestiariam non modo Cimbriæ, sed & totius fere Germaniæ antiquæ, quin & vicinorum quorundam populorum, accuratius pervestigatam sistit; cui quidem argumento, a paucis, quod scimus, satis pro dignitate pertractato, materiam præbuerunt iconismi, *Rantzoviano* Operi, & hinc etiam *Hamsfortiano*, quod infra occurrit, subjecti, &, quod in præcipuum hujus præstantissimi *Voluminis* ornamentum cedit, una cum aliis nitidioribus figuris æri inciſi. Proximum a *Rantzovio* in hoc *Volumine* locum sibi vindicavit *Nicolaus Mareschalcus*, Thurius, scriptor itidem illustris, qui, Seculo XVI ineunte inprimis clarus, aulicis muneribus & dignitate Cancellarii apud Principes Megapolitanos

litanos effulſit, & inter graviſſimas rerum publicarum curas tantum operæ rebus ac antiquitatibus Megapolenſibus perquirendis & illuſtrandis advena in his terris impendit, quantum ex illo tempore vix ab omnibus indigenis in hanc rem allatum eſt. Teſtantur hoc Monumenta, ab Editore noſtro nunc digna judicata, quæ in plurium conſpectum prodirent, poſtquam ea etiam, quæ ante duo, & quod excurrit, Secula luce donata erant, vel ipſis MStis libris rariora evaſerant. Hoc ſcilicet loco habendi ſunt, qui in hoc *Volumine* a *pag. 166* ad *322* exhibentur, *Annalium Herulorum & Vandalorum Libri VII*, cum adjuncta e regione interpretatione vernacula, quæ *El. Schedio* Autori adſcribitur, & publicam lucem ad hunc diem non adſpexerat. Additur *pag. 322 - 326* ejusdem *Schedii Explicatio nominum & populorum peregrinorum*, quorum in ſcriptis *Mareſchalci* mentio occurrit; porro *pag. 326 - 340* ipſius *Mareſchalci Commentariolus Annalium Herulorum, ſive Megapolenſium*, in quo difficilium & obſoletorum locorum verborumque, in Annalibus occurrentium, explicationem ipſe ſuppeditavit, quemque *Valentino Hojentino*, JCto nobili Gryphico, inſcripſit. Legitur inde *pag. 340 - 454 Sebaſt. Bacmeiſteri, V. D. M. Continuatio Annalium Herulorum & Vandalorum*, ab *Henrico Pacifico*, Megapolitano, in quo deſiit *Mareſchalcus*, ad *Fridericum Wilhelmum*, qui A. 1713 obiit, prolata. Hanc ſequuntur *pag. 454 - 562 Jo. Bacmeiſteri*, Medici Tubingenſis, & Archiatri Bado-Durlacenſis, *Animadverſiones genealogico-chronologico-hiſtoricæ in Mareſchalci Thurii Annalium Herulorum & Vandalorum Libros VII.* Occurrit denique *pag. 562 - 652 Nicol. Mareſchalci Chronicon der Mecklenburgiſchen Regenten Reimweiſe in V Büchern.* Singula hæc, huc usque nominata, vel unius *Mareſchalci* induſtria provocavit; quid? quod & Illuſtriſſ. Editoris ſtilum hi antiquioris ſcriptoris conatus acuerint, ut & ipſe de luce iis affundenda modo non uno ſollicitus fuerit. Etenim non tantum in Præfatione de Autore *Mareſchalco*, ejusque fatis, atque tractandi dicendique genere, quod pro tem-

porum illorum ratione impeditum ſatis, & ex Græcorum Romanorumque præſidiis longius repetitum, jam Oedipos illos, hic ſimul adductos, exercuerat, abunde lectores ſuos præmonuit, ſed & ipſe in notis & obſervationibus, tum Annalibus, tum Chronico rhythmico, *Mareſchalci* paſſim ſubjunctis, id operam dedit, ut vel occurrentes in iisdem difficultates etymologicas tolleret, vel commiſſos ab iisdem errores emendaret. Succedit in hoc *Volumine pag. 652-859 Davidis Mevii Jus provinciale Mecklenburgicum*, quod quidem ejus Autor, qui, in ſplendidioribus muneribus poſitus, ex editis pluribus ingenii monumentis illuſtre ſuperiori Seculo nomen retulit, privatis tantum auſpiciis compoſuit, exemplum eodem præiturus, quomodo id, quod in publicis Principum & Statuum provincialium Megapolenſium deſideratis adhuc eſt, expleri, & incommodis, quibus peregrinarum legum uſus circumſeptus eſt, medela afferri queat. Licet forte haud in omnibus rem acu tetigerit Juris peritiſſimus Autor, ipſe legum Romanarum normæ tenacius inhærens, nec cauſas etiam omnes, in foro obvenientes, exhauſerit; ideo tamen, quod aliis, qui vadum hoc poſthac tentaturi eſſent, viam præmonſtrare poſſet, non abs re judicavit Illuſtriſſ. Editor, ut delineationem hanc *Mevianam*, vernaculo ſermone compoſitam, & ex authentico Codice ſollicite deſcriptam, nunc publici juris faceret. Qua occaſione haud intermittit in Præfatione monere de iis, qui alias de Juribus Megapolitanæ terræ provincialibus & feudalibus ſeorſim exponendis cogitationes ſuſceperunt, quique in ipſum hoc *Mevianum* Opuſculum pleniores Commentarios moliti ſunt; quo loco habendi Anonymus, qui ad omnia argumenta in univerſum, itemque *Guſtavus Adolphus Kurzius*, qui ad feudalia ſeorſim capita, curam ſuam adjecit. In ipſo hoc *Volumine pag. 860-862* exhibentur *Habnii*, Conſiliarii intimi, ex Megapolitanæ provinciæ equeſtri familia oriundi, *Notæ ad Mevii Delineationem Juris provincialis*, paucæ quidem illæ, & ſpeciminis tan-

tantum loco e pluribus adductæ, quæ tamen id probant, ſummis & eminentioribus in patria viris hunc, a *Mevio* ſuſceptum, laborem curæ cordique fuiſſe. Quod *pag. 862-868* ſubjungitur Opuſculum *Dan. Georg. Morhofii de gente Brocktorfia*, perbrevi quidem tractatione abſolvitur, ſuum tamen elegantioris doctrinæ fama dudum clariſſimum Autorem facile prodit, cujus ut plura exſtarent ſimilis & ſtudii & argumenti ſpecimina, merito optabunt, quos non fugit, quantum lucis fœneretur patriæ rebus cognitio familiarum primi ordinis; unde Illuſtriſſ. Editor occaſionem arripit in Præfatione *pag. 32 ſeq.* dicendi de iis, qui ſuam in condenda ordinis equeſtris Saxoniæ inferioris, Cimbrorum, Brunſuico-Luneburgenſium, Megapolitanorum, quin & Pomeranorum, hiſtoria operam poſuerunt, quorum pauci argumentum hoc condigne pertractarunt, multorum etiam labores, adhuc inediti, vel in carceribus privatorum deliteſcunt, vel cum blattis colluctantur. Majoris molis opus eſt, quod *Melchior Goldaſtus*, cujus illuſtre nomen & præclara in quascunque Germaniæ antiquitates merita vix ſine piaculo ignorantur, quondam elucubravit, in hoc *Volumine pag. 868-1158* obvium. Inſcriptum hoc eſt: *Memoranda vetera Holſatica, ſeu de origine & indole vetuſti Comitatus & Principatus Holſatiæ*, &c. Scriptum hoc, antehac typis non vulgatum, hic autem ex authentico exemplo publicatum, *Goldaſtus Erneſto*, Holſatiæ & Schaumburgi Comiti, obtulerat poſt A. 1620, cum eundem *Ferdinandus II* Imp. Principibus Imperii adſcripſiſſet, quam novam ei collatam dignitatem, a Rege Daniæ *Chriſtiano IV* impugnatam, hoc velut Apologetico tuiturus erat. In cauſa tam ardua, quæ ſumma & publica Holſatiæ jura attinebat, non omiſit *Goldaſtus* ulterius excurrere, attingens ſimul argumenta antiquitatum, hiſtoriarum, & jurium, ſingularia, quæ alibi fruſtra quæſiveris; in quibus licet nonnunquam extra oleas vagetur, & a recto etiam tramite aberret, excuſatione tamen dignus judicatur ab Illuſtriſſ. Editore, qui meritis laborioſiſſimi

ſſimi Viri hoc minus detrahendum cenſet, quod immenſa ſua diligentia abunde hæc omnia compenſaverit. Hac ipſa etiam excitatum Editorem credimus, ut largam notarum & obſervationum ſuarum ſegetem, quam ferente ita otio congeſſit, *Goldaſtino* huic labori adſpergeret; in quibus, textui paſſim inſertis, argumenta de feudo Slesvicenſi, de Diplomate Archiepiſcopatus Hamburgenſis, de *Henrico Leone*, de Judicio decemvirali, de regionibus Transalbingiæ, Stormariæ, Wagriæ, de Hamburgo, metropoli Nordalbingiæ, Connoburgo *Eccardi*, aliaque, egregie illuſtrantur; in Præfatione autem copioſius diſſeritur de curiis Schaumburgenſium apud Hamburgenſes, ac de nominis Daniæ etymologia, quam *Leibnitius* & *Eccardus* a Dena ſive Duna flumine, quod nominis Eidoræ quondam hæſerit, dictam voluerunt, quanquam Noſter hanc nominis originem potiori forte jure a ſinu Codano, antiquiſſimis Scriptoribus haud incognito, unde Codanonia & Codanones ſint, ducendam eſſe credat; ut taceamus alias aliorum de nomine Daniæ, hujusque origine, ſententias. *Goldaſto* ad latus ponuntur *pag. 1159-1337 Henrici Bangerti Origines Lubecenſes, ſeu rerum Lubecenſium Commentarius, ex ſchedis avtographis Autoris erutus A. 1727. Bangertum*, ex luculentis in *Helmoldi* & *Arnoldi Lubecenſis* Chronica notis, aliisque ingenii monumentis, ſatis notum, Lubecenſibus ſuis idem præſtare voluiſſe, quod eodem tempore *Lambecius* Hamburgenſibus ſuis, editis eorum Originibus, præſtitit, teſtati ſunt viri graves, ab Editore in Præfatione adducti, qui ejus notitiam habuerunt, ſimulque doluerunt, *Bangerti* fœtum haud æque excluſum favente Lucina, ac partum *Lambecii*, eſſe. Illuſtriſſ. Editor, quicquid ex Autoris ſcriniis erui ac colligi potuit, in eorum, qui hæc diu deſiderarunt, gratiam in lucem protulit. Tela *Bangertini* laboris, quam ab ipſis Lubecenſium primordiis exorſus eſt, ad A. 1350 ſubſiſtit; ſed ab annoſa Venerandi *Jacobi a Melle* induſtria id ſibi ſpondet Illuſtriſſ. Editor, ut uberiores rerum Lubecenſium Commentarii, quos ille dudum

dum molitus eſt, ſubſequentis etiam temporis res geſtas narraturi, pleniusque id, quod *Bangertus* tentavit, perſecuturi ſint. Sequuntur *pag. 1338 - 1389 Petri Saxii*, ab Eydora Friſii, *de præcipuis geſtis rebus Friſiorum ſeptentrionalium breviter deſcriptis, & iconibus adumbratis, Libri VI, e ſummis antiquitatum tenebris producti A. C. MDCLVI.* Multa quondam *Petri Saxii*, provinciæ Eyderoſtadienſis Viri ſenatorii, diligentia in conſignandis patriæ rebus fuit, quod voluminoſa ejus opera plura teſtantur, quorum avtographa, pridem Bibliothecæ *Kielmannſeggianæ* acquiſita, ex hac in *Kryſingianam*, & inde in Regiam Hafnienſem, migrarunt, & quorum titulos Illuſtriſſ. Editor in Præfat. *pag. 44 ſeq.*, ut in plurium notitiam venirent, indicavit. Hoc de Friſiorum ſeptentrionalium rebus geſtis Opuſculum, quod omnium fere *Saxii* ſcriptorum compendium, ceteriſque emaculatius conſignatum eſt, hic iconibus perantiquis ornatum exhibetur. Deſumtum eſt ex avtographo, quod, in membranis ſcriptum ab Autore, ceſſit Bibliothecæ Academiæ Kilonienſis. Quantumvis autem induſtriæ & laboribus *Saxii* pretium ſtatuat Editor, parum tamen hic Criticæ accuratæ & ſubactioris judicii animadvertit. *Saxium* excipiunt *pag. 1390 - 1418 Scriptorum rerum Danicarum Libri III*, totidem fragmenta Chronicorum hujus gentis exhibentes. Eſt in his primum *continuata Appendix ad incerti Autoris Annales Danorum ab A. 1308 ad A. 1363*, e Codd. *Stephanianis* depromta; deinde *Anonymi Chronologia ab A. 821 ad A. 1300*, ex antiquiſſimo Codice membranaceo Bibliothecæ Regiæ Hafnienſis deſcripta; denique ex eodem Codice *incerti Autoris Chronologia ab A. 826 ad A. 1157*; de quibus velut laciniis Illuſtriſſ. Editor ita tenet, non eſſe iſtas obſcurioris ævi reliquias ulla ex parte negligendas, quod ex iisdem, tanquam documentis coævis, lacunas quandoque explere, temporum rationes curatius diſtinguere, aliaque in rem ſuam transferre, queant, qui iisdem uti poſſint; quibus & uſibus inſerviant ejusmodi fragmenta, ab Illuſtri *Jo. Petro a Ludwig Tomo VIII*

Reliquiarum de rebus Danicis publicata. Facit Illuſtriſſ. *de Weſtphalen* ſpem edendi *Tomi II Hiſtoriæ rerum Danicarum, a Jo. Iſaaco Pontano* conſcriptæ. *Pag. 1419-1483* novum Opuſculum *Nic. Mareſchalci* occurrit, ita inſcriptum: *Defforationes antiquitatum ab origine mundi usque ad A. 1522, Libri V.* Hujus libelli inſcriptionem & rationem tractandi *Mareſchalcus* a *Beroſo* Chaldaico mutuatus eſt, eumque inſtar Compendii Hiſtoriæ univerſalis eſſe voluit; in quo ut forte primus poſt renatas literas exemplum præivit, quod deinde *Jo. Sleidanus* in Tractatione ſua de IV Monarchiis feliciſſime imitatus eſt & prorſus ſuperavit, ita hoc tamen peculiare habet *Mareſchalcus*, ut, rebus exteris & antiquioribus leviter tantum in libris prioribus pertractatis, ad domeſticas Vandalorum, Saxonum, Germanorumque aliorum, in ultimo *Libro* data velut opera divertatur, iisque diutius immoretur. Id quod vel in cauſa fuit, cur huic etiam Opuſculo, olim quidem in typographeo Autoris domeſtico excuſo, ſed hodie rariſſime obvio, ab Illuſtriſſ. Editore in hac Collectione locus ſit datus; curque, cum ænigmatico hic eodem ſcribendi genere, quo in ceteris libellis, in propriis gentium potiſſimum, locorum, ac rerum aliarum, nominibus efferendis Autor uſus, nec eosdem tamen, quos in ceteris ſcriptis, huc usque Oedipos ſit nactus, vices easdem primus in his ſubire non detrectaverit ipſe Illuſtriſſ. *Weſtphalius*. Huic induſtriæ debetur, quod non modo in ſubjectis ipſi textui animadverſionibus, variis populis, v. c. Luconiis, Vividariis, Salatiis, Teutonibus, aliisque, ſuæ ſedes conſtitutæ, locisque, ut Saturnio, Soltwedelio, Barderopoli, Marionæo, veræ ſuæ origines reſtitutæ, ac notiones genuinæ ſint ſubjectæ, ſed & in doctiſſima Præfatione nihil non ſit actum, ut nubeculæ, *Mareſchalco* obfuſæ, omni ex parte dispellerentur, & iſtis antiquiſſimorum temporum tenebris lux clariſſima accenderetur. Non licet hic nobis ad ſingula deſcendere, & de pertractatis argumentis ſpecialioribus, quorum unum velut ex altero ſub manu Illuſtriſſ. Scriptori natura

um videtur, aliquid afferre, in quo nec nobis, nec Lectoribus noſtris, ſatisfacturi eſſemus. Legant hi nobiſcum & relegant hanc præcipuam Præfationis partem, quæ a *pag. 46* ad *86* procedit, &, quod certi ſcimus, lautiſſimis antiquitatum Germanicarum dapibus ſaturi inde recedent. Quæ ſequuntur *pag. 1484 - 1515 Jo. Bingii & Jo. Mich. Corvini de veterum Cimbrorum, aliorumque ſeptentrionalium populorum, migrationibus, ſelecta commercii literarii*, multa bonæ frugis continent, in quibus hi eruditi Dani ex adductis idoneis teſtibus gentium ſeptentrionalium migrationes varias non modo curatius diſtinctiusque conſtituunt, ſed & in cauſas tum phyſicas tum morales inquirunt, quibus adducti harum regionum incolæ tot ac tantas ſedium ſuarum mutationes ſuſceperint. Hæc ipſa omni fine animadverſione dimittit Illuſtriſſ. Editor, illud tantum monens in Præfatione, ſe ex apographis literis eadem dare, relatum tamen ſibi eſſe, utriusque Autoris literas avtographas ſupereſſe, & adhuc in Bibliotheca Academiæ Hafnienſis aſſervari. Proximum vero ab his, quod *pag. 1516 - 1539* occurrit, *Jo. Jac. Dæbelii & Caſp. Vogtii Otium Mecklenburgicum, ſeu de Anthyrio & Mecklenburgicis inſignibus contentio*, non ſine interpoſita Illuſtriſſ. Editoris cenſura relinquitur. Dum enim inter hos doctos Viros, quorum hic Conſul apud Wismarienſes, ille vero Academiæ Roſtochienſis doctor, fuit, de vexatiſſimo illo antiquitatis Megapoleos argumento diſceptatur, ipſe mox notat, *Mareſchalcum*, Henetorum origines ab Anthyrio & caput bucephali ac gryphum in inſignibus Mecklenburgicis ab ejusdem ſignis navalibus, deducentem, illiberalius paulo a *Vogtio* tractari, acriorique ſale ſatyrico conſpergi; ad cauſæ tamen caput quod ſpectet, a ſententia veriori eundem ſtare haud negat, explodens fabulam illorum, qui ementita iſta gentis & inſignium vetuſtate ſe magni *Alexandri* expeditionibus adjungere tentarunt, cum ille taurus & gry-

phus dudum populorum ſeptentrionalium & militiæ eorundem teſſeræ & ſymbola fuerint. Inde *pag. 1540-1552* ſubjungitur *Jo. Simonii Vandalia*, A. 1598 ſcripta, quam olim excuſam *Vogtius* ille ſchedis ſuis MStis adjunxerat, critica quadam commentatione eandem illuſtraturus. Ipſe Autor *Simonius*, Eloquentiæ apud Roſtoc hienſes Profeſſor, hanc tractationem argumentum fecerat Orationi, publice in cathedra Academica recitatæ, qui & alia quædam ſcripta, pleraque genealogico-hiſtorica Mecklenburgenſia, reliquit, quorum notitiam Illuſtriſſ. Editor in Præfat. *pag. 92* ſuppeditat. Subſequitur hoc Monumentum *pag. 1553 - 1656 Lucæ Bacmeiſteri Hiſtoria Eccleſiæ Roſtochienſis, ſeu narratio de initio & progreſſu Lutheraniſmi in urbe Roſtochio*, quæ, eum ab Autore illi ævo, cujus hic præcipua momenta deſcribuntur, vel omnino pari, vel proximo, conſignata ſit, ejusmodi eſt, ut ejus pœnitere non debeat Roſtochienſes cives, qui, quod de ſacris apud ſe emendatis norunt hodie, utpluriſmum ex recentiorum induſtria inveſtigatum compilatumque habent. In ſcriniis privatis preſſum hoc Opuſculum pauciſſimorum tantum uſibus huc usque inſervire potuit, in quibus *Zach. Grapius*, cui ad Codicem avthenticum in Archivo Miniſterii Roſtochienſis aditus patuit, multum ſe eidem debere, in Roſtochio ſuo Evangelico paſſim faſſus eſt. Nunc infauſtis tenebris id liberavit, &, ut multorum uſui eſſe poſſet, e Codice MSto bonæ notæ & curatius emendato hic ei locum conceſſit Illuſtriſſ. Editor, qui & de vita *Bacmeiſteri* & quibusdam meritorum ejus præconibus in Præfatione diſſerit. Poſt Mecklenburgenſia comparent iterum Holſatica. In his leguntur *pag. 1657 - 1748 de rebus Holſatorum vicinarumque gentium præclare geſtis Libri IV, ſeu charum pignus Cornelii Hamſfortii, junioris, A. MDLXXIX, ineunte autumno.* De Opuſculo hoc id ipſum mirari ſubit Illuſtriſſ. Editorem, quod per longioris temporis intervallum, e memoria fere omnium expunctum, inter occulta latitaverit, nec in conſpectum eorum venerit, qui

qui carceres librarios vel recluſerunt, vel in iis detentos ſen captivos omnes in numerato habuerunt. Nos de ipſo *Hamſfortio* Autore addimus, nomen ejusdem ne fando quidem antehac in Hiſtoricorum cœtu auditum eſſe, & vitam ſortemque ejus indagantibus id tantum eſſe repertum, quod *Cornelius* quidam *Hamſfortius* inter Archiatros fuerit, qui lecto Regis Daniæ, *Chriſtiani III*, ægre decumbentis, & pie placideque d. 1 Jan. A. 1559 decedentis, adſtiterint, cujus rei teſtis eſt *Steph. Jo. Stephanius* in *Continuat. Annal. Nic. Cragii pag. 393*, quem proinde, utpote ex anno connotato annis 30 ſeniorem, noſtri *Cornelii Hamſfortii* junioris parentem fuiſſe, ex conjectura forte haud inani colligere liceret. Præſentem ejus laborem dignum quondam judicavit Vir ſummus, *Jo. Adolphus* L. B. *de Kielmannſegge*, Holſatiæ Cancellarius & primus Status Adminiſter, quem, ex avtographo deſcriptum, in Codicem plurium MStorum Holſaticorum referret, ex quo & ectypum ejus nunc accipimus. Cum in argumento ſuo principali de Holſatorum & Dithmarſorum bellis mutuis & rebus cum aliis quoque geſtis egregie per maximam Operis partem verſetur Autor; in capitibus quandoque acceſſoriis eundem lapſum eſſe, Illuſtriſſ. Editor deprehendit, hosque errores adjectis quibusdam ipſi textui notulis ſuſtulit; in quibus modo inſignia Dithmarſiæ, tum liberæ, tum devictæ, modo iconiſmos veſtituum, hic iterum ſubjectos, & cum exhibitis ſupra in Opere *Ranzoviano* jungendos, modo *Henrici Zutphanienſis* nomina, fata, & martyrium, aliaque, ſibi explicanda ſumit; in Præfatione autem *pag. 94 ſeq.* diligentius in verum nominis Holſatorum etymon & ſignificatum inquirit, in quo evolvendo plures cum *Hamſfortio* non tam fluctuant, quam manifeſte ad ſaxa & ſcopulos impingunt, & in apertos errores dilabuntur. Cumque in tanto ſententiarum divortio vel ſingulorum elementorum, Holſatis faventium, notiones in partes vocatæ ſint a diverſis, qui hic afferuntur, Autoribus, ut ſuas inde etymologias adſtruerent, ex pluribus rejectis illa

reliquis a Noſtro præfertur, quæ ab Anglo-Saxonico *Holt*, id eſt, ſilva, & *ſeat*, ſeu *ſatt*, id eſt, ſedes, originem & vim nominis Holſatiæ repetit, quam proinde & antiquiſſimorum Scriptorum autoritatibus, & aliarum, hinc compoſitarum & derivatarum, vocum exemplis analogis, ut ſunt Marſatorum, Wurſatorum, Coſſatorum, itemque Landſaſſiorum, Schrifftſaſſiorum, Waldſaſſiorum, abunde confirmat. Ut argumento, ita & loco, propior *Hamsfortio* junctus eſt *Lambertus Alardus*, cujus *Nordalbingia, ſive hiſtoria rerum præcipuarum, in Nordalbingia a temporibus Caroli M. ad annum præſentem 1643 a principibus & populis geſtarum, ſuccincte juxta annorum ſeriem comprehenſa*, *pag. 1749 - 2006* habetur. Libellus hic in deſcriptis variis exemplis huc usque circumlatus eſt; ipſum avtographum, quod in B. *Guſtavi Schræderi*, Theologi Glückſtadienſis, inſtructiſſimo quondam apparatu librario fuit, ære redemtum inde ad familiam Autoris rediit, quod ei non invidebimus, poſtquam, inſtituta cum eodem collatione, nunc editionem, omnium uſibus inſervientem, accepimus, cui & *Broderi Enewaldi*, qui e ſcriptis de cataclyſmis Holſaticis innotuit, notulæ hic adjunctæ leguntur. Illuſtriſſ. Editor ſuam in Præfatione huc etiam ſymbolam contulit, ut de Nordalbingis Transalbingisque antiquorum notiones in medium adductas ſub judicium revocaret, &, ſicubi a recentioribus etiam in hac parte a recto tramite aberratum eſſet, nihil omitteret, quo in viam eosdem reduceret. Bina, quæ agmen Monumentorum, hoc *Volumine* comprehenſorum, claudunt, inſignia Juris privati ſpecimina ſunt, *pag. 2007 - 2048 ſeptem Fragmenta veteris Juris Zwerinenſis de A. 1222, 1224, 1235, 1263, & 1593*, atque *pag. 2049 - 2106 Codicillus jurium civitatum Megapolenſium de A. 1589.* Hic demum prorſus ſecum habitantem Illuſtriſſimum Editorem cognoſcimus, nec tantum Commentationes illæ uberiores, quibus priorem iſtam Juris ſtatutarii Suerinenſis collectionem illuſtravit, immenſam ejus in Jure Germani-

co

eo, tum publico, tum privato, ſcientiam loquuntur, ſed & prolixior illa excurſio, ad quam utraque hæc Jurium Mecklenburgenſium ſylloge eidem in Præfat. *pag. 102 - 122* viam paravit, ita facem accendit legibus domeſticis, ex genuinis ſuis fontibus hauſtis, & in perpetuo continuoque cum vicinarum aliarumque gentium juribus paralleliſmo poſitis, ut non tantum Cimbrica, ab aliis tentata magis, quam digno, quod merebatur, ſtudio exculta, ſed etiam totius Germaniæ, maxime qua Septentrionem ſpectat, Themis hac velut affuſa ſibi luce radiare incipiat. Ac gratiſſimum denique id eſſe iis exiſtimamus, qui harum præcipue rerum ſtudio & amore ducuntur, quod ab Illuſtriſſ. Editore in fine tractationis hujus de eo certiores redduntur, nondum abſolutum a ſe hoc argumentum, ſed plura hujus rei capita, quæ ſigillatim indicantur, in ſequentem horum Monumentorum *Tomum* eſſe rejecta. Nos vero, vela demum hic contrahentes, *alterum* illud *Volumen* non in promiſſis amplius eſſe, ſed jam nuper prelo exiiſſe, impenſe gaudemus, de hoc ipſo, quamprimum venerit in manus noſtras, diligenter, ut par eſt, & accurate dicturi.

ACTA COMITIALIA RATISBONENSIA PUBLICA, oder Regenſpurgiſche Reichs-Tags-Handlungen, ꝛc. h. e.

RATISBONENSIUM COMITIORUM ACTA ET Hiſtoria, qua ea, quæ A. 1653 & 1654 geſta ſunt, deſcribuntur, Autore JOANNE GOTHOFREDO DE MEIERN.

Tomus II.

Gottingæ, 1740, fol.

Alph. 11 plag. 13.

Finivit Illuſtris & Generoſiſſimus Autor nunc tandem & hoc Opus, atque ita ſingulari & felicitate & induſtria perfecit univerſam illuſtriſſimæ illius Weſtphalicæ Pacis hiſtoriam,

Exhibetur Imp. *Ferdinandi III Ordinatio Conſilii aulici pag. 78 - 100.* Monita contra eam Legati Brunſuicenſis proferuntur *pag. 100 ſeq.*, urgentis, hac in Conſtitutione Judicium aulicum ſubjici poteſtati ſolius Imperatoris. Quæ monita etiam probant Legati Pomeranus & Haſſus *pag. 114 ſeq.* Deinceps, cum Proteſtantes præterea urgerent, pares numero eſſe debere Conſiliarios Imperiales aulicos Catholicos & Proteſtantes, Auſtriaci vero repugnarent, ceſſavit deliberatio ſuper illa Conſtitutione, deliberarique cœpit de redigendo juſtum in ordinem Judicio Camerali. Proferuntur hic primo *pag. 132 - 159* ipſius Judicii Cameralis monita de reformandi ſui ſtatus viis ac rationibus. Hinc ſententiæ Legatorum illorum, e quibus conſtabat Deputatio, exhibentur de modo commemoratis Monitis *pag. 166 - 185.* Hic inter alia memoratu dignum, quod (uti §. *XXVI pag. 268* legimus,) jam A. 1644 d. 29 Aprilis Brunſuicenſis Legatus ſuaſit, ut utrumque Calendarium, & Julianum & Gregorianum, corrigeretur atque emendaretur a quibusdam Mathematicis, tumque reformatum hocce Calendarium autoritate Imperiali reciperetur in univerſa Germania: quod conſilium ſuo quoque ſuffragio approbat & illuſtrat Legatus Noribergenſis *pag. 272. Libro decimo* eadem materia continuatur, hoc eſt, plura proferuntur conſilia Judicium Camerale meliorem redigendi in ſtatum, adeoque juſtitiam reſtituendi in Imperio. Atque hinc fluxit Imperialis hujus Deputationis Conſilium, *(Gemeinſames Gutachten,)* quod, cum fundamentum ſit Conſtitutionis A. 1653 & ſubſequenti in Ratisponenſibus Comitiis factæ, totum hic exhibetur in paginis viginti quatuor. Referuntur hic & calamitates, quibus preſſi fuerunt Judices Camerales poſt captum a Gallis hoſpitium ſuum, urbem Spiram. E *Libro undecimo* cognoſcimus, abſoluta deliberatione de Judicii Cameralis reformatione reditum fuiſſe anni 1644 menſe Julio ad deliberationem de Judicio Imperii aulico. Jam, cum Pontificii Legati quæſtionem de pari numero Aſſeſſorum hujus Judicii tractare recuſarent, Legati Proteſtantium, præfati, ſuis dominis id videri juſtiſſimum, adeoque eos in diverſam ſententiam non conſentire, ſignifi-

cabant, ſe ceteras quæſtiones una cum Legatis ceteris excutere paratos eſſe. Sequenti in ſeſſione denuo urgebant Proteſtantes Legati, cauſas religionis eximendas eſſe Judicio aulico, quamdiu non eſſet æquus Aſſeſſorum ex parte Pontificiorum & Proteſtantium numerus: ac iterum per literas defendebant facti ſui juſtitiam, cum Director Deputationis non feciſſet in Concluſo, quod vocant, mentionem hujus proteſtationis & reſervationis. Poſt brevem *(§. VIII pag. 306 ſeq.)* de Rothwilenſi Judicio Imperiali diſſertationem, cujus & origo hic deſcribitur, *§. X* proferuntur Electoralis Collegii communia Monita de ordinatione Judicii aulici, itemque peculiaria Electorum Saxonici & Brandenburgici Monita. Hi ſcilicet exceptas volebant cauſas religionis, urgentes ſimul paritatem numeri Aſſeſſorum ex utraque parte. In *duodecimo Libro* tranſitur ad A. 1653, & exhibentur §. *I* querelæ de inſufficienti ſuſtentatione Judicum Cameralium, precesque horum, ut Ordines Imperii adigerentur ad ſolvendum, quod debebant. Cumque rurſus deliberatum fuiſſet de juſta Judicii Cameralis conſtitutione, *§. II pag. 389 - 412* publicis oculis ſubjicitur Protocollum deputatorum ex Electorali, Principali, & Civitatico Collegiis. Hinc, prolato in medium *pag. 423 - 455* Conſilio de ſuſtentando, ſimulque juſtum in ordinem redigendo, Camerali Judicio, exhibetur *§. IV* Edictum Imperatoris de ſolvendo eo, quod Cameræ huic Imperiali debebatur. *Libro XIII & XIV* plures exhibentur Conſultationes publicæ de adminiſtranda in Judicio Camerali juſtitia. Obſervamus hic, ſemper a Legatis Proteſtantium urgeri paritatem numeri Aſſeſſorum & miniſtrorum Cameræ ratione religionis, item ſuſpenſionem cauſarum & controverſiarum religioſarum; a Legatis autem Catholicis ſemper in partem iri contrariam: neutrosque, ut a ſua ſententia recederent, potuiſſe permoveri. Imperator quidem per literas, quæ *§. IV* exhibentur, aſſentire videbatur Catholicis utraque in cauſa; at, cum Legati Proteſtantes profiterentur, ſe in id haudquaquam conſentire, aliis literis (*§. VI* exhibitis) declarabat Imperator, ſe quidem Electori Moguntino jus ſuum eripere non poſſe

Digitized by Google

poſſe eligendi miniſtros Camerales, ſed de ſuſpenſione judicii in cauſis religionis dilatam ſe velle deliberationem in proxima Comitia. Omittimus, quæ deinceps agitata ſunt de ſecuritate & defenſione publica, illud unum commemorantes, tum denique finita fuiſſe hæc Comitia. Subjungitur nunc in paginis *157* Imperiale Decretum *(Reichs-Abſchied)*, in hiſce Comitiis literis mandatum, & publicatum tanquam norma proceſſus judicialis in Imperio. Expreſſum hic id eſt ex exemplari, publica autoritate Moguntiæ ipſo illo anno 1654 excuſo, adjectis tamen in margine ſummariis. Inſerta cum ſint Deciſioni huic *Inſtrumenta Pacis*, nec ſatis accurate edita fuiſſent Moguntiæ, merito hic exhibentur ſtudioſe emendata. Nos hoc unum inobſervatum dimittere nolumus, quod in hujus Edicti §. *124* abſtinere jubetur Camerale Judicium a litibus religionis cauſa ſuſceptis, donec hæc res tranſacta fuerit in Comitiis. Subnexus eſt *Index* in hoc Edictum Imperiale luculentus valdeque neceſſarius, pro quo labore cur gratias agant, habent & JCti & Politici Germaniæ. Quantæ enim is ſit utilitatis, ſi quis cognoſcere geſtit, eum vel hos jubemus intueri titulos: *Annus decretorius*, *Aſſeſſor Cameræ*, *Cammer-Gerichte*, & alios complures.

COMMENTARIORUM ACADEMIÆ SCIENtiarum Imperialis Petropolitanæ Tomi V Recenſio continuata.

Conf. *Acta* hujus *Anni Menſis Junii P. I pag. 304.*

Claſſis ſecunda continet *Phyſica*. *Prima* eſt *de Glandulis renalibus Euſtachii*, Autore *J.G. du Vernoy*, Diſſertatio. Adducuntur ſingularia momenta, ab Autore aliisque obſervata, quæ incognito huc usque glandularum renalium uſui lucem aliquam accendere poſſunt. Cavitas intra easdem notabilis animadvertitur, quæ, immiſſo per venam flatu & Mercurio, hinc & ſimplici intuitu, clara eſt. Renibus & capſulæ huic ſingularem intercedere affinitatem, docet propinquitas, nexus, tunicæ adipoſæ communio. Obſervatum fuit, reſpirantibus easdem collapſas magis eſſe, fœtui non ſpiranti majores, & ſanguino-

lento humore turgidas. Vaſa diverſa ab illis, quæ ſanguinem vehunt, detexit Mercurius. Peculiare & id prorſus eſt a *Valſalva* obſervatum, vaſa iisdem cum teſticulis virorum vel ovariis fœminarum communia intercedere, quod novam generationis theoriam facere videtur. Intellexit autem Cl. *Duvernoy*, non peculiares hos eſſe ductus, ſed arteriolas parvas, ab aorta progreſſas. Obſervarunt etiam noſtri, & tales quidem, quæ, poſtquam collaterales ramos glandulæ dediſſent, provectæ equidem cum chorda ſpermatica aliquo ſpatio fuerunt, ſed in adipem peritonæi ſeſe demerſerunt. Aſſeritur *Antonii Molinetti* ſententia, quæ habetur *Diſſert. Anatom. Pathol. VI*, 7, majorem capſulis renalibus in fœtu, quam in adultis, eſſe utilitatem, & eapropter finum earundem inſignem eſſe, quo ſanguinis, ad renes affluentis, copia, cum urinæ ſecretio iſti humanæ conditioni non admodum neceſſaria ſit, avertatur, in capſulis reſtitet, & intactis renibus, per venam glandulæ renalis, venæ cavæ affundatur. Sicut enim dantur organa, quæ ſanguinem a pulmonibus avertunt, dum embryones ſumus, ita, quod renes attinet, naturam ſimile quid molitam fuiſſe, a veriſimilitudine alienum haud eſſe arbitratur Autor. *Altera* eſt *Joſ. Weitbrechti de Figura & ſitu Veſicæ urinariæ* Commentatio. Propriis Autoris verbis, quæ de diverſa Veſicæ figura poſt *Morgagnum* obſervavit repetitis ſectionibus, hic legenda dabimus: *Deprehendimus, quod Veſica cava quidem ſit & quadantenus rotunda, ſed ita, ut diameter a fundo ad locum interiorem, circa collum & ureterum inſertionem, ſit longiſſima, ab uno latere ad aliud brevior, a parte anteriore ad poſteriorem breviſſima; quod pars ſuperior, quæ vulgo fundus nuncupatur, non magis ampla ſit, ſed potius magis acuminata, quam interior, quod collum Veſicæ non ex coarctatione Veſicæ ſenſim facta oriatur, ſed pro appendicula tanquam obturamentum in dolio ſit habenda; quod idem collum non ex parte, quæ fundo appoſita eſt, ex Veſica prodeat, ſed ex intimo latere anteriore, & diſtantia colli anterior ab Uracho duplo brevior ſit, quam diſtantia*

ejus-

ejusdem per posterius latus mensurata; quod denique tantum abſit, ut Vesica ex fundo ſenſim in collum arctum terminetur, ut potius infima ſui pars, qua inteſtinum accumbit, & cui duæ Veſiculæ ſeminales applantantur, planitiem quandam, non vero rotunditatem, præ ſe ferat; quod igitur nec pyriformis, nec lagenæ ſimilis, ſit, & conſequenter priſtinæ tum deſcriptiones, tum figuræ, merito pro falſis judicentur. Corrigitur dein figura pelvis; os ſacrum ſpinæ dorſi non ita committitur, ut cum hac in linea recta deſcendat, ſed deflectitur illud in linea ad horizontem obliqua. Neque minus oſſa pubis & iſchii ad interiora reclinantur, & cum oſſe ſacro pelvim præſtant. Hinc oſſis ſacri ſuperficies interna non tam anteriora, quam interiora, externa autem non tam poſteriora, quam ſuperiora, reſpicit; neque minus os pubis exterius magis deorſum, quam antrorſum, interius vero magis ſurſum, quam retrorſum, ſpectat. Veſica adeoque non ſub oſſe pubis jacet, ſed evidentius huic oſſi oblique ſuperincumbit. Uſus obſervationis redundat in operationem methodo laterali exſcindendi calculum; tunc enim intereſt ſcire, qua ratione veſica inteſtino recto accumbat. *Tertia de Radicibus & foliis Cichorii* eſt *G. B. Bulffingeri* Disquiſitio. Recenſentur phænomena miræ illius fertilitatis, qua radicum iſtarum germina luxuriant, quando, prout moris eſt œconomis, per hiemem in dolio reconduntur per ſtrata, quibus terra tenui arena mixta intereſt. Hoc vulgari experimento conſtat, per foramina dolii ita excreſcere folia, ut vas ipſum coronæ inſtar jucundo ſpectaculo ambiant. Sed id novum omnino viſum, radices ipſas, taleolis ad horizontem vel juxta axim ſectas, radiculis novis, iisdemque innumeris, luxuriare, ut ex una radice planta immenſe multiplicata fuerit. Unicum hoc non fuit, ſed intellexit Autor, ad morem arborum, quarum rami, etiam inverſa facie in terram defixi, creſcunt, Cichorium etiam circulo humorum inverſo paulatim paulatimque adſueviſſe, dum folia depreſſiori loco naſcerentur, quæ tamen poſtea, juxta naturæ ordinem, in altum elevari cœperunt; cujus rei, diverſis factis experimen-

rimentis, & radice ad varios ſenſus in terram demerſa, veritatem cognovit. Iſtius rei experimentum jam fecerunt *Dodartus* & *Marchantius* in *Commentariis Academiæ Pariſienſis*, ſed rationes ibidem allatæ haud placent. Arbitratur *Marchantius*, qui in variis radicibus ſucculentis id obſervavit, ſemina futuræ plantæ in cortice radicum præexiſtere, & præcoci conatu, non expectato floris fructusque tempore, vegetare in radicibus. Refutatur hæc ſententia, adducunturque probabiliores. Principium vegetandi, quod etiam animam vegetativam dici, nihil impedit, non tantum in tota radice eſt, ſed in omnibus ejus partibus; quapropter radicem congeriem plantarum plurium ſub uno volumine appellare fas eſt, dum ſingula ſeorſim plantula evolvitur creſcitque. Rationes inverſi plantarum incrementi adducunt varias *Dodartus* & *la Hirius*. Ille, fiſtularum longitudines & motus contrarios aeris externi & ſucci terreni, qui in occurſum eant, dum ſuccus terrenus ab impetu aeris ſuperari ſepatitur, allegat; hic ad gravitatem ſpecificam & germinis ſpirituoſiori fluido abundantis deorſum verſus inclinationes provocat. *Aſtrucii* expoſitio placet Autori, qui provocat 1) ad motum ſucci nutritii per fiſtulas mere longitudinales, 2) ad fiſtulas inter ſe communicantes & horizontalibus, ex medulla egreſſis, pares, 3) ad tubos ad horizontem parallelos vel inclinatos, quapropter fluida gravitent in parietes fiſtularum inferiorum, 4) ad ſuccum nutritium proprio pondere cadentem, 5) ad tubulorum inferiorum majorem diametrum, 6) ad neceſſariam vegetationem illo in loco factam, quorſum humores inclinant. *Quarto* loco *Aer inteſtinorum, tam ſub extima, quam ſub intima, tunica incluſus*, obſervationibus Anatomicis illuſtratur a *Duvernoy*. Caſus proponitur ſequens: Obſervata fuerunt inteſtina, forte tenuia, ſub externa tunica membranacea inſigniter intumuiſſe, & veſiculas commonſtraſſe aere turgidas. Id exinde etiam intelligi potuit, quod ſub digitis compreſſæ cum crepitu diſſilirent, & celluloſus poſt inſtar favorum habitus in con-

conſpectum prodiret. Nec externa tantum inteſtinorum facies tali ſpecie notabilis exſtitit, ſed & inverſo inteſtino eædem conditiones omnes comparuerunt, idem tumor, idemque in veſiculis ſuis contentus aer. Examinantur variæ, ab aliis deſcriptæ, tumorum in inteſtinis hiſtoriæ, ſed diſcrepare ab hoc omnes pronuntiantur. Quapropter Problematis more proponitur, num alibi, an ab Autore primum, ejusmodi tumor annotatus deſcriptusve fuerit. Rationes rei petuntur ex univerſali tunicarum celluloſarum indole, & ad morbos diſpoſitione, quapropter in illis emphyſemata, tympanitides, atque anaſarcæ, generari poſſint. Aſt tumoris ejusmodi flatulenti rationem a textura celluloſa inteſtinorum peti debere negat, quod ea ſit tunicarum intima inter ſe compoſitio & ſolidus admodum nexus, ut difficulter ad modum id fieri in pinguedine duplicis tunicæ celluloſæ reputet, quod tamen in reliquo corporis adipe ſuccedere, experientia loquatur. Quapropter in eam nunc Autor devenit ſententiam, flatus inteſtinorum per ſubſtantiam tunicæ interioris villoſæ ſibi viam pandere, & ſic in celluloſo inteſtinorum habitu diffundi. Deinde aerem inteſtinorum ſupponit admodum ſubtilem, ut per villos ad cellulas devenire poſſit; ex altera parte putat a muco inteſtinorum abraſo, a diducta interiore membrana, ita perviam fieri villoſam, ut difficile nunc non ſit, aerem ex cavo in cellulas digredi, & ibidem diffundi. Accedit cauſarum externarum poſſibilis effectus, frigus potiſſimum, quo transſpirantis tunicæ exterioris, ſicut vere transſpirat, & humore ſemper madet, effluvia cohibeantur, &, ut in emphyſema degenerent, adigantur. *Quinta* Obſervatione ejusdem Autoris *de Quadrupede volatili Ruſſiæ* diſſeritur. Præmittitur de animalibus volantibus, quæ mediam quadrupedis & avis vitam degunt, Commentatio. Europa præter murem volantem, veſpertilionem puta, hactenus quadrupes volans animal nullum novit; Africa, America, Aſia, iisdem non caret. Deſcribuntur, & in Pinacotheeis curioſorum exponuntur varia, canis ternatea volans, lacerta volans, piſces volantes, non tantum hirundo Salviani,

ſed

ſed omne genus mullorum, potiſſimum lyra & cuculus, quibus pinnæ ſunt findendo aeri inſimul accommodatæ. Careret Europa felicitate plura uno animantia quadrupedia volatilia producendi, niſi vel aliunde innotuiſſet, & nunc induſtria Autoris & fideli declaratione conſtaret, eſſe etiam confinibus Aſiæ animal quadrupes volans, quod nunc & per Moſcoviam paſſim, & in agro Petropolitano, reperiri intelligimus. Sciurum volantem appellat Autor ob caudæ potiſſimum prolixitatem & pilorum in illa longitudinem. Diſertis autem verbis aſſerit Autor, cutim eſſe, quæ alam mentiatur, dum ab extremo pede ad pollicem usque pedis anterioris in animali producitur; quapropter alatis quadrupedibus accenſendum haud ſit, utut volare non deſinat, ſiquidem incolæ affirment, magno impetu elatum iſtud animalculum ab arbore in arborem ferri. Cutis cum ſit illud volatus organon, intellectum fuit, pellem animalis in lateribus ejus luxuriare, nec carnibus preſſe incumbere, ſed diſcedere longius, & ab anterioribus æque ac poſterioribus pedibus tendi, prout vela ab antennis ducuntur. Duplex pellis ſtratum unum facit velum alæ analogum, mollique lanugine tectum. Deſcribuntur oſſa animalis, potiſſimum, quæ artubus inſunt, aliis animalibus analoga, niſi quod quatuor ſaltem huic inſint digiti, præterea & quatuor oſſa ſupernumeraria, a quibus velum illud cutaneum dependet, & a quibus ducitur. Eximia levitas animalculi inter cauſas progreſſus per aerem eſt. Accedit etiam forma animantis lata, plana, & ſtructura laterum tota membranacea cum flexilitate telarum, quæ a dorſo verſus alarum marginem excurrunt; quibus id efficitur, ut expandi aut contrahi pro lubitu cutis, dum volat animal, poſſit. Subnectitur interna partium ſtructura, & annotatur ductus Nuckianus ſalivalis ex glandula orbitæ juxta maxillares dentes ſuperiores, unde, ex canum genere eſſe beſtiolam, intelligi potuit. Aſpera arteria non annulis cartilagineis, ſed cartilaginibus polymorphis, conſtitit. Mira res fuit, iſtarum cartilaginum diverſiſſimas formas, quas Chalcographi opus diceres, perſpicere, & perſpectas depingere, neque raritate tantum figu-

Digitized by Google

TABV ad Nov. Act

Fig. II

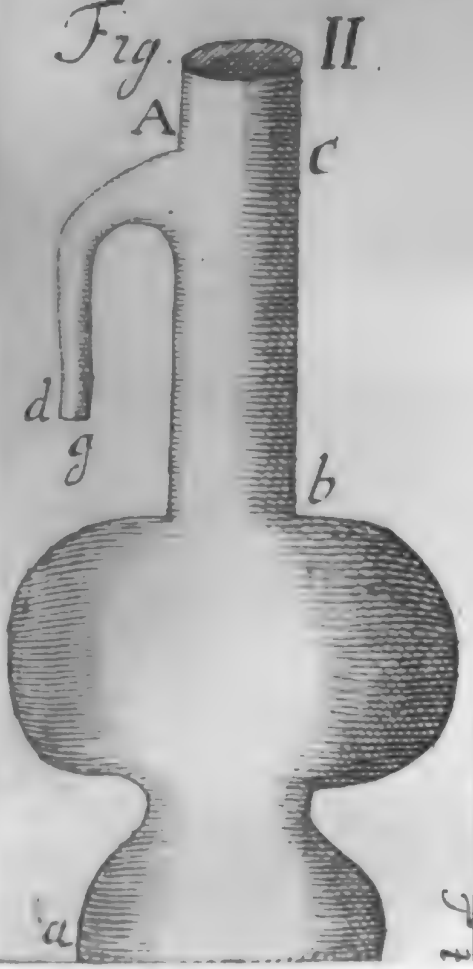

Fig. VIII

stam emeit; septima processum spinosum habet integrum;

perſpicere, & perſpectas depingere, neque raritate tantum figu-

Digitized by Google

figurarum, ſed & colore coccineo ſplendente, guttur placere potuit. Inſignis ille eſt viſus naturæ luſus, vel deſtinatum potius & accommodum ſono animalis conſilium, quo figuræ ineſſent aſperæ arteriæ animalis, quæ formis novem literarum Grammatices Ruſſicæ, a nobis in *Tabulæ V Fig. 1* repræſentatis, convenirent. Novum id in Hiſtoria animalium non eſt, & ex hiſtoria Conchyliorum abunde comprobatum, literarum, variis gentibus uſitatarum, ſimilitudines in eorum cruſtis reperiri, vel characteres muſicos ibidem depingi, unde volutarum Arabicarum vel Muſicarum nomen. Literæ Sinenſes habentur in ſcarabæo literato Sinenſium. Plenam adeoque fidem habiturus eſt Autor, nec habet ipſe, de quo vereatur, quando nobis elegantem adeo animalis rariſſimi conditionem deſcribit. *Sexto* loco *de Notis characteriſticis oſſium* diſſeritur a Clar. *Joſ. Weitbrecht*. In iſtam meditationem inductus fuit labore oſſa dealbandi, & pro ſceleto componendi, quem haud ſemel turbaverat caſus, oſſa diſjiciens, & diſturbans ordinem, quo factum fuit, ut turbata non ſtatim, nec niſi cum tædio, componeret oſſa. Unde cogitavit de medio cognoſcendi oſſa, & ſingula ſuæ ſeriei adjudicandi. Si enim *Veſalio* id negotium feliciter ceſſit, ut obligatis oculis tactu reſciſceret, quod, cujusque loci eſſet, quod oblatum fuit, os; illam etiam de exercitatiſſimi Autoris ingenio & dexteritate concipiunt opinionem omnes, eum pro imaginationis ſuæ virtute ſingulis oſſibus ſingulos characteres aſſignare potuiſſe. In pluribus ſua ſponte res ſuccedit, dummodo non leviter quis oſſium cognitione imbutus fuerit; in pluribus exercitio opus eſt. Capitis oſſa facili negotio dignoſcuntur; at, ſi caput, in ſingula ſua oſſa divulſum, objecti loco habeas, exercebitur tyro, donec oſſa oſſibus componat. In his reſpiciendum eſt ad ſinuum, cavorum, apophxſium, & ſic porro, relationem & ſymmetriam. Vertebræ ſuis diſtinctis characteribus gaudent, ut non adeo magno labore dignoſcantur. Vertebræ omnes colli proceſſus ſpinoſos habent biſurcatos, transverſales foramine pervios. Prima corpore & proceſſu ſpinoſo deſtituitur; alteram odontoideus diſtinctam efficit; ſeptima proceſſum ſpinoſum habet integrum;

TAB. V Fig. 1.

Digitized by Google

tres iſtas ſi ordinaveris, reliquas ex proceſſuum obliquorum planis, ſibi apte incumbentibus, facili negotio agnoſces. Vertebræ dorſi multa habent ſigna, corpus conicum, ſpinoſum proceſſum deorſum flexum, glenoideas pro capitulis coſtarum. Legitimam omnium appoſitionem ſymmetria docet. Lumbares dignoſcimus proceſſibus ſpinoſis craſſis & capitatis, transverſis validis, tertiæ validiſſimus ſuam vertebram prodit. Coſtarum ordo reſtituendus, ſi turbatus aliquando fuerit, non parvo labore conſtat. Ordinat autem easdem magnitudo diverſa; ſexta & ſeptima æqualis ſunt longitudinis, ceteræ impares. Prima omnium maxime arcuata; deinde capitulorum magnitudo ſuis ſinubus apta ſtatim docet, quæ coſta cui vertebræ ſit adjudicanda. Sed id arduum eſt ſcire, quæ dextri lateris ſit, quæ ſiniſtri, coſta; aſt ille nodus ſolvitur, ſi ſulcos attendas, in quibus vaſa intercoſtalia feruntur. Sulcum enim ſemper decet inferiorem partem reſpicere, & ſequentis coſtæ dorſum verſus inclinare. Si adeoque ſiniſtri lateris coſtam quis accommodaret dextræ, non tantum caput glenoideæ vertebræ non aptum eſſet, ſed & ſulcus eſſet in ſummo poſitus, quem declinare decet. Sternum, in ſua oſſa diffractum, nihil negotii faceſſit. Si ſcapulæ ſpina oblique ſurſum vergat, & acetabulum ſuo reſpondeat humero, cui lateri adſcribenda eadem ſit, dubii nihil reſtat. Curvatura claviculæ norma eſt cum proceſſu, cui ligamentum interclaviculare ineſt, cui lateri hæc vel vel illa debeatur. Oſſa innominata nullum movere poſſunt dubium, nec oſſa longitudinalia artuum inferiorum æque ac ſuperiorum; dummodo poplitem a genu, olecranon a flexura cubiti, dignoſcere quis noverit, reliqua facile cernat. Fibulam decet locum a corpore averſum ſemper reſpicere, ſicut & radium, quem proceſſus ſtyloideus, extrorſum vergens, ſuo lateri adjudicat. Oſſa carpi ordinantur, ſi eadem in duas diſpeſcas ſeries, & nominum probe memor ſis, dum ea, quæ capite gaudent polito, cuboides navicular cuneiforme & parvum piſiforme *primi*, cetera, unciforme, capitatum, multangulare majus & minus, *ſecundi* erunt *ordinis*. Oſſa tarſi ſeptem facile cedunt, ſi aſtragalum

lum tibiæ, calcaneum aſtragalo, naviculare capiti calcanei, cetera quadrangula inter ſe, componas. Primum pollicis internodium metatarſi vel metacarpi oſſibus quadrat, reliqua magnitudine, relatione mutua, figura, prout quiſque regulas ſibi formare poterit, facile conſtabunt. Comparavimus regulas Autoris cum factis ipſis, & feliciter negotium ſuccedere deprehendimus, ſicut Tabularum ære ſculptarum conſpectus ideas characteriſticas mire illuſtrat. *Septima* eſt Diſquiſitio Cl. *Jo. Georg. Gmelin de Augmento ponderis, quod capiunt quædam corpora, dum igne calcinantur. Boyleus* flammæ ponderabilitatem augmento corporum quorundam igne calcinatorum evicerat, ſed, regulam non in omnibus valere, docuerunt experimenta, cum Antimonio inſtituta. *Bouleduccius* ejus uncias octo ad ſex uncias ſeptemque drachmas redegit; *Kunckelius* libram unam unciis tribus minorem intellexit a calcinatione. Cl. Autori res ita ſucceſſit, ut, cum octo uncias ad ſex, calcinando redegiſſet, aucto igne, hiſce ſex, porro ſex, drachmarum augmentum accederet. Quapropter, etſi decrementum Antimonii, qua partem ſulphuream, in propatulo ſit, incrementum tamen, qua partem metallicam, ipſo decremento majus extra dubium verſari debet. Uſtoriis potiſſimum ſpeculis intellectum fuit a *Du Cloſio*, Regulum Antimonii, in marmore tritum, augmentum habuiſſe, quod *Hombergus* quoque, *Stahlius*, aliique, perfecerunt. Objicit Autor, nec ſuis ſatis experimentis, quæ ejus eſt modeſtia, fiſus, de regulo quidem antimonii rem comprobatam eſſe, at antimonium ipſum adhuc in dubio verſari, verumne augmentum ceperit, ſiquidem & *Kunckelius*, & ipſe, calcinationem vaſe terreo ſuſceperint, cujus, & ſpathæ ferreæ, qua maſſa agitur, partes abraſæ pondus maſſæ auxiſſe potuerunt. Accedit & id, in ignis gradu moraque ignitionis multum latere, quo verum augmentum reſciſcatur, quando verum eſt, ultra modum ignitum antimonium decreviſſe. Augmenti materiem alii τὸ φλογιστὸν, alii igneas particulas, eſſe affirmant. Hypotheſi ſerviunt, qui, cum, ſulphur avolaſſe, haud negare poſſint, nunc de-

denuo illud accedere pro augmenti ratione reddenda optent. *Kunckelius* ad gravitatem ſpecificam eapropter auctam provocat, quia compacta nunc igne corpuſcula facta fuerint, quæ antea, corpore adhuc aere pervio, levius penderent. Ut certior eſſet partim de vero incremento, num ex mutata interna partium ſtructura, num ab acceſſorio quodam, contigerit, partim de eorum, quæ abſcedunt, proportione, in vacuo ſub campana varia ſupellectile calcinationem inſtituit, avolantes etiam partes ſedulo arte chemica collegit, comparavit, & totius calculum, paucis granis forte diſcrepantem, feliciter duxit. *Octavo* loco ad *gravitatis Liquorum differentiam* cognoſcendam, Autore *J. G. Leutmann*, media proponuntur. *Fiat inſtrumentum vitreum* A, (nam propria verba addenda ſunt, ne, prout in ejusmodi rebus mathematicæ accurationis fieri ſolet, peregrinis interpretationibus aliquid abſcedat,) *ejus globus vitreus infimus* a *plumbo comminuto ad tertiam, & quod excurrit, partem repleatur, usque dum inſtrumentum* A *in vitro aqua repleto mergatur ad* b *circiter. Injiciatur cera raſa in bullam inſtrumenti* a, *& ita diſponatur plumbum, ut in aqua natans inſtrumentum tubulum* c *perpendiculariter erigat. Tunc caute eximatur ex aqua, ne plumbum alium ſitum occupet, & admoveatur igni, ut cera liquefacta, & iterum refrigerata, involvat & contineat plumbum, quo minus alium ſitum aſſumat. Inſtrumenti* A *tubulus* c *habeat brachium dependens* d, *ſolido ex vitro, tantæ longitudinis, ut ejus extremum* g *etiam in leviſſimo liquore, e. g. Spiritu vini alkahol. non attingat ſuperficiem. Deinde paratus ſit tubulus* f, *in inferiore parte clauſus. Is imponatur in inſtrumentum* A, *ut ceram coagulatam attingat. Inſtrumentum immittatur in vitrum aqua repletum, & injiciatur in tubulum* f *tantum plumbi, donec brachium* d *ſuperficiem aquæ lambat, poſtquam extremum* g *pinguedine aliqua fuerit illinitum. Poſtea eximatur inſtrumentum* A, *& in liquorem alium, priore graviorem, e. g. aquam ſalſam, immittatur, &, quia brachium* d, *propter altius natans inſtrumentum, non attinget*

TAB. V Fig. 2.

Fig. 3.

get ſuperficiem aquæ, injiciantur ponduſcula cylindriaca oriebalcea, exacte ad trutinam docimaſticam librata, tot, quot requiruntur, ut brachium d *ſuperficiem liquoris etiam lambat. Tandem ponduſcula eximantur, & gravitates eorum, in ipſis ſignatæ, colligantur, & apparebit, quanta inter utraſque aquas ſit differentia ſpecifica gravitatis. Si vero experiri cupias, utrum differentia liquorum, per inſtrumentum inventa, reſpondeat proportioni, quæ indicatur a bilance, ad quam liquor uterque libratus eſt, hoc modo age: Aſſumatur lagena vitrea* A, *cui embolus vitreus* b *ita terendo aptatus eſt, ut ad tertias repleta lagena ſpiritu vini,* TAB. V Fig. 4. *ſi inverſo modo ſtatuatur in loco, ſoli, vel calori ad fornacem, expoſito, per 12 horas, expanſus per ſolis calorem liquor, & aer, ne guttulam quidem exprimere valeant de Spiritu vini, in embolum incumbente; id quod indicio erit exacte clauſæ lagenulæ. Tunc repleatur lagena liquore aliquo librando, uſque ad ſummum, imprimatur embolus, ut ſuperfluat liquor, abſtergatur linteo, & libretur ad bilancem mediocrem, ſed celerrimam, qualis mea, quæ 5 libr. aggravata adhuc* $\frac{1}{4}$ *græn. ſuperpondii indicat, & colligantur pondera. Hoc etiam inſtituatur cum altero liquore, eodem modo, & ponderum differentia indicabit differentiam liquorum ſpecificam. Deinde, eodem tempore, liquores iidem, qui in lagena fuerunt, examinentur per inſtrumentum antea deſcriptum, & invenies, quod concordet proportio differentiæ gravitatis ſpecificæ, utroque modo quæſita inter binos liquores.* Magnus Hombergus *egregium etiam dedit modum, quo mediante idem volumen diverſorum liquorum obtineatur. Scilicet lagenulam vitream* A, *cum præcedente tubulo breviori* b, *qui lagenulæ collum* a *eſt, adornavit. Per hunc infuſi liquoris tantum effluit, quantum tubulus* b *permittit, & ſic idem volumen liquoris remanet in lagenula, qualiscunque etiam is fuerit. Mihi vero aptior videtur modus, a me propoſitus, cum lagena embolo clauſa, quia* Hombergii *inſtrumentum poſtulat ſitum in plano horizontali I, ut id perpendiculariter erigatur. Declivi* Fig. 5. *enim in plano poſitum II aut plus liquoris remanet in lage-* Fig. 6. *nula, aut minus III, prout ſitum fuerit nacta. Et, quan-* Fig. 7.

quam exigua percipiatur differentia, tamen aliqua inveniatur, libratis liquoribus ad bilancem exactam. Deinde clauſum mea methodo vitrum una cum liquore librari poteſt, ſine effuſionis metu, & gravitas vitri ſubtrahi; quod ad plura experimenta valde utile atque commodum inveni. Ultima eſt *de Salibus alkalibus fixis plantarum*, Autore *J. G. Gmelin*, Commentatio. Magni momenti quæſtio viſa fuit, num omnium plantarum ſalia fixa ejusdem indolis ſint, num eorum quædam ſit diverſitas. Quapropter ad dirimendas lites vel eorum, qui nimia diſtinctione delectantur, vel eorum, qui breviter perorant, opus eſt, ut plantarum ſalia fixa puriſſima ſint. Fiunt autem pura terreis pinguibus atque acidis, fiunt etiam impura diverſis, quibus cremantur, ignibus, vel certe dubiæ originis his ipſis efficiuntur. Quapropter, quo felicius in examine progredi quis poſſit, igni lucido parcendum eſt, gliſcere decet herbam, cujus ſal impetramus, non in flammam erumpere, & aquæ debet eſſe ſelectus, quam frigidam deſtinare ad lixivium debemus. Quamvis enim in generalibus conveniant omnium Alcalinorum texturæ, uniuscujusque tamen plantæ ſal diverſi quidpiam ab aliis obtinere, & ſpecificum eſſe, analogia & ultimi finis, quem plantæ intendunt, conſideratio ſuadet. Operoſiſſima methodo progreſſus Autor, ſingulorum ſalium, ex ſingulis plantis prolectorum, colores, pondus, aliaque, deſcripſit. Color fuſco-cinereus ineſt Artemiſiæ, Centauro minori, Chærefolio; ſalibus Saniculæ candicans Pulmonariæ albus, & ſic in reliquis. Cuſcuta viride, Filix nigrum, habuit. Pondus cinerum ad plantæ pondus inæquale fuit. Pulmonaria ſeptimam, Tuſſilago nonam, Plantago undecimam, aliæ aliam ſui partem, dederunt. Nec Lixiviorum eadem fuit facies. Anſerina, Trifolium fibrinum, Cuſcuta, herbeum aquæ adfuſæ colorem dederunt; Tanacetum, aliæque, viridem; ſed aliquot diebus poſt omnium color fuit limpidus. Sapor Lixiviis diverſus, Fumariæ, Rutæ, &c. acris, Barbæ Capræ dulcis, & ſic porro. Phænomenorum, quæ alcalicis ſalibus vulgo moveri ſolent, ut Vitrioli Martis colorem mutent, Heliotropii ſuccum, vel Syrupum Violarum, alterent, ſcorias

Re-

Reguli Antimonii rubro colore tingant, aliorumque, curatiſſima habita fuit ratio. De differentia Alcalinorum cum dubitare haud liceat, durum tamen eſt, dicere, in quo differentia iſta conſiſtat. Supponitur, pingue, acidum, terreum omne, abſumtum eſſe; removetur ſententia *Godofredi (Geoffroy)*, in omni ſale ferri micam eſſe. Interea ita omnis plantæ materies abſumi haud potuit, quin terræ ſulphurumve rudimenta ſuperſint; quapropter ex ſalium linguam afficiendi modo, ex conflictus cum acido gradu, & colorum immutationibus, concluditur ad reſinoſi, acidi, vel terrei, a ſale inſeparabilis, & torturam flammæ ſuperantis, modulum, & in quocunque ſale temperamentum. Retinere ſalia ſuarum plantarum virtutem ſpecificam, & eandem vere in corpore producere, in dubium vocatur eapropter, quod diverſæ texturæ ſalia eodem effectu gaviſa fuiſſe deprehendantur. Interea non abeſt a ſententia, poſſe aliquo ſubtiliſſimæ plantarum & incombuſtibilis partis afflatu tactum eſſe ſal, ut diverſitas exinde effectuum quædam ſperari poſſit.

Fuimus in recenſendo hoc *Volumine* jam ſatis longi; itaque ex *Claſſe hiſtorica* nihil præter titulos Diſſertationum, quarum ſunt *quatuor*, a Celeberrimo olim *Theoph. Sigefr. Bayero* conſcriptæ ſingulæ, huc transſcribemus. Harum *prima Converſiones rerum Scythicarum temporibus Mithridatis Magni & paulo poſt Mithridatem* exponuntur; *altera Numus quidam Ægienſis* ſiſtitur, & accurate deſcribitur; *tertia Faſti Achaici* delineantur; *quarta* denique iidem *Faſti* illuſtrantur.

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ RAtionalis Syſtematicæ Tomi IV Pars V, doctrinam morborum ac vitiorum, externas potiſſimum partes affligentium, perſpicua & demonſtrativa methodo tradens.

Halæ Magdeburgicæ, proſtat in officina Rengeriana, 1739, 4. Alph. 1 plag. 18.

Pro-

tio, ortus potiſſimum in ſanguine, ejuſque prava conſtitutione, eſt quærendus. Ut itaque, toto membro emortuo, amputatio unicum eſt remedium; ita, quando pars tantum necroſi laborat, ea adhibere decet medicamenta, quæ ſanguinem benignum reddunt, obſtructiones removent, & laudabilem ſanguinis influxum refluxumque in partem corruptioni proximam promovent, ut hac ratione, quod ſanum eſt, defendatur, emortuum facile ſeparetur, & laudabile pus, quod optimum convaleſcentiæ ſignum eſt, generetur. Qua occaſione ſimul duæ formulæ externorum medicamentorum, ad putredinem arcendam comparatorum, itemque potionis internæ, ſubnectuntur. *Cap. III* purpuram præſertim chronicam, tanquam ſcorbuti ſobolem, Ill. Autor explicat, & rubram quidem a ſero impuro, ſalſo, acri, ſulphureo, excrementitio, albam autem & acutam miliarem a lympha & ſucco nutritio, ad acidam, vappidam, putridamque, naturam accedente, chronicam denique a partibus ſalino-ſulphureis acribus ſeri, quod non per emunctoria, cutis præcipue colatorium, exterminatur, ſed remanet, & deteriorem naturam calido motu inteſtino induit, derivat. Ad purpuræ latiorem progreſſum multum contuliſſe potus calidos, maxime Caffeæ, copioſius propugnat. Præſervatio poſtulat abſtinentiam ab omni cereviſia, potumque ejus loco idoneum alium, motum corporis, & convenientem victus rationem, curationes per lac & aquas minerales, menſiumque & hæmorrhoidum fluxum in naturalem ordinem reducendum. Purpuræ chronicæ curatio requirit accuratum regimen cum lenioribus diaphoreticis. Ad avertendam vero acutam gravidæ & puerperæ rite tractentur. *Caput IV* ad luem veneream pertinet. Hæc ſola contagione propagatur. Ejus veneni indoles etſi difficillime cognoſcitur, & propemodum adhuc ignoratur, putat tamen Noſter, ſi quid omnino affirmandum ſit, veneni contagioſi indolem in tenuiſſimo fluido ſulphureo, ſive phlogiſto æthereo & fermentativo principio, conſiſtere, quod, ulterius diffuſum, reliquos corporis humani ſuccos eadem labe contaminat, ut plane alienam & naturæ

prorſus adverſam, putridam, vappeſcentem, & viſcidam, eraſin adſciſcat. Quamobrem opus eſt, ut tota corruptorum humorum maſſa ex univerſo corpore, & minimis ejus vaſculis, & receſſibus, per omnia emunctoria foras expellatur, quod fit vel per largiorem, paulo-que diutius durantem, ſudorem, vel per copioſum, debito tempore inſtitutum, ſalivæ profluvium. *Cap. V* puſtuloſos & pruriginoſos varii generis affectus cutis aggreditur, ſcabiem nimirum benignam malignamque & veneream, impetiginem, herpetem miliarem & exedentem, zonam igneam, elephanthiaſin, morbum Lazari, alioſque. Omnium eorum cauſa vera, proxima, & immediata, refertur ad ſerum impurum, viſcidum, & acre, quod in tenuiſſimis cutis tubulis, ſtagnando, nerveasque fibrillas lancinando, & levem ibi inflammationem producendo, varias roſiones, puſtulas, & exulcerationes, efficere, adeoque ſingulos iſtos cutaneos morbos, cum omnibus ſymptomatibus, excitare valet, ut hinc differentia illorum cutis affectuum, texturæ cutis, ſecundum ætates diverſæ, tribuatur, morboſque cutis certa ætate certas partes occupare aſſeratur. Summa omnium indicationum eo redit, ut corruptorum, glutinoſorum, & acrium, humorum maſſa e corpore educatur, deinde, ut boni & natura amici ſucci ingenerentur, & denique, ut externis quoque remediis detergentibus, conſolidantibus, & exſiccantibus, partes a doloribus, tumoribus, pruritu, & ulceribus, liberentur. Id quod, pro varia ratione locorum, quibus inhærent hi morbi, corporum, & temperamentorum, item habitus corporis, & vitæ generis, variis medicationibus peragitur, cujus rei cauſa & nonnullæ formulæ ſingulares hic ſubtexuntur. *Caput VI* de omnis generis ulceribus, tam benignis, quam malignis, præſertim cancroſis, diſſerit, eorumque cauſam proximam non tam in mixta ſalina acrimonia, quam potius formali humoris putredine, collocat, quæ non modo inteſtino motu texturam & unionem ſolidorum plane diſſolvit, ac deſtruit, particulisque ſulphureis, a terrearum partium vinculo ſecedentibus, fœtorem

rem excitat teterrimum, verum etiam, mirifice ſe multiplicando, humores & partes ſolidas adjacentes eadem putredinis labe inficit, contaminat, & corrumpit. Curatio interna, pro varietate cauſarum, abſolvitur ſanguinis miſſione, evacuantibus, decoctis ſanguinem repurgantibus, aqua communi, & minerali. Externæ autem inflammationis & adfluxus humorum ratio habeatur, ulcus mundetur, excreſcentiæ, cariei, & ulceribus ſinuoſis, obviam eatur, ipſum denique ulcus occludatur, & conglutinetur. Multa hic ſigillatim de ſcirrho & cancro, tumoribus quoque glandularum benignis, aliisque, commemorantur, formulæ item remediorum recenſentur. *Caput VII* circumſpectam ulcerum fiſtuloſorum curationem enucleat. Oriuntur ea a ſuccorum vitalium, maximeque lymphæ, impuritate, antecedente in principio partis inflammatione, unde corruptio & pus generatur, quod acrimonia ſua partes magis corrodit, cavitatemque & ſinum effingit. In curandis iis eo reſpiciendum eſt, ut, ſi qua humorum dyſcraſia ſubſit, ea commodis remediis corrigatur, callus & ſcirrhoſa durities, ſine cujus remotione nulla conſtans expectanda eſt curatio, perite tollatur, oſſium, ſi qua ſit, caries auferatur, & denique fiſtulæ mundentur, fibræque conglutinentur, & cavitas nova carne repleatur. Proxime nunc expectamus librum de morbis infantum, quo Ill. Autor ampliſſimo Operi pulcherrimum imponere colophonem decrevit.

DISSERTATIO DE STRUCTURA ET MOTU muſculari, Autore ALEXANDRO STUART, M. D. Collegii Reg. Med. Londin. & R. S. S.

Londini, ſumtibus Societatis, 1738, 4.

Plag. 19 ½, Tabb. æn. 5.

Publica Academiæ Burdigalenſis invitatione excitatus Cl. Autor, ad indagandam motus muſcularis cauſam, a pluribus Viris doctiſſimis varie expoſitam, nondum tamen penitus excuſſam, animum appulit; cumque ſcriptum ejus inter illo tem-

tempore exhibita optimum, præmioque propoſito ab Academia digniſſimum, declaratum fuerit, publici id juris facere non dubitavit. Cum vero motus machinæ cujuscunque non niſi perſpecta intimiori ejus ſtructura intelligi poſſint; in illa muſculorum machina ante oculos Lectorum ponenda potis-

Cap. I. ſimum elaborat. Sub initium paucis de motu, ejusque cauſa primaria, agit, quem ſucceſſivam exiſtentiam corporis in diverſis partibus ſpatii & temporis, ordine numerico ſpatiorum & temporum ſibi mutuo ſuccedentibus, definit, eumque materiæ non eſſentialiter inhærere oſtendit, atque, cum corpora perfecte dura in puncto occurſus ſemper aliquot gradus motus ſui amittant, & iis repetitis demum perfecte quieſcant, idemque de corporibus elaſticis valeat, cum perfecte elaſtica ſunt, id eſt, quæ corpus impingens eadem vi repellant, qua acceſſit, non dentur, ſicque omnis rerum natura ad quietem tendat, ut motus ſemper idem & æquabilis conſervetur, opus eſſe rectore monet, qui res quascunque movendi poteſtatem habeat, licet ipſe non moveatur, quem in hoc univerſo Deum

II. eſſe, pluribus evincit. In corpore humano, quod motibus naturalibus vitalibus & animalibus agitur, ad binas priores ſpecies præſentiam & unionem animæ, ad tertiam imperium ejusdem tanquam cauſam non mechanicam, concurrere agnoſcit.

III. Omnis motus animalis inſtrumentum eſt muſculus, tanquam organum, ex ſolidis & fluidis certa lege conflatum, cujus motu ſolida, quibus affigitur, ad ſe invicem accedunt, vel diſtrahuntur, affluentia contentaque fluida propelluntur atque

IV. expelluntur. Omnis muſculus cingitur tunica adipo-celluloſa, quæ vaſorum, ad eum tendentium, faſciculum non exterius tantum cingit, ſed & cum iis ad intima delatum, cuilibet viſibili fibræ involucrum tenuiſſimum præbet, eandemque lubricat, ope liquidi, in ejus cellulas ab arteriis ſe-

V. creti. Inter vaſa, ad muſculum abeuntia, eumque magna ex parte componentia, proximam attentionem meretur nervus, qui, ex ſubſtantia medullari originem ducens, uno faſciculo numerum indefinitum fibrillarum nervearum ad muſculum, cui inſeritur, deducit, illasque ſtatim ab ingreſſu muſculi

Digitized by Google

ſculi undiquaque ramis ad angulos plus minuſve acutos diffundit; quod muſculos aqua maceratos inſpiciendo patet. Dum enim fibras carneas caute ſine divulſione ſeparamus, fibrillæ nerveæ margaritarum colore ſplendentes cernuntur, extremitates in fibras carneas immerſæ evaneſcunt. Qua occaſione de cerebri ſtructura vaſculoſa, facta ibidem ſecretione fluidi tenuiſſimi, dulciſſimi, mobiliſſimi, minime cohærentis, aut coagulationi obnoxii, ejuſdemque in tubulos nerveos medullares, immediate ex corticali ſubſtantia eductos, derivatione, ſuccincte agit. Cum autem ab hoc fluido perfecte homogeneo tot diverſi variis in partibus effectus producantur; illam diverſitatem a variante organorum ſtructura pendere notat, vulgusque, communi ſenſu ductum, rectius aſſerere, mentem in oculo videre, in aure audire, quam multos, qui ſenſorium aliquod commune in cerebro conſtituant; quod nec illo experimento evincatur, cum nervo inter cerebrum & organon ligato diſciſſo aut aliter vitiato ſenſus motusque in organo pereat, ſiquidem illud ob denegatum perennem influxum laticis nervei, non vero ob impeditam undulationem retrogradam, contingat; ut adeo omnem nervi extremitatem infimam cerebrum eſſe organi, ubi terminetur, cenſeat, &, mentem ubique in corpore eſſe præſentem, ibique ſenſibus & motibus præeſſe, concludat, de cujus attributis, materiæ nullâ ratione competentibus, fuſius contra *Lockium* aliosque argumentatur. Præter nervos ad muſculos copioſa feruntur vaſa ſanguifera, arteriæ & venæ, illæ Cap. VI.
aortæ, hæ vero venæ cavæ, ſoboles, quorum trunci, membro alicui communes, prope muſculorum origines in diverſos abeunt ramos, quorum ſinguli in muſculum proxime ad nervi ingreſſum inſerti, per omnem muſculi carnem ramatim, uſque dum viſui inſenſibiles fiant, eodem cum nervo tramite diſtribuuntur; cum vero ultimi arteriarum & nervorum fines inter ſe nectantur, nec ulla fiat extravaſatio, & ſanguis copioſus in muſculum influat, brevique ſine notabili ſecretione iterum effluat, patet, illum pro muſculi functione, id eſt, motu, eo deferri. Conſtat vero, arterias ac venas eſſe elaſticas, &

ſibi permiſſas arctari & abbreviari, ſecus ac nervos; quod illo exprimento probat, cum arteriam venam & nervum canis cruralem ſimul cum filo lineo craſſiore παραλλήλως colligatos exſecuerit, nervumque cum filo parallelum manſiſſe, ſanguifera vero brevi contracta, & dimidio, quam ante, breviora facta, adverterit. Sanguinem ex globulis minutiſſimis pariter elaſticis componi, obſervationibus *Leeuwenhœckii*

Cap. VII. confirmat. Tendo invenitur in origine, fine, medio, extremisque muſculorum lateribus, ac, avulſa caute fibra carnea, ſemper tendinis portio, utrinque extremitatibus adhærens, ſequitur, atque colore, firmitudine, defectu elaſticitatis, & diviſibilitate, ad nervum accedit; unde, tendinem eſſe nervorum, in muſculo diſperſorum, per medium fibrarum carnearum tranſeuntium productionem, colligit, ſtamina vero illa rubicunda, in parallelo ſibi invicem ſitu appoſita, vulgo carnis nomine venientia, fieri ex arteriis & venis denſiſſime conſitis, hinc itidem elaſticitate gaudere, arbitratur.

VIII. Fibram ultimam muſcularem eſſe nervi in muſculo productionem, ſanguiferis denſiſſime tectam, quæ *his* iterum exuta in tendinem abeat, ex præmiſſis infertur, iterumque, obſervatis *Leeuwenhœckianis* in ſubſidium vocatis, quæ illam referre figuram unionum, funiculo trajectorum, oſtenderunt, catenam veſicularum cum filamentis nervorum continuarum, in ſuperficie ſua ſanguiferis tectarum, cenſet, adeoque nervos fluidum ſuum in has veſiculas ultimo infundere, illasque diſtendendo ſuam ſymbolam ad motum muſcularem conferre, concludit. His ex Anatome de ſtructura muſculi præmiſſis, definitiones & theoremata quædam ex mechanicis, hydroſtaticis, & hydraulicis, deſumta, ſubjungit, corporum elaſticorum, ut & canalium fluido elaſtico plenorum, æquilibrium, & ab æquilibrio ad motum determinationem, demonſtrantia, illisque ad corpus humanum applicatis, talem

IX. X. motus voluntarii muſculorum ideam elicit. Veſiculæ, fibras muſculares componentes, in membro ab actione quieſcente in muſculis antagoniſtis ſunt in æquilibrio, atque tunc veroſimiliter figuram ovalem obtinent, modiceque fluido

ner-

nerveo ſunt repletæ, quo in ſtatu aptiſſimæ ſunt, ut pro arbitrio mentis in motum deduci poſſint. Si enim anima ad originem nervi, ad alterutrum horum muſculorum tendentis, paulo plus fluidi nervei impellit, inde veſiculæ ejus dilatabuntur, & globoſæ fient, vaſa ſanguifera, per illas reticulariter diſpoſita, arcuatim expandentur, & majorem ſanguinis copiam recipient, unde eo tempore muſculus maxime tumebit, ſpiritibus & ſanguine plenus, quem ſtatum inflationem, ſeu diaſtolen, muſculi appellat Cl. Autor. Jam vero vaſa ſanguinea cruore turgida, & ſic elaſticitate aucta, nitentur veſicularum cava arctare, easque ad ſummum contrahent, fluida in loca minimæ reſiſtentiæ, ſanguis in venas, ſpiritus per tendinum fibras in perioſtium, expellentur, novus ſanguis & latex nerveus influere nequeunt, ob veſicularum contractionem, & vaſorum curvaturam, unde muſculus brevior & tenuior fit, ſimul palleſcit & dureſcit, quem ſtatum proprie ſyſtolen vel contractionem muſculi dicendum putat. Dum hæc contingunt in muſculo acturo, antagoniſta, qui antea in æquilibrio cum illo erat, minus ſanguinis accipit a communi utriusque vaſorum trunco. Quod enim alteri accreſcit, huic detrahitur. Hinc vis ejus elaſtica minuitur, vaſa & veſiculæ elongantur, parum fluidi admittunt, contenta expelluntur, muſculus fit tenuior ac debilior, & pallet, idque eadem proportione, qua alter fluidis & robore augetur. Adeoque ſpiritus animales non niſi ad diaſtolen muſculi vim conferunt, cum in præcipua parte, nempe contractione, nil agant, ſed patiantur expulſum. In ipſa diaſtole cauſæ determinantis ſolius fere rationem habent, quatenus ſanguini faciliorem ingreſſum præſtant; maxima vero vis muſculi in motu debetur elaſticitati vaſorum, per ſanguinem affluentem auctæ. Dominium animæ in motu voluntario ab æquilibrio naturali muſculorum antagoniſtarum pendere, eoque deſtructo perire, hoc potiſſimum experimento confirmat: ſi muſculorum cujusvis membri vel extenſoru mvel flexorum tendines transverſim diſcindantur, hi muſculi ſtatim verſus origines ſuas ad ſummum usque contrahentur, antagoniſtæ integri membrum verſus ſuam rapient originem, quod poſtea

ſtea perpetuo flexum vel extenſum manebit, muſculis his ſua ſimplici elaſticitate contractis, nullo mentis conatu aut ſpirituum impulſu amplius extendendis aut inflandis, ſed æque extra dominium voluntatis poſitis, ac alii ſolitarii, cor, pulmones, inteſtina. Neque aliam in æquilibrio muſculorum eſſe poſſe veſicularum figuram, quam ovalem, id eſt, mediocriter expanſam, probat, ſiquidem globoſa ulteriorem expanſionem impediret, ſumma vero contractio utrinque vel extenſio omnem ulteriorem mutationem tolleret, cum alter muſculus contrahi nequeat, niſi oppoſitus per æqualem extenſionem cedat, quod in ovali figura commodiſſime utrinque fieri poteſt. Etſi vero proportio momenti impulſus fluidi nervei ad elaſticitatem muſculorum fere infinite parva cenſenda ſit; illam tamen motui voluntario propter æquilibrium muſculorum ſatis idoneam, & in ſtadio omni motus eandem eſſe, ex principiis hydroſtaticis evincit, ubi in vaſis brachiorum inæqualium tantillum aquæ per tubum longum diametri minoris in vas ſuppoſitum diametri majoris, ſimili fluido repletum, vas illud diſtendi videmus, etſi ponderibus magnis onuſtum; quod, aucta vaſis ſuppoſiti diametro, momentum impulſus fluidi per tubum minoris diametri eadem proportione augetur, propter velocitatem fluidi ſecundum axem tubi ratione reciproca quadratorum diametrorum neceſſario auctam. Quam exiguus vero impulſus fluidi per ner-

Cap. XI. vos, ſive a voluntate mentis, ſive a cauſa mechanica, excitatus, ad motus inſigniores producendos ſufficiat, inſuper experimento in rana viva inſtituto illuſtrat; quam brachiis ligatis & affixis utrinque machinæ ligneæ, lateribus cruribusque libere dependentibus, ſuſpendit, deinde, capite a vertebra prima colli, forfice detruncato, ſpecilli extremitatem ad planitiem perfectam limatam, in foramen vertebræ primæ, ſuper medullæ ſpinalis extremitatem inferiorem, leviter intruſit, unde eodem temporis puncto muſculi flexores membrorum inferiorum omnes extenſi in ſummam contractionem impulſi ſunt; eodem vero ſpecillo in foramen occipitii adacto, convulſi ſunt oculi & oris muſculi. Plura, quæ ad explicationem hujus experimenti adjecit Cl.

Au

Digitized by Google

Autor, ne nimis longi ſimus, ſilentio prætermittimus, ut & ea, quæ ultimis *Capitibus* de ſtructura & motu inteſtinorum, atque pulmonum, eleganter expoſuit, ex quarum partium motus analogia, cum natura unico artificio plurima perficiat, occultam machinæ muſcularis ſtructuram & operationem clarius intelligi poſſe ſperat, quæ, in ipſo Opere concinne tradita, evolviſſe, Lectores harum rerum curioſos non pigebit.

A MATHEMATICAL TREATISE, CONTAINING a Syſtem of Conik-Sections, with the doctrine of Fluxions and Fluents, &c.

id eſt,

TRACTATUS MATHEMATICUS, CONTINENS Syſtema Sectionum conicarum, cum doctrina Fluxionum & Fluentium, variis materiarum generibus applicata: nec non collectionem ſelectam Problematum Phyſico-Mathematicorum utiliorum, multorumque novorum; Autore JO. MULLERO.

Londini, apud W. Innys & R. Manby, & J. Nourſe, 1736, 4. Alph. 2 plag. 10, Tabb. æn. 14.

Cum permulti ſint, a ſtudio Matheſeos ſublimioris vel eo nomine deterriti, quod nimium laboris temporisque expoſcat materiarum, quæ ibi proponuntur, accurata cognitio; bene de ſcientiis mereri eos omnino dixeris, qui omni ſtudio ac opere id agunt, ut abſtruſiores doctrinæ mathematicæ ad facilitatem, quam fieri quidem poteſt, maximam revocentur, viaque plana & tuta pandatur, quam calcantibus præclaros in ſcientia nobiliſſima profectus, non inſigni adeo temporis & operæ diſpendio, facere detur. Id non male aſſecutus videtur Clariſſimus Operis hujus non inelegantis Autor. Quamvis enim plurima, quæ in eo propoſuit, dudum ſint cognita, & in permultis optimæ notæ libris tradita; viſum tamen ei fuit, methodo faciliore utique opus eſſe, qua rem brevius expediret, & ordinem naturæ rei magis accommodum teneret. Sed videamus, age, quid præſtiterit Autor, ſummaque Operis capita paululum delibemus. Primo quidem loco Sectionum conicarum concinna epitome exhibetur. Ea non ſolum propoſitiones præcipuas, a Clariſſimis viris paſſim demonſtratas, comprehendit, ſed aliquot

novas quoque. Omnes illæ propoſitiones, quarum ſcientia ad lectionem Principiorum *Newtoni* requiritur, ſingulari cura ſunt pertractatæ. Conſiderantur autem conicæ Sectiones præcipue in plano: deinceps, pauciſſimis licet, in ſolido. Methodus hæc eſt, ut calculi analytici multus exiſtat uſus. Pauci ſunt, aut prorſus nulli, Autores Angli, qui in Sectionum conicarum Elementis eum adhibendum duxerint, veterum demonſtrandi rationem ſemper amplectentes, quæ tyrones non parum perturbat moraturque, licet in ſe ſolidiſſima. Porro operam dedit Autor, ut propoſitionum pleræque ad omnes ſimul coni Sectiones pertinerent. Quodſi ſcilicet detur recta linea determinata, $=a$, ſumaturque abſciſſa quælibet x, ita, ut ejus complementum ad a ſit $=a-x$, ſitque y ordinatim applicata reſpondens abſciſſæ x; eæ curvæ generaliter dicuntur Sectiones conicæ, in quibus rectangulum ex x in $a-x$ ſive $ax-xx$ eſt ad quadratum ordinatæ y^2, ut conſtans a ad aliam conſtantem p. Ut enim hæc proprietas ad parabolam accommodetur, facienda ſolum eſt $a=\infty$, tuncque xx evaneſcet reſpectu ax; unde in hoc caſu $ax : y^2 = a : p$, unde $ay^2 = apx$, ſive $y^2 = px$, quæ eſt æquatio ad Parabolam. Quodſi fiat $a=p$, tunc exiſtet Sectio conica circulus. Apparet ideo, proprietatem hancce generaliſſimam ad omnes pertinere coni Sectiones, perſpiciturque, quid factu opus ſit, ut ad unamquamque ſingulatim, ſi opus eſt, applicetur. In ducendis Tangentibus ad quævis Sectionum puncta ea methodo utitur Autor, quæ & ipſa communis eſt omnibus, & deducta ex proprietatibus focorum. Proprietates diametrorum facili non minus ratione expedire docet. Propoſitiones quoque difficiliores, e. g. de deſcribenda Sectione conica, quæ per quatuor aut quinque puncta data tranſeat, vel rectas poſitiones datas tangat, inſerit, quarum ſolutiones, a *Newtono* in Principiis ſuis datas, ſua methodo demonſtrat. In eo quoque verſatur, ut areas conicas, variaſque earum portiones, ut ſectores ſegmentaque inter ſe comparet. Tractationem de Sectionibus conicis excipit Methodus Fluxionum directa & inverſa, cujus regulas alio modo invenire docet Autor, quem uſu ſuo non deſtitutum iri ſperat. Quantitatibus infinite parvis non utitur, nec ultimis evaneſcentium, aut primis naſcen-

Digitized by Google

ſcentium, rationibus. Sed curvam quamvis genitam concipit per motum puncti, quod a duabus potentiis urgetur, quarum altera directionem habet abſciſſis, altera ordinatis, parallelam. Abſolvat punctum ita ſollicitatum quamvis curvæ portionem, AM, cui reſpondeat abſciſſa $AP=x$, ordinatim applicata $PM=y$. Fluxio abſciſſæ, vel dx, (fluxionibus noſtro expreſſis more,) Autori eſt ea velocitas, quacum punctum pervenit ad M in directione abſciſſæ, vel alius eidem parallelæ, ut EM. Fluxio ſemiordinatæ, vel dy, ei eſt velocitas, quacum idem punctum pervenit in directione ſemiordinatæ. Velocitas autem, ex motu compoſito reſultans, cum qua punctum idem ad M pervenit in directione Tangentis in M, eſt Fluxio arcus curvæ. Demonſtratur, velocitatem in M juxta directionem abſciſſæ eſſe ad velocitatem in M juxta directionem ſemiordinatæ ut ſubtangens ad ſemiordinatam. Exinde fluxiones quantitatum variabilium ſic inveniuntur: Sit e. g. invenienda fluxio quantitatis y^3, vel dy^3. Ponatur $x=y^3$, ſitque AM Curva, cui hæc æquatio competit. Si ſit $Ap=x$, $pm=y$, $Aq=u$, $qn=z$; erit $u=z^3$; ſubtrahendo æquationem primam ab ultima, erit $u-x=z^3-y^3=(z-y)(z^2+zy+y^2)$. Quodſi jam recta nm diametro AP occurrat in t, erit $qn-pm\,(z-y)$: $qp\,(u-x)=pm$: $pt=1$: z^2+zy+y^2. Quodſi qn coincidat cum PM, tn quoque coincidet cum Tangente TM, eritque $z=y$. Quare PM: $PT=1$: $3y^2$, cumque ſint PM & PT ad ſe invicem, ut velocitates, quas diximus, id eſt, ut fluxio ſemiordinatæ ad fluxionem abſciſſæ, ſeu ut dy ad dx, erit $dy:dx=1:3y^2$, unde $dx=dy^3=3y^2dy$, prout communis habet differentiandi vel fluxiones capiendi regula. In ſequentibus oſtenditur methodus de maximis & minimis, & calculi fluxionum in eo uſus, nec non in doctrina de inveniendis radiis oſculi, Cauſticis per reflexionem & refractionem genitis, paucis, compendium non inelegans *Analyſios infinite parvorum* traditur. Sequitur Methodus Fluxionum inverſa, ſeu calculus integralis, cujus regulas cum explicaſſet Autor, ad ejus uſum commonſtrandum illico progreditur, & quidem in quadraturis & rectificationibus curvarum, in inveniendis centris gravitatis, oſcillationis, & percuſſionis. De quibus, cum

TAB. V Fig. 8.

jam nota ſint ſatis, non eſt, cur copioſius dicamus, id adhuc obſervantes, methodum inveniendi Fluentes, quam dedit *Rogerus Coteſius* in Harmonia ſuæ menſurarum, explicari & in uſum quandoque vocari, additis eum in finem ad calcem libri Tabulis octo ex iis, quæ conſpiciuntur in Opere *Coteſiano*. De Problematibus Phyſico-Mathematicis, numero quinque & viginti, quædam adhuc dicenda ſunt. Præter iſta, quæ a præſtantiſſimis Geometris jam fuere ſoluta, alia quoque comparent, attentione digna, in rebus practicis uſum habitura. De Fornicibus, eorumque optima curvatura, differitur; ſubjungiturque propoſitio, uſum in arte tignaria præſtans, quæ huc redit: Data trabe, horizontaliter poſita, quam ſuſtinent duæ aliæ, cum ea angulum datum efficientes, quæritur, quomodo adaptandæ ſint duæ aliæ trabeculæ transverſæ, longitudine datæ, ut vi maxima ad ſuſtinendam trabem horizontalem polleant. Utiliſſima & hæc quæſtio eſt: Data latitudine fluvii, invenire poſitionem aggeris ita diſponendi, ut impetui aquarum maxime reſiſtat. Placet hæc quoque: Invenire altiſſimum vel infimum punctum in helice cochleæ *Archimedis*, dato angulo, quem cylindrus, cui helix circumducitur, cum horizonte efficit. Ex quibus ſatis apparet, Cl. Autorem præcipue id egiſſe, ut methodum de maximis & minimis, ejuſque uſum, exemplis declararet ſelectioribus. In iis autem quæſtionibus, quas ex aliis Autoribus depromſit, ita eſt verſatus, ut breviores effecerit ſolutiones & conſtructiones magis expeditas. Totum Opus claudit quibusdam propoſitionibus, circa inveniendas fluentes, more tam ordinario, quam *Coteſiano*, quem fere neglectum jacere queritur, defectu exemplorum, quibus methodus pulcherrima, ſed prima fronte abſtruſior, illuſtrari, & ad captum diſcentium magis accommodari, deberet.

VITA VIRI PERILLUSTRIS, GEORGII MELCHIORIS DE LUDOLF, Archidicaſterii Imperialis Cameræ Aſſeſſoris, ab ipſo ſcripta. Edidit, præfatuſque eſt, CHRISTOPH. AUG. HEUMANNUS, D.

Gottingæ, 1740, 8.

Plag. 7.

Quæ

Qui hujus anni ipſis Calendis Februariis diem obiit ſupremum, *Georgius Melchior Ludolfus*, JCtus celebratiſſimus, jam A. 1728 vitam ipſe ſuam deſcripſit, deſcriptam commendavit quinque abhinc annis veteri ſuo amico, Cel. D. *Heumanno*, qui eam, ſi forte ſuperſtes ipſi foret, ederet in publicum. Non eum excitatum fuiſſe vanæ gloriolæ ſtudio ad ſcribendum hunc libellum, partim ſtili ſimplicitas docet. Apparet igitur, eum, cum intelligeret, more ætatis noſtræ Vitam ſuam deſideratum iri, metueretque, ne falſa multa de ſe traderentur, ipſi ſibi faciendum putaſſe, ut de vita ſcriptiſque ſuis præcipua mandaret literis, eo facilius hoc defungens labore, quod jucunda fruebatur rerum bene geſtarum conſcientia. Cum vero, qui de ſe ipſi ſcribunt, iis neceſſe ſit laudabilia multa vel imperfecte exponere, vel plane præterire ſilentio; Cel. Editor, quæ de virtutibus ejus ſtudiorumque ratione cognita habuit & perſpecta, in Præfatione commemoravit: quam Lectoribus noſtris relinquentes, ex ipſo *Ludolfo* nunc trademus, quæ noſtræ brevitati conveniunt. Natus erat Erfurti e Patricia familia A. 1667 d. 2 Martii, patruum nactus Virum toto orbe decantatiſſimum, *Jobum Ludolfum*; fratrem *Henricum Wilhelmum*, Daniæ Principis *Georgii* in Anglia Secretarium, & ipſum libris editis nobilitatum. Vix bimulo mors patrem eripuit, Conſulem urbis ac ſimul Conſiliarium Electoralis Moguntini Regiminis. Nos quidem, prætermiſſis ipſius & paternis & maternis majoribus, obſervamus, eum, inſtitutione puerili uſum optima, ſuperato vix anno vitæ decimo quarto adſcriptum fuiſſe patria in urbe Academicis, & cum in hac illuſtri ſchola, tum in Jenenſi, cujus maximo JCto, *Lynckero*, operam dabat aſſiduam, non inauditos dimittens Philoſophos ac ceteros hujus Academiæ JCtos, inprimiſque ſe exercens diſputationibus, tam longe provectum fuiſſe in Jurium ſcientia, ut a ſuo *Lynckero* dignus haberetur Doctorali laurea. Non eſt autem ipſi viſum huic parere conſilio, ſed, Academico egreſſus ſtadio, ad avunculum ſe contulit, Ducis Iſenacenſis intimum Conſiliarium; qui ſtatim Legatus ſui domini Viennam profectus, eum adſcivit comitem eundem & Secretarium. Poſtea Ducis cujuſdam bellici Cæſarei per aliquod tempus fuit Secretarius; qua ſtatione gravibus de cauſis A. 1691 relicta, re-

verſus in Saxoniam, a fratre Ducis Iſenacenſis adſcitus eſt Secretarius: non ita multo poſt in aula Ducis regnantis, *Joannis Georgii*, factus Secretarius intimus. Ad priorem dominum rediit A. 1697, creatus Conſiliarius aulæ & regiminis; quo munere fungi perrexit Iſenaci, cum, fratre exſtincto, dominus ipſius, Sereniſſimus *Joannes Wilhelmus*, illuc ſe contuliſſet ſucceſſor Ducalis imperii: a quo & A. 1701 in aulam ablegatus eſt Cæſaream. Non autem ſolum munere illo publico rite functus eſt Iſenaci, ſed ſucciſivas horas partim legendis, partim ſcribendis, libris conſumſit, partim etiam inſtituendis generoſis adoleſcentibus. Primum librum ἀνωνύμως A. 1696 edidit *de ſtatu Comitiorum Ratisbonenſium*, dignum a *Schiltero* judicatum, quem ſuis *Juris Publici Inſtitutionibus* adjungeret. A. 1702 librum *de Introductione juris primogenituræ* emiſit, iterum poſtea ſæpiuſque recuſum, adjectis largiſſimis ſupplementis. Hinc *Electa Juris Publici* protulit in medium, haud mediocri excepta applauſu. Parta ſibi hoc pacto fama & magnorum virorum favore, conſtitutus eſt A. 1711 Cameræ Imperialis, quæ Wezlariæ eſt, Aſſeſſor, ſuſcepto prius in Academia Jenenſi titulo Doctoris, habitaque Diſputatione, quæ deinceps libri juſtæ magnitudinis habitum accepit, *de Juribus fœminarum illuſtrium*. A. 1722 inter Aſſeſſores Electorales cooptatus fuit autoritate Electoris Palatini. Ac manere ipſi juſtis de cauſis libuit per omnem vitam inter hos Imperii ſupremos judices, rejectis ad Aulicum aliquod munus redeundi occaſionibus, rato, uti ſcribit, *nullum in orbe Germano eſſe officium publicum, in quo vita poſſit eſſe viro literato & Juriſconſulto magis beata*. Quantos hic labores exhauſerit & conſulendo & ſcribendo, cum conſtet publice, breves hic eſſe poſſumus ac debemus. Quod ſibi reliquum erat temporis, partim meditationibus ſacris dabat, partim lectioni librorum, civilem & eccleſiaſticam & literariam Hiſtoriam exponentium, partim denique inſtitutioni ſelectorum juvenum, ſuæ commendatorum fidei ab illuſtribus parentibus. Nec illud tacendum nobis eſt, A. 1712 ab Imperatore adhuc glorioſiſſime regnante, *Carolo VI*, quem diu ſervet Numen propitium, donatum eum eſſe Nobilitate Imperii Equeſtri; quam tamen per filios propagare non potuit,

Digitized by Google

tuit, ſolis quippe ſuſceptis e feliciſſimo cetera matrimonio filiabus quatuor, quarum duæ natu minimæ nuptæ ſunt Viris Generoſiſſimis. Concludit hunc libellum pia & modeſta morum ſuorum mentione, digniſque Chriſtiano ſene precibus. Nos illud ad ultimum commemoramus, admodum pragmatice conſcriptam eſſe hanc Vitam, &, qui perlegere totam voluerit, eum multa pariter & eximia prudenter vivendi præcepta reperturum. Annexus eſt ab Editore Catalogus librorum *Ludolfianorum*, non perfunctorie compoſitus, ſed titulos librorum (quorum nec nulli his in *Actis* recenſiti fuerunt laudatique,) exhibens totos, adjectis Virorum doctorum, inprimis JCtorum, elogiis publicis, aliisque aliquot annotatiunculis. Cognoſcimus hinc, JCtum hunc eminentiſſimum præſcripto ſuo nomine quatuordecim edidiſſe opera, *ἀνωνύμως* tredecim.

NOVA LITERARIA.

Publicarunt haud ita pridem Venetiis *Jacobus Feltrius*, ejusque Socii, novo prelo excuſos *Grævianum*, *Gronovianumque*, *Græcarum* ac *Romanarum Antiquitatum Theſauros*, cum *Supplementis*, partim *Sallengrianis*, partim novis *Joannis Poleni*, Celeberrimi Viri, in *Volumina quinque* redactis, & inſigni rerum optimarum apparatu inſtructis, de quorum argumentis & univerſa ratione, quamprimum venerint in manus noſtras, copioſius dicemus. Interea, ne qui emendi magni hujus Operis deſiderio tenentur, leges, ab editoribus typographis propoſitas, ignorent, has ex Programmate publico, nuper demum ab illis vulgato, legendas hic dabimus. Ita vero illi: *Poſtquam, ſive fato veluti quodam ducente, ſive aura meliore (ſi ita nobis fari licet,) flatuque proſpero bonarum artium, cura edendi Theſauros Romanarum Græcarumque Antiquitatum ad nos translata eſt, plura edidimus Monita, ut identidem, quid in ſuſcepta editione ageremus, quidque eſſemus acturi, notum fieret atque manifeſtum. Nunc autem, quando cura illa functi jam ſumus, ac integram omnino abſolvimus editionem, cum plane perfecta ſint Volumina duodecim* Jo. Georgii Grævii, *tredecim* Jacobi Gronovii, Alb. Henrici Sallengrii *tria*, *novorumque* Joannis Poleni *Supplementorum Volumina quinque*, *quibus omnibus unum veluti corpus*

Volu-

Voluminum triginta trium conſtituitur; ſupervacaneum profecto ducimus, quid egerimus modo, iterum ſignificare. Quamvis enim appoſite fidenterque nonnulla commemorare poſſemus de chartæ puritate, de typorum ac tabularum (quarum tantus numerus eſt, ut circiter octingentæ ſupra mille numerentur,) æneārum nitore, de ſedula ratione & diligentia edendi emendate illa Volumina, & de reliquis ornamentis, quibus, ut excelleret editio noſtra, ſedulo curavimus; cum tamen ea ſit rei hujuſce conditio atque natura, ut pro ſemet ipſa res eadem, ceu teſtis, ſit adhibenda, &, quid præſtitum fuerit noſtra in editione, Opus ipſum abunde loqui poſſit, nos plura non addemus. Jam igitur ad id, quod præſenti indiget expoſitione, pergamus; nimirum ad noſtri Operis pretium. Integrum Theſaurorum Corpus, Volumina ſcilicet XXXIII Venetæ Editionis, venibunt nummis Venetis Aureis octoginta, ſive Libris Venetis millibus ſeptingentis ſexaginta. Quod ſane pretium quam ſit æquum ac moderatum, facile intelligent, qui conſiderent, quam magni ſumtus pro noſtra hic editione (ne tenue dicamus,) faciendi fuerint, & qui animadverterint, Volumina illa Theſaurorum apud Batavos (vel ſine Supplementis) edita, quorum ſumma penuria nunc eſt, Libris Venetis ter millenis ducentis & amplius, poſtremis temporibus conſtitiſſe. Præterea vero monemus, Supplementorum plura exempla impreſſa fuiſſe in charta æquali majoris illius in Batava editione adhibitæ. Requirentibus dabuntur exempla hæc novorum quinque Supplementorum, ſeorſum ab reliquis Theſaurorum Voluminibus; eritque pretium in Volumina ſingula Librarum Venetarum quinquaginta. Si qui autem poſcant etiam tria illa Volumina Supplementorum Sallengrii, *dabuntur ea quoque conditionibus iiſdem. Quod vero non ſemel ſignificavimus, hic pariter ſignificandum perſpicue eſt; nempe monendum, ut, qui idem Corpus Theſaurorum Venetæ editionis, aut Supplementorum Volumina, comparare ſibi cupient, ad* Jacobum Feltrium, *ejuſque Socios, literas mittant; aut ad ſibi notos Venetos Bibliopolas, qui rem agant atque conficiant eodem cum* Feltrio, *ejuſque Sociis; duntaxat enim ad nos ſpectat res, quam propriis ſumtibus (ſub nomine* Jo. Baptiſtæ Paſquali) *curavimus. Vos certe neque fidem, neque ſtudium noſtrum de Vobis bene merendi, deſiderabitis. Valete Venetiis, 15 Cal. Jun. 1740.*

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Auguſti Anno MDCCXL.

BYBEL DER NATURE &c.

h. e.

JOANNIS SWAMMERDAMMI, AMSTELODAMENSIS, Biblia Naturæ, ſive Hiſtoria Inſectorum, in claſſes certas redacta, nec non exemplis & anatomico variorum animalculorum examine, æneisque Tabulis, illuſtrata, inſertis numeroſis rariorum naturæ obſervationibus. Omnia lingua Batava, Autori vernacula, conſcripta. Accedit Præfatio, in qua vitam Autoris deſcripſit HERMANNUS BOERHAAVE, Medicinæ Profeſſor. Latinam interpretationem addidit HIERONYMUS DAVID GAUBIUS, Medicinæ & Chemiæ Profeſſor.

Tomi II.

Lugduni Batavorum, apud Iſaacum Severinum, Balduinum van der Aa, & Petrum van der Aa, 1737 & 1738. fol. Alph. 12, Tabb. æn. 53.

Qui orbem literatum omnibus beneficiorum generibus cumulavit incomparabilis *Bærhaave*, in eo quoque gratiam ab omnibus ſublimioris doctrinæ ſtudioſis iniit, quod Eruditiſſimi Viri, *Swammerdamni*, de mutationibus Inſectorum meditationes e tenebris in lucem protraxit. Carituri eramus hoc ſelectiſſimarum rerum theſauro, quem Autor in ſchedis ſparſim hæredibus reliquerat. Has, concinno ordine propoſitas, conciliavit *Bærhaavius*, Latina civitate donavit

Celeberrimus *Gaubius*. Equidem integrum, quod ſine dubio meditatus eſt Autor, Syſtema Inſectorum non obtinuimus, & multæ ſuperſunt metamorphoſeon claſſes, quas vel non attigit, vel imperfectas reliquit. Cum jucunditate tamen leguntur, quæ ſuperſunt. Omnium Inſectorum eadem eſt naſcendi vivendique ratio. Poſtquam ex ovo prodierunt, omnia per medios quosdam ſtatus traducuntur ad ſui perfectionem, aliudque videntur eſſe animal ante mutationem, quam quod poſtea apparent. Status ille medius non uno nomine inſignitur. Si vermis fuerit, Nympham habet, qua indutus, ad volucrem aeriamque vitam adſpirat; ſi Eruca, Aureliam, vel, quod idem eſt, Chryſalidem: hoc Græcum, illud Latinum, nomen eſt, ab auri colore petitum. Neque tamen omnia Inſecta, quæ ſic mutantur, fiunt volucria, ſed alia ex verme per nymphæ ſtatum in reptile non tam degenerant, quam explicantur. Quapropter concinnum excogitavit *Swammerdammus* proponendorum ordinem. Primi ordinis Inſecta appellat ea, quæ, intra ſuam nympham concepta, ſtatim a nativitate cum hac ſua ſtatione creſcunt, omnibusque membris paulatim augentur, quo tempore *nympha animal* appellantur. Hujus ordinis eſt Pediculus; cujus animalculi, quale eſt in Nympha ſua, perperam ovum dicta, Autor anatomen curioſiſſime ſiſtit, reſpirationis, digeſtionis, generationis, organa deſcribit, circulum humorum explicat, varias ſpecies diverſorum ejuſmodi animalium recenſet, dum incrementa ad perfectionis uſque ſtatum addit. Eandem naſcendi conditionem, dum in nympha ſua, quæ cum ipſis nata eſt, victitant, obtinuerunt diverſa alia animalcula, Arachnei, Pulices, Pulices aquatici, & ipſe Scorpio. Horum omnium anatomen, œconomiam partium internam, & mutationum leges, varias etiam uniuscujuſque generis ſpecies, recenſet. Prolixior eſt in deſcribenda Cochlea, quam ideo ad primum ſuum Inſectorum ordinem refert, quod illa ſtatim ex ovo, tanquam nympha ſua, ſine alio ſtatu intermedio, prognaſcatur. Multa ſunt, memoratu admodum digna, quæ annotantur. Cochleæ, hortenſis

tenſis æque ac agrariæ, illius, quæ cum domuncula, hujus, quæ ſine domuncula incedit, deſcribuntur interanea, oculi, os, corniculi, ſpiraculum, cor, vaſa, uterus, ſtatus cumprimis in ſexu dubius, (nam hermaphrodita eſt,) ſaculus calcarius, ex quo domunculæ rudimenta texuntur, coeundi modus, qui ex longinquo fit; omnia curioſiſſime recenſentur. Myologiam etiam haud reticet Cochleæ, cerebrive & nervorum anatomen. Hac occaſione in quamplures alias Conchyliorum ſpecies, Turbines, Verticillos, Volutas, Cylindros, Penicillos, excurrit. Qua ratione Cochlea jamjam in ovo victitet, quidque illud ſit, quod curioſa quædam Cochleæ ſpecies vivos pariat fœtus, ſubjungit. Alter Inſectorum ordo illa complectitur animalcula, quæ ex ovo naſcuntur *aptera* involucria, ſub hoc tamen ſuo tegmine futuræ volucris imaginem & rudimenta jam habent, cuteque diffiſſa, quæ volaticum animal continuit, poſtea comparent aereum Inſectum, quæ hactenus vel terreſtre, vel aquatile, fuerant. Hæc animalcula, tempore, quo mutantur in diverſam a priore formam, haud quieſcunt, quod nympha animalia in uſu habent, ſed opus faciunt, & duplicem vitam egiſſe cenſentur. *Nympha Vermiculos* appellat Noſter. Exempla ejusmodi mutationis ſunt varia. Locuſta antea Bruchus erat; Libella, quam Perlam alii vocant, Locuſta pulex, Gryllus agreſtis & domeſticus, Blatta, Tipula aquatica, Scorpius aquaticus, Vermiculus erant, ſeu animal, quod alas & organa vitæ aeriæ deſtinata ſub tenui membrana abſcondidit, qua rupta, non eſſentiam, quaſi novum eſſet, ſed formam ſaltem, mutavit. Horum animalium anatome, vitæ genus, mutatio, duratio, additur. Singularis admodum eſt hiſtoria Hemerobii, Muſcæ, rectius Muſcæ Papilionis aquaticæ. Animalculum iſtud ex altero hoc Inſectorum ordine eſt, illorum ſcilicet, quæ ex verme, quem pro nympha gerunt, ſtatim fiunt volucres. Vermem hunc eſcam piſcatorum appellant, ideo, quod eodem, hamulis infixo, noſtri piſces ineſcare ſoleant. Animal ſub habitu vermis per triennium durat, quod novum non eſt, cum

alia Erucarum exempla proſtent, quæ uno eodemque anno non mutantur, prout Eruca ſalicum, quam deſtructorem xylothecarum vocamus, *den Schachtelfreſſer*. Eo brevior eſt Papilionis duratio, utpote qui vix quinque horis ſupereſſe obſervatur, unde & nomen eidem natum eſt. Ovula adfigit fœmina ſummo algarum cæſpite, ex quibus novi vermes, quorum vivendi genus illud eſt, ut in tubulis ex limo effictis nidulentur, prout & marina quædam Inſecta id efficiunt. Hujus ordinis, quo animal cum nympha creſcit, exemplum porro proponitur in Formica, in qua gente id admodum ſingulare eſt, quod mas alas binas, fœmina nullas, habeat, uterque ſexus non ante involucrum ſuum, quod in arte minus verſatis ovum formicarum dicitur, deſerat, quam omnibus membris fuerit abſolutum. Id qua ratione fiat, quomodo membra ſenſim ſenſimque augeantur, quæ animalculi interna ſit partium conſtitutio, docetur quam uberrime. Tertii ordinis ſecundus aliquis modus eſt, quo vermis mutatur in nympham. Ampliſſima eſt iſta recenſio, ſub qua omne Scarabæorum genus, Culices, Muſcæ, Apes, Fuci, Veſpæque, continentur. Taurus volans, ſeu Lucanus, ex ejusmodi verme oritur, quem diverſum quodpiam animal eſſe, rati ſunt antiquiores, & Coſſum appellitarunt. Exhibetur ejusdem anatome quoad tracheas, quæ, poſtquam Scarabæus evaſit, aliter, quam antea erant, aliterque collocantur, dum & cor, & vaſa, & uterus, & oculi, & cornicula, & ventriculus, & inteſtina, & reliqua viſcera, ſingulare quid & prorſus admirandum habent. Poſtquam vermis, hactenus fimo degens, vel ligno putrido, vel Rhois polline, ſibi ædiculam ſtruxit, contractis annulis fit nympha, ſub qua Scarabæus, jam delineatus, hæret, inde volaticum animal. Similem naſcendi conditionem habent Monoceros, Elephas, noſtras æque ac Surinamenſes, quas Meriana habet, quæ ab Autore icone ſiſtuntur. Similiter mutantur Capricorni & infinita fere Scarabæorum & Scarabæulorum ſeries, Pilularius, Melanocyanos, Elaſticus, Bupreſtes, Curculio, Proſcarabæus, Scarabæus, Locuſta, Hydrocantharus. Id ipſum

fue-

ſuo modo de mellifico Muſcarum genere valet, Apibus. Has potiſſimum, cum vitam ruſticam coleret Autor, ſuis commentationibus illuſtravit. Una mater & regina apiarii alveolos ovulis replet; ſingulum ovulum vermem dat apiarium, qui in Nympham, poſt in apem, tranſit. Tunc quidem ſingulari naturæ lege cautum eſt, ut unicam, raro duas, regina pariat filias, in ſpem regiminis natas, dum reliquus populus, qui opus facit, nullius ſexus eſt, paucioribus ſaltem maritis, qui reginæ famulantur. Apis ipſius, tum maris, tum fœminæ, atque vulgaris operariæ, uberior ſuppeditatur anatome, & ampliſſimus de mellificio ſermo, apiſque gregariæ, vel ſolitariæ & feræ, vel ſubterraneæ, fuci, aliarumque ſpecierum, indoles explicatur, tum &, quos hoſtes alveoli apum metuant, qui Scarabæi aut Muſcæ Ichnevmonis habitationes infeſtent, exponitur. Vulgatior & frequens illa eſt mutatio Inſectorum, qua Erucæ per medium chryſalidis vel aureolæ ſtatum in Papilionem, vermes autem apodes in Muſcam, tranſeunt. Experimentorum frequentia hanc mutationem omnibus fecit obviam, dum nec fœminæ quidem ſunt, quæ non calleant, qua ratione Eruca, quæ ſericum net, ſeu Bombyx, ſub chryſalide, quam lanugo inveſtit, concluſa, denique in Phalænam tranſeat. Modus ille omnibus Papilionibus, diurnis æque ac nocturnis, ſolennis eſt. Pauciſſima ſaltem ex innumeris proponuntur exempla in vaſto Opere; quare, qui iſthanc Hiſtoriæ naturalis partem, ſcitu admodum jucundam, recte callere cupit, adire debet vaſtæ eruditionis librum Celeberrimi Galli *Reaumurii*, & hoc non inferioris famæ naturæ ſcrutatorem indefeſſum, Clariſſimum *Friſchium*, Berolinenſem, quorum uterque Papilionis, & Phalænæ, & ſi qui his medii interſunt, hiſtoriam pertexuerunt. Noſter generalia vix hauſit, in eo tamen egregie deſudavit, ut demonſtraret, in Erucæ corpore verum Papilionem jam deliteſcere, omnibus ſuis partibus abſolutum, quod ſubtiliſſimo inſtrumentorum uſu, ne quis dubitaret, effeciſſe dicitur; id quod cum non in omnibus ſpeciebus Erucarum ſucceſſiſſe deprehenderet, il-

las, quæ Papilionem ſuum ſub habitu Erucæ circumferunt, ſeu animal in animali, ad ordinem tertium retulit, & peculiarem exinde claſſem condidit. Quartus mutationum in Inſectis modus eſt nympha vermiformis, ſeu ſtatus ille, quo vermes apodes cutem ſuam externam quoad annulos contrahunt, vermis tamen formam retinent, deinde fiunt Muſca. Hanc naſcendi conditionem habent omnes Muſcæ bipennes; nam aliter de quadripennibus ſentiendum eſt, quarum vermis vera ſit nympha. Hæc autem Inſectorum familia ampliſſima eſt. Nihil eſt fere rerum viventium, animatarum, mollium, putreſcentium, fermenteſcentium, quod non ſuos alat vermes, ex quibus Muſcarum ſeries infinitæ. Ex cognitis habemus domeſticas, ſetoſas, aculeatas, bicolores, aureas, ſtercorarias, carnium, aliasque, quæ omnes ex verme, qui, poſtquam abunde paſtus eſt, aliorſum ſeſe recipit, quo, in quacunque demum latebra, nympham ſuam inducere, & tanquam muſca comparere, poſſit. Quapropter Muſcarum origo pleriſque mirabilis videtur, quod mutationum leges iſti ignorent. Omnium Muſcarum originem explicare noluit Autor; verſatus tamen eſt ſingulari cum induſtria circa unam alteramque Muſcarum ſpeciem. Muſcam apiformem aquaticam, Aſilus dictam, feliciter expedivit, dum, qua ratione illa ex Verme aquatico prognaſcatur, poſt nympham, expoſuit. Similiter de Acaris caſeorum nihil intactum reliquit, exponens annulorum in verme ſtructuram, numerumque forſiculorum, quibus illi, cauda ſua mordicus comprehenſa, in altum tolluntur, elaterem, aliaque iſtius animalis, ſicut in nulla alia re major oblectatio & dulcior feriatio eſt, quam in minimorum conſideratione. Poſtmodo ex caſeo ſeſe recipiunt vermes, rigeſcunt vermis tamen forma integra, fiuntque Muſcæ. Mutatio iſta Muſcarum a majuſculis exemplis ad minima progreditur; plures muſculæ aeriæ, quas ſpiritu quandoque ſorbemus, oculis ſuſcipimus, cum cibo capimus, iiſdem legibus fiunt. Induſtria ſcrutatorum naturæ eo devenit tandem, quo ortum ejuſmodi inſectulorum in parenchymate folio-

foliorum alni, ſalicis, fagi, quercus, quærere & rimari didicerit. Singulare Muſcarum genus eſt, quod ova ſua corporibus, animalibus æque ac vegetabilibus, immergit, poſtquam acu vulnus factum eſt. Id perſentiſcimus in omnibus ſic dictis Gallinſectis, ſeu vermibus in tubere arborum foliorumque natis. Tineas vocamus arboreas, quandoquidem illæ eadem ratione, qua tineæ lanarum, pannorum, pennarum, papyri, librorum, acutiſſimis forficulis duriora etiam ligna & folia effodiant, unde tumores arborum foliorumque, in quibus vel vermem inventurus es, vel muſcam, vel texturam aliquam ſerico ſimilem. Obſervationem iſtam dubiam effecerunt varia phænomena æquivoca, dum exiſtunt Muſcæ rapaces, quæ in gallas, a verme habitatas, ictu ſua ovula inferunt; quo factum, ut loco inquilini uſurpator peregrinus, modo Scarabæus, modo Muſca, reperiatur, dum ipſa tinea arborea quaſi de induſtria ſe mature, prout convolvuli Erucæ ſolent, ex ſua galla, acto foramine, in terram projicit, & ibidem mutatur, id quod experimentis corroboravit Noſter. Tum & id ſingulare admodum eſt, & ab optimo *Swammerdammo* equidem animadverſum, ſed, qua ratione evenerit, ignoratum, quod ex Eruca, ex Chryſalide, ex Nympha Scarabæi, haud raro, tanquam ex habitatione quadam, evolant Muſcæ, dum in iſtis reperiuntur vermes, animalia in animalibus, &, quæ Papilio fieri debebat, Eruca diverſi generis parit beſtiolas. Aſi nunc ſatis ſuperque ſcimus detexitque *Reaumurius*, qua ratione Ichnevmon muſca, cui propterea magnam referre gratiam debent rurieolæ, ſua ovula in Erucam vel Chryſalidem ictu deferat, quæ in cavis horum animantium foventur, verminaſcunt, mutantur, & tanquam Muſcæ evolant, deſtructa Eruca, quæ ceteroquin Papilionem datura erat, mille Erucarum matrem. Non autem tantum animalcula ſanguine deſtituta per ejuſmodi ſtatum medium tranſeunt lege metamorphoſeos, ſed & animantia quadrupeda tale quid patiuntur. Ranæ exemplum proponitur; quæ a verme Rana intra ovulum fit Gyrinus, animal ſcilicet nympha

pha ſua obvolutum, qua contentum ſub alia vivit forma, quam illa, quæ poſtea habetur. Tota geneſis Ranarum paulo aliter deſcribitur, quam ab eruditiſſimis viris hactenus propoſita fuit. Marem Ranam cognoſcimus facile ex veſiculis pneumaticis, quæ eidem utrinque prope aurem ſunt, itidemque, quod primarium eſt, ex tubereulis in pollice pedum anteriorum. Hæc tubercula, cum ſint medium cohæſionis maris cum fœmina tempore æſtus venerei, ita explicata fuerunt hactenus, ac ſi pro organo generationis, quo ſemen maſculum communicaretur cum fœmina, haberi debeat. Aſt Autor, frequenti experientia edoctus, ita habet: Rana mas, prout piſces ſolent, ſperma fœcundum non dimittit in uterum fœminæ, ſed ſuper ova effundit; quapropter uterque conjugum in amplexibus per tres pluresque dies cohærent, mas quidem ea lege, ut expectet partum ovorum, quæ deinde ſui feminis aſpergine polluit. Examen anatomicum ſententiæ favet. Vaſa ſpermatica maris nihil differunt ab aliorum animantium vaſis; aſt deferentia inſinuantur inteſtino recto: quæ res induxit plures, ut crederent, ob defectum partium generationis externarum in mare Rana id, quod a maſculo celebratur, maritale officium celebrari per pollicem. Fœminæ autem ovarium, quod poſt in anum deſinit, ſingulari modo in thorace pone pulmones & branchias (nam utroque inſtrumento Rana gaudet,) ſitum eſt. Præterea curioſiſſima quævis anatomica de rana afferuntur, in ſpecie ea, quæ motum muſcularem attinent. Habet jam Noſter illa circa nervos experimenta, quæ eruditiſſimus Anglus, *Stuartus*, nuper propoſuit de Rana, adhuc ſpirante, cui a medulla ſpinali vulnerata motus muſculares reſtituantur. Jam Celeberrimus *Steno* in experimento circa nervum phrenicum in cane ſemivivo rem tetigerat, dixeratque, qua ratione, irritato hoc nervo, diaphragma fieret fornicatum. Inſiſtit Noſter, & ad reliquos corporis muſculos experimentum transfert, deprehenditque, ſingulos muſculos, ſi nervus cruralis vel alius irritatus fuerit, ad novos motus componi, dum

Digitized by Google

dum uterque tendinum ad ſe propius accedit. Fecit etiam id, ut muſculum, ſalvo tamen nervo, cylindro vitreo includeret, nihiloque ſecius experimentum hoc ſucceſſiſſe deprehendit. Denique, ne quid ſuperſit, quod a mutationis legibus liberum reperiatur, ipſam, quæ perfectiſſima omnium eſt, hominis geneſin metamorphoſi ex verme in hominem adſcribit. Non equidem, ut alii ſomniant, quod vermis ſit ex ſpermate mariti, ſed quod præconceptum ſtamen ovuli materni alienam ab humanitate formam habeat non aliter ac formicæ aliiſque nympha vermiculis accidit, quorum ovum cum fœtu ipſo creſcit, quapropter chorion atque amnion humanum erit nympha, qua egreſſus homo ad meliorem vitam adſpirat, ſicut, per ſimilem mutationem nos ad æternæ perfectionis culmen tranſituros, paſſim pie ſatis proponit.

M. TULLII CICERONIS OPERA OMNIA, EX recenſione JAC. GRONOVII. Accedit varietas lectionis Pearcianæ, Græviianæ, Daviſianæ, cum ſingulorum librorum argumentis, & Indice rerum hiſtorico, verborumque philologico - critico. Curavit JO. AUG. ERNESTI.

Volumina VI.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſt. Martini, 1737, 8 maj. Alph. 14 plag. 21.

Diu eſt, cum deſideraretur in his terris editio Operum *Ciceronis*, quæ eſſet ad fidem emendatæ alicujus editionis expreſſa, & modico pretio parari poſſet; ut totus *Cicero* in manus eorum etiam poſſet venire, qui non eſſent in adeo lauta re familiari, ut magnificas Batavorum editiones emere poſſent. De qua re cum eſſet ad Cel. *Geſnerum*, qui tum Lipſiæ bonas literas docebat, relatum, autor librario, qui rem ad ipſum detulerat, fuit, ut *Ciceronem Gronovianum*, omnibus obſervationibus eruditorum Virorum prætermiſſis, ederet, ſed adjecta tamen varietate lectionis *Pearcianæ*, *Græviianæ*, & *Daviſianæ*. Hoc conſilio probato,

cum ſpes eſſet *Ciceronis* ex eo conſilio edendi a librario factæ hominibus, facile intellectum eſt, omnibus, qui in his rebus aliquid judicare poſſent, eam rem juvandorum juventutis ſtudiorum videri. Sed eam ſpem ipſe, incertum, qua de cauſa, deſtituit librarius, &, quinque ipſis annis in vana ſpe tractis, apparuit, omnem eam rem ad nihilum veniſſe. Quod cum multi ægre ferrent, autores fuerunt aliis librariis, atque in his *Jo. Chriſtiano Martini*, ut depoſitam rem ipſe ſuſciperet, & ſuſceptam diligenter perſequeretur. Is, hac virorum doctorum autoritate permotus, rem defert ad Cel. *Jo. Aug. Erneſti*, eumque rogat, ut ejus editionis curam ſibi pateretur imponi. Quod cum is non recuſaviſſet, facile perfectum eſt, ut, diligenter & prope dixerim nimis urgente librario rem, opus cœptum non adeo longo tempore abſolveretur. Forma autem & ratio Operi hæc eſt. Primo, ex conſilio illo *Geſneriano*, acceſſit ea, quam diximus, lectionis varietas; & quidem, quod ad *Daviſianam* attinet, in Libris *de Naturæ Deorum* recentiſſimæ editionis lectiones, in *Tuſculanis* autem lectiones editionis utriuſque, cum primæ & vere *Daviſianæ*, quæ Cantabrigiæ A. 1709 prodiit, tum alterius, in qua conjecturæ *Bentlejanæ* in contextum receptæ ſunt. In ceteris autem libris, qui ab his triumviris editi non ſunt, aliæ lectiones variantes, cum ex notis doctorum virorum, tum e Codicibus MStis, adjectæ ſunt, quæ faciliorem aut meliorem ſenſum habere videbantur. Ut autem eo commodior eſſet & major hujus editionis uſus, omnes receptæ diſtinctiones adjectæ ſunt, ut diſtinctiones in Capita Sectionesque *Alex. Scoti*, quibus Galli inprimis utuntur, & uſus eſt Cel. *Facciolatus* in nova *Nizolii* editione. Ipſe autem Cel. Editor novas Sectiones fecit, rebus magis conſentaneas, ſed nullis numeris notatas, ut quibus nolit quemquam in indicandis locis, ſed in lectione, uti: in qua re tamen aliquid operarum incuria turbatum eſſe reperimus. Acceſſere etiam paginæ *Aldinæ*, quibus ſuperiores *Nizolii* & *Stephani* editiones uſæ ſunt. Et, quoniam faciliorem lectionem efficiunt argumenta librorum, his quoque hanc editionem inſtructam voluit Cel. Editor, & quidem cum alienis, *Aſconii*, *Ma-*

Manutii, *Hotomanni*, *Malaspinæ*, tum etiam, iisque plerisque, suis: in quorum iis inprimis diligentiam probare voluit, quæ philosophicis libris præmittuntur. Universo denique Operi præfixa est *Vita Ciceronis Fabriciana*, quæ & in *Gronovianæ* editionis fronte conspicitur. Hæc de ratione hujus editionis. De *Indicibus* jam dicendum restat.

Cum primum de edendo ita *Cicerone* constitueretur, nullà a librario Indicum mentio facta est, sed, ut postea intellectum est, animus fuit in his quoque *Gronovianam* sequi. Quod cum ipsi forte, audiente eo, excidisset, qui curam hujus editionis susceperat, vehementer is hoc consilium improbavit; quod Indicem hujus editionis multis de causis parum utilem & accommodatum usibus eruditorum putaret. Sed, cum tamen non videretur sine Indicibus edendus esse *Cicero*, cœpit Cel. Editor de Indicibus ita instruendis cogitare, qui quodammodo commentarioli usum habere possint, quod eos juventutis usibus inprimis peraccommodatos sperabat. Atque hinc nati sunt illi *quinque Indices*, qui sub *Clavis Ciceronianæ* nomine superiori anno prodierunt, de quibus, res postulat, ut jam copiosius dicamus. Ostendit Cel. Autor, in Autoribus Græcis Latinisque hanc potissimum rationem sibi probari, quæ *Facciolato τῷ πόνῳ* in Orationibus quibusdam *Ciceronis*, Cel. *Gesnero* autem in *Rusticis*, edendis placuit, ut interpretatio nominum, singulorumque verborum & formularum, in Indices conjiciatur. Neque solum propterea, quod ea proprie ad Lexicon pertinet, verum etiam hanc ob causam, quod hac ratione cavetur, ne, quod summis viris accidit, idem verbum sæpius in eodem libro explicetur, aut explicandum videatur. Nam profecto nihil prodest uno loco posita interpretatio verbi his, qui Autorem non integrum legunt, quod pauci in multis faciunt. Sæpe autem idem explicare, est hominis otio abutentis; cum contra, ubi, quæ ad verborum interpretationem pertinent, in Indicibus congesta sunt, nemo neque, quo opus non habet, legit, neque, quo indiget, non invenire potest. Quod cum ita existimaret; magnum se juventuti omnibusque, non doctis illis quidem in hoc literarum genere, sed tamen aliquantum

provectis, ad intelligendum *Ciceronem* adjumentum adjuncturum putabat, si hujusmodi Indices *Ciceronianos* conficeret, in quibus, quæ ad nomina hominum, locorum, legum, item ad singula verba & formulas dicendi, pertinerent, expediret. Fecit autem *Indices quinque*, primum *Legum*, alterum *Geographicum*, tertium *nominum* reliquorum *propriorum*, seu *historicum*, quartum *Latinitatis*, quintum *Græcarum vocum* & *ῥήσεων* omnium. *Index Legum* omnes eas leges ex ordine literarum exhibet, quarum nominatim fit apud *Ciceronem* mentio; ita tamen, ut etiam, quæ uno genere subjectæ leges memorentur, uno loco dicat, ut, quæ Agrariæ, Frumentariæ, Tabellariæ, apud *Ciceronem* commemoratæ reperiantur, uno conspectu intelligi possit. Ad unamquamque legem de ejus autore, ætate, sententia, inprimis e *Cicerone*, breviter disputatur. In *Indice historico*, primo, unoquoque nomine posito, commemoravit, quæ apud ipsum *Ciceronem* notatu digna traduntur, quæ sæpe sunt ejusmodi, ut nihil opus fuerit addere de suo. Interdum vero etiam quædam scitu necessaria, aliunde petita, adjecit. Sed id inprimis operam dedit, ut familias Romanas *Mutiorum*, *Claudiorum*, *Scipionum*, *Pompejorum*, *Domitiorum*, *Metellorum*, &c. accurate, quantum posset, disponeret, diversosque ejusdem nominis homines prænominibus, cognominibus, parentibusve, distingueret, quo sine neque *Cicero* satis intelligi, neque hic Index utilis esse magnopere, poterat. In quo si, quod non dubitat, quin interdum factum sit, si igitur aberravit, ut sibi venia detur, rogat: primo, quod res est difficilis & lubrica per se; deinde, quia, ut & per se notissimum est, & ex multis hujus Indicis locis apparet, summis in hoc literarum genere hominibus idem sæpe accidit, & ipse *Cicero* sæpe opus habuit *Atticum* de ratione familiarum consulere; denique, quia ob impatientem omnis moræ, & nimis urgentem opus, librarium, non satis temporis habuit ad singula ita curate, ut volebat, excutienda. Sed festinationem, qua in hoc Indice utendum fuit, arguunt cum præterminssa, quæ ad finem Operis commemorantur, tum minus

nus recte dicta, quæ ibi emendantur. Credimus etiam, plura Cel. Autorem & addenda & emendanda inventurum, ſi hunc Indicem curioſe diligenterque retractet. Sic omiſſus eſt *Sp. Antius*, Legatus Romanus, juſſu *Tolumnii* interfectus, qui in *Or. Phil. IX, 3*, commemoratur. Ceterum, quemadmodum Indici Geographico eſt ſubjectus *Indiculus Tribuum Romanorum*, ſic huic Tabulæ, quæ ſectas Philoſophorum Græcorum digeſtas exhibent. In *Latinitate Ciceronis* colligenda, & per Indicem digerenda, olim laboraſſe conſtat *Nizolium*, utili opera, ſed ad ſcribendum magis fortaſſe, quam ad intelligendum *Ciceronem*. In hoc autem *Erneſtino* Latinitatis Indice non tam ſpectata eſt ſcribendi Latine facultas, quanquam hæc quoque inde juvari, ut verbis & dicendi formulis, poteſt, quam intellectus *Ciceronis*. Hoc conſilium ſuum dum perſecutus eſt Autor, fieri non potuit, quin incideret in quædam, aut a ſuperioribus aliiſque non recte, aut non ſat, explicata, vel illuſtrata, aut in vulgus non adeo nota, quæ ille non intacta aut obſcura reliquit, ſed, quantum potuit, in luce juſta poſuit. Multa etiam critica admiſta ſunt, ſed pleraque in defendenda vetere lectione occupata. *Græca Ciceronis* negligenter habita erant in ſuperioribus editionibus, etiam *Græviana* & *Gronoviana*; neque quisquam ea ex animadverſionibus doctorum virorum emendaverat. Nam in illis Indicibus, qui editioni *Gronovianæ* & *Grævii* Epiſtolis ad *Atticum* ſubjecti ſunt, nihil eorum ſublatum eſt, quæ dudum a doctis viris in ipſo contextu ſublata erant. Itaque & hic Index non modo repurgatus, ſed etiam neceſſariis obſervationibus illuſtratus eſt. Sed, ut eo magis, hujus libri quæ ſit ratio, appareat, age ex ſingulis Indicibus quædam ſpecimina commemoremus.

Inter Leges de Repetundis fuit *Acilia*, cujus fit mentio a *Cicerone Verr. I, 9*. In quo loco, notum eſt, hæſiſſe *Hotomannum*, qui, *Aciliam* legem hic locum habere, negavit *Obſ. I, 14*, in cujus rationibus refellendis longus eſt ad *h. l. Grævius*. Sed hujus quoque diſputatione negat Autor rem expediri, & verbis *Ciceronis* ſenſum facilem & naturalem tribui,

tribui. Ipſe autem rem ita expedit, ut dicat, falſum eſſe, quod vulgo, autore *Aſconio*, credatur, *Aciliam* legem eſſe poſteriorem *Servilia*. Hoc poſtulare locum *Ciceronis*, hoc rem ipſam arguere, hoc nec temporum rationibus repugnare. *Cicero* duas leges commemorat, *Aciliam* & *Serviliam*, cujus caput de comperendinatione in *Corneliam* translatum eſt, quod acerbiora judicia efficit; quod niſi eſſet, *Sulla* hoc capite non eſſet uſus. Severitas enim legum duabus rebus cernitur, pœna & judicii forma. Jam *Cicero* quærit: *utram putas molliorem*? quod ita intelligatur, neceſſe eſt: *Aciliamne putas, an Serviliam, molliorem?* Neque enim de aliis dixerat. Itaque etiam pronomina, *illa*, *hac*, ad has duas leges referantur neceſſe eſt. *Illa* ergo cum ad *Aciliam* pertineat, *hac* ad *Serviliam* refertur, non ad *Corneliam*, niſi quatenus caput de comperendinatione cum ea commune habet. Jam *Cicero* poſt *utram putas molliorem*, ſtatim ſubjicit: *opinor* illam *veterem*. Sed hanc *veterem* paulo poſt appellat *mitiorem*; quod, qua formam judicii, in *Aciliam* convenit, quæ fuit mitior lege *Servilia*. Porro, cum *Cicero* dixiſſet, *illam veterem* eſſe molliorem, addit: Atqui ego tibi illam *Aciliam* reſtituo. In quo manifeſtum eſt, *Aciliam illam*, & *veterem illam*, eſſe eandem legem. Quod enim *Grævius* per *veterem* aliam priorem *Acilia* & *Servilia* intelligit, non veroſimile eſt. Nam pronomen *illam* neceſſario aliquam legem requirit, ad quam referri poſſit. Eſt itaque *Acilia* antiquior *Servilia*. Huic ſententiæ, quam naturalis ordo verborum, & explicatio ex regulis Grammaticis, ſuppeditat, non repugnat temporum ratio. Nam *Servilia* lex lata eſt A. U. 653; *Acilia* latæ tempus incertum eſt. *Pighius* quidem refert ad A. U. 652; ſed ſine ulla veterum autoritate. Sed fac, ita eſſe; tamen *Acilia* erit prior *Servilia*, niſi vero cum *Pighio* aliisque nonnullis legem *Serviliam* ad A. 649 referas. Sed *Acilius*, qui hanc legem tulit, fuit pater ejus, qui A. U. 689 Conſul fuit; adeoque potuit ante *Servilium* Tribunus plebis eſſe, & hanc legem ferre. Nam filium ſuſtulit diu ante legem *Serviliam*. *Aſconii* autem autoritas

Digitized by Google

nitas tanta non eſt, ut, ea commoti, debeamus vim facere verbis *Ciceronis*. In multis ille hujuſmodi rebus erravit: quidni etiam in hac? *Cicero* etiam non dicit, hac lege *ereptum* eſſe comperendinatum, & *oportuiſſe* ſemel dicta cauſa pronuntiare. Ita ſcilicet dicere debuiſſet, ſi *Acilia* eſſet *Servilia* poſterior, ſeveritatisque cauſa non licuiſſet comperendinare reum. Sed dicit, licuiſſe ſemel dicta cauſa pronuntiare. Hæc fere ſunt, quæ in hanc rem diſputantur; quæ ſi plane certa non ſunt, tamen haud minus verofimilia fortaſſe ſunt illis, quæ pro vulgari ſententia afferri poſſunt. Et in his non eadem videntur omnibus, nec eadem res omnes eadem probabilitate percutit. *Legis Corneliæ tribunitiæ* mentio fit *Verr. I, 60*: Multa petita eſt a *Q. Opimio*--quod, cum Tribunus plebis eſſet, *interceſſit contra legem Corneliam*. Hunc locum non ſatis explicarunt viri docti, nec conciliarunt cum locis illis, quibus interceſſio hac lege relicta tribunis dicitur, ut apud *Cæſarem Bell. Civ. I, 5*, & *Cic. de Leg. III, 9*. *Manutius* interpretatur ſic, ut dicat, *Opimium* juviſſe legem *Aureliam* de abroganda *Corneliæ* & reſtituenda poteſtate tribunitia. Sed hoc non eſt *intercedere contra legem Corneliam*. Autori noſtro ſic videtur de hoc loco, ut dicat, ſublata reliqua per legem *Corneliam* poteſtate & dignitate Tribunorum plebis, id relictum unum eſſe, ut Tribuni intercedere poſſent: ſed cum exceptione, hoc eſt, non in omnibus rebus. Locus *Cæſaris* videtur ipſi indicare, licuiſſe, ſi ſua ſponte alicui viſum eſſet, intercedere; quoniam reprehendit ibi *Cæſar* Senatum, qui hujuſmodi interceſſionem *Antonii* ſuſtulerit; non autem, cum ad illos provocatum eſſet. Nam, ſi omnis dignitas ablata fuiſſet, etiam hanc ablatam fuiſſe, ut ipſos appellare Romanis, ipſis autem appellatis intercedere liceret, in quo maxima dignitas. *Pighius* ad A. 672 tradit, cautum lege *Cornelia*, ne provocantibus auxilium ferri poſſet, niſi jurantibus, ſe æquo jure alias uti non poſſe. Sed non indicavit, unde hoc hauſerit, nec Autor noſter potuit aut ipſe meminiſſe, ubi hoc tradatur, aut invenire. Videtur tamen ei non improbabile. Hoc igitur eſſe ait, *contra legem Corneliam inter-*

terceſſit, quod aliter alio loco interceſſerat, quam quo lege permiſſum erat. *Manilia Lex* commemoratur *pro Mur. 23*. Eam vulgo ſic explicant, ut ſit eadem, quæ eſt de libertinorum ſuffragiis, quaque iis licuit in omnibus tribubus ſuffragia ferre; neque tamen ſatis explicant. Sed in addendis ad *Indicem Legum* Autor noſter, *Sulpicium*, ait, autore *Cicerone*, poſtulaſſe, ut in lege nova, quæ ambitui opponeretur, caveretur, ut ſuffragia centuriarum confunderentur, hoc eſt, ut non ex cenſu ferrentur, ex inſtituto *Servii*, ſed ut numerarentur, & primi tantum valerent, quantum ultimi, neſcireturque adeo, quis quemque ſuo ſuffragio crearit. Hinc dicere *Ciceronem*, *poſtulaſſe confuſionem ſuffragiorum*, *prorogationem legis Maniliæ*, *æquationem gratiæ*. Quemadmodum illud: *æquationem gratiæ*, ſit oratoria & invidioſa interpretatio confuſionis illius; ſic etiam illud alterum: *prorogationem legis Maniliæ*, forte eſſe invidioſam illius interpretationem; quod ea lex, ut ex *Aſconio* in *Cornelianam* primam pateat, inviſa optimatibus fuerit. Nam, quemadmodum *Manilius* tulerat, ut libertinorum ſuffragia per omnes tribus confunderentur, eorumque adeo par vis & gratia ſuffragiis ſummorum civium eſſet, ſic *Sulpicius* poſtularat, ut centuriarum ſuffragia confunderentur, adeoque eorum, qui in ultimis centuriis ferrent, eandem vim ſuffragia haberent, quam eorum, qui in primis primæ claſſis. Quodſi enim id lege cautum eſſet, eandem vim illa lex in centuriatis comitiis habuiſſet, quam *Servilia* in tributis. Legem *Variam*, quæ *Tuſc. II, 24*, commemoratur, omnes interpretes & reliqui docti viri putarunt adhuc eſſe legem de Majeſtate. Ill. *Boherius* autem *h. l.* putavit eſſe legem *de Inceſtu*; quod *Valerius Max. III, 7*, tradat, *Antonium* de inceſtu accuſatum eſſe, eumque locum huc interpretes ipſi *Ciceronis* retulerint; valdeque miratus eſt, hoc neminem vidiſſe. Sed Noſter potius mirandum eſſe dicit, qui Vir illuſtris, in tanta eruditione, ſe novitate ſententiæ decipi paſſus ſit, & non potius viderit, hunc *Valerii* locum male huc referri. *Cicero* ait, ſe *vidiſſe M. Antonium*, cum contente pro ſe ipſe *lege Varia* diceret.

Illa

Illa autem de inceſtu accuſatio facta eſt anno Quæſturæ provincialis, qui fuit, ut Faſti docent, A. U. C. 640. Illo autem anno *Cicero* ne natus quidem erat, nedum ut viderit eum ſe defendentem. Neceſſe igitur eſt, ut non modo de inceſtu Quæſtor, ſed etiam poſtea de majeſtate, lege Varia, accuſatus *Antonius* ſit. Alia eſſent, quæ de legibus *ſacratis*, lege *Caſſia*, *Roſcia*, referre poſſemus, ſed hæc ſpecimina ex Indice Legum ſufficiant. Ad *Indicem Geographicum* veniamus.

Verr. V, 24, memoratur *Ediſſa*, urbs Siciliæ. Pro hoc nomine *Cluverius*, conjectura ductus, *Grævius* autem e Codicibus MStis duobus, reſtitui voluerunt *Odyſſea*; quæ fuit urbs ad promontorium *Odyſſeum* poſt *Pachynum* in auſtrali latere. Sed Noſter defendit lectionem veterem. Nam, *Bochartum*, narrat, jam *Geogr. I Part. II Lib. I Cap. 29* oſtendiſſe, Coloniam Phœniciam in Sicilia *Ediſſam* fuiſſe, idque nomen a Græcis mutatum in *Odyſſeam*, quod non intelligerent vim nominis, & ab *Ulyſſe* dictam urbem putarent. *Ediſſa* igitur Noſter putat eſſe a *Cicerone* potius, qui verum urbis nomen ſcire potuit, quam a Grammatico aut librario, qui *Ediſſæ* potius *Odyſſeam*, quam *Odyſſeæ*, noto nomini, *Ediſſam*, ſubſtituiſſet. Defenditur etiam nomen *Erycus*, pro quo viri docti, autore etiam *Aſconio*, *Erycius*, vel *Erycinus*, reponunt. Bis eſt apud *Ciceronem Erycus*, *Verr. II*, 8, 47. *Salmaſius* etiam & *Grævius* in Codicibus MStis *Flori II*, 2, invenerunt, ubi *Begerus* adeo ſic edidit. Verum & ibi diſplicet *Heinſio* & *Dukero*. Quæritur inter doctos viros, utrum *Phœnicia* recte dicatur. *Cellarius* cum plerisque negat. Cl. *Schwarzius* tamen ad *Cellarii* Geographiam adduxit locum *Varronis de Lingua Lat. IV*, 6. Sed etiam *Ciceronis* quædam editiones hanc formam habent *Fin. IV*, 20. Noſter probat lectionem editionis *Gronovianæ*: *e Phœnica*, quemadmodum *Circe* & *Circa* dicitur, *Penelope*, *Penelopa*, & ſic in pluribus; vid. *Voſſii Annal. II*, 2. Sic *Phœnice* & *Phœnica*. Hoc cum rudes librarii neſcirent, e *Phœnica* fecerunt *Poetica*. E *Poetica* autem *Manutius* fecit *Phœnicia*, quem multi deinde ſecuti ſunt.

In *Indice hiſtorico & Latino* difficilem delectum copia

rerum facit. Itaque, ut quæque primum oculos ferient, ita decerpemus. *Ad Qu. Frat. II, 1*, memoratur *Antiſtius Severus*. Is *Manutio* videtur idem eſſe, qui & *Vetus* appellatur *ad Brut. II*, libertatis vindex & defenſor, *M. Bruto* cariſſimus, ut aut legatur *Vetus Antiſtius*, quod *Auguſtino* placebat, aut *Sept. Antiſtius Vetus*, quam ſententiam ornat *Spanhemius de Uſu & præſt. Num. Diſſ. VI. Jac. Gronovius* autem retinet *Severus*, lectionem Codicum MStorum, ſed de eodem *Antiſtio* capit, quem ſic dictum putat ob ſenſum in Rep. de quo ibi ſermo. *Urſinus* ſervat idem verbum, & cognomen familiæ fuiſſe putat. Quod Noſtro quoque placet. Scripta enim eſt hæc Epiſtola *Lentulo Spinthere* & *Metello* Coſſ. A. U. 696, ſed tum Tribunus plebis deſignatus erat *Antiſtius Severus*, eumque inter Tribunos plebis A. 697 apud *Pighium* reperies. *Phil. I, 6, L. Junius Brutus*, expulſor Regum, dicitur princeps nobilitatis *Brutorum*. In quo Noſter obſervat, hoc dici ex opinione vulgari, quæ tum fuiſſet, cui *Cicero*, favens *Brutorum* gloriæ, non ſit refragatus. Nam, *Brutos* illos plebejos fuiſſe, non patricios, nec ab illo *Bruto* ortos eſſe, plane oſtendit *Manutius* ad *Ep. I ad Brutum*. Et *Plutarchus* in *Bruto init.* jam tum originem a Regum expulſore negatam eſſe ab iis narrat, qui iis ob cædem *Cæſaris* infeſti eſſent. *Manutius l. c.* laudat *Brutum* aliquem e *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, de quo neminem ait dubitaturum, quin e *Juniis* fuerit. Debebat dicere: fuit e *Juniis* plebejis. Nam *Dionyſius Lib. VI pag. 396. ed. Wechel.* diſerte: ὁ Λεύκιος Ἰούνιος, ὁ βουλόμενος ἐπικαλεῖσθαι Βροῦτος, nempe tanquam vindex libertatis, qualis ille *L. Junius Brutus* fuerat. Et deinde eum *Dionyſius* ſemper *Brutum* appellat. Ab hoc *Bruto* Noſter putat non improbabili conjectura derivari *Brutos* apud *Ciceronem* poſſe. Sed de de hoc etiam pluribus egit, & *Brutis* expulſorem Regum autorem generis aſſerere conatus eſt, *Abramius* ad *h. l.* qui etiam illud commemorat, quod *Bruti* ejus imaginem inter imagines ſuas habuerunt. In quo meminiſſe debebat, ſæpe imaginibus alienis eſſe uſos Romanos, & titulos falſos iis addidiſſe, ut conſtat e *Livio* aliiſque Autoribus. *Off. I*, 30, hæc verba ſunt: *In* M. Druſo *adoleſcente magna fuit ſeveritas*,

Digitized by Google

ritas. Hoc referunt ad *M. Brutum* patrem, qui Senatus Patronus eſt appellatus, quod Senatus cauſam contra *Gracchum* egit. Sed Noſtro videtur ad filium pertinere, quod e temporum rationibus ſic demonſtrat: Primo ponuntur *L. Craſſus* & *L. Philippus*, quo Conſule Tribunus plebis fuit *M. filius.* Deinde *C. Cæſar L. F.* Iiſdem temporibus dicitur multa ſeveritas fuiſſe in *M. Scauro*, & in *M. Druſo adoleſcente.* Pater autem illis temporibus adoleſcens non fuit. Item *M. Druſus fil.* & *M. Scaurus*, ut *l. c.* ſic, jungun-tur *ad Her. II, 13.* Controverſia eſt de nomine quæſitoris, a Laterenſe in cauſa *Plancii* edito. Nam *Urſinus*, *C. Alſium* fuiſſe, putat, qui *pr. Planc. 17* quæſitor in ea cauſa dicitur, & eo anno Prætor fuit. *Ant. Auguſtinus* autem & *Manutius C. Flavium* volunt, & hoc nomen *Cap. 17* reponendum cenſent. Jam, quod *Manutius* putat, *C. Alſium* commode non legi poſſe, quod is Prætor fuit, & ſuam jam provinciam vel ſortem habuit, id *Urſino* non obeſt, cum ſæpe duæ ſortes datæ ſint uni, altera extra ordinem, ut *Verri*, qui præter urbanam juriſdictionem etiam quæſtionem exercuit. *Cicero* appellat hunc quæſitorem *conſiliorum ſuorum in Conſulatu ſocium, periculorum participem, rerum geſtarum adjutorem.* Hæc utrum in *Alſium*, an in *Flavium*, conveniant, inquirendum. Noſter, etſi nihil certi ſe habere dicit, tamen hoc ſe e *Ciceronis* multis locis didiciſſe ait, *Flavios* nonnullos ei conjunctiſſimos fuiſſe. Conjicit deinde, in *C. Flavium* hæc optime convenire, *Bruti* & *Attici* amiciſſimum, totiuſque cauſæ optimatium; vid. *Nep.* in *Attic. 8*, *Plutarch.* in *Brut. extr.* Non minus in dubio eſt, qui ſit ille *M. Marius*, ad quem ſunt Epiſtolæ *Ciceronis* primæ *Lib. VII. ad Div. Corradus* putat, eſſe *M. Marium Gratidium*; ſed *Marii* & *Gratidii* ſunt diverſarum familiarum, ut vidit *Manutius*, qui putat, eſſe *M. Marium Gratidianum*, *Ciceronis* propinquum; quod refellitur, quia is a *Catilina* in *Sullana* victoria interfectus eſt, ut eſt in *Petit. Conſul. Cap. 3*, hæ autem Epiſtolæ diu poſt ſcriptæ ſunt. Noſtro videtur eſſe is, qui *ad Div. II, 17*, putatur fore ſucceſſor, *Bibuli* an *Salluſtii?* in Syria. Quod autem hic *Marius* prædia ſua, forte

paterna, in Campania habuit, colligitur, eum fuisse non ex Arpinatibus *Mariis*, sed e Sidicinis & Valentinis, apud quos nobiles *Marios* fuisse constat. *Octavius* is, qui parens *Augusti* fuit, & Macedoniam cum magna gloria rexit, habet in libris vulgatis *Ciceronis* prænomen *Cnæi*. Sed eundem multi Codices MSti *Suetonii* in *Augusto* vocant *Cajum*; quod prænomen etiam inscriptio exhibet, a *Pighio* allata ad A. U. 694, in qua dicitur C. F. C. N. C. PRN. Duxit originem a *C. Octavio*, *Cnæi* fratre, *Cnæorum Octaviorum* principe. Ex quo ipso quoque Noster concludit, *Cajt* prænomen verum esse, quod eo omnes ejus familiæ usæ sunt. Hujus generis multæ sunt in hoc Indice observationes; de prænominum varietate & corruptione vid. v. c. in *C. Scipio*, *C. Servilius Ahala*, *Cn. Plancus*, *T. Plancus*, *P. Popillius*, &c. varietatis in ipsis nominibus, eorumque permutatorum, exempla e multis in *L. Turius*, *Rutilius*, *Virgilius*, *Vennonius*, *Pontinius*, &c. Sed ad *Indicem Latinitatis* veniamus.

Quæsitum est, quid sit *actoris notio & animadversio pr. Cæcin. 12*, de eoque multa sunt disputata, sed plerumque nil expeditum. Nempe Genitivi sæpe apud Græcos & Latinos scriptores paulo aliter, quam analogia postulat, adhibentur, ideoque turbas non adsuetis iis formis insolitis faciunt. *Actoris* ergo *notio & animadversio*, ex sententia Nostri, est non ita capienda, ut sit actoris tanquam cognoscentis & animadvertentis, in quem ea non cadit, sed Prætoris, qui vindicandi & ulciscendi actoris, jurisque ejus defendendi, causa cognoscit & animadvertit. Sic *pr. Rosc. Am. 24 parentum pœnæ* non sunt, quas parentes infligunt, sed quæ ulciscendorum parentum causa sumuntur, & *pr. Flacc. 38 Lentuli pœna* dicitur, qua *Lentulus* vindicatur, &c. Item *Verr. V, 69*, *actor* dicitur reum *condemnare*. In voce *Ara* planissime demonstratur, illam formulam *aræ & foci* de ædibus privatis tantum capiendam, non, ut vulgo fit, de templis & ædibus privatis. Vidit etiam *Cortius ad Sall. Catil. 52*, sed rationem non reddidit, ut Noster fecit. Verbi *auctoris* & *auctoritatis* significationes magna cura fluduit distin-

ſtinguere, pluresque hic ex uno *Cicerone* reperiuntur, quam in optimis Lexicis ex omnibus Autoribus; in quo tamen fortaſſe quibuſdam videbitur interdum nimis ſcrupuloſe ſignificationes multiplicaſſe. Subjecta eſt etiam diſſertatiuncula *de autoritate Senatus*, ejus incrementis & decrementis, ipſorumque horum verborum diverſis ſignificationibus. In verbo *Cieo* diſputatur contra *Salmaſii* ſententiam de verbo *citum* in illo *herctum citum*, ad *Solin. pag. 891*, quaſi ſit a Græco κλω, κίζω, cum *cieo* ſit a κίω, vado, *herctumque citum* adeo patrimonium diviſum. Quod falſum eſſe, vel ex eo apparet, quod apud *Ciceronem* non eſt herctum *cire*, ſed *ciere*, & præterea compoſita *excitus*, *concitus*, docent, & *cire* & *ciere* eſſe *movere*. In voce *herciſcere* autem, quod per corruptionem aliquam aut contractionem pro *herctum ciſcere* ſeu *ciere* dicitur, oſtendit, *herctum* ſeu *erctum* eſſe a Græco ἔρκος, ſeu Latino *ercto* pro *arceo*. Veteres, dicit, quorum divitiæ maxime in pecore erant, aulam habebant ante ædes, hoc eſt, ut *Gellius* docet & *Perizonius* ad *Ælianum*, ſpatium ſepto circumdatum, in quod noctu pecus cogebatur. Hæc aula *herctum* dicitur. Nam & Græcis ἕρκτος eſt locus ſeptus & clauſus, unde & ἑρκτή pro carcere dicitur. Hinc non mirum, ſi *herctum*, autore *Donato* apud *Servium* ad *Virgil. Æn. VIII, 642*, pro *patrimonio*, & pro *hæreditate*, dictum eſt. Jam, cum hæreditas dividenda erat, hoc *herctum ciebatur*, hoc eſt, movebatur, tollebatur, ut exire ſuus cujuſque numerus pecoris poſſet. Unde deinde *herctum ciere* pro, dividere hæreditatem, dictum eſt; proprie autem *ciere* non eſt dividere. Etiam verbum *movere* in re pecuniaria pro *accipere* dicitur, ut ſuo loco oſtenſum eſt e *Cicerone*. In voce *Conſecratio* pluribus exemplis demonſtrat contra *Grævium* ad *Or. pr. Dom. 48*, *conſecrare* & *dedicare* non differre, ſed promiſcue dici. Et, quoniam *Grævius* in hanc ſententiam inductus eſt verbis his, quæ ſunt *l. c.: an conſecratio nullum habet jus? dedicatio eſt religioſa?* oſtendit, a *Cicerone* hic conſecrationem & dedicationem non diſtingui, ut diverſa genera, ſed abſurdum dici, ejuſdem rei pro diverſis objectis diverſam vim ſtatui,

ut conſecratio ædium, bonorum, agrorum, nullum habeat jus, ſi injuſſu populi facta ſit, conſecratio autem ſimulacri libertatis, ſine juſſu populi facta, religione obliget aream, cum in conſecratione non tam objecta, quam cerimonia & ſanctitas conſecrationis legitime factæ, ſpectentur. *Cummaxime* interpretantur *nunc*, *hoc tempore*. Non negat Noſter, in multis locis ita explicari poſſe, ſed negat, proprie hoc ſignificare. Decet autem, eſſe ellipticam locutionem pro *ut cummaxime*, ut eſt ad *Q. Fr. II, 8*, aliiſque locis, quod ſemper *nunc* explicari non poſſit. Domus mea celebratur, ſcribit *Cicero*, *ut cummaxime*. *Nunc* jam eſt in verbo *celebratur*, in *ut cummaxime* autem intelligendum eſt *celebraretur*, & ſententia eſt, nunquam magis eſſe ejus domum celebratam. Sic apud *Terent. Hecyr. I, 2, 36*, *Bacchidem* amabat, *ut cummaxime*, *tum*, eſt, *ita*, *ut nunquam magis amaverit*. Additur etiam his verbis interdum *nunc*, quod non fieret, ſi *cummaxime* eſſet *nunc*. Sic *pr. Cluent. 5*: quæ multos jam annos & *nunc cummaxime* filium interfectum cupit. In quo loco *cummaxime* eſt *vehementiſſime*. Conf. *Terent. Andr. I, 1, 125*, *Evnuch. III, 5, 33*, *Plin. Ep. X, 58*. Itaque illud *cummaxime* nude poſitum non ſemper eſt *nunc*. *Off. II, 7*, civitas paret *cummaxime* mortuo, non ſignificat *nunc paret*. *Nunc* jam latet in verbo *paret*. Sed paret tyranno non minus, quam vivo, non minus nunc, quam cum maxime ei pareret. Sic *Har. Reſp. 15*, quæ fiunt *cummaxime*, eſt, *quam frequentiſſime*, ut nunquam magis facta ſint. Locus obſcurus habetur *Verr. II, 26*: *Metellus Heraclium* reſtitui juſſerat; non reſtituebatur. Quiſquis erat *eductus* Senator Syracuſanus ab *Heraclio*, duci jubebat; itaque permulti ducti ſunt. Offenſi ſunt viri docti verbo *eductus*, quod cum *Lambino* in *editus* mutatum volebat *Grævius*. Sed, locum nihil vitii habere, oſtenditur. Nam *educi* dicuntur, qui in jus ducuntur, rei fiunt, ut eſt *ibid. Cap. 37*: Illi non procraſtinant, Sthenium ſtatim *educunt*; ajunt, ab eo literas publicas eſſe corruptas. Conf. *III, 47, 65*, *Planc. 23*. In *Oratione pr. Muren. 24* hæc verba ſunt: *Catilinam vallatum* indiciibus *atque ſicariis*. Ibi *Grævius*

vius quærit, qui ſint *indices*, & ſe negat ſcire. Etiam *Sull. 24 Lentuli* ſocietates cum *indicibus* commemorantur. Sed ibi non magis *indices* locum putat habere, ſed *latrones*, aut ſimile genus. *Lambinus* conjiciebat *audacibus*, quia *Cap. 38 audacia* & *ferrum* junguntur. Sed præter hæc loca etiam alia ſunt, in quibus *indices* ſic commemorantur. Ut *Sext. 44*: ſeptus *indicibus* armatis. Nihil igitur mutandum cenſet Noſter, indiceſque per convicium dici putat homines perditos & nocentes, ut *quadruplatores* & ſub Imperatoribus *delatores* & *cognitores*. Scilicet, quemadmodum his quidam utebantur, ut honeſtis viris calumniis litium per eos nocerent; ſic homines ſeditioſi conducebant egentes & perditos homines, ut per eos bonos cives vexarent, cum eos nempe producerent in concionem, ut ab ſe interrogati invidioſa crimina conferrent in eos, quibus nocere volebant, aut in Senatum adducerent, ut hujuſmodi res ederent. Vid. *Vatin. 10, 11, Flacc. 38, Sext. 63, ad Q. Fr. II, 3, Suetou. Cæſ. 17, 20.* Sudarunt viri docti in illis verbis *Nat. D. I, 1: principium philoſophiæ eſſe inſcientiam.* Elegantiſſimus *Olivetus*, novem interpretationibus commemoratis, ſic interpretatur: *que la philoſophie doit porter ſur des principes evidemment connus*, approbante Illuſtri *Boherio* ad *h. l.* Noſtro autem hæc interpretatio convenire non videtur cum diſciplina Academica, quam *Cicero* probabat, nec cum antecedentibus & conſequentibus. Vidiſſe hoc ait Virum doctum in *Miſc. Obſ. Vol. III pag. 154*, qui emendaverit: *inſcientiæ ſcientiam;* quod qua ſenſum verum eſſe fatetur, ſed emendatione nihil opus eſſe putat. Alium Virum doctum ibi refert commemorare emendationem aliam: *Principium philoſophiæ eſſe ſcepſin*, ſed probare illam *Balii* maxime: *principium philoſophiæ non eſſe ſcientiam.* His conjecturis non aberrari ait a *Ciceronis* ſententia; ſed lectionem vulgatam retinendam judicat, quæ eundem ſcilicet ſenſum habeat; quod non viderint homines non ſatis aſſidui in *Ciceronis* lectione. Nam *inſcientiam* præter vulgarem vim habere etiam quandam ſignificationem philoſophicam, autore *Cicerone Academ.*

dem. I, 12: Si quid ita erat comprehenſum, ut convelli ratione non poſſet, ſcientiam; *ſin aliter*, inſcientiam, *nominabat Zeno.* In verbo *Juriſdictio* copioſe demonſtratur, hoc verbum apud *Ciceronem* nunquam dici, niſi de cauſis privatis, quatenus de iis decernebat Prætor urbanus, totamque contineri edicto & decretis ex edicto. In verbo *munio* autem profertur conjectura Generoſ. *Bunavii*, Dynaſtæ in *Kreyppau*, qui in loco illo notiſſimo *Or. I, 59*, cenſet legendum *monogenem.* Is pes eſt e tribus longis & una brevi, notiori nomine epitritus quartus, contrarius pæoni, qui eſt a tribus brevibus & una longa, atque adeo aptus huic loco. Ejus pedis mentio eſt apud *Hephæſtionem pag. 11.* Cel. *Geſnerus* ad *Quintil. XI, 3, 22*, legebat: *etiam ionem*, vel *ionium.* Sed Noſtro illud *etiam* nimis languere videtur. Eſt etiam ſatis longa diſputatio de *negotiatoribus*, in qua refelluntur primo *Hotomanni*, *Grævii*, &c. ſententiæ, deinde oſtenditur, antiquis, & *Ciceronis*, temporibus fuiſſe primo in provinciis eosdem, qui Romæ, *fœneratores*; quod cum multis locis probetur, tum maxime ex *Epiſtolis ad Att. V, 21, VI, 1, 2, 3*, ubi *Scaptius* & *Matinius*, cum in urbe ab iis verſuram facere volunt Salaminii, *fœneratores*, cum in provincia ſunt, *negotiatores*, vocantur. Deinde ſic dici etiam, qui frumentum, in provinciis coemtum, Romam aut in caſtra veherent. Vidiſſe veram hanc vim etiam ait Cel. *Burmannum* ad *Petron. Cap. 101*, ſed neque ſatis a mercatoribus diſcreviſſe, neque tempora hujus vocabuli diſtinxiſſe. Nam ſub Cæſaribus negotiatoris verbum latius patuiſſe. Sed, ne nimis longi ſimus, age, tantum breviter adhuc quædam indicemus. In verbo *nomen* vindicatur lectio vulgata *Offic. III, 14*, ubi *nomina facere* de debitore dicitur. In *nota* docere conatur, *notas* componere *Mur. 11* capiendum eſſe de formulis contortis & obſcuris. In *numerus* oſtenditur, hoc verbum dici ſæpe pro *partibus.* In *poſtmeridianus* explicantur *quadrigæ pomeridianæ* in *Oratore 47.* *Toros* in corona *Or. 6* eſſe eosdem, qui & *lemniſci* dicantur, demonſtratur; *tribunalis* vulgatam definitionem, quam e *Vitruvio* afferant, cadere tan-

tantum in tribunalia perpetua in basilicis, non in cetera, quæ qualia fuerint, ostenditur. De *vectigali Prætorum* & *Ædilitio* quoque multa disputantur, in quibus paullum discedit a Cel. *Burmanno*, qui de utroque genere scripsit in libro doctissimo *de Vectigal. Pop. Rom. Cap. 12.* Explicatur etiam copiose locus ad *Div. IX, 20*: *me a te ut scurram* velitem *multis malis oneratum esse, non moleste tuli.* Refellitur *Salmasius*, qui *vermiculatum* interpretatus est *cocco tinctum*, adstipulante *Bocharto* in *Hierozoico Tom. II Lib. IV Cap. 27.* Defenditur contra *Wopkenium Burmannus*, qui negavit ad *Phædrum*, *vitam* dici aureæ ætatis scriptoribus pro *hominibus.* Sed obe! jam satis est. Ceterum, etsi magna diligentia se in latinitate *Ciceronis* digerenda usum esse dicat Noster, tamen ei accidit id, quod in Præfatione suspicatus est, ut quædam prætermitteret, quæ ex consilio ejus prætermittenda non erant. Sic nobis videtur *bonitas* pro fide *Offic. III, 19*, commemoranda fuisse, item *bonus* pro æquo & fideli *ibid. 21*, & pro divite in *Epistolis ad Diversos*, *comparare* pro comparando demonstrare *Offic. II, 5*, *inhibere* pro adhibere *Phil. XIII, 18*, de qua significatione vid. *Gronov. ad Liv. III, 59*, *pala* in annulo *Offic. III, 9*, *quisque* antique pro *qui* in *Lib. II de Leg.* passim, &c.

Pauca ex *Indice Græco* addere liceat. *Verr. V, 57*, est verbum ἐδικώθησαν, pro quo *Hotomannus* conjiciebat ἐδικαιώθησαν, quod δικαιῶν apud probæ notæ scriptores sit pro *punire*, *necare pœnæ causa.* Et sic in duobus Codicibus MStis reperit *Lambinus*, in alio *Græv ius*, qui & reposuit: ἐδικαιώθησαν. Nostro autem ἐδικώθησαν rectum, & a *Cicerone* profectum, videtur. Primo enim non esse contra analogiam, a δίκη fieri δικόω. Deinde δικαιόω esse omnium Græcorum, etiam optimorum. *Ciceronem* autem addere: *ut Siculi loquuntur;* quod indicio sit, aut formam verbi, aut vim, Siculis propriam fuisse. Sed vim non esse iis propriam, esse ergo formam verbi. Tertio, si varient Codices, magis probabile esse ἐδικώθησαν in ἐδικαιώθησαν, quam hoc in illud, mutatum esse. Ceterum, hanc lectionem

etiam probari *Maſſæo*, apparet ex *Antiqu. Gall. Aquitan. pag. 13. Ad Att. XIII, 52*, de *Cæſare* eſt: *accubuit*, ἐμετικὴν *agebat*, &c. Redditur vulgo *curatio per vomitum*, de qua *Pantagathus* accipiebat, & legebat: *egerat*, probantibus *Corrado* & *Grævio*. Hoc non facturos Noſter putat, ſi iis veniſſet in mentem locus in *Orat. pro Dejot.* de eodem *Cæſare*: *Cum vomere te velle poſt cœnam dixiſſes, in balneum te ducere cœperunt*. Ex quo apparet, *Cæſaris* conſuetudinem fuiſſe, poſt cœnam vomere, ut largius ſe invitare poſſet, atque hoc eſſe putat Noſter ἐμετικὴν agere. Conf. *Celſum I, 3. Caſaubonum ad Sueton. Vitell. 13.* Σύνδειπνοι σοφοκλεῖς qui ſint in *Ep. ad Q. Fr. II, 15*, dubitatur. Noſter putat, eſſe paraſitos σοφοκλεῖς, laudicœnos *Plinianos Ep. II, 16. Q. Cicero* videtur fuiſſe in convivio, & σύνδειπνος habuiſſe paraſitos, aut paraſiticis certe moribus homines, eoſque lepide feſtiveque vexaſſe. Itaque reſpondet frater *Marcus*, fatendum eſſe, lepide ab eo actam illam fabulam, (frequentes enim in Comicorum fabulis paraſiti,) ſed ſibi tamen rem non probari, velle non factum dictumque, quod ſcripſiſſet ſe feciſſe & dixiſſe. *Ad Att. XIV, 10*, hæc verba ſunt: *Hæc & alia ferre non poſſum. Itaque γῆν pro γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea jamne abiit?* In hac interpunctione ὑπηνέμιος refertur ad *nauſeam*, & explicatur *levis*, qualis ipſa *Attici* fuit, quam hinc *nauſeolam* vocat *Ep. 13*. Et dicitur ὑπηνέμιον profecto, quicquid *inane*, *futile*, eſt. Sed Noſtro tamen non videtur hoc verbum commode jungi *nauſeæ*. Græci enim dicunt de iis, quæ ſpeciem aliquam habent, ſed vi & re deſtituuntur. Itaque ſic interpungit: *Tua tamen ὑπηνέμιος. Nauſea jamne plane abiit?* Etiam illud *tamen* ait indicare, hæc ad antecedentia referenda eſſe. *Tua* refert ad terram. *Atticus* erat tum in Græcia, & habebat prædia in Epiro. Eo invitarat *Ciceronem*, eo is ire interdum cogitabat, ut intelligitur e *prima Philippica* & *Ep. 13* hujus *Libri*. Sed dubitabat tamen. Erat enim ὑπηνέμιος, ſeu ὑπήνεμος, quod eſt proprie vento expoſitus, apertus, non munitus & tectus, quales ſunt *nidi* ὑπήνεμοι, non in terra, aut cava arbore, ſed in

Digitized by Google

in libero aere, positi, in quibus pulli non sunt a vi tempestatis tuti. *Tua tamen ὑπηνέμιος* igitur sic interpretatur: Sed etiam Græcia, in quam ire volebam, non esse mihi tuta satis videtur, sed ibi quoque obnoxius esse videor hostibus meis. Hæc ex *Indice Græco* afferre placuit. Ceterum magnopere vellemus, ut hæc *Clavis* magis nitide & emendate exscripta typis esset. Nam mendorum larga hic seges est. Diversitas typorum docet, tribus ad minimum redemtoribus diversis hanc *Clavem* exscribendam locatam fuisse. Literæ autem pto numeris positæ, & numerorum diversa magnitudo, quam instructis ab officinis Opusculum venerit, indicant. Sed hæc scilicet sine Autorum culpa accidere solent, qui hæc in sua potestate non habent, sed librariis debentur, qui quam minimo sumtu quám maximos quæstus quærunt.

NOTIZIE HISTORICHE ET CRITICHE INTORNO alla vita, alle inventioni, ed agli scritti di Archimede Siracusano &c.

hoc est,

COMMENTARIUS HISTORICUS ET CRITICUS de Vita, inventis, & scriptis Archimedis, Syracusani, Autore JO. MARIA MAZZUCHELLI, Brixiensi.

Brixiæ, apud Jo. Mariam Rizzardi, 1737, 4.

Plag. 16, Tabb. æn. 4.

Non ingratam in eo Reipublicæ literariæ operam præstitisse censendus est Cl. Autor, quod de *Archimede*, Geometrarum Principe, in unum colligere studuit, quicquid scitu dignum temporum antiquissimorum edacitatem tenebrasque evasit, & ad nostram usque memoriam, ita annuente fato, transiit. Eos autem præcipue sibi devinxit, qui scientias colunt mathematicas, earumque historiam pernosse cupiunt, quæ peculiarem utique eruditorum operam meretur. De vita quidem & scriptis *Archimedis* multa & eximia jam olim dixere Viri præstantissimi, *Jo. Alb. Fabricius*

cius in *Bibliotheca Græca*, *Anton. Mongitor* in *Biblioth. Sicula*, *Davides Rivaltus*, aliique, quorum opera Noſter non ſine fructu eſt uſus; poſt copioſam tamen meſſem aliquod adhuc ſpicilegium ſibi relictum non dubitavit, inprimis cum, Viros Clariſſimos a veritate quandoque deflexiſſe, ſibi viſus ſit obſervaſſe. Opuſculum vero hocce, in uſus ſuos primo congeſtum, non eo animo publicavit, ut doctus haberetur, aut ex detectis aliorum erroribus gloriolam captaret, ſed auctoritate inprimis doctiſſimi Cardinalis *Quirini*, de cujus meritis plus ſimplici vice in *Actis* noſtris dictum eſt, confirmatus, ſtimulatusque, prelo ſubjecit. Diſtinxit autem hunc libellum *Capitibus* breviuſculis *ſex & triginta*; quæ cum hic perſequi ſingula per inſtituti noſtri rationem non liceat, age, decerpamus inde nonnulla, &, quid quærendum ſit Lectori in hoc Opere, ſummatim exponamus. Priora igitur *quatuor Capita* de patria, nativitate, & ſtirpe, *Archimedis* agunt. Cum certo ſciatur patria, Syracuſarum nempe urbs, celeberrima tum temporis, Siciliæque metropolis; de tempore nativitatis divini viri non ſatis conſtat. Solus eſt *Jo. Tzetzes*, qui, *Archimedem* ultra annos 75 vixiſſe, perhibet; cumque mors *Archimedis*, computante *Petavio*, inciderit in A. U. C. 542, exinde colligere licet, nativitatem ejus contigiſſe circa A. U. C. 467. Circa ſtirpem, unde Geometra noſter ortum duxit, nova ſententiarum divortia. *Plutarchus* in *Vita Marcelli* eum appellat Ἱέρωνι τῷ βασιλεῖ συγγενῆ καὶ φίλον, *Cicero* autem in *Tuſculanis Quæſtionibus Lib. V humilem homunculum, a pulvere & radio excitatum.* Quomodo hæc concilianda? De eo laborarunt viri doctiſſimi. Recentiſſimi Hiſtoriæ Romanæ Scriptores, *Rouillæus* & *Catrou*, *Ciceronem* hic loci per contemtum de *Archimede* locutum, exiſtimant. Alii aliter. Quid vero Cl. Autori ea de re videatur, non ſatis ex verbis ejus perſpicimus, ipſeque fluctuare videtur. Cetera res in hiſtoria Geometriæ non eſt momenti gravis. *Caput V* intenſiſſimum *Archimedis*, a prima inde juventute, erga res mathematicas ſtudium ante oculos lectorum ponit. Sunt, qui eum præceptore

Cono-

Digitized by Google

Conone Samio, Geometra insigni, qui tempore *Ptolemæi Philadelphi* floruit, usum existimant; cujus quoque mortem deflet in *Proœmio ad Quadraturam Parabolæ*. Id vero a veritate prorsus alienum est, *Archimedem* a *Platone* profecisse, cum is tempore *Dionysii* Tyranni Syracusas venisset. Certe aliquot annorum decades inter mortem *Platonis* & natales *Archimedis* interjectæ fuerunt. Quæ sequuntur *Capita*, ad *XXIII* usque, in inventis ejus describendis versantur. Et primo quidem de Sphæra materiali sermo est Autori, quam tanto artificio construxit *Archimedes*, ut, *Cicerone* teste, plus valuisse existimatus sit in imitandis Sphæræ conversionibus, quam natura in efficiendis. Dissensus est circa materiam Sphæræ, ex ære, an ex vitro, conflata fuerit, ob *Claudiani* & *Lactantii* autoritates; sed hæc tuto ignorare licet. Potius interest nosse, an *Archimedi* inventæ Sphæræ laus debeatur. Hic ea mens est Cl. Autori, ut cum *Salmasio* neget, ab eo inventam, sed *Anaximandro* potius *Milesio*, *Atlantive*, hanc gloriam tribuat. Primum tamen *Archimedem* talem concinnasse Sphæram fatetur, quæ motus cœlestes insigni spectatorum admiratione æmulata fuerit. Sed non levis est in eo difficultas, qua ratione motus Sphæræ perpetuus effici potuerit. De eo quidem vix ulla apud Scriptores antiquos mentio; conjecturis igitur apud recentiores locus, ex quibus illa vero proxima Autori videtur, quam olim fecit *Schottus*: globo, qui terram referebat, inclusam fuisse rotarum aliquam compagem, quæ ei motum circa Solem impresserit. Centrum Sphæræ Solem tenuisse ex *Pythagorico*, quod *Archimedes* probabiliter adoptarat, systemate. Motum vero compagis non fuisse perpetuum, sed restitui quandoque debuisse, non secus ac in horologiis pondera sursum trahi debeant. Igitur in districho illo *Claudiani*:

Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus,

vox spiritus non de aere incluso, uti cumprimis *Cardano* visum, sed de occulta quavis machinularum compage, intelligenda est. Porro *Macrobius* autor est, *Archimedem* inve-

niſſe rationem corporum cœleſtium diſtantias metiendi a Tellure; vel potius eam, a *Pythagora* jam inventam, in lucem revocaſſe. Qualis autem iſta metiendi ratio fuerit, cum difficile ſcitu videatur, exiſtimat tamen Cel. *Jo. Poleſius*, ſat exactum de ea judicium ferri poſſe, modo ea, quæ ipſe *Archimedes* in *Arenarii* ſui principio ſcripſit, attente legantur ponderenturque. Deinceps progreditur Cl. Autor ad inventum illud eximium, quo mixturam auri argentique in corona, quam *Hiero* Rex fabricare juſſerat, ſimulque artificis dolum, detexit, autore inprimis *Vitruvio*. Certum eſt, illi invento Hydroſtatices ſcientiam deberi. Quo facto, de Cochlea hydraulica verba facit, quam in Ægypto *Archimedem* inveniſſe, eaque incolas ad agros irrigandos uſos eſſe, *Diodorus* perhibet *Siculus*; licet ex recentiſſimis quoque ſint, qui ad iſtud opinionis portentum propendeant, Cochleam ad Ægyptum aquis evacuandam adhibitam, adeoque *Archimede* longe antiquiorem, eſſe. Inventio autem Organi hydraulici, nec non horologiorum ſciatericorum, incertum, an ei tribuenda. Organi certe autorem *Cteſibium*, Alexandrinum Mathematicum, (Antliæ hydraulicæ, quæ adhuc *Cteſibiana* dicitur, inventorem,) *Plinius* facit. De inventis autem *Archimedis* geometricis, non opus eſt, verba hic plura facere; ſatis quippe notum eſt, eum primum circulo dato æquale triangulum orthogonium demonſtraſſe, illud ſcilicet, cujus baſis eſt peripheria circuli, altitudo, radius; primum Sphæricæ ſuperficiei æqualem circulum, & ſoliditati æqualem cylindrum, inveniſſe, parabolam quadraſſe, ſubtiliſſimam ſpiralium theoriam, & quæ alia ſunt, excogitaſſe. Inventa viri ſummi mechanica uti admirabilia & plane ſtupenda fuerunt; ita nihil magis dolendum, quam de his nihil eum literis mandaſſe. Primus utique fuit, qui ſolutionem Problematis in poteſtate habuit: *Data vi datum onus movere.* Ingentem navem onerariam, ponderibus adhuc hominibusque refertam, ſolus, nullo corporis nixu, polyſpaſton quoddam machinamentum manu quieta impellens, ad ſe, ſpectante Rege, traxit, *Plutarcho* teſte. At quale fuit iſt-

iſthoc machinamentum? In id inquirere, hoc opus, hic labor, eſt. *Tzetzes* Triſpaſton duntaxat, hoc eſt, ex tribus rotis compoſitam, dicit, non adeo magna probabilitatis ſpecie. Quo major rotarum numerus eſt, eo magis potentiæ actio augetur juxta leges mechanicas; ſed eo lentior quoque motus exiſtit. Duas tamen Triſpaſti figuras Cl. Autor exhibet, quæ ad effectum producendum idoneæ forſan fuiſſent. Navis illius inſignis, cujus ideam *Archimedes Hieroni* dederat, deſcriptionem cum integro libro dederit *Moſchion*, ejusque fragmentum non contemnendum *Athenæus* reliquerit; operæ pretium judicavit Autor, integrum illud lectori ſuo exhibere. Qualia porro machinamenta bellica invenerit ſummus artifex, quo ſucceſſu, quanta exercitus Romani ſtrage, in defendenda Syracuſarum urbe iis fuerit uſus, ex *Polybio* & *Plutarcho* declarat. In ſtructuram vero eorum curioſius haud inquirit, & ab omnibus conjecturis in re difficili animum abſtrahit. In ea autem quæſtione dilucidanda ſatis copioſus eſt, an *Archimedes* claſſem *Marcelli* ſpeculis lentibusve uſtoriis incendere potuerit; quam cum plerisque eruditorum negat, rationibus uſus tam hiſtoricis, quam phyſico-mathematicis. Silent enim ea de re ſcriptores antiquiſſimi & probatiſſimæ fidei, *Livius*, *Plutarchus*, & coævus fere *Polybius*. *Galeni* locus *Lib. III de Temperam. Cap. 2* nihil probat. Ibi enim: Τὸν Ἀρχιμήδην φασὶ διὰ τῶν πυρίων ἐμπρῆσαι τὰς τῶν πολεμίων τριήρεις. Quis vero nomine τῶν πυρίων ſpecula lentesque uſtorias potius, quam quodvis aliud ignis artificialis genus, intellexerit? Trecentis præterea annis *Galenus* obſidione Syracuſana junior eſt. Autor eſt *Zonaras*, *Proclum* quoque, Mechanicum, claſſem *Vitaliani*, Conſtantinopolin obſidentis, ita combuſſiſſe, *Anaſtaſio* imperante; cui vero opponitur autoritas *Jo. Malalæ*, expreſſe notantis, *Proclum* id vivo ſulphure, hoc eſt, ignibus arte confectis, præſtitiſſe. *Tzetzis* autem, ſcriptoris quippe fabuloſi, nulla eſt autoritas. Hactenus argumenta hiſtorica; quibus ſuccedunt mathematica, ex Catoptricæ Dioptricæque ſcientiis deſumta; ex quibus conficitur,

tur, rem mathematice quidem poſſibilem eſſe, humanas vero vires ejus effectionem longiſſime ſuperare. Confutantur *Schottus* & *Kircherus*, qui, ope plurium ſpeculorum planorum, ſub angulis diverſis radios ſolares excipientium, idem præſtari ad quamvis diſtantiam poſſe, aſſeruerunt. Quæ ſequuntur *Capita*, agunt de truculenta *Archimedis* morte, poſt expugnatas vi Syracuſas miſere occiſi, indigne licet id ferente *Marcello*, qui ſepeliri eum juſſit; de monumento ejus ſepulchrali, hoc eſt, Cylindro, qui Sphæræ circumſcribitur: quod, vetuſtate, vepribus & dumetis, obſitum, iterum reperit *Cicero* Quæſtor, & primoribus urbis oſtendit. Tres deinde nummi, in honorem *Archimedis* cuſi, e *Paruta Sicilia Numiſmatica Tom. VII pag. 1020* exhibentur. Primus æneus eſt, altera facie exhibens hominem imberbem, cum inſcriptione ΣΥΡΑ, hoc eſt, Syracuſius; altera circulum, cum inſcripto quadrato: *Archimedes* enim, inventa circuli quadratura, ejus quoque rationem ad quadratum, tam circumſcriptum, quam inſcriptum, invenit. Secundus argenteus eſt, hominem ruſticum & imberbem una facie referens, altera lunam creſcentem ſubjectis duabus ſtellis. De hoc jure dubitat Autor, an ad *Archimedem* pertineat. De tertio vero, qui & ipſe eſt æneus, dubitari vix poteſt. Una facie hominem barbatum refert; altera, ut quidam exiſtimant, Sphæram & Cylindrum, ni rotula, quæ in ſummitate cernitur, huic ſententiæ officeret. Literas quoque habet *AR. MD*, quæ ARchiMeDem denotant. Cum vero literæ hæ non Græcæ, ſed Latinæ, ſint; judicat *Havercampus*, nummum longo poſt *Archimedem* tempore cuſum. Tandem de laudibus, tanto viro a ſcriptoribus, tam antiquis, quam recentioribus, tributis, de ſcriptis ejus, quæ adhuc ſuperſunt, deque variis eorum editionibus, diſſeritur; quæ omnia, cum ſatis ſint nota, fuſius non recenſebimus. Obſervat Autor, erraſſe *Fabricium* & *Mongitorem*, cum primam ſcriptorum *Archimedeorum* editionem Baſileæ A. 1544 factam poſuerunt. Prior enim illa eſt, quam adornavit *Nicolaus Tartalea*, Mathematicus Brixienſis, A. 1543, forma quarta.

Digitized by Google

ta. Quin apud omnes, qui de hoc *Tartalea* aliquid memoriæ prodiderunt, altum ſilentium de hac editione, quod ſane mireris. Scripta vero *Archimedis*, quæ in MStis latent, hæc recenſentur: 1) *de Fractione circuli Liber*, Arabice verſus a celebri illo Aſtronomo *Thebith*, citante *Labbeo* in *Biblioth. nova MStorum pag. 251*; 2) *Perſpectiva*, Arabice, teſtibus *Labbeo* & *Ciacconio*; 3) *Elementa Mathematica*, quæ Hebraice ſcripta reperiuntur in Bibliotheca Vaticana, teſte *Bartoluccio* in *Bibliotheca Rabbinica*; 4) *Opera Geometrica*, in compendium redacta per *Albettam*, citante *Fabricio*. Plane autem perdita ſunt: 1) Ἀρχαὶ, de quibus mentio in principio *Arenarii*; 2) Ἐφόδιον, in quod commentatus eſt *Theodoſius Tripolita*; 3) περὶ ζυγῶν, ſive *de libris*, tradente *Pappo*; 4) περὶ Σφαιροποιΐας, qui liber apud *Pappum Archimedi* tribuitur; 4) Μηχανικὰ, quæ tamen *Barrovius Fabriciusque* nihil differre a Tractatu *de æquiponderantibus* exiſtimant, quæque adeo dubia ſunt, perinde ac plura alia, de quibus ſingulis copioſius dicere ſuperſedemus.

CAROLI LINNÆI, DOCT. MED. ET Acad. Imp. Nat. Cur. Socii, Flora Lapponica, exhibens Plantas, per Lapponiam creſcentes, ſecundum Syſtema ſexuale collectas in itinere, impenſis Soc. Reg. Literariæ & Scientiarum Sueciæ A. 1732 inſtituto; additis Synonymis & locis natalibus omnium, deſcriptionibus variorum, viribus medicatis & œconomicis plurimarum.

Amſtelodami, apud Salomonem Schouten, 1737, 8.
Alph. 1, cum Fig. æn. 12.

Floridiſſimos Plantarum manipulos ex terris frigido Arcto ſubjacentibus retulit Clariſſimus Autor, quos familiari ſibi methodo ita diſpoſuit, ut methodo ipſi, facta hujus libri comparatione, novum lumen accendatur. Unico ſtamine, unico piſtillo, unicoque ſemine, ſimpliciſſima hinc omnium planta *Hippuris* viſa eſt, *Limnopeuce Vaillantio*, *Pinaſtella*

naſtella Ruppio, dicta. Hinc maximam iniit ab omnibus gratiam, quod ſynonymiam, polyonymiam, & homonymiam, quibus majus aliud rei herbariæ impedimentum haud exiſtit, diligenter comparaverit. Ex Digyniis unicam obſervavit Stellariam aquaticam, quam maluit *Coriſpermum* dici, ne cum Stellaria *Dillenii* confuſio ſubnaſceretur, quamvis a *Coriſpermo* horti Regii Pariſienſis multo differat ſpatio. Diandriis Monogyniis ſubſunt Circæa & Veronica, cujus ſpecies elegantiſſimas obſervavit, quarum nulla vel Veronicella vel Veronicaſtrum eſſe viſa fuit, quia omnes duplici ſtamine & piſtillo duplicato, hinc & fructu bicapſulari, gaudent. Pinguicula, nobilis plantula, perſonatis floribus ſecundum aliorum methodum accenſenda, eidem ordini ſubeſt. Coaguli inſtar inſervit Lapponibus pro caſeorum opificio. Lentibularia, quæ etiam penes *Rivinum* Pinguiculæ ſocia eſt, ſic apte conjungitur. Tria ſtamina unicumque piſtillum inſunt Valerianis. Qui novus in hac methodo eſt, miratur, iridem, ſcirpos, & gramina eriophora, prope ſtare, a quibus non, niſi quod piſtillum nacta ſint duplex, differunt gramina cerealia, arundinacea, alopecuroidea, aliaque. Montia unica Trigynia deprehenſa fuit, fluviatilis, quam a Cameraria probe ſecernendam monet, licet utraque Alſines fluviatilis nomine venire ſoleat. Quatuor ſtaminibus unicoque piſtillo gaudent plantæ digymnoſpermæ, Aparine, Gallium. Pentandria quædam ſunt ex aſperifoliis, Myoſotis, Lithoſpermum: Pentandria monogynia ſunt Primula, Androſace, digynia habetur Gentiana, quibus ſe admiſcet Ribes baccifera, quod illis, qui fructificationem, ultimum naturæ finem, pro fundamento diviſionis in genera & claſſes habent, durum videtur, donec intelligunt, eam eſſe methodorum conditionem, ut ex ſe ipſis, non ad aliarum modulos, judicari debeant; ſed facile res componitur, ſi quis dixerit, Pentandria digynia vel fructu eſſe ſicco, vel ſuccido, vel nudo bino. Sic & umbellis conſuleretur, quæ huic generi ſubſunt, aſt intermedio diviſionis momento

nunc

nunc ſejungerentur. Hæc non Autori dicta cupimus, qui ſua ex hypotheſi eloquitur, ſed noſtris, qui ſecundum artis cogitandi regulas, quouſque fieri poteſt, diſparia ſegregant ad ſpecies uſque ſpecialiſſimas, quo ipſo in tam vaſto rerum ambitu memoriæ egregie conſulitur. Trigynia ex Pentandriis eſt Parnaſſia, Pentagynia rorella. Hexandria monogynia ſunt, flos convallium cum ſocio junco, qui ſic a congeneribus hactenus viſis graminibus divellitur. Trigynia ex Hexandriis ſunt Lapathum, & acetoſa & triglochim, quamvis huic tria ſint ſemina, illis unicum. Meminit hac occaſione graminis oſſifragi, ob ſingularem oſſa pecudum infringendi virtutem decantati, quam lepidam fabulam nullam effecit. Interea monet, viroſam eſſe plantam, quæ pecora ita emollire poſſit, ut oſſibus fracta credulæ genti reputentur. Heptandria monogynia unica eſt trientalis, Pyrola Alſines folio. Octandria monogynia ſunt Laureola, Vaccinium, Erica, hæc membranaceo, illæ carneo, fructu; Chamænerion pappoſa intra capſulam quadrifariam dehiſcentem ſemina alit. Octandria digynia eſt Chryſoſplenium, Trigynia Biſtorta, Helxine, Polygonum, Tetragynia Paris. Enneandria Hexagynia Butomos eſt. Decandriis interſunt vitis Idæa, Ledum, Pyrola, quibus unicum piſtillum nunc fructus fit, nunc capſula, trifariam & quinquefariam dehiſcens. Digynia ſub hoc ordine habentur Caryophillus, Saxifragia. Trigynia eſt Cucubalus ex Lychnidum viſcoſarum gente; aſt Cucubalus *Plinii* & C. B. P., Alſines Bacciferæ nomine noſtris cognita, diverſum quid indicat. Spergulæ arenariæ, Alſinæ, cum variæ tribus vel quinque abundent piſtilli ſegmentis, hinc diverſis etiam comprehenduntur generibus. Viginti ſtaminibus unoque piſtillo gaudent quædam ex bacciferis & pomiferis. Cratægus piſtillo incedit diviſo, hinc Sorbo affinis eſt; aſt Roſa in eo peculiare quid nacta eſt, quod multiplicem piſtilli diviſuram obtinuit, qua conditione ſimilem habet Potentillam & Tormentillam, aſt ſeminibus nudis plurimis diſcrepantes. Inter polyandria monogynia atro carbone notatur Chriſtophoriana, cui

ob vires vere nocivas, cujus rei exempla Autor habuit, Aconiti nomen ſit inditum. Male conſulitur generi humano iſtis monogyniis; nam & Nymphea & Tithymalus, illa ſoporifera, hæc cauſtica, virtute nocet. Nec Trigynia innocens eſt, Aconitum, Lycoctonum, quamvis Autor familiarem iſt hanc plantam Lapponibus & impune comeſtam affirmet. Hexagynia eſt Stratiotes, Polygynia omnis Ranunculorum & Anemonum familia. Nam & Populaginem & Ficariam inter Ranunculos habet *Tournefortius*. In reliqnis ſecundum methodum ſuam adornatis Claſſibus eadem felicitate Autor progreditur. Quæ nova habentur, ſequentia ſunt:

Tabula I continentur 1) Diapenſia; 2) Andromeda foliis alternis lanceolatis, margine reflexis; 3) Andromeda foliis aciformibus conſertis; 4) Andromeda foliis triquetre imbricatis, obtuſis ex alis florens; 5) Andromeda foliis linearibus, obtuſis, ſparſis. *Tabula II:* 1) Saxifraga foliis ovatis quadrangulato-imbricatis, ramis procumbentibus, apicibus foliorum cartilagineis; 2) Saxifraga foliis radicalibus in orbem poſitis, ſerraturis cartilaginoſis; 3) Saxifraga caule nudo ſimplici, foliis lanceolatis dentatis, coma foliolofa; 4) Saxifraga foliis palmatis, caule ſimplici, unifloro; 5) Saxifraga caule nudo ſimplici, foliis elliptico-ſubrotundis crenatis, floribus capitatis; 6) Saxifraga foliis radicalibus quinque lobis, floralî ovato. *Tabula III:* 1) Ranunculus caule bifloro, calice hirſuto; 2) Ranunculus caule unifloro, foliis radicalibus palmatis, caulibus multipartitis ſeſſilibus; 3) Ranunculus pygmæus, antecedentis varietas; 4) Ranunculus caule unifolio & unifloro, foliis tripartitis; 5) Ranunculus foliis linearibus, caule repente. *Tabula IV:* 1) Pedicularis caule ſimplici, foliis lanceolatis, ſemipinnatis, ſerratis, acutis; 2) Pedicularis caule ſimplici, foliis ſemipinnatis, obtuſis, laciniis imbricatis crenatis; 3) Pedicularis caule ſimplici, calicibus villoſis, foliis linearibus dentatis crenatis; 4 & 5) Sceptrum Carolinum *Rudbeckii*. *Tabula V*: 1) Rubus caule

bifo-

bifolio & unifloro, foliis ſimplicibus; 2) Rubus caule unifloro, foliis ternatis; 3) Cornus herbacea. *Tabula VI:* 1) Azalea maculis ferrugineis ſubtus adſperſa; 2) Azalea ramis diffuſis procumbentibus; 3) Arbutus caulibus procumbentibus, foliis integerrimis; 4) Betula foliis orbiculatis crenatis. *Tabula VII:* 1) Salix foliis integris, glabris, ovatis, ſubtus reticulatis, mas; 2) Salix, antecedentis fœmina; 3) Salix foliis ſerratis, glabris, orbiculatis, mas; 4) Salix, antecedentis fœmina; 5) Salix foliis integris, ſubtus tenuiſſime villoſis, ovatis; 6) Salix foliis ſerratis, glabris, ovatis; 7) Salix foliis integris, utrinque lanatis, ſubrotundis, acutis. *Tabula VIII* continentur Salicum XXIII ſpecies. *Tabula IX:* 1) Aſtragalus Alpinus minimus; 2) Cardamine foliis ſimplicibus ovatis, petiolis longiſſimis; 3) Aſter caule unifloro, foliis integerrimis, calice villoſo ſubrotundo; 4) Veronica caule floribus terminato, foliis ovatis crenatis; 5) Campanula caule unifloro florens; 6) Campanula eadem, fructum ferens. *Tabula X:* 1) Scheuchzeria; 2) Juncus foliis planis, culmo paniculato, ſpicis ovatis; 3) Antericum ſcapo nudo capitato, filamentis glabris; 4) Juncus foliis planis, culmo ſpica racemoſa nutante terminato; 5) Juncus gluma triflora culmum terminante. *Tabula XI:* 1) Lichen niveus, laciniatus, ramis erectis, calice orbiculato; 2) Lichen foliis planis, multifidis, obtuſis, laciniis linearibus, calicibus concavis; 3) Lichen foliis ſubrotundis, planis, leviſſime inciſis, calicibus orbiculatis, diſco folii adnatis, planis; 4) Lichen erectus ramoſiſſimus, ramis teretibus, nudis, filiformibus, obtuſis; 5) Lichen caule ſimplici, apice acuto, aut calice turbinato terminato; 6) Lycopodium caule repente, ramis tetragonis. *Tabula XII:* 1) Cucubalus caule ſimpliciſſimo, unifloro, corolla incluſa; 2) Pinguicula ſcapo villoſo; 3) Pinguicula nectario conico petalo breviore; 4) Linnæa floribus geminatis *Gronovii*, 5) Cypripedium folio ſubrotundo.

Gratulamur Cel. Autori de lectiſſimis duriſſimorum itine-

rum fructibus, utque manente ſemper fortuna perfruatur, vovemus.

FRIDERICI HOFFMANNI, CONSILIARII Regis intimi, Archiatri, Academiæ & Ordinis medici Senioris, Opuſcula medica varii argumenti, Diſſertationes ſelectiores, antea diverſis temporibus editæ, nunc reviſæ & auctiores.

Halæ, proſtat in officina Rengeriana, 1739, 4. Alph. 3.

In Diſſertationibut Academicis, quas Ill. Autor ab illo inde tempore, quo publici Profeſſoris provinciam magna ſui nominis gloria obiit, publice defendit, eo is ſemper reſpexit, ut de argumento ſelectiori, nec adeo pervulgato, ſimul tamen eximii in Medicina uſus, diſquireret, in eoque enucleando, rationis & experientiæ ductu, doctrina exquiſitiori, judicio accurato, naturali ordine, terſoque, plano, & facili ſtilo, uteretur. Quas ob cauſas ejus Diſſertationes tam cupidos invenerunt emtores, ut iterum iterumque ſeparatim typis exſcriptæ, tum vero etiam in varios faſciculos collectæ, diverſis in locis, quin apud ipſos exteros, fuerint recuſæ. Nova nunc ejuſmodi Collectio Halæ prodiit, earum præcipue Diſſertationum, quæ ad Diæteticam, Materiam medicam, atque Therapiam generalem, pertinent. Dividuntur hæ in *duas Decades*, quarum *prior* Exercitationes de ratione, univerſæ Medicinæ præſide, de Diætetica ſacræ Scripturæ medicina, de ſeptem ſanitatis legibus, de Diætæ vitio multorum morborum cauſa, de vini Hungarici excellente natura, virtute, & uſu, de natura & præſtantia vini Rhenani in Medicina, de annis climactericis, eorumque rationali explicatione, de præſtantia remediorum domeſticorum, de valetudine ſenum tuenda, denique de ſalutari ac noxio venæ ſectionis uſu; *poſterior* autem Diatribas de Balſamo Peruviano, de Terebinthina, de Millefolio, de Cam-

Digitized by Google

Camphoræ uſu interno ſecuriſſimo & præſtantiſſimo, de Infuſi Veronicæ efficacia præferenda Herbæ Theæ, de purgantibus minus cognitis & ſelectioribus, de cauto & præſtantiſſimo vomitoriorum uſu, de uſu & abuſu pulverum ſternutatoriorum, de mirabili ſulphuris antimonii fixati efficacia in medicina, de ſpecificis antiſpaſmodicis, complectitur. Singularum argumenta hic enarrare vix licet. Itaque ſpeciminis tantum loco ex *Dec. I Diſſ. 5*, de vini Hungarici excellenti natura, virtute, & uſu, quædam commemorabimus. Initio hiſtoriam phyſicam de hujus vini natali, cultu, & præparatione, Autor Cel. exponit. Ubi quidem locos natales, quibus præſtantiſſima & ſuperioris & inferioris Hungariæ vina provenire ſolent, indicat, ipſas uvas in duas claſſes dividit, nobiliores ſcilicet, ſaporis dulcedine delicatiori palato mirifice acceptas, ad quas *Auguſter - Muſcateller - Meyer* - & *Geysdutten - Trauben* referuntur, & ignobiliores, albas ſcilicet & cæruleas, quarum ſuccus tantam, quantam ceteræ, non habet dulcedinem, ſed ſub æſtate non adeo fervida auſteri quidpiam in lingua relinquit. Hinc perſequitur variam conficiendi vini muſtique varii rationem, atque poſtea in peculiares vires proprietateſque vinorum inquirit. Notat vero loco notarum eſſentialium 1), vina hæc præ omnibus aliis valde eſſe ſpirituoſa, 2) quædam, præſertim generoſiora, diutius ſervare ſuam dulcedinem, alia vero non item, 3) peculiari eſſe aromatico odore & ſapore prædita, neque acidum quoddam in ſinu ſuo recondere, 4) vim habere diaphoreticam roborantem, atque liberalius etiam hauſta, nullum dolorem in capite, vel languorem in artubus, relinquere, ſed potius totam corporis naturam roborare, 5) generoſiora vappam non contrahere, atque in vitris clauſis optime per multos annos conſervari. Cauſas tantæ bonitatis atque excellentiæ deducit a cœli calidioris favore, ſoliſque benignitate, a roris pluviarumque neceſſaria irrigatione, & a ſoli ingenio, quoniam nobiliſſima Hungariæ vina in ſummis

mon-

montium jugis, ſolem orientem vel meridianum reſpicientibus, inque fluviorum confinio poſitis, quorum etiam terra admodum arenoſa & copioſo ſulphure imprægnata ſit, naſcantur. Quemadmodum itaque, vina hæc naturæ humanæ admodum amica eſſe, & vires reparare, oſtendit; ita præcipue etiam diſquirit, quibus in morbis egregiam opem ferant, & a quibus vitari debeant, uſumque eorum in præparandis variis medicamentis, & denique adulterationem, ſubnectit.

NOVA ET ANTIQUA LUMINIS ATQUE Auroræ Borealis ſpectacula, ſecundum Seculorum atque annorum ſeriem, ſubnexa mirabilis Phænomeni conſideratione philoſophica. Recenſuit JOANNES NICOLAUS FROBESIUS, Phil. D. in Acad. Julia & P. P. O.

Helmſtadii, apud Chriſtianum Frider. Weygandum, 1739, 4. Plag. 22.

Opuſculum hoc & peritiam ſcientiis philoſophicis propriam, & diffuſam lectionem, ſpirat, meritoque Regiæ Scientiarum apud Berolinenſes Societati fuit inſcriptum. Tractatio ipſa eſt tripartita. *Pars prima* exhibet exempla ſeu ſingularia luminis borei ſpectacula, ſecundum Seculorum atque annorum ſeriem deſcripta. *Secunda* Lectori offert ea, quæ ad mirabilis phænomeni hujus indolem & cauſas quomodocunque pertinent. *Tertia* repræſentat ſingularem Bibliographiam meteorologicam, ſive Autorum, qui vel obiter atque aliud agendo, vel ſeorſim & peculiaribus libellis, de lumine atque aurora boreali tractarunt, deſignationem. Dolemus vero, temporis anguſtia, juſtiſque aliis cauſis, Autorem præclariſſimum fuiſſe prohibitum, quo minus ea, quæ uberiori huic Phænomenorum dilucidationi deſtinata ſunt, libello præſenti annecteret. Addit tamen hanc promiſſionem: *Exigere ipſa integrum juſtæque magnitudinis volumen aliquod videntur; quod adornare propediem cum*

cum figuris eo pertinentibus, atque in lucem edere, bono cum Deo, laborabimus. De Autorum, qui luminis borei ſpectacula deſcripſerunt, (ſcriptis) *idem habeas velim.* Laudibus id Autori ducendum, quod nullum temere prodigium ad lumina borealia retulit, niſi in quo propria luminis borealis veſtigia quædam deprehendit. Id quoque prædicandum, ipſum fontes, unde ſua hauſit, fideliter, ut par eſt in rerum geſtarum commemoratione, ubique indicaſſe. In temporum notatione ſecutus eſt *Calviſium*, *Helvicum*, & *Schraderum*. *Lycoſthenis* librum *de Prodigiis* Cl. *Liebknechtius* a *Prodigiorum Chronico* immerito & perperam diſtinxit. Eſt ſane liber hic ſatis rarus. Ad *Partem* tractationis *primam* ſupplementa poſſunt adjungi haud una. *Annaliſtam Saxonem*, a *Joanne Georgio Eccardo* editum, Autor haud conſuluiſſe videtur, id quod ex omiſſis exemplis perſpicitur. Occurrit etiam prodigium borei luminis in *Pauli Diaconi* libro *de geſtis Longobardorum Lib. II §. 5 pag. 222*, hic omiſſum. In Chronico Saxonico, quod Ven. Epiſcopus Londinenſis, *Edmundus Gibſon*, Oxonii A. 1692, 4, edidit, leguntur hæc *ad Annum 774 pag. 61: Apparuit rubra Chriſti crux in cœlis poſt ſolis occaſum. Ditmarus Annal. IV pag. 351* hæc habet: *Sequenti anno (299) in galli cantu primo lux ut dies ex aquilone effulſit, &, unam ſic manens horam, undique, cœlo interim rubente, evanuit.* In *Annalibus Hildeneshemenſibus ad A. 1116 pag. 739 Tom. I Leibn.* hæc memoriæ fuerunt prodita: *Circa natalem Domini, luna clare fulgente, alia orta eſt ab Occidente: qua diu cum naturali luna progreſſa, modo aſſultus, modo fugam utriſque ſimulantibus, obſcuriſſima tandem nube tectæ ſunt; qua recedente, naturalis luna ſola fulgebat, ſimul quoque conflictus in ſtellis viſus eſt.* Ad quem locum recordatio loci *Jud. V, 20*, animum ſubit. Nolimus prætermitti ea, quæ in eisdem *Annalibus ad A. 1117 pag. 739* leguntur, atque ſic habent: *Paucis ante natalem Domini diebus cœlum poſt ſolis occaſum igneo colore late reſplenduit, nec longe poſt quaſi radius ſolis late emicuit, luna quoque prodigiale intuentibus ſignum edidit.* Et, niſi

fallimur, jam in libro *Jobi* fit mentio *ſplendoris rutilantis* (זהב) *ex ſeptentrionibus Cap. XXXVII, 22.* De meteoris, non de metallis, ibi ſeries orationis inſtituta procurrit. Nec obſtat vox זהב, quæ *ſplendorem*, qualis eſt auri, proprie deſignat. Demonſtrationem, hujus ſignificatus vindicem, attulit Cel. *Joannes Albertus Schultens.* Succurrit præterea id, quod *Pontanus* in *Vita Chriſtiani III, Regis Danorum, ad A. 1553 pag. 86,* & *ad A. 1558 pag. 97,* commemoravit. En locum priorem: *In Dania de cœlo lubi ac ſpargi ignis viſus eſt, certum indicium peſtis, quæ, per oppida hinc inde & pagos ſæviens, plures abſumſit.* En poſteriorem: *Cœlum exhorruit, novos iterum ignes ac minitantes mortalibus faces oſtentans.* Subit memoriam *Joannis Friderici Leopoldi*, Medicinæ Doctoris, Relatio epiſtolica *de itinere ſuo Suecico, A. 1707 facto,* ad V. Cl. D. *Jo. Woodward,* edita Londini A. 1720, 8. Ipſe *Leopoldus* A. 1707 in Bleckingia nocte ſerena circa horam decimam lumen albicans, per cœli aream hinc inde diſcurrens, & modo columnas, modo trabes, aliasque figuras, ſumma celeritate repræſentans, ſibi viſum refert *pag. 19. Thormodus Torfæus* in *Grœnlandia antiqua Cap. 12 pag. 102* phænomenon copioſe deſcripſit, cujus verba repetiit *Leopoldus pag. 19 ſeq.* At hæc ſuffecerint in præſens. Poſtquam Cl. Autor phænomena recenſuit, quotquot invenire potuit, conſiderationem eis ſubnectit philoſophicam. Præmittit definitionem, cui addit diviſionem phænomenorum in ea, quæ luminibus boreis ſunt communia, atque in ea, quæ ſunt varia, nec in omni aurora boreali obvia. Exponit deinde
Pag. 146. genus utrumque. Quomodo examinari atque adhiberi ſingulæ debeant obſervationes, præcipit ac oſtendit. Tum re-
censet de luminis borei cauſa varias ſententias, easque ad ſex
155. revocat claſſes. Alii enim, imagines rerum terreſtrium reflexas in aere relucere, credunt. Alii ad ludibria angelorum & dæmonum confugiunt. Alii lumen boreum putant eſſe repræſentationem aſtrorum, ſupra illud lucentium. *Edmundus Hallejus*, hoc phænomenon a ſubtiliſſimis materiæ magneticæ effluviis oriri, arbitratus fuit. Phyſicorum plu-
rimi

rimi in ea ſunt ſententia, auroras boreales eſſe meteora ignita, ex incendiis vaporum nitroſorum ac ſulphureorum enata. Addit hic judicium ſuum Autor hunc in modum: *Quod ſane ubi vere ita fieret, nihil certe obſtaret, quo minus in ceteris quoque cæli vel aeris regionibus, utpotè exhalationum inflammabilium, ſi non magis, æque ſaltem, feracibus, ſimilis generis ſpectacula, ſi non frequentia, rariora tamen, exſplendeſcerent. Ut reliquas nunc difficultates iſtas haud tangam, quæ ſuborirí fortaſſis ex ſupra memoratis auroræ boreæ phænomenis ſingularibus contra hanc ſententiam poterant.* Pag. 157. Sexta ſententia eſt eorum, qui auroram borealem nil niſi meteorum aliquod emphaticum eſſe exiſtimant, licet ipſis haud penitus inter ſeſe conveniat. *Maierus* ac *Weidlerus* maxima quidem ex parte ſpectacula borei luminis credunt reflexionibus & refractionibus variis luminis ſolaris acceptæ referenda eſſe, ita tamen, ut aliquam phænomeni cauſam ab exhalationum ſulphurearum magneticarumque condenſatione ac leni deflagratione repetendam velint. Quæ vero ſit Autoris opinio vel conjectura, ſi quæras, Lector, eam ſic accipe expreſſam: *Auroræ boreæ ſpectacula proveniunt a tenuiſſimis qualiumcunque exhalationum ſphærulis ſeu particulis conglaciatis, in ſublimiori atmoſphæræ defæcatioris regione aliqua ſparſim hærentibus: quæ debilem & per ſe inſenſibilem Solis infra horizontem depreſſi* (fulgorem), *nec non ſtellarum fixarum lumen æthereum, nonnunquam vero ſimul egregium illum, quem nivoſæ ſeptentrionis regiones ac moles ſurſum verſus remittunt, ſplendorem, quaſi totidem ſpecula, minutiſſima quidem, ſed candidiſſima tamen, leniter ſubinde a ventulis agitata, atque a borealis cæli frigidiſſimis regionibus pedetentim auſtrum verſus promota, congeſta, trajecta, diſperſa, tandemque liquata, ſuſcipiunt, reflectunt, frangunt, proque temporis atque inferioris aeris varia conditione conſpiciendum nobis exhibent. - - Scilicet, ubi & cælum in ſpeciem ſerenum vel defæcatum, ſed tenuiter albicans, & frigus, & ventus denique, ſaltem ſuperior, a ſeptentrione eidemve contigua cæli regione quadam ſine impetuoſa vehementia ſpirat, fere ſemper exſplendeſcere auroræ boreæ aliquid* 158. 159.

quid, ſi præſertim ver vel autumnus eſt, ſolet. Memini ego, quod ſine jactantia dixerim, aliquoties eventum huic opinationi meæ reſpondere. Ea, quæ eveniunt in aere, aurora illa ceſſante, hanc hypotheſin omnino confirmant. Solet enim aer tum reddi frigidior & pluvioſus. Vapores autem eſſe fundamentum ſpectaculi, refractiones conjunctæ ſatis loquuntur. Optandum vero, ut lumen id verſus alterum quoque polum obſervetur curate. Addemus duo exempla anni 1730 ex *Novis Lipſienſibus*, Latine ſcriptis. Primum recenſetur *Hebd. 12 Part. 1 pag. 89: Romæ 15 Cal. Mart. hora noctis prima ad auroram uſque ſeptentrionem verſus & occaſum inſolitum apparuit phænomenon non ſine horrore vulgi -- Plures in urbe noſtra morbi vis ſubita invaſit.* Alterum legitur *Hebdom. 11 Part. 2 pag. 88*, Petroburgi viſum, memorabile omnino, quia ſpectatores voluerunt fuſurrum leviorem, quoties in altum radii aſſurgerent, obſervaſſe.

NOUVELLES LETTRES DE MR. BAYLE, &c.

h. e.

NOVÆ EPISTOLÆ PETRI BAYLII, Profeſſoris Philoſophiæ & Hiſtoriarum Roterodamenſis.

Tomi II.

Hagæ Comitum, apud Jo. van Duren, 1739, 12.

Tom. I Alph. 1, Tom. II plag. 21.

Pergratum ſine dubio haud paucis fecit, quisquis eſt, hujus Operis Editor, qui non ſolum Epiſtolas Celeberrimi *Baylii*, lectu non indignas, & ab illis, quæ olim publicatæ ſunt, diverſas, in faſciculos collegit, ſed præcipua etiam vitæ *Bayliane* momenta Præfatione luculenta complexus eſt, & eidem Præfationi tam conſultationem *Fagonii*, primi Medici regii, de morbo *Baylii*, quam Apologiam *Baylii*, vel Epiſtolam Sceptici cujusdam in examen Pyrrhoniſmi, quæ poſſit eſſe reſponſionis loco ad *Cruſazii* librum *de Pyrrhoniſmo*, ſubjunxit. Nos quidem, ut officii noſtri ratio poſtulat, non ſolum de vita *Bayliana*, ſed de ipſis etiam Epiſtolis, quædam notatu præ ceteris digna decerpemus. Patrem habuit *Baylius* verbi divini apud Reforma-

Digitized by Google

formatos miniſtrum, natus Carlati in Occitania die 18 Nov. A. 1647. Toloſæ ſtudiis operam navavit literarum. Ad caſtra Pontificiorum tranſiit A. 1669, quæ vero poſtero anno iterum reliquit. Miſſus eſt Genevam A. 1670. Inde in Normanniam ſe contulit A. 1674, & poſtea Lutetiam Pariſiorum ſeceſſit A. 1675. Philoſophiam docendi munus hinc obtinuit in Academia Sedanenſi, & cogitationes ſuas *de Cometa anni 1680* ibi compoſuit. Academia vero illa A. 1681 mandato publico ſuppreſſa, Pariſios rediit Noſter. Sed mox Roterodamum petiit, ibique Philoſophiæ & Hiſtoriarum Profeſſor conſtitutus eſt. A. 1684 *Nova Reipublicæ literariæ* publicare cœpit, quod laudabile inſtitutum ad annum usque 1687 continuavit. Eodem anno magiſtratus Roterodamenſis, querelis atque accuſationibus *Petri Juriai*, etiam Sedanenſis olim Profeſſoris, & tunc cœtus Gallici ac Gymnaſii quod Roterodami eſt, doctoris, adverſus *Baylium*, fatigatus, longe alia meritum Profeſſione atque ſalario privavit. Cauſam inimicitiarum inter hos Duumviros fuiſſe dicunt, quod *Baylii* in *Maimburgianam* Hiſtoriam Calviniſmi cenſura melius fuerit ab eruditis excepta ea, quam alter compoſuiſſet. Ita vero otio mancipatus *Baylius*, *Dictionarium*, quod appellat, *hiſtoricum & criticum* elaboravit, cujus prima editio A. 1696, altera A. 1702, lucem publicam adſpexit; ut minores quasdam Commentationes, iisdem annis lucubratas, taceamus; quo inprimis pertinent cum *Jaquelotio*, *Clerico*, atque aliis, agitatæ controverſiæ. Tandem A. 1706 die 28 Decembr. e vivis ablatum eſt illud eruditionis ornamentum, cujus ingenium atque judicium ex ceteris ſcriptis, animus autem ſincerus ex iis præſertim, quæ præ manibus ſunt, Epiſtolis, dilucet. Harum quidem ſtilus paullo videtur negligentior & pæne extemporalis, nomen autem *Baylianum*, quodque plerumque hic tractatur, argumentum, ita eſt comparatum, ut, publici merito juris factas eſſe has Epiſtolas, omnes ſint exiſtimaturi. Ut vero, ſingulatim ac per partes eundo, illuſtrius id oſtendatur, quid uterque *Tomus* ſingulare habeat, paucis conſiderabimus.

Tomo nimirum *primo* inſunt, & quidem *Ep.* 1, exhortatio

ad fratrem, ut ſacra Pontificiorum ſequatur; *Ep.* 2 refutatio errorum Socinianorum, & obſervationes præſertim in *Scaligeriana*; *Ep.* 3 notatu quædam digna de urbe Genevenſi, & elogia *Meſtrezatii*, *Turretini*, *Tronchini*, atque aliorum; *Ep.* 4 obſervationes de utroque *Voſſio*, *Spanhemio*, *Naudæo*, atque aliis; *Ep.* 5 & 6 de bello inter Gallos & Belgas memorabilia quædam; *Ep.* 7 elogium *Commentariorum Brantomianorum*, de Geographis Gallicanis, de morte *Molierii*, atque aliis rebus, nonnulla; *Ep.* 8 elogia *Claudii Rapini*, Ducis Luciburgenſis, atque aliorum; *Ep.* 10 conſilium de ſtudiis rite tractandis; *Ep.* 11 relatio de oppugnatione Dolæ in libero Comitatu Burgundico; *Ep.* 15-17 obſervationes de quibusdam libris; *Ep.* 18 elogium Ducis *de Turenne*; *Ep.* 20 conſilium & ratio plures ſcientias ſimul addiſcendi; *Ep.* 20 aſſertiones, quod commercia doctorum literaria plus afferant utilitatis, quam quidem ſtudia illorum ſecreta; quod magna ſit genealogias addiſcendi neceſſitas; quodque Comœdia inde a *Molierii* fato multum paſſa ſit detrimenti; *Ep.* 22 imago Comitis *de Dona* & conjugis ejusdem, ut & cenſura cogitationum *Rapini* de arte poetica; *Ep.* 23 obſervationes in *Launoji* librum *de Poteſtate regia in conjugium*, in *Jolii Inſtructionem liberorum*, inque alias eruditorum lucubrationes; *Ep.* 28 quædam ad hiſtoriam *Diarii Virorum doctorum* (*Journal des Sçavans*) pertinentia; *Ep.* 29 multa notatu digna de Notitia veteris Galliæ *Henrici Valleſii*, de libris *Menagianis*, de *Lucæ*, Jeſuitæ, Poemate, quod titulum gerit: *Actio Oratoris, ſive de voce & geſtu*, de Autore *Summæ S. Thomæ*, deque aliis rebus; *Ep.* 32 elogia *Flechierii* & *Huetii*; *Ep.* 33 characteres *Dumukini*, *Naudæi*, & eruditiſſimi *de la Mothe le Vayer*; *Ep.* 35 obſervationes nonnullæ, ad eloquentiam maxime ſpectantes; *Ep.* 39 & 40 elogium adverſarii *Bayliani*, *Juriæi*; *Ep.* 43 conſilia de docendi ac diſcendi ratione; *Ep.* 44 exhortatio ad ſtudium Græcæ ac Latinæ linguæ, ut & accuratioris orthographiæ; *Ep.* 47 inquiſitiones de philoſophia *Bernierii*, num eruditio & vita politica in una ſede bene morentur, num Vaſconiæ cives ad literarum ſtudia præ aliis ſint idonei, & quædam alia; *Ep.* 49 Logicæ utilitas, atque imago ipſius *Baylii*; *Ep.* 51 elogia *Baylii*,

Baylii, Medici Toloſani, *Borelli*, & *Henrici Mori*; *Ep. 55* character præfecti militaris *de Schomberg*; *Ep. 57* errores *Pajonii*, & *Lenfantii*, verbi divini miniſtrorum apud Biturienſes, & inquiſitio, cur Occitania & Aquitania reliquis Galliæ provinciis ſint pauperiores; *Ep. 60* narratio de fundatione urbis Maſſilienſis; *Ep. 62* commendatio Hiſtoriæ ſacræ genio ſeculi convenientis, laudatio Diſſertationum P. *Alexandri*, & tractationis cujusdam adverſus atheos ac deiſtas, aliæque obſervationes.

Tomo autem *ſecundo* potiſſimum continentur, & quidem *Ep. 65*, præter ea, quæ ad motus Belgicos ſpectant, *Malebranchii* elogium; *Ep. 66* deteſtatio præcipitationis judiciorum, tanquam plurimorum errorum fontis; *Ep. 69* conſpirationis adverſus Regem Anglicanum commemoratio; *Ep. 70* periculoſarum *Hobbeſii* opinionum indicatio; *Ep. 71* peculiaria quædam ad *Bochartum*, *du Boſc*, & Patrem purpuratum *Perronium*, ſpectantia; *Ep. 72* judicia de Satyra quadam, *Theodoro Bezæ* tributa, *Huetii Demonſtratione Evangelica*, & *Lexico Hoffmanniano*; *Ep. 81* ſententia *Baylii* de matrimonio ac de Carteſianiſmo; *Ep. 92* commemoratio diſputationis inter *Arnaldum* & *Fabrum* de inamiſſibilitate gratiæ; *Ep. 95* elogium *Fremontii d'Ablancourt*, deſcriptio libri, qui dicitur *Spiritus Arnaldianus*, ac vindiciæ veritatis Chriſtianæ; *Ep. 96* errores libri *de Politica Clericorum*; *Ep. 99* de œconomiæ mercatorum Belgicorum adminiſtratione judicium; *Ep. 111-130* tractationes de controverſiis atque iniquitatibus, quem antea nominavimus, adverſarii *Baylioni*; *Ep. 131* demonſtratio neceſſitatis accuratius ediſcendi linguam Gallicam ac literas elegantiores; *Ep. 137* judicium Abbatis *Renaudotii* de *Dictionario Bayliano*; *Ep. 138* commemoratio libri P. *Lami de Cognitione ſui ipſius*; *Ep. 140* elogium *Bonrepavii* & *Benacii*; *Ep. 142* elogium *Duſſonii*; *Ep. 144* explicatio tituli *David* in *Dictionario critico*. Neque vero ceteræ Epiſtolæ, quarum numerus ad *150* ſurgit, gratia deſtituuntur atque amœnitate, id quod ex ipſa, quam commendamus, earum lectione potiſſimum patebit.

DE

DE SEPTUAGINTA DANIELIS HEBdomadis Theologico-Chronologica Dissertatio, Autore Presbytero Anonymo.

Tarvisii, typis Eusebii Bergami, 1738, 8.

Plag. 7.

Quæ illustris & magni nominis Theologus, *D. Tournely*, in Disquisitione *de Hebdomadum Danielis initio* strictim differuit, copiosius hic persequitur Autor novus, cui nulla erat ratio, cur nomen supprimeret suum, labore perfunctus satis laudando. Licet enim nostrates pungat, Pag. 21. ratos, Christum haud fuisse natum d. 25 Decembris, & illis hoc opponat: *Ea est constans & perpetua ecclesiæ traditio, quam recentiores quidam Heterodoxi inique prorsus & injuria calumniantur;* tamen id non moramur, existimantes, Autorem opinioni suæ renuntiaturum, simul ac evolverit *Clementem Alexandrinum Strom. I pag. 340, Epiphanium Hær. 50 n. 24, 27, 29, Photium Codice 232, Euthymium* in *Panoplia P. II Tit. 20, Joannem Nicænum Ep. de Christi nativitate Tom. II Auctarii Combefisiani; Joannem Chrysostomum Tom. II ad Luc. II pag. 522 edit. Antwerp. 1614, Cassianum Collatione 10 Cap. 2,* aliosque. Per *festum, Jo. V,* 37. 47, memoratum, minus accurate intellexit Pascha. Ebræi enim tunc per *festum*, חג, intellexere festum tabernaculis celebre. Vixisse Christum in terris credit annos 37 & aliquot menses, baptizatum quippe ineunte anno 34 ætatis suæ. Initium 490 annorum seu LXX hebdomadum *Danielis* inchoat ab *Artaxerxis Longimani* edicto, quod conjungit cum anno regni ejus vicesimo, 4260 Periodi Julianæ; finit vero anno Periodi Julianæ 4750, siquidem Christus in crucem fuerit sublatus anno ejusdem Periodi 4745 mense Aprili. Potuissent utique propositiones nonnullæ solidioribus roborari argumentis; at compendiosa tractatio id haud patiebatur. Addimus, scriptum hoc methodo demonstrativa constructum; quo nomine præcipua ei quædam præ Dissertationibus aliis, quotquot de LXX hebdomadibus *Danielis* huc usque in lucem prodierunt, laus videtur tribuenda.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Septembris Anno MDCCXL.

Pars I.

INSCRIPTIONES ANTIQUÆ GRÆCÆ ET Romanæ, in Etruriæ urbibus, Piſis, Senis, Fæſulis, Piſtorii, Prati, Volaterris, Arretii, Cortonæ, Cluſii, Politiani, finitimisque locis, exſtantes: adjecta Appendicæ; cum Notis integris ANTONII FRANCISCI GORII, Publici Hiſtoriarum Profeſſoris.

Pars II.

Florentiæ, typis Joſephi Manni, 1734, fol.
Alph. 5 plag. 4, cum Tabb. æn. 2.

Alterum hoc verſanti *Volumen* Inſcriptionum jucunda erit primum omnium Cel. Autoris pietas in habenda referendaque gratia, plena certe ingenui pudoris, quam præſtitit Illuſtriſſimis Comitibus *Thomæ Strozæ* & *Franciſco Guicciardinio*, quorum in nomine librum apparere juſſit. Horum enim non conſilio tantum atque juſſu, ſed omnium etiam generum munitus ſubſidiis, in vaſtum ſe contulit, & multis impeditum ſalebris, campum Inſcriptionum. Proinde merito habebit orbis literatus æque magnam, ac ipſi *Gorio*, gratiam ejusmodi Viris, qui generoſo animo conatus eruditorum adjuvant, & multum ſupra vulgi invidentiam locati a natura benigniore videntur. Neque minori erit voluptati ipſa Inſcriptionum ſedula inſpectio. Lectorem enim manu ducent per celeberrimas Ducatus Florentini urbes, Piſas, Se-

nas, Fæſulas, &c. Et, ne quis miretur, Autorem ære alieno, ſibi *Parte prima* contracto apud orbem literatum, ſerius, quam fidem dederat, exiiſſe, graviſſimas attulit intermiſſæ ſolutionis cauſas in Præfatione. Neque dolet reſpublica literaria moram; cum longi temporis uſura aliis ſit, iisque doctiſſimis, laboribus ab Autore ſarta. Fuiſſent quoque huic *Volumini* inſertæ XL Tabulæ æri inciſæ abhinc multos annos, quæ ſepulchra antiqua, anaglyphico inſignia opere, exhibent, omnemque gentilium Theologiam multo perfundunt lumine; niſi ad majorem hac ratione perveniſſet Opus molem, quam ut uno potuiſſet Volumine comprehendi. Idcirco ea poſtremæ *Parti* deſtinavit, quam ornaturus eſt ſubinde Indicibus locupletiſſimis cum verborum, tum quoque rerum, in obſervationibus ſuis obviarum, iisque plurimum compoſitis ad normam *Gruterii Reineſii*que. Hæc de reliquo Autoris ſufficiant inſtituto. Nunc vero tibi ecce pulcherrimas Etruſcæ antiquitatis opes, ſitu, quem duxerunt longo tempore, ita deſtitutas, priſtinoque datas ſplendori, ut jam demum poſſint in theſauris latere orbis literati. Ipſos putares ante oculos tibi poſitos lapides; ita depinxit quaſi Cel. Autor diligenter eorum inſcriptiones ex archetypis lapidibus. Non *Gruteros* modo, non *Fabrettos*, *Smetios*, reliquosque, qui aliquo ſunt inter Antiquarios numero, ſed ipſum *Henricum Noriſium*, ſuperare merito ſibi videtur, ſummum illum omnis antiquitatis vindicem, quemadmodum Piſanorum Cenotaphiorum, ab eo deſcriptorum;
Pag. 5. 10. collatio brevis cum *Noriſianis* abunde teſtabitur. Documento eſſe poteſt vel decretum Piſani magiſtratus, de augendis datum honoribus *L. Cæſaris*. Legerat inter alia *Noriſius* in *v.* 2 Q. PETILIUS, ſed ipſe αὐτόπτης deprehendit, marmor habere Q. PETILLIUS. Similiter apices omiſerat ille in multis vocabulis; quos Noſter reſtituit omnes. Tria enim habent apicum genera hæ tabulæ Piſanæ. Primus Græcum *acutum*, ſecundus *gravem*, tertius denique *lenem adſpirationem* hunc in modum refert, quos vel inter ſe confundit, vel plane omittit, *Noriſius*. De Auguſtalibus

bus poſt *Fabrettum*, *Reineſium*, *Noriſiumque*, multa af- Pag. 18, 29,
fert notatu digna. Siglas eleganter, atque ex antiqui- 54, 56.
tatis præſcripto, explicat, ut literas in fine marmorum
ſæpius occurrentes SOV *ſine offenſa ulla*; quod alibi ex- 41.
preſſum S. Q. *ſine querela*; Græce ἀμέμπτως dixerunt,
quales fuere parentes *Joannis Baptiſtæ Luc. I, 4, 6.* QVI
- - - IN - - - -, obvium in Chriſtianorum monumentis, 44.
per *quieſcit in pace* ſupplet. Hanc enim Chriſtianorum ve-
terum acclamationem fuiſſe in funere ſuorum, ipſumque
adeo monumentum ACQUIETORIUM dictum, ex an-
tiquitate conſtat. Similiter ſequentis lapidis literas, veſtu- 60.
tate intereiſas, veriſimiliter reſtituit:

D
A. VICIRI. A. F. ARN -
LEG. IIII. SCYTHI -
ETRVRIAE. FLA -
D. D. FVNVS. PVB -
OB. MERITA

Ita enim legit: *Diis manibus Auli Vicirii, Auli filii, Arnienſi* (Tribu)--- *Tribuni militum Legionis quartæ Scythicæ, Prætoris Etruriæ, Flaminis Romæ, & Auguſtorum. Huic decreto Decurionum funus publicè datum ob merita.* An vero ſigla $\overline{N}$ in ſe- 51.
quenti Inſcriptione per *Nepos* recte ſit explicata, dubitamus:

IVNONI. IVSTA
$\overline{N}$
VOTO. SUSCEPTO
PRO. SALVTE. EIVS
CLEANTHVS. L.
PHRIXVS. HELLE
LAR. D. D.

Pauca addemus de Inſcriptionis hujus ſignificatu; plura enim ab Autore expectamus, qui de ea aliquando peculiari expoſiturus eſt Diſſertatione. Generatim obſervamus, Siglas, trans-

Digitized by Google

versa linea ornatas, fuisse duabus potissimum de causis a veteribus adhibitas, quod prætermissum a *Joanne Nicolao* in Tractatu *de Siglis veterum* miramur. Primum usurpatæ sunt, cum veteres, *διὰ σημείων* scribentes, significare vellent, literis duabus tribusve inesse vel unum vocabulum, vel notionem unam, vel formulam; unum vocabulum, ut $\overline{MMT}$. vel $\overline{MM}$. *Monumentum*; $\overline{INL}$. *Inlustris*; $\overline{CONI}$. *Conjugi*, &c. unam notionem, $\overline{CLG}$. *Comes largitionum*; unam denique formulam, ut $\overline{C.Q.R.F.}$ *Cautumque ratumque fore.* Deinceps adhibitæ frequenter, cum vocabula duo ita inter se essent conjungenda, ut unum esset alterius vel adjectivum, vel præpositio, e. g. $\overline{V.P.}$ *Vir perfectissimus*, $\overline{DIA.M.}$ *divina manu*, $\overline{D.ORA.}$ *data opera*, $\overline{P.C.}$ *post Consulatum*, $\overline{S.PR.}$ *sub Præfecto.* Hinc, Siglam difficilem, $\overline{CC.FF.}$ quæ exstat in *Gruteri Inscript. pag. 1088*, explicandam esse: *clarissimæ fœminæ*, existimamus. Inscriptio ita est apud *Gruterum*:

LIVIAE. C. F. LIVILLAE
- - - - - - - - - -
COLL. ARVAL. D. D
CVRANT. C. AVR. IVSTVS
ET. L. VALERIVS. COMMVNIS
PATR. COLLEG. EIVSDEM. ET
AVRELIA. IVSTA. ET
$\overline{\text{VALERIA. COMMVNIA. CC. FF}}$
ALLECT. INTER. AUGUST

Hanc ita posse legi existimamus: *Liviæ, Caji filiæ, Livillæ - - - - Collegium Arvale decreto Decurionum curantibus, Cajus Aurelius Justus & Lucius Valerius communis, Patroni Collegii ejusdem & Aurelia justa & Valeria communia, Clarissimæ Fœminæ, allectæ inter Augustales.* Referri ad hoc alterum genus possunt aliquæ, sed paucæ, veterum Siglæ, pen

per appoſitionem explicandæ, ut : N. DEL. *Natione Dalmatica.* Interim linea ejusmodi Siglis non ſemper invenitur addita, ſed ubi res dubia erat, multisque aliis Siglis ſimilibus impedita. Nam inter omnes conſtat, Romanos, inprimis JCtos veteres, incredibiliter delectatos fuiſſe notis ſeu ſiglis, forte ut receſſus haberent tenebrasque in Jure, quas, ut vellent, tollerent. Nota eſt lex Imp. *Juſtiniani*, qua vetuit, ne quis in jure ſiglis vel notis uteretur, ſed omnia perſcriberet, *l. 1 Cod. de veteri jure enucleando.* Frequentiores tamen fuerunt in jure, quam in lapidibus, ejusmodi lineæ, quemadmodum vel *Magnonis Index Siglarum apud JCtos veteres obviarum* docebit. His igitur expoſitis, ipſam illuſtremus Inſcriptionem. Legenda eſt, noſtro quidem judicio, ſigla JUSTA. N *Juſta noſtra*, ut IMP. N. apud *Gruter. Cap. I, pag. 535, 6, Imperator noſter.* D. N. *Dominus noſter* paſſim, & AVG. N. *Auguſtus noſter* in Inſcriptione difficili, quam attulit *Reineſius* in *Synt. pag. 229:*

APOLLINI. INVICTO
EX. VOTO
PRO. SAL.
D. N. TI. CLAVDI. AVG
FLORENTISSIMI. PRINCIP
C. IVLIVS. SCYLEROS. V. C
AVG. N. PROC
V. CVR.

Hanc ita legimus : *Apollini invicto ex voto pro ſalute Domini noſtri Titi Claudii Auguſti, florentiſſimi Principis, Cajus Julius Scyleros, Vir Clariſſimus, Auguſti noſtri Procurator viarum curandarum.* Accedit, quod præter *Cleanthum* libertum *Phryxus Helle*que, aram dedicantes, noſtram appellarent recepto more patronam ſuam. Nam Siglam L. nomini poſtpoſitam, etiam non addito Patroni nomine, ſignificare libertum, forſan notius eſt, quam ut hic debeat repeti,

& facile apparet vel ex Inſcriptione apud *Reineſium pag. 873, n. 28.* Quod vero ad LAR. attinet, hæremus, quomodo debeat explicari. *Urſatus* explicat per *Larentalia de Notis Rom. pag. 260*, qui feſtus fuit dies ad d. 10 Cal. Januarias, uti habent faſti Calendares in marmore apud *Gruterum pag. 133.* Quodſi *Ovidius* in *Faſtis* ſuis, uti inſtituerat, Decembrem quoque explicuiſſet menſem, plura ſciremus de hoc feſto die. Quæ enim habet *Lib. III v. 57*, pauca ſunt; quemadmodum & quæ *Macrobius* attulit *Lib. I Cap. 10*, & *Lactantius de falſa religione Cap. 20.* Hinc in varias ſcinduntur eruditi ſententias. Alii malunt *Laralia* legi, alii *Larentalia* cum *Naſone*, alii *Larentinalia.* Forte dedicarunt hi ſervi aram in hoc feſto Larentinalium die, ut grata mente prædicarent promiſſam ſibi ab hera hæreditatem. Fiebat enim hoc die a flamine Quirinali ſacrificium *Accæ Larentiæ*, quod populum Romanum bonis ſuis hæredem inſtituiſſet, ut *Gellius* autor eſt *Noct. Att. Lib. VI Cap. 7.* Si quis vero mallet *Lararium* intelligi, non admodum refragaremur. Nam & in his Larium ædibus dicatæ interdum ab libertis ſervisque aræ pro ſalute patronorum ſuorum. Sed e diverti-
Pag. 103-112. culo in viam. Singularem meretur attentionem eximium & vetuſtiſſimum anaglyphum, imperita licet manu exſculptum in Fæſulano lapide arenario, qui ab Italis *pietra ſerena* dicitur. Inventum lapidem A. 1722 in Villa Bladeſi, *Philippus Bonarrotius*, Senator, celebris admodum Vir nominis, curavit transferri Fæſulas, obſervationibusque ſuis illuſtravit, quibus ſe uſum, grata mente agnoſcit Cel. Autor. Exhibet lapis, de ſententia horum doctiſſimorum Virorum, ludos & certamina illa Athenienſium, quæ ἀσκωλία dixerunt; in quibus utres ex caprinis pellibus facti vinoque pleni ſaltando calcabantur in caprorum contemtum, quod vitibus hos crederent inprimis infeſtos. Celeberrimus fere quisque veterum Græcorum fecit eorum mentionem, ſigillatim *Plato*, *Ariſtophanes*, & ejus eruditiſſimus Scholiaſtes, *Pollux*, *Euſtathius*, *Heſychius*, &c. Pergit Cel. Autor afferendo & illuſtrando lapides, eosque inſignem exprimentes nutridium

113-116 & 142 ſeq.

amo-

amorem in alumnos, & promiſcuum probantes voris conjugii & contubernii uſum; quibus omnino ab aliis factæ poſſunt confirmari obſervationes. Piſtorii pauca invenire potuit monumenta; idcirco de urbis antiquitatibus commentatur, atque ex vetuſto latereulo docet, Piſtorium oppidum antiquitus plurali numero ſcriptum eſſe Piſtoria. Felicius fuit proximum Prati oppidum, in quo plura ſuperſunt vetuſtatis documenta. Inprimis attendi merentur ſigna elegantiſſima Præſtitum Deorum ſeu Larium, quæ docent, cultos fuiſſe antiquitus Lares promiſcui ſexus, tam mares, quam fœminas, eosque hoc diſcrimine ſculptos eſſe, ut alii ſiniſtram extendant, alii dextram boni ominis cauſa: quin imo nonnullos admotis ad femora manibus fuiſſe corporis eo habitu, quem in Ægyptiorum ſimulacris & in menſe Iſiaca videmus. Forte & ab Ægyptiaca ſuperſtitione repetenda origo tubuli & prælti pilei, quo ornata ſunt hæc Larium ſigna. De clauſis eorum oculis, deque Diis ſomnialibus, erudite differit Cel. Autor. Volaterris etiam ſua non deſunt vetuſtatis egregia documenta, quæ longo ordine ante oculos hic ponuntur. Exempli tantum cauſa adducemus marmorei anaglyphi fragmentum. In quo ſculptum bovis cernitur cranium, baccis coronatum, &c. Capiti inſidet locuſta, quæ fruges depaſcit. Auguratur Cel. Autor, *Cereri* a Volaterranis poſitum marmor, cum a locuſtis premerentur. Quæ conjectura magnam exin conſequitur veriſimilitudinem, quod veteres non tantum ea animalia Numinibus appinxerunt dedicaruntque, quæ in eorum tutela erant, ſed etiam quæ, ut noxia, e regionibus abegerant. Nemini ignotus eſt literarum harum cultori *Hercules Conopius*, a culicibus ita dictus apud *Strab. Lib. XIII.* Sunt quoque illi lapides non ſpernendi, qui probant, *Cæcinarum*, *Ciceronis* tempore clarorum, patriam fuiſſe Volaterras, quod omnino ignotum fuit magnis in eruditione viris. An vero ſuſpecta ſit vox *patientiſſimi* apud *Plin. Lib. VII Ep. 17*, atque ex antiquo marmore, ab Autore allato, permutanda voce *pientiſſima*, nullam cauſam videmus. In Inſcriptionibus quidem

Pag. 117. 123. 132. 132 - 139. 147 - 188. 156 - 159.

dem hæc vox admodum eſt frequens; claſſici vero Autores
Pag. 173. linguæ Latinæ eam nullibi uſurparunt. De Archimimis,
174. quos χειροσόφους dixere antiqui, quod non vultu tantum, oculis, motuque corporis, ſed manibus etiam, res quascunque ſignificarent, adhuc ignotam attulit Inſcriptionem, quam propter ſingularem elegantiam totam hic apponimus:

ICTORIAC ΔΕΙΣΑC
ΚΑΙ ΧΕΙΡCΙΝ ΑΠΑΝΤΑ
ΛΑΛhCAC ΕΝΠΕΙΡΟC ΒΡΟΜΙΟΙΟ
CΟΦhC ΙΕΡhCΤΕ ΧΟΡΕΙΑC CΥΝΠΑΣΧΩΝ
ΚΕΙΝΟΙC ΠΕΡ.... ΚΕΙΝΕΙΤΟ ΠΡΟCΩΠΟΙC
ΚΟCΜhCAC ΠΑCΑΝ ΘΥΜΕΛhΝ ΔΙΔΑΧΑΙC
ΠΟΛΥΔΞΟΙC ΟΥΤΟC ΟΠΔΙΛΙΑC
ΘΑΛΕΡhC ΕΝΚΩΜΙΑ ΛΙΨΑC
ΚΕΙΤΕ ΔΕ ΓhΡΑ ΒΕΒΑΡhΝΟC
ΟΥΚ ΕΘΑΝΕΝ ΓΑΡ ΖΩChC
ΕΥΧΟΡΟΙΟ ΤΕΧΝhC
ΑΡΕΤΑΙCΙ ΜΑΘhΤΩΝ.

Hoc *Salvianus* ita vertit:

Hiſtorias monſtrans, manibus & cuncta locutus,
Expertus doctam Bacchi ſacramque choream.
Illuſtrans omnem doctrina divite ſcenam,
Affectus vanis perſonis edere motus.
Iſte magiſterii linquens encomia læti,
Hic ſitus eſt, ſenio gravis. Haud mors funere merſit.
Diſcipulorum etenim virtute ars ludicra vivit.

ΠΕΡ . . . . Eleganter ſuppletur a *Salviano* per περὶ μέν.

178. Dum lapides in oppido S. Minatis propter Volaterras expendit, inter alia obſervat Cel. Autor, conſuetudinem appellandi oppida Sanctorum nomine, eaque horum tutelæ & patrociniis commendandi, ab ethnicis dimanaſſe ad Chriſtianos; quod tamen non omnibus viſum forſan eſt Pontificis
181. Romani aſſeclis. Inexpectatum accipit lumen res navalis Romanorum cippo illo, qui in Ilva erutus eſt inſula A. 1728, in quo diſerta ſit mentio caſtrorum prætoriorum Ravennatium.

Digitized by Google

tium. Scimus quidem ex veterum monumentis, habuiſſe Romanos cum Ravennæ, tum etiam Miſeni, claſſem perpetuam; ſed paucis forſan notum eſt, præter has claſſes ibi quoque habuiſſe eos caſtra prætoria, ſine dubio ea de cauſa in littore poſita, ut claſſi præſidio eſſent. Volaterras excipit Arretium, quod, Piſis exceptis, multum vincit omnia Etruriæ oppida Inſcriptionum multitudine. Neque hic tantum lapides vides, ſed eruditas etiam digreſſiones, ut *pag. 198* de patronis, deque eorum hoſpitali teſſera & cooptatione. Longa etiam inſerta eſt Epiſtola *Gregorii Redii*, in qua ponderantur, quæ potiſſimum ad antiquitates pertinent Arretinas. Inſignes ſunt inprimis tabulæ marmoreæ, dicatæ ſummis quondam in Rep. Romana viris, ut *M. Valerio Maximo*, *Appio Claudio Cæco*, *Q. Fabio Maximo*, *L. Æmilio Paulo*, *C. Mario*, & *L. Licinio Lucullo*. Horum enim vitæ in iis, veluti in nitido aliquo ſpeculo, expreſſæ ſunt. Quodſi quæras, quonam tempore dicatæ ſint, reſpondet Cel. *Gorius*, factum hoc eſſe aliquot Secula poſt fata eorum; conjecturam hanc tam egregie ornans, ut propius abeſſe a veritate videatur. Similiter vindicat egregie monumentum, ab Arretinis poſitum *L. Cæſari* hac inſcriptione:

Pag. 198-212. 213-238. 235, 237. 241, 244. 255. 259-262. 276.

L. CAESARI. PONT
MAX

& pluribus reddit veriſimile, *L. Cæſarem* in municipio & colonia Arretinorum Pontificem Maximum fuiſſe honoris cauſa a Decurionibus renuntiatum. Namque & municipiis erant ſui Pontifices, & quid impedit, quo minus, autore *Feſto*, eum dicamus Maximum Pontificem, qui primus in id Collegium venit; quemadmodum minimus dicebatur, qui in noviſſimis erat. Singularis occurrit dicendi ratio in marmorea tabula, *L. Valerio* juniori poſita, ubi *L. Valerius* dicitur juratus ad ſacra Etruſca *S. Etruriæ*. Hanc & ipſam explicare aggreditur, & quidem ita, ut ſimul egregie illuſtret locum *Ciceronis* in *Bruti* principio, ſeu *de claris Oratoribus*. Nimirum hic *L. Valerius* Augur erat, qui judicium faciebat

279-286.

juratus dignitatis eorum, qui in Collegium Augurum erant cooptandi; ejusque judicio ſtabant ceteri Augures omnes, ipſeque cooptatos ſecundum Augurum Etruſcorum inſtituta inaugurabat. Reliqua apud eum legi malumus. Ad Cortonenſia marmora quod attinet, refert illa Autor accepta Cl. Viro, *Philippo Venuto*, Canonico & Patricio Cortonenſi, qui ea ex Avtographis deſcripſit. Ipſius urbis antiquitates mirifice illuſtrant literæ *Nicolai Marcelli Venuti*, inſertæ a *pag. 363* ad *376.* Fuerunt inter eruditos, qui *Noctium Atticarum* Autorem *Agellium* fuiſſe putarent, non *Aulum Gellium.* Hos vel ſequens confutabit, de Autoris ſententia, monumentum ſepulchrale:

Pag. 363-376.

D. M.
AULUS. GELLIUS
MYRRINUS

C. Tutilii Hoſtiliani, Philoſophi Stoici, monumentum non minus eſt notatu dignum, de quo alius quidam Italus propediem Commentario peculiari expoſiturus eſt. Cum huic paulum immoretur Cel. Autor, pauca addit de vetuſtiſſimo antro, quod apud Cortonenſes adhuc cernitur, in quod *Pythagoram* ſe abdidiſſe fama eſt. *Suidam* quoque citat teſtem, qui *Pythagoram* ait in Hetruria natum. Cluſium & Politianum ultima ſunt oppida, quæ non contemnendas ſuppeditarunt lapidum inſcriptiones; quemadmodum eæ ſunt, quæ oſtendunt, Etruſcos veteres conſueſſe primum in titulis, relicto patris nomine, matris nomen uſurpare, ab eaque ſibi ſumere cognomen, v. c.:

VEL. SPEDO
THOCERONIA
NATUS

In Appendice hujus Operis non pauca itidem occurrunt vetuſtatis monumenta, quæ demum confecto libro Cel. Autori innotuerunt, quæque cum Florentiæ, tum in reliquis Etruriæ urbibus, prætermiſit. Operæ pretium faciemus haud dubie, ſi unum ex multis afferamus: nimirum marmoream tabulam, dimidia parte auctam ab Autore ex Collectaneis

Digitized by Google

neis *Jo. Baptiſtæ Donii*, eamque ad equeſtres ludos pertinentem. Equorum enim nomina, atque palmarum numerum, exhibet, quas victores conſequebantur. Cetera, quæ in hoc *Volumine* leguntur, præclara ſunt omnia, & famam Cel. Autoris, tot aliis præſtantiſſimis Operibus dudum partam, mirifice confirmant.

REFLEXIONS CRITIQUES SUR LES HIſtoires des anciens peuples, &c.

hoc eſt,

MEDITATIONUM CRITICARUM IN HIſtoriam antiquorum populorum, Chaldæorum, Hebræorum, Phœnicum, Ægyptiorum, Græcorum, &c. usque ad ætatem Cyri, Libri tres; in quorum primo expenditur Fragmentum Hiſtoriæ Phœniciæ Sanchoniathonis, ab Euſebio conſervatum; in ſecundo reformatur mythologia, & origo ſuppeditatur hiſtorica Deorum Ægypti & Græciæ, Phœniciæ, &c.; in tertio refelluntur Scaliger, Petavius, Uſſerius, Marshamus, Pezronius, &c., & difficultates Vet. Teſt. chronologicæ extricantur, nec non eæ, quibus laborat hiſtoria Ægyptiaca, Babylonia, Aſſyria, Græca, Chinenſis, &c. In fine ſubjungitur Canon Imperii Chinenſis chronologicus, una cum nominibus Chinenſium Imperatorum literis Chinenſibus & Latinis, quæ ex Annalibus Chinenſibus deſumta, cum delineatione ætatis ante diluvium elapſæ, & anacephalæoſi. Autore Domino FURMONT, ſeniori, Profeſſore linguæ Arabicæ in Collegio Franciæ regio, Sodale Academiæ Regiæ Inſcriptionum ac bonarum literarum, interprete & Sub-Bibliothecario Regis, &c.

Tomi II.

Pariſiis, impenſis Muſierii patris, Jomberti, Briaſſonii, Bulloti, 1735, 4 maj.
Alph. 6 plag. 1½.

Campum ingreſſus eſt Celeb. Autor, in quo lacertos movere, cogitationibusque difficultates inextricabiles objectare,

clare, licet, eo quidem eventu, ut, annis permultis in eodem ſtudio exactis, pleraque reſtent maxime incerta. Primi enim mortalium ignorarunt ſigna alphabetica, ſingulis ideis ſingula tribuentes ſigna externa. Signis illis, ſeu picturis, ac carminibus, rudi Minerva confectis, conſervarunt antiquiſſimæ nationes ſuas res geſtas, eventus memorabiliores, ac obſervationum tenuiorum ſtamina. Ut autem antiquiores ritus moresque in re ſacra ſolent eſſe diuturni, eapropter ars illa antiquorum characteriſtica abiit tandem in peculium rei ſacræ & ſacerdotum. Simul ac illi obierunt, qui Characteriſticam illam vetuſtiſſimam norant promiſcue, ſacerdotes artem illam ſibi vindicarunt. Si, ſuccedentibus alphabetis, nationes ſingulæ deſcripſiſſent elementa ſignorum illorum, vel literis conſignaſſent res apud ſeſe geſtas, tunc non laboraremus. At, ex quo peritia illius characteriſticæ periit, & gentium mythi inter ſe fuerunt permiſti, aucti, imminuti; difficultates exortæ ſuerunt inſuperabiles. Accedit poſterioris ævi ſera ad ſcribendas hiſtorias accommodata diligentia, ubi ſcriptores rebus vetuſtiſſimis impune inſeruerunt ſuas fictiones, rati, regna olim exſtitiſſe peræque vaſta ac ſuis temporibus. Divinus ille ſit, oportet, qui clavem artis illius characteriſticæ, fabularum fontis, nobis reſtituere, ac Regulorum ſeries deperditas recenſere, audeat. In Ægypto aliisque regionibus olim permultæ exſtiterunt reſpublicæ minores, quarum cuique ſui fuerunt mores, characteres hieroglyphici, theologiæ complexus, hiſtoriæ momenta. Dolendum merito, a ſcriptoribus priſcis hæc non ſatis fuiſſe diſtincta. Quis autem negabit, in mythis latere heroum gentiumque hiſtorias? Sed, clave amiſſa, nec clariori reſtante ſidere, quis mythos illos deteget ea arte, ut veriſimilitudinis gradus ſatis magnus eluceat? Non ſufficit, expoſitiones ejusmodi in lucem proferri, quibus ſpecies inſit veri illa, quæ demonſtrat, eas eſſe tam poſſibiles, quam multæ aliæ. Quantus in hiſce tenebris illuſtrandis exſtiterit Cel. *Furmontius*, jam videbimus. A Fragmento *Sanchoniathonis*, quod pro genuino habet, expoſitio-

positionem orditur, credens, *Vossium*, patrem, *Bochartum*, Patrem *Thomassinum*, ac *Pezronium* cum *Cumberlando*, illud perfunctorie tractasse, ac defuisse *Bocharto* adminicula, e peritia linguarum orientalium depromi solita. Operis itaque hujus *Partes* constituit *tres*. *Prima Sanchoniathonem* illustrat, ac de Fragmento notionem suppeditat generalem; *secunda* examinat singula momenta historica, quæ inibi habentur; *tertia* corollariis inde deducendis est propria, in qua ostenditur, antiquitates Græcas male fuisse explicatas, Ægyptiacas minus recte digestas, Phænicias scatere novis inventis, Chaldaicas parum adhuc esse intellectas, Hebraicas juvari posse per synchronismus Dynastiarum Ægypt. Hæc est causa, cur Opus in *tres Libros* fuerit divisum, ac ipsa Præfatio in totidem distributa sit partes, quippe in qua agitur 1) de autoritate *Sanchoniathonis*, 2) de mythologia, & 3) de historia & chronologia primorum temporum. Periodo *Julianæ*, a *Scaligero* inventæ, tribuit suas laudes cum *Petavio* contra *Turneminium*, *Salianum*, *Dodwellum*, aliosque. *Petavium* neglexisse tempora Deorum, *Scaligerum* Dynastias Ægypti, annotat. *Scaliger* jactitavit sese, eo quod indicare valeret facta & res gestas, ab *Apollodoro* sub velamentis fabularum perscriptas. Sed sententiam & detectionem suam noluit exstare literis. Laudibus ei tribuendum, quod Dynastias Ægyptiorum collegerit ediderit que. *Petavius* eas compingit intra annos 1803, ac de reliquo pleraque transvehitur silentio, ratus, Dynastias illas confictas & ridiculas esse, quas tamen *Julius Africanus*, *Eusebius*, & *Syncellus*, pro veris ac genuinis habuerunt. *Marshamus* a mundo condito ad exilium Babylonicum computat annos 1806; *Pezronius* 5337. Prior tempora immerito circumcidit; posteriör præter jus fasque prolongavit & extraxit. De *Sesostri Petavius*, *Sucietus*, *Abramus*, & *Turneminius*, Jesuitæ omnes, admodum dissentiunt. Duo priores eum ætati *Roboami* adjungunt, rati, *Sesakum* fuisse eundem; posteriores duo illum *Mosi* existimant exstitisse vetustiorem. *Marshamus* passim in tenebris determinationes fortuitas chronologicas

Præf. pag. 11.

logicas fuit ſecutus. Canon *Eratoſthenis* & Dynaſtia paſto-
Pag. 14. rum inſignibus ſcatent difficultatibus. Terram Seriadicam *Manethonis*, & terram Seirotham *Joſephi*, pariter ac *Sethi* famoſas columnas, monumenta eſſe adhuc incognita, judicat *Furmontius*. Reſtant evolutiones Chronologiæ, Judicum libris Regumque perſcriptæ. Reſtant difficultates in ſynchronismis Regum *Judæ* & *Iſrael*, Regum Aſſyriæ ac Babyloniorum, inprimis *Sardanapali*, *Arbacis*, & ſucceſſorum, tum Medorum, tum Aſſyriorum. Difficile eſt divinatu, qua ſupputatione annorum uti præſtet in primis mundi ætatibus. Differt Chronologia Hebræi Codicis ab eo, quem Samaritanum & Græcum ſeptuagintaviralem dicimus. Ecquid fiet de antiquiſſima Chinenſium chronologia? Abbas *Renaudotus* eam inſtar fabulæ rejiciebat. Noſter *tra-*
15. *ditionem domus Eliæ* pro abſurda & inepta reputat. *Pezronii* chronologiam multis reprehendit nominibus. *Newtoniano* ſyſtemati hoc ait eſſe proprium, ut aut nimium pro
18. certo ſumat, vel minus juſto judicium oſtendat: ut nomen illuſtre *Newtoni* attentionem *Societi* & *Frereti* excitaverit, qua illud non ſit perquam dignum. *Marshamio* deinceps vertit nonnulla vitio, eumque ſolide refutarum exiſtimat a *Witſio*, *Perizonio*, *Pezronio*, & *Turneminio*. Reges paſtores habet non pro Iſraelitis, ut *Boivinius* ſenior, *Perizonius*, & *Caſpar Abel*, nec pro profugorum heroibus, in Arabiam deſertam ſecedentibus, ſed pro genuinis Ægypti Regi-
19. bus, perſiſtentibus usque ad *Ezechiam*. Ipſe enodationes maximarum difficultatum chronologicarum promittit. In mythologia exponenda ſubſidio linguarum orientalium inſigni cum utilitate fuit uſus. Græcia enim, ipſo judice, ex Oriente
20. cunctas accepit fabulas. *Heſiodus*, *Homerus*, *Apollonius Rhodius*, ac *Ovidius*, fabulas tradunt, non exponunt. Si addamus eis hiſtorias mythologicas *Apollodori*, *Hygini*, *Fulgentii*; expoſitionis genuinæ viam nondum deprehendere licet. *Palæphatus* eſt ſatis utilis ad fabulas noſcendas, nequaquam vero ad eas dextre intelligendas. Mythologias collegerunt *Valla*, *Politianus*, *Aſcenſius*, *Mancinellus*, *Calderinus*, *Ja-*

cobus

Digitized by Google

cobus Crucius, *Egnatius*, *Melanchthon*, *Camerarius*, *Philelphus*, *Boccacius*, *Natalis Comes*. Hiſtoriæ, quæ ſub fabulis latent, plerumque negliguntur. *Hermannus von der Hardt* cœpit nonnullas fabulas ad lucem hiſtoricam revocare. Sed, quemadmodum is uni Græciæ omnia fere tribuit, ita Cel. Autor ad Phœnices, Ebræos, & Ægyptios, cuncta revocat. Scholiaſtæ veteres ignorarunt fabu- Pag. 24.
larum fontem hiſtoricum, eaque de cauſa ipſorum interpretationes ad rei caput vel parum vel nihil conferunt. *Heinſius* in Præfatione ad *Nonnum* plurima vocabula mythologiæ propria ex lingua Phœnicia illuſtravit, ſed nonnunquam, judice Noſtro, a janua aberrans. *Bocharti* Opera diligen- 23.
tiam & eruditionem ſpirant. Sed in eis de mythologia exponenda ex profeſſo haud egit, ac, dum *Saturnum* pro *Noacho* habuit, omnino eſt emendandus. *Voſſius*, pater, 25.
in Opere *de Idololatria* non dedit operam, ut fabularum hiſtoricas redderet rationes. *Huetius*, *Bocharti* diſcipulus, tentavit aliquid in libro *de Demonſtratione evangelica*, ſed manifeſta eſt inſulſitas, per quam omnes Deos putat exſtitiſſe ſimulacra *Moſis* unius, univerſas vero Deas notare *Sephoram* & *Miriamam*, exiſtimavit. Patris *Thomaſſini* liber *de Lectione Poetarum* hinc inde eſt compilatus, eruditione refertus, *Huetianis* conatibus ſuperior. *Joannes Clericus*, *Bocharti* imitator, ſcopum fabularum quæſivit per tramitem rectum, ſed pauca tentavit. *Theogoniam Heſiodi* eleganter, 27.
judice Noſtro, expoſuit *Clericus*, nec tamen, judice Noſtro, ſolide, qui, *Clericum* ædificium ſuum arenæ ſuperſtruxiſſe, credit. *Herodoto* teſte, Græci Deos ſuos univerſos ab 29.
Ægyptiis receperunt, *Neptuno* excepto, quem dedit Libya. Abbas *Bannierus* reliquorum vicit diligentiam & laudes, Se- 30.
culorum diſcrimina & eventorum momenta accurate diſtribuens, rectoque plerumque uſus judicio. *Lavaurius* in libro: *Conference de la Fable avec l'Hiſtoire ſainte*, ex ſcriptis Vet. Teſt. ſilum depromſit, ſecundum quod fabulas eſſe expediendas doceret. Non vacat ea repetere, quæ contra 34 ſeq.
Huetii & *Pezronii* hypotheſes proferuntur, ac illa, quæ in ex-

exposítionibus aliorum notantur. Autor Fragmentum *Sanchoniathonis* pro parte scripti genuini, non suppositi, habuit,
Pag. 39 seq. ac Phœnicum historiam vetustissimam inde illustravit. *Mosen* carptim descripsisse vitas Patriarcharum, ut parceret eis,
43 seq. qui illos cœlitibus jam reddiderant pares, conjectat. *Traphim* sunt ipsi *imagines majorum*. *Abrahamum* esse Κρόνον,
49. testis est *Sanchoniathon*. Hæc sententia est Nostro instar fili Ariadnei. Ipse distinguit inter idololatriam Phœnicum, quos *Manetho* appellaverit Abaritas, ac inter eam, quæ ex-
50. stiterit recentior, & cujus *Moses* meminerit *Deut. XXXII, 17.* Reges Ægypti credit haud multo antiquiores fuisse eo tempore, quo *Abrahamus* ex Ur Caschdim emigrare jussus erat. Regem, quem *Abrahamus* in Ægypto vidit, pro Dynasta tractus Memphitici habet. Dynastias ex *Julio Africano* deduxit, summas integras, eis deinde adjectas, ab interpolato-
51. re esse exortas, opinatus. Chronologiam Græciæ conjunxit cum Ægyptiaca, præfectos coloniarum notavit curate, monarchas Ninives ac Babylonis adjunxit, addidit Reges Syriæ,
56. Tyri, primos Persiæ Reges, Armeniæque veteris, tabulam Imperatorum Chinæ, de quibus eo exquisitiorem subministrare literatis notitiam valuit, quo ipse literaturam Sinensem solidius reliquis callet. Id inprimis Theologi debebunt Cel. *Fourmontio*, quod ostenderit, initia annalium Ægypti, Chaldææ, & Chinæ, nequaquam superare summam annalium, a *Mose*
Lib. I perscriptorum. *Libri primi Capite secundo* critice differit
pag. 24 seq. de *Sanchoniathone*, postquam ejus Fragmentum, Gallice redditum, ex *Eusebio* præmiserat *Capite primo*. *Capite tertio* exhibet *Sanchoniathonem* a *Bocharto* illustratum. *Capite quarto* opiniones eorum examinat, qui Fragmentum *Sanchoniathonis* existimarunt suppositítium. *Capite quinto* generaliter
53 seq. objectionibus, pro suppositione militantibus, respondet, *Turneminii* epicrisin afferens, quam hic *Simoni* opposuerat. *Capite sexto* producit systema *Cumberlandii* de *Sanchoniathone*. Prolata *Cumberlandii* tabula, ipse suam depromit, quæ sic habet:

Capi-

Capite ſexto producit ſyſtema *Cumberlandii* de *Sanchoniathone*. Prolata *Cumberlandii* tabula, ipſe ſuam depromit, quæ ſic habet: Pag. 74 ſeq.

1. Πρωτογόνος. Αιων.	1. *Adam. Eve.*	1. *Adam. Eve.*
2. Γενος. Γενεα.	2. *Cain.*	2. *Seth.*
3. Φως. πυρ. Φλοξ.	3. *Henoch.*	3. *Enoſch.*
4. Κασσιος. Λιβανος. Αντιλιβανος Βραθυ.	4. } omiſſi.	4. *Cainan.*
5. Μημρεμος, alias ὑψραντιος: Ουσωος.	5. }	5. *Malaleel.*
6. Αγρευς. Ἁλιευς.	6. *Irad.* עירד.	6. *Jared.* ירד.
7. Χρυσωρ, alias Ἡφαιστος. Διαμιχιος. Τεχνιτης. Γηινος.	7. *Mehujael.* מחוּ יאל	7. *Henok.*
8. Αγρος. Αγρευης. Αγροτης, appellati Titanes & Aletæ.	8. *Methuſael.*	8. *Mathuſaleh.* מתושלה
9. Αμυνος. Μαγος.	9. *Lamek.* Ejus duæ uxores, *Ada* & *Zilla.*	9. *Lamek.*
10. Συδυκ ante diluvium. Diluvium. Συδυκ poſt diluvium.	10. *Jabal* & *Jubal*, filii *Adæ.* *Tubalcain* & *Noemah*, filii *Zillæ.* Diluvium.	10. *Noe.* Diluvium.
11. Elion, qui ὑφιστος.		11. *Sem.*
12. Μισωρ. Πεντος.		
19 Ουρανος.		19. *Tharæ.*
20. Κρονος. 20. Τααυτος.		20. *Abraham.*
21. Σαδιδ.		21. *Sadid.* *Iſaac.*

Autor *Libro ſecundo* Diſſertationes, quibus Fragmentum illuſtratur, exhibet. Primo diſſerit de coſmogonia, deinceps de decem principibus inventionum usque ad diluvium, tum de Sydyci generationibus poſt diluvium exortis, tandem addit *Sectionem quartam* de Diis uniuscujuſque populi particularibus. Concluſionis loco ſubjungit tractationem de *Yſiri*, Lib. II pag. 7 ſeq.

Chna, *Chuſarthe*, & tabulam generalem. Singularis eſt
Lib. II Autoris opinio, ſentientis, per voces צלם & דמות *Gen. I,*
pag. 12. *26*, indicari ſimilitudinem effectus cum idea, quam ſimilitudinem formator Deus ſibimet præſcripſerit; *Moſen* ſcripſiſſe coſmogoniam ex doctrina per manus accepta. Traditionem hanc *Taautus* aliique in literas redegerunt, eamque *Heſiodus*, *Ovidius*, aliique, repetierunt, pauculis de ſuo additis. Fabri murarii, ſculptores, templa, picturæ, ſacrificia, ſero in uſum venerunt. Prima mundi ætas ignoravit iſthæc.
16. Natum fuit *Kolpiah* ex קול פי יה, adeo ut *Sanchoniathon* ſcripſiſſe videatur: מרוח קול פי יה נולדו חיון ובכור, id eſt, *ex ſpiritu vocis Dei procreati ſunt Æon & Protogonus.* Hæc vox deinde vocata fuit *tonitru* a *Philone*, eoque dicuntur animantia ad motum ſenſumque fuiſſe excitata. In ſacris enim literis omnino *tonitru* appellatur *vox Dei*. *Moſes* ſpiritum vocis Dei creantis indicavit per vocem וַיֹּאמֶר, *& dixit*. *Baau* eſt בוהו, Syrorum בוה, *vacuitas*, *vaſtitas*.
18. Terra vaſta & vacua fuit inſtar matris; ſpiritus oris Dei inſtar patris. Αιὼν eſt חיון, *vivum* quid, חַוָּה *Eva*, judice
20. Noſtro. De *Egregoris*, ac libro *Henochi*, doctiſſimam ipſe inſeruit commentationem *pag. 31 ſeq.* Regem Æthiopiæ vocari *Nagus*, quis ignorat? Hanc denominationem Autor ex-
40. ponit de *filio venatorum*, Arabice אלנגאשי. *Sectio III* attentionem inprimis meretur, qua a *Noacho* ad *Abrahamum*
56 ſeq. decurritur. Numina Ægyptiorum, & horum per *Abarim* ſeu *Peluſium* ex terra peregrina ſeu Phœnice ibi repetuntur. *Sydyck* eſt *Naachus*, quem novimus in *Geneſi* vocari virum צַדִּיק, *juſtum*. Liberi ipſius ſunt *Dioſcuri Sanchoniathonis*.
59. *Thoor* ſeu *Thaut* vocatus fuit ab eloquentia. In libris Coptici eloquens vocatur *thoor*. Ipſe invenit alphabetum. *Mercurium* Ægyptii vocarunt *Merker*. *Mar* dominum notat. *Ker* eſt ſermo. Germanis antiquis ſermocinari eſt *ka-*
61. *ren*, *kæddern*, *quaddern*. *Ilum* Noſter habet pro *Abrahamo*, *Betylum* pro *Betuele*, *Atlan* ſeu *Atolan* pro *Lotho*, *Hypſiſton* ſeu altiſſimum pro *Semo*, ſic dicto ex שמה, *altum eſſe*,
62. cujus uxor fuerit *Beruth*. Probabile cenſet, *Berutham* hanc ita dictam fuiſſe in memoriam fœderis *Gen. IX, 9*, ac urbem

Bery-

Digitized by Google

Berythi inde habuiſſe nomen. *Abrahami* patrem *Sanchoniathon* vocavit Ουρανον, h. e. אורנא, *hominem ex Ur*, *Autochthonem*, i. e. in terra & patria ſua commoratum, *Abrahamum* dixit Κρονον, i. e. Charanienſem, hominem in Haran habitantem, Therachi fœminam *Terram* ſeu Titeam. Per Cronon notari *Abrahamum*, operoſe Autor ediſſerit. Ipſe ubique *Theogoniam Heſiodi* in ſubſidium vocat, & paſſim data opera illuſtrat. *Mercurius* ipſi eſt *Eliezer*, ab *Abrahamo* præfectus rebus familiæ, ſiquidem *Mercurium* tradunt fuiſſe *Saturni* a ſecretis, eumque appellant Βοηθὸν, quaſi אליעזר. *Minerva*, *Pallas*, olim dicta *Ogga*, *Pallas Oggæa*, ei eſt *Hagar*, Ægyptia ortu, & fortaſſe Saitica. Cabiri, ſeu Dii magni Samothracum, ita ab eo exponuntur. *Axieros* eſt *Jupiter*, *Axiocherſos* eſt *Pluto*, *Axiocherſe* eſt *Proſerpina*, *Cereris* filia, *Cadmilus* eſt *Mercurius*. *Axieros* eſt *Iſaacus*, אחוז ארץ, *hæres terræ*. *Axiocherſa* eſt *Iſmael*, אחוז קרץ, *poſſeſſor locorum exciſorum ſeu deſertorum*. *Perſephone* ſeu *Proſerpina* eſt *Berſabæenſis* ſeu *Kethuræ*, ibi nata vel educata filia. *Ceres* eſt *Kethura*, *Iſis* eſt *Sarah*, *Rhea* prima eſt itidem *Sara*, *Kadmilus* eſt *Elieſer*. Palæobiblus exſtitit prima urbs, quam condere cœperunt homines *Gen. XI, 1 ſeq.* ei vero muros circumdedit *Kronos*, id eſt, judice Noſtro, *Abrahamus*. *Typhœus*, Autoris ex ſententia, eſt *Schineab*, Rex Adamæ *Gen. XIV, 2*. *Junonem* pro *Rebecca* reputat, *Martem* pro *Nimrodo*, *Eſavum* pro *Oſiri* ac *Baccho* antiquo, *Satyros*, *Bacchi* comites, שעירים, pro incolis montis Seir, Cobalos pro incolis oppidi Gabalæ intra Phœnicen Syriacam littoralem, *Silenum* pro *Ana Horita*, *Panem* pro incolis Panii ac Paneadis, terrorem Panicum pro eo, quo *Jacobus* ad Pnielis locum, *Eſavum* adventurum metuens, exhorruit, *Jacobum* pro *Typhone*, ac reliquos viros in Hiſtoria ſacra memorabiles pro aliis Numinibus. Deſiderio quodam ferebamur inuſitato obtinendi ab Autore Cel. accuratam de Diis commentitiis, in Vet. Teſt. commemoratis, expoſitionem. Sed eam ſpem nos fefelliſſe, diſſimulare non ſuſtinemus. Affert nonnihil collectaneorum, ex ſcriptoribus aliis decerptorum,

Pag. 63. 67 ſeq. 72. 79 ſeq. 81. 82. 83. 88. 91. 95. 120. 123. 129.

nec præterea aliquid ſingulare. Paſſim deprehendimus ea, quibus lima defuit. Ut exemplo rem illuſtremus, provocabimus jam ad *Lib. II Sect. 4 pag. 336*, ubi Deus commentitius *Marnas* dicitur cultus fuiſſe in urbe *Gath* ſeu *Geth*. Scribendum erat: in urbe Gaza. Videatur *Hadriani Relandi Paliſtina Lib. III pag. 793 ſeq.* Locum *Amoſi*, in quo de
Pag. 368. *Kiun* ſeu *Saturno* fit mentio, ſic interpretatur: *Portatis cum tabernaculo Regem veſtrum* (i. e *Molochum*, *Saturnum*,) *& cum Kivun* (cum eodem *Saturno*) *cetera idola veſtra*. Teraphim exiſtimat fuiſſe *Lares* ſeu *Penates*, dictos a תרפה, i. e. a ſanando, a curando rem domeſticam, ἀπὸ τῦ θεραπεύειν, qui retulerint formas & vultus majorum more Chi-
370. nenſibus probato. Corpora majorum aromatibus condita Ægyptii vocabant itidem Serapidas. Dynaſtiæ Ægypti redolent hic omnino ſolertiam gravem & diligentiam incredibilem. Idem de reliquarum gentium chronologia, copioſe a Cel. Autore expoſita, eſt affirmandum. Elogiis digniſſimæ ſunt evolutiones nonnullæ feliciores difficultatum earum, quæ chronologiam Vet. Teſt. tenent paſſim obſeptam & obnubilatam. Sed noſtrum eſt, vaſa conclamare, & ad alia expedienda progredi, cum præter opinionem jam fuerimus ſatis longi & copioſi. Id addemus unicum, ſyſtema Autoris mythologicum corruere, ſimul ac aliquis cum viris doctis Fragmentum *Sanchoniathonis* pro ſuppoſititio, vel pro inexplicabili ſomnio, reputaverit. Quid Ven. Abbas *Guyonus* de eo ſenſerit, id, productis in aciem argumentorum alis, propediem ſignificabimus.

TRACTATUS DE PHILOSOPHIA MEdici, ſeu Ἱπποκράτους Κώου περὶ ἐυσχημοσύνης, *Hippocratis Coi Liber de Honeſtate; quem recenſuit interpretatione Latina, Notiſque perpetuis, & Commentario, illuſtravit, itemque Prolegomena de ſtatu antiquæ Philoſophiæ & Medicinæ Græcanicæ, &c. præmiſit, &, ex communicatione V. Exper. HENR. CHRISTIANI CRUGERI, Med. D. & Phyſ. Luneb. adhuc inedita Græca*

Scho-

Scholia & Gnomas MS. Biblioth. Reg. Pariſ. hujusque & edit. Ald. Venet. 1526 varietatem lectionis, atque ipſius laudati Viri Animadverſiones in eundem Librum, adjunxit, GEORGIUS MATHIÆ. Adjecta eſt Commentatio περὶ χρέους ἀδιδάκτου, eodem Autore.

Gœttingæ, apud Abrah. Vandenhœck, 1740, 4.

Alph. 1 plag. 14 ½.

Aliquot jam anni ſunt, cum bene de arte, quam feliciter ſub non pœnitendis magiſtris, Illuſtri præſertim *Heiſtero*, didicit, mereri cœpit Autor, diverſis Operibus Gallicis Germanica civitate donandis, quæ omnia prodiere Berolini A. 1733. 8; nempe 1) *Winsloviana* Anatome, *Tomis IV*; 2) *Petri Fauchardi* Chirurgia dentium, *(der Franzœſiſche Zahnarzt,)* cum Præfatione *Auguſtini Buddei, Voluminibus II*; 3) *Henr. Franc. le Dran* Parallelismus ſeu comparatio diverſorum Lithotomiæ generum; 4) denique ultima Pars *Chirurgiæ Practicæ Garengeotianæ:* in quibus omnibus ab artis peritia adjutus, tanto accuratius, quantum per impoſitam a bibliopola feſtinandi neceſſitatem fieri poterat, explanavit omnia, & Indicibus nomenclaturiſque exacta diligentia concinnandis Lectores ſublevavit. Dextrum Apollinem non in medendi modo arte, ſed in poetica etiam ſuavitate, illi favere, cum *Idea Profeſſorum Academiæ Georgiæ Auguſtæ*, quos ſingulis tetraſtichis ita ornavit, ut ſuum cuique characterem reddiderit, tum præſertim elegantiſſimum Carmen, oſtendit, quo *Conditor Academiæ Miniſter Illuſtriſſimus Munchhuſius* ab eo celebratus eſt. Illius eſt etiam *de habitu Medicinæ ad religionem* Epiſtolaris Diſſertatio; illius diligentem & humaniſſimam operam in conficiendis Catalogis Bibliothecæ *Buloviana*, & reliquo miniſterio, laudant hoſpites; illius accuratam diligentiam in *Indicibus Quintiliani* conficiendis prædicat nuperus Editor, Collega noſter, Celeb. *Gesnerus*; illo adjutore fretus idem *Geſnerus*, *Theſaurum linguæ Latinæ* ornandum tanto alacrius ſuſcepit, nec opinione falſus eſt.

Hoc labore jam defunctus Nobiliſſimus *Matthiæ*, illam χαλκέντερον quaſi diligentiam ad *Plinium*, quem parturit Gottinga, convertit. Inter hæc non negligit tanquam ſponſam caram ornare ſubinde Medicinam, prout ſe offert occaſio. *Hippocraticæ* & antiquæ lectionis fructus eſt liber, cujus titulum poſuimus, ut puro & nitido genere ſermonis conſcriptus, ita magna rerum varietate & amœnis multis tanquam diverticulis, & lætis excurſibus, diſtinctus. Quæ ſit illius materia, partes, & ſumma argumenta, cum plenior inſcriptio oſtendit, tum præmiſſa contentorum Synopſis particulatim explicat. Nos aliqua hinc inde decerpemus, ad præbendum guſtum Operis, unde de reliquis judicari queat. *Pag. 2* ex eo, quod in præſente libello Autor perpetuo vocaculum σοφὸς & σοφία pro φιλόσοφος & φιλοσοφία uſurpat, argumentum ducitur, tum antiquiſſimum eſſe librum, ſcriptumque, antequam φιλόσοφος & φιλοσοφία magis vulgari uſu dicerentur, tum Autorem eſſe *Hippocratem*, quia conſuetum alias ejuſdem uſum referat; quod argumentum deinde quoque commodis locis ſtabilitur, ut *pag. 44, 122, 200. Pag. 4* obſervatur, *Pythagoram* primum Ethicen, in Magnam quidem Græciam, intuliſſe; id quod vulgo *Socrati* ſolet tribui. *Ibidem* docetur, *Pythagoricam* diſciplinam præ ceteris Medicinam quoque tractaſſe; unde ea præcipue digna videtur, ex cujus præceptis inſtitutisque *Hippocratis* de Philoſophiæ in Medicina uſu ſententia illuſtretur. Conferri merentur, quæ *pag. 32, 200, 202, 215, 218, 219*, &c. diſputantur. *Pag. 9* demonſtratur, ab ethnicis Deos & Dæmonas appellatos, quos cum Judæis Chriſtiani vocent Angelos. *Pag. 10* occurrit obſervatio de uſurpatione formulæ precandi, κύριε ἐλέησον, apud gentiles, *Pag. 14* exponitur, quid ſit ſecundum Philoſophos, *Deo ſimilem* fieri; *ibidem*, quid *meditatio mortis; pag. 15 ſeq.* quæ ἔντα, quid γνῶσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, item γνῶθι σεαυτόν; *pag. 18*, quid λάθε βιώσας; *pag. 23*, quid *ne ſtateram tranſilias; ibidem* de origine *cœnobiorum; pag. 26*, quid ſit ἰδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω; *pag. 30*, quo ſenſu *Hippocrates* dicatur *Celſo ab ſtudio ſapientiæ diſciplinam* medicinalem *ſeparaſſe*;

raſſe; pag. 33 Hippocratem minus recte haberi *Heraclitum*; in quo, non diffitemur, nobis alia omnia videri. Sed quis ſatis ſibi caveat in re ita ob monumentorum defectum obſcura? *Pag. 36*, *Homeri* ſtudioſum fuiſſe *Hippocratem*, oſtenditur. *Pag. 39* demonſtratur, inſcriptionem Græcam *περὶ εὐσχημοσύνης* Latine pro uſu veterum quam optime reddi *de Honeſtate*. *Pag. 41* judicium fertur de *Zuingerianis* in complures *Hippocratis* Libros Tabulis, eum ex ſchola *Rami* hoc habuiſſe, quod expoſitiones ſuas perpetuis dichotomiis deſcripſit. In ipſo *Hippocratici* Libri textu nonnunquam diverſa verborum diſtinctione & diviſione partium lux affertur libro, ut e. c. *pag. 50, 52, 58, 62, & 160.* Conjecturæ ad emendandum textum præcipuæ exſtant *pag. 53, 58, 60, 61, 63.* Inprimis diligens collocatur opera in eruenda verborum emphaſi. *Pag. 56* notabilis obſervatur uſus vocis *λόγος*, quo & rationem & orationem ſimul uno in loco ſignificat. *Pag. 64*, quid *ἐντεραπελία*, *pag. 65*, qui *ἰδιῶται*, *pag. 68, 69*, quæ ſit differentia vocum *καθέδρης* & *προσεδρίης*, ex *Celſo*, *pag. 52* ad vocem *λημματικοὶ*, annotatur, cavillationi locum eſſe, quaſi propterea ita vocentur Medici, quod libenter accipiant, mercedem ſcilicet aut munera. *Pag. 73 ſeq.* proponitur *Hippocratica* addiſcendæ medicinæ methodus, quæ eſt, ut, ipſas magiſtrorum præeuntium curationes operationesque intuendo imitandoque, rationes medendi & præcepta univerſalia addiſcantur. Adde *pag. 106 ſeq. 110 ſeq. 159, 249*, &c. *Pag. 75* cauſa veriſimilis affertur, cur *Hippocrates* non condiderit ſyſtema. *Pag 84 ſeq.* explicatur, quomodo veſtitus virtutes animi indicet. *Pag. 85 ſeq.* vera ſimplicitatis notio traditur. *Pag. 98 ſeq.* item *163 ſeq.* ſtudioſe agitur de *natura Hippocratis*, eamque nihil eſſe aliud demonſtratur, quam id, quod, ſine artis humanæ opera, ſua ſponte effectus edit, excepto Deo. *Pag. 119* & *165 ſeq.* proponuntur loci *Hippocratis* de *ſenſu naturæ*; qua de re etiam Germanici verſus Cel. *Halleri*, cum interpretatione noſtri Autoris Latina, adducuntur. *Pag. 120* ex prolato loco *Hippocratis* oſtenditur, ad ejus naturam referri etiam *τὸ σύντροφον πῦρ*

& *τὸ*

& τὸ πνεῦμα. *Pag. 122 seq.* argumentatio, qua demonstratur, Medicinam præceptis institutisque Philosophiæ opus habere, ex officii exequendi rationibus ducitur. *Pag 125 seq.* differentia ostenditur inter finem & consequentia actionum humanarum. Adde *pag. 265.* *Pag. 125 seq.* item pluribus agitur de avaritiæ pravitate & damnis in Medicina; *pag. 137 seq.* de δόξαις, i. e. axiomatibus, ratis sententiis, Philosophorum & *Hippocratis*; *pag. 144 seq.* de purificationibus sacris; quam in rem quoque eximius locus *Hippocratis de morbo sacro* exponitur, & contra doctissimos *Gesneros*, patrem & filium, modesto & amico dissensu, asseritur, addita *Drelincourtii* collatione hujus loci cum effatis S. Scripturæ. *Pag. 151 seq.*, ut causæ secundæ in natura rerum agere possint, primam causam semper simul præsentem adesse oportere, docetur. *Pag. 168* aliquot *Hippocratis* locis declaratur, *divinum* eidem dici id, quod ab aeris est effectibus; ubi simul *pag 172* & *174* duo obscuri loci, *de Insomn.* & *de Nat. Mul.* explicantur. *Pag. 177* agitur de naturali moriendi necessitate, divina prædestinatione ad certum terminum adstricta. *Pag. 182 Bœrhaavio* tribuitur illud *M. Fabii* de *Cicerone* elogium: *ille se profeciſſe sciat, cui* Bœrhaavius *valde placebit.* Conf. *pag. 238.* *Pag. 192* Medicorum religio asseritur contra obtrectatores. *Pag. 193 Hippocratis* Theologia naturalis succincte delineatur. *Pag. 200* de Autore libri sic censetur, eum esse aut Coum, aut unum ex ejus majoribus. Adde *pag. 215.* *Pag. 203 seq.* affirmatur, honestatem posse quidem ethnico præbere principium actionum, sed non Christiano; item honestatis in gentilibus studium nomen veræ virtutis, saltem naturalis, mereri. Excell. *Crugeri* Animadversiones præclaras ex bonis Autoribus observationes explicationesque suggerunt; ut e. g. *pag 215* de voce περιεργίη, *pag. 216* de illa, διδακτὴ, item de vestium distinctione in περιβολὴν & ὑποβολὴν; porro emendationem vocis συναντήσιες, in textu *Hippocratis* occurrentis, pro quo legendum putat συνεντάσιες. *Pag. 217* vindicatur locus *Hippocratis de Fract. pr.* contra *Palladium.* *Pag. 219 seq.* varia vocis περιτὸς significatio

catio illuſtratur. In Commentatione *de uſu doceri neſcio* (ſeu, ut verbis *Ciceronis Acad. Quæſt. IV poſt pr.* res poponatur, *de indocili uſus diſciplina*,) *pag. 230 ſeq.* referuntur eruditorum diſputationes de *mutis artibus Virgilii*, ſubjuncta ſententia Autoris. Adde *pag. 260 & 267 ſeq. Pag. 232* de diſtinctione inter Medicos nomine tenus & opere; *pag. 233* de hypotheſium in Medicina multitudine & remedio; *pag. 237* de quæſtionibus, quas ægro in primo acceſſu proponi jubet *Hippocrates; pag. 242 ſeq.* de uſu Mathematices in Medicina; *pag. 244* de ingenio medico; *pag 246 ſeq.* de juventute faciendæ medicinæ idonea, diſſeritur. *Pag. 248* ſtatuitur pragmatica theoriæ medicinalis traditio. *Pag. 249 ſeq.* de neceſſitate ſenſualis rerum in Medicina tractandarum cognitionis; item de analogica cognoſcendi ratione; & de combinatione univerſalium & ſingularium, agitur. *Pag. 254* Epigrammatis præceptores ſuos prædicat Autor, ad modum *Ideæ Profeſſorum Academiæ Georgiæ Auguſtæ. Pag. 256*, Medicinam eſſe prudentiam, docet. Adde *pag. 140. Pag. 256 ſeq.* de illa opinione diſputat, an præſtet, Medicum eſſe valetudinarium, & ipſum expertum eſſe morbos, quos curandos ſuſcipiat. *Pag. 258 ſeq.* de arctis ſcientiæ medicæ limitibus; *pag. 263 ſeq.* de *minutis Philoſophis Ciceronis; pag. 265 ſeq.* de titulo Medicorum *gratioſorum; pag. 267* de uſu Eloquentiæ in Medicina, varia jucunda & utilia affert. *Pag. 271*, veterum incantationes, melodias, &c ad medicinam adhibitas, de Muſices viribus intelligendas eſſe, contendit. *Pag. 272* de *Hippocratico* genere ſcribendi; *pag. 271 ſeq.* de commercio virtutis rectique loquendi & ſcribendi generis, teſtari nimirum probum atque caſtigatum ſtilum & ſermonem de probitate animi, exponit. Nonnunquam etiam aliorum *Hippocratis* Librorum loci emendantur aut illuſtrantur: ut *pag. 30 ſeq.* libelli Παραγγ. *princ. Pag. 70* in eodem Libro circa medium pro ἀνιώμενοι reponitur ἀνιέμενοι. *Pag. 101 ſeq. 1 de Diæta XII; pag. 146* locus in Libro *de morbo ſac. IV, 46*, inſerto ὡς dilucidatur. Similiter *pag. 8 Plutarchi de Orac. def. Tom. II pag. 417* vindicatur

contra *Xylandrum*; item *pag.* 15 & 24 *Schefferus de Philoſ. Ital.* corrigitur, & quæ fortaſſis ſunt alia. Præter hæc, Cel. *Geſnerus*, pro ſuo literarum amantes adjuvandi ſtudio, ſingularique erga Editorem favore, ſymbolas contulit, quibus, ſicut admirabili pollet in Græcis perſpicientia, complura libelli loca eximie tum emaculavit, tum explicuit, ut *pag.* 49, 52, 55, 56, 146. Sed tot bona ſunt in libro non magnæ molis, & elegantiſſime excuſo, ut ſpondere ſuſtineamus, non temere futurum, ut emtorem illius pecuniæ impenſæ, aut Lectorem temporis, pœniteat.

A TREATISE UPON THE RHEUMATISM, &c. hoc eſt, *DISQUISITIO DE RHEUMATISMO, TAM acuto, quam chronico; cum examine cauſarum, eum generantium, & methodo medendi, cuivis ſpeciei convenienti, Autore* JOANNE CHESHIRE, *M. B.*

Londini, apud C. Rivington, 1735, 8.

Plag. 16.

Etſi dura foret medentium conditio, ſi illis tantum in morbis aliquam fidem ſcripta eorum aut facta invenirent, quorum ipſi ſævitiem proprio in corpore experti eſſent, ſicque virtutem remediorum explorandi triſtem nacti eſſent occaſionem; vel hoc tamen nomine libello ſuo majorem deberi autoritatem putat Cl. Autor, quod ipſe e gente arthriticis malis obnoxia oriundus, vehementer ab illis vexatus, de efficaciſſimis remediis circumſpicere coactus fuerit. Inter hæc remedia principem fere locum merentur mercurialia, omni methodo rationali a ſe adhibita, & magni uſus deprehenſa; ſive igne Chemicorum præparata, ſive ſola trituratione ſubacta, & admixta convenienti antidoto, minimas & ſubtiliſſimas ejus particulas dividente. Illam tamen methodum, a *Dovero* primum commendatam, & multis illo tempore encomiis elatam, cum in propria & naturali ſubſtantia exhibetur, omnibus in morbis, præter iliacam paſſionem,

Digitized by Google

ſionem, ubi tamen raro optatum uſum præſtet, rejicit, adducto ſingulari infelicis ab ejus uſu effectus exemplo. Rheumatiſmum antiquis non penitus incognitum fuiſſe, etſi non adeo perfectam ejus ideam tenuerint, nonnullis illorum locis evincit. Cum enim *Hippocrates* de doloribus articulorum & artuum loquitur, vagam denotare videtur arthritidem; *Dioſcorides* multa de coxendicis affectibus, de articulorum diuturnis doloribus, commentatur; alio loco pleuritidem rheumatiſmum pectoris appellat. Ex quo ſatis apparet, rationem rheumatiſmi illos ſatis habuiſſe perſpectam. Nec obſcura apud *Galenum* ejus exſtant veſtigia. Cauſas morborum in externas & internas dividi, notum eſt; interim illas diverſis in corporibus diverſos producere, pro varia illorum antecedente diſpoſitione, morbos, experientia confirmat. Sic ab admiſſo incautius frigore alius pleuritide, alius angina, alius diarrhœa vel colica bilioſa, alius rheumatiſmo, & ſic porro, corripitur. Inter cauſas rheumatiſmi Cl. Autor primo loco refert abundantiam partium ſeroſo-ſalinarum in ſanguine, quæ copia & acrimonia ſua membranaceas & muſculares corporis partes vellicent, & nunc fixos, nunc vagos, dolores excitent, pro vaſorum, per quæ vitiatum hoc fluidum circulatur, diſpoſitione, unde nunc rheumatiſmus acutus, nunc chronicus, originem ducit. Aliam cauſam hujus mali adducit præternaturalem ſanguinis & humorum inde ſecretorum viſciditatem, perennem ſæpe ejus ſcaturiginem, ſiquidem inde motus ſanguinis retardetur, velocitas imminuatur, & ſtagnatio particularis excitetur, unde viſcidæ magis magisque coeant particulæ, ſibique tranſitum per vaſorum anguſtias intercipiant. Cum vero ſanguinis craſis potiſſimum a chylo ejusque indole pendeat, multum ad alimentorum aſſumtorum qualitatem, & viſcerum chyliſicationi deſtinatorum vigorem, in generatione morborum reſpiciendum eſt. Quodſi particulæ fluidi, quæ ſphæricæ eſſe debent, figuram mutent, & ſuperficiem acutam & anguloſam obtineant, extra commercium cum reliquis poſitæ, dum per vaſa urgentur, in tunicas illorum impingunt, dolo-

remque excitant eo vehementiorem, quo plures tales particulæ in sanguine oberrant, atque inter se junctæ majorem molem nanciscuntur. Cum etiam calore motus intestinus augeatur, particulæ salinæ validius agitatæ frequentius in latera vasorum agunt; unde sæpius calore lecti rheumaticorum augentur dolores. Si quacunque de causa sanguis fiat viscidior, imminuitur perspiratio per cutim & habitum corporis. Hinc, si tempore frigoris nitrosæ in aere particulæ, cutis poros constringentes, insensibilem hanc minuunt excretionem, sensibilis quæpiam augebitur, vel urinæ, vel per alvum, & flatus, unde tam frequentes a perfrigerio intestinorum dolores. Quodsi talis auctior excretio non contingat, peregrinæ hæ particulæ, in sanguine retentæ, lentorem inducunt & coagulum, sicque generando rheumatismo favent. His de indole mali in genere præmissis, singulas species, tam cum febre, quam sine illa, invadentes, acuti & chronici rheumatismi considerat, historiam paucis delineat, ad suas causas revocat, & remediorum formulas liberali manu exhibet, quorundam etiam sibi propriorum, inprimis ex Mercurio paratorum, ut Mercurii alcalisati & decocti specifici dicti, vires mire extollit, quæ omnia plenius ex ipso fonte hauriri poterunt.

ALBERTI RITTER, COLLEGII MONAstico-Ilfeldensis Regii Pro-Rectoris & Senioris, Relatio historico-curiosa de iterato Itinere in Hercyniæ montem famosissimum Bructerum, ad Excell. Doct. Virum FRANCISC. ERNEST. BRUCKMANNUM, Ph. & M. Doct. Acad. Cæsar. N. C. ut & Soc. Regiæ Pruss. Scient. Membr. digniss. nec non Poliatr. Wolffenbuttelensem Cel. typis expressa.

Helmstadii, 1740, 4 maj.

Plag. 7, Tabb. æn. 5.

Clar. Autor ut jam olim de Historia naturali doctis aliquot libellis, ut *Lucubratiuncula I de Alabastris Hohnsteinensibus nonnullis, aliisque ejusdem loci rebus naturalibus, Helm-*

Digitized by Google

Helmſtadii, 1731, Lucubratiuncula II de Alabaſtris Schwarzburgicis, cum ſubnexis quibusdam rebus naturalibus, ibid. 1732, Epiſtolica Oryctographia Goslarienſi, ibid. 1733, ejusque altera editione, multum auctiori, Sondershuſæ, 1738, Commentatione epiſtolari I de Foſſilibus & naturæ mirabilibus Oſterodanis, ibid. 1734, Commentatione epiſtolari II de Zoolitho-Dendroidis, cum Supplemento rerum naturalium Schwarzburgicarum, ibid. 1736, bene meruit; ita ipſum de præclariſſimo hoc ſtudio nondum remiſiſſe, vel hoc Opuſculum teſtatur. Statum Hercyniæ veteris & hodiernæ non copioſe adeo perſequitur, ſed pauciſſimis tantum attingit, memorabilia quippe famoſiſſimi montis Bructeri literis mandaturus. Quamvis enim ſingulares de hoc ipſo exſtent libelli; multa tamen falſa, ridicula, fabuloſa, obſcœna, illi referunt. A Noſtro autem vera hujus montis hiſtoria expectanda fuit, quod is ſemel iterumque, anno quippe 1708 & 1737, iter in eundem ſuſcepit. Proprium & adæquatum huic monti nomen eſſe *der Brockberg*, vel ſine additamento, ut vulgo etiam nunc ab accolis pronuntiatur, *der Brocken*; *Brock* vero vel *Bruck* lingua Saxonum inferiorum idem ſonare, quod *Bruch*, *Sumpff*, *Moraſt*, loca paludoſa, qualibus hic mons abundet, contendit. Situm ejus vindicat Comitatui Stolbergico Wernigerodano; ſitum autem latitudinis & longitudinis in globo terreſtri, in adjecta Tabula, ex variis Autorum Mappis Geographicis collecta, indicat. Cum vero certæ tritæque viæ Pag. 4.
nullæ hic inveniantur, bono duce opus eſſe; iterque commodiſſime menſe Junio & Julio, paulo ante vel poſt feſtum 5.
Joannis diem, & nocte quidem, quæ a luna illuſtretur, ſuſcipi, multaque alia de veſtimentis & ſupellectile varia, 6.
monet. Bructeri hinc externa facie deſcripta, altitudinem 7.
ejus nondum ſatis exploratam, a nonnemine tamen ad 350 8.
orgyas vel 2450 pedes æſtimatam eſſe, refert. Inter illius 9.
memorabilia longo ordine numerantur fontes, fluvius, paludes, planities, in qua ſagæ choreas ducere dicuntur, domus parva ex lapidibus & muſco conſtructa, petræ variæ, lapides figurati, & terræ ſingulares, mineralia, herbæ &

radices, animalia quadrupedia, volatilia & reptilia, inſecta,
Pag. 10. arbores, & meteora. Non minori numero fabulæ de hoc monte circumferuntur, ex quibus Noſter tres tantummodo brevibus perſtringit, conventus ſcilicet ſagarum eo in monte famoſos, nocte Cal. Majas antecedente, ſpectra vel viſa vel
11. audita, & arcem diris devotam. Inter ſpectacula hujus montis amœniſſima refert 1), quod ex eo admirabili quadam & jucundiſſima ratione ſolem orientem proſpicere; 2) orto autem ſole tot circumjacentes provincias, montium tractus, montes, colles, valles, ſilvas, campos, agros, prata, flumina, rivos, urbes, oppida, arces, caſtella, & pagos, oculis uſurpare, licet; 3) tempeſtates exinde ab accolis indicio minime fallaci prænoſcuntur; 4) mons ſpeculæ inſtar aſtronomicæ ſe habet, ex qua noctu cœlum ſtelliferum optime contempleris; 5) noctu & mane, etiamſi dies fuerit gratiſſima, pro ratione ventorum pruinæ vel vapores humidi oculis obverſantur; 6) pleræque terræ circumjectæ obduci nebulis ſubtilioribus, aut nubibus mons obvelari, cernuntur; 7) tempeſtatis in ſummo, medio, & infimo monte diverſitas obſervatur; 8) neque echo, neque clangor, quamvis ingens, nec ſclopeti, aut tormenti bellici minoris, ad quinquaginta paſſus fragor exauditur; 9) quamvis in Bructero nulla meteora ignea obſerventur, proxime tamen paluſtribus inferioribus aliis locis ex eo monte illa jucunde ſecureque con-
12. ſpicari licet. Ad extremum ſubnectit Cl. Autor conſiderationem hujus montis doctrinalem & moralem, qua adſpectu variarum rerum creatarum, e. g. montis, fluviorum, herbarum, &c. ſibi dicta ſacri Codicis, quæ de iisdem rebus agunt, in mentem revocat. Ornant libellum & illuſtrant, Lectorisque ſimul oculos, ut in medio quaſi Bructero ſibi conſtitutus videatur, recreant, quinque Tabulæ æneæ, quarum 1) proſpectum Bructeri a plaga orientali, 2) cacumen Bructeri majoris in plano cum ſuis memorabilibus, 3) rupem *den Ilſenſtein* dictam, 4) rupem *das Sœrts-Thor* appellatam, 5) lapides figuratos, repræ-

ſen-

ſentat, ſine quarum luminibus multum lucis decorisque huic Opuſculo deceſſiſſet.

ELEMENS DE LA PHILOSOPHIE DE NEUton mis à la portée de tout le monde, &c.

hoc eſt,

ELEMENTA PHILOSOPHIÆ NEUTONIANÆ, captui omnium accommodata per VOLTARIUM.

Amſtelodami, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 3, cum plurimis Fig. æn.

Quamvis ea ſit *Neutoni*, ejuſque philoſophiæ, celebritas, ut fere neminem, quam primum ſcientias a limine ſaltem ſalutaverit, ejus præſtantia latere poſſit; nihilominus tamen paucis ob nimiam hujus Philoſophiæ ſublimitatem atque profunditatem ipſa ejus intrare penetralia hactenus contigit. Fuere ſemper plurimi, & adhuc ſunt, quorum nomina orbi erudito ſatis ſunt cognita, qui ſapientiæ ſtudioſis ad *Neutonianorum* dogmatum ſanctuaria viam pandere omni modo laborarunt. Atque horum numero inprimis accenſendus eſt Cel. *Voltarius*, qui hunc laborem denuo, & quidem non infelici ſucceſſu, in ſe ſuſcepit, ſuaſu & blanditiis nobilis alicujus fœminæ, cui præſentem hunc librum ſacrum eſſe voluit, adductus. In *Capita viginti quinque* diſtinctum eſt Opus, quorum prima *quatuordecim* theoriam lucis, quæque cum ea connexa eſſe ſolet, colorum, complectuntur, ſequentia vero usque ad *vigeſimum tertium* agunt de regulis motus, imprimis attractione & gravitatione, in reliquis denique ipſum ſyſtema noſtrum ſolare, imo totius univerſi, illuſtratur atque explicatur. Quæ ad lu- Cap. 1.
minis naturam & affectiones cognoſcendas ſpectant, eorum prima fundamenta ponit *Cap. I*, in quo, rejectis veterum ac recentiorum inprimis, etiam *Carteſii* atque *Malebranchii*, opinionibus, definitionem luminis, quod ſit ipſe *ignis, qui in minima diſtantia urit, cum partes ipſius vel denſiores fiant, vel rapido motu ferantur, atque invicem magis unitæ ſint, qui vero illuminat, quando ex majori diſtantia agit, atque*

ipſius

ipſius particulæ minus denſæ vel minus unitæ ſunt, vel lente ferantur, uberius exponit; ſimulque *Rœmerianam* de propagatione luminis ſententiam atque demonſtrationem repetit, & vindicat. Quo facto, progreditur ad proprietates luminis explicandas, & quidem in ſpecie *reflexionis*, cujus rationem negat eſſe ſuperficiem ſolidorum, uti ſibi vulgo perſuaſerunt maxima pars Philoſophorum, atque cum multis rationibus, tum experimentis, docet, radios lucis in ſpeculo non reflecti ope ſuperficiei ſuæ, ſed illos quaſi ex ſinu vacui ac pororum, qui ſpeculo inſunt, remitti; atque ſæpius fieri, ut, poris magis extenſis, corpora reddantur opaca, pellucida vero, illis coarctatis, quod quotidie in charta papyracea, oleo vel aqua tincta, obſervare licet. Poſtea *refractionis* leges explicat, oculique ſtructuram, nec non partium ejus in viſione uſus, &, cum ea, quæ in ſpeculis & tubis opticis quotidie contingere videmus, ad oculum noſtrum applicaſſet, in celebri illo & difficili argumento, quo fiat, ut, cum imagines in retina inverſe depingantur, nos tamen omnia erecta videamus, enodando multus eſt, illudque mira ratione exemplo cœci illuſtrat; quibus connectit, quod ſenſationes noſtræ non exacte reſpondeant proportioni geometricæ angulorum & linearum, quas radii in oculo noſtro efficiunt, neque quod hæc ſit ratio immediata judiciorum, quæ de objectis viſibilibus formamus. Ut autem eo melius conſtet, qua ratione nobis diſtantias, magnitudines, figuras, & ſitus, rerum concipiamus, integro *Capite ſexto* rem ſibi diſcutiendam ſumſit, ubivis experientiam, tanquam veram in Philoſophia naturali magiſtram, ſecutus. Nos ſucceſſive aſſuefieri ad diſtantias & magnitudines, figuras, & ſitus, rerum diſcernendos, quamvis plurimi Philoſophi exiſtiment, pluresque hujus rei dentur rationes, nihil tamen magis ad ſententiæ hujus veritatem probandam facere poteſt, quam ſingulare illud juvenis a nativitate cœci, cui celeberrimus Angliæ Chirurgus, *Chiſeldenius*, A. 1729 viſum reſtituit, exemplum. Juvenis iſte quatuordecim erat annorum, cum prima vice conſpiceret lu-

Cap. 2.

8.
4.
5.

6.

lucem, neque tamen ab initio diſtinguere potuit vel magnitudinem, vel diſtantiam, vel ſitum. Objectum, cujus craſſities vix digito æqualis, quod ipſi in propiori diſtantia domum integram tegebat, æque magnum apparuit, ac ipſa domus. Non niſi præterlapſo demum duorum menſium ſpatio depictas in tabula ſolidorum imagines animadvertere atque diſtinguere potuit; verum, cum ſolida ipſa eſſe putaſſet, manibusque eam tabulam contrectans, nullum aliud ſolidum præter ipſius tabulæ materiam inveniſſet, non ſine ſtupore ex adſtantibus quæſivit, quinam horum ſenſuum falleret, tactus, an viſus. Quo unico exemplo cuivis facile conſtare Autor exiſtimat, nos eadem ratione per experientiam erudiri in videndo, ac in legendo. Denique *refractionis* naturam *Capite ſeptimo* explicandam ſibi ſumſit, legibusque illis generalibus, quas *Snellius* in refractione primus detexerat, explicatis, etiam *Neutoni* obſervationes circa *inflexionem* luminis, cujus primam mentionem *Grimaldo* debemus, enarrat, & contra objectiones vindicat. Tandem *Capite octavo* ad theoriam colorum accedit, variasque radiorum ſolarium refrangibilitates, quas ope priſmatis trigoni mira ſagacitate *Neutonus* invenerat, exponit, neque ulla in re minus diligentiam & acumen ſuum deſiderari paſſus eſt Cel. *Voltarius*, quam in recenſendis variis hujus experimenti phænomenis, adeo, ut, quicquid hac in re detectum fuerit a *Neutono*, paucis plagellis totum elegantiſſime deſcriptum, uno quaſi oculi nictu Lectores perluſtrare poſſint. Quo facto, in cauſam hujus *refrangibilitatis* inquirit, eandemque demonſtrat eſſe *attractionem*. Poſthæc ex diverſa radiorum lucis gravitate concludit, dari atomos naturæ indiviſibiles; quorum exiſtentiam ulterius integro *Capite* inſequenti probat. *Undecimo Capite*, recenſitis cum iridis phænomenis, tum Philoſophorum, inprimis *Alberti Magni*, *Antonii de Dominis*, & *Carteſii*, de hac re ſententiis, ex regulis, quas de refrangibilitate atque ortu colorum primigeniorum ſuperius demonſtraverat, utriusque iridis rationes atque naturam ſolide & accurate evolvit, quibus ſu-

Cap. 7. 8. 9. 10, 11. 12.

peraddit novam aliquam demonſtrationem, per quam non ſolum præcedentia theoremata confirmantur, ſed & palam fit, diverſas corporum denſitates anſam præbere variis,
Cap. 13, 14. quos in illis conſpicimus, coloribus. Poſtremum agit de duabus illis, quas non niſi maxima cum admiratione in lumine atque coloribus animadvertit recentior Philoſophia, proprietatibus, quod nimirum actio mutua ſit inter lumen & corpora illuminata, quodque ſeptem illi colores primigenii eandem inter ſe rationem agnoſcant, ac ſeptem toni muſici. Theoria lucis ad finem perducta, ad leges motus
15. *attractionis* præcipue ſive *gravitationis*, (eadem nimirum utriusque termini notio eſt,) explicandas ſeſe accingit Autor, atque primo loco vi experimenti, in recipiente ab aere vacuo inſtituti, demonſtrat, gravitationem agere in corpora ſecundum rationem directam maſſarum. Dein ſyſtema vorticum *Carteſianorum*, atque plenitudinis hujus univerſi, cum in fine
16. hujus *Capitis*, tum toto inſequenti, exponit, idque tanquam erroneum rejicit; e contrario autem vacui exiſtentiam omni
17. modo evincere laborat, ut plane absque eo omnem motum
18. impoſſibilem eſſe exiſtimet. His præmiſſis, gravitationem ulterius probat per regulas, ſecundum quas corpora motu accelerato in tellure noſtra deſcendunt. Ex his legibus, quas *Galilæus* invenerat, quamvis Philoſophia naturalis maximos perceperit fructus; nihil tamen magis eruditorum animos ſuſpenſos tenuit, quam illud, quod exinde fluit, theorema: quod nimirum corporum gravitas pro diverſa eorundem a centro telluris noſtræ diſtantia alia aliaque ſemper eſſe debeat. Oſtendit quidem jam dudum *Baco de Verulamio* in novo ſuo Scientiarum Organo, quomodo hæc propoſitio experimentis ope pendulorum confirmari poſſit; verum, cum ea in intervallis non nimis magnis inſtituerentur, nulla gravitatis differentia obſervabatur, ut adeo hujus ſententiæ veritas dubia permanſerit, donec A. 1673 Cel. *Richerus*, itinere juſſu *Ludovici M.*, Galliarum Regis, in Inſulam Cagennam, prope Æquatorem ſitam, facto, comperiret,

pen-

Digitized by Google

pendulum in horologia iſtic lentius incedere, quam in Gallia, ejusque longitudinem linea una cum quadrante imminuendam eſſe. Simul ac hæc *Richeri* obſervatio, ſucceſſu temporis plurimis aliis, *Coupleti Picarti*, P. *Feuillée*, aliorumque, corroborata, orbi erudito innotuit, ſtatim omnes, qui ingenio pollebant, judicarunt, regiones circa Æquatorem ſitas longius a centro Telluris diſtare, quam Galliam, neque Telluri noſtræ competere figuram perfecte ſphæricam. Cujus ſententiæ veritas poſthac per menſuram Meridiani, quem, a *Picarto* A. 1663 inceptum, *Caſſinius* atque *de la Hire* una cum ſociis per omnem fere Galliam eduxerant, magis magisque ſtabilita eſt. Non prætereundum eſſe exiſtimamus, quod apud Autorem noſtrum prima vice de quodam Angliæ Mathematico, *Norwoodo*, relatum legimus. Vir iſte, amore proprio erga ſcientias adductus, jam A. 1636 privato conatu lineam meridianam ab urbe Londinenſi usque ad Eboracum tanta cura & accuratione menſus eſt, ut magnitudo, quam gradui latitudinis aſſignaverat, *Picarti* calculum non niſi 240, *Caſſinianum* vero, priori accuratiorem, ſaltem 8, perticis Gallicis (*Toiſes*) excederet. Verum, quantumvis illuſtre hoc fuerit *Norwoodi* factum, nihilo minus tamen ejus memoria, ingraveſcentibus tunc temporis bellis inteſtinis, quæ non ſolum ſtatui publico, ſed & ſcientiis, funeſta eſſe ſolent, adeo ſenſim obſcurata eſt, ut procul dubio æternis tenebris involuta adhuc jaceret, niſi fortuito *Neutonus* A. 1683, eodem fere tempore, quo *Caſſinus* ſuam Telluris menſuram publicaverat, in illam incidiſſet, qui eo magis hac *Norwoodi* opera delectabatur, quod non ſolum exinde magnitudinem graduum latitudinis, quam plures annos ante talem fore conjecerat, veram eſſe perſpexerit, ſed &, quam diu meditatus erat, Lunæ theoriam perficere potuerit. Facile enim, collatis invicem obſervationibus, pro ſuo acumine detexerat, gravitatem in Tellure noſtra eſſe in ratione reciproca diſtantiarum corporum graviun a centro Telluris, atque ſecundum eandem legem Lunam circa globum noſtrum terraqueum gyrari. Verum non Cap. 19.

ſatis fuit Autori noſtro, ſecundum dictam gravitationis legem motus lunares explicare, ſed in genere docuit, omnes Planetas, cum primarios, tum ſecundarios, eadem ratione in orbitis ſuis ferri, atque inde rationem peti poſſe regularum, quas ope obſervationum in curſibus Planetarum *Keplerus* invene-
Cap. 20. rat. Imo ulterius progreditur, & non ſolum a priori ex gravitationis legibus regulisque *Keplerianis* motum Telluris circa
21. Solem demonſtrat, ſed & mira facilitate atque perſpicuitate omnes motuum atque orbitæ lunaris inæqualitates, quæ prius maximis ingeniis inexplicabiles videbantur, exponit, atque multis egregiisque obſervationibus comprobat, gravita-
22. tionem ſive attractionem in omnibus materiæ partibus æqua-
23. biliter eſſe diſtributam. Quibus abſolutis, tandem Syſtematis noſtri ſolaris theoriam ex præcedentibus regulis explicare atque illuſtrare incipit *Capite 23*, in quo, quicquid de Sole, Tellure noſtra, omnibusque Planetis, nec non eorum motibus, magnitudine, diſtantiis, aliisque variationibus, hactenus relatu & admiratione dignum invenerant Aſtronomi, non minus diligenter ac eleganter deſcripſit, quam dilucide & perſpicue expedivit. Inprimis omnem laudem meretur pererudita digreſſio, quam præſenti *Capite* Autor noſter de periodo 1944000 annorum, quæ in Tellure noſtra noviter detecta eſt, *pag. 296* inſtituit, cum non ſolum, quæ ad hanc rem illuſtrandam aliquid conferre poſſunt, ex veteribus monumentis collegerit, ſed etiam varias illas rationes recentiorum
24. Aſtronomorum omni dexteritate expoſuerit. Dein luminis zodiacalis naturam atque phænomena perveſtigat, theoriam Domini *de Mairan* maximam partem ſecutus; poſtea nova inventa *Neutoni* in Cometarum affectionibus explicandis proponit, ipſiusque ſententiam de caudis, viis, atque reditu earundem, breviter quidem, at ſolide, demonſtrat. Eadem Autoris ſolertia eſt in applicandis attractionis legibus ad Stellarum fixarum variationes explicandas, dubiisque, quæ cum exinde, tum ex aliis, quas *Capite* ultimo
25. *25* recenſet, inæqualitatibus motus Planetarum, contra ſyſtema attractionis deſumi ſolent, removendis.

LET-

LETTRE D'UN PHYSICIEN SUR LA PHIloſophie de Neuton miſe a la portée de tout le monde par Mr. DE VOLTAIRE.

hoc eſt,

EPISTOLA ALICUJUS PHYSICI DE PHIloſophia Neutoniana, quam omnium captui accommodare ſtuduit VOLTARIUS.

Sine loci indicio, 1738, 8.

Plag. 3.

Vix lucem publicam adſpexerant *Elementa Philoſophiæ Neutonianæ*, quæ a Cel. *Voltario* edita paulo ante recenſuimus, cum ſtatim Anonymus quidam Animadverſiones in ea conſcriberet, atque publicaret. Non ſine omni ſale conſcripta eſt Epiſtola, cujus Autor, qui Gallus eſſe videtur, cum ſtatim ab initio vehementer de eo conqueratur, quod *Carteſio Neutonum*, atque generatim Gallis Anglos, *Voltarius* antetulerit, id in *ſeptem Paragraphis* præcipue ſibi probandum ſumſit, *Voltarium* ſcopo ſuo non ſatisfeciſſe, neque ullum lumen ſyſtemati *Neutoniano* attuliſſe, imo magis id obſcurum reddidiſſe. In *prima* igitur *ſectione Carteſii* Syſtema lucis, facta ad ſingulas objectiones reſponſione, vindicat, illudque paucioribus, quam *Neutonianum*, difficultatibus premi oſtendit. In *altera* cauſam, quam de reflexione luminis *Voltarius* dederat, tanquam ſpuriam experientiæque contrariam rejicit, graviterque in eandem invehitur *ſectionibus tertia* & *quarta*, quod experientiam tanquam rationem immediatam, cujus ope diſtantias, magnitudines, nec non figuras atque ſitus, corporum diſtinguere poſſimus, allegaverit, ſimulque ex attractione, quam Autor inter qualitates occultas non obſcure refert, refractionis naturam explicare voluerit. Nec minus Autorem noſtrum male habet nova illa demonſtratio, quam pro vacui, nec non atomorum, exiſtentia, eorumque indiviſibilitate, probanda attulerat *Voltarius*. Quapropter etiam illam in *ſectione quinta*, ubi nonnulla de ſyſtemate colorum *Neutoniano* etiam monuerat, ſub examen revocatam, non ſolum omni ratione

evertere, ſed & in ſequenti *ſexta* ex ipſis *Newtoni* principiis omnimodam hujus univerſi plenitudinem deducere, laborat. Quod argumentum ulterius perſequitur in ultima *ſectione*, ſimulque, poſtquam ad omnia argumenta, quæ pro ſyſtemate attractionis ſive gravitationis, quod pro mera fictione habet, afferri ſolent, reſpondit, annotationibus ſuis finem imponit.

ELOGIUM BURCHARDI GOTTHELFII STRUVII, Profeſſoris Jenenſis.

Gravem, quam adhuc dolet, jacturam fecit Academia Salana, evocato ante aliquod tempus ad cœleſtem lætitiam *Burchardo Gotthelfio Struvio*, inſigni ejusdem ornamento, perque totum, ubi literæ florent, terrarum orbem celeberrimo. Quæ enim in plerisque aliis diſperſæ inveniuntur virtutes, tam arcto junctæ vinculo in illius pectore domicilium ſibi conſtituerant, ut, ſive candorem & ſanctitatem, ſive doctrinam & in docendo fidem, ſive prudentiam & in ſuſcipiendis laboribus dexteritatem, ſive denique raram inter eruditos animi moderationem atque modeſtiam, conſideremus, in omnibus ſummum fere faſtigium attigiſſe *Struvius* videretur. Dignum ergo quammaxime eſt ejus nomen, quod porro in memoria ſermonibusque hominum verſetur, & ad ſeram transmittatur poſteritatem. Qua & nos cauſa moti, brevem, quantum fieri poteſt, vitæ ab eo transactæ delineationem tentabimus, præcipue cum in illa ſingularia multa, nec omnibus forte Lectoribus cognita, noſtris ſe oculis obtulerint. Naſci ei contigit Vinariæ, anno ſuperioris Seculi primo & ſeptuageſimo, ſexto & vigeſimo menſis Maji die, patre magno Viro, & ævi ſui *Papiniano*, *Georgio Adamo Struvio*, in Aula Sereniſſimorum Principum cum Saxoniæ, tum Haſſiæ Darmſtadienſis, a Conſiliis ſanctioribus, & Juridicorum in Academia Salana Collegiorum Præſide; matre autem *Suſanna*, erudita & ſcripto quodam Theologico clara filia *Burchardi Berlichii*, JCti conſummatiſſimi, quem *Jo. Georgius I & II*, Principes Saxoniæ Electores,

Digitized by Google

ctores, ab aulæ juſtitiæque conſiliis eſſe voluerunt. Adoleſcentiæ *Struvii* noſtri formandæ præfecti ſunt a parentibus dexterrimi viri, inter quos ſæpe laudavit *Jo. Fridericum Durrium*, Philoſophorum Jenenſium ordini adſcriptum, cujus ductu in omnibus elegantioris doctrinæ partibus tale jecit fundamentum, cui deinceps, accreſcentibus annis, ſuperſtruere proſpero ſucceſſu potuit, quicquid ad promovendam rei literariæ dignitatem conducere exiſtimabat. Multa tamen accepta quoque retulit *Chriſtophoro Cellario*, celebri tunc temporis Gymnaſii Cizenſis Rectori, in cujus diſciplinam traditus, nunc in muſeo, nunc in Bibliotheca, magiſtrum omnibus numeris abſolutum expertus eſt, qui & tantam in diſcipuli ingenio fiduciam poſuit, ut paulo poſt ipſius in emendando augendoque *Fabri* Lexico lucubrationibus non ſine fructu uteretur. Nondum egreſſus fuerat *Struvius* ætatis annum ſextum & decimum, cum, multis dimiſſus elogiis, Jenam reverteretur, &, ſceptrum gerente Academicum *Jo. Philippo Slevogtio*, JCto præclaro, altioribus ſe ſtudiis conſecraret. Hac mente frequentavit auditoria Philoſophorum & Philologorum præſtantiſſimorum, *Jo. Jacobi Mulleri*, *Jo. Andreæ Schmidii*, & cumprimis *Georgii Schubarti*, cujus etiam Præſidio ſuffultus, A. 1689 *de Ludis equeſtribus* Diſſertationem defendit. In Jurisprudentia, præter *Jo. Hartungium*, Jurium Doctorem, atque parentem, ſecutus eſt *Petrum Mullerum*, quo moderatore in tuendis publice *Schnobelianis Romani Juris Exercitationibus* certiſſima magni ingenii documenta dedit, quæ non minora erant, cum, patris auſpiciis, nobile *de Auro fluviatili* argumentum in diſputantium arena excuteret. Ut ſeculi genio inſerviret *Struvius*, ludis gladiatoriis & ſaltatoriis aliquamdiu interfuit, mox tamen ejusmodi exercitationum pertæſus, Gallicæ linguæ ſtudium, atque alia, plus ſibi utilitatis allatura, majori ardore complexus eſt. Eodem, quo *Schubarto* Præſide diſputaverat, anno in Academiam Juliam conceſſit, & collectum

ctum jam exquisitæ doctrinæ apparatum ex scholis *Henrici Meibomii*, Historiarum Professoris, & *Georgii Engelbrechtii*, Juris Civilis fundamenta tradentis, insigniter auxit. Anno ibi transacto, Viadrinam adiit, & *Samuelis Strykii* ac *Petri Schulzii* doctrinas avide hausit, postquam antea Berolini Illustriss. *Pauli Fuchsii* insignem erga se expertus fuerat voluntatem. *Strykio* Vitembergam vocato, Noster ad paulum properavit civitatem, sed, hac paulo post relicta, Halam, parentis jussu, A. 1691 se contulit, ubi *Godofredus a Jena*, Tribunalis, quod a regimine nomen accepit, Præses, viam ei ad forenses actiones rite instituendas aperuit; ex quo tamen vitæ genere parum delectationis percipiens, ad pristinos labores, gloriæ studio incensus, rediit, atque in investigandis publici ac feudalis Juris, quod præcipue amabat, fontibus nulli operæ pepercit. Fratris literis invitatus, iter in Belgium suscepit, Gothæ a Sereniſſimo Principe, *Friderico*, Cassellis, & quacunque transiit, multa gratia & liberaliter acceptus; tum Hagam Comitum, Amstelodamum, Roterodamum, Lugdunum, Ultrajectum, aliasque celebriores urbes, lustravit; sed, quod ipse ingenue professus est, ædificiorum splendore, amœnitate hortorum, aliisque ejusmodi lautitiis, magis oculos pavit, quam id egit, ut ingenio prospiceret, animumque prudentia & ceteris rebus olim sibi profuturis instrueret. Nec tamen plane indulsit otio, sed Viros hac ætate clarissimos, *Philippum Reinhardum Vitriarium* in Lugdunensi, & *Jo. Georg. Grævium* in Ultrajectina Academia, frequenter adiit, multa ex eorum sermonibus in usum suum convertens. Revocatus a fratre, qui tunc temporis apud Hassiæ Principem commorabatur, in Germaniam, nundinarum Francofurtensium solennia vidit, rebus autem, quas frater ei demandaverat, ibidem confectis, in Belgium rediit, eo quidem animo, ut Hagæ Comitum aliquamdiu maneret. Tunc demum prudentior factus, Bibliothecas scrutari publicas, actorum tabulas rimari, numos & veteris ævi reliquias undique conquirere, ac præstantiora literarum publicarum instru-

ſtrumenta, negotiorumque publice geſtorum documenta, ſtudioſe colligere cœpit. Dum vero in Hiſpaniam, hincque in Britanniam, ſe conferre conſtituerat, gravi morbo opprimitur, ex quo id ſe tuliſſe commodi ſæpius dixit, ut, abſtracto ab inanibus rebus animo, ad emendatæ ſobriæque vitæ conditionem magis traduceretur. Superato morbi impetu, in Germaniam ad fratrem remigravit, & data ab eo negotia in aulis Darmſtadienſi, Stutgardienſi, & Caſſellana, curavit diligenter, poſt autem ad ſalutandos parentes iter Jenam ingreſſus eſt. Interim Comitis *Haſſferii*, maxima in Livonia dignitate conſpicui, conſiliis & liberali promiſſione commotus, ad Suecos excurrere cogitavit, ut antiqua Sueciæ monumenta cognoſceret & exploraret accuratius: ideoque Hamburgum petiit, ubi Mæcenatis ſui expectaret adventum, qui dum opinione longius protrahitur, *Struvius*, moræ impatiens, rediit, unde venerat, ad fratrem, eodemque anno 1692 contendit Wetzlariam, & opportuna hac occaſione in practica Juris publici notitia multum profecit. Mox iterum, non ſine accepti veneni ſuſpicione, morbo corripitur, ex quo ſimul ac convaluit, afferuntur literæ, parentis mortem ſignificantes. Ad capiendam igitur hæreditatis partem iter in patriam dirigit; rebus tamen ibi confectis, fratri, nugis chymicis plane occœcato, porro ſe comitem præbet, & eodem fere, quo ille, impetu ad easdem ineptias defertur, id ſimul rei familiaris detrimentum ſentiens, ut, fratre in diſcrimen & periculum adducto, & ſupellectilem librariam, & veſtes pretioſiores, & reliqua, quæ poſſidebat in itinere, bona vendere, ac pecuniam, exinde collectam, pro eo liberando exſolvere, neceſſe haberet; qua quidem re ſummum erga fratrem amorem, raro ſane exemplo, declaravit. Unicum ſaltem æris impenſi fructum attulit lingua Ebræa, cujus fundamenta ſe a *Starckio*, fratris ſocio, edoctum fuiſſe, ipſe memoriæ prodidit. Ad iſtas deinceps moleſtias complures mentis perturbationes acceſſerunt. Quamprimum enim ſe Jenam receperat, per duorum annorum ſpatium adeo eum omnis humanioris doctrinæ tædium cepit, ut

ab aliorum conſpectu maxime remotus, divinis tantum vacaret, &, præter ſacrum Codicem, *Tauleri* atque *Arndii* ſcripta nocturna diurnaque manu verſaret. Præterlapſo autem hoc tempore, rediit ad veteres ſuas, antea deſpectas, delicias, & exoptatum mox indefeſſæ induſtriæ præmium tulit, quandoquidem A. 1697, Sereniſſimis Academiæ Salanæ Conſervatoribus mirifice commendatus, Bibliothecæ publicæ præfectus eſt, poſtquam paulo ante concinnam *de Bibliothecis, harumque præfectis*, Epiſtolam, ad præceptorem olim ſuum, *Chriſtophorum Cellarium*, tunc Fridericianæ decus, perſcriptam, in lucem emiſerat. Quo facto, etiam ſcholas non ſine applauſu aperuit, nunc *Helmontii* Phyſicam, nunc Græci ſermonis elementa, nunc Antiquitates Romanas, nunc Hiſtoriarum monumenta, ingeniis diſcendi cupidis tradens. Qui quidem ſatis fortunatus ſtudiorum ſucceſſus aliorum invidiam, & *Georgii* cumprimis *Schubarti* indignationem, in eum derivavit. At tantum abfuit, ut frangeretur ejus animus, ut potius ad altiora tenderet, annoque hujus Seculi ſecundo in Academia Halenſi, remiſſis non parum, *Strykii* & *Cellarii* patrocinio, ſumtibus, honores in Jurisprudentia & Philoſophia ſummos conſequeretur, propoſita prius ad diſputandum *de Bibliothecarum jure* erudita & elegante Commentatione. Nova ornatus dignitate, curavit, ut Jenæ doctoribus Academicis adſcriberetur, & ſingularia horum jura obtineret, id quod, ſuperatis, quæ obſtabant, difficultatibus, impetravit, plauſuque in dies creſcente omnium in ſe oculos convertit, ac, poſt *Schubarti* obitum, ex Philoſophorum præcipue ordinis benevolentia, A. 1704 munus Hiſtorias docendi publice, Programmate *de vitiis Hiſtoricorum*, & Oratione ſolenni *de meritis Germanorum in Hiſtoriam*, auſpicatus eſt. Vivebat nunc *Struvius* in luce ac celebritate ſumma; quæ docebat, erant exquiſita; præclara omnia, quæ ſcribebat. Ideoque, præter juvenes complures, illuſtri genere natos, auditorem quoque nactus eſt Sereniſſimum Saxoniæ Vinarienſis Principem, *Erneſtum Auguſtum*, felici jam imperio cives ſuos regentem. Oblatam in

Acta

Fig. I.

TAB. VI ad. Nov. Act. Erud. A. 1740. Mens. Octobr. pag. 522. 523.

Fig. III.

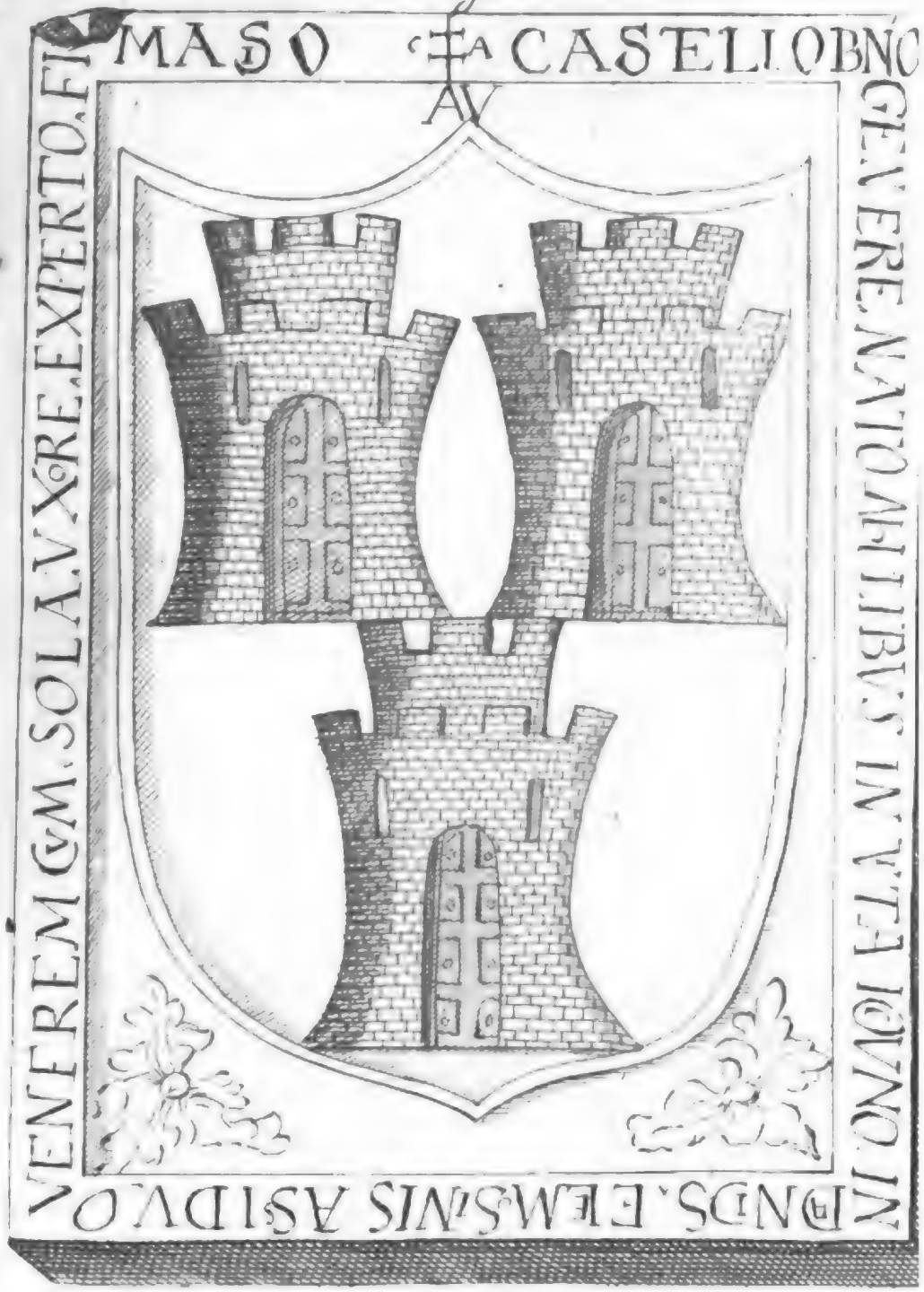

Digitized by Google

Academia Kilonienſi Hiſtorias & Jura enarrandi provinciam ne ſuſciperet Noſter, Salanæ Conſervatores munificentiſſimi ipſi A. 1712, conceſſa Hiſtoriographi & Conſiliarii dignitate, Juris extra ordinem interpretandi munus demandarunt, ſimulque de conferendo aliquando Profeſſoris Juris feudalis ac publici munere ordinario clementiſſime fidem dederunt. Acquievit igitur in Principum voluntate *Struvius*, & promiſſam hancce ſpartam, additis Conſiliarii aulici Saxonici honoribus, A. 1730 aggreſſus eſt, cum jam ante, anno 1717, a Sereniſſimo Baruthino Principe, *Georgio Guilielmo*, inter Aulæ Conſiliarios, attributo liberaliter ſalario, receptus fuiſſet. Ne quid de functione Decurionis, qua in Philoſophorum ordine ſæpius eminuit, jam dicamus, ter faſces imperii Academici tenuit, terque nuptias celebravit, primum ſcilicet A. 1702, cum *Anna Eliſabetha*, *Caſparis Bertrami*, in Judicio apud Halenſes Salinario Aſſeſſoris primarii, filia unica; deinde A. 1707, cum *Regina Eliſabetha*, ex *Joachimo Standero*, in Senatu Numburgenſi prope Salam ab Epiſtolis, Cenſusque Curatore, prognata; & tandem A. 1724, cum *Sophia Maria*, *Erneſti Friderici Kettneri*, Theologiæ Doctoris, & Quedlinburgenſium Præſulis, vidua, quæ alterum nunc maritum, *Struvium* ſuum, mœſta deſiderat. Ex priori conjugio ſuſcepit annis 1703 & 1704 filiarum par, alteram *Dorotheam Eliſabetham*, cum *Theophilo Beilio*, Jurium Doctore, & Advocato Cizenſi, matrimonio junctam, alteram vero *Suſannam Eliſabetham*, *Caroli Auguſti Fabarii*, itidem in Jurisprudentia Doctoris, inque Curia provinciali, Jenæ conſtituta, Advocati, conjugem. Præter has, filio etiam, *Burchardo Chriſtiano*, A. 1706 a Deo donatus, ſed paulo poſt eodem orbatus eſt. Nec infœcundum fuit alterum conjugium. Anno enim 1708 filiam in ipſo partu animam amittentem, & A. 1710 filium vidit, ſimiliter morte ereptum. Tertiæ tandem nuptiæ dederunt *Struvio Sophiam Mariam*, quæ ſuperſtes adhuc feliciter educatur. Mortuus eſt Noſter ante hos duo annos hora noctis prima, quæ diem anteceſſit vigeſimum quartum Menſis Maji, annis ſeptem &

ſexaginta propemodum confectis. At, quod corpus, exigente ita natura, paſſum eſt, famæ nominis nunquam accidet. Volitant enim magno numero per orbem literatum ſcripta ejus, quibus ære perennius ſibi monumentum exſtruxit. En! illa, Lector, præter ea, quæ jam nominavimus, ſecundum annorum ſeriem: *Struvius non errans, contra Antonii a Mara* (ſub quo nomine latet *Elias Schnegaſius*) *inſulſas objectiones, Francofurti ad Viadr. 1691, 4; Bibliotheca Numiſmatum antiquorum, Jenæ, 1693, 12; Fama Batavica, continens Inſtrumenta pacis, inter Imperatorem, & imperium Romanum, Regem Angliæ, Regem Hiſpaniæ, & Belgium fœderatum, ac Regem Galliæ, concluſa, 1697, & Jenæ 1698, 4*, quæ ex Latino, Gallico, & Belgico, ſermone in Germanicum tranſtulit; *Reflexions ſur le projet de paix, dreſſé par la France, ibid. 1698, 4*, quod ſcriptum in patriam itidem linguam convertit; *Pia mortis deſideria, in obitum Suſannæ Berlichiæ, matris pientiſſimæ, Jenæ, 1699, 8; Didaci Saavedræ Abriſs eines Chriſtlichen politiſchen Printzen, ibid. 1700, 12.*, quem libellum elegantiori ſcribendi genere exornavit; *Jo. Frid. Knorrii Diſcurſus Juris Canonici de Pœnitentia eccleſiaſtica*, quem, ab Autore ipſi commendatum, edidit duplo auctiorem, atque ex antiquitatibus potiſſimum eccleſiaſticis latius deduxit, *ibid. 1700, 4; Petri Müllers Jurisprudentia criminalis, poſt Autoris obitum edita, & neceſſariis Supplementis ab ipſo aucta, ibid. 1701, 4; Antiquitatum Romanarum Syntagma, ſive de ritibus ſacris Syſtema abſolutius, adjecta Bibliotheca, figuris æneis, & Indicibus neceſſariis, ibid. eod.* & auctior *A. 1729, 4; Acta literaria, ex MStis edita & collecta*, quorum *Faſciculi* vulgati ſunt *XVII*, & junctim A. 1713 editi, inſcribuntur: *Collectanea MStorum, 8; Bibliotheca Juris ſelecta, Jenæ, 1703, 8*, ſæpius auctior edita, & propediem cum novis ampliſſimisque Cel. *Buderi* acceſſionibus proditura; *Diſſ. de variis modis decernendi ſucceſſorem in regnis, ibid. eod. 4; Diſſ. de doctis impoſteribus, ibid. eod. 8*, quæ deinceps adjecta eſt *Introductioni ad notitiam rei literariæ, & uſum Bibliothecarum*, primum Jenæ A. 1704, poſt ſæpenumero multis cum Supple-

plementis recuſæ; *Bibliotheca Philoſophica in ſuas claſſes diſtributa, ibid. eod. 8*, quæ plus ſimplici vice novis clariſſimorum virorum, & nuper inprimis Cel. *Kahlii*, acceſſionibus inſtructa prodiit; *Selecta Bibliotheca hiſtorica, ibid. 1705, 8*, quam nuper demum, ſplendidiori longe apparatu ornatam, iterum edidit Illuſtris *Buderus*; *Pii manes Struviani, ſeu de vita & ſcriptis Parentis ſui, Jenæ, eod. 8*; *Hiſtoria & memorabilia Bibliothecæ Jenenſis, Helmſtadii, 1705, 4*; *Diſſ. de Ruta Saxonica, Jenæ, eod. 4*; *Progr. de Pyrrhoniſmo hiſtorico, Diſſertationibus præmiſſum, ibid. eod. 4*; *doctus Atheus, Programma inaugurale, Converſationibus literariis præmiſſum, ibid. 1707, 4*; *Propemticon in honorem Frid. Heilbrunneri, de diverſis Juris Publici periodis, ibid. 1708, 4*; *Diſſ. origines & elogia Hænloica repræſentans, Jenæ, 1710, 4*; *Theſaurus variæ eruditionis, ex Scriptoribus potiſſimum Seculi XVI & XVII collectus, ibid. eod. 4*, liber antea titulo *Bibliothecæ antiquæ* compluribus Faſciculis divulgatus; *Diſſ. de Allodiis Imperii, ibid. eod. 4*, quæ deinceps A. 1734 forma g longe auctior recuſa fuit; *Diſſ. de Joachimo Neſtore, Comitatus Rupinenſis reſtauratore, ibid. 1711, 4*; *Syntagma Juris Publici I. R. G. ibid. eod. 4*; quod præſtantiſſimum Opus, cui eſt inſerta *Diſſ. de Jure Imperii in Ducatum Parmenſem & Placentinum, Jenæ A. 1711* edita, auctius longe & emendatius A. 1738 tertium lucem vidit, & *Corpus Juris Publici I. R. G.* inſcriptum eſt; *Hiſtoriſche Nachricht von denen Vicariaten des Heil. Röm. Reichs, ibid. eod. 4*; *Kurtzer Bericht von Veränderung der Deutſchen Reichs, Jenæ, 1712, 4*; *Progr. inaugurale de Comitiis Palatinatus Saxonici, ibid. eod. 4*; *Diſſ. de voto Burggraviatus Stromberg, ibid. eod. 4*; *de Providentiæ divinæ, quiete in turbis*, in honorem *Ulrici Marbachii*, cum figuris æri inciſis, *ibid. eod. 4*; *Hiſtorie Raſtadtiſcher Friedens-Handlungen, benebſt zweyen Friedens-Projecten, und dem Friedens-Inſtrument, ibid. 1714, 4*; *Diſſ. ſiſtens Prodromum Hiſtoriæ Græfenthalenſis, ibid. 1715, 4*; *Syntagma Hiſtoriæ Germanicæ, a prima gentis origine ad annum usque 1716, ibid. 1716, 4*, quod elegantiſſimum Opus ſub hoc an-

te decennium titulo iterum prodiit: *Corpus Hiſtoriæ Germanicæ, a prima gentis origine ad annum usque 1730, ex genuinis Hiſtoriarum documentis, coævorum ſcriptorum monumentis, Diplomatibus, & ex Actis publicis, illuſtratum, cum variis obſervationibus & figuris æneis, adjecto Indice locupletiſſimo, & Opuſculis, ad Hiſtoriam Germanicam facientibus; præmiſſa eſt Chriſt. Gottl. Buderi Bibliotheca Scriptorum rerum Germanicarum, easdem univerſim illuſtrantium, Jenæ, 1730, fol.*, quod Opus bis quoque lingua Germanica in 4 comparuit; *Rerum Germanicarum Scriptores aliquot inſignes, qui geſta ſub Regibus & Imperatoribus Teutonicis literis mandata poſteritati reliquerunt, ex Bibliotheca Marquardi Freheri olim editi, nunc denuo recogniti, additis Scriptoribus ineditis cum Gloſſario, locis aliorum Autorum parallelis, Notis ac Indice rerum & verborum copioſis, Tomi III, Argentorati, 1717, fol.; Epiſtola de magno pacis fœderumque theatro*, quod moliebatur ipſe, *Jenæ, eod. 4; Hiſtoria Juris Romano-Juſtinianei, Græci, Germanici, Canonici, Feudalis, Criminalis & Publici, ibid. 1718, 4; Eræffnetes Hiſtoriſches und Politiſches Archiv, Pars I, ibid. 1718, 8*, quem libellum *tres* adhuc *Partes* ſunt ſecutæ; *Bibliotheca Librorum rariorum, Partes II, Jenæ, 1719, 4; Diſſ. facta Sereniſſimorum Ducum Brunſuicenſium heroica ſiſtens, ibid. 1720, 4; Diſſ. de Territorio clauſo civitatum imperialium, eod. 4; Hiſtoria Miſnenſis, quam Chronicon terræ Miſnenſis, & annales Vetero-Cellenſes, antehac nunquam edita, exhibent, ibid. 1720, 8; Ausführlicher Bericht von der Pfælziſchen Kirchen-Hiſtorie, in ſich faſſend die Religions-Veränderung, Gravamina, Receſſe, und Acta, Francof. 1721, 4; Diſſ. de Quinquertionibus eruditis, Jenæ, eod. 4; Diſſ. de Judiciis heroicis, ibid. 1722, 4; Juris Publici prudentia, ibid. eod. 8*, recuſa A. 1730 & 1738; *Ausführliche Hiſtorie der Religions-Beſchwerden zwiſchen den Rœmiſch-Catholiſchen und Evangeliſchen im Deutſchen Reich, Leipzig, 1722, 8; Grundmæſſige Unterſuchung von dem Kayſerl. Titul und Würde, wobey auch von der Czaariſchen Titulatur, und wasmaſſen von Ihro Czaariſchen Majeſtæt der Kayſerl. Titul geführet und prætendiret, gehandelt wird,*

1733,

1723, 4, ſine Autoris nomine; *Einleitung zur Deutſchen Reichs-Hiſtorie, Jenæ, 1724, 8,* Partibus duabus; *Diſſ. de Jure eccleſiæ circa religionem, ibid. 1724, 4; Kurtzer Begriff der Deutſchen Reichs-Hiſtorie, ibid. 1725, & 1731, 8, Progr. de Cognitione ſtatus publici a prudentia Juris Publici differente, ibid. eod. 4; Corpus Juris Publici Academicum, Jenæ, 1726, 8,* ter deinceps recuſum; *Formula ſucceſſionis Sereniſſimæ Domus Palatinæ, ibid. 1726, fol.; Kurtzer Begriff der Univerſal-Hiſtorie, ibid. 1726, & 1733, 8; Rerum Germanicarum Scriptores aliquot inſignes, collectore Jo. Piſtorio, Nidano, tribus Tomis in lucem producti, nunc denuo recogniti, adjectis Notis, & Indice rerum, perſonarum, ac locorum, copioſiſſimo, editione tertia emendatiori & locupletiori ad uſus publicos redacti, Ratisbonæ, 1726, fol.; Compendium Juris Feudalis, Jenæ, 1727, & 1737, 8; Schediaſma de Partu ſuppoſito, & cuſtodia corporis fœminarum illuſtrium, Jenæ, 1732, 4; Schediaſma de Succeſſione fœminea in regna & provincias Auſtriacas, Jenæ, 1733, 4; Kurtzer Entwurff der Einleitung zur Wiſſenſchafft der Staaten von Deutſchland, ibid. eod. 8; Diſſ. de Succeſſione ſecundogeniti præ primogenito in regna & principatus, ibid.; Deutlicher und gründlicher Diſcours vom Deutſchen Lehn-Recht über Georg Adam Struvens Syntagma Juris Feudalis, Bareuth, 1734, 4,* Prælectiones ſunt Academicæ, a nonnemine typis commiſſæ; *Bibliotheca Saxonica, Scriptores rerum Saxonicarum, Miſnenſium, Thuringicarum, & reliquarum provinciarum, exhibens, Halæ, 1736, 8; Corpus Juris gentium, ſive Jurisprudentia heroica, ex Juris naturæ & gentium argumentis petitum, & innumeris exemplis ex Actis publicis editis & ineditis, hiſtoriarumque monumentis omnis ævi, illuſtratum, Tomi IV, fol.;* quod Opus triginta annorum longe præſtantiſſimum aliquanto ante, quam e vita exceſſerat, perfecit Autor, & ipſe cygneam ſuam cantionem vocavit. Spes eſt, fore, ut propediem in lucem publicam edatur. Præter hæc ſcripta, ſequentes quoque Diſſertationes, a Reſpondentibus, quos vulgo dicunt, elaboratæ, *Struvii* præ ſe nomen ferunt: *Theſes variæ, Jenæ, 1705, Autore Jo. Chriſt. Dornio; Theſes ex Hiſtoria Pontificum, eodem anno,*

Au-

Autore Jo. Frieſen; de mortibus illuſtrium, eod. Autore Jo. Henr. Groſſen; de doctis Italiæ Naturaliſtis, eod. Autore Jo. Chriſt. Wendlero; de Synodo Francica, A. 742 ſub Carolomanno habita, 1708, Autore Diſenbachio; de Magorum, Meſſiam exoſculantium, nomine, patria, & ſtatu, 1709, Autore Jo. Frid. Hebenſtreit; de Miniſtriſſimis, 1712, Autore Jo. Chriſt. Schmidio; de Conſtantini M. Chriſtianiſmo politico, 1713, Autore J. C. Heſſe; de Officiis Imperii Saxonicis, eod. Autore Conr. Frid. Reinhard, quæ Diſſertatio poſtea peculiaris libri forma comparuit; *Diſſ. ſiſtens notitiam Sueviæ antiquæ, 1716, Autore Jo. Caſp. Brechenmachero; Vindiciæ Juris Imperatorii adverſus urbis Romæ Epiſcopos, ab ipſis Auguſtis factæ, 1717, Autore Chriſt. Gottlieb Budero*, digniſſimo jam *Struvii* ſucceſſore, qui hoc Opuſculum, adjecta Præfatione, *de Italia ipſis Pontificibus infeſta, Jenæ, 1719*, denuo edidit; *de Concurſu Statuum Imperii circa negotium pacis, 1718, Autore Jo. Gerardo Meuſchen; de Jure Landſaſſiatus in Thuringia, Autore Carolo Aug. Fabario*, poſtea Præſidis genero; *Hiſtoria Pincernarum Varila-Tautenburgicorum, Autore Jo. Chriſtoph. Friderici*, jam Antiſtite Tautenburgico; *de Dominio directo in alieno territorio, 1724, Autore Gottl. Frid. Hæſlich; de Præſcriptione jurisdictionis territorialis, 1729, Autore Dan. Zili.* Multum quoque in *Lexico hiſtorico univerſali*, a *Jo. Franc. Buddeo* divulgato, præſtitit *Struvius*, librosque complures Præfationibus ſuis ornavit, inter quas hæ merentur notari: *de illuſtribus Saxoniæ Cancellariis*, ad *Ackeri vitam Georgii Frantzkii, Jenæ, 1714, 8; de Fatis & ſcriptis Mallincrotianis*, ad *Bern. a Mallincrot librum de Archi-Cancellariis S. R. I.*; *de Advocatia majeſtatica*, ad *Mart. Mageri a Schœnberg Advocatiam armatam, Francof. 1719, fol.*; *de JCtis, qui Hiſtoriam cum Jurisprudentia conjunxerunt*, ad *Gottl. Slevogtii librum de Sepulturis Imperatorum & S. R. I. Electorum in Monaſteriis & templis, Jenæ, 1722, 8.* Oſtendunt hæc omnia præclarum ingenium & induſtriam in ſcribendis libris haud vulgarem *Struvii* noſtri, qui, ut vivus fuit Muſarum voluptas, ita defunctus etiam ſummus hujus ſeculi honor, ac verum decus, manebit.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Septembribus Anno MDCCXL.

Pars II.

CEREMONIES ET COUTUMES RELIGIEUSES DE tous les Peuples du Monde, &c.

hoc eſt,

CERIMONIÆ ET RITUS SACRI OMNIUM totius orbis gentium, repræſentati Figuris ſplendidis, in æs inciſis manu BERNARDI PICARDI. Acceſſerunt harum Figurarum explicatio hiſtorica, & Diſſertationes aliquot lectu dignæ. Tomus ſeptimus & ultimus.

Amſtelodami, ſumtibus Jo. Frid. Bernardi, 1737, fol. maj. Alph. 6 plag. 9, cum Tabb. æn. 27.

Abſolutis iis gentibus, quæ nomen Chriſto dedere, vel dediſſe dicuntur, nulla reſtabat præter *Muhammedicam*, cui ultimas partes aſſignavit Autor, ne aut Chriſtianis eam aggregaret, quod non licebat, aut dæmonum cultoribus adjungeret, quod nec ipſum vitio carere judicabat. Scriptores, quorum ductum in deſignandis *Muhammedicis* ſacris ſecutus eſt, optimi ſunt & fide digniſſimi, *Herbelotus* in *Bibliotheca orientali*, *Boulainvillierius* & *Gagnierius* in *Vitis Muhammedis*, & *G. Salius* in Diſſertatione ampliſſima, quam præſtantiſſimæ ſuæ *Alcorani* verſioni Anglicanæ, Londini A. 1734 editæ, præfixit. Ipſos Arabes conſulere vix potuit Autor, ignarus quippe linguæ Arabicæ. *Pocokii Specimen Hiſtoria Arabum* loco non uno,

ſed, ut videtur, ex fide aliorum, citatur. Quamvis enim res moresque Arabum vetuſtos curate, ſi alius quisquam, & diſtincte expoſuerit *Pocokius*, difficiliore tamen ſtilo laborat, & Arabica tanta copia infarcit, ut eo carere omnino potuerit deliciarum orientalium incurius. Neque etiam neceſſe fuit tantas devorare moleſtias, cum *Gagnierius* & *Salius* integros ferme *Pocokii* theſauros in horrea ſua contulerint. *Pagina* ergo *prima* ad cognoſcendam Arabum hiſtoriam manu quaſi nos ducit, cum non magis gentis originem, quam *Muhammedis* ortum & majores, continua ſerie deducat. Occaſionem adeo nactus, omnes Arabum antiquitates pandit, omnes caſtigat & explodit fabellas, Mileſiis non inferiores, quibus illi ſuos Semones ingenti faſtu, neque etiam ſine temporum errore, concelebrant. Introductio hæc in fronte pictam habet hiſtoriam *Lailat-alkadr*, ſeu noctis, qua in monte Hara *Muhammedes* Archangelum *Gabrielem* primo anno divini ſui muneris vidit & amplexatus eſt; uti ſequens *prima Diſſertatio pag. 33 Bey'at*, ſeu inaugurationem, exhibet æri inciſam. *Prima* vero illa *Diſſertatione* Arabis ſui Apoſtoli vitam recenſet, criticisque ſuis animadverſionibus pro more notat, ne idem, quod ſcribæ, egiſſe ſibi aliisque videretur, qui præſcripta aliorum verba ſingula anxie exprimunt. Secundum annorum ſeriem exponere voluit quidem omnia; at annum Hegjræ tertium, quartum, & quintum, nominare *pag.* 44 neglexit, celerique greſſu a ſecundo ad ſextum tranſilit, quod ignaros temporum illorum lectores fallere poteſt, ut, maxima prælia ſolo ſecundo anno accidiſſe, tribus reliquis *Muhammedem* inerti deſidia turpique veterno torpuiſſe, credant. *Pag.* 41, in deſcribenda *Mesra*, ſeu itinere nocturno, quo cœlum luſtraſſe anno primo Hegjræ fingitur *Muhammedes*, jumenti, quod *Borak* dicitur, colores ac figuram deſcripſit, ſed minori longe elegantia, quam expreſſam hujus rei figuram in Codice quodam Regiæ Dresdenſis Bibliothecæ videmus. Codex iſte, qui virorum illuſtrium ac Ottomannidarum Sultanorum effigies continet, vel ſolus illos refellet, qui, Turcas omne picturarum genus de-

deteſtari, perhibent. Cum vero Autor noſter e *Gagnierii* fontibus rivulos ſuos derivarit, erunt nonnulla, quæ, pace doctiſſimi Viri Oxonienſis, modeſte ac citra omnem illudendi aut rixandi libidinem notabimus, quo appareat, non poſſe ſemper tuto ac firmo pede inhæreri dictis eruditiſſimorum hominum in iis rebus, quæ, cum maxima ex parte nondum detectæ ſint & recluſæ, non paucorum labores, non unius ætatis ſtudium, ſed indefeſſam aliquot Seculorum & multorum hominum induſtriam, requirunt. Gallicam quidem vitam *Muhammedis* ad manus non habemus; at ſufficiet nobis ea, quam ex Arabico *Abu'lfedæ* in Latinum ſermonem translatam, & egregio ſuo Commentario illuſtratam, dedit Vir Clariſſimus. Nec invita certe Minerva conjicimus, nil fere amplius in Gallico libro legi, quam quæ in majore Opere Arabice aut Latine ſcripta, a rudioribus legi non poterant; adjectis iis prolegomenis, quæ promitti paſſim in *Abu'lfeda* videas, ſed deſiderari doleas. *Pag.* 44 itaque Gallice verba *Muhammedis* eodem modo exprimit Autor noſter, quo Cl. *Gagnierius pag.* 77 *Abu'lfedam* ſic Latine reddidit: *Victoriam reportavi favente Euro, ſed flante Zephyro* (ſeu vento occidentali) *ſuccubui.* Senſum claudiare altero pede, nec ſatis congruere menti *Muhammedis*, quis non videt? Quæ in animo habuerit, cum illa verteret, Vir Clariſſimus, dicere non habemus. Certum eſt, ſic eſſe vertenda: *Vici Euro favente, & flante Zephyro Ad* (gens impia, quam omnes *Corani* paginæ loquuntur,) *periit.* Neque etiam aliter potuit doctiſſimus *Salius*, quem bonis literis immaturo fato ereptum lugemus, *pag.* 343 *Cor. not. i*, ubi *Abu'lfedæ pag.* 77 verum verſionis *Gagnieriana*e errorem tangere per modeſtiam dubitavit. Ita autem ille vertit: *I have obtaind ſucceſſ by means of the eaſtwind, and Ad periſhd by the weſtwind.* Porro *pag.* 57 hiſtoriam in mente habuit Autor, ubi in *Muhammedis* exequiis verſatur, quam *pag.* 140 *Abu'lfedæ not. c. Gagnierius* ex *Anwar* ita refert: *In authenticis traditionibus habetur*, Alim, *c. D. m. dum corpus ejus* (Muhammedis) *ablueret, exclamaſſe:* (O Propheta) *cer-*

te penis tuus cœlum verſus erectus eſt. Autor noſter, quem pudor & verecundia prohibebant, quo minus orgya illa Eleuſina evulgaret, tam inſigne factum, quod præteriri fas non erat, tantis involvit tenebris, ut, qui antea non norit, mentem ipſius nunquam perſpiciat. Tentanda ſcilicet erant omnia, ſubeundus ignis & aqua, ne caſtæ aures Muſarum Gallicarum, quibus litabat, offenderentur. Verum, tanta emetiri pericula, profecto neceſſe non fuiſſet, ſi Arabica Autor intellexiſſet. Vertatur: *Habetur - - - - Alim - - - - inclamatum fuiſſe* (vocem audiviſſe cœlo delapſam, quæ diceret,): *tolle* (o Ali) faciem tuam in cœlum. Verbum paſſivum نودي, quod pro activo habuit, Viro Clariſſ. impoſuit; ut in intrudenda exclamatione, *O Mohammed*, & explicanda voce طرفك, errorem neceſſario traxerit. Eant tandem Arabiſmi oſores, pronuntient eo nomine has literas inutiles, contemnendas, indignas liberali otio; quod peſte inficiant puras mentes, morumque ſanctimoniam labe polluant non eluenda. Dicant amplius, tot ſuppetere Arabum libros editos, verſos, explicitos, quot cognoſcendis illorum rebus geſtis, tenendis eruditorum vitis ac ſcriptis, judicandis moribus, perſpiciendæ ſacratiori eorum diſciplinæ, excutiendis juribus, enarrandis Eccleſiæ fatis, ſcrutandis nummis, detergendis vetuſtis marmoribus, extricandis contortæ ſcripturæ ductibus, abunde ſufficiant. *Secunda Diſſertatio pag. 64* docet, quæ fuerint *Islamiſmi* incunabula, quibusque cauſis, quibus artibus, qua fraude, qua vi, ad tantum robur ſuccreverit. *Pag. 81* legitur *Adriani Relandi* Præfatio, qua libros ſuos *de Religione Mohammedica* ornavit, & opiniones iniquas confutavit, quibus infecti plures, de Islamiſmo male ſenſerunt. Sequitur *pag. 102 Diſſertatio* de Corano, e *Salis Diſſert. Cap. 3* potiſſimum. *Pag. 117* habetur Confeſſio fidei *Muhammedicæ* e MSto quondam *H. Sikii*, Hiſpanice, ſed characterе Arabico, exarato. *Pag. 125* comparet *Liber primus Relandinus de Relig. Muhammedis*, & *pag. 148 ſecundus*.

dus. Illum *Cathechiſmum Muhammedicum*, hunc *Illuſtrationes Cathechiſmi (Eclairciſſemens)*, nominare, Autori placuit. Mirabamur, librum vulgarem, qui in omnibus forulis proſtat, omnium verſatur manibus, multisque eget ſupplendis, tam pretioſo Operi inſertum fuiſſe, quod ipſo ſtatim obtutu magna quæquo, præclara, ac perfecta, pollicetur. Mirabamur etiam, doctiſſimi *Salii* Diſſertationem (*Preliminary Diſcourſe*), Autore ſuo non indignam, qua verſionem Corani Anglicanam, raram non minus ac incomparabilem, ceu coruſcante quadam gemma diſtinxit, integram verſam & translatam huc non fuiſſe, ſuppletis iis paucis e *Relándo*, quæ Anglo deeſſe videbantur. Majorem, putamus, laudem gratiamque Lectorum ſic demereri, & ampliore quoque commodo beare, doctos potuiſſet. Sed aliud ſuberat, quod alia Noſtro conſilia inſpirabat. Interpres *D*.... non verſionem adornarat, ſed paraphraſin; multis admiſſis, quæ, licet non ſacra *Muhammedica* illuſtrent, vel rem e longinquo tangant, lectionem tamen non mediocrem ſcilicet pandunt, & doctrinarum ampla referant promtuaria. Altero præſertim illo libro, quo diſcutiuntur, quæ per injuriam *Muhammedanis* noſtri majores tribuunt, non *Relandum* loqui deprehendas, ſed Interpretem ſæpius ita dicere: *Mr. Reland le nie; Mr. Reland pretend.* Neque vero Latina ſemper recte cepiſſe cenſendus eſt. Nec eleganti illa ſuavique dialecto, qua Noſter utitur, ſed incondita ſua, aſperiore, ac recens inventa, quandoque dictione effecit, ut Noſtro e Tholoſana quadam cellula aut cathedra Narbonenſi prodiiſſe videretur. Affectat tandem Poetam, &, quavis arrepta occaſione, Muſas ſibi propitias inſinuat. Quorſum ergo tanta barbaries afferenda, tot inutilibus & ſuperfluis excurſionibus oneranda libri moles, tot nævis, nec iis momenti nullius, pulchrum corpus dehoneſtandum fuerat? Criſin exercere ſcilicet, hominumque vitiis inſultare, Autori in maxima laudis parte ducebatur. Hinc quærenda laurea, hinc ſtringendi dentes, hinc acuenda tela, quibus infeſtus ac inviſus hoſtis

confodatur. *Pag. 121* Dissertatio nostri Autoris e *Salii Cap. 5* legitur de Moslemorum quibusdam legibus, quæ *Corani* sanctis innituntur. *Pag. 246* cerimonias eorundem exponit, quæ, vel in vulgari vita, vel in aulico *Soldani* splendore, obtinent, ex itinerariis recentioribus, *Ricauto*, *Bespierio*, *Chardinio*, *Thevenoto*, *la Roque*, Com. *Marsiglii Statu militari Ottomannico*, *Bernierio*, aliis. *Pag. 269* de præcipuis sectis, quæ recens nato *Islamismo* obortæ sunt, e *Salii Cap. 8*, & de iis postea differit, quæ hodienum inter Turcas vigent. Hæc habuit, quæ de *Muhammedanorum* institutis exponeret. Supplementa in omnia, quæ præcesserunt, *Voluminia* nonnullas lacunas explent, & male dicta corrigunt. *Sabæos* omissos fuisse, in memoriam venit Autori; hinc eos primo statim loco *pag. 1* describit. Judæorum in sacris originem *Talid*, seu cooperiendi capitis in sacris, a Romanis repetit, flagellandi & confitendi modum docet, pauca quædam affert de festo Purim, convicia, quibus Judæi onerantur, præcipua diluit verbis Rabbini inter suos facile principis, *Menasse ben Israel*, in *Defensione Judæorum*, inserta Diario, *Bibliotheque raisonnée*, *Tom. XII pag. 176 seq.* & *pag. 439*. In *Catholicorum* moribus notat, quædam in coronandis Pontificibus obtinuisse Seculo XII, a *Mabillonio* descripta *Tom. II Musei Italici*, quæ nostra ætas ignorat. Verba impia, quæ die natali Christi Romæ cantantur: *Sancta Dei genetrix, quæ concepisti per aurem Dominum nostrum*, damnata jam octavo abhinc Seculo, & emovenda, censet; nec minus illa profana, quæ in laudes S. *Josephi* in libro quodam Gallico: *les saints devoirs de l'ame devote*, Parisiis A. 1627 cum approbatione Facultatis Theologicæ edito, blasphema & indigna divina majestate leguntur. Non addidit Autor, unde illa desumserit. Sed, si *Historiam Josephi, fabri lignarii*, Arabice e Codice MSto Regiæ Parisiensis editam, versam, & illustratam a *G. Wallino* Lipsiæ A. 1722, *pag. 10 n. b.* conferamus, eadem verba, easdem stricturas, deprehendemus. Ad Græcorum penitiorem notitiam nonnulla faciunt, quæ *pag. 17* leguntur. E libro: *Nouveaux Memoires de Russie*, Parisiis A. 1725 edito,

pag.

Digitized by Google

pag. 234 excerptus eſt ritus novæ apud Ruſſos devotæ ſacro habitu veſtiendæ. Quæ *Tomo VI* libri, *Memoires des Miſſions du Levant*, leguntur de *Druſis*, nominisque illius origine, hic eadem ſunt repetita. Noſtram ſi liceat addere ſententiam, optime putamus deduci poſſe vocem a a *Derwish*, quod pauperem Turcico idiomate notat, &, ſi vocalibus careat, *Druſch* legi commode poteſt. Sunt tamen quædam in illa relatione mutanda. *Bomrillah*, aut *Bomrillah Elhazem*, non fuerat dicendum, quod nomen legislatoris illius gentis Ægyptii, ſed *Elhazem*, niſi potius *Elhakem bomrillah*. Neque etiam intelligimus, quid ſit *Tukama*, niſi *Vlama* (prudentes, ſapientes) corrigamus. Sententiam ſuam de *Abrahamitis* mutaſſe nonnihil in iis *Supplementis* videtur, quos accedere *Sabaïs* putat; additque ex *Hydii* libro *de Rel. Perſar. pag. 555* quædam de *Schamſiis*, ſeu ſolaribus. *Pag. 20* comparent, quæ de Anglicana Eccleſia, *Quakeris*, &c. dicenda reſtabant. Neque etiam negliguntur *pag. 30*, quæ ad Judæorum Orientalium res ſpectabant. Hæc eſt facies Operis præſtantiſſimi, quod, cultu ſplendidiore veſtitum, in admirationem rapit ſpectatores, quod pulcherrimis figuris vagabundos reficit oculos, quod fallere plebis otia, quod doctorum ſitibundas mentes cognitione digniſſimarum rerum adimplere, poſſit.

D. JOACHIMI LANGII, ORDINIS THEOL. in Academ. Frideric. Senioris, & Seminarii Theolog. Directoris, Gloria Chriſti & Chriſtianiſmi Apocalyptico-Prophetica, nec non Anti-Sociniana & Anti-Judaica, exhibens. Tomo priore Commentarium Apocalypticum in clavem propheticam omnium vaticiniorum, quæ cum typis in Vet. Teſt. ad myſterium ultimorum temporum pertinent; Tomo poſteriore primum Commentationem elencticam in Cathechęſin Socinianorum Racoviam, deinde in R. Iſaaci חזוק אמונה. *Accedit Appendix de gratia Dei univerſali.*

Tomi II.

Rur-

Amſtelodami & Lipſiæ, in officina Rombergiana, 1740, fol. Alph. 16.

Pro ſua laborandi aſſiduitate præſtitit S. Rev. Theologus Halenſis, quod in *ultimo*, ſeu in prophetico, Operis ſui Biblici *Tomo* promiſerat. Exhibuit enim Volumen, quod non minus præſtantia, quam mole, ſe commendat, & ipſa inſcriptione, quam a *Gloria Chriſti & Chriſtianiſmi* habet, eſt venerabile. Notabilis in eo ſtatim eſt compellatio dedicatoria ad publicos & bene meritos verbi divini miniſtros, nec non ſcholarum Rectores & collegas reliquos illos, quos Autor per eccleſiam evangelicam magno numero diſperſos, decurſu annorum quatuor & quadraginta auditores, partim etiam lectores, habuit. Et hos is ita compellat, ut tenerrimo amoris affectu de inſtitutione ſua commonefactos, ad πολυκαρποφορίαν in muneribus ſuis præſtandam quam humaniſſime excitet. Præfatio Operis œconomiam ita tradit, ut recenſionis operam nobis reddiderit faciliorem. Iſtius initia ſi hic ipſius Autoris verbis exhibeantur, lectoribus haud id erit ingratum, utpote inde judicaturis, quid ipſis ſit expectandum. *Septuagenario mihi*, inquit S. Rev. Autor, *quæ Dei eſt gratia, ea obtigit ſortis benignitas, ut, conſummato Opere Biblico, animi ac corporis viribus ſatis adhuc integris, Volumen hoc Latinum, pro voto meo & multorum expectatione, ſubjunctum exhibere poſſim. Corporis quidem valetudo, jam inde a prima juventute inter labores haud exiguos nunquam antea interrupta, cum in Opere hoc verſarer medio, ex improviſo in tantum incidit diſcrimen, ut Medici noſtri, multo uſu experientiſſimi, vitæ meæ ſpem abjicerent. Ego vero non item: non, quod mortem extimeſcebam; ſed quod non credebam, vitæ meæ dominum permiſſurum eſſe, ut, quod pro nominis ejus gloria inchoatum deductumque, & ex parte jam prelo ſubjectum erat, Opus deſertum ac imperfectum relinquerem, veritatis ac nominis mei oſoribus, quos mihi ejus confeſſio peperit, triumpho aliquo ſic parato. Creditum, factum. Cum enim animi vires retinuiſſem integras, iſtæ corporis proſtratæ breviori tempore, præ-*

præter omnium expectationem, ita mihi reſtitutæ ſunt, ut, eodem plane vigore ac robore, in quo me morbus invaſerat, recollecto, Operi conſummando mentem ac calamum potuerim rurſus adhibere, labore ſatis arduo a primo mane in ſeram usque noctem continuato, partibus etiam Academici muneris ordinariis non neglectis, nec iſto caritatis officio, quod commercium cum amicis epiſtolicum requirit, intermiſſo. Quid? quod in divini nominis gloriam reticere non poſſim, e libris meis, quos pluſculos edidi, eſſe nullum, quem cum tanta animi excitatione, & tanta fidei plerophoria, & inde enata elaborationis facilitate, unquam confecerim, quam quæ mihi in hoc ipſo a Deo conceſſa eſt. Et, cum ipſe ſtilus animi characteres, ſcriptore etiam ne cogitante quidem, ſibi impreſſos exhibere ſoleat, non dubito, Lectores meos in nativo ſermonis mei haud frigidi fluxu ac tenore illos eſſe deprehenſuros. Quod Vir Venerandus de ſermone ſuo judicat, ita omnino ſeſe habet; immo, præter excitati animi vigorem, is etiam luculenta ſenſus facilitate, & ſtili nitore ac elegantia, more ipſi ſolito, ſe non parum reddit commendabilem. *Tomi prioris Pars prior* continet *Commentarium Apocalypticum*, cum Germanico partim convenientem, partim ab eo discrepantem; convenientem in eodem rerum digeſtarum & ex hieroglyphicis integumentis evolutarum ſyſtemate; discrepantem vero in eo, quod methodum habet magis demonſtrativam, nec non in eo, quod *Syſtema Vitringianum* ſub accuratius examen vocat, & evincit, illud fundamento carere, in quantum Autor Celeberrimus in eo hieroglyphicam Eccleſiæ Chriſtianæ & imperiorum hiſtoriam quæſivit. Non diſſimulat vero, ipſum optima & veriſſima quæque tradidiſſe de primario libri hujus prophetici argumento, relato ad eventus eccleſiæ adhuc futuros, hoc eſt, ad Babylonis myſticæ & regni antichriſtiani deſtructionem, regni vero Chriſti inter gentes reliquas, cum Judaica ad Chriſtum convertendas, dilatationem florentiſſimam. Commentario præmittitur *Protheoria trium Sectionum*, quarum *prima* eſt *hiſtorica* de ipſa Apocalypſi, *ſecunda ſyſtematica*, genuinum iſtius

ſyſtema exhibens, & quidem in ordine axiomatum & theorematum, concluſionibus & poriſmatibus ſuis inſtructorum; *tertia analytica*, ſiſtens partitionem libri ſecundum viſa 12 primaria, iisque ſubordinata viſa alia cum inſertis ſermonibus declarativis. Labore apocalyptico defunctus S. Rev. Autor, acceſſit ad propheticum, &, ſyſtemate apocalyptico in *clavem hermenevticam* Pſalmorum & Prophetarum, partim etiam typorum, tam hiſtoricorum, quam cerimonialium, converſo, ea ita utitur, ut, quod in illis abſtruſum eſt, operamque interpretum ſucceſſu parum felici admodum exercuit, ad ejus iſagogen inde erutam explanet. Idem quidem fuit inſtitutum ipſius in Commentariis Germanicis, ſed modo plane diſpari. Cum enim in his, materiis iſtis, quæ ad ultimorum temporum myſterium apocalypticum pertinent, plurimæ aliæ diverſi plane argumenti ſint interjectæ; iis plane prætermiſſis, hic tantum iſtæ in cohærente nexu ita exhibentur, ut cuivis loco prophetico præmiſſo ſtatim illuſtratio apocalyptica ſubjungatur. Quo tractandi modo apud lectores ſuos confidit ſe eſſe impetraturum, ut ad faciliorem plenioremque convictionem adducantur. Cum vero liber *Jeſaiæ* diviniſſimus non mole ſolum, ſed rerum quoque, ad ultima tempora pertinentium, ſublimitate ac ubertate, reliquos antecellat, in iſtis ad clavem apocalypticam interpretandis præcipue elaboratum eſt. Et hoc ipſum negotium Autori noſtro etiam impoſuit vaſtum Commentariorum opus, quod *Campegius Vitringa* in *Jeſaiam* evulgavit. In hoc enim Autor noſter ex una parte iſtius eruditionem ſummam merito magni facit, & ſibi gratulatur, quod ipſum in materiis ad myſterium ultimorum temporum pertinentibus plane habet ὁμόψηφον; ex altera tamen parte non approbavit interpretationem illam, quam ipſi ſyſtematis ejus apocalyptici defectus ſubminiſtrarunt. Hinc enim ille exiſtimat duplicem enatam eſſe aberrationem: unam in eo, quod ratiocinia non pauca, quæ ad tempora adhuc futura referenda erant, *Vitringa* ad dynaſtiam Maccabæicam, & quidem ſenſu proprio ſimul in myſticum converſo, & hoc demum

demum ad futura relato; alteram in eo, quod, quæ de gente Judaica ad Chriſtum ultimis temporibus convertenda, & a reliquis in quolibet textu diſtincta, dicta ſunt, remittat ad eccleſiam Chriſtianam temporum jam dudum præteritorum, ſed ita, ut, hypotheſibus ſuis ſuæque interpretationi ipſe diffiſus, plerumque ipſe ad ultima & adhuc futura ſe convertere ſit coactus. Hæc eſt *σκιαγραφία Tomi prioris*, ita ſane comparati, ut ſatis ſuperque oſtendat, Autorem, in rebus apocalypticis & propheticis verſatiſſimum, non alienis, ſed ſuismet, uſum eſſe oculis, quos quod ipſi jam inde ab annis quinquaginta attenta meditatio, frequentiori lectioni juncta, aperuerit, Deo acceptum refert. Et, quamvis rerum propheticarum, ad ultima tempora referendarum, cognitionem ſolidam habeat pro maxime ardua, non tamen diſſimulat, eam, comparatione cum illis, quæ ad ſalutis fundamentum & ordinem pertinent, facta, eſſe *problematicam*, ſeu ita comparatam, ut, iſtis ſalvis, diſſenſus interpretum una cum erroribus hermenevticis nullum ſalutis periculum afferat, ideoque nemini vitio ſit vertendus. Uſum vero juſtæ dijudicationis eſſe inſignem & multiplicem, non ſolum dogmaticum & hermenevticum, ſed etiam antiſcepticum & paracleticum, in luculenta meliorum temporum ſpe poſitum, manifeſtum eſſe exiſtimat; *dogmaticum* quidem in doctrinis de rebus noviſſimis ſecundum clavem apocalypticam convenientiore ordine digerendis; *hermenevticum* in locis vel ſexcentis, immo integris Pſalmis & Prophetarum Capitibus, quæ alias ſint maneantque *ἀνεξερεύνητα*, & difficultate ſua non paucos ab ipſa lectione abſtinere ſoleant; *antiſcepticum* vero ad os Scripturæ ſacræ contemtoribus obſtruendum, utpote cauſantibus, Prophetas una cum Apocalypſi plurimis in locis nihil niſi ænigmata inſolubilia continere. Huc accedit uſus *Anti-Judaicus* & *Anti-Sociniamus*, qui, utroque uſu, & dogmatico, & hermenevtico, quam uberrime illuſtrato, gloriam Chriſti, ratione perſonæ & officii ejus ex iſtis obſcuriorum locorum involucris productam, in meridiana luce radiantem exhibet, tot pro divi-

na ejus natura argumentis in aciem productis, ut ipsorum numerus apud imperitos fidem superet, peritioribus autem Evangelicam fidei suæ hypostasin egregie confirmet.

Ad *Tomum* Operis hujus *posteriorem* quod attinet, is *prioris* applicationem exhibet, eamque dogmaticam & elenchticam, nec non hermenevticam. Nam *Parte* ejus *prima Catbechesis Socinianorum Racoviana* sexcentarum quæstionum ita exhibetur, ut singulis justus elenchus subjungatur. Et hic sane ita se habet, ut manifestum sit, S. Rev. Autorem in studio elenchtico esse exercitatissimum, & hic evidentiam certare cum ἀκριβείᾳ, & utramque lectorem non sine convictione in curatiore attentione detinere. Hanc vero ut cum ista is obtineret, elencho præmisit *Protheoriam* & tractationem dogmaticam, eique subjunxit *Compellationem epistolicam ad Socinianos*. *Protheoriæ* constat *quatuor Sectionibus*; quarum *prima* exhibet regulas hermenevticas Anti-Socinianas, numero decem, liquidissimæ evidentiæ; *secunda* axiomata dogmatica undecim; *tertia* axiomata elenchtica octo; *quarta* analysin tractationis dogmaticæ, constantem *Subsectionibus sex*, quarum agit *prima* de illis Vet. Test. sedibus, e quibus constat, Christo nomen *Jehova* plus millies, & nomen *Deus* vel trecenties, utrumque summa cum emphasi ex adjunctis divinis attributis, nec non operibus ac cultu, tribui; *secunda* de locis Nov. Test. pro vera Christi divinitate in *septem classes* distributis; quarum agit *prima* de locis quingentis circiter, in quibus Christus vocatur ὁ Κύριος, *Dominus*, eadem emphasi, qua is in Vet. Test. *Jehova* appellatur, voce hac inde desumta; *secunda* de locis triginta circiter, ubi Christus in eadem cum Vet. Test. harmonia, eademque emphasi, *Deus* vocatur; *tertia* de locis centum, in quibus Christus *Filius Dei* dicitur, & quidem ea cum emphasi, quæ veram & æternam ejus divinitatem evincit; *quarta* de locis, in quibus Christo tribuitur *existentia ante Mariam* & ante *mundum conditum*; *quinta* & *sexta* de illis locis, in quibus eidem *attributa* mere divina una cum *cultu* adscribuntur; *septima* de illis, in qui-

quibus Chriſto *opera* mere divina tribuuntur, relata ad triplex ejus officium, ſacerdotale, propheticum, & regium. Succedit tractatio *de perſona Spiritus S.* divina, nec non de myſterio S. Trinitatis, præcipue e Vet. Teſt. demonſtrato, & inde etiam in Nov. Teſt. repetito & declarato, una cum *Epimetro* de eodem e libris *Philonis Judæi.* Hæc tractationi elenchticæ præmittuntur. Iſta vero inter alia detegit, multa in Syſtemate Sociniano nequaquam probanda, uti ſunt: 1) Librorum Vet. Teſt. neglectus tantus, ut propemodum ad ipſum contemtum ſit progreſſus, & cum rerum in illis contentarum ignorantia ſupina conjunctus; 2) locorum in Nov. Teſt. tortura violenta, cum manifeſta legum logicarum & hermenevticarum violatione commiſſa; 3) complexus errorum graviſſimorum circa ſalutis autorem, fundamentum, media, ordinem, & conſummationem, per omnes ac ſingulos doctrinæ Chriſtianæ articulos ita diffuſus, ut earum nullus ſalvus ſit relictus; 4) myſteriorum fidei abnegatio ea, qua e Scriptura ſacra nihil admittitur, quod rationem humanam in ægritudine ſibi relicta ſuperat; 5) hinc enatus naturaliſmus theoretico-practicus, ſuperficiario Chriſtianiſmi, ſeu religionis Chriſtianæ, tectorio incruſtatus; 6) irrationaliſmus, naturaliſmo, ſi ita loqui licet, ita junctus, ut ſyſtema univerſum non ſolum reddat ἄγραφον & ἀντίγραφον, ſed etiam ἄλογον: quod affectato rationis magiſterio ipſum ejus miniſterium amiſerit, ideo in ſcopas diſſolutas & arenam ſine calce converſum; 7) ea ſyſtematis Sociniani inde reſultans forma, quæ Chriſtiani nominis profeſſione ſit indigna; 8) ea ſyntagmatis Cathechetici conſtitutio, quæ contra genuinam inſtitutionis cathecheticæ formam pro ſcripturaria demonſtratione in animoſa impugnatione & tentata deſtructione conſiſtat. Hæc de *Tractatione elenchtica*, ejusque *Protheoria*, eidem præmiſſa. Conſideratione etiam digna eſt Elencho ſubjuncta *Compellatio epiſtolica ad Socinianos*, inprimis ad *Samuelem Crellium*, iſtorum omnium hodie coryphæum inter Batavos, ætate octogenarium, virum e ſcri-

ptis notiſſimum, & adhuc ſuperſtitem. Cum quo quandoquidem Autor noſter, uti ipſe refert, jam ante annos duos & quadraginta in itinere aliquo coram cognito, diſputationem inſtituit privatam; is ab ipſo nunc publice fuit compellatus, Epiſtola iſta etiam ſeorſim impreſſa, eique transmiſſa. An ei quid reſponſurus ſit vel ipſe, vel alius ejus ſectæ, dies docebit. Pergimus ad *poſteriorem Tomi poſterioris Partem Antijudaicam*, ſed paulo brevius recenſendam. Tractationi elenchticæ itidem præmittitur *Protheoria* de veritate rerum Chriſtianarum, & ipſius religionis veritate hiſtorica & dogmatica: ubi poſt demonſtratum ſuppoſitum de veritate & integritate librorum Nov. Teſt. exhibet *Sectio prior* veritatem rerum Chriſtianarum hiſtoricam: 1) per teſtimonia, primum ipſorum Judæorum, deinde extraneorum; 2) per teſtimonia hiſtoricæ veritatis domeſtica, ipſi hiſtoriæ inſita. *Sectio poſterior* quatuor conſtat *Subſectionibus*, quarum ſiſtit *prima* harmoniam promiſſionum Vet. Teſt. & impletionis Nov. Teſt. de perſona & officio *Meſſiæ*, nec non de ſtatu exinanitionis & exaltationis ejus; *ſecunda* harmoniam typicam & antitypicam Vet. & Nov. Teſtamenti; *tertia* harmoniam utriusque Teſtamenti dogmaticam, moralem, & propheticam; *quarta* reliqua criteria, quibus veritas religionis Chriſtianæ coruſcat, cum epimetro de ſtatu gentis & eccleſiæ Judaicæ antichriſtiano & exulcerato, in ipſorum diuturno exilio. His præmiſſis, ſequitur refutatio libri Judaici חזוק אמונה *R. Iſaaci*, ita inſtituta, ut, quod in elencho virorum clariſſimorum, ſpeciatim *Guſſetii* & *Müllerі*, pro Autoris noſtri conſideratione deeſſe viſum eſt, ab ipſo ſit ſuppletum, præcipue in locis Vet. Teſt., quæ Judæi non ſine rationibus pro adhuc implendis habent, & Chriſtianis opponunt, etſi cum ingenti errore circa adventum & perſonam ac officium Meſſiæ. Subjungitur Theologiæ Antijudaicæ Epimetrum de Judæorum convictione, qua methodo & quibus gradibus illa ſit cum fructu tentanda. Hæc de œconomia totius Voluminis, ita, quod confidimus, ſe habente, ut Lectoribus,

Digitized by Google

bus, ob materiarum ſublimitatem & tractationis ἀκρίβειαν, lectionis & conſiderationis deſiderium ſit inſinuatura. Reſtat recenſio *Appendicis* uberioris de doctrina itidem graviſſima, hoc eſt, de *Gratia Dei univerſali*, in univerſali Chriſti redemtione & merito fundata. In peculiari ejus Præfatione Autor Vener. poſt mentionem tractationis Germanicæ, diverſis ſcriptis, ipſo Sereniſſimi Regis Boruſſiæ juſſu, adornatæ, commemorat, iisdem oppoſitam eſſe a diverſis Autoribus ἀντιλογίαν, primum in Palatinatu, deinde in Belgio, & tandem etiam in Helvetia: ut neget, ſe cum illis diſceptationis ferram eſſe reciprocaturum, ſed, iſtis miſſis, tantum dicturum, quod res eſt ipſa, & quidem quam placidiſſime, caritatis officio a veritatis ſtudio non ſejuncto. Cum vero tractatio Germanica pro deſiderio Sereniſſimi Regis tantum fuerit generalior; nunc exhibetur ſpecialior, ad ſingulos quinque articulos, olim inter Remonſtrantes & Contraremonſtrantes, & adhuc hodie inter hos & nos Evangelico-Lutheranos, controverſos, relata. Ad quas controverſias etſi exigendum fuerit hoc inſtitutum; re tamen ipſa dogmaticum potius eſt & hermenevticum, quam elenchticum. Cum Autor methodo tractandi demonſtrativæ, quam ſanior Logica ſubminiſtrat, ſit aſſuetus, etiam huic tractationi præmiſit ejusdem formæ *Protheoriam*, quæ, poſt axiomata generaliora, *quinque* continet *Sectiones*, ita concinnatas, ut ex iis univerſæ doctrinæ, inter diverſas partes controverſæ, dijudicatio ſit quam facillima & expedita; quæ vero hic in compendio non facile poteſt exhiberi. Sufficiat hic *Sectionis quintæ*, quæ ſynopſin totius Appendicis continet, recenſio. *Pars prior* eſt dogmatica, quæ exhibet *Sectione prima* Remonſtrantium doctrinam de quinque controverſis articulis; *ſecunda* doctrinam Contraremonſtrantium de iisdem; *tertia* doctrinam de illis ipſis Eccleſiæ Evangelico-Lutheranæ, iſti Remonſtrantium conformem. *Pars poſterior* eſt hermenevtica, quæ *Sectione prima* per quinque membra exhibet vindicias locorum & argumentorum, quæ pro abſoluto electionis & reprobationis decreto urgeri ſolent; *ſecunda*

in

in duobus membris habet vindicias locorum de gratia vocante & convertente ; *tertia* continet in duobus membris vindicias locorum de gratia conſervante, & fidelium perſeverantia non abſoluta. Tandem accedit *Epimetrum duplex ; prius* inſcripto Celeb. Theologi Reformatæ Eccleſiæ, quo is ſyſtematis abſoluti decreti difficultates ſub ſchemate perſonæ graviter ſuper ea tentatæ & afflictæ proponit ; *poſterius* de *Formula Conſenſus Helvetica*, & de differentia univerſaliſmi hypothetici & categorici. Ceterum Autor laborioſiſſimus, ab amicis rogatus, ut Opus Biblicum ſeptem Voluminum, ſub titulo *Bibliſches Licht und Recht* editum, adhibita methodo parenthetica & paraphraſtica, in compendium unius Voluminis miſſum, in uſum familiarum domeſticum concinnet, ſpem quidem ejusdem fecit, promittere vero iſtud pro ætatis provectioris ratione noluit. Id quod ut eidem confiecre liceat, haud pauci procul dubio exoptabunt; quemadmodum iidem grato agnoſcent animo, quod haud ita pridem vitam Theologi de univerſa Eccleſia Evangelica longe meritiſſimi, D. *Philippi Jacobi Speneri*, olim ab Illuſtri Barone *a Canſtein* editam, & *Tomo Conſiliorum Speneri ultimo* præmiſſam, rogatus notis ſuis uberioribus inſtructam edere, eique vitam ipſius *Canſteinii*, lectu itidem digniſſimam, ſubjungere, non detrectavit.

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ ET Librorum, quibus innititur, contra Atheos, Polytheos, Idololatras, Mahomedanos, & Judæos, demonſtrata per FR. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI, Ordinis Prædicatorum in Bononienſi Univerſitate Controverſiarum fidei Profeſſorem, nunc S. R. E. Cardinalem Tomus ſecundus, continens Libros veteris Legis in generali.

Romæ, ex typographia Rochi Bernabò, 1735, 4. Alph. 1 plag. 15.

Signum veræ religionis limpideque profluentis in eo conſiſtit luculentum, ſi ipſa poſſit clare proponi diſſentientibus

tientibus ſecundum fontes illos primos, e quibus emanavit. Huc accedere ſolet id momenti, ut convinci velimus diſſentientes, haud rapi autoritate humana. Effectus vero gratiæ divinæ per fidem & inhabitationem Spiritus ſancti ita animos in agnita retinet veritate, ut difficulter ipſi vacillent. Laudandus itaque eſt illorum conatus, qui veritatem religionis Chriſtianæ & verbis ſolidis, & factis Deo probatis, ad amuſſim verbi divini compoſitis, demonſtrant. Clivo in hoc ſudat Eminentiſſimus Pater Eccleſiæ Romanæ purpuratus, qui *Tomo* hoc *ſecundo Capita 12* in medium profert, eruditione multa, nec minori moderatione, referta. *Primo* diſſerit de libris ſacri Codicis Vet. Teſt. deperditis ac reſiduis æque ac de canone Judæorum. *Secundo* exponit de lingua Hebraica, de ejus origine, de punctis vocalibus, de Maſora, Cabala, Miſchna, & Talmude. *Tertio* de librorum veteris Legis editionibus ac verſionibus, Pentateucho Samaritano, Paraphraſibus Chaldaicis, verſione Syriaca, aliiſque verſionibus Orientalibus, agit. *Quarto* diſſerit de verſione ſeptuaginta Interpretum, ejusque autoritate. *Quintum* complectitur enarrationem de reliquis verſionibus Græcis, *Aquilæ*, *Symmachi*, & *Theodotionis*, de verſione Hierichuntina, Neapolitana, & *Origenis*, ac de verſione *Luciani* & *Heſychii*. *Sextum* agit de verſionibus Latinis antiquis, Itala, & *Hieronymiana*. *Septimo* exponit de vulgata editione Latina, ejusque origine & autoritate. *Octavum* verſatur in oſtendenda Hebraici & Græci fontis autoritate. *Nonum* ediſſerit noviſſimas Bibliorum verſiones, Catholicorum & Proteſtantium Latinas, novasque in lingua vulgari verſiones. *Decimum* occupatum eſt in lectione ſacri Codicis peragi ſolita in lingua vernacula, in indicanda Eccleſiæ Romanæ ſententia, ac recenſendis illis eccleſiæ illius doctrinis, quæ dictitant, de lectione ſacræ Scripturæ non dari præceptum divinum, illam lectionem haud omnibus conceſſam, linguæ vernaculæ uſum in legendo ſacro Codice juſte eſſe vetitum, ac preces & officia lingua vernacula fieri ratione ab eccleſiæ illius ſtatoribus approbata. *Capite un-*

Pag. 190. 200. 223.

decimo inquiritur, an ſacra Scr ptura ſit perſpicua & clara, ubi Proteſtantium doctrina & argumenta impugnantur. *Ultimo* oſtenditur, cujusnam ſit de vero ſacræ Scripturæ ſenſu judicare. Credit in eo Autor & lectori it perſuaſum, ſacram Scripturam non eſſe per ſe ſui judicem, licet alias luminis ſit, effectu ſuo judicium de ſeſe & ſua luce continere & effundere. Addit, haud licere ſpiritui privato, de veritate doctrinarum Codicis ſacri ferre judicium, licet *Paulinum* illud, Corinthiis inculcatum, ſit ſatis cognitum: *Judicate vos, quæ dico, 1 Cor. X, 15*, ac *verbum Chriſti nos judicaturum* ſit in die noviſſimo, id quidem, quod ipſe diſcipulis & Judæis manifeſtavit, *Jo. XII, 48*, & ipſa *lex* Moſis *judicaverit* controverſias, *Jo. VII, 51*, atque *verbum Dei ſit*
Pag. 247. *κριτικὸν ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, Ebr. IV, 12.* Docet Emin. Autor, eccleſiæ eſſe, de vero ſacræ Scripturæ ſenſu judicare, quicquid objecerint hæretici, quorum examinat argumenta. Non poſſumus diſſimulare, methodum, ex hac tractatione fluentem, videri alienam a gentibus Chriſto lucrifaciendis, ſiquidem ipſis haud permittitur cognoſcere veritatem religionis Chriſtianæ in lingua ſua vernacula, & ipſæ ſic arcentur a lectione verbi divini. Credent fortaſſe nonnulli, impedimenta hoc modo propagationi religionis Chriſtianæ obmoveri, quandoquidem hic docetur, nullum exſtare præceptum divinum de legenda veritate divina, ſcriptis utriusque Fœderis comprehenſa. At, objicient iidem, qui gentes, averſæ a Chriſto, ſolide poterunt convinci, niſi verbum Dei cognoſcant, legant, audiant, & perſcrutentur? Quam ſcrutationem Apoſtoli ipſi non ſolum ſuaſerunt, ſed etiam auditoribus commendarunt & laudarunt, *1 Theſſ. V, 21, 27, Act. XVII, 11, Rom. X, 17, 1 Jo. XVII; 20, XX, 31.* Verum hæc jam ad nos non ſpectant, ſignificaturos ea, quæ hinc inde Autor Emin. propoſuit dogmatum
7. momenta. Libros, olim deperditos, profectos ab Autore ſacro, & Spiritus ſancti afflatu re vera editos, ratione noſtri habita, fuiſſe canonicos, negat, præmunitus autoritate *Auguſtini de Civitate Dei Lib. XV Cap. 23, & Lib. XVIII Cap. 38.*

Pro-

Propheticum librum *Henochi* exſtitiſſe, ob eundem *Auguſtini* locum *Lib. XV Cap. 23* largitur, at, eum ſucceſſu temporis multis fabuloſis & commentitiis narrationibus interpolatum & adulteratum fuiſſe, monet. Omnia ſacri Codicis exempla, in ruinis a *Nabuzardano* illatis genti Judaicæ periiſſe, negat, accedens *Hieronymo*, *adverſus Helvidium Cap. 3* docenti, *Esdram* ſacros libros reparaſſe, ac ex reliquiis inſtauraſſe, inprimis cum ante templi excidium *Tobias*, *Ezechiel*, *Mardochæus*, aliique Judæi, cum Rege *Jojakimo*, in demigrationem Babylonicam jam translati fuiſſent. Perſuadet idem lectori ſolide, ne quidem cladem genti ab *Antiocho Epiphane* inflictam excuſſiſſe Judæorum e manibus libros, divino afflatu conſcriptos. *Synedrium magnum* jam *Serubabelis* ætate viguiſſe, ut credat, animum induxit. *Rabbinorum* ſuffragia haud in omnibus eſſe rejicienda pronuntiat, cum ex eis pulchra Judaicæ antiquitatis colligantur veſtigia. Præter Canonem ſacri Codicis *Esdrinum* haud admittit ullum, licet *Genebrardus* tres Ebræorum finxiſſet Canones. Credimus tamen, nobis firmas eſſe rationes, cur pronuntiemus, in *Pſalterio* & *libro Nehemiæ* exſtare nonnulla, quæ *Esdra* ſint recentiora. Sed nolumus inde novum diverſumque Canonem comminiſci, admittentes duntaxat Canonis *Esdrini* acceſſiones nonnullas. Quod ipſum quoque Emin. Autor ſuffragio ſuo confirmat, dum *Esdræ* librum a *Nehemia* continuatum tradit. Continuatio hæc vocatur *liber Nehemiæ*, licet ſit potius pars libri *Esdræ*, quam liber ſingularis, quemadmodum ex numero 22 librorum Vet. Teſt. itur comprobatum. Canonem Judaicum continere libros, Ebraice primum exaratos, fatetur idem, quibus Catholica Eccleſia ſeris temporibus libros alios adjunxerit. *Philaſtrium* refellit, qui, ante exſtructam turrim Babelis jam variis homines uſos fuiſſe linguis, crediderat. *Huetius* Ebræam vult eſſe Cananæam, unam ex iis, quæ poſt illam exſtructionem fuerint enatæ. Autor addit: *Hinc apparet nutans fundamentum ſententiæ contrariæ pro antiquitate linguæ Hebraicæ, nimirum, linguam hanc ſecuta confuſione Babelica manſiſſe*

Pag. 9.
12.
14.
15.
18.
21.
22.
24.
28.

in familia Heber. Lingua omnino Ebraica vocatur *lingua*
Pag. 30. *Cananæa Eſ. XIX, 18.* Ebræam ipſe putat dici ex עֵבֶר, *trans,*
37. a tranſitu *Abrahami* in Cananæam ex Meſopotamia. Crediderimus, eam a regione ulteriori, עבר, ad Chryſorrhoam, ubi erat Haran, dici. *Puncta vocalia* Autor deducit a Tiberienſibus Maſoretis cum *Cappello. Librum Sohar* ante annum 1290 haud commemorari, ratus, ferre non poteſt, inde quidquam pro punctorum vocalium antiquitate
40. deſumi. Maſoram *Hieronymo* juniorem exiſtimat. Traditionem de ſenſu myſtico, ſymbolico, & anagogico, ſub literali ſenſu in ſacri Codicis ſententiis clauſo a *Moſe* deſcendiſſe, & per legis doctores ad *Eſdram* perveniſſe, fatetur.
46. Cabbalam vero habet pro vano ac prorſus inutili Rabbinorum recentium invento. Samaritanas literas eſſe antiquas Cananæas & Ebraicas, *Hieronymo, in Ezech. Cap. IX* ita tra-
59. denti, accedit. Id vero ſingulare eſt, quod ſubjungit: *Samaritani duas habent ſui Pentateuchi verſiones, unam ſcriptam Arabicis characteribus, alteram Syriacis, ſeu Chaldaicis.*
60. Eodem referenda putamus, quæ de *Immanuele Tremellio*, ex
68. Calviniano iterum Judæo, attulit. Verſionem Syriacam putat favere Pelagianis *Rom. V, 12*, hæreticisque noſtri temporis. Putamus autem, ita rem eſſe comparatam, ut illa hujus accuſationis haud poſſit convinci. De Coptis Ægypti ſic habet:
70. *Ipſi ſæpe, in calamitatibus poſiti, ut pecuniam emungerent, Romanam fidem ſimulantes, Romano Pontifici obedientiam*
72. *polliciti ſunt, nunquam tamen ſuos libros aut verſiones, ritusque, imo nec errores, dimiſere.* De verſione LXX Græca curate agit, ratus, probabile eſſe, ante *Alexandri Magni* in Aſiam expeditionem jam exſtitiſſe quandam Vet.
78. Teſt. verſionem, ad minimum ex parte. Reſolvitur hujus rei demonſtratio in teſtimonium *Ariſtobuli* apud *Clementem Alexandrinum Str. I pag. 342*, ac *Euſebium Præp. Evang. IX, 6, XIII, 12.* Id vero evidentius eſt, quod *Lib. VIII Cap. 3 Demetrius* ad *Ptolemæum* Regem inducitur ita loquens: *Exſtat earum quidem, ſed negligentius, eaque, ut ex peritis audio,*

per-

Digitized by Google

perperam expreſſa, ſignificatio.(*) Philoſophos autem ex verſione vetuſtiori ſapuiſſe Græcos, probabile haud ducit. Tandem quoque contendit, ante *Demetrium Phalereum*, *Ptolemæi Philadelphi* Bibliothecæ præfectum, haud exſtitiſſe verſionem Veteris Inſtrumenti Græcam, innixus teſtimonio *Ariſteæ* ac *Joſephi*. Verſionem illam credit concinnatam ſuperſtite *Ptolemæo Lagide*, & regni conſorte *Ptolemæo Philadelpho*. Mirum eſt, Emin. Autorem *Richardo Simonio*, *Henrico Valeſio*, & *Natali Alexandro*, fidem haud habere, qui *Ariſteæ* libellum & verſionis factæ vulgo narrari ſolitam rationem deſerunt, ſed ſic ſentire: *His non obſtantibus, ſuſtineo, Ariſtæe libellum non eſſe, quoad ſubſtantiam, ſuppoſititium aut confictum, (quicquid ſit, an progreſſu temporis fuerit aliquibus falſitatibus interpolatus,) & conſequenter hiſtoriam, de verſione a LXX Senioribus adornatam, eſſe veram.* Addit hanc rationem: *Nullus inter omnes, qui ſive ex Judæis, ſive ex Chriſtianis, ſcriptoribus de hac Verſione mentionem fecerunt, per quindecim Secula repertus eſt, qui Ariſteæ librum in dubium revocaverit, immo ex eo hanc hiſtoriam deſcripſere* Joſephus, Philo, & Euſebius Lib. VIII Præp. Evang. Cap. I. *Adhæc* Hieronymus, *qui nullum lapidem non movit, ut LXX Interpretum verſionem, ſua ætate vitiatam, deprimeret, nunquam de libro* Ariſteæ *dubitavit, imo* Lib. II contra Ruffinum *narrationem de 70 cellulis inter fabulas rejicit, quia* Ariſteas, *ejusdem* Ptolemæi *Hyperaſpiſtes, & multo poſt tempore* Joſephus, *nihil tale retulerint.* Miramur, ea, quæ *Humphredus Hody* & *Lambertus Bos* de hoc argumento ſcripſere, ab Emin. Autore vel non lecta, vel non diſceptata, fuiſſe. Autorem 70 cellarum, qui exſtet, eſſe *Juſtinum Martyrem* in *Orat. ad gentes pag. 14.* monet. *Hieronymum* Interpretes LXX haud repudiaſſe, ſed nævos, ſcriptorum culpa in eis admiſſos, improbaſſe, docet idem adverſus *Richardum Simonium* argumentis teſtimoniisque ſat lu-

Pag. 81. 85. 87. 96. 101.

culentis.

(*) Hæc eſſe trahenda ad exemplaria Ebraica, quæ exſtabant jam Alexandriæ, ex *Ariſtea* facile eſt intellectu.

culentis. Reſolvit deinde loca, in quibus verſio LXXviralis diſcedit a verbis Ebræi Codicis. *Cainanem* illum, *Arphaxado* adjectum, haud obſcure pro intruſo habet. Editionem LXXviralem, quam modo habemus, ab omnibus nævis liberam haud pronuntiat, licet ſit plurimi æſtimanda. Editionem illam diſtribuit trifariam, nempe in *Complutenſem Xi-*
Pag. 109. *menianam* anni 1515, ad Ebræum textum reformatam, ideoque minus genuinam, in *Venetam*, ex multis vetuſtiſſimis exemplaribus excuſam ab *Aldo Manutio* A. 1518, quæ proxime ad Romanam accedat, & Complutenſi ſit purior, ac in *Romanam*, quæ ex Codice MSto Vaticano opera *Antonii Caraſæ*, Cardinalis, juſſu *Sixti V*, A. 1587 Romæ prodiit. Complutenſis repetita fuit in editione *Ariæ Montani* A. 1571, *Vatabli* A. 1599, & *Michaelis de Jay* heptaglotta Pariſienſi A. 1645. Omiſit Vir Emin. editionem *Joannis Erneſti Grabii*, ad fidem Codicis MSti Alexandrini emendatam, & emendatiſſimam editionem *Breutingerianam*, quæ Tiguri A. 1730, 4, cœpit edi. Docet Noſter, Interpretes LXX omnem Vet.
113. Teſt. Codicem ſacrum in Græcum convertiſſe. Singulare eſt, quod antiquitatem ſacrificii Miſſæ ex hiſtoria *Luciani*, Presbyteri Nicomedienſis, A. 311 interfecti, colligit, de
123. quo *Philoſtorgius* hæc memoravit *Hiſt. Lib. II Cap. 13: In carcere conſtitutus, nec eccleſiam, neque altare, habens, cumque ob vincula & plagas ne loco quidem moveri poſſet, ſupinus jacens ſupra proprium pectus tremendum eccleſiæ ſacrificium peregit, & tum ipſe participavit, tum aliis, eum inſtar*
125. *chori ſacri undique cingentibus, participandum dedit.* De verſione antiquiſſima *Itala* doctiſſime expoſuit, de *Hieronymiana*, & de vulgata, quæ ex utraque coiit; nam ſæpe, relicto Ebræo, ſequitur verſionem LXX. *Hieronymum* ſola Evangelia emendaſſe, oſtendit, reliqua reſtituiſſe ex veteri
141. Itala verſione. Inter Latinas verſiones Concilium Tridentinum vulgatam pronuntiavit avthenticam; Græco & Ebrai-
153. co textui nullam maculam inuſſit. Noſter tamen vulgatam defendit contra Ebraicum & Græcum textum in locis diſcrepantibus. Addit, textum Ebræum, quem nunc habemus,

nec

Digitized by Google

nec esse falsatum, nec de industria a Judæis corruptum, vitia tamen, quæ in eum irrepserunt, deberi negligentiæ & incuriæ descriptorum; ibique præferendam esse vulgatam fontibus cœnosis, tanquam rivum purum. Reliqua in præsens consulto omittimus, siquidem ex hac fimbria de texto ipso licet satis judicare. Pag. 158.

HISTOIRE NATURELLE DE L'UNIVERS, &c.
id est,
HISTORIA NATURALIS TOTIUS UNIVERSI, in qua afferuntur rationes physicæ effectuum maxime singularium naturæ; Autore COLUMNA, Nobili Romano.

Tomus III & IV.

Parisiis, apud Andr. Cailleau, 1734, 12.
Alph. 2, plag. 21, Tabb. æn. 4.

Nobilissimus hujus Operis posthumi Editor, post publicata priora *duo Volumina*, reliquis non diu nos carere passus est. Argumentum eorum jam commemoravimus olim in *Actis A. 1736 Mens. Nov. pag. 498. Volumen* enim *tertium* partem Operis quartam, de æstu maris, de tempestatibus & pluviis, de origine fontium, de plantis, & earum generatione, porroque *duo Capita Partis quintæ*, de generatione animalium quadrupedum & volatilium, complectitur. *Quartum* vero *Volumen* reliquis *decem Capitibus Partis quintæ*, de animalibus tam terrestribus, quam aquatilibus, & iis, quæ insecta vocantur, de instinctu & sensu animalium, & de ipso homine, simulque *Parte sexta*, constat, ubi de ventis agitur. Circa æstum maris nondum inter eruditos plane convenit. Autor *Cartesii* sententiam refellit; *Newtonianam* non attingit. Secundum ipsius placita, sol est causa princeps hujus effectus. Neque vero radii solares per se soli id præstant, sed mixti cum vaporibus lunæ; quos vapores constare putat sale quodam alcalico, quod cum sale acido maris, calore solis adjutum, fermentans, aquas intume-

meſcere faciat. Hinc, tempore novæ lunæ vel plenæ, æſtus maximi, quia tunc radii ſolares, vaporibus lunæ tincti, copioſiores & directiores ad tellurem perveniunt, tempore medio minores, quia iſti radii tunc obliquiores & rariores in terram incidunt, quippe maximam partem a luna aliorſum reflexi. Ceterum, eſſe quædam maria æſtuum omnino expertia, pernegat Autor, tametſi paſſim, propter varias cauſas, minus regulares atque ordinati motus videantur. De tempeſtatibus, quæ in mari oriri ſolent, ita ſtatuit: non eſſe ventos, qui tempeſtates illas commoveant, ſed tempeſtates potius & agitationes maris ventorum cauſam exiſtere. Neque enim fieri poſſe, ut tanti fluctus attollantur ſine aquarum tumore, neque ut aquæ intumeſcant, ſine exhalationibus calidis, ex ipſo maris fundo prognatis, unde ventos conflari neceſſe ſit. Pluvias prodigioſas partim pro fabulis habet, partim credit & explicat, multasque res ventorum vi attolli, ac deinde vel cum pluviis, vel ſine iis, denuo præcipitari poſſe, cenſet. Quo loco rem non illepidam narrat. Vidi, inquit, admodum juvenis magnam nubem locuſtarum, a vento in Tyberim projectarum, qui fluvius totus inde tectus apparebat, dicebanturque, quod a ſummo Pontifice excommunicatæ eſſent, idcirco ſe ipſas ultro in Tyberim præcipitaſſe. Jam fontium fluminumque originem non ab una cauſa, ſed partim a vaporibus, in cavernis terræ condenſatis, partim a pluviis, & inprimis a nivibus illis, quæ in jugis montium liquefiunt, deducit; ita tamen, ut majorum fluviorum perennem curſum etiam hinc vel maxime conſervari contendat, quod eorum aquæ, tum, cum altiores ſunt, in terram late penetrantes, eo tempore, quo deficere incipiunt, per cœcos meatus in alveos relabantur. Quibus rebus pertractatis, hiſtoriam ſatis amplam contexit, de fontibus maxime ſingularibus ac mirificis, quæ in terrarum orbe reperiri dicuntur. De plantis & animalibus, eorumque generatione, ubi diſſerit, ridiculam, nec refutatione quidem dignam, *Carteſianorum* aliorumque juniorum Philoſophorum ſententiam judicat, qui, ut paucis ſe expediant, plantas & ani-

animalia univerſa ac ſingula, principio rerum, formis infinite parvis procreata, & primis plantis atque animalibus cujusque generis divinitus incluſa fuiſſe, narrant. At, ſi hoc genus philoſophiæ nimis compendioſum videtur, alterum profecto in pari, vel etiam majori, vitio eſt, quod cum iis ſequitur Autor, qui neſcio quos ſpiritus, vel archæos, vel animas, vel ſimiles cœcos architectos, excitant, quibus laudatis, ſtatim ſe quæſtionibus naturalibus cumulate ſatisfeciſſe credunt. Et *Columnæ* quidem noſtro inprimis anima mundi placet: quanquam is nec mechanicam rationem, qua plantæ generantur, penitus omittit. Eam enim ipſis oculis, nullo microſcopio armatis, primum in ſpica frumenti, deinde etiam in aliis plantis, ad hunc modum obſervavit: Paulo ante, quam floreſceret frumentum, ex fundo calicis, quo loco granum formari ſolet, minutiſſima quædam filamenta oriebantur, albicantia & ramuloſa, quæ nihil aliud erant, quam fibrarum ipſius caulis per calicem continuatæ propagines. Paucis diebus interjectis, cum florere frumentum inciperet, apices iſtorum filamentorum diſrumpebat abundans ſuccus, qui inde, & per fibras calicis, forma lactis exſtillans, ac circa teneram plantam (quam hoc nomine appellare haudquaquam incongruum eſt,) calore concretus, id efficiebat, quod granorum farina vocari ſolet. Itaque fatetur Autor, in grano ineſſe plantam parvam, farina & pellicula cinctam; ſed, eam aut jam inde ab initio rerum exſtitiſſe, aut quicquam aliud eſſe, quam veri ſeminis receptaculum, pernegat. Nam ſemen, inquit, in ſucco illius exiguæ plantæ continetur; qui ſuccus partim materia aquoſa conſtat, partim glutinoſa & ſpermatica, partim ætherea, ignea, ſubtiliſſima, & vere ſeminali, quæ ſentit & movet, quippe animæ mundi portio. Hæc, inquit, totam plantam, & ejus partes, gradatim format & perficit; hæc glutinoſum ſperma in fibras & vaſa expandit; hæc efficit, ut cum ſpermate alcalico fermentans ſuccus terreſtris acidus, nunc condenſatis ejus partibus, nunc rarefactis, transmutari in naturam plantæ poſſit. Hæc ſibi etiam ipſi, quantum ſatis eſt alimenti, reperiens, per univerſum plantæ corpus diffunditur, atque, ut paucis dicamus, eorum omnium

cauſa eſt, quæ in planta fieri animadvertimus. Omiſſis iis, quæ de plantis rarioribus & extraordinariis, itemque de earum ſenſu, Autor in medium affert, ad animalia progredimur. De quorum generatione, præter eorum ſententias, qui animalcula infinite minuta, jam olim una opera creata, vel in ovis (quæ dicunt) fœmellarum, vel in genitura virili, quærunt, duæ potiſſimum opiniones celebrantur. Alii enim ex ipſis commixtis maris & fœminæ ſeminibus formari embryonem cenſent; alii fœtum, tanquam veriſſimum fructum uteri, ex hujus continuatis atque elongatis vaſculis ac fibris, quanquam non ſine ope ſeminalis laticis, enaſci arbitrantur. Prioribus accedit Autor noſter; qui, obſervationibus *Harvæi* maxime nixus, rem hoc modo declarare inſtituit: Genitura maris ſperma fœmineum, in utero præparatum, calefacit, cum eoque mixta, per ipſas uteri fibras, aliquot dierum ſpatio, circumagitur, coquitur, colatur, purificatur, ita, ut interea temporis nullum ejus veſtigium in matrice reperiri poſſit. Inde per cornua uteri tenuia quædam filamenta demittuntur, membranas, & velut putamina ovi, formantia, quæ mox liquore limpidiſſimo, æthereo, & vere ſeminali, replentur. Iſtius liquoris pars puriſſima, quam a reliquo diſtinguit membrana amnios, primum quidem in ipſo centro ſuo veſiculam ebulliendo efficit, quæ cor & punctum ſaliens dicitur. Cor, igne & anima plenum, dum ſe dilatare conatur, aliam formar veſiculam altiorem, quæ deinceps cerebrum conſtituit. Ut vero cordis igneus & cœleſtis latex, continuo fervens & ſe diffundens, arterias, ac deinde, a membrana externa, quæ corion vocatur, reflexus, etiam venas producit; ita pari ratione ex cerebro nervi oriuntur. Denique partes craſſiores, a calore ſeminali longius propulſæ, in oſſa coaleſcunt. Hæc fere eſt ſumma eorum, quæ Autor copioſius exponit; qui de cetero ſic cenſet: divinum opus eſſe generationem, quam nullus plane aſſequi mortalium intellectus valeat; ſed fieri tamen omnia per cauſas ſecundas, non mechanicas modo, ſed etiam animatas; nec quidquam certi ac fixi in natura re-

rerum ſtabiliri poſſe, niſi admittatur in ea ſentiens & movens ſubſtantia, quæ cum conſcientia conſilioque agat, & *formæ* vocabulo a veteribus fuerit appellata. Longum eſſet, ſi ad ea nunc commemoranda deſcendere vellemus, quæ ille de variis & inprimis mirabilibus animalium, tam terreſtrium, quam volatilium, & aquatilium, & ſerpentum, & inſectorum, generibus proponit. De cetero vix alias clarius oſtendit, quam parum diſtinctos & liquidos de plerisque rebus conceptus ſibi formaverit, quam ubi de animalium ipſiusque hominis ſenſu, inſtinctu, judicio, ratione, & moribus, diſputat; quanquam, ut fit, multa paſſim vera, & minime ſpernenda, admiſcet. Animalibus brutis, contra *Carteſium* pugnans, veros tribuit ſenſus, eademque, non modo inter ſeſe, ſua lingua confabulantia, ſed & humanum ſermonem pulchre intelligentia, introducit. Rationalem animam iis quidem denegat, ſed ratiocinia plurima, mirifica & ſubtiliſſima, tribuit, narratiunculis ſcilicet fidens, quæ vulgo de eorum docilitate, judicio, providentia, ſolertia, fide, decantantur; quibus nonnullas ex propria penu non diſſimiles addit. Quid? quod etiam dolos eorum, & crudelitates, & invidentiam, & odia, memorans, in laude potius ea ponere, quam pro vitiis habere, videtur: propterea, credimus, quia vitia ſine ratione nulla ſunt. At vero humanum genus omnibus contumeliis cumulat. Animam noſtram non cum *Carteſio* ſubſtantiam cogitantem, ſed ſentientem, dicendam eſſe arbitratur; quippe cum, ſi meras diſciplinarum contemplationes excipias, in ceteris rebus univerſis, non ratione, ſed ſenſu & affectibus, ducantur homines, ex omnibus animalibus vaniſſimi, crudeliſſimi, fœdiſſimi. Nec principibus quidem perſonis parcit; quibus id inprimis vitio dat, quod identidem, omiſſis vitæ commodis, quibus quiete frui poſſent, falſa quadam ſpecie gloriæ & magnitudinis decepti, ad bella & pugnas proficiſcantur, & graviſſima pericula ultro ſubeant, ut alios, a quibus nulla re læſi ſunt, miſere perdant, urbes exſcindant, agros vaſtent, regiones depopulentur, & infinita mala faciant.

ciant. Quasi scilicet hodie summi Principes aut ipsi expeditionibus istiusmodi interesse ament, aut bella facile suscipiant non manifesto antea pro justis & necessariis declarata! Sed hæc transeamus, & *postremam* Operis præsentis *Partem*, quæ adhuc supersit, pauciſſimis persequamur. In ea Autor *duobus Capitibus* de ventis agit: in quorum *altero* generatim ostendit, ventos a vaporibus oriri, partim a luna & reliquis astris, partim etiam ab igne subterraneo, elevatis; & austrum quidem a vaporibus, calore solis rarefactis, & versus septentriones propulsis; aquilonem ab iisdem vaporibus, remittente calore, versus meridiem refluentibus; eurum a motu solis vel terræ diurno; ceteros a varia astrorum & terræ constitutione, & motibus reflexis: in *altero Capite* de ventis quibusdam statis ac singularibus sententiam suam exponit.

D. JOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT, Anat. & Chir. in Acad. Lipſ. Profeſſ. Acad. Imper. Nat. Curioſ. & Gallicæ Maſſilienſium Sodalis, Pathologia metrica, ſeu de Morbis Carmen, in gratiam Auditorum concinnatum.

Lipsiæ, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1740, 8 maj. Plag. 6.

Quas superiori anno in *Physiologia metrica* Cel. Autoris, Collegæ nobis æstumatissimi, justa laude extulimus, carminis Latini veneres, easdem in ipsa hac *Pathologia metrica* agnoscimus itidem, atque admiramur. Adeo uterque libellus inter se convenit, ut solo argumento, atque locis παραλλήλοις, ex *Lucretio* conquisitis, quæ in *metrica Pathologia* locum non invenerunt, inter se discernatur. Eo autem ordine affectus corporis humani Cel. Autor persequitur, ut primo morbos ætatum, embryonum scilicet, infantum, puerorum, juvenum, reliquarumque ætatum, hinc morbos sexus utriusque, postea morborum ordinem, causas, signa, deinceps morbos mentis, loquelæ, motus & somni, sensuumque, febres, morbos appetitus, digestionis, sanguinis, respirationis, nutritionis, lymphæ, urinæ, atque sudoris, denique morbos ex-

externos, accurata & ad leges artis poeticæ exacta enarratione exponat. Nos, quemadmodum ex *Physiologiæ metricæ* ſpecimen quoddam attulimus, ita nunc febrium intermittentium hiſtoriam promulſidis inſtar ad plenius deguſtandas has dapes recitabimus. Ita vero illa ſe habet:

Intermittentes aliæ ſimulare ſalutem,
Afflictisque ſolent hora vel luce ſecunda
Parcere corporibus, redeunteque robore vitæ,
Dum mora ſpirandi datur, impetus ingruit alter,
Inque vicem veniunt vel cedunt horror & æſtus.
Intervalla typum faciunt: ſi primus inhorret
Febre dies, ſed febre caret liberrimus alter,
Tertius hos ipſos, quos primus ſenſerat, ignes
Si repetat, paribusve horis, vel diſparis horæ
Temporibus, mutatur enim, tunc Tertia nomen
Accipit, aſt Quartana ſuos gravitate virili
Metitur ſaltus, nam quartus labitur illi
Cenſimili ratione dies, qua primus eidem
Lapſus erat, mediique duo ſine febre teruntur.
Illa diu ſupereſt, illoque tenacior ipſo
Eſſe ſolet, quo lenta magis procedit in ira.
Atraque, quando ſuis erroribus implicat ægrum,
Utque paroxyſmus, qui jam ſemel exſtitit, alter
Ingruit, ingentes per pallida membra tremores
Excitat, atque gelu torpentes concutit artus.
Non ita bruma rigens glacialem congelat arctos.
Inferior maxilla tremit, crepitanteque dente
Ora ſonant, fractæque ruunt e gutture voces.
Lividus interea venturum nuntiat unguis
Horrorem, poſt ſpina riget pallenteque vultu
Hoſpitis adventum timidus prænuntiat ager.
Sunt quoque, qui vomitu, dum frigidus ingruit horror,
Evertunt ſtomachum; ſunt, quos vertigo laceſſit.
Haud eadem mora frigoris eſt, multique per horas
Expectant urgente gelu momenta caloris.
Ille venit, pulſumque levat, qui languidus ibat,

Ac-

Accenditque faces æstu, qui fervidus, horis
Pluribus aut paucis miserabile corpus adurit.
Ora crepant urgente siti, salientia pulsant
Vasa caput, delirat abhinc non fortiter æger,
Et ruit in somnos, quos plurima turbat imago,
Et sudore fluit, qui quo prolixior, illo
Ægroto citius depellit corpore febrem.
Illa redit redeunte die, redeuntibus horis,
Deque novo sævit repetitque priora subinde.
Sunt quoque, quis credat, duplices in corpore febres,
Continuas specie referunt nullamque diei
Permittunt superesse moram, paucasque per horas
Febris abest, nova lucta venit, novus imminet ignis.
Pluribus haud ullo deflagrant ordine febres,
Errantesque ruunt, non illis hora dieve
Figit opus, dubioque suos sublanguidus æger
Horrores æstusque typo succedere sentit.

DE MATERIA CALCARIA, POST DIUturnam Arthritidem per vias urinarias ducta, Observatio singularis, Autore D. JACOBO HENRICO CHRISTIANO ADAMI, Archiatro Solmensi, Civit. Luccavensis Physico adjuncto, & Senatus Assessore.

Lubenæ, sumtibus Jo. Mich. Driemelii, 1740, 4. Plag. 6.

Rarum hoc & singulare morbi exemplum movit Doctissimum Autorem, Collegam nostrum a multis annis diligentissimum, ut in eo enucleando aliquam operam collocaret, eoque consilio Observationum medicarum scriptores, num quæ similes ab iis historiæ literis essent proditæ, diligenter excutere, tum vero etiam nonnulla morbi momenta, ad rationes suas revocata, in usus medicos convertere, conniteretur. Inde vero natus ipsi est hic libellus, quem nostri seculi Æsculapio, *Friderico Hoffmanno*, inscripsit. Pri-

Digitized by Google

Primo itaque morbi hiſtoriam accurate enarrat, cujus ſumma huc redit: Vir quidam ante viginti, & quod excurrit, annos, morbo articulari primum tentatus, ejusque ſævitiam poſtea ſæpius, & fere continenter, irregulari impetu expertus, tandem acutiſſimos veſicæ dolores cum dyſuria gravi, iterum iterumque in fine morbi perſenſit, temporisque progreſſu per intervalla complures concretiones calculoſas, albi maximam partem, interdum & flavi, coloris, magnitudinis & craſſitiei variæ, excrevit. Tandem, poſtquam anno ætatis primo & ſexageſimo hic calculorum partus exquiſitique cruciatus ceſſaverunt, per plures menſes in urina, quæ clara & limpida prodiit, non ita multo poſt magno cum levamine maſſa quædam mucoſa & tenax, albi coloris, argillæ adhuc tenuiori, aut calci recens exſtinctæ, ſimilis, in fundum ſeceſſit, quam, ſubinde ex matula ope inſtrumenti ſollicite exemtam, in minora fruſta varie efficta diviſam, in aere exſiccatam, calculoſisque illis concretionibus omni ex parte, vel etiam argillæ exſiccatæ, ſimilem, perduramque & fractu difficillimam, aſſervat. Ceſſante hac excretione, ſub finem paroxyſmi podagrici, dolores veſicæ denuo recruduerunt. Experimentis chemicis conſtitit, ineſſe materiæ huic pauciſſimum, & vix diſtinguendum, phlegma, partesque mucoſas & glutinoſas, quæ igne combuſtæ cum odore ſalis volatilis avolant, ſal alcalinum, ignis vi exſolvendum, paucum oleum, & denique terram calcariam alcalinam, quæ diverſa proportione inter ſe commiſceantur. Putat vero Docliſſ. Autor, materiam hanc nihil eſſe aliud, quam calcem, alias in articulis arthriticorum, morbo præcipue inveteraſcente, collectam, quæ in hoc viro copioſe ad renes delata, atque cum urinæ recrementis mixta, primum in calculoſas concretiones coierit, deinceps vero magis ſoluta ſibi per vias urinarias exitum paraverit. Primo enim & calcis arthriticæ, & hujus materiæ, externus habitus admodum inter ſe convenit; deinde utriusque elementa, ex quibus conſtant, igne in conſpectum producta, non multum a ſe invicem diſcrepant; præterea dolores veſicæ, a materiæ hujus colluvie

&

& decubitu excitati, podagrico paroxyſmo demum ad finem contendente, ſe prodere inceperunt; denique etiam facile materia ejusmodi arthritica ad internas partes propellitur, atque in durum corpus variis in locis pedetentim mutatur. Hæc igitur momenta copioſius declaraturus, de calce arthritica, ejusque phænomenis, per experientiam cognitis, fuſius disputat, & ad ortum ejus explicandum materiam arthriticam, generatim utplurimum ex particulis viſcidis, glutinoſis, ſalinis, ſulphureis, bilioſis, & terreſtribus, conſtantem, indolemque articularis morbi, quantum inſtituti ratio poſtulat, exponit, inde tophos & calcem generari oſtendit, ſi vel liquor mucoſus glandularum mucilaginoſarum a materia arthritica coaguletur, & in ſpiſſum hoc concrementum abeat, vel particulæ ejusdem materiæ ſalinæ & terreſtres, viſcidis permixtæ, disrupto minimo quodam vaſculo, cohæreſcunt, & temporis progreſſu in durum corpus coagmententur. Quemadmodum vero ejusmodi particulæ, ſive quod jam antea in ſanguine & lympha exiſtentes totum per corpus circumagantur, ſive quod ab articulis ad internas partes receſſerint, facile in aliis etiam ſedibus cohæreſcunt; ita urinarias præcipue vias ſuſcipiendis iis peropportunas, & frequentius forte, quam plerique obſervant, expoſitas eſſe, Noſter demonſtrat, ſimilisque urinæ, cum ſedimento craſſo & facile concreſcente redditæ, exempla recitat, eaque in tres claſſes dividit. In prima illæ continentur obſervationes, quando urina ex ipſo corpore mucidæ viſcidæque ejusmodi maſſæ permixta, & utplurimum quidem difficulter admodum exiit. In altera iſtæ commemorantur, quando urina clara interdum atque tenuis prodiit, poſt aliquam vero moram ſedimentum admodum tenax, craſſum, & facile indureſcens, reliquit. In tertia reperiuntur exempla maxime cognata, quando ſcilicet urinis hominum arthriticorum ejusmodi mutatio cum muco & coagulo ſubſidente obtigit. Denique & magnæ inter arthritidem & calculoſum morbum cognationi hinc aliquam lucem affundit, expoſitisque calculi renum pariter atque veſicæ originibus, affinitatem illam

ex-

Digitized by Google

exinde deducit, quod materia calcaria arthritidis cum ipsis calculis admodum convenit, & sub destillatione eadem fere elementa suggerit; tum aliis sub experimentis non longe diversas mutationes subit; eadem vero etiam materia ad urinarias vias facile admodum amandatur, ibidemque cum lotii quisquiliis arctius connubium init; calculi præterea arthriticorum ex iisdem, ex quibus non arthriticorum constant, componuntur; renes denique & reliquæ viæ urinariæ ab iisdem causis antecedentibus, quæ arthritidem generant, male utplurimum affectæ, infirmatæque, eo facilius quacunque ratione locum ei materiæ relinquunt, ut sub quiete conglutinetur & conquiescat. Calculosæ autem illæ concretiones, a viro isto arthritico initio redditæ, in vesica nostri coaluisse videntur, sive unus fuerit calculus, sive plures, in minora tandem & plura, quam 130, frusta in vesicæ cavo resoluta, quod interdum factum esse, commemorabilibus quibusdam exemplis evincitur, sive etiam crusta fuerint calculosa, vesicæ interius affixa, quæ, ab urinis emollita & erosa, in plures ejusmodi lamellas secessit.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE &c.

hoc est,

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicia.

Tomus XXXIV, XXXV, & XXXVI.

Lutetiæ Paris. apud Briassonium, 1736, 8.

Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dim.

Cum Operis utilissimi & eleganter scripti eodem anno *tres* novos *Tomos* acceperimus; breviter indicabimus Viros illos literatos, de quorum vita scriptisque luculenter ibi a *Niceronio*, diligentissimo scriptore, exponitur. Prodit igitur in *Tomo XXXIV Galeazzus Gualdus Prioratus*, mortuus A.

1678. Vir hic, qui *Vitam Wallenſteinii* ſcripſit, ſub quo militarat, *Vitam* item *Imp. Leopoldi* ab A. 1650 usque ad A. 1670, *Vitam Card. Mazarini*, multosque libros (universos autem ſcripſit lingua Italica,) de rebus publicis Europæ, non ultimo eſt loco ponendus inter doctos milites, ac propterea inſerendus *Bibliothecæ doctorum militum Menckenianæ:* cui & *Albertus Muſſatus* adſcribendus, de quo & Martis & Apollinis milite *Fabricius* diſſerit in *Bibliotheca Latinæ medii ævi Tom. I pag. 100.* Sequitur *Bonaventura Vulcanius*, m. 1614; *Petrus Allixius*, m. 1717; *Arnoldus Oſſatus*, Cardinalis, m. 1604; *Rambertus Dodonæus*, m. 1585; *Petrus Gringorius*, Poeta Comicus, m. circa annum 1550; *Hubertus Golzius*, m. 1583; *Philippus Brietius*, m. 1668; *Arnoldus de Villanova*, m. 1313; *Iſidorus Clarius*, m. 1555; *Joannes Murmellius*, m. 1517; *Florens Chriſtianus*, m. 1596; *Joannes Picus Mirandulanus*, m. 1494; *Joannes Franciſcus Picus*, m. 1533; *Joannes Picus*, ſeu potius *Picotus*, Conſiliarius Parlamenti Pariſienſis, m. 1565; *Renatus Choppinus*, m. 1606; *Chriſtophorus Beſoldus*, m. 1638; *Philippus Alegambius*, m. 1651; *Claudius Malingreus*, m. circa annum 1650; *Valens Acidalius*, m. 1595; *Philibertus Monetus*, m. 1643; *Regnierius de Graaf*, m. 1673; *Jacobus Thuræus*, m. 1555; *Remigius de Nauninis*, Florentinus, m. 1581; *Matthæus Beroaldus*, m. 1583; *Franciſcus Beroaldus*, m. 1612; *Sixtinus Amama*, m. 1629; *Guido Faber Pibracius*, m. 1584; *Claudius de Potoux*, m. 1579; *Thomas Borcacchius*, m. 1585; *Antonius Vieyra*, Jeſuita, m. 1697 anno vitæ nono & octogeſimo; *Renatus Morellus*, m. 1656; *Henricus Sedulius*, m. 1621; *Antonius Fuſius*, m. circa annum 1620; *Bonaventura des Periers*, cubicularius *Margaritæ Valeſiæ*, Reginæ Navarræ, m. 1544, quo ſemet ipſe neci dedit. Ejus *Cymbalum mundi*, Gallice præter alia multa ſcriptum, & A. 1537 editum, a multis habitum fuit pro libro atheo. Poſtquam vero recuſus eſt hic liber A. 1711 & 1732, deprehenſum eſt, eum favere religioni Reformatæ, & inſectari errores Pontificios, falſoque accuſari atheismi. Obſervamus tamen hic, alium li-

libellum atheiſmi plenum, Latine ſcriptum, & *Cymbalum mundi* inſcriptum, haberi MStum, quem recenſet *Reimmannus* in *Hiſtoria* ſua *Atheiſmi pag. 387 ſeq.* Sequitur *Ulricus Obrechtus*, m. 1701; *Andreas Morellus*, m. 1703; *Joannes Ogierius de Gombauld*, Poeta Gallus, m. 1666; *Ambroſius Catharinus*, m. 1553; *Joannes Heſſelius*, m. 1566; *Joannes Vetus*, m. 1593; *Julius Cæſar Capaccius*, m. 1631.

In *Tomo XXXV* cognoſcendi Lectoribus exhibentur *Chriſtophorus Marcellus*, miſerabiliter mortuus A. 1527; *Guido Conchilius*, Gallice *Coquille*, Poeta Latinus, qui ipſe verſibus elegantibus ſuam deſcripſit vitam, m. 1603; *Antonius de la Foſſe*, Tragœdiarum ſcriptor, m. 1708; *Campegius Vitringa*, m. 1722; *Ludovicus Savotus*, m. 1640; *Theophilus Spizelius*, m. 1691; *Franciſcus Metellus de Boisrobert*, Poeta Comicus, familiariſſimus Cardinalis *Richelii*, cui perſuaſit, ut Academiam conderet Francicam, m. 1662; *Tarquinius Gallutius*, Poeta & Orator Latinus, m. 1649; *Laurentius Jobertus*, m. 1582; *Joannes de Marconville*, m. 1580; *Joannes Baptiſta Rammuſius*, m. 1557; *Petrus Viretus*, m. 1571; *Nicolaus Amelotus de la Houſſaye*, m. 1706; *Edmundus Chilmeadus*, m. 1654; *Rolandus Mareſius*, m. 1653; *Joannes Mareſius*, prioris frater, Poeta Comicus, m. 1676; *Gottlieb Cortius*, m. 1731; *Caſpar Scioppius*, m. 1649; *Petrus Dortiguius de Vaumoriere*, ſcriptor fabularum Romanenſium, m. 1693; *Claudius Lancelotus*, unus ex amicis celebris Abbatis *Sancyrani*, & e ſociis Portus Regii, editor ἀνώνυμος librorum laudatiſſimorum & ſæpius recuſorum, *Grammaticæ Græcæ*, *Grammaticæ Latinæ*, *Grammaticæ generalis*, *ejusdemque philoſophicæ*, ſcriptor item vitæ Abbatis *Sancyrani*, *Vergerii Hauranniі*, quæ tamen nondum eſt edita, m. 1695; *Joannes Freindius*, m. 1728; *Guilielmus Aubertus*, mortuus exeunte XVI Seculo; *Petrus Aubertus*, m. 1733, ætatis anno 91; *Joannes Joſephus Orſius*, m. 1733, anno 81 ætatis; *Artus Deſireus*, ſcriptor librorum multorum, ſed futilium, m. 1578; *Joannes Erneſtus Grabius*, m. 1711; *Franciſcus Florens*, JCtus, m. 1650; *Joannes Ma-*

gnus, Archiepiſcopus Upſalienſis, m. 1544; *Olaus Magnus*, frater prioris, m. 1555; *Melchior Inchoferus*, m. 1648, quem non eſſe *Monarchiæ Solipſorum* Autorem, ſed *Julium Clementem Scotum*, docetur *pag. 337 ſeq.*; *Samuel Clarkius*, m. 1729; *Matthæus de Morgues*, m. 1670; *Petrus Victor Palmæ Cajetanus*, ſive *Cayetus*, m. 1610.

In *Tomo XXXVI* ſiſtitur una cum ſcriptis ſuis *Alexander Achillinus*, Bononienſis, prius in Academia patria Profeſſor Philoſophiæ, deinde in Patavina, ubi & collegam & æmulum habuit *Pomponatium*, m. 1512; *Antonius van Dale*, m. 1708; *Jacbous Savary*, m. 1670; *Edmundus Aubertinus*, ſcriptor ingentis Operis *de Euchariſtiæ Sacramento*, m. 1652; *Franciſcus Patritius*, Epiſcopus Cajetanus, m. 1494, cujus ſcripta, licet ſæpius recuſa, imo & alias in linguas tradu&ta, nullius tamen eſſe pretii, judicat Noſter; *Nicolaus Chorerius*, m. 1692, malus Poeta Latinus, nec bonus Hiſtoricus, Advocatus Gratianopolitanus. Habetur hic pro Autore *Satyræ Sotadicæ Aloyſiæ Sigeæ*, præſcripto *Meurſii* nomine editæ. Ac falli eos putat Noſter, qui flagitioſiſſimi hujus libri Autorem habent *Weſtrenium* quendam, JCtum Hagenſem. Sequitur *Jannotius Manetti*, Florentinus, Profeſſor Philoſophiæ Florentiæ, poſtea civilibus admotus magnæ dignitatis muneribus, m. 1459; *Joachimus Perionius*, m. 1559; *Jacobus Acontius*, ſcriptor *Strategematum Satanæ*, cujus annus mortis ignotus; *Theophilus Viaud*, qui ſimpliciter vocari ſolet *Theophilus*, Poeta Gallus clariſſimus, m. 1626; *Thomas Garzonus*, m. 1589; *Gabriel Gueretus*, m. 1688; *Matthias Zimmermannus*, m. 1689; *Andreas Chevillerius*, Doctor Sorbonicus, m. 1700; *Michael d'Amato*, Neapolitanus, Theologus in patria præcipuus, m. 1729; *Claudius Amelinus*, Archidiaconus Pariſienſis, m. 1706; *Franciſcus Raphelengius*, m. 1597; *Jacobus Barrelerius*, m. 1673; *Joannes Petrus Camus*, Epiſcopus Gallus, qui pæne ducentos libros ſcripſit ediditque, m. 1652; *Bartholomæus Albizius*, Piſanus, Franciſcani Ordinis monachus, m. 1401, ſcriptor famoſi *libri conformitatum*: cujus libri fata hic enar-

enarrantur, & editiones, verſionesque; *Rudolphus Cudworthus*, m. 1688; *Hugo Salellius*, *Franciſci I*, Regis Galliæ, Poeta, m. 1553; *Alphonſus Ciacconius*, Dominicanus, qui aliquando confunditur cum ſuo cognato cognomini, Pœnitentiarius Apoſtolicus, non, uti tradunt nonnulli, Patriarcha Alexandrinus, m. 1599 Romæ. Edidit *Explicationem hiſtoricam columnæ Trajani*, A. 1690 recuſam Romæ cum vindiciis ejus, a *Raph. Fabretto* compoſitis; *Defenſionem hiſtoriæ de anima Trajani precibus Gregorii Papæ ab inferis ereptæ*, qui liber etiam in Gallicam Italicamque linguas tradnctus eſt; librum, in quo *S. Hieronymo* aſſerit *dignitatem Cardinalitiam*; librum *de ſignis crucis, A. 1591 in Gallia & Anglia divinitus oſtenſis*; *Vitas Pontificum Romanorum a Chriſto usque ad Clementem VIII, nec non Cardinalium*; *Bibliothecam, libros & ſcriptores fere cunctos ab initio mundi ad A. 1583 ordine alphabetico complectentem*, quam A. 1731 cum ſuis obſervationibus edidit *Camuſatus*, ſed tantum uſque ad literam E. Hos omnes *Ciacconii* libros eſſe ſpecimina magnæ induſtriæ, ſed perexigui judicii, Noſter judicat haud immerito. Sequitur *Petrus Ciacconius*, priori nulla cognatione conjunctus, magnus Criticus, m. 1581, cujus inter ſcripta Noſter omiſit *Annotationes ad Pomponium Melam*; *Guido Papæ*, JCtus Gratianopolitanus, m. 1475, qui *Deciſiones Gratianopolitanas* edidit, a *Carolo Molinæo* valde laudatas, & multos alios libros juridicos; *Petrus Reſenius*, Danus, m. 1688; *Carolus Muſitanus*, Calaber, Medicus, m. 1714; *Petrus Borellus*, m. 1689; *Savinianus Cyranus*, Bergeracenſis, Poeta Comicus, m. 1655; *Matthias Martinius*, m. 1630; *Robertus Stephanus*, m. 1559; *Carolus Stephanus*, m. 1570; *Henricus Stephanus*, centum ac trium librorum editor, m. 1598; *Auguſtinus Steuchus*, m. 1550; *Daniel Toſſanus*, filius prioris, m. 1629; *Joannes Meſchinotus*, Poeta Gallus, m. 1509; *Benedictus Varchius*, m. 1565; *Petrus Valens*, m. 1641; *Emanuel de Faria & Souſa*, Luſitanus, Poeta & Hiſtoricus, m. 1649. Agmen hocce claudit *Juliana Morella*, mulier pererudita, quæ multos libros edidit, m. 1653.

TABULA CHRONOLOGICA, AD NORMAM sacri Codicis, Scriptorumque exterorum testimonia, fide satis digna, conformata, ab orbe condito ad Christi natalem deducta, Autore J. C. H.

	Anni	
Ab hexaemero ad diluvii finem	1657	
quibus adde	2	*Gen. XI*, 10
	35	- - 12
	30	- - 14
	34	- - 16
	30	- - 18
	32	- - 20
	30	- - 22
	29	- - 24
	70	- - 70
	1949	
	100	*Gen. XXI*, 5.
	2049	
	60	- *XXV*, 26.
	130	- *XLVII*, 9.
	430	*Ex. XII*, 40. Conf. *Gen. XV*, 13, *Act. VII*, 6, *Gal.* [*III*, 17.
	480	*1 Reg. VI*, 1.
	36	ibidem
Mors *Salomonis*	3185	
Rehabeam regnat annos	17	*1 Reg. XIV*, 21.
Abiam	3	- *XV*, 2.
Assa	41	- - 10.
Josaphat	25	*2 Reg. III*, 1, *VIII*, 16.
Joram	8	- *VIII*, 17.
Abasia	1	- - 26.
Athalia	6	- *XI*, 3, 4.
Joas	40	- - *XII*, 1.

Amc-

Digitized by Google

Amazia	29	-	*XIV*, 2.
Aſaria	52	-	*XV*, 2.
Jotham	16	-	- 32.
Ahas	16	-	*XVI*, 2.
Hiskias	29	-	*XVIII*, 2.
Manaſſes	55	-	*XXI*, 1.
Ammon	2	-	- 19.
Joſias	31	-	*XXII*, 1.
Jojakim	11	-	- 36.
Jojachin	- 3 menſ.		*XXIV*, 8.
Zedekias	11		- 18.

Excidium Hieroſ. 3578

Anni Regum Judæ, in unam ſummam collecti, efficiunt 393, quibus ſi addideris annos 36 *Salomonis*, eosque reſiduos, anni inde prodeunt, aliquot menſibus ſimul in cenſum vocatis, 430. Eandem annorum ſummam ſupputavit divinus ſcriptor *Ezechiel IV*, 5, 6. Adjunge hæc porro. Hieroſolyma anno imperii *Nebucadnezaris* undeviceſimo fuere exciſa, 2 *Reg. XXV*, 8. *Nebucadnezar* autem regnavit annos 43. Unde ſequitur, eum, exciſo everſoque Hieroſolymorum oppido, imperaſſe adhuc annos 24. Annos hoſce *Nebucadnezaris*, primumque *Evilmerodachi* Regis annum, diſcimus ex 2 *Reg. XXV*, 27, *Jer. LII*, 31, ubi perhibetur *Evilmerodachus* annum fere regno potitus, cum *Joachimum*, Regem Judæ, 36 annos exulem, e carcere eduxit, benigneque habuit. Quo ipſo confirmatur fides *Canonis Ptolemæi*, ex quo deſumſi annos, quibus regnarunt *Nebucadnezar*, *Evilmerodachus*, *Nirigliſſor*, *Labaroſoarchadus*, *Nabonnedus*, ac *Cyrus* in Babylonia. Conf. *Beroſus* apud *Joſephum contra Apionem Lib. I*, *Megaſthenes* apud *Euſebium* in *Præp. Evang. IX*, 41, atque ipſe *Joſephus Antiq. Jud. X*, 12.

	Anni
Nabuchodonoſoris anni, expugnata Hieroſ.	24
Evilmerodachus regnavit - - -	2
Nirigliſſor - - - -	4

Labo-

Laboroſoarchadus	9 menſ.	
Nabonnedus, ſeu *Darius Medus*	-	17
Cyrus regnavit Babylone	- -	9
	Summa	56
	Ex priori latere	3578
	Summa	3634

Cyrus in Perſide regnavit annos 30, teſte *Juſtino I, 8, Euſebio* in *Chronico*, aliisque. *Herodotus* regno ejus aſſignavit annos 29 *Lib. I Cap. 214.* Sin vero in ſupputatione annorum, quibus Reges in Perſia regnarunt, ita computemus, ut menſes, quibus regnarunt *Artabanus, Xerxes II*, ac *Sogdianus*, negligamus, *Cyro* utique ſunt 30 anni integri attribuendi. Perſarum vero regnum ſtetit annos 231, uti conſtat ex *Curtio IV, 14*, ac calculo *Joſephi Scaligeri*, ipſisque Regum annis computatis. Subtrahe ab hiſce annis 231 illos 21 *Cyri*, qui ejus regnum Babylonicum anteceſſerunt, tum reſtare videbis 211 annos.

	3634	
Anni reſidui Regum Perſidis	211	
Summa	3845	
Adde ex Fragmento *Beroſi* apud *Joſephum*	17	contra *Apionem*
	3862	
Dario devicto, *Alexander* ſolus	7	*Juſtinus XI, 14, Sulpitius Sev. II, 17.*
Ad mortem *Alexandri*	3869	(*)

Inde

(*) *Diodorus Siculus Lib. XVIII Cap. 2, Alexandri Magni* mortem contigiſſe, docet, Conſulibus *Lucio Furio & Decimo Junio.* Sed hanc ſupputationis rationem nondum licet cum Faſtis conſularibus in concordiam redigere.

Digitized by Google

Inde ad templi repurgationem ſub *Juda*	148	*1 Macc. IV, 52.*
	4017	
Ad mortem *Judæ Maccabæi*	3	*1 Macc. IX, 3.*
	4020	
Jonathanis	18	*1 Macc. XIII, 41.*
Simonis	8	*Joſephus Antiq. Jud. XIII, 14.*
Hyrcani	31	- - - *XIII, 18, 19.*
Alexandri Regis	27	- - - *XIII, 21, 22.*
Alexandræ	9	- - - *XIII, 24.*
	4113	
	26	- - - *XVII, 8.*
Ad mortem usque *Herodis*	34	- - - *XVII, 10.*
	4173	
Subtrahe annos duos	2	ob *Macrob. Saturn. II, 4.* Conf.
	4171 (**)	[*Nathanaelis Lardneri Fi-*

[*des Hiſtoriæ Evangelicæ*

[*Lib. II Cap. 3 pag. 184 ſeq. ed. Brem. 1733, 8.*

Annos 70 exilii Babylonici computare oportet ab excidio Hieroſolymorum, ob *2 Chron. XXXVI, 17-21*, atque perducere ad ſextum *Darii Hiſtaſpidis* regnantis annum, ob *Eſr. VI, 15.* Sic certe vaticinio Dei ſua conſtitit veritas, quæ fuit perſcripta *Jer. XXV, 12, XXIX, 10, Dan. IX, 2.* Omnem vero Chronologiam ſuſpendere a calculo LXX hebdomadum *Danielis* haud decet, antequam expoſitio earum allata fuerit tam luculenta & certa, quam nullæ amplius premunt dubitationes. Obſcuriora enim e clarioribus exponenda ſunt, ſiquidem ea, quæ majori luce nitent, ac nullis fere difficultatibus involuta ſunt, merito præmittuntur, ut illa, quæ dubiis laborant, inde reddantur illuſtriora.

(**) Æram Seleucidarum plerique annis 312 ante Chriſtum natum inchoandam cenſent. Sed id, quantum ad ejus annum primum attinet, luce in majori collocandum.

FIVE LETTERS, &c.

hoc eſt,

QUINQUE EPISTOLÆ, SCILICET I) CONJECturæ quædam de æterna creatione; II) demonſtratio, quod ab æterno fuerit opportunitas & inopportunitas in natura rerum, qua Dei voluntas ſemper fuerit determinata; III) meditationes de officiis erga Deum & alios; cum obſervationibus in Judaicas quasdam revelationes, ſub Dialogi ſpecie inter Saulem & Samuel; IV) diſputatio, quod Deus ſacrificia primus non inſtituerit; ubi de immolando Abrahami filio plenius tractatur, ac Moſes a vulgari illius ſententiæ imputatione vindicatur, qua Deum autorem iſtius præcepti fecerit; V) tractatio de evidentia neceſſaria confirmandi divinitatem harum revelationum, quæ nos aliquid agere volunt.

Londini, typis T. Cooper, 1737. 8.

Plag. 10.

Epiſtola prima ad has propoſitiones, ni fallimur, commode redigi poteſt. Si divinæ rationi aliquando conveniebat, aliquid creari; convenit ſemper. Bonitatis Dei infinita ſint objecta, oportet. Neque enim ejus felicitas exhauritur, quantumvis alios felices reddat. Potentia item eſt infinita. Nam, quicquid Deus poteſt, illud potuit ab æterno. Quomodo creatio ab æterno fiat, nos non intelligimus; idcirco tamen non eſt nulla. Quis negaret, inde ab æterno mentem divinam cogitationibus abundaſſe, licet id non comprehendamus. Si quid erat bonum & productu dignum, hoc idem ſemper eſſe oportet; nec Deo aliter videri unquam poteſt. Cur igitur mundus hic non ab æterno creatus eſt? Ideo, putat Autor, quod ſpatium eſt abſolute infinitum, quod mundis impleri nequit. Nec mundus infinitus cogitari poteſt. Inde argumentatur, aliud ſyſtema ex alio a Deo creatum fuiſſe, atque adeo juſto tempore noſtrum quoque, quod iterum aliud eſt excepturum. His nihil obſtare videtur, niſi verba *Moſis Gen. I, 16; faciebat etiam ſtel-*

ſtellas. At vocem *faciebat* interpolatam ſtatuit Autor; ſub ſtellis vero planetas tantummodo intelligit, qui cum noſtro ſyſtemate connectuntur. In *Epiſtola ſecunda* pluribus ea perſequitur, quæ in *Epiſtola prima* de æterna rerum bonitate, ſive conditione idonea, dicta ſunt, & deſtruit diſtinctionem voluntatis divinæ, a *Conybeario* in Defenſione revelatæ religionis contra *Tyndalium* allatam, qui ſcilicet aliam voluntatem eſſe opinatur ratione conſtitutionis rerum, aliam ratione actionum creatorum. Etenim ideæ cujuscunque generis, ex noſtro cognoſcendi modo, priores ſunt voluntate divina. *Epiſtola tertia* diſſerit de perfecta Dei bonitate, quæ crudelitate, naturæ præſcriptis contraria, delectari non poteſt. Non ſemper divino Numine afflatos fuiſſe Prophetas, exiſtimat; ſuo hos indulgere ingenio, ſi quid immane annuntient. Documento eſſe oraculum *Samuelis*, *1 Sam. XV, 3*, quo *Saulem* Amalekitas eliminare jubet inſontes. *Saul* itaque fingitur vati obſequium denegaſſe, quia vel injuſta, vel humano ſenſu ſuperiora, adeoque non facienda, poſtulaverit. Ejusdem furfuris ſunt *Epiſtolæ quartæ* argumenta. Sacrificia inventa ſacerdotum dicit, Deo plane indigna, adeoque usque ad ætatem *Abrahami* incognita. Imo *Abrahamum* revelationes divinas recte diſcernere non potuiſſe. Tam infandum præceptum a natura Dei atque rerum prorſus abhorrere. Deinde *Tillotſoni* Sermonem, *Abrahami* facta, prout par eſt, tuentem, refutare conatur. Sed pudet nos miſeri ratiocinatoris tricas memoriæ tradere; quibus etiam *Epiſtolam quintam* onerat, ubi de revelationibus divinis minus honeſte ſentit, easque omnes rejicit, quæ, ſe judice, cum ratione non concordant.

Pag. 10. 16. 32. 54.

ACTORUM ERUDITORUM CONDITORES LECTORIBUS SUIS SALUTEM.

Cum ab aliquo inde tempore eorum ſive in Germania, ſive in regionibus exteris, non pauci fuerint, qui, & ſibi, & viris

ris doctis universe omnibus, facturos nos rem gratissimam, significarent, si ex magno *Actorum* nostrorum corpore, cujus & ea sit ratio, ut diversissimi argumenti multa, nec omnibus æque lectoribus probata, contineat, & amplitudo jam molesque tanta sit, ut emtores non nisi bene nummatos admittat, quædam velut membra resecare, hoc est, Observationes illas cujuscunque argumenti doctas atque elegantes, a Clarissimis olim Viris, *Leibnitio*, *Tschirnhausio*, *Bernoulliis*, *Wolfio*, & sexcentis aliis, ad id conscriptas, ut ornamento *Actis* nostris, & horum lectoribus insigni emolumento, essent, ex variis & maxime disjunctis *Actorum* nostrorum forulis evocatas, conjunctasque ordine concinno, in justæ molis Volumina colligere, & tanquam Opus novum, ab *Actis* ipsis diversum, publicare, in animum induceremus; post longas variasque, quas ea res in partem utramque habuit, deliberationes, bonum tandem justumque duximus, honestissimis illis optimorum hominum desideriis omni ex parte satisfacere, & privata commoda, quibus ab ea re non parum imminere periculi intelligimus, utilitati publicæ postponere. Confirmavit nos in hoc proposito ignavum illud, &, ne quid gravius dicamus, contemtu publico dignissimum, hominis cujusdam Veneti consilium, qui, gentis sordidissimæ, quæ, rei literariæ magno quodam malo nata, *nihil* non licere sibi in libros aliorum, temere persuasum habet, probe innutritus præceptis, & rapinis tot aliis, impune olim commissis, ad expilanda hæc *Acta* audacior factus, publicam haud ita pridem latrocinii futuri tabulam suspendit, &, quod præter nosmet unos nemini licere vir quisque bonus agnoscit, nec a sexaginta inde annis, ab eo, inquam, tempore, quo primum auditum est *Actorum* nomen, cuiquam etiam hominum impudentissimorum in mentem venit tentare, id, nobis nec consultis, nec, ut decebat, veniam rogatis, facturum se per vim ac scelus, significavit. Quantumvis autem hujus rei, ita sane comparatæ, ut favere ei, quandoquidem cum invadente in res alienas turpis est societas, nemo omnium possit, primus rumor

mor nos afflixerit, quippe tale quid ab ea gente, quæ omni tempore nos ſtudioſos gloriæ & dignitatis ſuæ habuit, minime omnium expectantes; non parum tamen habuit momenti ad leniendum hunc dolorem ea cogitatio, fieri fortaſſis poſſe, ut in ſalutem literarum cedat hoc conſilium, ſi quidem exequendo ei non, quod fieri plerumque ſolet, tyro quisque librarius, ſed viri docti, & earum rerum, quæ literis conducunt, ſatis gnari, adhiberentur. Itaque, ne quam ſpeciem iniquitatis, ſi forte illa res ex voto plurimorum caderet, noſtra exprobratio haberet, ſtatuimus tum poſt carecta latere, & tanquam ex ſpecula ſuſceptæ rei eventum obſervare, nec prius commotæ mentis dare ſignum ullum, quam ipſe novi Operis adſpectus rei utcunque geſtæ nobis fidem fecerit. Jubemur autem nunc tandem, poſtquam eo res deducta eſt, ut in omnium verſetur manibus incomtum &, quod vere dici poteſt, infame illud infeliciſſimi laboris ſpecimen, rumpere ſilentium hoc noſtrum, & de facta non tam nobis & majoribus noſtris, quam univerſæ Germanorum genti, gravi ſane & prorſus ſumma injuria, de ita vaſtatis agris noſtris, ut magis ab atrociſſimo hoſte vix poſſint, de peſſime habitis maximorum Virorum laboribus, denique de adducta in graviſſimum diſcrimen fama & dignitate noſtra, juſtas querelas effundere. Quem enim, etiam cum *Actis* noſtris minus propinqua, quam nos ſumus, cognatione junctum, non dolere graviter & indignari putes, cum videat præſtantiſſimorum hominum ſcripta crudeliſſime diſcerpta, & tanquam a canibus rabidis dilaniata, nunc capite, nunc pedibus, truncata, nullo nec ordine, nec ſelectu, adhibito in unum, velint, nolint, numerum congregata, aut, ut expreſſius loquamur, in unam tanquam caveam contruſa, operarum etiam turpiſſimis maculis deformata, & omni ita ornatu ſuo denudata, ut vix ulla elegantiæ veteris nunc lineamenta ſervent. Nos ſane, indigniſſimum facinus judicantes, *Acta* hæc noſtra, impuris illis manibus contrectata, & ſolo ſuo natali præter meritum expulſa, ludibrio, ſi non præſentis ævi, ſaltem poſteritatis ſeræ, rerum hoc tempore geſtarum non ſatis gnaræ, ex-

exponi, temperare nobis nullo modo poſſumus, quin effrænem hanc nebulonis Veneti audaciam, & in nobiles quosque Virorum optimorum partus ſæviendi licentiam, vehementer deteſtemur, &, quicunque is fuerit, qui primus conſilii tam inauſpicati ſive autor, ſive approbator, fuit, & a cujus autoritate præſidium ſceleri petitum eſt, peſſime eum promeritum de bonis literis pronuntiemus, ac de ſuſcepto talis cauſæ, qualem nemo unquam vir bonus defendit, patrocinio parum ei ab his, qui, quantum interſit inter verum *Actorum* decus & abortus hujus, indignante Minerva excluſi, monſtroſam faciem, non ignorant, gratiæ ſpondeamus. Rebusque ita comparatis, ut, quem perdidiſſe nunc videntur, ſuus *Actis* honor reſtituatur, nec aliena nobis aliquando culpa ſit ferenda, eo, quod nemo nobis negat, utendum jure duximus, cepimusque conſilium, reſumendi telam illam, Venetorum manibus miſerandum prorſus in modum textam, opusque diu deſideratum, nec, quod ſcimus, a quoquam alio, quam ab *Actorum* dominis, deſideratum, ex voto communi omnium perficiendi. Nimirum hanc Lectori fidem damus, intra tempus breviſſimum futurum, ut abſolutam noſtro prelo *Obſervationum* variarum, quæ per univerſa *Actorum* noſtrorum Volumina magno numero diſperſæ latent, videat συναγωγὴν, eamque ita inſtructam, ut facile appareat, nos eo potius animo, ut commodis Lectorum, &, quod nec ipſum indecorum eſt, honori noſtro, proſpiceremus, quam inſano lucri ſtudio, cui uni debentur infelices illi Venetorum conatus, ſed quod a tali, quale noſtrum eſt, conſilio longiſſime abeſſe debet, ad ſuſcipiendum hunc laborem acceſſiſſe. Primum enim, cum, quæ olim ſunt a Viris doctis in his *Actis* disputata, varii ſint & maxime diverſi argumenti, neque vero eadem omnibus lectoribus eſſe grata ſoleant, cavebimus inprimis, ne confuſa & permixta omnis jaceat materia, ſed ad certas tanquam claſſes illam ſcriptorum ſylvam revocabimus, ita quidem, ut alio Volumine Mathematica, & quæcunque ſublimioris ſunt Philoſophiæ, alio Medica & ex doctrina naturali petita, alio denique literaria & miſcellanea quæque, complexuri, & in diſponendis hisce

Volu-

Digitized by Google

Voluminibus eam ſecuturi rationem ſimus, ut, qui unum emit, non is ſimul cetera omnia, parum ſibi profutura, emere neceſſe habeat. Præterea, cum in hoc negotio magna ordinis videatur commendatio futura, verſabitur in eo cura ſtudiumque noſtrum, ut, quæcunque ab eodem ſunt Autore ſcripta, *Leibnitiana* inprimis & *Bernoulliana* illa, eodem in loco conjuncta, nec his aliena facile, niſi forte controverſiarum ratio id ſuadeat, admixta, inveniatis. Quo quidem modo, ſi recte calculos ſubduximus, illud eſt futurum, ut, quæ ab uno ſunt *Leibnitio* compoſita, integro & juſtæ molis Volumine contineantur, impleantque idem ſpatium *Bernoullliorum* fratrum ſcripta; id quod, noſtro judicio, non ſolum ad Virorum Celeberrimorum gloriam & dignitatem, ſed ad uſum etiam commoditatemque Lectorum, plurimum momenti habet. Quod vero ad alios aliorum labores, non ita numero multos, attinet, in loco his aſſignando non aliam, quam ætatis, rationem habebimus, &, qui tempore olim prior in *Actis* fuit, hunc ordine etiam priorem eſſe in Opere hoc novo jubebimus. Occupabit autem poſtremum locum Anonymorum turba, niſi ſatius duxerimus, illorum nomina publicari; quod ipſum non tam a noſtro, quam Autorum, quibus, cur ignoti eſſe poſteritati cupiant, cauſæ eſſe una plures poſſunt, arbitrio pendebit. Sed, ut habeant etiam aliquid novum, nec *Actis* ipſis proprium, hi qualescunque Obſervationum faſciculi, Autoris cujusque vita ipſis ejus Opuſculis præfigetur, brevibus ea quidem verbis deſcripta, at eorum nihil, quæ partim ad fata illorum, partim ad optima in literas merita, pertinent, intactum relinquens. Ubi laboris, ſi quem ea res habet, moleſtiam ipſa ſublevabunt *Acta* noſtra, pleniſſima quippe *Elogiorum*, quæ partem maximam memoriæ conſecrata ſunt eorum, qui *Actorum* noſtrorum honori modo quocunque proſpexerunt. Denique, ne ulla ex parte deeſſe expectationi publicæ videamur, eo etiam cura ſtudiumque noſtrum convertetur, ut accuratiſſime excudantur omnia, & veteres etiam nævi, quorum non paucos paſſim notavimus, manu ſolerti & ad id ſatis apta tollantur. Plura non promitti-

mittimus, etsi fortassis præstituri plura, inprimis si consiliis virorum sapientum adjuvemur, quibus & acuminis satis ad videnda meliora, & ad ornanda nostra studia satis est voluntatis. In eo jam sumus, ut manum operi admoveamus, & initium edendi faciamus; nec, futurum, dubitamus, ut intra anni spatium manibus tuis duo justæ molis *Volumina*, cetera proximo quoque tempore, teneas. Nec de pretio Operis, quod adhuc definiri sat certo vix potuit, hic verbum addimus; ita nobis amicos judicantes Lectores omnes, ut, æquitatis nos rationem habituros, confidant prorsus. Ita nati educatique sumus, ut omnibus vitæ bonis gratiam eorum, qui eandem nobiscum civitatem colunt, iisdemque studiis delectantur, præponamus, & famam, quam divitias, acquirere per labores nostros, glorioſius putemus. Sed, fieri etiam facile posse, ut leviori pretio nostra, quam illa Venetorum, vendantur, illud inprimis documento sit, quod ænearum Tabularum, quæ olim ornamento fuerunt *Actis* nostris, bene multæ usum præstare in Opere hoc novo possint, quibus recens incidendis quantis sumtibus opus sit homini Veneto, ipse forsan omnium optime novit. Jam, si quis eorum, qui Opus tale, quale proditurum significavimus prelo nostro, dudum in optatis habuerunt, impetrare a se possit, ut elegantiora a nostris, quam a Venetorum, manibus expectet, hunc, emendi consilium mature nobis significet, rogatum volumus; quod certo constitutum sit nobis, majorem, quam fuerint desiderata, exemplorum numerum typis non committere. Sed, cum iniquum videatur, statuto nondum pretio quemquam ad emtionem invitare, scitote, Lectores, nemini ea in re periculum futurum, sed ita unumquemque integra habiturum jura sua, ut, si, publicato ipso Opere, pretium a nobis definitum justo majus intellexerit, nulla eum emendi necessitas urgeat, sed libere, nec invitis nobis, abstinere possit ab emtione omni. Valete, Viri optimi, &, quod feciſſe vos inde a tot annis meminimus, porro nostris studiis favete. Scripsimus Lipsiæ, d. XX Septembris MDCCXL.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXL.

DE SERVORUM DEI BEATIFICATIONE ET Beatorum Canonizatione Liber primus, Autore PROSPERO DE LAMBERTINIS, S. R. E. Cardinali tit. S. Crucis in Hieruſalem, Anconæ primum Epiſcopo, poſtea Bononiæ Archiepiſcopo.

Bononiæ, formis Longhi, excuſoris Archiepiſcopalis, 1734, fol.

Alph. 6 plag. 8.

Quod felix fauſtumque & perenne ſit, jam literæ bonæ & manſuetæ in Italia vigent, iique, quorum ad exemplum cuncti ora animosque convertunt, Muſarum non ſolum ſunt patroni, ſed magna etiam ex parte operam ipſi ſtudiumque ſcriptis operoſe nitideque evulgandis impendunt. Eminentiſſimos curiæ Romanæ Patres, *Vincentium Ludovicum Gotti* & *Proſperum de Lambertinis*, deſignaturi eramus, cum ille multis ſuffragiis ſummæ dignitati deſtinatus, hic vero proſperrima concordia communibusque ſuffragiis ad maximos, quos Eccleſia habet Romana, honores evectus fuerit. Quantis in poſterum in illa Eccleſia incrementis ſtatus literarius videatur effulſurus, ex tantorum Virorum Operibus, diligentiſſime conſcriptis, læti ominamur. Eminentiſſimus *Proſper*, nunc *Benedictus XIV*, in formula Dedicationis, ipſi Operi præmiſſa, *Clementi XII*, Pontifici ſuo optimo maximo, omnigenam prosperitatem apprecatus, nihil obſervantiæ & pietatis omiſit, quam ex filio in patrem proficiſci oportet. *Li-*

ber hic *primus Capitibus* 47 conſtat, quæ ſingula ſic indicabimus, ne argumenta eorum potiora prætermittamus indicta. Pag. 11. In *primo Capite* Autor ſummus de ſuperſtitioſa gentilium Apotheoſi exponit, quæ erat ſolennis alicujus hominis inter Deos adſcriptio, vulgo *conſecratio* dicta. *Tiberium* tentaſſe Chriſti apotheoſin, ſenatu reſpuente, ex *Tertulliano*, *Euſebio*, *Joanne Chryſoſtomo*, & *Gregorio Turonenſi*, demonſtrat. *Hadrianus* idem cogitaſſe fertur. *Alexander Severus* Chriſto templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. 14. Utrumque Summus Pontifex ex *Lampridio* oſtendit, addens, ſuorum Canonizationem non convenire cum gentilium Apotheoſi, nec ab ea ſuam deducere originem. In Apotheoſi ſuffecit productus teſtis juratus, affirmans, ſe conſecrandum vidiſſe ex igne rogoque redivivum reverti, & penetraſſe in cœlum. In Canonizatione multorum teſtium affirmatio de heroicis facinoribus & miraculis Sanctorum producenda, dictaque eorum, ſerio perpenduntur & examinantur. Ut in conſecratione mendacium animis fortius inſideret, combuſto Imperatoris corpore, & in cineres redacto, aquila dimittebatur, quæ animam Principis in æthera evehere perhibebatur, teſte *Herodiano Lib. IV.* 15. Homines quoque, multa vitiorum illuvie inquinatos, Diis a gentilibus adſcriptos eſſe, ipſe credidit *Marcus Varro* apud *Auguſtinum de Civ. Dei Lib. VI Cap. 2.* Addidit hoc quoque Autor Maximus, conſecrandum in Apotheoſi gentilium inter Deos recenſitum fuiſſe; canonizandos vero ſolenni judicio ab eccleſia referri in album ſervorum & amicorum Dei. Quare *Auguſtinus* docuit *de Civ. Dei Lib. XXII Cap. 10: Nobis Martyres non ſunt Dii, quia unum eundemque Deum & noſtrum ſcimus & Martyrum. Cyrilli Alexandrini* teſtimonium *contra Julianum Lib. VI Tom. VI pag. 202* ſic habet: *Sanctos porro Martyres neque Deos eſſe dicimus, neque divino cultu ſcilicet illos adorare ſolemus, ſed affectus & honoris; quin potius ſummis honoribus illos ornamus, puta, quod pro veritate ſtrenue certaverint, ſinceritatemque fidei eo usque ſervaverint, ut animam ipſam contemſerint, repudiatisque mortis*

Digitized by Google

terroribus, periculum omne vicerint - - Nos autem non dicimus, ſanctos Martyres fuiſſe Deos, ſed illos omni veneratione proſequi ſolemus, eorumque loculos honoramus, tam claræ virtutis remunerationem veluti quandam ac præmium, ipſis immarceſcibilem memoriam reponentes. Epiphanii quoque locum Autor Maximus laudat, qui *aduerſus Hæreſ. Lib. III contra Collyridianos Hæreſi 59* (ſive 79) *num. 9* de ſancta Deipara ſubdidit: *Honoretur ſane Maria; Pater vero, Filius, & Spiritus Sanctus, adorentur. Mariam adorare nemo velit. Non enim mulieri, ac ne viro quidem, ſed uni Deo, myſterium illud cultusque tribuitur, adeo, ut nec Angeli ipſi tanto honori pares eſſe videantur.* Denique in *Synodo Nicæna II Actione III* ſic ſtatutum fuit: *Apoſtolicas autem Eccleſiæ traditiones, per quas honorare & adorare Sanctos & ſalutare docemur, ſuſcipimus & amplectimur, venerantes eos, ut famulos & amicos atque filios Dei.* Ex his aliisque Patrum ſententiis Maximus Autor arbitratur ortum habuiſſe, quicquid Romana Eccleſia de Latria, de Dulia, & Hyperdulia, docet, iſtam ſoli Deo, illam Sanctis, hanc ſoli humanitati Chriſti, & beatiſſimæ Virgini, tribuentes. Latriam ſoli Deo competere, jam tradidit *Auguſtinus de Civ. Dei Lib. X Cap. 1, & Lib. XX contra Fauſtum Cap. 21.* En locum poſteriorem: *At vero illo cultu, qui Græce Latria dicitur, Latine uno verbo dici non poteſt, cum ſit quædam propriæ Divinitati debita ſervitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum Deum. Joannes Damaſcenus Orat. III de Imaginibus* eandem de Latria notionem animo informavit. Monet Autor Maximus, vocem adorationis nunc deſignare latriam, ſtricteque ſumi, nunc late ſumtam pro dulia & hyperdulia etiam capi, exemploque, ex *1 Par. XXIX* deſumto, ubi in Vulgata legitur: *Adoraverunt Deum & deinde Regem*, rem illuſtrat. Alio idem quoque argumento utitur, ut, Canonizationem ab Apotheoſi derivatam fuiſſe, neget. En Pontificis Summi verba: *Sanctorum Canonizatio fundatur in doctrina Catholica de cultu, invocatione, & interceſſione Sanctorum, & ab antiquiſſima Eccleſiæ diſciplina originem habet, ſecundum quam ſapienter animadver-*

Pag. 16.

17.

madverſum eſt, permiſſum eſſe non debere unicuique juxta proprium arbitrium quemcunque ſibi bene viſum publico cultu, tanquam in cœlis exiſtentem, apud Deum interceſſorem, colere & venerari, ſed eccleſiaſticum judicium accedere debere, in quo, viſis videndis, ſtatuatur, an hic vel ille publice colendus ſit. De religioſo cultu Sanctis præſtando hæc profert ſacri Codicis teſtimonia: *Num. XXII, 27, 31, Joſ. V, 14, 1 Reg. XVIII, 7, 2 Reg. IV, 37, II, 15,* tandemque ſubdit: *Quamvis noſtri non ſit inſtituti, de controverſiis Catholicæ fidei cum Hæreticis agere in præſenti, & divinæ Scripturæ teſtimonia ad impugnandam eorum pertinaciam congerere; alios tamen divini eloquii locos, arrepta opportuna occaſione, pro Sanctorum invocatione & interceſſione alibi afferemus.* Fatetur tamen, non ita frequentem in Scripturis haberi mentionem invocationis Sanctorum, eo quod populus admodum proclivis fuerit ad Polytheismum ſtante Vet. Teſtamento, Codex autem Nov. Teſtamenti in doctrina fidei ad Chriſtum redemtorem dirigenda ſit occupata. Fatetur porro, cultum Sanctorum in Eccleſia fuiſſe ſubſtitutum, abjectis falſis Numinibus & Apotheoſibus impuris. *Theodoretus* certe ita *Serm. VIII de Martyribus: Suos mortuos Dominus Deus noſter in templa pro Diis veſtris induxit, ac illos quidem caſſos vanosque reddidit.* Hæc fuſius

Pag. 18.

19. duximus repetenda. *Capite ſecundo* Autor Maximus expoſuit *de Martyrum ſecundum antiquam Eccleſiæ diſciplinam differentiis, & eorum cultu,* præmiſſo diſcrimine inter Lapſos, eorumque diverſa fata, unde dicti fuere *idololatræ, ſacrificati, thurificati, & libellatici.* Pertinent hæ differentiæ cumprimis ad Seculum tertium. Libellatici fuerunt gene-

20. rum duorum. Alii enim libellum tribunalibus offerebant, quo, ſeſe religionem Chriſtianam dereliquiſſe, confeſſi eximebantur ab onere publice ſacrificandi, aut tribunalibus ſeſe ſiſtendi. Alii ſoluta pecunia ſeſe a vexatione redimebant, palam tamen confeſſi, ſeſe Chriſtianos eſſe, & ſe nolle a Chriſto recedere. *Extorres* autem dicti fuerunt, qui exilium ſponte elegerunt, ne cogerentur Chriſto maledicere, ejusve doctrinæ rénuntiare; certe illi, qui nomen Chriſti

coram

Digitized by Google

coram magiſtratibus libere confeſſi, patria per eosdem magiſtratus expellebantur, expulſione in pœnam confeſſionis irrogata & accepta. *Profeſſores* dicti, qui non interpellati coram Præſidibus comparebant, & ſeſe martyrio ſubeundo offerebant. *Confeſſores* vero dicti, qui Chriſtum palam & coram tyrannis ſeu fidei hoſtibus confeſſi, quolibet tormentorum vel pœnæ genere affecti, ſuperſtites tranquillam mortem obibant. *Martyres*, qui ſanguine ſuo veritatem doctrinæ Chriſti obſignarunt, alii fuerunt *deſignati*, alii *conſummati* ſive *coronati*, alii *vindicati*. Deſignatis mortis ſententia declarata, effectui licet haud data. De conſummatis triumphavit inſontibus pœna capitalis, a tyrannis conſtituta. Dies, quo Martyres morte ſua quondam Chriſtum gloria affecerunt, religioſe celebratus, ut ex Actis martyrii *Polycarpi* ac aliunde conſtat. *Vindicatus Martyr* eſt, qui declaratus eſt talis communi piorum ſententia. *Optatus Milevitanus Lib. I adverſus Parmenianum* Martyrem vindicatum commemoravit. *Capite tertio* Maximus Autor expoſuit de collectione actorum Martyrii, & eorum examine, eccleſiaſticoque ſuper illis judicio. Acta eorum, qui olim pro Chriſti fide mortui fuerunt, ſincera collecta fuiſſe, ex libro *de Pontificibus Romanis* docuit, ubi locus inſignis legitur de S. *Clemente* Papa: *Hic fecit ſeptem regiones dividi Notariis fidelibus eccleſiæ, qui geſta Martyrum ſollicite & curioſe unusquisque per regionem ſuam diligenter perquirerent.* Conferri poſſunt, quæ ibi de S. *Fabiano* & S. *Antero* perſcripta exſtant. *Cyprianus* in *Epiſtola, tempore ſui receſſus ſcripta, Clero Carthaginenſi* mandavit, ut Acta Martyrum ſcriberentur, & dies conſummati agonis diligenter annotarentur. Huc ſpectant Acta proconſularia, a Notariis gentilibus ſcripta, nec non a Chriſtianis conſignata, qui ſeſe gentilibus immiſcuerant. Actorum collectioni ſucceſſiſſe Examen, Autor Maximus oſtendit. Examini vero ſucceſſiſſe eccleſiaſticum judicium, docet idem. Quomodo Martyrum notitia ab una Eccleſia ad aliam per literas encyclicas fuerit transmiſſa, exemplis haud unis demonſtrat.

Pag. 21. 22. 24. 26. 28.

Pag. 31. Ab hiſce Epiſtolis tabulæ eccleſiaſticæ, quibus natalitia Martyrum conſcripta habebantur, quæque *Faſti* a *Tertulliano* 33. fuerunt appellatæ, ſuam originem habuerunt. A Faſtis vero Calendaria, Martyrologia, & Paſſionalia, ortum duxerunt. Addidit Vir Summus: *Si ab una ad aliam Eccleſiam Epiſtolæ transmittebantur, ut unaquæque certior fieret de iis, qui mortem pro Chriſto paſſi fuerant, neme eſt, qui jure ſibi ſuadere poſſit, conſimiles Epiſtolas ad Eccleſiam Romanam, aliarum Eccleſiarum matrem, centrum Catholicæ unitatis, ad Romanum Pontificem, Chriſti in terris vicarium, & Apoſtoli* 35. *Petri ſucceſſorem, non fuiſſe transmiſſas.* Argumenta, quibus hoc edoceri poſſe videtur, vel ſpuria, vel incerta, ſollicite declinat, provocans eo fine ad Acta S. *Ignatii* Martyris, quæ a *Ruinarto* inter ſincera & ſelecta Martyrum Acta recenſentur. Eodem referenda eſt Epiſtola S. *Cypriani*, in qua hic reſpondit Clero Romano, qui ad illum de Martyrio S. *Fabiani* literas dederat. Ut comprobet, Acta ad Summum Pontificem transmiſſa fuiſſe, ut cultus in honorem Martyrum aut introduceretur, aut introductus confirmaretur, laudat locum *Gregorii Turonenſis de Gloria* 41. *Martyrum I, 51, 64, pag. 782, 794, edit. Ruinarti. Capite quinto* Vir Summus Maximusque *de Confeſſoribus, & eorum cultu*, diſſeruit. De Confeſſoribus multa cum laude locuti fuerunt *Cyprianus* & *Iſidorus Hiſpalenſis.* At initia cultus ipſorum nondum ſatis ſunt in expedito. *Mabillonii* teſtimonium ex *Præfatione ad Seculum quintum Ordinis S. Benedicti §. 6 num. 97* eſt admodum commemorabile, ac ſic habet: *Ut Martyribus, ſic etiam Confeſſoribus, honor publico cultu delatus ab Eccleſia eſt, id fieri cœptum Seculo quarto.* Jam vero, ante Sec. IV honorem publici cultus Martyribus fuiſſe delatum, putarunt *Juſtus Fontaninus*, aliique. Seculo IV Martyrum reliquias ſollicite jam aſſervari, transferri, atque in honore eſſe, cœpiſſe, feſtosque martyriorum dies agitatos fuiſſe, Pontifex Maximus haud unis docuit ex- 42 ſeq. emplis. Ordo autem Romanus eos tantum Martyras ſemper admiſit, qui ſunt in hodierno Canone, Confeſſoribus

ſem-

Digitized by Google

semper excluſis. In liturgia Mozarabica, cujus ignoratur initium, poſt Martyres fit mentio *omnium pauſantium*, atque recitantur nomina *Hilarii*, *Athanaſii*, & aliorum plurimorum, quorum alii in album Sanctorum relati ſunt, alii minus. Ea enim ætate par erat utrorumque cauſa, nec in Eccleſia declarari cœptum, quemquam ex illis æterna frui Dei viſione. Pag. 43. In Synodo Atrebatenſi, quam attulit *Mabillonius Sec. V Benedictino*, inter hæreticos condemnatos illi jam leguntur relati, qui aſſeruere, ſolis Apoſtolis & Martyribus venerationem ab Eccleſia eſſe impendendam, excluſis Confeſſoribus. Autor ſummus *pag. 45 col. 1* hæc intexuit: *De examine initii cultus SS. Annæ & Joſeph alibi habebitur ſermo.* Unde conjectamus, ipſi fuiſſe in animo, accuratius in hoc argumentum inquirere publice. *Hieronymus* in *Sermone de Aſſumtione Mariæ* de cultu tunc Mariæ exhibito ſic ſenſit: *Neque dubium eſt, illam, quæ meruit pro liberandis ferre pretium, poſſe impertiri ſuffragium libertatis. Noſtra inter hæc jugis oratio ad Dominum dirigatur.* Et rurſum: *In Chriſto fuit plenitudo gratiæ, ſicut in capite influente; in Maria vero, ſicut in collo transfundente.* Addit Autor Maximus tandem, quæſtionem de initio 46. cultus Confeſſorum nihil habere commune cum cultu Beatiſſimæ Virginis & Apoſtolorum, communi quippe omnium Eccleſiarum conſenſu in ipſo Eccleſiæ principio cultus tum Beatiſſimæ Virgini, tum Apoſtolis, delatus eſt, quod ipſum exiſtimat demonſtrari a *Mabillonio* in *Præfatione ad Sec. V Ordinis S. Benedicti §. 6 num. 92.* *Capite ſexto* diſſeruit de eccleſiaſtico judicio requiſito, antequam cultus religioſus Confeſſoribus fuerit exhibitus. Judicii hujus originem repetit ex antiquis, iisque ſolennibus, corporum Confeſſorum translationibus & elevationibus, autoritate Epiſcopali factis, in quibus initium eccleſiaſtici cultus conſtiterit. Argumentum deſumit ex Epiſcoporum decretis, pro remotione cultus eorum promulgatis, qui ex errore populi, nulloque præcedente Epiſcopali examine, inter Confeſſores beatos cultu publico fuerint recenſiti. Ex Concilio enim Agrippinenſi apud

Ivo-

Ivonem Part. III Decreti Cap. 54 hæc habentur: *De Ecclesiis seu Sanctis noviter inventis, nisi Episcopo probante, in*
Pag. 47. *cujus territorio, minime venerentur.* In *Capitulari Caroli M. ad A. 801* de Sanctis recens inventis statuitur, ut non colantur, *nisi Episcopo probante - - salva de hoc & de omnibus Ecclesiis canonica autoritate.* In *Synodo Atrebatensi A. 1025 Cap. 2* decretum fuit, *ne sepultis temere divina solvantur, nisi per provincialem Episcopum vita sepulti examinetur, si secundum Evangelium fuit.* Translationes corporum solennes, Seculo VI antiquiores, Autor Maximus deprehendere haud valuit. Antiquissima earum est translatio corporis *Joannis*, Abbatis Reomensis, opera *Leopardini*, Abbatis, & sociorum, *qui cum consilio Episcoporum sanctum altare con-*
51. *struxerunt. Capite septimo* Pontifex Summus exponit *de interventu autoritatis Summi Pontificis in cultu decernendo erga Martyres & Confessores*, ratus, singulorum Episcoporum decreta de cultu Martyrum & Confessorum vim obtinere non potuisse in universa Ecclesia, nisi accessisset tacita
52. aut expressa Summi Pontificis autoritas. Primus is videtur actus, cum *Acta Passionis Vigilii*, Episcopi Tridentini, & Martyris, ad Summum Pontificem transmissa sunt pro cultu erga eundem statuendo. In hoc Actu fieri consuetudinis mentionem, annotavit *Honorius de Sancta Maria*, Carmelita Discalceatus, *Tomo II Animadversionum super usu Criticæ Lib. I Diss. I Art. 5 num. 1.* Idem de *Joanne Chrysostomo* ostendere laborat Autor Maximus. Non est nostri instituti, reliquos
60. quoque percensere & adjungere Actus. *Capite octavo* Autor summus agit *de ejusdem interventu autoritatis*, exorsus inde a *Joannis XV* ætate, & progressus ad *Alexandrum III* usque, qui inter Sanctos retulit *Eduardum*, Regem Anglorum. Cœpit ea ætate autoritas Pontificis Summi esse maxima in causa Beatificationis & Canonizationis. Exempla
69. enarrantur inde ab *Alexandri III* ævo in *Capite nono*. *Capite* vero *sequenti* in eo totus est Autor Maximus, ut ostendat, Canonizationes in generalibus Conciliis fuisse peractas,
75. & extra ea etiam a Papa Romano effectui datas. Primates,

Archi-

Archiepiſcopi, & Epiſcopi, olim per Epiſcupalem jurisdictionem ad tempora usque *Alexandri III* jure proprio & citra ſubjectionem, in hoc momento exhibendam Summo Pontifici, beatificationis negotium in provincia & diœceſi ſua adminiſtrarunt. Contendit vero Autor Maximus, cultum illum exſtitiſſe particularem, ſiquidem Epiſcopi illi limitata gaviſi fuerint jurisdictione. Nolimus tamen inficiari, cultum ejusmodi ſæpiſſime ab una diœceſi perveniſſe ad aliam citra univerſale decretum, ac inde dari admodum multos Sanctos & Canonizatos in Romana Eccleſia, quos univerſæ Latinæ & Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus cœlitibus haud adſcripſit. Id ipſum declaravit uberius Autor Summus loco alio, qui hoc in loco negotium Canonizationis ob cultum univerſalem, ei adhærentem, ſoli Pontifici aſſignat. *Capite undecimo* cumulat pronuntiata eorum, qui jus beatificandi & canonizandi Pontificibus Romanis reſervatum arbitrantur. *Capite duodecimo* exequitur fundamenta, quibus poteſtas canonizandi innixa apparet. Sanctos eſſe invocandos, hic regula eſt prima, prora, puppisque. Ut itaque Maximus Autor oſtendat, Sanctos eſſe invocandos, provocat ad Vulgatam, & hæc loca: *Gen. XLVIII, 16, Ex. XXXII, 13, 2 Par. VI, 42, Dan. III, 35, 2 Reg. XIX, 34, Jer. XV, 1, Matth. XXVII, 47, Ap. I, 4, V, 8, VIII, 4. Irenæum* laudat, qui *Mariam Evæ* vocaverit apud Deum *advocatam Lib. V. Origenem* addit, qui *Lib. VIII contra Celſum pag. 432* oſtenderit, Sanctos Deum exorare pro hominibus, eumque hisce placatum reddere. Approbat eo nomine Epiſtolam *Cypriani* ad *Cornelium 5 edit. Pamel.*, exiſtimantis, *per Sanctorum, apud Deum regnantium, orationes hic degentes adjuvari.* Proteſtantes etiam, Sanctos in regno gloriæ pro eccleſia militante optima quævis generatim exoptare & expetere, largiuntur. At, inde ſequi, Sanctos eſſe invocandos, eosque uniuscujusque deſideria & neceſſitates noſſe, ſibi ut perſuadeant, animum inducere non poſſunt. *Capite decimo tertio* Summus Autor declarat benefactum, quo aliquando ſolennia Canonizationes explentur. *Sequenti* exponit de Canonizationum ſubjecto.

Pag. 78.

83.

86.

87.

112.

cto. *Capite decimo quinto* differit de gravitate cauſarum Canonizationis, & de his, quorum opera & conſilio Summi Pontifices in definiendis illis olim uſi fuere. *Capite decimo ſexto* exponit de Sacrorum Rituum Congregatione. *Capite decimo ſeptimo* plana reddit ea, quæ ad Protonotarium & Secretarium ſacræ Congregationis, & Rotæ Romanæ Auditores, attinent, qui eidem Congregationi ſunt adſcripti. *Capite decimo octavo* agit de Fidei Promotore, & ejus Subpromotore, quorum uterque expetit Sancti alicujus Beatificationem vel Canonizationem, ab amandante quodam ad fidem miraculis a Beato factis faciendam miſſus Romam. *Undeviceſimo Capite* differit de Notario & Archivi Inſpectore, Interpretibus Proceſſuum, Procuratoribus, Advocatis, & Medicis, aliisque Miniſtris Congregationis Rituum Sacrorum. *Viceſimo* differit de diligentia multiplici per Romanos Pontifices antiquiori tempore adhibita in diſcuſſione cauſarum Beatificationis & Canonizationis, atque de ſerie Actorum, qua antiquiori tempore eadem pertractantur. *Sequenti* differit de Conſiſtoriis, quæ olim ad cauſas Canonizationis definiendas cogebantur. *Capite vigeſimo ſecundo* tractat de ſerie Actorum in cauſis Beatificationis & Canonizationis ſecundum præſens Sedis Apoſtolicæ inſtitutum, atque de diligentia, quæ examini eorum ſolet impendi. *Viceſimo tertio* exponit de nonnullis momentis, ad inſtitutum Congregationis Sacrorum Rituum ſpectantibus, quæ ante tempora *Clementis XI* viguerunt. *Sequenti* agitur de ſolennitate Beatificationis. *Caput vigeſimum quintum* proprium eſt expoſitioni tranſitus a Beatificatione ad Canonizationem. *Capite vigeſimo ſexto* exponitur de ſerie Actorum in cauſis Martyrum, quæ ſunt introductæ poſt decreta *Urbani VIII*, atque procedunt per viam non-cultus. *Vigeſimo octavo* agitur de Autorum opinionibus, quantum attinet ad ſigna & miracula in Martyrum cauſis. Id, quod ſequitur, *Caput* exponit de eccleſiaſtica diſciplina in miraculorum neceſſitate pro Martyrum cauſis. *Caput trigeſimum* agit de Sacræ Congregationis Rituum conſuetudine, quantum attinet ad miraculorum neceſſitatem in cauſis Martyrum. *Trigeſimum primum* ſpectat

Pag. 147. 159. 169. 191. 206. 229. 246.

ad

Digitized by Google

ad Actorum ſeriem in cauſis ſive Confeſſorum, ſive Martyrum, quæ introducta fuiſſe conſtat poſt decreta *Urbani VIII*, & quæ procedunt per viam caſus excepti. *Trigeſimum ſecundum* inde agit de ſerie Actorum in cauſis Confeſſorum ſive Martyrum, introductorum poſt decreta *Urbani VIII*, & quæ procedunt per viam caſus excepti in tranſitu a Beatificatione æquipollenti ad formalem Canonizationem. *Sequenti* differitur de eadem ſerie Actorum. *Trigeſimo quarto* inſtituitur tractatio de Conſiſtoriis, tum privato, tum publico, nec non ſemipublico, habendis pro abſolutione cauſarum Canonizationis. *Trigeſimo quinto* agitur de nonnullis aliis orationibus, quæ fiunt in publicis Conſiſtoriis a Conſiſtorialibus Advocatis. *Trigeſimum ſextum Caput* fuit inſcriptum *de ſolennitate Canonizationis*. *Trigeſimum ſeptimum* exponit de Actibus cultus, qui Servis Dei poſt Beatificationem defertur. *Trigeſimo octavo* agitur de Actibus cultus, qui Beatis poſt Canonizationem exhibentur. *Trigeſimum nonum* ediſſerit differentias, quæ Beatificationem inter & Canonizationem intercedunt. *Capite quadrageſimo* explicatur Sedis Apoſtolicæ permiſſio, quæ per Beatificationem obtinetur. *Quadrageſimo primo* nonnulla indicantur momenta de Sedis Apoſtolicæ definitiva ſententia, quæ in Canonizatione profertur. *Quadrageſimo ſecundo* illuſtratur eccleſiaſticum judicium, quod in Beatificatione interponitur, an ſcilicet id falli poſſit, & an ad fidem Catholicam pertineat, nec ne. *Quadrageſimum tertium* exponit de eccleſiaſtico judicio, quod interponitur in Sanctorum Canonizatione, atque disquirit, an illud extra fallendi pericula ſit conſtitutum. In *Capite quadrageſimo quarto* objectiones, huic ſententiæ vulgo opponi ſolitæ, refelluntur. *Capite quadrageſimo quinto* diſquiritur, an ſit de fide, Summum Pontificem non poſſe errare in Sanctorum Canonizatione; & an ſit de fide, Canonizatum eſſe Sanctum. Prius Doctores Pontificii ad unum omnes largiuntur; poſterius vero inter eosdem adhuc controverſiis eſt implicatum. *Sylvius* certe *Tomo V Controv. Lib. IV Quæſt. 2 Art. 14 pag. 338 col. 2* hæc habet: *Ceterum, qua certitudine ſit tenendum, Pontificem non poſſe in Canoni-*

Pag. 249.
267.
276.
308.
328.
342.
374.
395.
411.

zatione Sanctorum errare, non prorſus liquet. Poſterius tamen aſſenſu ſuo corroborare anniſi fuerunt *Ricciolus* in libro: *Immunitas ab errore tam ſpeculativo, quam practico, definitionum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ*, ac Cardinalis *de Laureæ* in *Lib. Sent. Tom. III Diſput. VI Art. 3*, nec non *Maurus Theolog. Tom. II Lib. VII Quæſt. 140 num. 17.* Fide divina omnino eſt credendum, eum, qui in fide viva ex legis divinæ cuſtodia obierit, ſalvum fore, æternaque fruiturum beatitudine. Pontifex olim ſolitus fuit, ipſe adhuc *Leo X*, hæc præmittere, cum cœlitibus adorandis aliquem eſſet adſcripturus: *Antequam ad pronuntiationem veniamus, proteſtamur publice apud vos præſentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid facere, quod ſit contra fidem, aut eccleſiam catholicam, ſive honorem Dei. Jo. Albertus Fabricius* in *Bibliographia antiquaria Cap. 8 §. 25* ex hac proteſtatione collegit, Romanos Pontifices fuiſſe confeſſos, ſe in Canonizationibus Sanctorum falli poſſe. Idem momentum acrius urſit & confeſſus fuit *Joannes Launojus* in *Epiſtolis*, Cantabrigiæ editis A. 1689, nominatim in *Ep. 5*, alibique. Autor Maximus *Launojum* ideo vocat *Romanorum Pontificem & Sedis Apoſtolicæ hoſtem apertiſſimum*, additque, Opuſcula ejusdem a ſacra Indicis Congregatione merito fuiſſe proſcripta. Ut hoc telum Pontificii ſcriptores doctoresque evitarent, varias excogitarunt reſpondendi rationes. Alii ſtrenue negarunt, hiſtoria invita, proteſtationem ejusmodi unquam a Pontifice Summo adhibitam fuiſſe. Verum ea habetur in *Libro ſacrarum Cerimoniarum* Archiepiſcopi Corcyrenſis, qui liber tempore *Leonis X* in lucem publicam prodiit. Addimus teſtem *Petrum Amélium*, in *Ordine Romano* docentem, a *Bonifacio IX* eandem adhibitam fuiſſe proteſtationem in Canonizatione ſanctæ *Brigittæ.* Alii finxere, Pontificem olim ad Canonizationes a Principibus fuiſſe coactum, ideoque illam proteſtationis formulam adhibitam eſſe. At quis Pontificem cogere voluiſſet? Et ubinam de illa coactione exſtat exempli vola vel veſtigium? Diſſident præterea Doctores Romanæ Eccle-

Pag. 414.

417.

406.

ſiæ

ſiæ in hisce duabus quæſtionibus dijudicandis: an Papa falli queat in Canonizatione Sanctorum; an ſit de fide, Canonizatum eſſe re vera in gloria. Poſtquam attulit Noſter in utramque partem tum ſententias Doctorum, tum ſententiarum argumenta, ipſe ſubdidit hæc tandem: *Videtur nobis utraque opinio in ſua probabilitate eſſe relinquenda, usque quo Sedis Apoſtolicæ judicium prodeat.* Pag. 418. *Marcum Antonium de Dominis* appellavit *apoſtatam execrabilem*, eo quod hic in libro de *Republica eccleſiaſtica Lib. VII Cap. 5 num. 58* ita ſcripſerat: *Eos Papæ canonizant, hoc eſt, ferme deificant, quos ambitio Romana, quos avaritia, Deificandos ſuadet. Quantam vero vim pecuniæ Canonizatio requirat, novit curia Romana, ita, ut jam non niſi magni Principes aut amplæ Civitates (novit hoc nuper Mediolanum) ſumtus promoveant.* Impenſas illas eſſe graviſſimas, Maximus Autor haud inficiatur; at eas neceſſitatibus rei publicæ ſacræ Romanæ propulſandis eſſe neceſſarias & accommodatas putat. Affert deinde locum *Pariſii de Graſſis*, olim Cerimoniarum Summi Pontificis Magiſtri, ex *Diariis manuſcriptis*, in quibus hic egerit de Canonizatione S. *Franciſci de Paula*, teſtati, ſe *Leoni X* Papæ, interroganti, cur tantæ fierent in Canonizationibus expenſæ, ita reſpondiſſe: *hanc expenſam ſic amplam ideo ab Eccleſia, ſive a Sede Apoſtolica, & a Pontificibus, non ſolum tolerari, ſed etiam quodammodo præcipi, ut ex ea quaſi impoſſibili, vel ſaltem dura, abſterreantur Principes & populi ad petendum, hujusmodi Canonizationes fieri.* An *Pariſius* genuinum conſilii ſcopum attigerit ex toto, videtur eſſe ambigendum. Examinationi miraculorum tempus eſt impendendum, virisque, ea expendentibus, conferenda ſunt honoraria. Expenſis moderandis Pontifices Romanos ſtuduiſſe, Noſter indicat, ſpem ſuggerens, poſſe nonnullas, ſi eas pro ſuperfluis habiturus ſit Pontifex Romanus, inde reſecari. *Hadrianus* VI, ut adſcriberet cœlitibus *Antoninum* & *Bennonem*, expenſas exegit nullas, easque fieri vetuit, teſte *Blaſio Ortizio*, Canonico Toletano, *Tom. VII Act. Sanct. Bollandi. Maj. pag. 555.* Autor

tor Summus *pag. 416* arbitratur, a præsentia Spiritus sancti summum Pontificem in negotio Canonizationis dirigi, *reductive ad fidem pertinente, atque universam Ecclesiam respiciente.* Ipse vero *pag. 424 seq.* enumerat ordinem judicialem, in causis Beatificationis & Canonizationis statutum, ad veritatem rerum eruendam aptiorem, atque expensas in eum faciendas. Ii, qui nomine urbis, familiæ, Capituli, desiderant, ut civis suus quidam cœlitibus adscribatur, vo-
Pag. 426. cantur *postulatores*. Hisce sumtus suppeditant, qui rebus suis eos præesse voluerunt. Procuratorum, Advocatorum, & Notariorum, laboribus æstimatio fuit Romæ dudum præscripta. In *Alexandri VII taxa*, quæ Appendicis loco hic accessit, decernitur accurate, quid excusori, quid Fidei Subpromotori, pro sua revisione & subscriptione, quid correctoribus pro correctione sua, sit solvendum. Hujus ta-
427. xæ viget in hunc diem usus & consuetudo. Potuit Maximus Autor hæc eo accuratius exponere, quo diligentiori ratione ipse olim munus *Promotoris fidei* gessit. Hoc olim conjunctum erat cum munere Advocati fiscalis. At *Clemens XI* A. 1708 utrumque munus voluit esse disjunctissimum. Fidei Subpromotor peculiaribus suis gaudet emolumentis, quæ ipsi a Postulatoribus solvuntur, nempe stipendium decem Ducatorum pro *Processu* quolibet forensi, qui ab eodem substituto est examinandus, secundum *Urbani VIII* decreta *pag. 62*, ac recentiorem *Innocentii XI* expositio-
480. nem. Subjungit idem nonnihil de Propinis, seu Sportulis, quæ olim solvebantur ab eis, qui ordinibus cœlitum aliquem adscribendum curabant, decretisque Romanorum Pontificum sunt sublatæ, nominatim ab *Innocentio XI* & *Alexandro VIII.* Mansere tamen sportulæ solvendæ Secretario ac Fidei Promotori. Singulis solvuntur aurei centum; Fidei vero Subpromotori 15. Hodie itaque Papæ, Cardinalibus, & Consultoribus, nil datur a Postulatoribus, nisi tabula picta, ima-
432. ginem Beati, qui cœlitibus inseritur, repræsentans. Consecratio illa celebratur in Basilica Vaticana. Postulatorum olim erat, ante Decretum *Alexandri VII* supellectilia com-

para-

Digitized by Google

parare, ac dono dare Canonicis Basilicæ illius Ædituis. Sed ex ejusdem decreto solvendi sunt aurei quingenti in Beatificatione, & aurei mille in Canonizatione, ut ædis sacræ supellectilia, quotidiano cultui impendenda, inde comparentur. Oratori, qui virtutes ac miracula canonizandi in Consistorio prædicat, persolvendum est honorarium aureorum decem a curia criminali gubernatoris Romæ. Advocato consistoriali peroranti dandæ sunt a Postulatoribus centusses centum. Strenæ etiam persolvuntur cerimoniarum Magistris. Præterea consuetudo invaluit dandi novam vestem Officialibus nonnullis & familiaribus Papæ, ut consecrationis solennitas appareat angustior. Nostrum non est, repetere apparatum Basilicæ Vaticanæ ac pretiosarum vestium Pontificalium, in consecrationis solennitate adhiberi solitarum. Hæc enim apud Summum Autorem sunt legenda. Ipse exponit deinceps statutas expensas, a quocunque Postulatore solvendas ad æs alienum dissolvendum, quod fuit contractum in parandis Basilicæ Principis Apostolorum splendidis aulæis. *Parisius de Grassis* retulit, se legisse in libris *Rabioli* & *Augustini Patritii*, Magistrorum Cerimoniarum, erogatos fuisse in consecrationem *Bonaventuræ* ducatos auri 27000; in libris vero ejusdem *Augustini* & *Joannis Burchardi*, in consecrationem *Leopoldi* impensos fuisse ducatos 25000. *Dominicus Cappellus* ad calcem *Actorum Canonizationis S. Francisci de Sales* memorat expensas centussium monetæ Romanæ 31903. Hodie sumtus, Canonizationi insumendi, complectuntur summam centussium circiter 14000. *Capite* tandem *ultimo* differuit Summus Autor de quibusdam cautionibus necessariis ad custodiam & erogationem pecuniarum, ex pia fidelium largitate collectarum, pro causis Beatificationis & Canonizationis, atque de quæstionibus nonnullis, ad materiam eandem spectantibus atque referendis. *Appendix*, Operi subjuncta, exhibet monumenta memoratu satis digna. Principatum tenet *Relatio facta in Consistorio secreto coram Urbano Papa VIII a Francisco Maria, Episcopo Ostiensi, Cardinali a Monte, die 13 Januarii*

Pag. 433. 435. 437 seq. 440. 443. 457.

Digitized by Google

nuarii A. 1625 ſuper vita, ſanctitate, actis Canonizationis &
Pag. 477. *miraculis Beatæ Eliſabethæ, Luſitanorum Reginæ.* Secundo loco apparent publica Inſtrumenta ſolennium Beatificationum S. *Roſæ Limanæ* & S. *Turribii.* Tertio loco ſeſe offert *Beatificatio ſervæ Dei Catharinæ de Ricciis*, Virginis
515. votivæ, Dominicanæ. Quarto legitur *Breve Beatificationis Martyrum Gorcomienſium*, A. 1675 d. 14 Nov. perſcriptum.
518. Quinto loco exhibentur *Compendia vitæ, virtutum, & miraculorum, nec non Actorum in cauſis Canonizationis Beatorum Pii V, Andreæ Avellini, Felicis a Cantalicio, & Catharinæ de Bononia*, ex mandato *Clementis XI*, compoſita ab Eminentiſſ. Autore, tunc Fidei Promotore, ægrotante *Inghiramio*,
553. Secretario Congregationis ſacrorum rituum. Sexto occurrunt *Reſponſiones Præſulum a ſecretis Brevium ad Principes latæ in publicis Conſiſtoriis: nomine ſcilicet Clementis VIII in Canonizatione S. Hyacinthi, nomine Sixti V in Canonizatione S. Didaci, & nomine Gregorii XV in Canonizatione S. Tereſiæ.* Septimo ſeſe offerunt *Summorum Pontificum Allocutiones, habitæ in ſemipublicis Conſiſtoriis, Pauli videlicet Papæ V, cum agebatur de canonizanda Beata Franciſca Romana, & Urbani Papæ VIII, cum de canonizando B. An-*
557. *drea Corſino.* Octavo ſuppeditantur loco *Suffragia, in ſemipublicis Conſiſtoriis lata a venerabili viro Cardinali Bellarmino tempore Clementis VIII & tempore Pauli V, cum agebatur*
561. *de Canonizatione, Raymundi, & S. Franciſcæ Romanæ.* Accedunt *Suffragia, in ſemipublicis Conſiſtoriis ab Autore lata, non tanquam Fidei Promotore, ſed ut Archiepiſcopo Theodoſiæ, dum tempore Benedicti XIII pertractabantur Canonizationes Sanctorum Peregrini Lazioſi, Aloyſii Gonzagæ, Stanislai Koſtkæ, Jacobi de Marchia, Joannis a Cruce, Agnetis Politianæ, Franciſci Solani, Alphonſi Turribii.* Nono loco exhibentur *Reſponſiones, in ſolenni Canonizatione datæ a Præſulibus Secretariis Brevium ad Principes Poſtulatorum petitionibus nomine ſummorum Pontificum, hoc eſt, pro Clemente VIII in Canonizatione S. Raymundi, pro Sixto V in Canonizatione S. Didaci, & pro Benedicto XIII in Canoniza-*

Digitized by Google

nizationibus Beatorum ab eo factis. Accedit *brevis relatio cerimoniarum, quæ habitæ fuerunt in Canonizatione S. Beatorum Isidori, Ignatii, Francisci Xaverii, Teresiæ, & Philippi Nerii, dum in Sanctorum album a Gregorio XV relati sunt A. 1622.* Accedunt determinationes mercedis duæ. Primo loco occurrit *Taxatio mercedis Procuratorum & Advocatorum*, A. 1678 promulgata; secundo legitur *Taxatio* Pag. 589. *pro mercede scripturarum excusoris, nec non fidei Subpromotoris pro earum revisione, correctorumque pro correctione*, A. 1661 d. 19 Julii a Pontifice decreta. Liceat nobis, in exitu positis, hoc addere, quod nostris haud adeo perspicuum est, scilicet Pontifices Romanos usque ad *Leonis X* ætatem solenniter publiceque ante Canonizationem significasse: *Protestamur publice, quod non intendimus aliquid facere, quod sit contra fidem*, ipsos vero bullatis literis, quibus Beatificatio vel Canonizatio peragitur, dudum subjicere hanc formulam: *non obstantibus Constitutionibus Apostolicis ac De-* 513. *cretis, de & super non-cultu editis, ceterisque contrariis quibuscunque.* Revocamus nobis merito in memoriam *Sessionem 13 Concilii Constantiensis*, qua Christi instituto, Apostolica constitutio & consuetudo, ac primæ Ecclesiæ modus agendi, eadem fere formula abrogatur. De reliquo avemus videre *novum Codicem Canonizationum*, quem a se conscriptum adornatumque fuisse, Summus Pontifex *pag. 357* videtur significasse. Vix suppetunt nobis vires ad verba utcunque invenienda, quibus diligentiam adamantinam, notitiam antiquitatum Christianarum vastissimam, Theologiæ scholasticæ ac liturgicæ peritiam inusitatam, quam Summus Pontifex in hoc Opere elaborando posuit, jure suo meritoque prædicemus. Prospicimus jam auream illam ætatem, quam Summus hic Maximusque rei literariæ & eruditionis pulcherrimæ stator & fautor orbi erudito est infusurus, atque largissime cum omnibus bonis communicaturus. Quæ spes plurimos adeo alit, obfirmatque, ut ipsi honores novos nos quoque congratulemur.

Digitized by Google

DISCOURS HISTORIQUES, CRITIQUES, Theologiques, & Moraux, ſur les evenemens les plus memorables du Vieux & du Nouveau Teſtament, &c.

hoc eſt,

EXPOSITIONES HISTORICÆ, CRITICÆ, theologicæ, & morales, quibus illuſtrantur facta memoratu digniſſima, quæ recenſentur in Veteri ac Novo Teſtamento; Autore SAURINO, Eccleſiaſta Hagenſi Comitum. Tomus I, in Geneſin.

Amſtelodami, apud Henricum du Sauzet, 1720, 8 maj. Alph. 1 plag. 14.

Qui in libros ſacri Codicis adornare ſolent Commentationes, plerumque ſui magis, quam lectoris, habent rationem. Aut enim ipſi eruditionem, linguis priſci orbis inſumtam, exponunt, qua lectorum nemo recte uti poteſt, niſi qui eundem gradum doctrinæ conſcendit; aut plebeculam artibus homileticis, variisque collectaneorum indigeſtorum fragmentis, paſcunt. Rarum eſt genus Commentatorum, quod & veritatis, & elegantioris elaborationis, & utilitatis omnigenæ, munimenta & ornamenta in uſum tradutit. Præclara enim mentis excultæ decora in unum niſi confluant complexum, notitia ſcilicet præſidiorum exegeticorum ſolidiorum exercitata, eloquentiæ ſubactæ uſus, theologia ſatis firma ac diffuſa, philoſophicus apparatus, & nativus facilisque dicenda recte diſtribuendi modus, nihil a Commentatore ſperandum eſt, legentibus audientibusve ſalutare. Gratulamur orbi Chriſtiano *Expoſitiones* haſce, quas *Saurinus*, ſolidiſſimus & eloquentiſſimus ille quondam Orator, concinnare cœpit, atque ad mortem *Sauli* usque perduxit, quas Rev. *Roques*, Paſtor Eccleſiæ Gallicæ Baſileenſis meritiſſimus, continuavit inde a *Tomo V*, ſumtus ferente Nobiliſſimo *Petro de Hondt*; & quas tandem a fine *Tomi VIII* adoptavit Celeberrimus quondam *C. S. de Beauſobre*, Miniſter Eccleſiæ Gallicæ Berolinenſis, qui coronidem huic Operi impoſuit admodum

for-

fortunato eventu. In hisce enim nec ſoliditas eloquentiæ, nec ordo perſpicuitati, nec doctrinæ varietas uſibus lectoris cujuscunque, officit. Certant hic invicem nitor cogitandi, eloquendi, componendi, formis publicis deſcribendi, chartæ, & variorum ornatuum, ſumtu haud mediocri huc convectus. Conſonant ſic apte omnia, ut Opus conſimile nondum licuerit nobis evolviſſe. Una harum Expoſitionum editio formam præfert, cui *octavæ majoris* eſt nomen, & hæc *Tomis undecim* conſtat. Altera editio maximam exhibet formam, quam vocant *in folio*. Et hæc quidem *VI Voluminibus* conſtat, impreſſa chartæ haud unius, ſed quadruplicis, generis, nempe *medianæ*, *regalis*, *ſuperregalis*, ac *imperialis*. Editioni priori paſſim figuræ æri inciſæ conciliant decus haud parvi æſtimandum. Editio autem poſterior explendeſcit penitus magnificis picturis, æri inciſis, deſignatisque ab excellentiſſimorum virorum, *Hoeti*, *Houbraken*, & *Picarti*, artificioſo conatu. Effluxere jam plus quam quadraginta anni, cum labor tabulis æneis hisce recte incidendis & affabrefaciendis cœpit inſumi. Ne quid dicamus de inſignibus præſtantiſſimisque ornamentis atque figuris, quibus editio poſterior effulget eis in locis, quibus inchoatur vel finitur *Caput* quoddam. Ornatus illos, oculorum delicias, Galli vocant *Vignettes*, *lettres griſes*, & *culs de lampe*. Latini illos ignorarunt. Conabimur itaque novis uti vocabulis, & ornatus illos appellabimus *eucarpos limbolarios*, *literas figuris minusculis intextas*, & *ornamenta in cochleæ morem turbinata*. Abs re haud fuerit, breviſſimam hic dare editionis poſterioris delineationem. *Volumen primum* complectitur *paginas 558*, ſine Præfatione, Dedicationis formula, argumentorum ſynopſi, complexu probationum atque allegationum. Exorditur ab ipſa omnium rerum creatione, & deſinit in morte *Moſis*, conſtans 70 Tabulis, quæ exhibent figuras in ære inſculptas. Eadem leguntur in *Tomo I & II* editionis prioris. *Volumen ſecundum* editionis majoris continet *paginas 516*, ſine Præfatione, reliquoque adjecto apparatu. Initia ibi fiunt a tranſitu

Iſraelitarum per Jordanem. Opus ipſum deſinit in adventu *Sauli* ad *Pythiam* Endoream. Paſcunt hic oculos *Tabulæ* figuris obſitæ 38. *Volumen III* conſtat *paginis 522*, atque concluditur hiſtoria *Manaſſis* in captivitatem abducti. Nitore ſeſe commendant figurarum in æs inciſarum *Tabulæ 17*. *Volumine IV* comprehenduntur *paginæ 628 & 16 Tabulæ*, quibus offeruntur figuræ venuſtiſſimi artificii, in æs inciſæ. Extrema pertinent ad crudelitatem, a Syris in ſeptem fratres Maccabæos expromtam. *Volumen V* complectitur *paginas 340*, & *32 figurarum Tabulas*. *Volumini VI* eſt initium a Samaritano, Judæo opem ferente, ac exitus in viſione ſeptem candelabrorum. *Volumina* hæc poſtrema, *V* & *VI*, eandem continent rei ſacræ materiem, quæ *Tomis IX*, *X*, & *XI*, editioni priori propriis, habetur. Hiſce ad univerſum Opus iſagoges loco præmiſſis, ad *Tomum primum* propius intuendum nos accingemus, poſteaquam monuerimus, editionem formæ minoris præferre eas figuras nitide excuſas, quæ ad expoſitiones intelligendas aliquid afferunt adjumenti, eamque eſſe emendatiorem, & allegationes dare ad ſingulas paginas. *Saurinus* ſibi propoſuerat, integrum Opus *tribus* pertractare *Partibus*, quarum *duabus* comprehenderetur Vetus Inſtrumentum, *tertia* vero Novum. *Tomum primum* Auguſtiſſimo Britanniæ Magnæ Regi pulcherrimum præſtantiſſimumque in modum fuiſſe ab *H. A. van der Marck* ſacratum, indicare oportet. Figuræ ut æri inciderentur, Dominus *de Leur*, *H. A. van der Marck* immenſis ſumtibus, effecit. In hisce exponendis deſudavit *Saurinus* primum, *Marckii* impulſu. Deinde vero vidit ipſe, ſeſe haud rectius reipublicæ Chriſtianæ conſulturum, quam ſi longiores elaboraret expoſitiones, quibus ſimul figuris lux & vita conciliaretur. Pietas ubique inculcatur, & amœniſſimo vultu commendabilis offertur. Is vero Autori ſcopus præluxit palmarius, ut ſummorum virorum hominumque moratiorum perſonis, quibus ob negotia, quibus quotidie diſtringuntur, innumerabilia tantum temporis haud ſuppetit, ut expoſitionibus meditationibusque ſacris, ſacro Codici impendendis, multum va-

care

Digitized by Google

care queant, præcipue vero, ut eis infundat cognitionem quæſtionum, in republica literaria ſacra agitari ſolitarum, qui, quid ſtatuerint homines famoſi doctique, percupiunt noſſe. Propoſuit *Saurinus* opiniones *Bocharti*, *Seldeni*, *Grotii*, & Scriptorum, qnibus nomen eſt celebre & magnum. Derivavit ex antiquitatibus profanis, quicquid poteſt aliquid ad illuſtranda facta, in literis divinioribus expoſita, conferre. Præſidiis logicis ubique ſeſe præmunivit Autor, examinans, non repetens, aliorum ſententias. In erroribus aliorum carpendis, vel mendis acrius notandis, ne moleſte ipſe eſſet ſedulus, prohibuere pietas & morum honeſtior cultura. Fontes ipſos inſpexit, teſtimonia examinavit, fideliterque ſtuduit indicare. Rabbinorum commenta ſubinde refellit. Patrum Eccleſiæ opiniones, rei Chriſtianæ noxias, detexit & evertit. Ubi haud invenit, quod pro certo habere poſſet, nil definivit, ignorantiæ ſuæ confitendæ, quam audaciæ ſeu temeritatis in ſentiendo cujusdam, ſtudioſior. Proinde ſæpius judicium ſuum ſuſpendit, & quæſtionis deciſionem in medio reliquit. Obſcuritas illa, quæ nonnullis ſacri Codicis ineſt locis, adeo haud deſtruit veritatem inſpirationis divinæ, ut potius ſcopum illius confirmet. Quæſtiones illas, de quibus concertant ſocietates Chriſtianæ, opera data prætermiſit Autor. E numero Proteſtantium eſſe ipſum, ſolus translationis Biblicæ, quam ſequitur, & quam barbariſmis ſcatere haud negat, uſus reddit manifeſtum. Nec tamen eapropter ab ea abſtinuit ſubinde emendanda. Omittimus reliqua, quæ in Præfatione ſignificantur. *Expoſitiones 42 Tomo* hoc *primo* continentur, eæque ſingulæ ita fuerunt conſcriptæ, ut ſtudium pietatis, aſſectatio veritatis, ardor moderationis, ac judicii in obſcurioribus ſuppreſſio, faciant paginam utramque, immo omnem. Perſpicuo verborum flumine omnia decurrunt. Ordo emicat ubique tam nativus, ſcopoque tam accommodatus, ut lector retineatur & figatur, haud ſaucietur, nec ſomno obruatur. *Expoſitio prima de Creatione hujus univerſi* eſt inſcripta. An Deus materiam creaverit die primo, an ante eum, *Moſes* declarare omiſit. Quare Autor hic

Pag. 2. nihil definivit. De natura lucis primigeniæ sententias aliorum recenset, ipse nulli addictus, in *Mose* acquiescens. Per expansum רָקִיעַ designari credit fluidum illud, ex æthere & aere mixtum, in quo corpora mundi majora mo-
4. ventur, ratus, Alexandrinos interpretes Græcos fuisse memores systematis philosophici, in quo cœlum existimaba-
5. tur corpus solidum. De aquis supracœlestibus nihil certi affert, incertus, an eæ diluvii tempore fuerint exhaustæ. An in verbis: *Deus dixit*, lateat operatio filii Dei; an spi-
11. ritus, super aqua motus, sit Spiritus sanctus, vel Messiæ; quonam die angeli fuerint conditi, eas quæstiones haud ex-
12. solvit, haud decidit. Id vero docet, mundum haud exstitisse ab æterno, creatorem rebus creatis singulis esse anteponendum, idololatriam vero ac irreligionem esse duo
18. monstra. *Expositio secunda* versatur in doctrina *de hominis creatione, ac in hortum præstantissimum deductione.* Formulam: *Faciamus hominem ad imaginem nostram in similitudine nostra*, de Deo trino explicat, & imaginem Dei, homini inditam, nec in corporis pulchritudine, nec in dominatu, sed in dotibus mentis, resedisse, ostendit. Situm Paradisi terrestris, sententiis implicatum, a sese definiri posse, abnuit, ratus, faciem telluris priscæ inundatione
19. *Noachica* funestissima periisse. Tartarum, in quo cacodæmones nunc hærent, de aeris regione exponit. Diabolum obsedisse corpus serpentis, atque per hoc locutum fuisse
23. cum *Eva*, existimat. Desperat de solutione quæstionis, quæ occupata est in prohibitionis de arbore cognitionis boni & mali ratione & momentis. Qui credunt, usum arboris illis fuisse prorsus indifferentem, ii rationem illam frustra exquirunt. Si vero largiare, rebus creatis usus præstitutos esse finitos, res ipsa est in expedito. Ei enim, qui indolem ignis ignorat, merito dissuadetur ac interdicitur contactus flammæ, licet ignis alioqui hominibus sit salutaris, nec homines eo possint carere. Qui credunt, rationem *objectivam* in hoc interdicto haud latere, ii proxime absunt a sententia cacodæmonis, qui inspirabat *Evæ* eam opinionem,

nem, quæ dictitat, Deum bonis & adiaphoris haud prohibere homines posse. Attentione dignam credidit *Saurinus* sententiam *Th. Tenisoni*, Archiepiscopi Cantelburgensis, qui sibi persuaserat, *Evam* sæpius angelos benignos conspexisse, sub imagine serpentum volantium repræsentatos; satanam vero eandem induisse figuram, ideoque aptum exstitisse ad *Evam* a cultu Dei debito abducendam. De dominatu hominis primi, extra peccati labem positi, in terram omnem diffuso, exposuit *Psalmum octavum*. In Protevangelio *Maimonidem* sublimius quid vidisse, ipsosque Targumistas, *Jonathanem*, & Hierosolymitanum, animadvertisse semen mulieris seu Messiam, ipse ostendit, atque illud egregie exposuit. *Calcare* enim *serpentis caput* est idem ac *excutere jugum tyrannidis*, teste *Polyæno Strateg. Lib II Cap. 3 §. 15.* Triumphavit certe Jesus de diabolo, *Col. II, 15.* Per ironiam explicat verba: *Adamus factus est ut unus ex nobis*, *Gen. III, 22. Evam*, *Caino* nato, credidit, exclamasse: *Acquisivi virum a Jehova.* Ne existimaret *Cainus*, jus primogenituræ suum in *Abelem* translatum esse, putavit, Deum ita dixisse *Gen. IV, 7*: הֲלֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ, *nonne, si bene egeris, principatus* (jus primogenituræ) *stat immobilis? Sin vero minus recte feceris, nonne tunc ad ostium peccati & pœnæ, ex eo profluentis, expositus cubas? Immo erga te desiderium ejus* (Abelis) *propendebit, & tu dominaberis ipsi.* Quæ expositio utique rationibus grammaticis respondet. Quando autem *Cainum* credidit dixisse: *Peccatum meum majus est, quam ut remittatur*, nobis videtur a janua aberrasse. Solet enim vox פָּנִים omitti juxta vocem נשׂא. Unde sensus emergit hic: גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא, *magna est iniquitas mea, & tanta, ut illa impediat, quo minus audeam faciem allevare.* Ea, quæ *Saurinus* de *Henochi* integritate, ejusque in cœlum evectione mirifica, attulit, sunt sane præstabilia, & olent lucernam. *Judam* e libro, *Prophetia Enochi*, decerpsisse vera, arbitratur, cui alioqui fabularum satis insit. *Dæmonum incubo-*

Pag. 39.
42.
47.
50.
54.
58.
61.
66.
67.

rum

rum fabulam Autor decerptam putavit ex eo commento, quo veteres credidere, angelos Dei rem habuiſſe cum filiabus hominum pulchrioribus, quæ interpretatio ex loco *Gen. VI, 1*, minus dextre intellecto fuit enata. De forma arcæ ſeu navis *Noachicæ* affert haud tralatitia, ut Deiſtis offendicula, quibus ipſi ſe intricare ſolent, demat, licet fateatur, ſignificatum *cubiti Noachici* eſſe perquam incertum. Pag. 76. 86 ſeq.

95. Diluvium fuiſſe univerſale, demonſtrat luculente. Per *fontes abyſſi magnæ* credit deſignari vaſtos & innumerabiles lacus ſubterraneos. Per *feneſtras cœli* intelligit nubes denſiores, e quibus pluviæ demittuntur. Ut quæſtionem ſolvat, an aqua telluris & aer ſuffecerint inducendo diluvio univerſali, difficultates & objectiones ſollicite recenſet, præcipue eas, quæ univerſalitati inundationis *Noachicæ* ſolent opponi.

106. Inprimis ad abyſſos ſubterraneas ſeſe recipit, ut ingruentes objectionum procellas ſuſtineat & repellat. Hypotheſin co-

110. meticam ab ipſo intermitti, miramur. Per *ſpiritus in carcere*, quorum fit mentio *1 Pet. III, 19*, intelligit *mentes vinculis idololatriæ irretitas*, ne cogatur illos, quos feralis diluvii unda perdidit, exitio æterno pronuntiare ſubjectos.

117. De eisdem putat *Petrum* diſſeruiſſe *1 Pet. IV, 6*. Armeniam a *Moſe* exiſtimat dici *Ararat*, *montesque Ararat* exponit per *Gordienos*. Mallemus quidem intelligere *Aradum* inſulam, ejusque montes, haud procul Tripoli Syriæ. *Arrat* enim & *Aradus* commode cōnſonant. Montes inſulæ

120. *Strabo* deſcripſit. At noſtrum eſt, ad alia progredi. De corvo, quem emiſit *Moſes*, monuit adverſus *Ludovicum Cappellum*, neceſſe haud eſſe, ut credamus, Alexandrinos interpretes adhibuiſſe manuſcriptum Ebraicum a Codicibus noſtris diverſum. Id utique eſt certum, in Codicibus noſtris non legi, *corvum exiiſſe & rediiſſe*. In arcam ipſe omnino haud rediit, ſiquidem יָצֹא יָצוֹא עַרֹּבְשׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ, *exiit exeundo & redeundo usque ad exſiccationem aquæ a ſuperficie telluris*. Non dicitur ibi: וְשׁוּב, *rediit*. Sed ipſe tempus trivit abeundo & redeundo, donec tellus paſſim eſſet exſiccata & aquis liberata. Haud apparet ratio,

Digitized by Google

tio, cur ea tempeſtate corvus reverterit. Arcam cœleſtem Autor credidit divinitus datam fuiſſe inſtar *ſigni*, ad arbitrium referendi, ipſumque dudum in cœlo apparuiſſe ante *Noachum*. Exponit deinde numos duos, unum Apameenſium, alterum Magnetum, quibus memoria diluvii fuiſſe conſervata videtur. Ante confuſionem linguarum homines eadem lingua uſos, fatetur. An autem eadem illa lingua fuerit Ebraica, quæſtio eſt, quam eruditi controverſiis implicarunt magis, quam expedivere. Ipſam præferre ſigna antiquitatis ſumma, Autor oſtendit, ratus, linguam Ebraicam in familia *Eberi* conſervatam fingi potius, quam demonſtrari. Hebraica lingua indubie eſt ipſa Cananæa ac Phœnicia, ſiquidem *Labanus* & Chaldæi uſi fuerunt ſermone, qui paululum ab Ebraico recedit. Cum vero *Abrahamus* etiam in Chaldæa & Haran, veluti in natali & patrio ſolo, commoratus fuerit, ipſum Aramæo olim uſum fuiſſe ſermone, probabiliſſime argumentatur idem. Lingua Ebræa omnino vocatur lingua Cananæa *Eſ. XIX, 18.* Ven. *Teniſonus* ſuſpicatus fuit turris Babel, ejusque conſtruendæ, ſcopum exſtitiſſe idololatriam, conditoribus cultum Solis amplificaturis. Meſopotamiam, quam memorat *Stephanus Act. VII, 2*, in Chaldæa locat. Haranum urbem pro *Carris* habet, ubi *Craſſus* a Parthis fuit devictus. De primitiis cultus, quo Sol fuit affectus, intexit haud contemnenda. *Chamanim* quid fuerint, eſt prorſus incertum. Eundem ſignificatum affingendum voci Kemarim, arbitratur Autor. Undenam *Abrahamus* dictus fuerit *Ebræus*, definire haud audet. De *Melchiſedeco* commentatur ample & copioſe, in eo indubie falſus, quod *Adamum* credidit *Luc. III, 38.* filium Dei appellatum, ſiquidem Jeſu ibi illa appellatio fuit impoſita. De ſiclis & vetuſtiſſima re Ebræorum numaria egregie expoſuit. Luctam *Jacobi* cum Angelo ad viſionem haud obſcure refert. *Joſephi* hiſtoriam cura ſolidiori evolvit, & ſatis late explicavit. Vaticinium *Jacobi* de Silo egregie vindicat contra diſſentientes, & cauſam Meſſiæ recte defendit. Si quem ſtili elegantia, com-

Pag. 129. 141 ſeq. 146. 150. 162. 166. 173. 188 ſeq. 335 ſeq. 533 ſeq.

positionis præstantia, rerum selectus, & ars critica, sobrie adhibita, delectant, moderationi theologicæ juncta, eum oportet ad rivos hosce, clare fluentes, accedere, ibique sitim suam restinguere. De nitore chartæ & accuratione usquequaque in usum translata, non est, quod multa moneamus, siquidem nil eorum omissum fuit, quo Lector possit institui, demulceri, atque retineri.

DE GNOMONE MERIDIANO BONONIENSI ad Divi Petronii, deque Observationibus Astronomicis, eo instrumento ab ejus constructione ad hoc tempus peractis; Autore EUSTACHIO MANFREDIO, Bononiensis Gymnasii ac Scientiarum Instituti Astronomo.

Bononiæ, ex typographia Lælii a Vulpe, 1736, 4. Alph. 2 plag 4, Tabb. æn. 2.

Fieri non potest, quin divinæ astrorum scientiæ cultores maxime sibi devinxerit Celeberrimus *Manfredius*, quod locupletissimi hujus Observationum exquisitarum thesauri copiam ipsis usumque fecit. Quantam vero jacturam tanti Viri morte, quæ non ita pridem contigit, Respublica literaria fecerit, facile persentiscent nobiscum omnes, quibus de meritis ejus, & summa præcipue in observando dexteritate diligentiaque, constat. Fortunæ profecto tribuendum, quod numeris suis absolutum Opus fuerit paulo ante Cel. Viri obitum, a memine alio ita perficiendum, eum plurima, eo spectantia, vel memoria solum tenuerit, vel in schedis nullo ordine dispositа habuerit. Tardiuscule quidem ad nos perveniisse Volumen præstantissimum dolemus; ne tamen officio nostro deesse videamur, de eo adeo non dicemus negligenter, ut universam ejus rationem breviter quidem, sed, qua possumus, perspicuitate, simus exposituri. Ante igitur, quam ipsa Observationum series exhibetur, Discursus aliquis præliminaris comparet, Astronomicis disquisitionibus refertissimus, & *Capitibus XXIV* distinctus.

Quæ-

Quæ autem ibi continentur, ad hæc tria fere capita ſumma redeunt, ut de Gnomonis ad Ædem D. *Petronii* fabrica atque uſu, nec non de multiplici ejus correctione ac reſtitutione, deinceps autem de magna utilitate, quæ in rem Aſtronomicam ex obſervationibus hoc organo habitis redundavit, aut ex poſtea habendis redundabit, agatur. Et facile quisquam ſibi perſuaſerit, vix ullum dari aliud obſervationibus præcipue ſolaribus, quæ totius Aſtronomiæ reliquæ baſis atque fundamenta ſunt, accommodatius. Deſcriptione autem celebratiſſimæ hujus Meridianæ & Gnomonis, æterni ſane cedroque digni operis, facile ſuperſedere poſſumus, cum eam juſto Opuſculo complexus ſit ipſe ejus artifex, *Jo. Dominicus Caſſinus*, Aſtronomorum ſui temporis facile princeps. Prodiit illud Italico idiomate ſcriptum, & Appendice auctum *Guilielmini*, Bononiæ A. 1695, de eoque relatum legitur in *Actis* noſtris *A. 1696 Menſ. Febr. pag. 93 ſeq.* Hæc itaque vice indicaſſe ſufficiat, poſtremum inſtrumenti examen inſtitutum eſſe A. 1722 ab ipſo *Manfredio*, ubi tamen ingenue fatetur, ſe ad quandam circumſtantiam animum non ſatis advertiſſe; ad quam igitur in ſecuturis examinibus attendendum erit. Cetera Meridianam in templo ductam cum cœleſti exactiſſime adhuc congruere deprehendit, quod idem ſuis experimentis A. 1695 invenerat *Caſſinus*. Quibus ita enarratis, in eo eſt Clariſſimus Autor, Lectores ut doceat, quo delectu obſervationibus utendum, & quatenus eæ corrigendæ ſint ob inſtrumenti vitia, ut ab omni errore, quoad fieri poteſt, ſint immunes. In hujusmodi enim obſervationibus non datur ſubtilitatis exceſſus. Jam ad acceſſiones, quæ ad rem Aſtronomicam ope hujus Gnominis factæ ſunt, exponendas progreditur, dicens primum de refractionibus, quarum menſuras *Tychonicas*, quibus omnes antea Aſtronomi fidem habuerant, antiquandas, eisque exactiores ſubſtituendas eſſe, cognovit ipſe *Caſſinus*. Sequitur Eclipticæ obliquitas, cui nimia ſemper ab Aſtronomis magnitudo tributa fuerat; eam tamen ope organi hujus primus cognovit *Caſſinus* ſtatuendam eſſe graduum

23, min. 29, & latitudinem geographicam ad D. Petronii 44, 29, 22. Nec minus variationes illæ, utut exiguæ, quibus Eclipticæ obliquitas obnoxia eſt, hoc inſtrumento fuerunt deprehenſæ. Ex tota, quam *Manfredius* ſubjungit, obſervationum ſerie conficere licet, diſtantiam Tropicorum, (hoc eſt, duplum obliquitatis Eclipticæ,) inde ab A. 1656 usque ad 1695 decreviſſe ſcrupulis ſecundis 47, usque ad 1733 vero uno ſcrupulo primo & 12 ſecundis. Quæ diſcrimina tanta eſſe pronuntiat doctiſſimus *Manfredius*, ut, niſi obſervationibus vim inferamus, aut obſervatores omnino oſcitanter egiſſe arbitremur, aliqua diſſidii cauſa in ipſo cœlo ſit agnoſcenda. Ad refractionum enim inconſtantiam in ſolvendis his phænomenis confugere non licet, cum ſtellarum inerrantium altitudines meridianæ, quocunque tempore obſerventur, vix quidquam mutationis ſubeant, ſi a lentiſſimo fixarum motu, vel ab erroribus nuperrime detectis, (de quibus aliqua ſe quoque conſcripſiſſe ait Autor,) diſceſſeris. Ceterum ex conſpectu Obſervationum Solſtitiorum ab A. 1656 usque ad 1734 nec uniformis obliquitatis imminutio, nec tamen conſtans ex vacillatione reſtitutio, apparet, resque omnino eo ſpectare videtur, ut Eclipticæ planum inter oſcillandum ad Æquatoris planum, noſtra ſaltem ætate, accedat. Quod vero notatu maxime dignum, mutatio obliquitatis Eclipticæ etiam cum aliqua latitudinis vel elevationis poli variatione conjuncta eſt. Quam ut vel invitus agnoſceret Noſter, adductus eſt tot & tam diverſarum obſervationum haud fortuito conſenſu; quæ tamen res an aliis quoque Aſtronomis perſuaderi poſſit, in dubium vocat. Quodſi utriusque Tropici acceſſus ad Eclipticam ejusdem eſſet quantitatis, nihil exinde mutationis in altitudinem Æquatoris, & proinde in latitudinem geographicam, redundare poſſet; at vero, ex obſervationibus ſolſtitialibus inter ſe collatis cum non difficulter perſpiciatur, Tropicum Cancri non per idem, ac Tropicum Capricorni, intervallum appropinquare Æquatori, qui tamen Tropicorum intercapedinem

Digitized by Google

nem bifariam dividere debet, neceſſum eſt, diſtantiam Æquatoris a vertice, hoc eſt, poli altitudinem, aliquid exinde mutationis, quantumvis exiguæ, pati. Accedit, quod altitudines poli, ex obſervatione ſtellarum, quibus cingitur, erutæ, cum iis maxime conſpirarint, quæ a ſolſtitiis fuerunt deductæ. Quo autem id minus videatur inſolens, notandum, ſuperioris Seculi Aſtronomos, *Caſſinum* inprimis ipſum, eam rem teſtari, edita Diſſertatione A. 1693, ubi, diſcrimina latitudinis ad duo usque minuta prima interdum aſſurgere, ponit, quæ tamen ſecundum obſervationes Clariſſimi *Manfredii* tanta non ſunt, & ad tertiam ſolum minuti primi partem circiter accedunt. Cauſam vero, leges, & menſuras, hujusce variationis explicare haud aggreditur Vir doctiſſimus, dum plures, eæque exactiſſimæ, obſervationes, eo ſpectantes, idque in locis diverſis, inſtitutæ fuerint. Quibus igitur miſſis, de Tabulis ſolaribus exponit, ope harum obſervationum confectis. Scilicet, poſt Gnomonis conſtructionem, mox A. 1660 Tabulas ſuas ſolares confecit *Caſſinus*, antiquatis prioribus, quas, refractionum legibus nondum recte cognitis, adornaverat. In iis quidem figuram orbitæ ſolaris ellipticam cum *Keplero* retinuit, ſed centrum motuum mediorum cum *Setho Wardo* in altero ellipſeos foco collocavit, prout factum quoque eſt in Tabulis Carolinis *Streetii*, quæ A. 1661 prodierunt. Quanquam vero Tabulis *Caſſinianis* cum cœlo ſatis ſemper convenerat; ipſe tamen Vir magnus ſucceſſu temporis aliquam eis limam adhuc adhibendam cognovit. Motum igitur Solis medium quarto quovis anno tribus ſecundis adauxit, inæqualitatem minuti ſeminiſſe imminuit. Haſce Tabulas, poſt ſupremam iis manum impoſitam, A. 1711 accepit *Manfredius* a *Maraldo*, ex iisque concinnavit notiſſimas ſuas Ephemerides. His ita enarratis, in eo eſt Vir doctiſſimus, ut diſtincte exponat, quidnam præſidii a Gnomone in poſterum expectari poſſit, ut ſummam in Aſtronomia ſolari ſubtilitatem attingere tandem liceat. Inprimis igitur de anni vertentis quantitate definienda luculentiſſime diſſerit, & æquinoctiorum quam-

plurimorum obſervationes ope hujus Gnomonis peractas refert. Quod ſolſtitiorum quoque hanc in rem uſus eſſe poſſit, id recentiorum induſtriæ debetur. Sunt tamen quædam adhuc difficultates ei negotio annexæ, & dantur certitudinis aliqui limites, quos vel perfectiſſimis inſtrumentis transgredi ars ipſa non ſinit. Quod cum ſecum animo reputaret Autor; de nova, eademque certiori, methodo, non tam ſolſtitia, quam longitudines Solis quascunque alias, exquiſite definiendi, cogitavit, ut neque refractionum habenda ſit ratio, nec elevatio poli aut hypotheſis aliqua Aſtronomorum, aut fixarum poſitiones, ullusve ex Tabulis Aſtronomicis numerus, præſtrui debeat, nec opus quoque ſit exacta prorſus obliquitatis Eclipticæ cognitione. In pulchram hanc methodum incidit demum A. 1734, ejusque periculum in ſolſtitiis ejusdem anni ſtatim fecit. Niſi fallimur, methodus non differt ab illa, quam in *Commentariis Petropolitanis Tomo IV pag. 25 ſeq.* exhibuit ingenioſus quondam *Mayerus*, quæque ipſi jam A. 1728 ad minimum innotuit; ab eo tamen abſumus longe, ut eapropter plagii poſtulemus Celeberrimum *Manfredium*, quia hoc *Commentariorum* Volumen anno demum 1735 lucem adſpexit, quo tempore methodum ſuam jamjam poſſedit Vir eximius, proprio, quod nulli dubitamus, marte inventam. Quibus ita declaratis, ſermo eſt de motu & loco Apogæi Solis, vel, quod eodem recidit, Aphelii terræ. Motus qua ratione e Solſtitiorum obſervationibus erui debeat, indicatur, ita, ut unius Seculi obſervationes huic rei poſſint ſufficere. Methodos, quibus Aſtronomi utuntur in ipſo Apogæi ſolaris loco inveſtigando, optime deſcripſit, & auxit quoque, *Jac. Caſſinus* in *Commentar. Academ. Pariſ. Anni 1723*; novam tamen hinc deſcribit *Manfredius*, quæ duas ſolum poſuit obſervationes, per illos dies habendas, quibus Sol prope apogæum vel perigæum hæret; quæ quidem loca ob ſolſtitiorum viciniam Aſtronomis hactenus intentata fuerunt, quibus ſemper in uſu erat, Solis longitudines ope declinationum exquirere. Peropportuna autem ſunt, ſi ope ſtellarum per adſcenſiones rectas

rectas inveſtigentur, ſtellarumque ipſarum adſcenſiones ab obſervationibus ſolſtitiorum conſtituantur. Ultimo autem loco de ſolaris orbitæ excentricitate, variisque eam perſcrutandi rationibus, de medio Solis motu, ejusque æquationibus vel absque excentricitatis notitia inveniendis, tractatio inſtituitur. Hanc igitur introductionem luculentiſſimam ipſa excipit obſervationum continua ſeries, a Viris diligentiſſimis inde ab A. 1655 usque ad 1735 ſummo ſtudio habitarum; de quibus autem, non eſt, cur copioſius dicamus. Ad ipſas enim Tabulas penitus inſpiciendas ablegandus eſt Lector Aſtrophilus. Optemus autem, ut, quibus Aſtronomiam Solarem perficere animus eſt, quæ planetariæ toti fundamentum ſtruit, Obſervationes haſce diurna nocturnaque verſent manu, & ad uſus ſtudeant exoptatiſſimos convertere.

DE VERO MUNDI SYSTEMATE, TUM phyſice, tum mechanice, & non per hypotheſin, explicatio. Librorum quatuor Synopſis.

Mantuæ, apud hæredem Alb. Pazzoni, 1740, 4.
Plag. 8, cum Tab. æn. 1.

Doctus & ingenioſus Autor, qui obſervationibus Aſtronomicis parum tribuit, & rationes Copernicanorum prorſus aſpernatur, iis aſſentiens, quibus veram univerſi formam non aliunde, quam ex libris ſacris, addiſcendam eſſe placet, novam in hac Synopſi exponit phyſicisque & mechanicis rationibus confirmare mundi theoriam conatur, in ipſo majori Opere, quod parat, accuratius perſequendam. Summa principiorum ejus hæc eſt: Res omnes materiales, minimo quidem temporis ſpatio, at ſucceſſiva tamen eruptione, ex uno veluti puncto, circumquaque radiatim emerſiſſe e nihilo, adeo, ut altera alteram, & ſequens priorem, compulerit, ad occupanda loca, ab eo emanationis puncto magis ac magis diſſita; & primum quidem cœlum, ſeu *materiam empyream*, deinde *aquam*, poſtremo *terram*, emerſiſſe; cœlum eſſe primum elaſticum, aquam

aquam primum fluidum, terram primum ſolidum; particulas empyreas concipiendas eſſe tanquam ſphærulas ſpiraliter contortas, medullam multo magis attenuatam, hoc eſt, minima empyrea ſecundi generis, atque adeo ipſiſſima minima lucida, complectentes; particulas aqueas formam icoſaedricam, terreas cubicam, habere, vel ſaltem ita intelligi poſſe; ſphærulas empyreas, ubi comprimantur, lucem per infinitas rimas quaquaverſus celerrime evibrare, eandemque, ubi dilatentur, veluti ſpongias, reſorbere; firmamentum ſolidum ex mediis aquis eo modo fabrefactum eſſe, ut & ſupra illud ſatis aquarum remaneret, quo a vi cauſtica ſubſtantiæ empyreæ defenderetur, & in ejus concavo ſpatium pro aere & corporibus in aere pendulis ſuppeteret; aerem non eſſe unum ex primigeniis elementis, ſed portionem ipſius aquæ, in bullulas ſive folliculos, bullulis vaporoſis longe minores & firmiores, quæ neſcio quid tenuioris glebæ & lucis admixtum habeant, divinitus expanſæ; nec terræ atmoſphæram cum aere illo ad ipſum firmamentum usque pertingente, confundendam eſſe; porro neque ignem noſtrum pro elemento haberi poſſe, cum corporum quorumvis particulæ minimæ, vehementius incitatæ, id totum præſtare aptæ ſint, quod igni tribuamus; lucem ſcintillantem ſtellarum fixarum eſſe ipſam empyrei lucem, quæ, transmiſſis aquis ſupracœleſtibus, ad nos per fixas delabatur; atque adeo fixas omnes corpora eſſe diaphana, a Deo firmamento infixa, quæ forte ex aquarum flore, permixta luce, ad eadem magis conſolidanda, compacta fuerint; Solem ex particulis empyreis, per lationem divini ſpiritus ſuper aquas, hoc eſt, per vehementiſſimam commotionem ſubſtantiæ empyreæ, profundius in aqua demerſis, atque ita poſt factum firmamentum interceptis, coaluiſſe; reliquis vero planetis, eorumque ſatellitibus, materiam præbuiſſe aquam, cum particulis levioribus, de terra abraſis & elevatis, commixtam, & in moles, ſolidas illas quidem, ſed admodum raras, concretam; planetas ſingulos, præter Solem, proprias habere atmoſphæras; Terram autem

Digitized by Google

tem duplici atmoſphæra cingi, invariabili, ad lunam usque extenſa, & variabili, ex craſſioribus particulis tum ſimplicium, tum mixtorum, corporum conſtante; figuram telluris phyſice ſphæricam eſſe, & ludere operam, qui vel elliptico-acutam, vel elliptico-planam, eſſe contendunt; montes autem tum exſtitiſſe, cum in mediis terræ viſceribus, initio plane ſolidis, carceres pro diabolis & hominibus damnandis excavarentur; quod primo ſtatim creationis die contigiſſe, verisimile videri. Jam, ſi de motibus corporum quæramus, & primo quidem de eo, qui a gravitate originem habet, cum univerſa natura, ſi Deus eam non conſervare amplius, ſed pari ordine, quo condita eſt, in nihilum redigere vellet, tempore creationi ſynchrono, adducenda eſſet ad primum illud, ex quo emerſit, punctum, ibidemque tota demum evaneſcere ac deficere deberet; inde ſequi, ut, ex eodem principio defectivo, in punctum commemoratum natura omnis corporea perpetuo connitatur, eadem ratione ac tendentia, qua ſe ipſam conſervare non valens in nihilum tendit; ſed, præter hunc defectionis motum, rebus corporeis univerſis, ex uno puncto & e nihilo exortis, & in idem illud punctum ac nihilum aſſidue tendentibus, omnino naturalem, alium concipiendum motum eſſe, in ſupremam tantum empyrei ſuperficiem divinitus alternatim impreſſum, atque inde ad inferiora propagatum; ex quo omnes in natura corporea viciſſitudines facillime gigni ac demonſtrari poſſint. Et firmamentum quidem circumrotari a ſubſtantia empyrea, ipſumque porro aerem in gyrum cogere cœpiſſe, cum & vi exorti Solis notabiliter propulſum, concentricitatem, quam prius cum tellure habuerat, amiſiſſet, & æquilibrium utriusque hemiſphærii circa diametrum eccentricitatis, a diſpari numero & magnitudine ſtellarum fixarum ſublatum eſſet; eademque virtute luminis ſolaris fieri, ut planetæ ſuperiores tempore conjunctionis altius, hoc eſt, ad apogæum & aphelium, adſcendant, aerique eo loco tenuiori magis reſiſtentes, directi videantur, deinceps vero ad oppoſitionem usque, verſus locum ſuum naturalem, hoc eſt,

verſus perigæum, iterum deſcendant, aerique jam minus reſiſtentes, retrogradi appareant; ipſum vero Solem, circa Cancrum, ubi plures exſtent inſignioresque ſtellæ, apogæum ſubire ſuum, & circa Capricornum, ubi pauciores ſtellæ & tenuiſſimus, imo & bifidus, circulus lacteus, perigæum; in reliquis ſpatiis, juxta dignitatem & numerum ſtellarum, quas prætereurrit, nunc altiorem incedere, nunc demiſſiorem, juxta nullius curvæ theoriam. Omiſſis, ne longi ſimus, multis aliis, quæ Autor de motu planetarum in latitudinem, de phænomenis & rationibus motuum omnium lunarium, de ventis porro, de æſtu maris, de luce zodiacali, de cometis, (quos, perinde ut maculas ſolares, ex particulis, de globo terraqueo abraſis, coaleſcere, ac deinceps e Sole projici, opinatur,) omiſſis igitur, quæ de his rebus Autor, nec non de toto ſyſtemate, ſecundum placita antiquorum Ægyptiorum, Hebræorum, & Patrum, deque duplici Græcorum & Pythagoræorum illius ſyſtematis depravatione, & de *Tychonicæ* hypotheſeos cum illo convenientia, commemorat; pauca ſaltem adhuc ex Appendice, de futura mundi conflagratione, & noviſſimo rerum ſtatu, ad ſuperiora adjicere fas ſit. Quibus de rebus Noſter ita philoſophatur: Vix prolata, inquit, a Deo vindice ſententia in reprobos, ſtatim aquæ ſupracœleſtes, amiſſo æquilibrio, nudabunt non una ex parte ſuperficiem firmamenti convexam; quare illico, vi præpotentis ſubſtantiæ empyreæ, totum firmamentum diſſolvetur ac colliquabitur; ſimul autem, disruptis folliculis, quibus aer conſtat, ita, ut totus in aquam primigeniam, aliaque principia coefficientia, diſſolvatur, (cui conſimile quidpiam, tempore diluvii Noachici, contigiſſe putandum eſt,) irrumpet eadem ſubſtantia empyrea circumquaque in orbem terraqueum, qui inde non ſecus efferveſcet atque ebulliet, quam globus æreus in ardentem fornacem injectus; porroque penitiora terræ ad centrum usque pervadens, pars ignis empyrei, ibi per voraginem injectos reprobos incredibili & nunquam deſitura exuſtione torquere incipiet. Aquæ autem ſupracœleſtes telluri inſternentur, ac, ceſſante ebullitione, oppletisque omnibus rimis

rimis & cavernis, late ſuper eam ſtagnabunt. Denique aquis imminebit undique ſubſtantia empyrea, ad immenſam altitudinem extenſa. Quibus ita definitis, ut etiam incolæ univerſi, pro noviſſimo rerum ſtatu, rite diſtribuantur, ſubſtantiam quidem empyream ſanctis angelis & cœlitibus omnibus, aquas pueris, ab originaria labe non expiatis, terram vero, vel potius carcerem ſubterraneum, reprobis, aſſignare Autor non dubitat. Atque hæc eſt ſumma *quatuor Librorum*, quorum *primus* de inquiſitione veri ſyſtematis, *alter* de compoſitione, *tertius* de motu ejusdem ſyſtematis, & *quartus* de conſequentibus motum, inſcribitur, de quibus noſtrum interponere judicium nihil attinet.

ASSEMBLÉE PUBLIQUE DE LA SOCIETÉ ROYALE des Sciences de Montpellier, &c.

hoc eſt,

CONVENTUS PUBLICI SOCIETATIS REgiæ Scientiarum, quæ Monte peſſulano floret, Obſervationes.

Monte peſſulano, 1737, 4.

Plag. 4.

Antiquiſſima, nec niſi Patavinæ atque Pariſienſi liberalium artium Univerſitatibus ætate cedens, Academia de Peſſulano monte dicta, tantis in artem medicam, quam præ reliquis docet, meritis illuſtris habetur, ut, egregios ingeniorum fœtus fertilem iſthanc matrem peperiſſe, mirari neminem deceat. Non tantum orbi literato *Veſalios*, *Magnolios*, *Niſſolios*, *Aſtrucios*, aliosque doctrina & meritis celebres Viros, ſed & Regibus Galliæ fere ſemper ſalutis cuſtodes & protomedicos, inter quos Illuſtris *Chicoyneau* nunc eminet, dedit; unde propenſa Curiæ Lutetianæ voluntate factum, ut A. 1706 novis ornaretur Societatis Regiæ Scientiarum titulis. Hæc Eruditiſſimorum Virorum concio non indigenas tantum, ſed exteros etiam, admittit, &, ſolennibus Conventibus actis, de omni, ad rem phyſicam ſpectante, materia ſententias confert, Præſide urbis Archiepiſcopo, qui Galliæ Narbonenſis Primas & regni Dux appellatur. Singulis Jovis diebus a

ſecunda ad quartam horam pomeridianam prælèguntur exquiſitiſſimi argumenti Commentationes, ſolennibus autem diebus defunctorum Sociorum laudes celebrantur, & de præmiis recte & cum laude geſtorum disquiritur. Primo menſis Martii ſuperioris anni die, Præſide urbis Epiſcopo, prælecta fuerunt duo defunctorum membrorum Elogia, & quatuor Obſervationes Recolitur memoria *Guilielmi Niſſolii*, celebris Botanici, cujus nomini etiam plantulam inſcripſit *Tournefortius*, *Niſſoliam* dictam. Multum eidem debet inſtructiſſimus hortus, Monte peſſulano a Rege *Henrico IV* conditus, qui nunc eruditi Viri, *Chicoyneau*, filii, cura, omni plantarum apparatu inſtructiſſimus eſt. Laudatur ſingularis methodus plantas exoticas ſine itinerum laboribus, & ſine impenſis, obtinendi. Nempe, cum A. 1709 annonæ caritas Galliam invaderet, ex Oriente magna frumenti vis Maſſiliam adducta fuit. *Niſſolius* paleas & quisquilias ſollicite collegit, & exinde rariſſimas quasque plantas enutrivit. *Guilielmus Rivierius*, Medicus Doctor Montis peſſulani, laudatur ab induſtria hiſtoriam patriæ illuſtrandi; quo accurante, aquæ thermales Balaruecanæ aliæque analyſin paſſæ fuerunt; qui oleum Petræ montis Bagarachi ita perquiſivit, ut oleum ſuccineo ſimile exinde obtineretur; a quo Lamiæ dentes petrefacti, linguæ ſerpentum falſo dicti, declarati fuerunt veris animalibus principiis impregnati eſſe; qui de cicutæ & frumenti temulenti (Galli *yvraye* vocant,) effectibus commentatus eſt, & vitam Medico & Philoſopho dignam peregit. Pietatis officio defuncti Socii audiverunt Dominum *Guillemines* de curſibus maris mediterranei diſſerentem. Exercet mare mediterraneum proprium aliquem motum a freto Herculis verſus Archipelagum. Hujus cauſas Orator inducit Oceanum, qui per fretum mare mediterraneum ſubintrat. Fluxus ille modificatur litoribus Africæ recta linea protenſæ, reſiſtentibus Syriæ & Caramaniæ litoribus, fluxibusque peculiaribus fretorum inter inſulas Archipelagi, reſpondentibus inter ſe Siciliæ & Africæ promontoriis. Hoc aquarum impetu, qui Cretam Inſulam tangit, dicitur fluxus & refluxus Sinus Adriatici aliorumque

medi-

Digitized by Google

mediterraneorum determinari. Inde examinavit Orator cauſas in genere fluxus & refluxus Oceani æque ac ſinuum in Oceano, ſecundum ſyſtema *Galilæi* & regulas motuum *Mariotti*, & ſupponit, aliquo in loco, ſcilicet prope Caput bonæ ſpei, aquas marinas eſſe ſexaginta pedibus altiores reliquis Oceani undis; unde infert, poſſe aquas ſingulis ſecundis quinquaquinta quatuor pedes currendo emetiri, qui impulſus, ſingulis ſex horis repetitus, diverſis maris motubus haud difficulter reſpondeat. Dominus *Chicoyneau*, Profeſſor Botanices horti Regii, & parentis, Archiatri Regii, vices gerens, de motu florum in plantis cichoraceis commentatus eſt. Hoc nomine exprimit flores ſemifloſculoſos *Tournefortio* dictos, quorum ſemina non ſunt pappus, ſed ſolida. Nam omnes ſemifloſculoſi flores tale quid non præſtant; nempe iſtis omnibus floribus petala medio die collabaſcunt, ut flos flacceſcere videatur, qui veſperi & mane vegetus eſt & expanſus. Aliis floribus medio die ſeſe expandendi virtus eſt, prout Meſembryanthemis; aliis de nocte id contingit, prout Cereis. Provocatur ad ſucci motum & circuli leges. Cur enim collabaſcant flores iſti medio die, ratio eſt transpiratio radiis ſolaribus aucta. *Gateronius* regulas diæteticas præſcribit de vino cum aqua miſcendo; neque enim vina pura, nec aquas ſimplices, prodeſſe aſſerit, ſed utrinque æquales miſcendas eſſe partes. Provocat ad experimentum thermometricum. Thermometrum, in liquore, cujus dimidia pars ſit aqua, dimidia ſpiritus vini, immerſum, majorem caloris gradum denotat, quam ſi ſit ſpiritui vini toti puro immerſum. Inde concludit, potum noſtrum non ſpirituoſum nimis, ſed nec aqueum nimis, eſſe debere, ſed medium utrinque legitime ſervandum eſſe. *Goulardus*, præmiſſa methodorum, quibus calculus extractus hactenus fuit, hiſtoria, omnium difficultatem delineavit, & *magnum apparatum* præoptavit reliquis, correctum ſtudio Domini *de Lapeyronie*, Chirurgi primatis Regis. Deſcribit Lithotomum, a ſe inventum, curvilineum, & conductori ita accommodatum, ut ad collum usque veſicæ ſine errore viarum cultellus adigi poſſit. Monetur inſimul, calculos politos non ſemper eſſe ſignum

præsentiæ plurium calculorum in vesica, cum habeantur perquam inæquales & asperi, qui junctim fuerunt extracti. Vigesimo quinto Januarii currentis anni die insignis in arte Chirurgica vir, *Lamorierius*, de unione arteriarum cum nervis commentatus est, pro invenienda causa mechanica sensus cujusdam singularis, quem amputationem passi in loco, ubi pars amputata fuerat, habent, siquidem ita sentiunt, ac si pars resecta adhuc adesset. *Malebranchius* hoc phænomenon explicavit per tremores nervorum, quorum rami in amputata parte fuerunt. Phænomenon sequentem in modum sese habet: Omnes, quibus vel humerus, vel brachium, vel crus, vel tibia, resecatur, ita sentiunt, ut videantur istæ partes adhuc supersesse, quamvis decem, viginti, vel triginta, abhinc annis amputatio peracta fuerit. Narratur casus juvenis, cui insscio, & persuaso, Chirurgum fragmenta ossis extracturum, crus amputatum fuit; qui, tertio post die, de illis, quæ peracta fuerunt, certior factus, credere noluit, se crure carere, ad sensum cruris tanquam vere præsentis provocans, nec aliter, quam visu, convinci de veritate potuit. *Lamorierius* problema erudite sequentem in modum resolvit: Post amputationem arteriæ pars non aliter, ac cum arteriis umbilicalibus fit, mutatur in ligamentum, & vicini nervi substantiæ firmiter innascitur; ergo pulsus arteriæ in nervo semper sensibilis est. Hinc perennis doloris causa, qui in nervo ideam absentis, tanquam præsentis, membri excitat. Isthanc observationem, in sectione amputati fecit Autor, cujus nervus popliteus cum ejusdem nominis arteria intime junctus, & ejus pulsu continuo lentis magnitudine excavatus fuerat. Addit observationes, in se ipso & aliis factas, de stupore artuum, quorum nervi comprimuntur, & ex altera parte adducit, nervorum truncos, in amputatis compressos, absentis membri ideam fortius excitare, quia arteria pulsare non desinit, mammæ autem, testiculi, & penis, post sectionem nullum sui sensum relinquunt, quia arteriæ hic cum nervis non junctim eunt, nisi in testiculis, ubi nervi teneritas obest, quo simile quid fiat. Adducuntur observationes de arteriis, sese post amputationes retrahentibus, fascias

Digitized by Google

faſcias deferentibus, & novas hæmorrhagias moventibus. Eodem Eruditiſſimorum Virorum conſeſſu Dominus *de Guillemines*, inſignis Aſtronomus, de tranſitu Mercurii ſub diſco Solis, deque iſtius, undecimo Novembris ſuperioris anni die contingentis, conjunctionis momentis, obſervationem prælegit. Poſtquam difficultatem tranſitum Mercurii per Meridianum obſervandi parvitati Planetæ & propinquitati Solis adſcripſit, decidit, conjunctiones ejus eclipticas eſſe medium maxime ſecurum, quo motus ejus definiantur. Hinc exponit impoſſibilitatem ſecundum Logarithmicas *Briggii* Tabulas conjunctionis præciſum momentum determinandi, ſequendo Tabularum Aſtronomicarum Cl. *de la Hire* præcepta, in quibus Tabula Logarithmorum pro ſecundis *Sinuum* & *Tangentium* finis & principii quadrantis circuli, expreſſa non eſt. Quo ipſo neceſſum habuit calculum conjunctionis iſtius ducere eodem, quo Terræ Eclipſes definiri ſolent, modo. Hocce calculo momenta immerſionis & emerſionis determinat relatione ad Solis Terræque motum, id quod præſtitit uſu Tangentium complementi latitudinis & inclinationis Planetæ. In eo differt a *Deliſſio*, juniore, qui conjunctionis eclipticæ, menſe Novembri A. 1723 contingentis, calculum duxerat. Neceſſum ille non habuit apparentem orbitam corrigere, ſiquidem uſus eſt proximæ diſtantiæ apparentis centrorum Mercurii & Terræ relatione ad Solem, momento, & ab hiſce diſtantiis ad immerſionem & emerſionem, quales in Terra apparent, concluſum fuit. Hæ diſtantiæ cum eſſent proportionatæ tangentibus, quibus utebatur, ſolutio reſultat eadem, quamvis Cel. *de l'Iſle* diverſa ingreſſus via fuerit. Additur ſuccincta deſcriptio methodi, qua tranſitus Mercurii ſub diſco Solis obſervatus fuit. Eodem conſeſſu Dominus *Danyſy* de diverſis Barometrorum conſtructionibus prælegit obſervationes, propoſitis pro correctione eorundem variis methodis Cl. *de la Hire*, ad evitandam inæqualem preſſionem in Barometro duplicis *Huygenii* liquoris colorati in Mercurium, alium ſupra liquorem Mercurio proximum; tertia quadam veſica vitrea incluſit liquorem. Equidem, cum hujus utriusque liquoris, gravitas ſpecifica non ſit una eadem-

demque, erroris expers, rigore mathematico, experimentum haud eſt, Aſt Dominus *Danyſy*, ut & huic incommodo medelam afferret, tantisper immutavit dispoſitionem canalis vitrei, aliaque adjecit de Barometrorum corrigendorum modis. Gratiſſima ſunt noſtris muſis iſthæc peregrinorum fercula, quos, ne plura legendi jucunditate nos carere patiantur, exoramus.

J. C. C. SPECIMEN SUPPLEMENTI AD Lexicon Hebraicum Gouſſetianum.

Quanquam, *Jacobum Gouſſetum*, Theologiam, & Philoſophiam, & Helleniſmum, olim profitentem in Academia Groningenſi, plurimas radices ac nomina Hebraica diſtinctius, accuratius, ac prolixius, quam reliqui Lexicographi omnes, in Lexico Hebraico, multorum annorum labore congeſto, explicaſſe, certum eſt; haud paucæ tamen voces ſuperſunt, & fere omnes, ſemel aut rarius in Codice Hebræo occurrentes, quas vel nulla, vel brevi tantum, nota illuſtravit. Id quod duabus ſolum, a prima Alphabeti litera incipientibus, quarum plures ſub ea dantur, nunc oſtendere placet. Prima illarum ſit אבה, quæ uno tantum loco, nempe *Hiobi IX, 26*, occurrit, in cujus ſignificatione mire diſſentiunt interpretes, dum alii de fructuum quodam genere deſiderabili, & ſic *Onijoth Ebhe*, de navibus poma ferentibus, alii de loco aut fluvio quodam ita nominato, alii vero de cupiditate ac deſiderio, explicant. Et hi quidem, qui genus fructuum ſubintelligunt, ad *Hieronymum* & Vulgatam, & ad ſimilem fere vocem, *Hiobi VIII, 12*, uſurpatam, ſcilicet אב, provocant, cui eundem ſenſum tribuunt; ſed hoc vocabulum potius plantæ alicujus aut herbæ virorem, vel proprie germinis virescentis emicationem, ut אביב ariſtam viridem, emicantem, ſignificat, & cum ejus ſubito marcore impiorum ſtatum *Hiob* comparavit. At, cum de navibus ſermo ſit, & duo fluvii dentur, *Ebe* vel *Ebhe* nominati, ut doctiſſimus *Golius* in *Lex. Arab. pag. 2* obſervat, alter prope Cupham, alter in Babyloniæ regione prope Waſith, alii vocem hanc de navibus per illos citiſſi-

me

Digitized by Google

me vectis apte exponi posse arbitrantur. Plerique tamen sensum desiderii præferunt, quia radix אבה id notat, & naves desiderii vertunt, inter quos etiam est *Sebast. Schmidius*, qui celoces intelligit, & celerrimum navium cursum ad loca optata perveniendi, sive id nuntii ferendi causa, quales naves Belgice *Advys-Jagten* vocantur, vel ob aliam rem desideratam, fiat, hac voce respici putant. Attamen, cum desiderium navibus metaphora paulo duriore tribui censeant nonnulli, relicto quidem hoc sensu, at non penitus rejecto, ex lingua Arabica significationem proferunt, qua illum magis confirmari, & in majori luce collocari, posse judicent. In hac vero أباء أباءة *eba'on & eba'aton*, *arundinem*, & collective *arundines*, denotat, ex quibus in Ægypto & India naves conficiebantur, & cum harum velocitate *Hiobum* vitam & fortunam suam fugacem, venusto admodum stilo comparasse dicunt. Idque a nemine hactenus observatum scribit, Celeberrimus quondam Professor Linguarum Orientalium in Academia Tubingensi, *Hillerus*, in Disputatione *ad Jes. XVIII, 1 seq. pag. 8*, ubi verba כלי גמא per vasa juncea vel arundinea exponit, atque eandem explicationem in *Hierophytico pag. 208 & 211* repetit; quæ & S. Rev. *Ikenio* in *Præfatione Thesauri Disput. Exeget. in Vet. Test.* placuit, ibique porro eam illustrat, simul addens, se in hanc opinionem incidisse, antequam laudatam Dissertationem *Hilleri* aut *Hierophyticum* legisset. Eandem suffragio suo approbat Linguæ Arabicæ peritissimus Professor in Academia Leydensi, *Schultensius*, ut ex *Commentario* ejus *in Hiobum pag. 526* patet, ubi ex *Gieuhario* hanc vocem explanat, in *Originibus* amplius discutiendam. Hanc & Excell. *Michaelis*, Professor Linguarum Orientalium Halensis, & Cl. *Simonis* in libro multa eruditione referto, *de Formis nominum Hebraicorum*, cum aliis pluribus sequitur. Verisimilior quoque hæc est derivatio & harmonia certior altera illa Arabica, ex radice أبّ, *abba*, per duplex *b* scripta, *ad iter se accinxit*, quam *Bocharto*, summo in his literis Viro, placuisse, quibusdam mirum videtur. Et sic duplici

ſimilitudine, vitæ ſuæ & proſperi ſtatus fugacitatem, nempe navis arundineæ aut papyraceæ celeri ac cum deſiderio velut quodam conjuncto tranſitu, & aquilæ ad cadaver, vel a cadavere, ut *Noldius* mavult, rapidiſſimo volatu, *Hiobum* depinxiſſe apparet. Ex quo colligitur, quid de recentis cujusdam Lexicographi verſione ſentiendum ſit, qui voces אניות אבה per *naves motionis*, quæ facile de loco in locum poſſunt moveri, transferendas eſſe ſibi imaginatur, cum radix אבה, cui ſenſum movendi tribuit, in Codice ſacro nullibi occurrat. Inepta quoque illorum eſt verſio, qui has voces *naves piratarum* ſignificare cenſent, quia vox אבה ad radicem איב, inimicitiam ac hoſtilem animum notantem, referri non poteſt, & analogiæ repugnat. Altera vox eſt אלגביש, ad quam *Gouſſetus* quoque nihil annotavit, eamque intactam reliquit. Occurrit ea tantum *Ezech. XIII, 11, 13,* & *XXXVIII, 22,* & a plurimis *grando magna & immanis* transfertur. Equidem adhuc ſemel *Hiobi XXXVIII, 18,* uſurpatur, ſed absque præpoſito אל, ubi lapidem pretioſum denotari, ex contextu apparet, de quo ſuo loco agendum erit. Compoſitam igitur hic eſſe vocem putant nonnulli ex אגל & ביש, id eſt, *gutta maligna*, quidam vero ex אגל & גביש, *gutta concreta*, *coagulata*, quia litera in vocibus compoſitis bis reperenda abjici ſolet. Supereſt in lingua Arabica radix جبس *gjábaſa*, & جمس *giámaſa*, pro more literis *b* & *m* alternantibus, & جمد *gjámada* in ſenſu *concreſcendi*, *coagulandi*, *conſolidandi*, *ligandi*, *conſtringendi*, & *congelandi*, & in Chaldaica verſione *Prov. VI, 8*, ſi vera eſt lectio, גבש ſignificatum *congregandi*, *comportandi*, & *colligendi*, habet. Hinc per grandinem magnam inſtar gypſi, Arabice جبسين, *gebſin*, dicti, concretam, cum *Hottingero* transferri poſſe quidam cenſent, de quo inferius differam. Sunt, qui alteram partem compoſitæ hujus vocis אל pro articulo habent Arabico, ſed conjectura non veriſimili, quia nullo exemplo alio, in Codice Hebræo occurrente, talis articuli uſus, neque ex vocibus אלמגים, אלקום, אלמני, probari poteſt, quod ſuo loco oſtendam. Neque אל, ut quibusdam placet, hic eſt adjectivum *potens*, quaſi potens & valide percutiens lapis, quia

Digitized by Google

quia *gabiſch* non quemvis lapidem vulgarem denotat. Mitto alias etymologias, longe minus probabiles, quæ vel ex lingua Græca, ſecundum hypotheſin Viri cujusdam docti, cui χαλαζα ceu harmonica viſa eſt, & qui Germanicum *Hagel* ad eam refert, vel ſecundum aliam hieroglyphicam, ex figura literarum ſignificativa, per meram fictionem, derivantur. Plures, ut poteram, voces non addo, ad quas *Gouſſetus* plane nihil aut parce nimis commentatus eſt, cum ex his duabus ſatis futuri Supplementi ratio eluceat. Et in Præfatione *Lexici* prolixius ea de re differendi occaſio erit, cujus editio ut maturari queat, multorum jam ſubſcribentium numerum augeri optamus.

JOANNIS ANDREÆ IRICI, TRIDENATIS, ad PHILIPPUM ARGELLATUM, Bononienſem, Sacræ Cæſareæ Majeſtatis a Secretis, Epiſtola, inſtitutum, hiſtoriam urbis Tridinenſis edendi, exponens.

Ex eo tempore, quo primum te novi, Præclariſſime *Philippe*, animi tui candorem, & in perquirendis, illuſtrandis, edendisque, eruditorum virorum voluminibus ſolertiſſimam curam, miratus, mecum ipſe ſtatui, nihil unquam omittere, quod & ſinceram in te benevolentiam atque exiſtimationem meam teſtari poſſet, ſtudiisque tuis, literariæ Reipublicæ commodo aſſumtis, adjumenti aliquid afferens, partem mihi aliquam in tam communi beneficio, quantum exiguæ vires juvant, vindicarem. Cum itaque ſuperioribus hisce diebus Comes *Antonius Simonetta*, Vir præſtantiſſimus, argenteum quoddam Sigillum, in nova Braydenſis Academiæ molitione repertum, exoticis inſcriptum literis, pro conſueta animi ſui benignitate mihi communicandum cenſuerit, ut pro ingenii mei modulo, quid de eo ſentiam, exponerem; poſtulas a me, ut, quæ tunc ad Nobiliſſimum Virum per literas miſi, tibi reddam. Hoc libentiſſime facio, ratus, id conſtantem animi mei amorem confirmaturum, teque oculari, ut ajunt, inſpectione cognituram, quanti habendum ſit vetuſtiſſimum hoc Humiliatorum

Ordinis, in urbe Mediolanenſi quondam eximii, monumentum. *) Exigis etiam, ut rudimentum quoddam Hiſtoriæ patriæ, quæ multos jam me annos exercuit, jamque ad optatam metam, Deo favente, properat, hisce literis inſeram. Volenti animo ſatisfaciam; Viro enim amiciſſimo quidquam negare, nefas arbitror. Noveris ergo, me ab ipſo adoleſcentiæ flore patriæ (ut inſitum eſt hominibus, natale ſolum diligere,) ſparſa monumenta ſummo cum labore & indefeſſa vigilantia undique collegiſſe. Memini enim, cum philoſophicis ſtudiis in urbe Caſalenſi operam darem, Hiſtoriæ huic rexendæ animum applicuiſſe, eoque deſiderio ductum, quicquid ab aliis jam ſcriptoribus ea de re publici juris factum fuerat, quicquid in Bibliothecarum ſcriniis Archivisque latebat manuſcriptum, qua potui, ſedulitate inſpexiſſe, atque in ſchedulis exaraſſe, quæ ad Opus aliquando, cœlo bene juvante, complendum me ſenſim perducerent. Cum rem agere nunquam intermiſerim, adeo ſchedarum moles excrevit, ut in juſtum tandem volumen, ſi Chronologico diſpoſitæ forent ordine, poſſent evadere. Id ubi perſpexi, nihil cunctandum arbitratus, Hiſtoriæ manum admovi, Superisque bene juvantibus, ſextus jam Liber cuditur. Habebit ergo Tridinum, inſigne Montisferrati oppidum, Marchionum olim ſedes, nunc Principum privilegio inter urbes recenſitum, ab anno Urbis æternæ 154 ad noſtra usque tempora Hiſtoriam ſuam. Præfixa erit Operi Diſſertatio *de Tridini antiquo nomine, ſitu, & veruſtate*, in qua adverſus recentioris cujusdam ſententiam id eſſe contendam oppidum, quod *Rigomagus* a veteſtioribus appellabatur. Hujus rei gratia apponetur *tabula viæ militaris Romanæ ab urbe Ticino ad Auguſtam Taurinorum*, quantum licuit, accuratiſſima, & ex veteſtis Itinerariis adornata. Tabula exhibebit altera lucernas, crateres, & hujusmodi, in agro Tridinenſi e ſepulchrorum ruderibus effoſſa, Romanorum monumenta. Exſtabit etiam in fronte *Libri I* Tabula iconographica, Tridinum cum agro ſuo oculis ſubjicien-

*) Hanc ipſam Cl. *Irici* ad Comitem *Ant. Simonettam* Epiſtolam ſub finem hujus ad *Argellatum* datæ, Lector, collocatam videt.

Digitized by Google

ficiens; additis etiam monumentis, quæ A. 1672 funditus diruta fuit. Dabit liber ipſe ab oppidi noſtri initio ad annum usque Salutis 1305 ea omnia, quæ memoratu digna acciderunt, pluribus inſertis Anecdotis, e tabulario Vercellenſis urbis, aliisque fontibus, erutis. Verſatur *Liber II* in his narrandis, quæ ad annum 1438 usque pertinent, ubi multa de vera Marchionum Montisferrati origine diſputantur, productis in medium Chronicis anecdotis *Galeotti de Carrette*, & *Damiani de Dentis*, quæ MSta ex Archivo Ducali per publicos tabelliones conſcripta apud me exſtant. Plura quoque Marchionum inſeruntur Diplomata; plura ſcriptorum ſphalmata, prolatis publicis tabulis, emendantur, Græcorum præcipue in his, quæ de *Sophia Irenis, Palæologi*, Imperatoris Conſtantinopolitani, uxore, conſcripſerunt. Pergit *Liber tertius* ad annum usque 1536, *quartus* ad 1611, *quintus* ad 1652, *ſextus* vero ad noſtram usque perveniet ætatem. Inſerui loco ſuo Virorum illuſtrium, qui Tridino prodiere, geſta, multis etiam vindicatis, quos urbes aliæ perperam ſuos faciunt. Quamvis autem municipalem tantummodo tractandam hiſtoriam ſuſceperim; non modicum tamen, ut ſpero, ex ea fructum & voluptatem capient eruditi, cum Chronologico, quantum licuit, ordine exactiſſimo Marchionum Montisferrati ortum, acta, mortem, locis ſuis annotaverim, Epiſcoporum etiam quorundam Albenſium, Vercellenſium, & aliarum Eccleſiarum, acta, ab *Ughellio* aliisque conſcripta, ad trutinam revocaverim, &, ubi locus poſtulat, emendarim. Qua in re, mirum dictu eſt, quantum me juverit Diplomatum Montisferrati Codex, quem ſummo labore collegi, & quem, ſi Deus arriſerit, eruditis viris non invidebo. Jam enim juſtæ molis Volumen Diplomaticum confeci, &, niſi me aliæ diſtenderent curæ, brevi typis cudendum darem. Bene etiam noſti, mi *Philippe*, quantum me juverint Clariſſimorum Virorum, in hac Mediolanenſi urbe degentium, ſingularis prorſus humanitas, & in ſtudiis meis alendis patrocinium, adeo, ut alteram hic reperiſſe patriam mihi gratuler, ea ipſa, quæ me peperit, (abſit injuria verbo,) cariorem. Reliquum nunc eſt, ut me ames, &, ſi quid eſt in me

virium, ad eruditos labores exerceas; nihil enim mihi gratius, nihil jucundius, quam tibi, tuique ſimillimis, morem gerere. Vale. Mediolani, 14 Cal. Junii MDCCXL.

JOANNIS ANDREÆ IRICI, TRIDINATIS, AD Illuſtriſſ. Comitem ANTONIUM SIMONETTAM, Patricium Mediolanenſem, Epiſtola, veteris cujusdam argentei Sigilli explicationem continens.

Ea eſt tua in me, Vir Præclariſſime, ſingularis prorſus humanitas, ea in ſtudiis meis fovendis autoritas, ut mihi lucri loco cedere videatur, quicquid, te jubente, conſcribere mihi contingat. Cum enim, tanto beneficiorum tuorum onere, ut ita dicam, oppreſſus, nullam propter hanc ad gratum erga te animum meum teſtandum viam apertam inveniam, novo id beneficio adſcribendum arbitror, cum licet aliqua ſaltem ex parte me tibi nominibus mille devinctum ſignificare. Gratiſſimum idcirco heſterna nocte animo meo fuiſſe ſcias, quod argenteum Sigillum, paucos ante dies in nova celeberrimæ Braydenſis Academiæ molitione poſt tot Secula humi latens repertum, mihi communicaveris, &, quid de hoc vetuſto Humiliatorum Ordinis, qui eas quondam ſedes coluit, monumento ſentiam, exponere juſſeris. Primum ergo Sigilli ejusdem, quo accuratius licebit, imaginem hic ſubjiciam; tum ſenſum meum, quicunque ille tandem ſit, in medium proferam, ratus, utilitatis aliquid in literariam Rempublicam, atque Hiſtoriam præſertim, inde poſſe aliquando derivari. Forma igitur Sigilli ſequens eſt.

TAB. VI Fig. 1. *(Quærenda hæc eſt Lectori in* Tabula VI, *huic Menſi addita.)* Aliquanto majorem modulum hic de induſtria expreſſi, quam vere ſit; ſcilicet, ut liceret literas melius viſibiles exhibere. Monogramma, in Sigilli meditullio exſtans, & *B* referens, ſimili ferme figura cernitur rudi marmori inſculptum in arcu januæ, qua patet aditus e via publica ad aream, ante fores templi Braydenſis patentem. Eſt autem hujusmodi.

TAB. VI Fig. 2. *(Habes etiam hanc figuram, Lector, in* Tabula VI, *ubi numero ſecunda eſt.)* Nunc ad eas veniam literas, quæ Sigillo ipſi circumpoſitæ ſequuntur, quas Romanis notis reddo:

* SFRIS-

Digitized by Google

* SFRISTOMAXIMCATOISBRAXDE.

Atque has quidem ſic legendas arbitror: S. Signum, vel Sigillum; FRIS. Fratris; TOMAXI. *Thomæ*, quod vocabulum barbaris Seculis *Tomaſius*, vel etiam *Tomaxius*, literati quoque reddebant. Præter alia vetuſta monumenta hujus rei, quæ paſſim obvia ſunt, ante fores Templi S. *Victoris* Martyris ad portam hujus noſtræ urbis, quæ Romana dicitur, jacet in via publica marmor ſatis vetuſtum, ſeculi, ut ſuperius illud, ejusdem cum eo, quo Sigillum hoc efformatum arbitror, ut infra dicam, cujus hic ſubet formam referre ea præſertim de cauſa, quod ſententiam tumulo Humiliati cujusdam fuiſſe quondam impoſitum. Gratum vera facturum me arbitror poſteritati, ubi Saxum illud, jam magna ex parte corroſum, ſaltem in his ſchedulis a temporis edacitate ſervetur, nec penitus, ut jam prope eſt, intereat. En tibi illud, Nobiliſſime Vir, quantum potui, accuratiſſime delineatum. (*Exhibetur hoc in* Tabula VI Fig. 3.) Multa profecto me movent, ut credam, *Tomaſium* hunc ex Humiliatorum cœtu fuiſſe. Primum quidem ſignum illud mercaturæ familiariſſimum, quod ſtemmati imminet, cum ſciam, vix eo tempore, ſaltem apud Mediolanenſes, quempiam lanificio præter Humiliatos vacaſſe; tum aſſiduitas illa eleemoſynas in pauperes erogandi, & Venus cum ſola uxore, quæ omnia cum ejus ſectæ profeſſorum moribus apte conveniunt. Si quis tamen poſterioris ætatis opus contendere velit, per me licet; tantum enim fuit animus a proterentium injuria marmor hoc vindicare. Nunc cœpto tramite pergam. MCATOIS. Syncope eſt vocis mercatoris; BRAXDE. Braydæ legendum puto, cum alioqui loco Y ſculptor X formarit. Sigilli forma expedita ſupereſt, ut ſenſum meum proferam de tempore, quo inſculptum illud arbitror. Exiſtimo igitur, factum id fuiſſe Seculo XII ab anno redemti orbis 1134 ad 1159, &, ne hoc gratis aſſerere videar, memineris, Vir Illuſtris, Humiliatorum Ordinem, cujus initium ſcriptores aliqui A. 1017, alii aliis aſſignant temporibus, lanificio, ut ſupra jam innui, ſeſe exercuiſſe, victumque ſibi hac arte comparaſſe,

TAB. VI Fig. 3.

quic-

quicquid alimentis ſupererat, in pauperes diſtributo. Usque ad D. *Bernardi*, Claræ-vallenſis Abbatis, in has oras adventum, qui anno Salutis 1134 incidit, hujus inſtituti homines, cum propriis uxoribus viventes, veſtibusque cinericii coloris utentes, *Bervettini de Pœnitentia* vocabantur. Sanctus ille vir, eos ad caſtitatem perfectiorem colendam hortatus, ab uxorum quoque concubitu abſtinere docuit, &, aſſumta D. Cœnobiarchæ Benedicti Regula, prorſus ſeculo valedicere; illi vero propria condere cœperunt monaſteria, quorum omnium primum Brayda fuit, cui quidem, tanquam Ordinis capiti, cetera velut membra ſubjicerentur. Nullus tamen ex eo hominum cœtu ad ſacros Ordines aſſumtus eſt, donec B. *Joannes Oldradus*, cui oppidum Meda de ſuo nomine cognomen indidit, jam ſacerdotio inſignis, amplexus inſtitutum illud, peculiare Humiliatis Breviarium tribuit, & brevi ad aras quoque ceteris aditus patuit. Eo factum eſt, ut, cum jam *Mariæ* partes elegiſſent, *Marthæ* officiis valedicerent, atque divinis jam muneribus mancipati, a manuum ſuarum opere in poſterum abſtinerent. Ante conditam ergo Braydam, cujus expreſſa cernitur mentio & in Monogrammate, & in circumpoſitis literis, Sigillum non fuit; igitur neque ante annum Chriſti 1134. Cum autem *Thomaxii*, ſive *Thomæ*, nomen ibi occurrat, qui mercator fuerit, Sigillum non effectum eſt poſt annum 1159, quando B. *Joannes a Meda* dictus, quo regente Ordinem a mercatura ceſſarunt Humiliati, eo ipſo anno 6 Cal. Oct. evolavit ad Superos. Ceterum Sigillum, de quo agimus, non alii videtur uſui deputatum, quam mercibus obſignandis, niſi forte, quod vix eo tempore tam familiaris eſſet ſtemmatum uſus, hujusmodi Monogrammatibus in Sigillis eorum loco uterentur. Hæc ea ſunt, Comes Ampliſſime, quæ de re propoſita breviter exaravi. Tu, ut ſoles, quod tibi morem geſſurus protuli, boni conſulas, rogo, meque, niſi hoc nimium videatur, juſſionibus tuis ſemper paratiſſimum, ama. Vale. Mediolani, 8 id. Maji, anno Partus Virginei MDCCXL.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXL.

COLLECTANEA ANTIQUITATUM ROmanarum, quas, centum Tabulis æneis inciſas, & a RODULPHINO VENUTI, Academico Etruſco Cortonenſi, Notis illuſtratas, exhibet ANTONIUS BORIONUS.

Romæ, 1735, fol.

Alph. 1, Tabb. æn. 103.

In ſcenam prodit novus Antiquitatum Romanarum theſaurus, ab *Antonio Boriono* magnis ſumtibus congeſtus, &, incitante eodem, a *Rodulphino Venuto* inſigni eruditionis apparatu illuſtratus. Laude dignum eſt *Borioni* conſilium, cum quod divitias ſuas tam bene collocavit, tum quod iſtis deliciis frui ſolus noluit, illasque potius in uſum totius orbis literati publicavit. Collectionem in *tres Claſſes Venutus* diviſit, quarum *prima* monumenta quævis ærea & marmorea, *altera* gemmas veteres, tam exciſas, quam inciſas, *tertia* lucernas æneas & figulinas, continet. Præclare etiam cavit, ne adulterinum quidquam irreperet, idque in tantum eſt aſſecutus, ut omnium *αὐθεντίαν* ſpondeat, demto unico, quod *n. 81* inſertit, & pro figmento plerique habent, amuleto Ægyptio. Dabimus in præſenti rerum ſingularum, in Tabulis æneis 103 delineatarum, ſeriem, obſervationes *Venuti*, ſi quæ videbuntur notatu dignæ, adjecturi. Exhibetur autem 1) ſignum *Panos*, in marmore Ægyptio expreſſum; 2) *Iſis* in cryſtallo; 3) & 4) *Canopus* in baſalte; 5) idolum

Ægyptium, vasis forsitan sacri loco habitum, in prasino; 6) Deus Ægyptiorum æneus, in quo forte Numina *Solis*, *Hori*, *Osiridis*, ac *Mitræ*, juncta exprimuntur; 7) *Venus* Pelagia, seu ἀναδυομένη, sinistra manu poma ac vas unguentarium tenens, dextra autem caligam soleatam pedi induens; 8) *Hercules*, vel alius Heros antiquus, in ære; 9) *Antinous*, per adulationem in gratiam *Hadriani* Cæsaris cœlo locatus, in marmore anaglypho; 10) *Homerus* in marmore; 11) *Plato* in lapide palumbino; 12) *Sophocles*; 13) *Hippocrates*, uterque ex marmore; 14) *Ptolemæi Auletis*, *Soteris* II filii, Regis Ægyptii, caput æneum, diademate aurato, oculis gemmeis, labris deauratis, chlamyde pretiosa. Ut *Ptolemæum* esse crederet *Venutus*, effecit & numus maximi moduli aureus, in quo facies, similis sculptæ, cum inscriptione: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. exprimitur, & statua, quam Romæ repertam vidisse se scribit *Vaillantius*, cum titulo: ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΝΕΟΥ. ΔΙΟΝΥΣΟΥ; 15) D. *Livia*; 16) *Julia*; 17) *C. Tiberius* Cæs.; 18) *Claudius* Imp.; 19) *Agrippina*, *Minervæ* symbolis ornata; 20) *Commodus*, cujus venustissimus thorax ansam *Venuto* dedit de thoracibus & loricis veterum enodatius differendi; 21) *Elagabalus*; 22) *Palæstrita*; 23) Villicus servus, intonsus, succincta tunica, tegillo indutus, quod e pellibus hircinis aliquando, nonnunquam e scirpis, confectum legimus, & quo pastores sese adversus injurias tempestatis & pluviam inprimis defendebant. Non sine ratione *Venutus* conjicit, monumentum hoc indicio esse posse, si quis de vestimentis rusticorum apud Romanos veram sibi formare notionem velit. 24) Vas aquæ lustralis, sive simpulum cum operculo & manubriis, capita cycnorum referentibus, quod *Faunum* auribus exhibet, & in sacris forte *Liberi* patris fuit adhibitum; 25) Libræ lancium æquipondium, quod *Claudii* caput, graphicæ *Suetonii* descriptioni simillimum, repræsentat, qualia, *Mercurii* capite insignita, bina possedit *Bonarrotus*; 26) Caliga, votum æneum, ubi simul nonnulla de donariis *Venutus* disputat; 27) antiqui vasis ænei, in agro Cortonæ reperti, fragmentum, super quo in cycnum transformatus *Jupi-*

Digitized by Google

piter, *Amore* circumvolitante, cum *Leda* congreditur; 28) amuletum Ægyptium, in quo Scarabæus, cujus dorſo medio inſiſtunt ſtatuæ quatuor *Oſiridis*, una haſtam loco ſceptri bifurci tenens, altera *Iſidis* cum ſiſtro, tertia *Anubis*, ſeu *Mercurii*, quarta *Harpocratis*; 29) *Serapis*, ſeu *Nilus*, cum barba horrida, cæſarie prolixa, & in cincinnos varios formata; coronam capiti gerens impoſitam, vel ex herba Serapia, vel ex loto Nilotico, nexam; 30) Ædicula *Harpocratis*, quæ in memoriam vocavit *Venuto* utile argumentum de templis privatis, ex argento nonnunquam affabre elaboratis; 31) *Apollo*; 32) *Marſyas*, palo alligatus, a miniſtro *Apollinis*, qui jam tunicam ſuccinxit, & cultrum tenet, excoriandus. Aſſidet *Apollo* judex, ad cujus pedes comes Phrygius, gratiam ſupplex exoraturus, provolvitur. 33) *Minerva*; 34) *Minerva* medica, cui aram *Oropus*, Roma templum, dedicavit; 35) *Venus*, comam ornans cum Geniis duobus, quorum alter ſpeculum, alter linteolum, miniſtrat; 36) *Venus* victrix; 37) *Veneris* Paphiæ fanum; 38) *Amor*, cum ſymbolis *Jovis* & *Palladis*; 39) *Amor*, tropæum ferens; 40) *Cupidines*, navigantes in concha; 41) *Cupido*, a cygnis, & 42) a papilionibus, vectus; 43) *Pſyche*, a Delphinis junctis vecta; 44) *Fortuna*; 45) *Hercules* & *Iole*; 46) *Iole*; 47) *Melpomene*, larvam tragicam cum tibiis manu tenens, & oculis conſiderans; 48) *Thalia*, habens larvam; 49) *Nereis*, hippocampo vecta; 50) caput *Meduſæ*, quale & in numo apud *Mirabellam delle due Siracuſe Tom. II med. 19 pag. 64* repræſentatur, huic prorſus germanum; 51) *Faunus*, cum Nympha laſciviens; 52) *Hermaphroditus*, jacens ſub arbore frondoſa reſupinus, quem tres *Bacchi* aſſeclæ curioſe contemplantur; 53) *Satyrus*, cum capro caput conferens; 54) *Meleager*, haſta & ſcuto ornatus; 55) *Theſeus*, ſaxum tollens, ſub quo, fabula apud *Apollodorum* interprete, *Æthram*, *Pitthei* filiam, cogniturus, gladium atque calceos condiderat; 56) *Hector* armatus, navibus Græcorum facem admovens; 57) *Milo Crotoniates*, leonina pelle heroum ritu tectus, bovem in ſtadio, quod poſita in medio herma prodit, manu occluſa enecans; 58) *Mars*, ad *Rheam Sylviam* dormientem, *Amore*

re comite, accedens; 59) *Euripides*; 60) *Apollonius Tyaneus*; 61) Cathedrarius Philoſophus, cathedræ nudus maximam corporis partem, pallio rejecto, inſidens, & vitam Poetæ laureati, cujus ſtatuam habet poſitam ob oculos, pugillaribus inſcribens; 62) *Antonia* Aug.; 63) *C. Caligula*; 64) *Domitia* Aug.; 65) *Trajanus* Imp.; 66) *Plotina*, annulo cryſtallino inciſa ſub ſpecie, ut videtur, matris magnæ; 67) *Commodus*; 68) caput ignotum, forte *Sex. Pompeji*, ab *Agathangelo* effictum, niſi mavis cum aliis, nomen ἀγαθαγγέλε a manu recentiori adjectum fuiſſe; 69) Apotheoſis Auguſtæ; 70) Dacia, a *Trajano* ſubacta, cui Italia manum opitulatricem admovet; 71) *Æneas* vulneratus, quem indigno perculſa dolore *Venus*, dictamo Cretenſi curavit; 72) Signum legionis, aquilis quatuor, & capricornis binis, quibus legiones Auguſtæ a ceteris diſcernebatur, notatum, additis literis *C. M. F.* id eſt, *Claudia Martia Felix*; 73) Navis bellica; 74) Mons Argæus, in cujus ſummitate ſedens aquila, coronam gerit, ſubjecta inſcriptione πυλαδῆ, qua, neſcimus, num artificis, an domini, an alius, nomen fuerit deſignatum; 75) Athleta victor in hyacyntho guarnaccino; 76) Poeta comicus, lauro coronatus; 77) perſonæ binæ, ad aram accenſam manus jungentes, claro
Pag. 55. concordiæ conjugalis indicio; 78) Servus venator, (ſervilis enim erat venatorum conditio *l. 12 §. 12 ff. de Inſtrum. leg.*) cum reti, ſpicis, & cane, gemma elegans & parum diſtans ab alia apud *Cauſſeum n. 135*; 79) Ætates hominum, capite trifronti delineatæ; 80) Symbola mortis; ſceleton, urnæ inſidens, in manu geſtans cornu copiæ, ſub pedibus rotam, ſuper capite perpendiculum, habens. Adjicitur flos, itemque fax, papilioni admota, nec non papaver, forcipe excidens, & pera, condendis oſſibus idonea. 81) Amuletum, ſive Ægyptium, ſive Rutenicum, ſive, quod veriſimile, ſi aliqua veritas toti rei ineſt, Baſilidianum; 82) Baſilidianum aliud, Apim & bovem cum ſtellis ſeptem ſuperne poſitis in ſymbolum generationis referens; 83) Genius, bigam regens; 84) Chimæra, cum inſcriptione ANICET. PS.; 85) *Apis*; 86) *Jupiter* cuſtos, ſiniſtra fulmen, dextra haſtam puram, gerens; 87) paſtor ovium;

88)

Digitized by Google

88) *Lunus* Deus, vel, ſi malit quiſpiam, *Diana*; 89) *Herculer* Pomarius; 90) *Cybele*, tympano ad pedes projecto, *Aty* ſociata; 91) unus e Dioſcuris, ſtella in pileo Laconico inſignis, equum ducens; 92) Leo Nemæus; 93) ichnographia ſepulchri cum pala & ligone, vel, ſi mavis, aſcia λατρευτικῇ, quorum ope laboraturus eſt ſervus, qui & urnam appoſuit, cineribus condendis idoneam; 94) Gladiator ὁπλόμαχος, vel certe e ſecutoribus unus; 95) arma barbarica Dacica ſeu Parthica; 96) Curſor, birotam agens. *Venutus* hic de rhedis, curſui publico deſtinatis, ex antiquitate & Jure Romano haud proletaria adducit. 97) Caput tauri vittatum; 98) caput bovis; 99) ænea Ægyptiorum lucerna, *Iſidem*, vario inſtructam ornatu, unde σολοκραλὴς fuit appellata, referens; 100) Corona. Hæc ſunt centum rudera antiquitatis, e theſauris *Borioni* collecta, quorum ſi non partes ſingulæ eximium antiquitatis guſtum oſtendunt, plurima ſane artis judices idoneos mirum in modum oblectare poterunt. Coronidis loco tria adjecta ſunt, recentioribus Seculis exculta, ſpecimina: 101) *Jonas*, ſub arbore, κιττῖον ferente, dormiens; 102) lucerna ſepulchralis δίμυξος, monogrammate Chriſti in ſummitate inſignita; 103) caput æneum *Mich. Aug. Bonarroti.* Pag. 68 ſeq.

JO. CHRYSOSTOMI SCARFO, DOCTORIS Theologi Baſiliani, in Collectanea Antiquitatum Romanarum, quas, centum Tabulis æneis inciſas, & a RODULPHINO VENUTI, Academico Etruſco Cortonenſi, Notis illuſtratas, exhibet ANTONIUS BORIONI, Obſervationes criticæ.

Venetiis, typis Modeſti Fentii, 1739, 4.

Plag. 6.

Quem modo indicavimus, Itali doctiſſimi libellus totus in eo occupatur, ut errores, a *Venuto* in explicandis *Borioni* monumentis commiſſos, omnium exponat ludibrio. Negari non poteſt, ſumma animi concitatione, ſtiloque acerbitatis pleno, ſcripta deprehendi ſingula, nihilque omitti, quod ad minuendam & Collectoris & Interpretis famam

conferre quidquam fuit viſum. Inde contigit, quod in ſcriptionibus hujuscemodi eriſticis evenire non raro ſolet, ut multæ quidem obſervationes eruditæ proferantur in medium, at immiſceantur plurima, ex intemperanti reprehendendi pruritu, & ſtudio contradicendi, prognata. Ne gratis & temere quidquam aſſeruiſſe videamur, en aſſertionis utriusque argumenta. Et principio quidem veritati quam maxime eſt conſentaneum, regulæ, quam ipſe *Venutus* de ſtudio artificum antiquorum, veras rerum effigiatarum ſpecies in ſtatuis & imaginibus repræſentandi, ſtabilivit, terque quaterque in modo laudato Opere repetiit, vim inferri ſæpius, imo diverſas plane facies nunc pro *Meduſa*, nunc pro *Claudio*, nunc pro *Iole*, haberi, immo virorum formas in capita mulierum transformari. Conferat, cui ea de re dubium ſupereſt, *Tabulam 18* cum *25*, & *45* cum *46*.

Obſ. 21 pag. 36, & Obſ. 30 pag. 48.

Obſ. 11, 17, 18, 19, 27.

Quod *Meduſam* cenſet eſſe *Venutus* puerile caput cum lingua exſerta, & funiculo ſub mentum nexo, Veritatis eſt ſimulachrum, e cujus ore propendet perſici frons, linguæ, ſicuti fructus ſunt cordi, ſimilis, e collo autem amuletum funiculo alligatum. Conveniunt iſta quam accuratiſſime cum Himeræ, urbis Siculæ, numo, quem inter cimelia aſſervat *Ficoronius*. Certe *Scarfoanam* interpretationem minores urgent, quam *Venutianam*, difficultates. Hæc enim & funiculum in ſerpentem, & *Meduſam*, formoſiſſimam mulierem, in fœminam ſpecie mediocri conſpicuam, commutat, eique ſerpentum loco capillos naturales tribuit. Sed pergamus ad alia.

Obſ. 34.

Obſ. 2 pag. 4.

Iſidis forma *Tabula 2* repræſentari nequit, quippe quæ nunquam, niſi cum ſymbolo Ægyptio, conſpicitur. Leve eſt, quod ex trunculo adjecto petiit *Venutus*, argumentum, cum iſte a *Mario Piccolomeo* fuerit noviter additus.

Obſ. 4 pag. 8.

In *Tabula 6* non eſt Deitas, ſed Sacerdos Ægyptius, ceu caput cornutum & tiara calathiformis probant.

Obſ. 8 pag. 11-14.

Caput in *Tab. 14* & *Ptolemæo Auleti*, & cunctis Syriæ Regibus, diſſimillimum eſt, *Ptolemæo* forſitan, ultimo Mauritaniæ Regi, tribuendum. Dum ſententiam e numo *Ptolemæi*, undecimi Regis Ægyptii, corroborare ſtudet *Venutus*, falſitates varias ac-

cu-

cumulat. Etenim diversa species, nec aurato diademate ornata, pro quo incisuras laminis aureis & argenteis distinctas habuit, nec pretiosam induta chlamydem a manu veteri, cum isthanc adjunxerit *Piccolomeus*. Quid? quod corona radiata male pro indicio divinitatis accipiatur. Sane & omnes Syriæ Reges gestarunt, & inter Imperatores Romanos *Otho*, quem relatum inter Numina nusquam legimus. *Tabula 15* imagi- Obs. 9 pag. nem D. *Liviæ* Aug. contineri, cameo *Pauli Alexandri Maffeji* inductus, suspicatur. Sed & conjectura nullo fundamento nititur, & Autor parum est idoneus, cujus ineptiis & in antiquaria scientia ruditate paginas aliquot implevit *Scarso*. Et quis *Liviam* juvenculam, annis 15 vix majorem, repræ- pag. 15-19. sentari vidit? Sane in præsenti monumento & diadema trium rosarum, & oculi argentei, aut fabulosam esse divinitatem docent, aut, quod verisimilius, Vestalem virginem, in domo Pontificis Maximi bonæ Deæ sacra facientem. In *Tabula 19* male *Agrippina*, *Claudii* uxor, sub effigie Obs. 12 pag. *Palladis* noctua stipatæ quæritur. Quoties enim Augustis numi idiomata Dearum tribuunt, non formæ & speeies humanæ in divinas commutantur, sed suetæ faciei symbola deitatis adjiciuntur. Atqui expressa facies *Agrippinæ* penitus ab illa differt, quam in numis gemmisque exhibent *Vaillantius* & *Stoschius*. *Tabula 23* quin ad pastorem referri Obs. 15 pag. queat, forma pariter ac vestimenta prohibent; potius eques venaturus censendus erit, qualis, *Borioneo* haud dissimilis, Romæ in palatio Principis *Ginnetti* ostenditur, collari instar peregrinorum instructus. Elegantiam spirant, quæ hac occasione oblata de tegilli & bardocuculli usu apud Romanos *Scarso* inseruit. In gemma *Tabulæ 45* utrinque *Hercules* con- Obs. 18 pag. spicitur, ex una parte robustus & ferox, qualis erat modestiæ adhuc temperantiæque deditus, ex altera mollis & effœminatus, qualis per venereos mores, *Ioles* præcipue, evasit. Male igitur *Ioles* imaginem huc rapit potius, quam trahit, *Venutus*, quemadmodum in *Tabula 46*, quæ itidem Obs. 19 pag. *Herculis* pueri speciem declarat. Alieno etiam loco dicta sunt, quæ de prægrandi corpore *Herculis* narrantur, cum de capite sermo sit, non de corpore. *Tabulæ 47 & 48*

ad

Obſ. 20, 21. ad *Thaliam* & *Melpomenen* incongrua trahuntur ratione, cum & comica larvarum demonſtratio, & detractio veſtium, & corporis dispoſitio, clare probent, binas
pag. 33. fingi mulieres hiſtrionicas. Quis enim unquam Muſas nudas aut ſeminudas deprehendit, quibus veſtis talaris eſt pro-
Obſ. 22 pag. pria? Ad *Tabulam 62* binæ obſervationes falſiſſimæ ſuppeditantur, caput *Antoniæ*, *Druſo* dilectæ, & hic & in numismatibus Græcis Latinisque quam plurimis exhiberi. Prius fate-
38. bitur, cuicunque commodum erit ipſos numorum typos cum noſtro conferre annulo. Poſterius affirmare audaciſſimum eſt, cum unum habeamus numum æreum Latinum, Græcum nullum, aureum argenteumve nec Græcum, nec
Obſ. 23 pag. Latinum. Typus gemmæ *66 Plotinæ* aſſignatur, cujus cum
38 ſeq. numis apud *Bonarrotum* ne minima quidem convenientia apparet. Eſt autem adoleſcentis heroinæ ſpecies, & forte
Obſ. 25 pag. donarium Deæ cujusdam, probabiliter *Veneris*. Ad *Tabulam*
47. *68* quamvis ipſe *Venutus* ſub initium fateatur, nec de contento gemmæ, nec de artifice, certi quidquam affirmari poſſe, mox tamen divinationibus indulget, & ex bicipiti Parnaſſo redux quaſi factus, contentum caput *Pompeji*, artificem *Agathangelum*, eſſe ſuſpicatur. Nec habet opinio robur ullum, cum marmoreum *Pompeji* caput ne unicum quidem ſuperſit, nu-
Obſ. 27 pag. mismata autem diverſum penitus exhibeant. In *Tabula 70 Co-*
44 ſeq. *piam* Deam, ubertatis & abundantiæ præſidem, quæ puerum egenum ſublevat, male in binas provincias ſocias *Ve-*
Obſ. 28 pag. *nutus* transformat. *Tabula 71* ad *Æneam* ſine ratione omni
45. refertur. In *Tabula 72* ſignum militare Romanum confingi-
Obſ. 29 pag. tur. Pipiones adſunt in medio laureæ corollæ, & capricorni
46 ſeq. bini, ſuperne unus, alter inferne. Nec literæ *C. M. F.* aliquod momentum faciunt, quippe quæ ad cælatoris relati nomen *Cajus Marci Filius* exponi poſſunt. Ita vero bellum criticum bonis auſpiciis geſſiſſe *Scarfoum* arbitramur, corrigendo, quæ cenſuram & nigrum theta merebantur. Supereſt, ut tribus verbis comprobemus, nonnunquam ſtudio con-
Obſ. 3 pag. 5. tradicendi abreptum fuiſſe Virum Clariſſimum. Ad *Tabulam 5* increpat *Venutum*, quod *Iſidem* e ſymbolis manifeſtam in

Phi-

Digitized by Google

Philocommodum transformârit. Certe nos, quo loco aut quibus verbis iſtius ſe peccati reum fecerit *Venutus*, adhibito quantovis ſtudio invenire haud potuimus. Ad *Tabulam 8* in tota confutatione dictum deprehendimus nihil, niſi quod *Venutus* in Opere damnato ipſe prior dixerat. Quid? quod, ſi decertare conjecturis cum *Venuto Scarfo* voluit, ariolando ſæpe vincatur, cujus rei & ſupra aliquot exempla alia occaſione dedimus, & nunc bina ſubjungemus. Sic in *Tabula 18* æque incertum videtur, *Trajano* adſcribere gemmam, atque *Claudio*. Sic, miſſa arte logica, ad *Tabulam 68 Scarfo* ſic argumentatur: *Agathangelus* inciſor Græcus fuit nullus, quia nec a *Plinio*, nec a *Junio*, immo ne a *Stoſchio* quidem, commemoratur. Ejusdem farinæ eſt de capite *Quinctilii* nata ſuſpicio, ad *Tabulam 67* in medium prolata. Quod in Obſervatione iſagogica ſcribit, rerum pauciſſimarum dominium eſſe penes *Borionum*, dedecori cedere Collectionis nequaquam poteſt; illud vero, quod in Obſervatione coronaria imputavit *Venuto*, gemmas non paucas eſſe φανταστικῶς inciſas, ſine evidentiori probatione fidem noſtram mereri haud videtur.

Obſ. 5.

Obſ. 11 pag. 20.

Obſ. 25 pag. 42.

Obſ. 24 pag. 41.

Obſ. 1 pag. 3.

Obſ. 30.

C. PLINII CÆCILII SECUNDI EPISTOlarum Libri X; ejusdem Panegyricus cum Annotationibus perpetuis JO. MATTHIÆ GESNERI, qui etiam Vitam Plinii, & Indices auctiores emendatioresque, dedit.

Lipſiæ, apud Caſp. Fritſchium, 1739, 8.

Alph. 2 plag. 3.

Deſiderabatur forte *Plinius* & emendate, quantum fieri poſſet, editus, & annotationibus inſtructus iis, quibus primo apertior fieret illius ſententia, non pueris quidem, & omnium rerum rudibus, ſed aliquantum provectis, quorum rationes non ferrent, in legendo *Plinio* ſemper ad alios libros recurrere, &, quæ ex Hiſtoria Grammaticaque ad intelligendum neceſſaria ſunt, repetere; deinde, quæ moderationem aliquam in commemoranda excutiendaque

Digitized by Google

lectionis varietate, disputationibusque criticis, servarent, quibus deterreantur plerumque ii, quos descripsimus. Hujusmodi editionis conficiendæ provinciam imponi sibi est passus, ut est bonarum literarum juvandarum ornandarumque, in summa ejus rei facultate, cupidissimus, *Jo. Matth. Gesnerus*, Vir Celeberrimus; atque eo magis, quod illud annotationum genus utile videbat multis fore, longas autem ex arte Critica interiori disputationes neminem magnopere desideraturum putabat, cum *Cortianas* & *Longolianas* ex hoc genere curas haberemus, & *Schwarzianæ Anzenianæque* in magna propinquaque expectatione essent. Eam autem provinciam cum semel suscepisset, ita egregie sustinuit & ornavit, ut magna profecto gratia ipsi habenda sit, qui laborem hunc, quem non satis dignum viribus suis judicare poterat, tam facile susceperit. Quod ut appareat, age, paulo pressius de hac *Plinii* editione dicamus. Præmissa est *Plinianis* Epistolis *Vita Plinii*, quam *Christoph. Cellarius* dedit, sed variis aucta observationibus, partim ex ipso *Plinio*, partim ex *Massoni* de Vita *Plinii* libello, & aliunde, petitis, in quibus etiam *pag. 20* attingit & rejicit illam de Christianismo *Plinii* fabulam. Jam, ipsas Epistolas esse a *Plinii* manu profectas, non dubitandum putat Vir Celeberrimus in illo veterum *Pliniani* ævi Scriptorum præstantissimorum consensu, quem *Massonus* demonstravit. An vero sint ad eos missæ, quorum nomina præferunt, nec ne, non facile definiri posse, tum quod temporis nota adjecta nulli reperitur, tum quod attendentibus facile apparet, delectum argumentorum venustatemque orationis quæsitam esse, ut scholastico potius homine, ingenii gloriolam affectante, quam rempublicam administrante, dignæ videantur; quod longe secus est in *Ciceronianis* Epistolis. Ad annotationes *Gesnerianas* quod attinet, quales in genere sint, ex iis, quæ ab initio diximus de operis suscepti consilio, intelligi potest. In quo tamen nemo debet reprehendere Virum doctum, cum non eos modo locos explicatos invenerit, qui vehementer indigere interpretatione aliqua videantur, sed interdum etiam faciliores, verum eos, in qui-

quibus adhæsisse aliquem superiorum interpretum cognoverat. Mirum enim est, quemadmodum in rebus expeditis nonnunquam hæreant viri docti, ut facile exemplis e *Plinii* interpretibus demonstrari posset, si pretium operæ facturi essemus, & non potius parcere doctis hominibus vellemus. *Vid.* v. c. ad *Lib. I Ep. 8 §. 12.* Sed notas ipsas, specieminibus prolatis, accuratius inspiciamus. Difficillimæ procul dubio sunt, omniumque maxime interpretationis lucem desiderant, Epistolæ eæ, in quibus villarum suarum in Laurentino & Tuscis descriptionem nobis reliquit. Jam, si, quæ a *Gesnero* nostro ad has Epistolas allata sunt, contuleris cum his, quæ superioribus interpretibus dicta sunt, quid interfit, quantumque ii ab hoc superati sint, facile intelligas; quæ cum singula commemorare non possimus, certe, quæ ad harum Epistolarum alteram præfatus est, commemoremus. Primo laudat studium & ingeniosam elegantiam *J. F. Felibienii*, qui Londini A. 1707, 12, *Descriptiones villarum Plinianarum* edidit, quæ etiam subjectæ sunt *Historiæ Pictorum, Architectorum*, &c. ab eodem *Felibienio* editæ. Sed parum ad intelligendum *Plinium* valuit istius labor, in quo plerorumque gentis suæ interpretum morem secutus est, neque hoc egit, ut, quales villæ *Plinii* fuerint, intelligeremus, sed ut ostenderet, quomodo aliquis ædificare villam possit, quæ quidem hodiernis eruditisque Gallorum ingeniis placeat, in qua idem fere numerus membrorum sit, qui fuit in *Plinianis*. Itaque, ubi commode situs & ordo membrorum *Plinianus* servari potuit, id factum est; in pluribus autem locis aperte domino *Plinio* contradictum. Postea, cum *Robertus Castellus*, Britannus, Londini A. 1728 villas veterum patrio sermone explicatas daret, addidit ille quidem, quibus ad *Plinii* mentem propius accederetur, vel magnificentia operum, a se designatorum, augeretur, sed & ipse tamen habet multa a mente *Plinii* alienissima, facileque posset, pluribus in medium prolatis speciminibus, ostendi, ubi *Felibienius* & *Castellus* relinquant *Plinium*, quamque parum uterque linguam ipsam & sermonem *Plinii* intelligat;

in quo nos amandat Vir Cel. ad ea, quæ in his *Actis A. 1731 pag. 111*, & ad *Varronem R. R. III, 5, 9*, diſputata ſunt. Utriusque, & *Felibienii*, & *Caſtelli*, labore facile careremus, ſi haberemus deſcriptionem villæ Laurentinæ, ante aliquot annos detectæ, ad quam edendam hortatus eſt *Marcellum Sacchettum*, Hieroſolymitani Ordinis apud *Clementem XI* Oratorem, *Jo. Maria Lanciſius*, in phyſiologicis Animadverſionibus in *Plinianam* villam, nuper in Laurentino detectam, *Tomo III Operum pag. 338*. Libellus autem, qui Amſtelodami A. 1736, 12, prodiit ſub titulo: *Delices des maiſons de campagne appellées le Laurentin & la maiſon de Toſcane*, eſt ipſe *Felibienii* libellus, demto Autoris nomine. Ceterum hic conferenda etiam fortaſſe erant, quæ ſunt de ſitu Laurentinæ villæ contra *Holſtenium* diſputata a *Fabretto Inſcript. antiqu. pag. 732. Libri III Epiſtola 1* verſatur in laudanda *Spurinnæ* vita. In ea commemorantur hujus *Spurinnæ* Lyrica. Ad eum retulit *Caſp. Barthius Adverſ. XIV, 5*, Odas illas quatuor, quas, Mersburgi inventas, Hanoviæ A. 1613 cum Venaticis & Bucolicis Latinis ediderat, & cum in eo volumine, tum in *Adverſariis l. c.*, illuſtravit. *Jac. Vlitius* in *Proleg. Venat. Poet.* ex hac Epiſtola conficta eſſe contendit, ſed ita, ut, a *Barthio* non putet, an ab antiquo, conficta, non dicat; & *Fabricius* in *Bibl. Lat. I, 16, 2*, omnia ex hac epiſtola depromta Carmina illa dicit. Quod profecto non ita capiendum eſt, quaſi verba etiam ſint ex hac Epiſtola, ſed ita potius, ut ipſa idea viri a vita laborioſa ad otium ſe conferentis, & materia adeo Carminum, ex hac Epiſtola petita ſint. *Sigefr. Theoph. Baierus*, Profeſſor nuper Petropolitanus, aliquid de his Carminibus ſcribere in animo habuit; ſed fato reipublicæ literariæ acerbo raptus, ſpem illam deſtituit. Exercuerunt viros doctos verba *Ep. 19 Lib. III* hæc: *Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. Nam poſſeſſor prior ſæpius vendidit pignora; &, dum reliquæ colonorum minuit ad tempus, vires in poſterum exhauſit, quarum defectione rurſus reliqua creverunt. Sunt ergo inſtruendi complures frugi mancipes.* Fuit, cum Vir Cel. *pigne-*

Digitized by Google

gnora interpretaretur *liberos*, quod e *Cod. Lib. II tit. 42. 52* apparet, colonos tum ſervilis conditionis fuiſſe, eos certe, qui adſcriptitii dicerentur; quorſum pertinet etiam locus *Matthæi XVIII, 24*, ubi ad reliqua ſolvenda jubetur ſive procurator, ſive villicus, vendere uxorem ac liberos, item *Noodtiana* ſententia de jure vendendi liberos uſque ad *Conſtantini M.* ætatem. Sed monitus a Cel. *Gebauero*, primo illos colonos ſervilis conditionis & adſcriptitios poſt *Conſtantinum* demum innotuiſſe, & a barbaris Germanis ortos videri, & jus vendendi liberos *Plinii* ætate ita reſtrictum fuiſſe, ut non, niſi cum ad extrema ventum eſſet, uti illo liceret; reliquit illam interpretationem, &, ſervata vulgata lectione, ſic locum interpretatur. Felicitatem terræ, *Plinius* ait, parum prodeſt propterea, quod prior fundi poſſeſſor *Serviana* hypothecæ nomine, qua coloni bona domino obligantur, colonorum pignora, hoc eſt, inſtrumentum ruſticum, propter reliqua, hoc eſt, quia, quæ debuerat, non ſolverat, comprehenderit & vendiderit, quod ne fieri poſſet, poſtea lege *Honorii* & *Theodoſii* cautum eſt. His venditis, minuta quidem eſſe reliqua, ſed ſimul etiam vires colonorum exhauſtas in poſterum, impedito primo cultu agrorum, deinde poſt inſtrumenta reparata novis reliquis ortis. Ut igitur hoc malum caveatur, novos mancipes, hoc eſt, qui agrum colendum redimant, novos colonos comparandos eſſe, eosque inſtrumento ruſtico aliisque neceſſariis rebus inſtruendos, ut utiles eſſe & ſibi & domino poſſint, neque reliqua nova oriantur. *Lib. IV Ep. 30. Plinius* deſcribit fontem miræ naturæ in agro Comenſi. Nam is ter in die, ſtatis auctibus ac diminutionibus, creſcebat decreſcebatque. Hujus tam miræ rei probabiles cauſas commemorare voluit *Plinius*, de quibus breviter judicium ſuum Vir Cel. interpoſuit. In quo etiam interpretatus eſt *libramentum*, quo verbo ibi *Plinius* utitur. Nempe libramentum ibi non eſt inſtrumentum, quo declivitatem plani, in quo aqua defluit, metiuntur, ut *Cortio* viſum ad *h. l.*, ſed machina ei ſimilis, quam in *clauſtris aquarum*, ſive cataractis, videmus, ubi, pro ſtructuræ diverſitate, affluens aqua viam ſibi mox claudit,

mox aperit. Libramentum autem de machina verſatili ejusmodi dici poſſe, tum conjugata nominis oſtendunt, tum locus *Plinii* de *Scauri* theatro *XXXVI, 15*, ubi *verſatile libramentum* commemoratur. Ceterum de hoc fonte egit ex inſtituto Cl. *Segnerus*, Mathematicus Gottingenſis, in duabus Proluſionibus Academicis, ex quibus, quæ huc maxime pertinent, decerpta leguntur in Epiſtola *Geſneri*, quæ huic ἐκδόσει ſubjecta eſt; in qua ille quidem explicatum modum indicat, quo hujusmodi fons exiſtere poſſit, an vero cum *Plinii* libramento cæco & abdito conveniant, valde dubitat. In *Epiſtola VI, 16*, quæ de majoris *Plinii* morte eſt, hæc ſunt: *Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinæ claſſiarii, imminenti periculo exterriti, (nam villa ea ſubjacebat, nec ulla niſi navibus fuga,) ut ſe tanto diſcrimini eriperet, orabant.* Ad *h. l.* quædam commemorantur, a recentioribus interpretibus male prætermiſſa. Non capit ſcilicet Vir Cel. ſitum, quem *Retinæ* aſſignant *Hermolaus Barbarus* in fronte *Caſtigationum Plinianarum ad h. l.* & eum ſecutus *Cellarius*. Si enim *ſub Miſeno* fuit, ut volunt, ſatis remota fuit a periculo, nec, qui e Miſeno verſus Retinam contendit, *Stabias* devenire potuit. Rectius itaque *Retinam* vel *Reſinam* ſubjiciunt ipſi Veſevo inter Porticum & Herculanum tabellæ *Jo. Bapt. Maſculi*, Neapolitani, in topographia Veſuvii, quæ *Lib. XIV* Operis *de incendio Veſuvii, A. 1631 excitato*, proponitur, quamque Tabulæ *Homanniana* ſequuntur. Deinde hic locus magna varietate ſcripturæ laborat circa diſtinctionem, & circa vocem *Claſſiarii*, pro qua MSti & editi quidam habent *Faſci*, *naſci*, *iraſci*, ex quo *Cortius* monebat apparere, hunc locum, inprimisque vocem *Claſſiarii*, in mendo cubare, & ex hac varietate verum verbum eliciendum. Porro, *Hermolao* autore, fuit, qui *Retinam* nomen mulieris intellexerit, uxoris ſcilicet *Cælii Baſſi*, a qua nomen forte ipſi vico hæſerit. Is autem *Baſſus* in veteribus *Probi* Scholiis ad *Perſ. VI, 1*, dicitur in prædiis ſuis, ardente Veſevo, conflagraſſe cum villa. His accommodatiſſima eſt *Aldi* lectio, ut pro *naſci* legatur *Baſſi*, hoc modo: *Egrediebatur domo. Accipit codicillos Rectinæ* (ſic eſt pro *Re-*

Digitized by Google

Retinæ) *Baſſi*, *imminenti periculo* (quod jam hauſerat forte maritum) *exterritæ. Nam villa ejus ſubjacebat* Veſevo monti, *nec ulla* inde, *niſi navibus, fuga.* Itaque, *ut ſe* (Retinam) *tanto diſcrimine eriperet*, ipſa Retina *orabat.* His ſequentia optime congruunt; tanquam illud: *non Retinæ modo, ſed multis, laturus auxilium.* Nam ibi, vix eſt, ut *Retinam* de loco capere poſſis. In *Lib. X Ep. 1* verba: *ut primum me, Domine*, indulgentia veſtra *promovit ad præfecturam ærarii Saturni*, dubitationem habent, utrum ad *Nervam* & *Trajanum*, tum adhuc viventem, referantur, nec ne. Viſum ita erat *Lipſio*, *Rittershuſio*, *Cellario.* Sed *Maſſonus ad A. 98 §. 7* his, ex rationibus temporum, repugnat. Noſter autem negat, iis, etiamſi recte poſitis, effici, ut abſurdum ſit, *Plinio*, *Nerva* adhuc vivente, hanc præfecturam demandatam eſſe. Nam, ſi ponas, ante delegatam eſſe, aditam poſt unius alteriusve menſis intervallum, calculi *Maſſoni* ſtant, & tamen ab utroque Imperatore accipere potuit *Plinius.* Nam de uno *Trajano* accipere per illius ſeculi morem non licet, quo illa *voſſitatio*, quam vocant, nondum uſitata erat, non minus, quam *Epiſt. 24, 3*, *Bælius*, qui in *Epiſtolis pag. 279* de hujus rei origine agit, hoc quidem ab ævo ſemina rei repetit, ſed ipſe fatetur, etiam in *Symmachi* Epiſtolis reſpici videri ad collegas imperii, cum *veſtræ majeſtatis*, *veſtri numinis*, fiat mentio. Sed ſatis de *Epiſtolis*; ad *Panegyricum* jam veniendum erit. Sed hic licebit nobis eſſe breviſſimis, quod de Viri Cel. emendationibus in *Panegyrico* jam dictum eſt tum, cum de eodem ſeparatim edito diceretur, de quibusdam huc pertinentibus rebus etiam nuper, cum *Arzenianam* editionem recenſeremus. Et in illa quidem editione nihil præter emendationes addiderat, nunc autem etiam e Latina lingua, antiquitate, & hiſtoria, *Panegyricum* illuſtravit, quarum obſervationum ſaltem unum ſpecimen addemus. *Cap. XIV* commemoratur *Parthica laurus*, qua puer admodum *Trajanus* gloriam patris auxit. Hujus victoriæ memoria alia intercidit. Cogitabat Vir Cel., ad hanc victoriam illuſtrandam forte pertinere

nere nummum Antiochenſium apud *Spanhemium Diſſ. XI pag. 329*, percuſſum ἐπὶ Τραϊανῦ, qua ratione Præſides provinciarum notari in hujus urbis numis ſolent. *Spanhemius* quoque ait, eum ſub *Nerone* cuſum eſſe. Cujus ultimo anno, circa 13 ſuæ ætatis & confinia adeo pueritiæ verſatus filius eſſe debet. Præſes vero Syriæ pater contra Parthos per filium rem gerere potuit. Sed de *Neronis* temporibus ſcrupulum injicit epocha, literis E K R expreſſa. Si ponamus, R poſitum errore pro P, orietur numerus 125. Eſt autem in hujus ætatis numis epocha a fœdere cum *Julio Cæſare* & *M. Antonio* dicta, cujus annus 12 incidit in A. U. 831 & Conſulatum nonum *Veſpaſiani* patris, quo tempore jam antiquæ pueritiæ terminos exceſſerat. Sed nihil impedit, quo minus victoriam Parthicam ponamus eſſe aliquot annis hoc numo priorem, eaque meruiſſe patrem *Trajani* continuationem provinciæ & triumphalia ornamenta. Sunt ſcilicet res illorum temporum obſcuriores, ut in illis hallucinatio & facilis & excuſanda videatur. Ceterum ſubjecti ſunt libro tres Indices: primus hominum illuſtrium, alter latinitatis, & is quidem pleniſſimus, tertius verborum Græcorum. Et hic finem dicendi faceremus, niſi retineret adhuc *Epiſtola* Cel. *Geſneri*, ſubjecta *ad* Cel. *J. A. Erneſti, qua ſuam Plinii Jun. editionem vel emendandi, vel defendendi, cauſa retractat.* Nempe, cum *Plinius* jam totus exſcriptus typis ad *Geſnerum* rediret, una veniebant & literæ ab eo, ad quem Epiſtola eſt, ſcriptæ, in quibus non modo operarum quidam errores notabantur, quos ille obſervarat, dum, ut quæque plagulæ abſolutæ, erant, legerat, ſed etiam alia quædam ſcripta erant, quæ ad *Geſnerianas* emendationes & interpretationes nonnullas pertinebant. Iisdem literis adjunctum erat exemplum *Plinii Arnzeniani*, qui eo ipſo tempore e Belgio Lipſiam allatus erat. Itaque, quoniam intellexerat, ſi quid *Plinio* adjiciendum haberet, adhuc tempus eſſe, conſilium arripuit Epiſtola comprehendendi, quicquid & amici literæ, & *Arnzenianus* liber, monerent, & ad illum ipſum amicum mittendi. Age igitur, etiam ex hac Epiſtola quædam commemo-

Digitized by Google

memoremus. *Lib. I Ep. 20* hæc ſunt: *Sequitur, ut actio ſit abſolutiſſima, quæ maxime orationis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modo juſtum & debitum tempus accipiat; quod ſi negetur, nulla* oratoris, *maxima* judicis, *culpa eſt.* Sic poſt *Cortium* legit *Geſnerus* e Codice Mediceo & aliis, ſuadente etiam, ut putat, appoſito *judicis.* Secus videbatur Cel. *Erneſto.* Nempe, *actionem,* dixit, hoc loco non conſiderari, quatenus pendeat ab *oratore*, ſed quatenus ab *oratione*, defendique a *Plinio*, nunquam *bonam orationem* eſſe ſine *bona actione;* quodſi *bona oratio* ſit ſine *bona actione*, fieri propter allatas a judice temporis anguſtias, quæ timorem afferant, & frangant actionem, non eſſe propterea falſum, quod poſitum eſſet, neque *orationis* culpam, ſed judicis. *Geſnerus* contra hanc ſe dicit ſpeciem imaginari, brevem nimis diem conſtitutam eſſe oratori, ut non poſſit otioſe commentari, & ex tempore agendum ſit, ex quo fiat, ut *actio* ſimilis eſſe *orationi ſcriptæ* non poſſit. Hoc ergo tum non accidere culpa *oratoris*, ſed *judicis.* Itaque tempus non de tempore ad agendum dato, quod interdum, ut e *Cicerone* & aliunde conſtat, iniquius coercebatur, ſed de tempore, quod habet orator, ut ſe comparare ad dicendum poſſit. Diſcrepant etiam hi Duumviri in illo *Lib. III Ep. 5, 8: erat ſane parciſſimi ſomni*, ubi *Geſnerus* poſt *Grævium* & *Cortium* reſcripſit: *paratiſſimi ſomni. Erneſtus* autem negat, *ſomnum paratiſſimum* hic locum habere. Videamus utriusque rationes. *Erneſtus* dicit, primo verba: *erat ſane*, reſpicere antecedentia. Ibi autem de *parco* ſomno, non de *parato*, actum eſſe; deinde, quod *ſomnus inter ſtudia & labores*, adeoque alieno tempore & loco, præter opinionem, *inſtans*, non poſſit *paratus* dici, ſed *obrepens, opprimens;* quod autem idem ſomnus cito deſerat hominem, id ipſum non eſſe *parati* ſomni, ſed *parci*, neque tam hic reſpici eo, quod *inſtet, inter ſtudia*, ſed quod *mox deſerat. Geſnerus* contra, *ſomnum inter ſtudia inſtantem & deſerentem* dici poſſe *paratum*, putat, ut apud *Ciceronem ad Div. II, 4, adverſaria* conſtituta & *parata*, & apud *Terentium II, 1, 16, mœchus paratus*, commodam-

que esse naturam homini negotioso, quæ *parci* quidem sit somni, sed tamen etiam *parati* & *facilis*. Affertur etiam interpretatio *acanthi lubrici & flexuosi* ad *V, 6, 36, rigidæque periodi* ad *V, 20, 4*, quæ magis probatur *Ernesto*, quam *frigidæ*, quod *frigus* de periodis non dicatur; cum contra *Gesnero volubilitas rigido* non convenire videatur. Pro: *aderant, qui Misenum fuisse*.. nuntiabant, *Ernestus* conjicit: *aderant, qui Miseni fuisse nuntiabant*, ut sit imitatio Virgiliani: *fuit Ilium* &c. & pro: *quam bulevtæ addunt beneficio tuo, X, 48, 5: bulevtæ, qui sunt beneficio tuo*, ubi *Casaubonus additi* legebat, *Gesnerus adjuncti*. Quod ad Cl. *Arnzenium* attinet, quædam ab eo prolata probat ille magnopere, ut *4, 15, 8 & 9, 23, 5, 24 ult. 25, 4*, &c. quædam vero etiam reprehendit, & suas lectiones, ab eo impugnatas, defendit, & ea quidem humanitate, ut etiam inclementius ab *Arnzenio* dicta æquo animo se ferre ostendat. Sed, horum exempla commemorare, neque necessarium est, quando de nonnullis jam alio loco vidimus, & fines nobis positos jam transcendisse videmur.

JO. GEORGII WACHTERI ARCHÆOLOgia numaria, continens Præcognita nobilissimæ artis, quæ numos antiquos interpretatur.

Lipsiæ, ex officina Breitkopfiana, 1740, 4.
Plag. 19 ½, cum aliquot Fig. æn.

Inter alia Lipsiæ ornamenta potiorem sibi locum vindicat refertissimum illud Museum, quod Senatus Amplissimus & insigni librorum copia locupletavit, & variis fragmentis antiquitatum, veluti gemmis totidem, distinxit. In his primæ Numophylacio debentur partes, quippe quod, sive numerum spectes, sive præstantiam & dignitatem, cum elegantissimis quibusque, si non componi, conjungi certe & combinari, potest. Hujus in se custodiam recepit idem ille dexterrimus ejus interpres, Illustris *Mascovius*. Numorum in ordinem ac seriem redigendorum *Jo. Ge. Wachtero*, Viro Clarissimo, datum est ante annos aliquot negotium, quo quidem tanta ipsum gnavitate perfunctum accepimus, ut spem & expectationem non impleverit modo, sed quam longissime superarit. Etenim

non

non ſingula ſolum rite & excellenti quadam ratione diſpoſuit, ſed in illud etiam incubuit, ut literatæ civitati pleniorem κειμηλίων, Lipſiæ aſſervatorum, notitiam exhiberet, ſimulque temporis, in tam venuſto ſtudiorum genere conſumti, rationem redderet. Inde natum hoc Archælogiæ numariæ volumen, mole quidem & paginarum numero exile, at argumenti gravitate cum celebratiſſimis quibusque committendum. Ex quo literæ in florentiſſima hac effloruerunt Academia, ex quo typorum ſcriptura incrementum literarum egregie juvit, (juvit autem per bina abhinc Secula,) multi quidem, iique ob rerum gravitatem ponderoſiſſimi, libri prodierunt; aſt ex omni eruditiſſimorum hominum ſodalitate laborem talem, qualis præſens eſt, perfecit nemo, quod num negligentiæ cuidam, an faſtigio, ad quod jam tum hoc ſtudiorum genus exteri perduxerant, tribuendum ſit, ignoramus. Sane nos inde ſonticas prægnantesque habere nobis videmur rationes, de Præcognitis hiſce *Wachterianis* paulo plenius dicendi, & ſingulas illorum partes ſtrictim & ſpeciatim pertractandi. Agit autem Cl. Autor Cap. 1 *de novitate pecuniæ, & permutatione antiqua;* Cap. 2 *de pecunia viva*, id eſt, pecorum in vim monetæ uſu, ubi, prout vel majoris momenti, vel exigui, res erant, boves nunc, nunc oves, adhibebantur; Cap. 3 *de pecunia penſili;* Cap. 4 *de numo ſignato, & primis inventoribus ejusdem;* Cap. 5 *de numo Phidonis;* Cap. 6 *de numo Lycurgi & Alyattis;* Cap. 7 *de numis Macedonicis;* Cap. 8 *de reliquis Græcorum numis vetuſtiſſimis;* Cap. 9 *de numis Romanorum, aſſe ſpeciatim*, quibus Cap. 10 *de imminutis aſſibus* criticum ſubjungit periculum. Antiquiſſimo permutandi ritu de medio penitus ſublato, pecorum eadem virtus, quæ nunc numorum, fuit, bovesque in rebus pretioſis, in minoribus oves, pretii loco dari conſueverunt. Quo autem inter utrumque pecus eſſet aliqua proportio, unum bovem decem ovibus parem pretio fuiſſe habitum, Cl. *Wachterus* ſuſpicatur, donec lege Æternia, quam a collega *A. Æternii Fontinalis, Sp. Tarpejo Montano Capitolino*, Tarpejam *Feſtus* appellavit, in oves Cap. 2 §. 12.

singulas æris deni, in bovem unum æris centum, autore
Cap. 2 §. 10. *Gellio*, constituerentur. Eleganter istam per boves numerandi rationem confirmat *Homerica* armorum *Glaucum* inter ac *Diomedem* permutatio. Dicuntur enim permutasse χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων. Sunt quidem, qui jam tum monetam sibi Atticam confingunt, atque pro vero bove bovem didrachmum, *Theseo* forsitan autore, percussum, conspirantibus *Polluce* ac *Plutarcho*, substituere non dubitant. Sed habet Cl. *Wachterus* gravissimas, cur in alia omnia discedat, causas. Primo, *Homero*, qui tamen in rebus Athenienssium versatissimus erat, de hoc *Thesei* numo nil innotuisse, supponit, idque vel inde apparere putat, quia nullam bovis illius, quem in omnium manibus collocant interpretes, mentionem injicit, & bovis vocem pro pecunia nunquam accipit. Præterea antiquissimos urget, qui ætatem tulerunt, Athenienssium numos, quippe qui non bovem, sed noctuam, repræsentant. Denique ad *Hesychium* provocat, qui ἐννεάβοιον, ἐννέα βοῶν ἄξιον· εἰκοσάβοιον, εἴκοσι βοῶν ἄξιον· ἑκατόμβοιον, ἑκατὸν βοῶν ἢ πολλῶν ἄξιον, interpretatur. Quis primus numum signarit, res est valde controversa.
Cap. 4. *Wachterus*, opinionibus, quæ nunc Ægyptiis, nunc Lydis, nunc Thessalis, gloriam inventionis tribuunt, rejectis, *Phidonem* verum autorem scribit, simulque hanc temporum rationem ex Chronico Asiæ marmoreo, qnod in cimeliis Oxoniæ primum locum occupat, & ex *Franc. Blanchini* calculo circa A. ante C. N. 263 incisum est, adjicit:

Per. Jul.	A. ante C. N.	
3505.	1209.	Ilii excidium.
3807.	907.	*Homerus* floruit.
3819.	895.	*Phidon*, Rex Argivorum, in Ægina insula primum numum percussit.
4109.	605.	*Alyattes*, Rex Lydorum, in Dynastia Mermnadarum.

Suffragantur *Ephorus* apud *Strabonem*, & *magni Compilator Ety-*

Etymologici, imo ipſe *Phidonis* nūmus in Cimeliarchio Boruſſiæ Regis, a *Laur. Begero* primo, forte & unico, *Theſ. Brand. num. Græc. pag. 279* publicatus, cujus fidem & αὐθεντίαν, a *Spanhemio* & *Sperlingio* fruſtra ſollicitatam, *Begero* mortuo, egregie defendit *Jo. Car. Schottus*, Regiæ gazæ cuſtos; & ex craſſitie, pondere, fabrica, ſcriptura, puritate argenti, ac typi venuſtate, ponderoſiſſima argumenta petiit. Sed peperit *Phidoni* inventum tam utile odium Græciæ totius, cui *Lycurgus* ſatisfecit, cum vinceret *Phidonem*, eoque devicto uſum auri & argenti in republica Laconica penitus tolleret, ac ferrum in illius ſubſtitueret locum, cujus aciem atque duritiem per acetum, quo illud candens reſtinxit, debilitavit, cupiditatem vero, exili pretio in magnam molem conſtituto, fregit. Placuit tamen numus *Phidonis* non barbaris ſolum, Lydis inprimis, qui primi forte inter Aſiæ gentes ſub imperio *Alyattis*, parentis *Cræſi*, auream argenteamque monetam percuſſerunt, ſed plurimis etiam Græciæ antiquæ populis, imo iis, quos *Plato* prudentiam docuerat vitam felicem tranſigendi. *Alyattis* vetuſtiſſimum numum e Muſeo *Pembrokii* Comitis edidit *Spanhemius* in *Diſſ. de Uſu & præſt. Numiſm. Tom. I pag. 18*, cujus averſam caput Regis barbatum cum mitra Lydia, averſam 𐤀 monogramma ornat, quod nomen *Atys* notare, *Spanhemius* conjecit, *Wachterus* autem de *Alyattis* ipſius nomine accipiendum, &, ſi *Atyn* denotaret, ita potius 𐤀𐤍 formandum, fuiſſe cenſet. In Græcia ergo inde ab ætate *Phidonis* floruit monetæ ex quocunque metallo percutiendæ ſtudium, quippe cui non intenti ſolum fuere Reges, ſed urbes etiam inſulæque operam dederunt. Macedoniæ Reges, quia per *Temenum*, Argivorum Regem, ab *Hercule* ac *Heraclidis* genus ſuum repetebant, in numis & arma *Herculis*, & caput exuviis leoninis involutum, oſtendunt, quanquam & aliorum capita Deorum aliquoties occurrant, *Jovis*, *Mercurii*, *Apollinis*, *Dianæ*, *Palladis*, ac *Neptuni*, parumque abſit, quin, Macedones primos omnium Deorum effigies in numis delineaſſe, nobis perſuadeamus. Num *Caranus*, conditor regni, excudi jam

Cap. 5 §. 2. 3. §. 8. 10. Cap. 6 §. 1 ſeq. 6, 7. 8. 9. Cap. 7 §. 1. §. 2.

curarit numos, res eſt incerta, quamvis nulla obſtet ratio, quo minus, ipſum exemplo *Phidonis* fratris in re tam utili
Cap. 7 §. 3. excitatum, affirmemus. Primi *Amyntæ*, octavi poſt *Caranum* Regis, ſuperſunt numi, in quibus adverſa B. AMIMTΠΤ M. id eſt, *Βασιλέως Ἀμύντα Μακεδόνων*, inſcripti in averſa cancri
§. 4. marini imagine ſignati. *Archelaus*, qui parvo poſt *Amyntam* intervallo regnavit, diademato capite in monetis conſpicitur, quarum averſas equus in quadro, egregium Macedoniæ ſymbolum, occupat, cum & parallelogrammo ſimi-
6 ſeq. lis ſit provincia, & plurimum equitatu valeat. Primus caput lauro *Philippus* cinxit, & victorias curules, e quibus Græco magis, quam regio, affectu gloriam captabat, in numis ſignavit. Victor autem in curru bijugo ſtans reperitur, ex quo corrigi *Juſtinus* poteſt, qui quadrigis viciſſe Regem ſcribit. Commendari inprimis e numis *Philippi* Regis merentur ii, qui in Muſeo Senatus Lipſienſis aſſervantur, quandoquidem ſoli fulmen atque tridentem exhibent, quæ Jovis Olympii Neptunique equeſtris inſignia, hos Deos in ſocietatem honoris veniſſe, produnt.
8, 9. Tropæorum figuram, quamvis inuſitatam *Philippo* credat *Pauſanias*, numus apud *Goltzium*, in quo vir nudus ſuper truncо erecto tropæum ſtruit, & epigraphe B. Φ. ΑΥ; id eſt, *Βασιλέως Φιλίππου Αὐτοκράτορος*, contra *Liebii* emendationes merito defenſa, adjicitur,
10. ſatis evincit. *Alexander M.* vel leoninis exuviis *Herculeam* ſtirpem, vel arietino cornu, diademati inſerto, adoptionem
13. a Jove Ammone factam, in numis innuit. Curioſa eſt, quam hoc in loco Cl. *Wachterus* tangit, quæſtio, unde Jovis ipſius cornu derivandum ſit. Suſpicatur autem, numen iſtud, dum inter homines moraretur, Ammonis habuiſſe nomen, ac principatum tenuiſſe inter paſtores, qui per quingentos annos Ægyptum habitarunt, poſtea vero paſtoritia itidem ætate, quæ gloriam frontis animantibus conceſſam imitari ſolebat, inter divos relatum, ac ob potentiam bellicamque virtutem, qua Libyam & Thebaidem paſtorum imperio adjecit, arietenis cornubus condecoratum, quæ poſteriori ætate *Alexander*, patre incerto genitus, ſibimet arrogavit.

Jam

Jam ineptam Regis ambitionem ſucceſſorum nemo propaga- Cap. 7 §. 14.
vit, ne ipſe quidem *Lyſimachus*, qui, quoties caput cornu-
tum in numis gerit, legitimum ſe *Alexandri* ſucceſſorem
probare, ac ideo caput patris repræſentare, voluiſſe vide-
tur. His *Lyſimachi* numis Muſeum Lipſienſe abundat, in
gaza olim Regis *Decebali* aſſervatis. Si qui Syriæ ac Mace- §. 15.
doniæ Reges geſtarunt cornua, id ob alias longe rationes fa-
ctum eſt. Sic *Seleuco I* bovinum cornu numi tribuunt,
quod bovem a ſacrificio fugientem retinuiſſet. Quod enim
ex aliis extricare arietinum quidam laborant, in melius con-
ſervatis, qualem Lipſiæ deprehendit *Wachterus*, ala eſt, glo-
riæ ac victoriæ indicium. Sic *Demetrius* cornu patrem ſibi
Liberum vindicavit. Sic hircinum cornu galeæ *Pyrrhus*
impoſuit, quo cognoſci in prælio a ſuis poſſet. Sic cor-
nua *Panos* in fronte, pedum in dorſo, nactus eſt *Antigo-
nus Tutor*, cum *Cleomenem* fugaſſet, Arcadiamque ab incur-
ſionibus Laconum liberaſſet. Urbium Græcarum numi bi- Cap. 8
nas quaſi epochas habent, quarum utraque ingenti vitio §. 1-4.
laborat. Vetuſti, quos urbes liberæ percuſſerunt, fabula-
rum & mythicæ hiſtoriæ pleni ſunt, res vero geſtas pla-
ne negligunt. Recentiores, id eſt, poſt ſubjugationem Ro-
manam cuſi, turpi adulatione, qua Principibus divinos titu-
los & neocorias tribuunt, tædium nauſeamque lectori creant.
Argivorum numi in adverſa A. ſignati ſunt, inſignibus 5.
patriorum numinum, interdum & muris icone, aut in ſi-
gnum culti *Apollinis Sminthei*, aut quod ſe licentia vetuſta-
tis ferrent indigenas, ſubjunctis. In Numophylaceo Sena-
tus numus exſtat ejusmodi, qui in averſa parte dimidium
lupi corpus, in adverſa decantatum illud A. continet, cum
clava *Herculis* & literis Π P ad latus utrumque poſitis, quas
intactas dimiſiſſe Cl. *Wachterum*, demiramur. Ab Argivis 6.
genus Æginetæ ducunt, ab his Phocenſes, a Phocenſibus 7 ſeq.
Phocæenſes in Aſia minori, Velienſes in Græcia magna, in
Gallia Maſſilienſes. Phocenſium numis caput *Phoci* condi-
toris imprimi ſuevit, in averſa autem leo cum lingua ex-
ſerta collocari, non quaſi hoc eſſet, æque ac bos & apis,
com-

Digitized by Google

commune coloniarum ſymbolum, ſed ob alias & binas rationes, videlicet cum quod a validiſſimis Græciæ leonibus, quales inter Acheloum Neſtumque amnes *Plinius* frequentes fuiſſe ſcribit, vicina Parnaſſo loca Phocenſes repurgaſſent, tum quod ad *Herculis* labores, quibus Nemæum leo-
Cap. 8 §. 12. nem ſuperavit, reſpicerent. Arcades ab *Arcade* nomen nacti ſunt, qui poſt *Pelasgum*, *Lycaonem*, & *Nyctimum*, A. M. circiter 2598 regnavit, atque tres filios reliquit, quorum medius *Aphidas* in diviſione regni aviti Tegeam urbem & provinciam adjacentem ſorte obtinuit, ubi filius *Aleus* ſplendidiſſimam *Palladis Aleæ* templum excitavit. Teſtimonium præbet numus Muſei Lipſienſis, *Alei* capite ac inſcriptione ΑΛΕΟC adverſam ornans, in averſa vero Regem, haſta, galea, clypeoque, armatum, & *Palladi* quid manu offerentem, cum monogrammatibus binis ΑΕ & ΓΜ, & puella Deæ ſacra, vas ad rem divinam idoneum geſtante, repræſentans, adjecto titulo TEΓEATAN. Præſtantia hujuſce numi ſingularis eſt, quippe qui ſingula ſigillatim expreſſa exhibet, ita, ut inde ſuppleri queant, quos ex gazis Galliæ Regis *Jo. Harduinus*, & ex ſcriniis Angliæ *Nic. Franc. Haymius*, edi-
§. 14 ſeq. derunt. Athenienſium numi variorum capita Deorum, *Jovis*, *Vulcani*, *Cereris*, *Dianæ*, *Æſculapii*, inprimis vero *Minervæ*, & ſacram ipſi noctuam, interdum & Sphingem, cui artis ſymbolicæ noto inter Ægyptios indicio alas adjecere,
§. 18. repræſentant. Creta, quam Scythæ olim ſeu ſagittarii incoluerunt, & fabuloſa *Bacchi* nativitas claram reddidit, arcum ideo & pharetram cum aeroſtolio, in ſignum peritiæ nauticæ adjecto, inter angues caudis irretitos, in numis ſuis
§. 20. 21. habet. Ejusdem urbis cives in memoriam *Minois* legislatoris, a *Cocalo*, Siciliæ Rege, per inſidias interemti, Heracleam Minoam in Sicilia, & in Japygia Uriam ſeu Hyriam, condiderunt. Hanc, memoratam a nemine veterum Autorum, coloniam numus comprobat Senatus Lipſienſis argenteus, caput *Minervæ* galeatum ex una parte, ex altera bovem cum facie humana & titulo YPINA, hoc eſt, Τρινάκων, præ ſe ferens. Bovem pro Minotauro *Begerus* habet & cum antiquariis

Digitized by Google

quariis plerisque, imo *Spanhemio*, indicium Creticæ originis latere cenſet. Aſt, cum monſtrum illud Cretenſe ſit homo capite taurino, non taurus humano capite; præterea fictus hic Minotaurus in pluribus Græciæ magnæ numis occurrat, falſitas conjecturæ, a viris doctiſſimis defenſæ, ſtatim elucet, veri autem ſimillimum evadit, compoſitam eſſe ex bovis aratoris corpore & ore coloni ſpeciem, & coloniæ indicium hoc ſigno contineri. Corinthiis *Pegaſus*, *Chimæra*, & pugnans ex equo *Bellerophon*, ſunt notæ propriæ, cum capite *Minervæ* frenatricis utplurimum conjunctæ. Antiquiſſimos ipſorum numos a pullo *Minervæ* Pegaſo *pullos* appellarunt, in quibus rariſſimi habentur, qui loco nominis ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ aut coph Phœnicum Ϙ, aut monogramma ϘΙ, ſpectandum præbent. Poſterioris generis unus inter cimelia Senatus aſſervatur, facie mulieris venuſtæ, ac monogrammate ΑΦ ab altera parte inſignitus, quod *ἀφροδίτης πόλιν* forſitan notat, nomen Corintho urbi congruum, in cujus fano, *Veneri* dedicato, mille meretrices proſtabant, & lupanaria victuris corpora elocabant. Coloni e Corintho exierunt Syracuſani, Ambraciotæ, Corcyræi, ſinguli Pegaſo in numis ſculpto originem indicantes, quorum poſtremi Dyrrhachium & Apolloniam, littorales Illyridis Græcæ civitates, condiderunt. Inde non vacca ſolum, vitulum lactante, & præſente colono, hos ſibi natales tribuunt, ſed etiam *τῆς μητροπόλεως* Corcyræ ſymbola numi urbium excitatarum imitantur, hortos *Alcinoi* Regis, quos ab Emin. Cardinale *Quirino* obſervatos non fuiſſe, jure ac merito miratur Cl. *Wachterus*. In Græcia magna pari ratione, ſicuti in Aſiæ partibus, diu ante denarios Romanorum denarios excuſos reperimus, eamque in claſſem referendi videntur omnes, qui Romanis aptari nequeunt, Latiales, Hetruſci, inprimis famoſiſſimus ille Coſanus, Lucumone notabilis, quem in auro atque argento poſſidet Senatus. Ex primis numorum Romanorum typis, *Jano* bifronte, Palladio & Penatibus, lupaque geminos lactante, patet, ipſos diverſimode nunc ad *Janum*, Regem Aboriginum, nunc ad Trojanos, qui *Laviniam* &

§. 22, 23. §. 24. 25. 27. 31. Cap. 9 §. 2.

Digitized by Google

Albam longam condiderunt, nunc ad *Romulum*, natales urbis
Cap. 9 §. 3. ſuæ retuliſſe. Hiſtoriam rei numariæ Romanorum & originem a *Servio* Rege repetendam unus optime tradit *Plinius*
§. 5. *Lib. XXXIII Cap. 3*, de quo præclare meretur Cl. *Wachterus*. Nam & contradictionem, de qua ex *Lib. XXXIV Cap. I* dicam ſcripſerat *Plinio Spanhemius*, quod *Numam* dixiſſet numi Romani fabricatorem, tollit, locumque, qui induſtriam *Dalechampii* & acumen *Joannis Harduini* effugerat, ita corrigit, ut ab ære ſignato ad rude tranſire ſcriptorem dicat: *Docuimus, quam diu populus Romanus ære tantum ſignato uſus ſit, & alia, quæ vetuſtas tradidit. Æqualem urbi autoritatem æris declarat a Rege Numa collegii tertii ærariorum fabrorum inſtitutio.* Atque ita loci *Suetonii* ac *Suidæ*, qui *Numæ* eandem gloriam inventionis tribuunt, vili erunt exiſtimandi.
7. Hæ Romanorum monetæ *aſſes*, forſitan ab ære, dicti ſunt, & varie *librales*, *libriles*, *librarii*, ideo appellati, quod libræ haberent pondus, non, ſicut e *Plinio* probare
8. laborant, quod libræ appenderentur. Etenim, reſtitutæ genuina *Plinii* mente, id ſolum patet, in cenſu, mulctis, ſtipendio militari, & magnarum ſummarum exſolutione, appenſos fuiſſe aſſes, quod ob multitudinem immenſam minori temporis jactura appendi, quam numerari, poterant.
11 ſeq. Aſſes primæ ætatis, utrinque pecude ſignatos, hodienum ſupereſſe, negavit *Vaillantius*, aſſeruit *Spanhemius*, dubitat *Wachterus*; certe, eos non ſine cauſa multiplicandos, recte
p. 10 §. 1. arbitratur. Quæ in periculo critico nova ratione explicatur, trina aſſium Romanorum imminutio, unice ex loco *Plinii* pendet. Putant vulgo, aſſes primum bello Punico ex unciis 12 pondere ſextantarios, deinde, *Q. Fabio Maximo* Dictatore, *Annibale* urbem infeſtante, unciales, denique lege Papiria ſemunciales, factos, qua quidem explicatione vel ideo abſurdius nihil cogitari poteſt, quod Punica clade tantum, quantum devalvatione tam immenſa, frangi vires reipublicæ non potuerunt. Alia ergo interpretandi ratio eligatur, neceſſe eſt, eritque multo commodius, ſi in prima
3 ſeq. mutatione ſextantem aſſibus ademtum, eosque ſextantario pon-

pondere feriri cœptos, adſtruamus, *Plinii* locum ſequenti ratione reſtituentes: *Librale autem pondus æris imminutum bello Punico I, cum impenſis reſpublica non ſufficeret: conſtitutumque, ut aſſes* ſextantario *pondere ferirentur. Ita* quinta parte *facta lucri diſſolutum eſt æs alienum.* Prior emendatio *Alciati* ingenio debetur, poſterior, quæ illam neceſſario ſupponit, autoritate editonum Venetarum duarum, & unius Terviſianæ, nititur, imo etiam in MSto veteri, quod *Dalechampius* contulit, reperitur. De ſecunda deminutione ita *Plinius: Poſtea, Hannibale urgente Marcum, Q. Fabio Maximo Dictatore, aſſes unciales facti. Ita reſpublica dimidium lucrata eſt.* Verba enim inter paragraphum utramque media huc minus, bene vero ad imminutionem tertiam, quadrant, adeoque huic loco a manu temeraria aſſuta fuiſſe videntur. Quid ergo tum de numis ordinatum dicemus? Unciales *Wachterus* explicat, quibus uncia fuit detracta, ut adeo reſpublica dimidium lucri, ex mutatione priori emergentis, nanciſceretur. De tertia denique mutatione ita ſcripſiſſe *Plinium*, recte *Alciatus* ſuſpicatur: *Mox lege Papiria aſſes ſeſcunciales* (non *ſemunciales*, quæ lectio eſt vulgaris,) *aſſes facti, placuitque, denarium 16 aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis.* Ut adeo ſenſus inde reſultet, unciam cum altera dimidia fuiſſe aſſibus *dodrantariis*, ſeu, uti *Plinius* vocat, *uncialibus*, ſubtractam, ac pondus aſſium novorum ex lege Papiria unciarum $7\frac{1}{2}$ effectum. Ex his apparet, ſubſcribere ubique conjecturis *Alciati Wachterum*, diſſentire tamen in eo, quando imminutionem ultimam ob urgentem neceſſitatem contigiſſe cenſet. Sane *Plinius*, qui iſtam rationem in binis prioribus mutationibus ſollicite notavit, hoc loco nec neceſſitatis alicujus, nec lucri a republica percepti, mentionem injicit. Imo ne poterat quidem ex lege Papiria multum proficere ærarium, quandoquidem, cum antea aſſes 10 uncias 120, aſſes 5 uncias 60, ſeſtertius uncias 30, continerent, nunc prima unciarum ſumma aſſibus 16, altera octonis, tertia quaternis, data eſt. Atque hunc modulum nunquam Romana civitas mutavit, ſed idem ævo *Au-*

Cap. 10 §. 5 ſeq.

§. 7.

8.

9.

10 ſeq.

guſti, *Vitruvio* teſte, & *Antonini Pii*, ſponſore *Voluſio Maeciano*, perſtitit; mutaſſet autem ſine dubio, felicitate temporum reſtituta, ſi deminutionem neceſſitas imperaſſet. Alia
Cap. 10 §. 13. igitur excogitanda erit ratio, cur A. U. 575, poſtquam anno ſuperiori jam omnibus liberata debitis erat respublica, talem rogationem ſciverit *C. Papirius Turdus*, Tribunus plebis, de imminutione aſſium nemini damnoſa, in qua pondus numero compenſabatur, & loco 10 aſſium 16 exſolvebantur. Et felices erimus forſitan arioli, ſi, voluiſſe *Papirium* ad modum pedis Romani, qui 16 digitos, ſeſcuncias 8, palmos 4, continebat, denarios accommodare, conjectemus. Ex aſſium imminutione diverſum quoque trientis & quadrantis pondus evaſit. Florentibus ſextantariis, quadrans uncias $2\frac{1}{3}$, triens $3\frac{2}{3}$, continuit; uncialibus ſubſtitutis, quadrans unc. $2\frac{1}{4}$, triens 3, evaſit; introductis ſeſcuncialibus, quadrans non niſi unciam $1\frac{1}{2}$ cum drachmis tribus, triens uncias $2\frac{1}{2}$, habuit. Quæ cum ita ſe habeant, conſequitur 1), numos æreos, aſſis vel partium ejus nota ſignatos, ſi ultra modum conſtitutum leves deprehendantur, vel plane Romanos non eſſe, vel certe poſt *Plinii Maciani*que tempora excuſos; 2) æreos omnes, eadem nota vel nomine familiarum Romanarum inſcriptos, juſto leviores vel ſuſpectos merito cenſeri, vel certe ſignis indebitis affectos eſſe, id quod fraudulenter egiſſe monetarios, ingentis Numitoriæ denario obſervavit *Sig. Havercampius ad Theſ. Morell. Tom. II pag. 298.* Fuit & typus novorum aſſium a vetuſto diverſus. Male autem ſubduxit rationes ſuas poſteritas, dum caput bifrons pro imagine *Jani*, navigium pro nota adventus *Saturni*, habuit, quandoquidem, hoc urbem, claſſes inſtructas alentem, victoriisque & imperio maris claram, illo geminos urbis conditores, in quibus *Janum* quoque & *Saturnum* numeratos *Virgilius* docet, ſignificari, multo eſt veriſimilius. Atque hic typus tempori, quo prima aſſium facta mutatio, convenientiſſimus eſt, ſiquidem e re eſſe videbatur, Diis, quorum alter ærario, alter patentibus belli portis, præerat, reverentiam exhibere. Ceterum typi hujus confirmatio clarum reddit, aſſes omnes, qui vel loco capitis bi-

14. 15. 16. 17. 21 ſeq. 26.

bifrontis *Jovem*, *Mercurium*, *Martem*, *Herculem*, *Junonem*, *Cererem*, *Minervam*que, repræſentant, vel navigii loco lupam, gemellos lactantem, pugnam *Herculis* cum *Centauro*, & id genus alia, repræſentant, bello Punico I multum eſſe inferiores. Aſſes, antiquis notati formis, diu ante Cæſarum imperia exſpirarunt, illi autem, qui Deorum imaginibus inſigniti ſunt, ad tempora *Theodorici*, Italiæ Regis, perdurarunt, ceu ex formula veteri apud *Caſſiodorum*, qua moneta committitur, apparet. Aſſium Romanorum numerus non eſt ultra modum multiplicandus, nec referenda inter illos, quæ in aliis provinciis excuſa ſunt, numiſmata, qualia habemus quadrantes Axuritanorum & Antiatium, trientes Atellanorum, Copiatarum, & Rheginorum, ſemiſſes Calenorum, tribus, quatuor, vel ſex, globulis in area media ſignatos, itemque aſſes Siculos, ſimilibus quidem ponderum notis, at non eodem, quo Romani, pondere. Diverſitatem ponderis Siculi & Romani *Gronovius* explicuit, genera autem illius *Pollux IV, 24, IX, 6*, tradidit. Aſt non opus eſt tam ſollicita inquiſitione, cum typi eorum, quæ recenſuimus, numismatum differentiam ingentem demonſtrent. Axuritana delphinum exhibent, Antiatia caput apri cum clava interjecta, Atellana taurum humana facie, Rheginenſia tripodem, Copiatenſia cornu copiæ, Calena gallum. In Siculis *Hadrani* Regis, divinitate donati, caput frequentiſſime conſpicitur, & in altera parte canis, ad fores templi agens excubias, cujus originem *Ælianus* περὶ ζ. *XI, 20*, indicat. Plura addere modeſtia vetat, cum aliquot jam paginas affectui in libellum, Lipſiæ noſtræ tam glorioſum, lubentes dederimus. Varias autem inſperſas Operi Lector deprehendet obſervationes, quibus perlectis, ſecundum nemini *Wachterum* in arte de numis judicandi, nobis ſuffragantibus, conſtituet; quo in judicio mire confirmabunt ipſum vindiciæ, quibus *Junoni Sospitæ* caput ſuum reſtituit, quod *Herculi Erymantio* junxerat R. P. *Frælichius*. Quodſi aliquo apud Doctiſſ. *Wachterum* loco noſtrum eſt conſilium, (fore autem plane confidimus,) totus erit in eo, ut *Partem Archæologiæ poſteriorem*

Cap. 10 §. 32.

§. 28 ſeq.

22.

priori efficiat per omnia ſimilem, & quam proxime manu emittat.

GUIL. OTTONIS REIZII, PUBLICARUM in Jure Civili Prælectionum prima Trias, in ordinario illuſtris Gymnaſii Medioburgenſis Auditorio recitata tert. Cal. VIII idib. & ipſis idib. Febr. 1737; quibus hæc continentur: 1) Requiſitæ in Juris doctore virtutes; 2) Apologia pro diſcendo Jure Civili Romano; 3) Veterum JCtorum Gnomæ & præcepta moralia ex Evangelio confirmata.

Medioburgi, apud Henr. van Hœkke, & Leonard. Bakker, 1737, 8 maj.

Plag. 9.

Quid exſpectandum in poſterum ſit ab Autoris Clariſſimi, ad Jurisprudentiæ docendæ munus, diu ſatis vacuum, in Medioburgenſe nuper Gymnaſium evocati, diligentia, monumento ipſe indicandum publico exiſtimavit, divulgatis ſcilicet hiſce *Prælectionibus*, ob argumentorum gravitatem, & purum ſatis dicendi genus, laude digniſſimis, quanquam, ut ipſe non diffitetur, non tam eruditis viris, quam ipſius diſcipulis, uſui & emolumento eſſe videantur. Subjunxit ſimul verſionem Belgicam, idque ea ex cauſa, ut hæ Prælectiones a civibus ipſius, qui Latini ſermonis expertes ignarique ſunt, commode poſſent intelligi. *Primam* earum brevis Commentarii inſtar eſſe voluit in *Legem unicam C. de Profeſſ. qui in urbe Conſtantinopolit.* ubi *Theodoſius & Valentinus*, Imperatores, vitam probam, docendi peritiam, facundiam dicendi, interpretandi ſubtilitatem, & differendi denique copiam, a Juris Doctore requirunt. Tum paucis Jus Romanum ab aliorum calumniis vindicare ſtudet, quæ hæ ſunt: *Aliena veterum JCtorum a ſacris Chriſtianis mens; barbarum Juſtiniani Tribonianique ſeculum; & hodierna praxis a Romano foro quam maxime diverſa.* Quæ ſane omnia, uti vere calumniarum nomen merentur, ita ab Autore doctiſſimo ſolide exploſa fuerunt. Quid enim ſa-

cra

cra ad Jurisprudentiam? Non illa Apoſtolorum ſcriptis, ſed civilis Philoſophiæ principiis, innititur, nec alius ejus finis eſt, quam ſecuritas hominum, & externa felicitas. Qui verum Dei cultum diſcere voluerit, puros ſacri Codicis fontes adeat; ille vero, qui Juris civilis ſtudio delectatur, ex *Papiniano*, & reliquis legum autoribus, Politicam, forenſes antiquitates, publicæque & privatæ Quiritium vitæ mores ac ritus, lectu jucundos, ſcitu neceſſarios, petere debet. Quanquam vero antiqui JCti Chriſtianorum ſacrorum dogmata ignorarunt; fuerunt tamen hi ipſi juris, quod mortalium animis ſummum Numen infudit, peritiſſimi, in unum Deum pii, ab idolorum cultu alieni, moribus honeſti, & bonæ doctrinæ pleni, quod jam dudum demonſtrarunt præſtantiſſimi viri, *Corn. van Eck*, *Corn. van Bynckershœck*, & *Ever. Otto*, lucida cœli Batavi ſidera. Ad alterum eorum, qui hoſtes ſunt Juris Romani, argumentum reſpondet Clariſſ. *Reizius*, nullius ſcientiæ ſtudioſos Latinius poſſe loqui, quam ipſos Romanos JCtos, utpote quorum artem Quirites præter militiam maxime dilexerint, excoluerint, ſuſpexerint. Addit, technicæ voces, quas vulgo terminos vocant, ſi quem offendant, ei quoque puriſſimos ſcriptores non ſemper fore ad palatum, v. g. *Ciceronem*, ubi Philoſophum agat, *Quintilianum*, quando Grammaticen doceat, *Varronem* & *Catonem*, de rebus ruſticis exponentes, *Vitruvium*, ædificando intentum, aliosque complures. *Juſtinianum* vero & *Tribonianum* ab injuriis aliorum non fuſe defendit Autor, propterea, quod illud ſatis jam factum ſit a viris doctrinæ laude florentiſſimis. Sed ſunt tamen, quæ tertia eſt calumnia, hæc Jura obſoleta plane, nec minimum fere in noſtris foris uſum præſtant. Negat hoc Clariſſ. *Reizius*, vel ad ſolum Belgium provocans, ubi quippe maximam ejus ait eſſe autoritatem. Præter hæc illi, qui Juris Romani principia ſibi reddiderunt familiaria, in omnibus propemodum terrarum angulis & cauſas perorare, & de Jure reſpondere, feliciter poſſunt, cum e contrario legum Romanarum contemtores, quoties extra locum patrium deferun-

feruntur, in alium quasi terrarum orbem sese deductos putent, neque ante, quam novæ curiæ stilum per annos aliquot non sine multo sudore didicerint, causis litibusque forensibus se immiscere cum fructu queant. Quam falsum sit, parumque recte se habeat, tritum illud proverbium: *Quanto quis Juris peritior, tanto Christianus deterior*, in *altera*, quæ sequitur, *Prolusione* demonstrare studuit Autor. Ex ejusdem descriptione peritus Juris est vir bonus, æqui ac boni cultor, qui naturales pariter ac civiles leges sciat, id est, earum vim & potestatem teneat, atque ad clientium suorum usum applicet, quo bonos contra malorum injurias, rabularumque astutias, defendat ac tueatur. Quid vero? Nonne *Tullius* in *Orat. pro Muræna Cap. 12* rabulam quoque JCti nomine insignivit? Parum profecto abest, quin Autor noster, *Ciceronem* ipsum hic esse rabulam, dicat, qui, ut suæ serviret causæ, & Orationi adversus summum JCtum pondus adderet, fucate, & contra suam ipsius mentem, locutus est. Alibi enim, *Libro* nimirum *I* de *Oratore Cap. 44, 45*, sincere agens, summis Jurisprudentiam laudibus effert, imo in eadem *Oratione Cap. 13* vela quodammodo, ipsa cogente veritate, contrahit, dicens de JCtis: *Etenim a vobis salubritas quædam, ab iis, qui dicunt*, (hoc est Oratoribus,) *salus ipsa, petitur.* Cum autem *Tullius* dicendi artem justo hic arrogantius laudaverit, non sine nota eum dimittendum putavit doctissimus *Reizius.* Revocat tamen animum paulisper ab ira, &, non id velle *Ciceronem*, ait, quod JCti rabulæ sint & leguleji, sed hoc potius eum declarare, Romanarum legum simplicitati multas verborum formulas atque solennitates inanes ab iis fuisse adjectas, quibus facile carere possit respublica; sed, hoc bonis JCtorum moribus nihil quidquam detrahere, monet Autor, cum neque calumniæ, neque nocendi, causa id fecerint, sed quo magis omnibus modis bonos a malorum fraudibus atque injuriis sartos tectosque præstarent. Persuasum igitur sibimet habet, quo quis majorem sibi in Jurisprudentia notitiam comparaverit, eo meliorem hunc & prudentiorem

rem esse Christianum, quod ipsum deinceps uberius confirmat. Dicit v. g. justitiam, cujus causa jura discimus, non a JCtis solum, Philosophis, atque Poetis, sed ab ipsis etiam Christianæ veritatis oraculis, omnium virtutum principem & matrem haberi. Non unum eam in rem locum profert, cum ex profanis scriptoribus, tum ex ipso Novi Fœderis Codice. Continuavit has suas meditationes in *Prælectione* Pag. 92 seq.
tertia, & veterum Romanorum JCtorum doctrinis, quæ ad totum genus humanum spectant, porro de servis tractandis, de matrimoniis, de mutuis parentum ac liberorum officiis, de dominio, de contractibus & bona fide, de jussu ac voluntate citra effectum quoque vituperabili, de judicum officio, de testibus & pœnis, sub examen rite vocatis, ostendit ac probat, hæc omnia plane convenire cum Servatoris nostri, eorumque, quos, cœlum repetens, suæ voluntatis interpretes fecerat, præceptis. Unicum modo addemus specimen. De diverso mariti ac mulieris jure acturus, in multis fœminarum deteriorem esse conditionem, quam masculorum, ex *Papiniano* 104.
l. 9 ff. de Statu homin. & *Ulpiano l. 1 pr. de Senator.* docet. Nonne vero idem vult Divus *Paulus*, cum mulieris caput virum esse dicat? Vid. *Epist. 1 ad Corinth. XI, 3*, & *ad Ephes. V, 23*. Nec obstat *Petrus Epist. 1 Cap. III v. 7*, quando viros jubet fœminis, tanquam vasis infirmioribus, exhibere honorem; ipsa enim infirmæ naturæ mentio Apostoli sensum luculenter declarat, quem cum *Jo. Christoph. Wolfio*, Theologo quondam Hamburgensi, recte hunc esse credit Autor: illam Divi *Petri* admonitionem de honore uxoribus habendo Judæis inprimis fuisse oppositam, quippe quos de sexu muliebri paulo abjectius sensisse constet. Et ex hisce, quæ disseruimus, cognosci optime poterit ingenium Clarissimi *Reizii*, cui de nobili in rempublicam literariam studio applaudimus, [certissime sperantes, fore, ut, productis vitæ annis, limatiora in dies & elegantiora opera in eruditorum conspectum prodire jubeat.

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ Rationalis Systematicæ Supplementum, de præcipuis In-

fantum morbis; cui accedit Index rerum præcipuarum, in quinque posterioribus Medicinæ Systematicæ Tomis occurrentium, & Vita Autoris, a D. D. & Prof. J. H. SCHULZIO consignata.

Halæ Magdeburgicæ, prostat in officina Rengeriana, 1740, 4. Alph. 1 plag. 15.

Quod semel iterumque Deum immortalem conceptis verbis & publice precati sumus, ut Illustri Autori vitam longam, placidam senectutem, viresque & animi & corporis, ad consummandam Medicinam Systematicam, benigne impertiretur, ejus nos voti nunc plane damnatos esse, jure meritoque lætamur. Restat jam nihil Operis cedro dignissimi, nec amplius quidquam expectare habemus, postquam hæc de infantum morbis tractatio Supplementi instar, atque Index in *quinque* postremos *Tomos* locupletissimus, accesserunt. In tractandis his morbis Illustris Autor, præter necessitatem verborum ambagibus non usurus, brevibus tantum Thesibus cujusvis affectus momenta complecti decrevit, partim ne Opus in majorem molem excresceret, partim ne ipse alio loco & tempore jam satis exposita hic repetere videretur. *Cap. I*, quod est de morbis infantum in genere, eorum causam proximam in debilitate & sensibilitate generis *nervosi*, acidoque prævalente, remotas autem causas, ratione infirmitatis, in dispositione hæreditaria, præcipue vitiis a matre contractis, debilitatione in ipso partu, animi affectibus in matre & prole, aeris mutationibus, inprimis frigore, regimine nimis calido, & medicamentorum abusu, ratione autem acidi, nunc in prava victus vivendique ratione in nutrice, nunc ciborum abundantia & mala qualitate ipso in infante, collocat. *Cap. II* regimen recens natorum, & præservationem a morbis infantilibus, commendat. *Cap. III* pathemata ex dentitione difficili explicat. Hanc difficultatem efficiunt nunc dentes ipsi, quando grandes & acuti, ut canini & molares, exitum moliuntur, vel segnius excrescendo gingivas diutius rodunt, vellicant, & terebrant, vel quando plures simul impetuosiori motu protruduntur; nunc

nunc gingivæ, ſi ipſarum craſſities firmiorque textura dentium eruptioni reſiſtit. In curatione morbi eo elaborandum eſt, ut dolor & inflammatio, quæ febriculas, convulſiones, & diarrhœas, plerumque comites habet, placide ſiſtatur, gingivæ laxentur & emolliantur, ſicque dentium eruptio promoveri queat. *Cap. IV* tormina infantum exponit, quæ, ut cauſæ proximæ & continenti, potiſſimum ſpaſticis inteſtinalium membranarum nervoſarum valdeque ſenſibilium ſtricturis adſcribuntur, quibus præſentibus & diu perſeverantibus, naturale inteſtinorum robur, tonus, & motus periſtalticus, ita labefactatur & pervertitur, ut inde non modo expulſio tam flatuum, quam excrementorum, retardetur, ſed ingeſtorum quoque digeſtio, correctio, & conveniens ſecretio, impediatur. Curandi mali cauſa vitia lactis in nutrice emendentur, acidum primarum viarum contemperetur, & per clyſteres atque laxantia evacuetur, flatusque & dolores mitigentur. *Cap. V* de Aphthis agit, quæ a materia acerrima penetrantis & cauſticæ indolis, in ſanguine quidem prognata, ſed in glanduloſo faucium periſtromate ope glandularum ſegregata, tenerrimam palati cutem arrodente, inflammante, & exulcerante, deducuntur. Ut itaque tollantur, nunc vitia nutricis corrigere, nunc acrimoniam humorum temperare, & blande repurgare, externis quoque rodentem aphtharum acrimoniam placare, oportet. *Cap. VI*, quod agit de variolis & morbillis, iis, quæ *Tom. IV P. I* de utroque morbo copioſius diſputavit, pauca nunc adjicit Illuſtris Autor, quæ partim allata magis dilucident, partim eo inſerviant, ut totum rei negotium, quo exoptata horum affectuum curatio abſolvitur, ſummatim in conſpectum lectorum veniat. *Caput VII*, de Epilepſia & convulſionibus, itidem eo pertinet, ut, quoniam utriusque morbi natura jam *Tomi IV Parte III* fuſe ſatis eruitur, hæc tractatio magis ad infantes accommodetur, & ſeorſim, quænam maxime res puſiones horrendis hiſce malis ſubjiciant, quibusve remediis depelli debeant, exponatur. *Cap. VIII* tabem, ſeu atrophiam, infantum exponit, cujus cauſa proxima ad ſucci nutritii temperati & gelatinoſi defectum, vel

ejusdem insufficientem ad partes solidas appositionem, refertur. In ablactatis itaque cibi nutrientes porrigantur, quæ corpusculum languidum, partesque emarcidas, novo nutrimento & robore recreent. Ceterum vero causarum mediatarum, obstructionis vasculorum lacteorum, & glandularum mesenterii, pravæ digestionis, transpirationis prohibitæ, ratio habeatur. *Cap. IX* in Rhachitidem inquirit, ejusque causam ab impedito succi nervei in spinalem medullam, vel compressam, vel obstructam, influxu arcessit, unde necessario earum partium omnium, quæ nervos ex spinali medulla recipiunt, pereat nutritio; contra vero illæ plus nutriuntur, quæ vias habent apertas, & sufficientem succi nutritii copiam admittunt. Curationis præcipua momenta eo redeunt, ut lentor succorum resolvatur, obstructiones referentur, & liber fluidorum per totum corpus motus promoveatur. *Cap. X*, de Vermibus, tria eorum genera breviter attingit, rotundos scilicet, seu lumbricos, latos, seu tænias, & ascarides. In curatione anthelminticorum naturam, virtutem, & usum, pariter atque prudentiam & circumspectionem, in dandis iis adhibendam, edisserit. Igitur de acidis, amaris, oleosis, salinis, & specificis quibusdam, argento vivo, ejusque adhibendi modis, disceptatur. *Illustris Autor* ipsum argentum vivum, bene repurgatum, & cum saccharo crystallisato exacte mixtum, præmissis præmittendis, longe efficacius reliquis præparationibus comperit. *Cap. XI* alios infantum morbos complectitur, qui non tam longam & scrupulosam causarum evolutionem postulant, & admodum pauca ex medendi methodo requirunt. Hanc in classem referuntur Cardialgia, quæ oritur a violenta & spastica ventriculi orificiorum strictura, flatibusque inde inclusis. In paroxysmo spasmi mitigentur, flatus discutiantur, & per clysteres cum materia prava educantur. Extra paroxysmum sordes expurgentur, & ventriculus roboretur. Porro Ischuria, quæ vel lacti, vel calculo vesicæ, debetur, & per cibos, laxantia, potum, calculosorum spasmorum allevationem, & externa quoque remedia, mitigatur; tussis & asthma, a variis mediatis causis genita, & pro earum quoque indo-

Digitized by Google

indole perſananda; achores, vari & tinea, a vitio & corruptione ſeri ſalſi viſcidi, in glandulis tubulisque ſubcutaneis ſubſiſtentis, oriunda, optimeque depellenda, ſi nutricis & infantis ſanguis & lympha diluantur, & repurgentur; ſingultus & vomitus, qui fit a tenaci acidoque muco, ſuperiori ventriculi orificio firmius inſidente, & vel lactis pareiorem uſum, vel correctionem, aliaque interna & externa, poſtulat; alvi adſtrictio, a variis cauſis ratione infantum & nutricum enata, cui victus levis emolliens, ſubinde etiam medicamentum leniens, a nutrice capienda, ſimileque remedium infantibus offerendum, deſtinantur; diarrhœa, quæ proficiſci ſolet vel a ſpaſmo inteſtinorum, quo contentæ ſordes exprimuntur, vel ab atonia, qua ſponte eædem dimittuntur. Ejus tollendæ cauſa lac nutricis emendetur, infanti autem, quæ roborant, & mitigant, rite convenienterque propinentur. Ceterum in Supplemento hoc non ſingulis *Capitibus*, ut in reliquis *Tomis*, morborum obſervationes cum epicriſibus fuerunt additæ, ſed ultimo *Capiti* eædem numero duodecim de varii generis morbis infantilibus ſubjectæ. Multorum precibus victus Ill. Autor, permiſit, ut Commentarius de vita ſua, quem Cel. *Schulzius* ſuo more, id eſt, docte eleganterque, conſignavit, tanquam Appendix Operi ſubjiceretur, de quo tamen in præſenti nihil dicimus, illud argumentum alii tempori atque occaſioni reſervaturi. Quod ſupereſt, Illuſtri *Hoffmanno* Opus feliciter ad finem perductum, gloriamque inde partam, & ad poſteros permanſuram, gratulamur ex animo, &, quanquam publici plauſus vocem noſtram jam anteverterunt, ritu tamen veteri: *Plaudite*, ſuccamamus.

JO. ANDR. CRAMERI ELEMENTA ARtis docimaſticæ, duobus Tomis comprehenſa, quorum prior Theoriam, poſterior Praxin, ex vera foſſilium indole deductas, atque indubitata experimentorum, ſumma cum accuratione inſtitutorum, fide firmatas, ordine naturali & doctrina apertiſſima exhibet.

Lugduni Bat. apud Conradum Wishoff & Georg. Jac. Wishoff, 1739, 8.

Tom. I Alph. 1, Tom. II Alph. 1, cum Fig. æn.

Doctrina, quæ glebarum metalliferarum viſcera eruit, &, quid in unaquaque habeatur metalli, docet, mixta foſſilium corpora in ſua elementa diſſolvit, & ignis ſaliumque rodentium potentiam, ad diſturbanda metallorum, uno volumine contentorum, commercia, declarat, docimaſia, doctores habuit ante *Agricolam*, *Stahlium*, &, qui nunc primatum obtinet, *Henckelium*, plerumque plebejos, artis ſuæ equidem gnaros, ſed enchireſi tantum, neutiquam autem ratione, ſapientes. Quapropter illis magna referenda eſt gratia, qui artis Chemicæ ſana principia ad Metallurgiam applicant, & phænomenorum, quæ in ſeparatione metallorum quam curioſiſſima ſunt, indolem methodo facili exponunt, nec obſcuritatis, quam veritatis, ſunt ſtudioſiores. Perfecit id magno omnium oblectamento Eruditiſſimus Autor, &, quam recte Pyroſophiæ metallicæ gnarus ſit, ſuavi eloquio & Latino ſermone, qui iſtis ſcientiis non ſemper favet, defæcato & perſpicuo, uberrime edocet. *Prima Parte* corpora ipſa, circa quæ metallurgo verſandum eſt, exponit. Metalla definiuntur pondere, fluore, quem igne habent, vario, reſiſtentia, qua malleo obluctantur, & facilitate, qua in fila ducuntur. Aurum non illo tantum pretio valet, quod publica dedit autoritas, ſed conſtantia ſua, qua ignem fert, pondere ſpecifico præſtantiore, inpenetrabilitate minimorum, reliquis metallis eminet. Proximum eſt argentum. Quamvis enim plumbum ponderis ratione proximum eſſet; facilitate tamen ſua viciniam præſtantioris metalli haud meretur, ceduntque poſt aurum omnia argento, quod ab auro non multum abeſt, dum & eodem ignis gradu fluit, imo vero illam, qua aurum ſolvitur, aquam acidam, Regiam dictam, pertinacius reſpuit. Æs, quod ferrea latinitas cuprum dixit, ab argento proxime abeſt, magno equidem ignis gradu fluens, aſt acidis omnibus obſequioſum, cum quibus modo cærulea, modo viridi, ærugine figitur. Plumbum, quod pondere auro propius eſt, inconſtantia ad ignem ab eodem recedit quam longiſſime, fluitque, ante, quam rubeſcat, fumo ſuæ ſubſtantiæ jacturam facit, in lithargyrium deliqueſcit, ſicut

& eas-

& caſſiterium, ſeu ſtannum, igne diſſipatur, aut in calcem fatiſcit. Ferrum, reliquis durius, igne tamen molis jacturam patitur, ſcintillat, vitreſcit, in eo ſingulare eſt, quod magnetem ſequatur. Argentum vivum, in ordine ſeptimum, alias, præter gravitatem, metallicas dotes habet nullas, nec malleabile, nec ductile, nec ignem ferens, nec tamen, cum fluidiſſimum ſit corpus, frigore concreſcens, quo metalla omnia præter ferrum penetrantur & diruuntur. Semimetalla differunt a metallis puris eo, quod nec duci, nec malleo premi, poſſint, fundantur tamen in conos, & metallicam præ ſe ferant faciem, pondere leviſſima, hinc & metallis perfectis facile adhærentia, cum quibus in hybridum corpus metallicum committuntur. Talia ſunt zincum, quod glebam metalliferam certam atque determinatam haud habet, ſed ex pyrite quocunque ærario in fornacibus fuſoriis ſub reguli forma fluit, &, cum metallum mentiatur, ignem nullum fert, ſed in candidiſſimam favillam diſſipatur, ardet viridi ignis colore, cuprum mole auget, colore mutat, &, ſe ſulphur eſſe metalli forma, manifeſtat. Biſemuthum, cobalti mineræ conjunctiſſimum, lamellis, argentum mentientibus, ſtratum, ignis impatiens eſt, nec, quod cobalto ſolenne eſt, in cœruleo vitreſcit, habet tamen, quo metallariis operæ pretium referat. Antimonium, quod ſtibium antiquis, ſtriis modo argenteis, modo albis, comparens, in regulo metalli formam habet, cum metallis etiam haud difficulter miſcetur, aſt, fragile cum ſit, igne diſſipetur in auras, in cineres fatiſcat, ſulphuribus accedit propius, ſicut & arſenicum, quod in regulum fundi ſimiliter poteſt, nec tamen perfectum eſt ſulphur, ſed medio modo incedit. Salia, quæ ad docimaſiam majorem partem conferunt, ſunt corpora aqua ſolubilia, acido fœta, quod, modo metallicis, modo inflammabilibus, modo terreis, modo alcalicis concretis, commiſſum, præſtat nitrum, vitriolum, alumen, ſal commune. Sulphura docimaſiæ non minus apta ſunt, quibus refractaria metalla cicuramus, fundimus, metalla nobilia ſeparamus ab ignobilibus. Inflammabile purum aut ſulphur ſibi conſtans natura non producit,

cit. Hinc ſulphura vario modo cum metallis aut metallicis remixta deprehenduntur, a quibus haud raro difficulter admodum ſecernuntur, cum corporum ſuorum ſint tenaciora. Nec terris carere poſſunt docimaſtæ, quibus ad fluorem metallis refractariis conciliandum utuntur, arena ſcilicet, ſabulo, glarea. Speciatim habentur lapides vitreſcentes fluorum nomine, qui cum metallis ſuis, quorum matrices ſunt, ſimul furno funduntur, & medium fuſionis ſunt præſtantiſſimum, ſicut & ſchiſtus & ſilex eidem ſcopo, marmora autem, alabaſtra, calcarii lapides, ſpathum, ad gypſum & calces deſtinantur. Hæc ſunt objecta, circa quæ operoſus eſt docimaſta, dum in promtu ſunt media ſolutionum, quæ menſtrua vocantur, ſicca æque ac humida, quorum miniſterio quæſitum metallum ex maſſa heterogenea ſecernitur. Quandoque in mollioris texturæ metallis ſolus ignis ſufficit. Sic teſta ſorbet plumbum, cujus granum fixum plumbi integrum glebulæ forma ſupereſt. Duriora autem metalla, aurum, argentum, cuprum, emancipatur plumbo, quod, cum cupro, aliisque peregrinis, & particula etiam argenti, vitrefactum, & in Lithargyrium permutatum, argentum relinquit defæcatiſſimum, dum varii interea ludunt, plumbo deflagrante, colores, ab inflammabili ejus parte profecti. Stannum autem cum plumbo difficilius committitur; ferrum ab eodem, quamdiu formam ſuam metallicam habet, attingitur nunquam. Alio menſtruo ſolvente, non minus efficaci, utuntur docimaſtæ, hydrargyro, quo aurum, argentum, plumbum, ſtannum, zincum & biſemuthum, cuprum etiam, quamvis id difficilius, ſolvitur. Poſtea antimonium eſt, cujus virtus in depurando auro eſt efficaciſſima, dum ejus vitrum omnia metalla volatilia reddit, ſolo excepto auro. Fluidiora his menſtrua ſunt alcalia, exemplo borracis, quibus rudia metalla ad fluorem accedunt propius. Acidi ſales paulo efficacius agunt, ſicca æque ac humida forma applicandi. Cuprum, plumbum, zincum, promtiſſime liqueſcunt aceto, ferrum ab eo roditur. Acidum vitrioli ſolvit hæc omnia, præterea & ferrum, idque cum fœtidiſſimo halitu & calore intenſo; ſed rodit ſaltem argentum, mercurium,

Digitized by Google

curium, dum aurum ab eodem prorſus immune eſt. Aqua fortis ſolvit omnia, ſed parcit auro, &, quod mireris, ſilicibus, ipſique arenæ; quapropter ea eſt iſtius menſtrui efficacia in glebam argenteam auro potentem, quod, ſoluto argento & per menſtruum diſſipato, pulviſculi forma in vaſe ſubſideat auri micula. Summum acidum, quod eſt ſalis & nitri halitus, aquæ regis nomine, rite præparatum, ſolvit ferrum, cuprum, aurum, mercurium, & reliqua, abſtinet autem ab argento, adeoque eodem utimur pro ſeparando auro, quod abſorbetur, dum argentum fundum petit, accedente caloro externo, qui menſtruorum robur haud parum auget. Menſtrua autem acida ſicca cæmenta vocantur, quæ permiſcentur metallis excoquendis, ſuntque ſpecies ſiccæ, menſtrua acida fundentes, cum admixtis terreis, farina laterum, & arena, quæ ad cohibendum fluorem additur; hic enim argentum aurumque contineret tenacius. Quapropter, ut ſpiritus, ex materie cæmenti expulſi, eo validius & diutius agant, vaſa, in quibus cæmentatio perficitur, ſunt claudenda, ita tamen, ut tantillum exſpirare haud minus poſſit, alioquin vaſa certo diffringerentur. Sic argentum a ſpiritu nitri promtiſſime conſumitur, ſpiritus ſalis hoc modo in argentum agit, qui via ſicca illud non attingebat; quapropter, dum aurum ſolum intactum remanet, habetur illud in centro vaſis ſub forma reguli, ceu nucleus in nuce. Ad fluorem autem metallis conciliandum utuntur docimaſtæ fluxibus, quibus corpora metallica renitentia facilius diffluunt. Tales ſunt non tantum ſales fuſorii, ſed & lapidum vitra, aut ſcoriæ metallorum, ignem ſemel vel pluribus vicibus, quod præſtantius eſt, paſſæ. Fluxus niger, quo utuntur artis magiſtri, ex nitro & tartaro crudo per detonationem præparatur; cumque haud raro argentum & aurum a ſulphurum communione, ſtanno reddatur fragilius, medicinam illis facit nitrum. Aſt non ſemper in magnis exemplis verſatur docimaſta, ſed, quo ſciat, quantum metalli nobilis lateat in centumpondio, lapidis metallarii, aut ſcoriarum, drachmas examinat, ut exinde, quid in toto futurum ſit, calculum ducere poſſit. Quapropter Celeberrimus Autor modum capellas perficiendi docet, omnem ſupellectilem

ſtruit, fornaces adornat, & omnium metallorum examen in diſtinctiſſimis exemplis proponit, dignus, qui omnium manibus verſetur.

LA COMETA DELL' ANNO MDCCXXXIX, &c. id eſt,

COMETA ANNI MDCCXXXIX OBSERvatus in Specula Inſtituti Scientiarum Bononienſis, menſibus Majo, Junio, Julio, & Auguſto, ab EUSTACHIO ZANOTTO, & Sociis.

Bononiæ, ex officina Lælii de Vulpe, 1739. 4. Plag. 3, cum Tabula majore, æri inciſa.

Cometa, de quo hic agitur, die 27 Maji anni ſuperioris e ſpecula Bononienſi primum obſervari cœpit, qui, nudo oculo, ſtellis tertiæ magnitudinis ſplendore par, & lucida nubecula involutus, per teleſcopium vero, cum nucleo rotundo, Jovi propemodum æquali, porroque cum coma & cauda, ad duos fere gradus porrecta, comparuit. Et principio quidem inter ſydera Urſæ majoris & Aurigæ enitentem, dein Auſtrum verſus progredientem, eclipticaque circa gradum 15 geminorum trajecta, motu ſemper accelerato & retrogrado pergentem, ad ſydus Orionis usque, per quinquaginta fere gradus, diligentiſſimi ſpectatores oculis & machinis proſecuti ſunt. Qui, cum viam ejus a circulo maximo ſatis notabiliter deflexam intelligerent, inde, eum non circa terram, ſed circa aliud centrum, moveri, concluſerunt. Altitudinem vero, ſive diſtantiam ejus a terra, inveſtigantes, cum parallaxin reperire nullam potuiſſent, methodumque *Newtonianam*, in Arithmetica univerſali traditam, ſelectis quatuor Cometæ locis, trium dierum ſpatio a ſe invicem disjunctis, fruſtra tentaſſent, tandem, repetito calculo, aſſumtisque aliis quatuor locis, minus inter ſe diſtantibus, methodo *Caſſiniana*, in *Commentariis Acad. Pariſ. A. 1727* expoſita, invenerunt, Cometam d. 28 Maji a terra abfuiſſe $\frac{m}{669}$ earum partium, quarum $\frac{m}{100}$ diſtantiæ Solis tribuuntur. Ex

quo

quo ſequitur, ut locum eo tempore Jovem inter & Saturnum Cometa in cœlo obtinuerit. Jam, quod ad declinationes ejus & rectaſcenſiones, longitudinesque & latitudines, attinet, quæ ſingulis diebus, ex accurata comparatione cum proximis ſtellis fixis, micrometrorum ope, definiendæ fuerunt, eas tales Cl. *Zanottus*, cum Sociis ſuis, deprehendit, quales in adjuncta Tabula exhibentur:

Temp. app. p. mer.			Rectaſcenſio.		Declinatio.		Longitudo.		Latitudo.	
D.	h.	min.	Gr.	min	Gr.	min.	Gr.	min.	Gr.	min.
Maj. 28.	9.	28	99.	56	50. Sept. 23		7. ♑. 6		27 ? Sept 9	
29.	9.	50	99	10	50	7	6.	34½	26.	51
30.	9.	46	98.	25	49.	50½	6.	3½	26.	32
31.	9.	9	97.	41½	49.	36	5.	33	26.	16
Jun. 2.	9.	16	96.	16	49.	3	4.	33	25.	40
3.	9.	40	95.	35	48.	46	4.	4	25.	22
4.	8.	58	94.	56	48.	30	3.	36	25.	5
5.	8.	56	94.	16½	48.	12	3.	8	24.	45
7.	8.	58	93.	0	47.	37	2.	12	24.	10
8.	10.	17	92.	22	47.	18½	1.	45	23.	52
14.	9.	37	88.	50	45.	22	29. ♊. 7		21.	54
15.	9.	37	88.	17½	45.	1	28.	42	21.	33
16.	9.	9	87.	45½	44.	40	28.	17½	21.	12½
17.	8.	57	87.	14	44.	18	27.	53	20.	51
25.	14.	45	83.	23	40.	55	24.	45	17.	34
28.	14.	2	82.	8½	39.	35½	23.	42	16.	17
Jul. 2.	14.	46	80.	41	37.	44	22.	24	14.	30
3.	13.	57	80.	20	37.	16	22.	5	14.	4
4.	14.	0	80.	0	36.	47	21.	46	13.	36
6.	15.	11	79.	22	35.	46	21.	10	12.	36
7.	15.	11	79.	3	35.	16	20.	52	12.	9
9.	15.	22	78.	27	34.	13½	20.	17	11.	8½
12.	15.	1	77.	40	32.	40	19.	29	9.	38
14.	14.	26	77.	9	31.	35½	18.	57	8.	36
15.	14.	19	76.	55	31.	2½	18.	42	8.	5
16.	14.	52	76.	39½	30.	29	18.	26	7.	34
20.	15.	14	75.	39	28.	10	17.	19½	5.	18
21.	15.	11	75.	24	27.	34½	17.	2	4.	45

	22.	14.	39	75.	10	26.	58	16.	45	4.	10
	25.	14.	30	74.	32	25.	10	16.	1	2.	27
	26.	14.	26	74.	17	24.	28	15.	43	1.	47
	27.	14.	39	74.	3	23.	43	15.	26	1.	3
Aug.	2.	13.	36	72	32	19.	40	13.	34	2 Mer.	48
	4	13	43	72.	1	18.	11	12.	53½	4.	13
	10.	13.	21	70.	15	13.	16	10	33½	8.	53
	17.	14.	54	67.	41	6.	40	7	1	14.	57.

De magnitudine Cometæ, quam apparentem Aſtronomi vocare ſolent, & de magnitudinis hujus mutatione, nihil in præſenti Schediaſmate commemoratum legimus. De cauda tamen, quæ ſub initium duos circiter gradus occupare viſa eſt, Cl. *Zanottus* annotavit, eam d. 3 Jul. unius, & d. 12 dimidii, gradus magnitudinem non ſuperaſſe, nec Soli directe oppoſitam, ſed ab eo ſitu Septentrionem verſus notabiliter declinantem, comparuiſſe. Poſt diem 17 Auguſti, cum Luna, ad oppoſitionem vergens, noctes magis magisque illuminaret, oculis ſpeculatorum Cometa ſe ſubduxit, nec reperiri amplius deinceps potuit. Dum ad contemplationem Cometæ in Specula Bononienſi advigilatum eſt, etiam die 2 Junii Auroram borealem, & d. 4 Auguſti Eclipſin Solis, obſervare licuit; quod utrumque phænomenon hoc loco ſimul deſcribendum Autor judicavit. Neque nos præterire poſſumus, quin annotata defectus ſolaris momenta legentium oculis in brevi Tabella ſubjiciamus:

Temp. app. poſt mer. h.	min.	ſec.	Digiti Eclipſeos.
4.	26.	1	Initium.
	31.	30	1
	35.	47	1½
	38.	30	2
	41.	40	2½
	45.	30	3
	49.	0	3½
	52.	46	4
	57.	8	4½
5.	0.	25	5
	5.	21	5½
	9.	14	6
	14.	48	6½
	20.	25	7
	25.	31	7⅓
	29.	0	7⅔

Tem. app. poſt mer. h.	min.	ſec.	Digiti Eclipſeos.
5.	33.	8	7⅔
	36.	37	7⅓
	42.	26	7
	48.	24	6½
	52.	49	6
	57.	8	5½
6.	0.	57	5
	4.	31	4½
	8.	25	4
	11.	36	3½
	15.	25	3
	18.	0	2½
	21.	9	2
	24.	9	1½
	27.	3	1
	31.	47	Finis.

Macu-

Macularum etiam, quæ per hoc tempus in Sole conſpicuæ fuerunt, duæ maxime ſeptentrionales a Luna obtectæ ſunt. Et occidentalior quidem hora 4. 44′ 18″, orientalior hora 5. 12′ 53″, tegi cœpit; illa poſt 20″, hæc poſt 22″, tota occultata fuit. Denique poſterior hora 6. 8′ 30″. iterum emergere incepit, poſt 17″ penitus detecta.

LAURENTII ANDREÆ HAMBERGERI, JCti, Opuſcula, ad elegantiorem Jurisprudentiam pertinentia, tam edita, quam inedita. Quædam de Jurisprudentia Q. Horatii Flacci præfatus eſt JO. GEORG. ESTOR, JCtus & Anteceſſor.

Jenæ & Lipſiæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1740, 8. Alph. 1 plag. 13.

Quod olim *M. Tullium Ciceronem* male habuit, ſummam ſæpe virtutis indolem, priusquam reipublicæ prodeſſe potuiſſet, exſtinctam fuiſſe, atque de medio ſublatam, idem & nos in præſenti conquerimur, cum de Opuſculis *Laur. Andreæ Hambergeri*, JCti conſummatiſſimi ſed præmaturo heu! & alieniſſimo fato Principi optimo, patriæ, ſuis, orbi denique literario, erepti, ferendum eſt judicium. Non minus bonas ſibi literas, quam ſanctos *Hambergeri* manes, devinxit *Jo. Sigismundus Strebelius*, dum varias ejus lucubrationes in unum juſtæ magnitudinis volumen coegit, & cum ſtudioſis Romanæ Jurisprudentiæ lectoribus communicavit. Etenim, quamvis talem ſe vivus ſpiransque *Hambergerus* præſtiterit, ut, dum literis ſuus conſtabit honos, dulcem ſui reddiderit memoriam, at perennitati tamen nominis egregie conſultum arbitramur, ſi juncta edantur, quæ per chartæ penuriam perire facilius & interire poterant, doctrinæ ac ingenii monumenta. Quæ præmiſſa eſt *de vita Hambergeri* brevis *Strebelii* narratio, legi relegique meretur, cum quod venuſto dicendi genere conſcripta eſt, tum quod, quam bene exiguum vitæ ſpatium collocaverit *Hambergerus*, repræſentat, quem ſane plura abſolviſſe, plus orbi profuiſſe, miramur, quam ſæpe ii ſoleut, quos non niſi poſt ſeros annos ab hac vitæ ſtatione evocavit ſummus vitæ ac necis arbiter. Ipſa, quam præ manibus habemus,

bemus, Collectio Commentationibus octo, binis Præfationibus, quatuorque, conscriptis ad Viros Clarissimos, Epistolis, absolvitur. Choream *biga Dissertationum* ducit *de Incendiis*, quarum altera ignes culpa dolore exortos, altera fortuito contingentes, considerat. *Tertia Commentatio* agit *de non usu stipulationum, usuque pactorum, in foris Germaniæ; quarta de Edicto perpetuo.* Hæc inter ceteras observationes egregias binis occurrit eruditorum plerorumque erroribus, atque tam eos, qui *Salvium Julianum*, JCtum, quippe Afrum, & ex colonia Adrumetina oriundum, cum *Didio* Cæsare, pronepote ipsius, confundentes, e domo Mediolanensi progenitum scribunt, quam istos, qui ordinem Edicti perpetui in adornanda Pandecte a *Triboniano* contendunt observatum, reprehendit. Equidem inficias ire nequit, evenisse aliquando, ut eadem esset in Digestis, quæ fuerat in Edicto *Juliani*, argumentorum series; id tamen data effectum opera, plurimum ab eo abest, ut sibi persuadeat. Quid enim? inquit, an est credibile in Edicto perpetuo *Salvium Julianum* de verborum significatione, & iis, quæ per totum Juris Civilis corpus sparsæ sunt, regulis, speciatim tractasse, aut de justitia & jure, item de origine juris, universe ac generatim exposuisse, ut in Pandectis videmus. Dein *Justinianus* dispositionem ordinis Pandectæ consarcinatoribus reliquit, secundum quod ipsis commodius esse potuisset, *l. 1 §. 5 C. de V. J. E.* Quid? quod omnia corruant, si legas *l. 2 §. 5 C. eod.* Sequitur *quinto* loco *de renuntiatione societatis absenti facta ad l. 17 §. 1 ff. pro Socio* sparsæ observationes; *sexto* Commentatio *de utilitate ex humanioribus literis in Jurisprudentia studio capienda*; *septimo Observationes ad Jani Vinc. Gravinæ Origines Juris civilis.* Ex his bigam notarum delibabimus, quarum altera legem Gliciam, tanquam figmentum, repugnante *Gravina*, exhibet, altera de regia lege dispiciens, *Jo. Friderici Gronovii* conjecturam laudat, & in *Jacobum* filium invehitur, quod patri superior audacia, judicio multum inferior, legem A. U. 704 suadente rege sacrificulo perlatam judicarit. *Octava* agit *de vita Jo. Strauchii* narratio. Has, quas modo indicavimus, Dintribas *Prefationes* binæ excipiunt, *Strauchii* Dissertationibus præmissæ, quarum una *de regula Catoniana*, altera *de oppignorationibus rerum imperii*, exponit.

Cap. 6 pag. 265.

Cap. 10 pag. 274 seq.

Cap. 7 pag. 392.

ibid. pag. 381.

exponit. Agmen claudunt Epiſtolæ gratulatoriæ tres ad *Chriſtian. Widvogelium*, *Jo. Matth. Geſnerum*, & *Jo. Sebaſt. Arzbergerum*, una conſolatoria ad *Jo. Philippum Slevogtium*, quibus omnibus gratulatoria *Jo. Matth. Geſneri* ad *Hambergerum* de novo munere ſubjuncta eſt Epiſtola. Explanatis ita ſingulis, miſſum faceremus *Hambergerum*, niſi moram injiceret docta *Jo. Georgii Eſtoris de Jurisprudentia Q. Horatii Flacci* prolusio. Novus hic præter omnem omnium ſpem atque expectationem in ſcenam prodit JCtus, ſed non niſi eodem jure, quo *Ciceronem Ant. Schultingius* & D. *Paulum Jo. Ortwinus Weſtenbergius*, inter JCtos retulerunt, hoc elogio condecorandus. Inde non ponderoſiſſimis ubique argumentis utitur Illuſtris ipſius vindex, ſed leviora etiam, nec tamen alieno a ſcopo, addit indicia; ut ſunt, quando ex *Lib. I Epiſt. 6 v. 54* pro illicita in patrem fratremve adoptione robur petit, aut ex *Carm II Od. 4* probare conatur, in corpus ſervi ſluprum penitus non cadere. Dandum hoc eſt ſummæ familiaritati, in quam a multis inde luſtris Celeb. *Eſtor* adſciverat *Horatium*. Neque enim aliter evenire potuit, quam ut vir in veteri Romanorum foro verſatiſſimus locos illuſtrandæ Juris ſcientiæ inſervientes enotaret, eaque ratione pararet hanc, quæ nunc non ſine egregio literarum elegantiorum commodo prodiit, ſcriptionem. Et primo quidem veriſſimum eſt, Venuſinum Vatem non communes ſolum Juris Romani fontes in numerato habuiſſe, *Epiſt. II, 1, 23 ſeq.* ſed legum quoque particularium haud proletaria inſtructum notitia fuiſſe, quemadmodum Plætoriam de litibus ante meridiem finiendis *Serm. II, 6, 34*, & *Epiſt. I, 19, 8*, Roſciam de ſeparatis in theatro equitum ſedilibus *Epiſt. IV, 15 ſeq.* tetigiſſe merito cenſetur. Frequens præ ceteris mentio legis Juliæ de adulteriis, quam ſub initium A. U. 737 perlatam, ex epocha Carminis ſecularis *Horatiani* evinci fortaſſe poterit. Præterea de variis Jurisprudentiæ argumentis, iis etiam, quæ inter veteres JCtos ſæpius fuere diſputata, ſuum fert *Horatius* ſuffragium. Sic ictum fuſtium ceu carminis famoſi pœnam *Ep. II, 1, 152*, acquiſitionem rerum mancipi per uſucapionem, ſine ritu mancipationis, *Ep. II, 2, 158*, uſum ſoli utentis neceſſitati, non voluptati, inſervientem, *ibid. v. 190*, & eadem *Epiſtola* varios dominii transferendi capiendæque poſſeſſionis modos, imo

§. 3 pag. 10.
§. 15 pag. 28.
pag. 4.
§. 1 pag. 8.
§. 21 pag. 32.
§. 5 pag. 12.
§. 14 pag. 26 ſeq.
§. 6 pag. 10.
§. 18 pag. 30.
§. 10 pag. 17.
§. 7 pag. 16.
§. 35 pag. 50. ſeq.

imo & hoc, quod ad perfectionem emtionis venditionis pretii requiratur ſolutio, conſpirante *§. 41 I. de R. D.* re-
Pag. 5. præſentat. Quid? quod æquales ſibi JCtos in ſcriptis ſuis nonnunquam ſugillet, quos, imperante forſitan *Auguſto*, variis ingenii ludificationibus traduxerit. Ita *Fabio* contigit *Serm. I, 2, 134, P. Alfeno Varo I, 3, 124, Q. Antiſtio Labeoni ibid. v. 82, Ser. Sulpitio Galbæ II, 2, 46, C. Trebatio Teſtæ II, 1, 8,*
§. 2 pag. 9. quocum tamen *Epiſt. I, 16, 55,* in eo conſpirat, quod eum, qui ex acervo frumenti modium ſuffuratus eſt, totius acervi furem cenſendum arbitratur, quo ſpectat *l. 21 pr. ff. de Furtis.* Præcipuum Jurisprudentiæ *Horatianæ* documentum præbent, quæ de ſtatu perſonarum, itemque de ſucceſſionum &
§. 5 pag. 12. teſtamentorum ratione, tradit. Qui ad *Lib. II Ep. 1 v. 58 ſeq.* explicationem appellit animum, ſupponat, neceſſe eſt, cives Romanos aliter intuitu nativitatis, aliter ordinis habita ratione, dividi ſolitos fuiſſe. Nam ſecundum nativitatem vel patricii fuerunt, vel plebeji, illi vel mere tales, vel, ſi majoribus curuli magiſtratu defunctis clari, ſimul nobiles; ſpectato autem ordine tres ipſorum claſſes fuerunt, prima Senatorum, altera Equitum, tertia Plebis. Sicuti Nobiles denuo in Romæ tales & provinciales diviſi; ſic Equites etiam, prouti vel a majoribus decus avitum acceperant, vel ipſi equum meruerant, binis claſſibus incluſi, quarum illa illuſtres ac ſplendidos, hæc modo factos, complectebatur. In *Satirarum* Libris
§. 12 pag. 19. varia de jure ſuccedendi in bona defunctorum occurrunt.
§. 13 pag. 20 ſeq. Cera prima hæredis nomen inſculpi ſolitum, *II, 5, 45,* ait, & *v. 53* poteſtatem ſubſtituendi declarat. Sed digna inprimis eſt, quæ fit *II, 3, 84,* legatorum pœnæ (non damnationis, ut male *Rappoltus* interpretatur,) relictorum mentio. Deſcribi meretur, quam, faciens a *Bynckershœckio* receſſionem, Ill. *Eſtor* ſuggeſſit, legatorum ejusmodi idea, qua ſunt, quæ vexandi hæredis gratia magis, quam coercendi, fuere
§. 28 pag. 43. relicta, & in ridiculum plerumque deſinunt. De teſtamenti reſignatione, quæ lino fiebat inciſo, clarum eſt *Lib. I Ep.*
§. 20 pag. 30. 7 teſtimonium. Præterimus, quæ de ritu anteſtationis, de
§. 27 pag. 40 ſeq. diviſione ſepulchrorum in familiaria & hæreditaria, de fuſtium honeſtate, & ſervili flagellorum infamia, & aliis ejus
§. 34 pag. 36 ſeq. generis, paſſim docte diſputata legimus, ne dapibus hisce ſatiare velle Lectores *Actorum* noſtrorum videamur.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXL.

ÆTAS MILLE ANNORUM ANTIQUISſimi & Regalis Monaſterii B. Virginis Mariæ in Amorbach, Ordinis S. Benedicti, in Archidiœceſi Moguntina, hiſtorica methodo adumbrata, & ejusdem Monaſterii chartis ac documentis eruta, opera P. IGNATII GROPPII.

Francofurti, ex officina Weidmanniana, 1736, fol. Alph. 5, cum Tabb. æn. 2.

Ex inſcriptione ſtatim libri, velut ex hedera, patet, quale & quam nobile hic vinum vendat Rev. Autor, & quo demum conſilio permotus, animum ad delineationem Hiſtoriæ Amorbacenſis perficiendam appulerit. Non ſiluerat equidem Muſa ipſius, cum plauſus ſymphoniacique cantus aures Monachorum perſtreperent, cumque in ſacris publicis ante aliquot annos Deo grates decernerentur; aſt feliciorem ſe glorioſioremque editurum eſſe ingenii partum exiſtimavit, ſi, declamatione ſua non contentus, majora auderet, quam qui elumbi pæne & exſucca oratione populum detinebant. Ita enim laudes Cœnobii, exiguis incluſæ terminis, fortaſſe pauciſſimis innotuiſſent, & conditio illius dubia nobis, incerta, obſcura, manſiſſet. Propterea tenebras, quibus utinam exire incipiant Monachi omnes! cum ſolennibus ſacris depulit, & fata Amorbacenſis Monaſterii, a primis orſus initiis, per multos annorum decurſus

fat docte literarum monumentis consignarit. Et quidni evulgare potuisset continuo orationis flumine Historiam Amorbacensem, cum multis librorum præsidiis instructus esset, nec contemnenda Codicum chartaceorum & membranarum copia ad Opus feliciter exarandum allieceretur. Hujus ea est ratio, ut, post Epistolam dedicatoriam, Reverendissimo Domino *ab Engelbert*, Monasterii Abbati, inscriptam, & post Præfationem, qua instituti sui rationem exponit Rev. Autor, tota Historiæ tractatio in *Partes tres* abeat, quarum *una* illustrat originem, incrementa, & fata Monasterii Amorbacensis iniqua, *altera* omnes suo ordine Abbates recenset, resque ab iis gestas posteris commendat, *tertia*, nostram fere ætatem comprehendens, ostendit, quæ ditiones subjectæ sint potestati illius Monasterii, quæ facies rerum in foro agendarum, quæ sacrorum & urbis ipsius conditio, quæ ornamenta, qui defectus. Attexuit præterea Autor calculo nostro dignas historiæ probationes, ex Imperatorum, Regum, Pontificum, Archiepiscoporum, codicillis & tabulariis depromtas, nec abs re fore judicavit, si Orationum, in sacris publicis habitarum, caterva totum Opus clauderet, quamvis fateamur ingenue, nos facile supersedere potuisse illa collectione. Nam, qui artem oratoriam Pontificiorum, in ædibus sacris adhiberi solitam, novit, ille potius sibilo & risu, quam perlustratione, dignos sermones eorum sacros censet. Hos igitur in præsenti missos faciemus, id tantum acturi, ut singulas ejus Historiæ partes curatius pervolutantes, non nisi fructuosa nobis & jucunda in medium afferamus. Sub initium statim Historiæ
Pag. 2. suæ Rev. *Groppius* inquirit in nomen & natales illius Monasterii, &, disquisitione hac diligenter instituta, ait libere, nullum ejusdem nominis Monasterium unquam & ullibi exstitisse. Cardinem enim quæstionis in eo verti sibi persuadet, ut denique ostendatur, primos Verdenses Episcopos, qui omnes ex Amorbacensi Monasterio fuisse scribuntur, Amorbacensis in Franconia Cœnobii Abbates exstitisse; in qua sententia sequitur *Jo. Georg. Eccardum* autorem in *Commentariis de rebus Franciæ orientalis*, Virum profecto in tantum

tum poſt fata laudandum, in quantum diffuſa & ſolida hiſtoriarum Francomicarum cognitio æſtimari poteſt. *Pag.* 10 nobis videtur paululum a veriſimili aberrare, cum nominis Amorbacenſis originem non ab ædicula B. V. M. *Amori* ſacra, ac ſalutifero fonte, prope Monaſterium ſcaturiente, *zum S. Amors Brunnen* vocato, ſed a primo Abbate S. *Amore*, derivet, quem loco nomen indidiſſe, communiſſime dicunt. Nam ſcaturigo & rivulus ille tantummodo exprimit voculam *Bach*, aſt, quomodo illa ex nomine primi Abbatis fluat, nulla poſſumus conjectura aſſequi. Jactis autem a *Ruthardo* Comite laudabiliter fundamentis, incrementa nactum eſt Monaſterium & immunitates, nulli antehac conceſſas. Nam, cum enaſceretur primum, nulli ſubjectum Principi inferiori fuit, ſed legibus ſummi Imperatoris & Pontificis paruit, ſub quorum tutela mirifice efflorescere cœpit, nec exiguam ſibi facultatum copiam acceſſione variarum ditionum comparavit. Sed, quo inſignioribus cumulatum fuit beneficiis, eo periculoſioribus fortunæ caſibus agitatum, Hunnis, tunc ferro & flammis omnia vaſtantibus, pæne rapina fuit. Quid? quod, procedente tempore, cum fœdum illud & execrandum oriretur bellum ruſticum, multis obnoxium fuit calamitatibus. Has ut enucleatius deſcribat, Rev. Autor delabitur ad cauſas, quibus ſeditiones illæ hominum agreſtium excitabantur. Deprehendimus ibi quædam, quæ, neſcimus, an ullus adhuc hominum Pontificiorum fuerit profeſſus. Nam, adactos fuiſſe agreſtes homines, ait, ad perduellionem rigidiſſimis ſacrificulorum pœnis, plebem ſcilicet arcentium a ſacris *Lutheri*, ne inciperet ea doctrinas ipſius publice profiteri, cujus haud exigua jam multitudo imbuta erat præceptis. Ideoque *Lutherus* noſter non fax & incenſor illius monſtroſæ fuit ſeditionis, uti quidem calumniati ſunt Pontificiorum plerique, & inprimis *Maimburgius*, ſed ipſe potius redarguit eorum audaciam & proterviam literis peculiaribus, quas in promtu habemus, & quas Theologi noſtrates ſecus ſentientibus jam dudum oppoſuerunt. *Pars altera* enarrat omnes Abbates a condito Monaſterio usque ad A. 1754, nec ullius

Pag. 14.

19.

22.

tam accurate Rev. Autor perſequitur vitam, quam S. *Amoris*. Laudat enim ejus ſanctitatem, ejus, ſi Diis placet, portenta, & merita in Monaſterium ſingularia, quæ etiam in ipſis ſolennibus, A. 1734 celebratis, laudibus in cœlum extulit, cum verba ipſi coram populo facienda eſſent. Plures in Hiſtoria pertexenda Abbates, maxime ab initio, deſiderabantur, qui, teſte *Bucelino*, ex chartis domeſticis ſuppleri haud poterant. Sed, poſtquam a viris celeberrimis, *Leibnitio*, *Eccardo*, aliisque, expoſitum publice eſt, Monaſterium illud *Amorbaricum*, ſeu *Amarbaracum*, Antiſtitum Verdenſium ſeminarium, ab iſto Franconiæ *Amorbaco* non multum differre, occaſionem nactus eſt Rev. Autor, penitius rem penſitandi, quo facto ſeriem Abbatum emendatiorem reddidit, invenitque, Epiſcoporum Verdenſium nonnullos ad faſtos commentariaque Amorbacenſium referri debere. *Pars tertia* Monaſterii faciem, qua noſtra fere ætate gaudet, ita delineatam lectoribus offert, ut ſacella, ædificia, regiones, Cœnobio huic adjectæ, enarrentur, nec omnino nulla reliquiarum ſacrarum
Pag. 133. injiciatur mentio, ad quas, ſi fabulæ fides, refert Autor inſignes particulas crucis S. Chriſti, particulas S. *Bartholomæi*, & quæ ſunt aliæ hujus generis nugæ, quas magno crepare auſu Pontificii ſolent. Si quis quærat, num unquam prodierint viri doctrinæ ingeniique laude conſpicui ex hoc ipſo Monaſterio, abunde ſciſcitantibus com-
156. memoratione eorum ſatisfaciet Rev. Autor. Nam primo Epiſcopos omnes Verdenſes in numerum eruditorum referuntur, deinceps, quorum opera in unaquaque arte ſigillatim
157. eminuerit, ex monumentis fide dignis eruitur. Sic in Theologia P. *Dominicum Schonigium* nominat, ob libellum hac inſcriptione ornatum: *Cymba theologica, referta variis conſcientiæ caſibus, præcipuam Theologiæ moralis materiam tangentibus.* In Philoſophia partes ſuas pro virili egiſſe P. *Magnum Gramblichum*, teſtatur, qui typis aliquando exſcribendum curavit *Solem peripateticum, qui philoſophicum menſus eſt Zodaicum*, hoc eſt, compendioſam præcipuarum, ex *Ariſtotelis* Philoſophia depromtarum, difficultatum enodationem.

nem. In *Muſica* excelluiſſe dicit P. *Cæleſtinum Hamelium Walthuranum*, in *Poeſi* ingenium monſtraſſe fœcundum profitetur *Sanderadum*, Abbatem, a Rev. D. *Voluſio* Poetam publice renuntiatum ſolenni ritu formulaque. In ſtudio *hiſtorico*, & in perquirendis Monaſterii antiquitatibus, indefeſſum eſſe P. *Antonium Klugium*, docet. Nihil addimus de aliis, quos ordine ſuo breviter illuſtrat, Scriptoribus; nec multorum intereſt, ſcire, qua religione ſacra ſolennia fuerint peracta, quibus ornamentis ſplendidiora ædificia, illuſtrioraque templa, fuerint reddita. Conſiderabimus potius illam libellorum congeriem, quam ex tabulario Monaſterii ſat ſplendido apparatu nobiscum communicavit Autor. Scilicet hiſtoriæ nexum interpolare noluit adductis in medium Diplomatibus; quapropter ſeparatim ea adjecit, &, ne moretur Lectores in ipſo opere, narrationi cuique appingendas curavit notas, Chartarum collectionem indicantes. Inter omnia vero monumenta nullum antiquius eſt *Ludovici*, Regis Germaniæ, Edicto, in quo Monaſterio Amorbacenſi Sylva *Wolckmann* cum terra adjacente donatur. Quod ſpectat ad ipſam Monaſterii antiquitatem demonſtrandam, quatuor producuntur avtographa, ubi literas *Conradi de Durre* obſervamus, ad *ædificationem oppidi Amorbacenſis* ſpectantes. Munificentiam Imperatorum probat, & beneficia, quibus affecerunt ſummi Principes Cœnobium iſtud, illuſtrat, ut ſolet, perſpicue Autor, triginta adductis in medium libellis, inter quos principem locum obtinere videtur ſcriptio *Ludovici, Regis Germaniæ, in quo Monaſterio Amorbacenſi ſylvam Wolckmann cum jure piſcationis in rivo Muda, nec non inſulam aliquam cum villa*, &c. donat A. 856. Sicco nunc pede tranſimus Bullas Pontificum, quarum XI collegit, nec illorum injicimus ſcriptorum mentionem, quæ ab Imperatoribus *Henricis* & *Ottonibus* proficiſcuntur. Tandem Rev. Autor, colophonem Hiſtoriæ ſuæ impoſiturus, ſubnectit geminas veluti tabulas, quarum *prima* chronologica, quæ ſummos Imperatores, Leges, Pontifices, altera genealogica eſt, quæ familias illuſtres, in hac Hiſtoria paſſim occurrentes, uno quaſi intuitu conſpiciendas exhibet. Pag. 191, 192.

ANALYSIS LIBRI, CUI TITULUS: BREvis Notitia Monaſterii B. V. M. Ebracenſis, Sacri Ordinis Ciſtercienſis in Franconia, &c. Anno MDCCXXXVIII abſque nomine Autoris & typographi, nec non absque Cenſura, excuſi, ac A. MDCCXXXIX divulgati, cum deductione Jurium, in quibus fundata fuit Jurisdictio Reverendiſſ. & Celſiſſ. Epiſcopi Herbipolenſis ſeu Wirceburgenſis, &c. procedendi adverſus eundem librum, ejusque Autorem ſeu vulgatorem, ad tramites Conſtitutionum Apoſtolicarum & Imperialium, expoſita a NICOLAO ANTONIO SEIZ, J. U. D. Protonotario Apoſtolico, Epiſcopi Herbipolitani Conſiliario Eccleſiaſtico, & Fiſci Epiſcopalis Promotore. Accedit ſummarium aliquot Documentorum, quibus allegata comprobantur.

Wirceburgi, formis Marci Antonii Engmann, 1740, fol. Alph. 2.

Situm eſt in diœceſi Herbipolenſi Monaſterium Abbatiale Ordinis Ciſtercienſis ad B. M. V. in Ebrach, anno circiter 1127 fundatum, & ab eo tempore eidem Cathedræ, tam ratione Ordinis, quam ſupremæ jurisdictionis eccleſiaſticæ, ſubjectum, donec tandem, & præſertim circa finem Seculi XV, jurisdictioni eccleſiaſticæ & ſuperioritati ſubducere ſe paulatim cœpit. Inde vero non niſi crebriores lites oriri potuerunt, hoc tamen modo A. 1557, 1701, 1714, per ſingulares Receſſus ſopitæ, ut benedictio Abbatis, collationes Ordinum, aliaque Sacramentalia, ab Ordinario Herbipolenſi in poſterum peterentur & ſuſciperentur; Abbas vero recens electus & confirmatus ab eodem Ordinario, poſt promiſſam ei ſtipulata manu ſubjectionem & obedientiam, approbaretur; ſumerent denique coram Epiſcopo, tanquam vero Diœceſano, hi, qui Monaſterio parent, jus in omnibus & ſingulis cauſis, ſimulque eum in temporalibus pro domino territoriali recognoſcerent. Hiſce enarratis, graviter
Pag. 4. §. 1 accuſat Conſ. Autor brevem illam Notitiam, ſummam juris

risdictionem Episcopo Herbipolensi denegantem, & absque censura superiorum & approbatione impressam, quam tamen serio præscripserunt *Leo X*, Pont. Max. in Concilio Lateranensi Sess. X, aliique, ut & *Recessus Imperii A. 1570 §. 156, 157.* Pag. 10.
Deinde §. 2 offensiones recenset, quas Adversarius in jurisdictionem Episcopalem & Regalia commisit, & quæ ab adversa parte de plenario jure Patronatus, Monasterio Ebracensi ab Episcopo Herbipolensi A. 1299 cesso, & alio, in Parochia *Burgwindheim* ab immemoriali tempore competente, profert, ex variis actibus convellit. Dum enim Abbas Episcopo *Julio* A. 1595, 1612, & 1617, visitatione peracta, faciendam præsentationem Religiosorum, curam animarum in *Burgwindheim* & locis vicinis, promiserit & concesserit, inde, Parochiam hanc pro filia matris suæ Ebracensis habendam esse, 15.
consequi existimat. Literæ quoque *Hieronymi*, Abbatis Ebracensis, ad eundem Episcopum *Julium* A. 1597 pro concedenda suffraganeo Bambergensi facultate consecrandi Ecclesiam, 16.
de sacratissimo Sanguine vocatam, datæ, ut & literæ Abbatis ad suffraganeum Wurceburgensem de A. 1626, pro approbatione Curati in *Burgwindheim*, manifeste satis subordinationem produnt. Et, licet tempore forsan belli tricennalis Abbates Ebracenses moliendi quædam occasionem habuerint, varii tamen jurisdictionis Herbipolensis ecclesiasticæ, annorum 1651, 1661, 1667, &c. actus prostant. Quibus præcipue 18.
jungendum est, quod, cum Abbas A. 1694 d. 12 Dec. consecrationem altaris in Ecclesia loci controversi attentasset, Curiæ Episcopali executionem sequenti anno demandaverit non solum, sed & per Vicarium foraneum peragendam curaverit; & novissime adhuc anno præterito Celsiss. D. Ordinarius visitationem Ecclesiæ in *Burgwindheim* decreverit, quæ templum admodum ruinosum, fenestras undique perforatas, altaria fracta, aquam baptismalem immundam, recensuit. Provocat quidem Abbas, ut eo melius separatum 21.
territorium & propriam Ecclesiam Episcopalem fundet, ad præscriptionem contra Herbipolensem Ecclesiam, in *Cap. 15*
& 18

& *18 X de Præſcript.* approbatam; ſed, diſpoſitiones has novioribus, & inprimis Decreto Congregationis ſacræ anni 1721, quod ſimul publici juris facit Conſ. Autor, everſas eſſe, probatur. Eo enim decretum legitur, *ne inferiori Prælato territorium ſeparatum cum jurisdictione ordinaria & quaſi Epiſcopali in Clerum & populum, cum ipſius Epiſcopi excluſione in aliquo loco ſpeciali per quadragenariam præſcriptionem, una cum titulo colorato, acquirere liceat, niſi Apoſtolicum privilegium, aut conſuetudo immemorabilis, accedat.* Eodem modo & affectata a Monaſterio Ebracenſi jurisdictio in varios pagos & loca, & quæ ab enſe & ſtola Herbipolenſi eximere conatur defenſor Ebracenſis, ab Autore præcipue per privilegium *Friderici Barbaroſſæ*, quo poteſtas Epiſcopi Herbipolenſis per univerſum Franconiæ Ducatum confirmatur; Privilegium vero præcipuum, a *Leone X*, Pont. Max. A. 1519 ſuper facultate altaria & ſuppellectilem eccleſiaſticam conſecrandi obtentum, per Decretum *Alexandri VII*, A. 1659 datum, deſtruuntur, ſimulque probatur, quodſi etiam Prælatus quidam inferior, vel certæ perſonæ, vel certa loca, ab ordinaria jurisdictione Epiſcopi eximantur, inde tamen ad totalem jurium majorum Epiſcopo propriorum ceſſationem ſimul argumentari non licere, ſed durare adhuc jus Diœceſanum ſupremum, quod idem eſt in Epiſcopis ac ſuperioritas territorialis in ſecularibus. Quin ipſa privilegiorum confirmatio, quam Monaſterium a *Benedicto XIII*, Pont. Max. A. 1729 impetravit, ſtatim reſtringitur verbis: *Quatenus in uſu ſunt.* Hoc modo & Bullæ *Clementis VII*, annorum 1526 & 1531, de conceſſa facultate viſitandi & reformandi cum poteſtate exequendi in omnibus Eccleſiis & Monaſteriis diœceſeos & dominii temporalis Herbipolenſis, etiam exemtis; alia de Advocatia & protectione Monaſterii Ebracenſis; ut & Reſcriptum *Caroli V*, Imperatoris, ne Eccleſiæ Herbipolenſi ullum aliud privilegium aut præſcriptio præjudicare poſſit, aliaque Diplomata, in extenſa forma appoſita, firmo ſuo fundamento, & per ea ad minimum poſſeſſio juris diœceſani Eccleſiæ Wurce-

Pag. 23.

27.

33.

bur-

burgenſis in Monaſterium Ebracenſe, ſervatur. Inde Conſ. Autor graviſſimas injurias, in Reverendiſſimos Epiſcopos & Principes Herbipolenſes prolatas, ſcribendi genere admodum acuto recenſet refellitque. Pauciſſima tantum ex iis dabimus. Concedit Monaſterii Ebracenſis defenſor, Epiſcopum Herbipolenſem A. 1531, ſpecialiter a Sede Apoſtolica delegatum, dictum Monaſterium viſitaſſe, nihil vero emendatione dignum cum invenerit, Abbatem *Joannem*, innocentiæ victimam, dignitate ſua privaſſe; ſed ex Actis Viſitationis luculenter probat Conſ. Autor, depoſitionem illam ob multas Miſſas & anniverſaria intermiſſa, ob pecuniam fratribus, ut alea luderent, miſſam, ob alienationem bonorum Monaſterii, & ob alias ejusdem ponderis cauſas, juſtiſſime decretam fuiſſe. Alia quoque viſitatio & reformatio dicti Monaſterii, A. 1544 Epiſcopo *Melchiori* delata, ſtrenue cum excommunicatione & depoſitione Abbatis & fratrum, parum religioſe viventium, A. 1557 peracta, & ſimul poſſeſſio juris viſitandi & corrigendi Monaſterium Ebracenſe ſententia Rotæ Romanæ perquam dilucide Epiſcopo adjudicata eſt. Quin imo, ut reliqua varii generis teſtimonia intacta relinquamus, tota lis de prætenſa & probata ſuprema Epiſcoporum Herbipolenſium in dictum Monaſterium jurisdictione A. 1707 amicabili compoſitione jam ſopita & perpetua oblivione atque amneſtia ſepulta eſt. Hæc ſunt præcipua illa ſcripti hujus argumenta, in quo miram ſtili vere heroici gravitatem cum rationum ponderibus conjunctam, gaudentes & gratulantes, quin applaudentes etiam, cognoſcimus. Pag. 43. 48.

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ & Librorum, quibus innititur, contra Atheos, Polytheos, Idololatras, Mahometanos, & Judæos, demonſtrata per Fr. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI, Ordinis Prædicatorum, in Bononienſi Univerſitate Controverſiarum fidei Profeſſorem, nunc S. R. E. Cardinalem. Tomus tertius, continens Libros Veteris Legis ſingulatim.

Romæ, ex typographia Rochi Bernabò, 1736, 4.
Alph. 2.

Nuper *Tomi primi* ac *ſecundi* argumenta expoſuimus ſuccincte, qui oſtendendæ ac confirmandæ veritati dogmatum, Romanæ eccleſiæ probatorum, ab Eminentiſſimo Autore fuerunt conſecrati. Progrediendum nunc nobis eſt ad ea, quæ *Tomo tertio* continentur, capita ſumma recenſenda. Differit hic diligentiſſimus Commentator per *22 Capita* de autoritate librorum Veteris Teſtamenti, quibus eos ex decreto Concilii Tridentini inſerit quoque, quorum lectionem Proteſtantes haud diſſuadent, avthenticitatem vero haud agnoſcunt, confiſi teſtimoniis primæ Eccleſiæ, quæ *Gerhardus Maſtricht* collegit, &, pauculis additis, ante aliquot annos Cl. *Baratierius* ſuo edidit rurſus nomine præfixo. *Maſtrichtii* Canon S. Scripturæ, ſecundum feriem Seculorum Novi Teſtamenti collectus, prodiit in *Bibliotheca Bremenſi Claſſ. VII Faſc. I pag. 1 — 56. Baratierii Conſpectum Canonis Scripturæ ſacræ eccleſiaſtici* A. 1735 editum fuiſſe, conſtat. *Origenes* apud *Euſebium Hiſt. Eccl. VI, 25,* & *in Pſalmum I,* plane ſcripſit : *Extra horum cenſum ſunt libri Machabæorum.* Stant a nobis *Athanaſius* in *Synopſi,* Concilium Laodicenum, *Gregorius Nazianzenus, Cyrillus Hieroſolymitanus, Epiphanius, Hieronymus* in *Prologo galeato* & *Ep. ad Paulinum, Damaſcenus, Innocentius, Auguſtinus*, aliique. *) *Capitibus XXII* Autor tractationem ſuam concluſit. *Primo* agit de Pentateucho, ejusque Autore, & ſcrupulis, qui obmoveri ſolent, hic vero ſolvuntur. *Secundo* exponit de libris *Joſuæ, Judicum*, & *Ruth; tertio* de *Libris Regum primo, ſecundo, tertio*, & *quarto; quarto* de *Libris Paralipomenon* & *Eſdræ; quinto* de libro *Tobiæ*, ejusque autoritate. *Sexto* agit de libro *Judith*, & inquirit, an ſit canonicus, hiſtoricus, vel parabolicus, &
Pag. 43 quo tempore contigerit hiſtoria *Judithæ. Septimo* tractat de libro

*) Conf. *Joannis Aimonii* liber *de Mutationibus Eccleſiæ Romanæ Cap. III §. 2.*

libro *Eſther*. *Octavo* exponit de Libro *Job*, ejus Autore, tempore conſcriptionis, ac expendit, an liber ille hiſtoriam complectatur veram. *Nono* de libro *Pſalmorum* exponit. *Decimum* ſacrum eſt *Libris ſapientialibus*, *Proverbiorum*, *Eccleſiaſtis*, *Cantici Canticorum*, *Sapientiæ*, & *Eccleſiaſtici*. *Capite undecimo* diſſerit de Prophetia & Pro- Pag. 134.
phetis, eorumque ordine; *duodecimo* de *Iſaia*; *decimo tertio* de *Jeremia*, & *Barucho*, ac Epiſtola *Jeremiæ*; *decimo quarto* de *Ezechiele*. *Capite decimo quinto* exponit de *Daniele*, additque diſquiſitionem, an fuerit unus *Daniel*, an plures. *Capite decimo ſexto* agit de *Oſea*; *decimo ſeptimo* de 188.
Joele, *Amoſo*, & *Abdia*; *decimo octavo* de *Jona* & *Michæa*; *decimo nono* de *Nahumo*, *Habacuco*, & *Sophonia*; *vigeſimo* de *Aggæo*, *Zacharia*, & *Malachia*. *Capite vigeſimo primo* expendit, quanti faciendum ſit teſtimonium Prophetarum pro veritate religionis Chriſtianæ, quid Manichæi ſenſerint, quid Hebræi Prophetæ de Chriſto prænuntiaverint; teſtimonia Hebræorum Prophetarum ad probandam Chriſtianæ religionis veritatem eſſe utiliſſima, docet, teſtatus, Hebræorum Prophetas pro vaticiniorum ſuorum dignitate pie ſancteque vixiſſe. *Capite extremo* in 293.
libros inquirit *Machabæorum*, enarrans, quid contineant, quis utriusque libri ſit Autor, num is ſit canonicus, quænam ſint adverſariorum in contrarium argumenta, & quid ad ea ſit reſpondendum. Contendit tandem, libros *Machabæorum* in Chronologia & Hiſtoria haud diſſonare. Hæc ſunt Operis ſumma faſtigia & argumenta ſuccinctiora. Delibanda nunc ſunt exiliora, & ad partes eſt eundum perluſtrandas. *Caput extremum Deuteronomii* Autor credit a *Moſe* non ſcriptum, deberi potius vel *Eleazaro*, vel *Eſdræ*, vel *Joſuæ*. Nec tamen *Joſephi* & aliorum reprehendit opinionem, qui a *Moſe* per ſpiritum propheticum id voluere literis conſignatum fuiſſe, ut illud de Manna *Ex. XVI, 35*. Ad ea, quæ videntur a recentiori manu in *Pentateuchum* poſita, reſponderi poſſe putat, ea inſerta fuiſſe ab *Esdra*, e. g. *Gen. XXXVII, 14*, (ob *Joſ. XIV, 15*,) *Gen. XIV, 14*, (ob *Jud. XVIII*,)

XVIII,) Gen. XI, 18, VIII, 8, XL, 15, XII, 6, XXXVI, 31, (ob 2 Reg. VIII, 14.) Devt. II, 12, &c. Reſpondet tamen deinceps ſic ad ſingula, ut nihil impediat, quo minus illa a *Moſe* fuiſſe conſcripta cenſeantur. Librum *Joſuæ* antiquiorem eſſe libris *Regum*, oſtendit ex collatione *Joſ. VI, 25, 26,* &
Pag. 13. *1 Paral. XVI, 34.* An vero *Joſua*, an alius quidam vir ſanctus, exſtiterit Autor, non penitus definit. Credunt nonnulli, ad recentiora tempora eſſe referendum 1) carmen illud epinicion in Gibeonitas devictos, *X, 13;* 2) frequentem adjectionis formulam: *usque in præſentem diem;* 3) mentionem terræ Gabul *XIX, 27*, ſiquidem ea appellatio videtur ab *Hirame* arceſſenda *1 Paral. IX, 12, 13;* 4) memoratum *XIX, 47*, Danitarum expeditionem adverſus *Leſen*, quæ tamen poſt mortem *Joſuæ* contigit *Jud. XVIII, 29*, licet haud ſit inficianduin, in poſteriori loco legi *Lais*, ac *Euſebium* in libello *de nominibus locorum Hebraicorum* diſtinxiſſe inter *Leſen* ac *Lais;* 5) additam de obitu *Joſuæ* commemorationem, quam a ſucceſſore *Joſuæ* quodam eſſe profectam, ſatis eſt verosimile. Epinicion id indubie ævo *Joſuæ* fuit concinnatum. *Cabul Joſuæ* eſt urbs *Chabula*, de terra nihil additur. *Hiramus* vero regionem illi adjectam appellavit *Cabul*, ex quadam alluſione, ſiquidem in lingua Tyriorum *Cabul* denotavit aliquid faſtidioſi & inviſi, teſte *Joſepho Antiqu. VIII, 2*, qui in *Vita ſua* urbem *Chabolo* quoque attigit *pag. 1015, 1016*, quæ omnino a *Zabulon* haud differt. Terra vero Cabul ad Gabalum Aſeritidis fuit poſita, ad quam terminus Iſſacharitidis, in
17. quo *Joſua* locum Cabul ponit, haud pertigit. De Autore libri *Judicum* Autor ſtatuit nil certi. Annos Judicum haud poſſe connecti immediate, exiſtimat. Ipſos autem Iſraeli univerſo dominatos eſſe, fatetur. Refellit *Hobbeſium*, qui librum *Judicum* captivitate Tribuum recentiorem finxit.
34. De libro *Tobiæ* fuſius commentatur, ſiquidem eſt certum, eum in Canone Hebræorum deſiderari, pluresque Eccleſiæ primæ Patres idem, ac Judæos, de ejus autoritate ſenſiſſe, nominatim *Melitonem*, *Origenem*, patres Concilii Laodiceni, *Athanaſium* in Epiſtola feſtali, Autorem *Synopſis Athanaſia-*

næ,

ua, *Cyrillum Hieroſolymitanum*, *Gregorium Nazianzenum*. Seculo autem quarto cœperunt nonnulli Patrum, *Hilario* teſte, librum *Tobiæ* ac *Judith* reliquis Vet. Teſt. libris annumerare. Autor audacter ſatis hæc ſubdit: *Quapropter Proteſtantes, qui Tobiam e libris ſacris expungentes, inter apocrypha rejiciunt, contra utramque Eccleſiam, Latinam & Græcam, loquuntur.* Proteſtantes certe norunt, Deum, ſtante Veteri Teſtamento, oracula ſua & monumenta ſacra Judæis credidiſſe, *Rom. III*, 3, ipſamque legem & promiſſiones ſuas tradidiſſe, *IX*, 4, hoſce vero, a viris ſanctis edoctos, & a Prophetis quondam rectos, librum *Tobiæ* in canonem librorum θεοπνεύστων haud recepiſſe; Chriſtum & Apoſtolos eadem ſenſiſſe, nec in Judæis reprehendiſſe audaciam detractorum e canone librorum; primæ Eccleſiæ Patres Apoſtolicos Judaicam ſententiam veritati reperiſſe conformem; Judæos, librorum apocryphorum Vet. Teſt. ætati ſuppares, rectius potuiſſe de librorum illorum origine & autoritate ferre judicium, quam Eccleſiam multis Seculis inde remotam. Et quid poteſt eſſe clarius illis verbis *Hieronymi* in *Prologo galeato: Judith & Tobias non ſunt in Canone*, & in *Præfat. ad Lib. Salomonis: Judith, Tobiæ, & Machabæorum, Libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit*, nec non *Præfat. in Jonam: Liber quoque Tobiæ, licet non habeatur in Canone, tamen, quia uſurpatur ab eccleſiaſticis viris, tale quid memorat.* *Hieronymi* quippe, omnium Patrum χειλιαρχότατος, in hoc momento judicium eſt longe graviſſimum. Idem ſentiunt Proteſtantes, qui libros *Tobiæ* & *Judith* relinquunt in Bibliorum complexu, legique jubent veluti ſcripta eccleſiaſtica, in quibus ad vitam pie agendam non pauca offeruntur præſidia & alimenta. Proteſtantes libros, quos vocat Emin. Autor, devterocanonicos Vet. Teſt. pro canonicis quidem non habent; attamen illos haud repudiant, ſed potius reliquis libris eccleſiaſticis præponunt. Nolunt vero ferri judicium de articulis fidei & rerum hiſtoricarum momentis, alibi in libris canonicis aliter patefactis deſcriptisve, ex illis Pag. 35.

libris,

libris. Nec ipſi Pontificii deuterocanonicorum librorum ſententias ſingulares anteponent propoſitionibus clariſſimis librorum protocanonicorum. Eminentiſſ. Autor *Hieronymum* judicat loqui de canone librorum protocanonicorum. At, pace ejus, non poſſumus, quin moneamus, diſtinctionem illam ab ævo *Hieronymi* eſſe alienam, *Hieronymo* ignotam, & diu
Pag. 37. poſtea demum, poſt Concilium Tridentinum potiſſime, inventam. In *Tobia* dantur *ἐναντιοφανείαι*, e. g. *Cap. III, v. 7, & Cap. IX, v. 36.* Reſpondet Autor, vel duas in Media fuiſſe civitates nomine Rages, vel, quod probabilius ducit, *Saræ* domum fuiſſe non in civitate Rages, ſed in ſuburbiis, vel in agro vicino, ideoque bene dici potuiſſe *Cap. III, Saræ* paternam domum in Rages exſtitiſſe, ſicut dicatur is domum habere Romæ, qui eam prope Romam, aut in vicino agro, habeat. Perplacet nobis ſolutio *Natalis Alexandri*, qui, in Vulgata eſſe ſphalma *Cap. III, 7*, concedit, ſiquidem in verſione *Tobiæ* Græca omnium antiquiſſima legitur *Ecbatanis*. Singularis eſt reſponſio, qua Autor ea, quæ angelo *Raphaeli* af-
37. finguntur in libro *Tobiæ*, explicare tentat. *Reſpondeo*, inquit, *ea non falſo aut mendaciter ab Angelo dicta fuiſſe, ſed veraciter; non quidem ſpectato cortice literæ, ſed myſtico ſenſu. Cum enim fuerit tribui Nephtali cuſtodiendæ ſpecialiter deputatus, dicere poterat, ſe eſſe Iſraelitam ex tribu Nephtali, cuſtodia nempe & protectione, non genere: & propterea Gabeli fratrem, & cum eo manſiſſe, tum quia omnes contribules vocabantur fratres; tum etiam, quia homines & Angeli dici poſſunt quodammodo fratres, vel natura, cum eundem habeant conditorem Deum, cujus dicuntur filii* Job. I, *vel, & maxime, per gratiam, ſicut filii Dei hoc modo ſunt & homines: qua ratione dicere ſe potuit Ananiæ filium, cum* Ananias *idem ſonet ac* Dei gratia. *Cum autem* Azarias *idem ſit ac* Dei auxilium, *& Raphael, Deo jubente, auxiliator fuerit utrique Tobiæ, ſe eſſe Azariam dicere potuit abſque mendacio.* An inventori hujus expoſitionis primo fuerit perſuaſum, ſe veriſimilia cogitaſſe, aliis relinquimus dijudicandum. Ad eosdem corymbos videntur ea referenda, quæ Emin. Autor affert de libro *Tobiæ* in Nov. Teſt. excita-

Digitized by Google

to. Credit enim, *Paulum* illa *1 Cor. X, 9, 10*, deſumſiſſe Pag. 39.
ex *Judith VIII, 24, 25*, & illa *Eliſabethæ* ad *Mariam* verba
Luc. I, 42: Benedicta tu inter mulieres, deſumta eſſe ex ver-
bis *Oziæ* ad *Judithum XIII, 23*. Id ſatis probabile, *Simeo-* 41.
nem, *Judithæ* patrem, *Rubenis* filium, Patriarchis haud eſſe
annumerandum. Id tamen excuſari haud poteſt, in libro
Judithæ flagitioſam Sichemitarum cædem laudari *Cap. IX,*
v. 2, *Jacobo* ipſi faſliditam *Gen. XXXIV, 30, XLIX, 5, 6*. Di-
ſtinguit quidem Emin. Autor in illa cæde duo, nempe mirifi-
cum & privatam vindictam, & in illo laudando *Judithum*
fuiſſe occupatam credit. At veremur, ne quid reſtet ſcru-
puli in animis lectorum. Dixit adhæc *Judith* ad *Holofer-*
nem Cap. XI, v. 15: Ego adducam te per mediam Hieruſalem,
cum veniſſe perhibetur eum obtruncatura. Reſpondet Emin. 42.
Autor: *Dici poteſt, verba Judith veritatem habuiſſe ſecun-*
dum aliquem myſticum intellectum. Ea vero, quæ in libro
Judith enarrantur, pro vere geſtis habet, ſubnixus teſtimo-
niis Patrum nonnullorum, *Clementis Alexandrini*, *Tertul-*
liani, *Ambroſii*. Mirum ſane, *Joſephum* hanc hiſtoriam ne 43.
quidem attigiſſe, ac de *Jobo* tacuiſſe. Hiſtoriam *Judithæ* 45.
contigiſſe cenſet ſoluta Babylonica Judæorum captivitate,
tuens ſeſe ſententia *Auguſtini de Civ. Dei XVIII, 26*, ac locis
libri *Judithæ V, 3, 5*, & ex omiſſa Regis Judaici mentione,
licet rurſus gignatur ſcrupulus de Bethulia in campi magni
terminis orientalibus ſita, Judæorum reducum ditioni ad-
ſcripta. Eliakim ſeu Joakim ſummus utique ſacerdos fuit 50.
ſub *Artaxerxe* (*Artaſaſta* potius) *2 Eſdr. XII, XIII, Agg. I, II*,
Joſeph. Antiqu. II, 5. At floruit quoque *Eliacimus* ſub *Ezechia*
& *Manaſſe 2 Reg. XVIII, Eſ. XXII*. De eo tamen quæri po-
teſt, an hic poſterior exſtiterit Pontifex Summus. Id vero
animum torquet, *Nabuchodonoſorem Judithæ* exſtitiſſe Re-
gem Aſſyriorum, haud Perſarum, ſedentem in urbe Nine-
ve, quale regnum poſt *Cyri* ætatem haud exſtitit. Intelli- 54.
git quidem Emin. Autor regulum, a Perſarum poteſtate
pendentem; at qui hic ducem bellicum nutu ſuo per tot
regiones mittere poterat? Sub *Artaxerxe Longimano* in re-

gioni-

gionibus illis, quas *Holofernes* dicitur reduxiſſe ad ditionem, certe rebellavit nemo, nemo fuit infeſtatus vel devictus. A *Dario* quidem Medi defecerunt; at ipſi paulo poſt fuerunt ſuperati, teſte *Herodoto Lib. I Cap. 190*, ſi Indicem conſulimus, *Herodoto* ſubjectum. At in textu ipſo nihil de hac re legitur. Nec de *Dario Hiſtaſpide* ibi ulla fit mentio. In *Libro ſecundo Caput 190* haud occurrit. Aſſyrios rebelles devicit ipſe, Babylone expugnata. Nihil vero apud *Herodotum* occurrit, quo tantus Rex *Nabuchodonoſor* & Medorum *Arphaxad* poſſit defendi. Perſtant & manent ſcrupuli in hiſtoria *Judithæ*, quoquo nos vertamus, inextricabiles.

Pag. 58. Librum *Eſtheris* Lutheranos rejicere inter fabulas, tradit Emin. Autor. At nemo Lutheranorum ita ſentit, nec ſenſit unquam. De libro *Judithæ*, quo aliqui drama hiſtoriæ *Antiochi Epiphanis* contineri putant, fortaſſis Autor id voluit commemorare. *Eſtheris* additamenta rejicimus cum *Sixto Senenſi Biblioth. ſanctæ Lib. I, VIII*, qui, ea Concilio Tridentino haud relata eſſe in Canonem, credidit, quem tamen Noſter refellit. Abfuerunt acceſſiones illæ ſemper a

59. textu Ebraico, ſicet eas Alexandrini interpretes & *Theodotion* habeant. *Abaſverus*, *Eſtheris* maritus, quisnam exſiterit, & quo tempore floruerit, videtur omnino obſcurum. *Xerxem* fuiſſe eum, Noſter negat, licet certi quid haud ſuſtinuerit afferre. Si *Cyaxarem* Medum adſciſcas, ætas *Mardochæi* & *Eſtheræ*, ac reliqua momenta, ſunt in portu. Autor libri *Job* perinde ac *Eſtheræ* eſt incompertus. Veram hiſtoriam libro *Jobi* contineri, non inficiamur, ob *Ez. XIV, 14*, & *Jac. V, 11*. Dialogi vero amicorum *Jobi* & ipſius videntur copioſius, quam ex tempore pronuntiati ſunt, fuiſſe elaborati.

75. Prius illud fuſe conficit Noſter. De poſterio-

78. ri momento haud cogitavit. Regionem *Jobi* in Idumæa ipſe ponit inter montes Galaad & Jordanem. At ibi nulla exſtitit Idumæa. Deflectendum potius eſt ad regionem Damaſco vicinam, quia Chaldæi & Sabæi irruerunt in facultes *Jobi* vaſtandas & diripiendas. Pietati *Jobi* videntur ob-

82. ſtare aliquot inſignia momenta. Ipſe enim maledixit nata-

li-

Digitized by Google

litio ſuo diei *Job. III*, ſuſpendium optavit *VII*, *15*, *16*. Deum ſibi mutatum eſſe in crudelem tradidit *XXX*, *21*, a Deo innocentem & impium conſumi credidit *IX*, *22*, calamitatem ſuam peccatis ſuis graviorem perhibuit *VI*, *3*, ac ſeſe reprehenſioni haud obnoxium profeſſus fuit *XXVII*, *7*. Ad primum momentum reſpondet Autor, *Jobum* fuiſſe Prophetam, & ſpectaſſe natalem hominis peccatis infecti tanquam originem omnium ærumnarum. At videtur ea reſponſio complexui orationis *Jobi* haud ſatis reſpondere. Inconſultius ſubinde *Jobum* fuiſſe in calamitatibus locutum, Deus ipſe in epiſodio tragici caſus ſignificavit. De inſcriptionibus *Pſalmorum* Autor ea profert, quæ majorem requirunt perveſtigationem. Dolendum ſane, hic pleraque nobis eſſe incerta nimiumque abſtruſa. Addit ipſe: *Tituli humana tantum, non divina, autoritate ſunt Pſalmis impoſiti, utpote qui nec a Davide, nec ab alio divino ſpiritu afflato, ſed a privatis hominibus, iisque interdum parum antiquis, affixi.* Cantorum ſæpius nomina eis ſunt præfixa, ut *1 Par. XXV*, *2*, *3*, *2 Par. XXIX*, *30*. Bene monet Autor, *Pſalmorum* nonnullos demum poſt captivitatem Babylonicam eſſe concinnatos, e. g. *CXXXVI*, *LXIV*, *CXI*, *CXXV*, falſus tamen, Patres aliquot attribuiſſe Pſalterium omne *Davidi*, quorum loca profert. At plerique ſunt duntaxat a *Davide* profecti, unde a potiori fit denominatio. De imprecationibus, quæ in *Pſalmis* occurrunt, ita ſentit, ut eas credat prædictiones & denuntiationes iræ Dei juſtiſſimæ. *Pſalmi* conſtant utique ex verſibus, at ad metra Græcorum haud adſtrictis, generis potius antiquiſſimi & liberioris. Proverbia haud conſtare ex ſelectione optimarum ſententiarum, Autor adverſus *Grotium* comprobat ex *1 Reg. IV*, *32*, & aliunde. *Canticum Canticorum* habet pro epithalamio ſpirituali. Quo fine enim alias id inter libros divinos debuiſſet referri? Librum *Sapientiæ* probabiliter *Salomoni* eſſe tribuendum, arbitratur. Eum eſſe canonicum, contendit. De *Eccleſiaſtico* pronuntiat idem. De *Prophetis* Veteris Legis quæ eruditiſſime pertractat, in compendium jam mittere haud licet.

Pag. 86. 88. 89. 92. 99. 103. 115. 120. 122.

Pag. 169. Librum *Baruchi* Canoni cum ſuis adſcribit. *Danielem* exſtitiſſe virum illuſtrem & Prophetam, copioſe demonſtrat. Manichæorum errorem de autoritate Vet. Teſtamenti merito
274. caſtigat. Veritatem religionis Chriſtianæ ex vaticiniis Pro-
279. phetarum ſolide it ſtabilitum. Hebræorum Prophetas pro vaticiniorum ſuorum dignitate pie ſancteque vixiſſe, adjungit. Libros *Machabæorum* Canoni transſcribit, duos ſcilicet
296. priores, quorum Autorem ignorari profitetur. Noſtrorum
309. argumenta, quibus, eos a Canone abfuiſſe olim, meritoque abeſſe, credimus, examinat & refellit ſuo more. *Hieronymus* certe & in *Prologo galeato*, & in *Præfatione ad libros Salomonis*, *Gregorius Magnus*, aliique, cauſam noſtram ſatis tuentur. Noſtrum eſt, diligentiam Eminentiſſimi Viri, ejusque varietatem eruditionis lectionisque aſſiduæ, admirari, moderationemque, qua in hoc *Tomo* uſus fuit, juſtiſſimis laudum præconiis celebrare.

THEOLOGIA REVELATA DOGMATICA, methodo ſcientifica adornata, Autore JACOBO CARPOVIO, Philoſophiæ Magiſtro.

Tomi II.

Francofurti & Lipſiæ, ſumtibus Jo. Adami Melchioris, 1737 & 1739, 4.

Tom. I Alph. 5 plag. 12, Tom. II Alph. 8 plag. 6.

Etſi per duo, & quod excedit, Secula tam lætus fuit Syſtematum Theologiæ dogmaticæ proventus, ut de illorum penuria nemo jure conqueri poſſit; illos tamen, qui noſtra ætate ejusmodi labores in ſe ſuſcipiunt, actum agere, nihilque aut parum emolumenti ſacræ Dei civitati afferre, haud videtur exiſtimandum. Et, cum hac tempeſtate in omnibus fere Germaniæ ſcholis & Academiis methodus bonas artes pertractandi philoſophica regnet; Syſtema vero theologicum, hac ratione adornatum, a nemine huc usque in vulgus editum ſit, iis, qui plane intelligunt, quid ſit, δόγματα Theologiæ ratione demonſtrativa aut

aut ſcientifica tradere, facile liquet, operam, quam quis in conſcribendo iſtiusmodi libro conſumſerit, utilem ſatis eſſe atque ſalutarem. Quo nomine laudem utique meretur Clariſſimus Gymnaſii Vinarienſis moderator, M. *Jacobus Carpovius*, qui Theologiam revelatam dogmaticam methodo ſcientifica adornavit, &, ut Opus hoc ſuum publica donaret luce, facile a ſe paſſus eſt impetrari. Nimirum, cum aliquot abhinc annis graviſſimorum in Theologia errorum publice æque ac privatim inſimularetur, juſtiſſimis de cauſis, & præcipue ad mandatum Sereniſſimi Celſiſſimique Ducis Saxo-Vinarienſis, *Erneſti Auguſti*, faciendum ſibi putavit, ut inter omnes, quas de cœleſtibus veritatibus foveret ſententias, conſtaret, de iisque eruditi homines judicium a partium ſtudio alienùm ferre poſſent. Neque tamen in hoc libro nova aliquis dogmata, aut luxuriantis cerebri commenta, quæſiverit, cum nihil aliud amplectatur Cl. Autor, niſi quod luculentis ſacrarum Pandectarum teſtimoniis, aut certis & indubiis ſobriæ rationis principiis, ex omni parte ſit conſentaneum. Nonnulli quidem in ea ſunt ſententia, methodo naturali Theologiam proponere, idem eſſe, ac ſanctiſſima fidei myſteria ex Theologia exterminare, ſolam rationem pro principio cognoſcendi in veritatibus religionis habere, atque hoc ipſo expeditam ad deteſtabiles Naturaliſtarum, quos vocant, errores viam pandere. Quorum in gratiam in præmiſſa Operi Præfatione laudabili conſilio evidenter declaravit *Carpovius* noſter, quid ſibi ſit ſcientifica, veritates Theologicas tradendi, methodus. Refert autem ad illam potiſſimum tria, quorum eſt primum, ut nullis utamur principiis cognoſcendi & concludendi, niſi indubiis, qualia ſunt ipſi definitiones, axiomata, experientiæ & effata Biblica recte explicata; alterum, ut ex illis ſecundum normam regularum Logicarum recte concludatur; tertium, ut oſtendatur nexus, inter dogmata Theologica intercedens, atque adeo una theſis ex altera, prouti ipſarum fert indoles, derivetur. Quandoquidem itaque his regulis preſſo pede, ut ſolet, in-

hæsit, & ad eluctubrandum hoc modo Systema Theologiæ omnes ingenii vires unice intendit; saluberrimæ doctrinæ & veritates arcto cohærenteque vinculo ac nexu conjunctæ hic conspiciuntur, ita, ut pervulgata illa hominum quorundam sententia, nullum in Theologia veritatum nexum dari, easque scopis dissolutis parum esse dissimiles, omni jam veritatis specie destituantur. Enimvero, quo facilius & circumspectius de isto ingenii *Carpoviani* fœtu judicare queas, Lector, utriusque *Tomi* contenta paucis, & retentis maximam partem Autoris verbis, haud gravatim accipias, rogamus. *Tomus primus* totius Theologiæ revelatæ dogmaticæ tractationem præliminarem, uti vocant, & *duas* ejus *Partes*, complectitur, ita, ut *primum Prolegomenorum Caput de revelatione in genere*, *alterum de S. Scriptura*, *tertium de Theologia revelata in genere*, agat. Opus enim erat, ut ex sana ratione veræ revelationis criteria, habita simul quæstionis de necessitate revelationis ratione, investigaret, divinam sacri Codicis originem demonstraret, & necessariam de Theologia revelata, generatim spectata, prolusionem præmitteret Autor. Est autem in his memoratu dignum, quod Autor Clariss. in ipso libri limine ex solius rationis principiis demonstraverit, non potuisse hominem ex reatu coram Deo, & statu miseriæ, eripi, nisi ex parte Dei vicarius, qui & sine omnibus peccatis propriis, & ab obligatione legis immunis, & intellectu infinito præditus, & natura humana indutus, esset, hoc est, θεάνθρωπος, in hominum locum, ad satisfactionem activam passivamque præstandam, substitueretur; ex hominis parte autem homo satisfactionem illam vicarii θεανθρώπου apprehenderet per fidem. Hoc enim ex sola ratione cognito, assumtisque simul reliquis revelationis vere divinæ notis, satis cognitis ex ratione sana, ad divinam veritatem S. Scripturæ, rejectis omnibus revelationibus spuriis, invicte demonstrandam, expeditissima via erat aperta. Nam solam S. Scripturæ revelationem ad salutem per vicarium θεάνθρωπον quærendam ducere, in aprico est. Rem ipsam dum aggre-

aggreditur Autor Clariſſimus, *Capite I Partis I* agit *de nominibus*, quæ *Deo* immortali in S. Scriptura tribuuntur; *Cap. II de exiſtentia & attributis Dei* verboſius tractationem inſtituit, ita quidem, ut, Deum eſſe Spiritum a ſe, ex S. Scriptura oſtendat, & ex breviſſimo hoc conceptu Dei omnia attributa divina, legitime ratiocinando, in ſubſidium quoque vocatis ſanæ rationis principiis, derivet, & difficultates, ſi quæ adſunt, ſolvat. *Capite III* ſacratiſſimum *Trinitatis myſterium* exponit, & doctrinam hanc, ſolatii pleniſſimam, non ad ductum S. Scripturæ tantum, ſed ſub terminis etiam in Eccleſia uſitatis pro more docendi acroamatico reconditam, proponit ita, ut hocce *Caput* epitomen Commentationis, quam ante *Theologiam* editam *de S. S. Trinitatis myſterio* edidit Autor Clariſſimus, exhibeat. *Capite IV decreta & actus Dei generatim* ante explanat, quam ad ſpecialem eorum tractationem ſe accingat. Tum ſequitur *Pars ſecunda*, quæ *Tomi prioris* ultima eſt. Et *primo* quidem ipſius *Capite de creatione univerſi & hominis* exponit Cl. Autor, hiſtoriam creationis Moſaicam declarans ita, ut nil amplius, quod difficultates creet, ſupereſſe videatur, ſimulque doctrinam *de dominio Dei in creaturas*, imperioque ejus in creaturas intelligentes, appendicis loco ſubjungens. *Caput II imaginem divinam, & ſtatum integritatis*, ſiſtit, brevemque legis divinæ ſummam complectitur. Quia vero non hominem ſolum, ut creaturam rationalem, ſed angelos etiam, tales creavit Deus, *Caput III* doctrinam *de Angelis, & de lapſu diaboli & hominis*, contiuet. Quorum conjunctio dum primo adſpectu mira videri poteſt; juvat hac de re mentem Autoris paulo plenius enarrare. Scilicet ex mente ejus princeps quidam Angelorum bonorum lapſus & diabolus factus eſt per ipſam hominis, ex invidia factam, ſeductionem; ſocii ejus autem per conſenſum, in malefactum principis ſui datum. Quorum prius ut confirmet Autor Clariſſimus, duo ſibi probanda ſumit, alterum, quod diabolus, quem ipſum docet fuiſſe ſerpentem paradiſiacum, hominem ſeducendo peccaverit, alterum, quod hæc ipſa ſeductio, totaliter

liter ſpectata, primum fuerit diaboli peccatum, ac, quod ſequitur inde, illud, per quod factus eſt diabolus. Prius concludit inde, quod hominem ſeducendo angelus ille ſeductor egerit contra legem, datam ſibi a Deo, vi cujus & Deum ſummo proſequi cultu, & aliarum creaturarum perfectioni & emolumento ſtudere, debebat; quorum neutrum vero & Deum calumniando, & hominem in mortem præcipitando, ſervaverit. Poſterius autem probaturus Autor, ad verba Servatoris *Jo. VIII, 44: Diabolus eſt mendax & homicida ab initio, & non perſtitit in veritate*, provocat. Docet enim, & ex verbis Chriſti: *nec perſtitit in veritate*, arctiſſime cum prioribus connexis, confirmat, non aliud intelligi poſſe initium, quam id, in quo angelus ille ſeductor, bonus antea, cœpit eſſe malus, id eſt, diabolus; ex quo prono tandem alveo, per mendacium & homicidium, in ſeductione hominis commiſſum, hoc eſt, per ipſam hominis ſeductionem, eum factum eſſe diabolum, ſequatur. Quoniam igitur ex ſeductione hominis & diſcrimen angelorum bonorum malorumve, & ipſius hominis lapſus, eſt ortus, facere non potuit Autor Clariſſimus, quin & doctrinam de Angelis, & de lapſu hominis, conjungeret. Tandem addit *Caput IV* Cl. Autor, eoque ultimo triſtiſſima *lapſus hominis conſequentia*; & non ſolum de morte ſpirituali, peccatoque originis, & variis actualium generibus, ſed etiam de morte temporali, & de vita ac damnatione æterna, demonſtrationes ſuas in medium affert, quæſtionis, an homo viribus, quas habet, naturalibus mortem illam triplicem effugere queat, ſolutione colophonem toti Operi imponens. Atque ſic *Tomus* hic *primus* in eo acquieſcit, quod & hominis felicitas priſtina, & ratio perditæ, & miſeria, in quam per jacturam illius homo ſe præcipitavit, fuerit in eo explicata. Sequitur autem, ad reparationem generis humani exponendam, *Tomus ſecundus*; qui quidem, ut rem ab ovo exordiamur, eleganti micat Proœmio, cujus in limine ſtatim totius Operis machina & ſtructura nobis veluti ob oculos ponitur & repræſentatur. Sigillatim vero hæc theſis theologi-

logica, ceu basis & fulcrum tractationis, in anteceſſum ventilatur: *In cognitione veritatum ſalutarium creſcendum eſt.* Quod quomodo intelligi & probari debeat, non ſolum rationes ſubjungit Vir Clariſſimus, verum etiam idem ille inter incrementum cognitionis *intenſivum* & *extenſivum* diſtinguit, & de utroque varia monita addens, cumprimis de *intenſivo*, quid involvat, erudite disquirit, ſimulque evidentiam verborum & rei in rebus theologicis ad idem referre videtur. Dehinc quæſtionem ſumme neceſſariam profert, *an evidentiæ rerum in Theologia ſtudendum*, & non ſine pondere ſic concludit, quod, quia ipſe Deus, cum pro ſtilo majeſtatico in meris aſſertis acquieſcere potuiſſet, evidentiæ tamen rei in multis veritatibus revelatis conſuluit, operam in ea ponere, non licitus tantum, ſed laudabilis omnino, labor ſit, etiamſi in mera verborum & teſtimonii divini evidentia acquieſcere debeamus, ubi ad evidentiam rei adſcendere non liceat. Ex hac quæſtione illico ſubnaſcitur altera, alteraque: *ad quid methodus ſcientifica in Theologia faciat*, item: *an, ad incrementum cognitionis theologicæ aliquid afferat; nec non ad analogiam fidei diſtincte concipiendam conducat*; quæ ſingula Noſter diligenter ſatis expoſuit ac diſcuſſit. Quod ad ipſum hunc *Tomum I, duas* denuo *Partes* ille complectitur; atque harum *prior* de *redemtione generis humani*, *poſterior* de *providentia divina*, exponit. Illa rurſus variis abſolvitur *Capitibus*; quorum *primum de gratia Dei miſerante; ſecundum de Chriſto*, ſalutis fonte: *tertium de ſalutis ordine: quartum de prædeſtinatione & reprobatione*, inſcribitur. De his ſigillatim jam dicemus. *Capite* itaque *primo*, ut diximus, palmarium illud dogma de gratia & voluntate Dei erga homines lapſos conficitur, ſimulque quædam de orta in negotio ſalutis humanæ colliſione exercitii bonitatis juſtitiæque divinæ in medium producuntur, ita, ut, ea ſalutis obſtacula non, niſi per ſatisfactionem θεανθρώπε vicariam, tolli ac removeri potuiſſe, oſtendatur. Atque, quemadmodum in limine *Tomi primi*, non potuiſſe hominem e reatu, niſi

per,

per ſubſtitutionem θεανθρώπου vicariam, præſtitamque ab illo ſatisfactionem activam paſſivamque, eripi, ex ſola ratione docuerat Autor Clariſſimus, ſic eandem doctrinam jam non tantum ex Scriptura S. confirmat, ſed etiam ulterius progreſſus, cur, filium Dei hominum vicarium fieri, convenientiſſimum fuerit, oſtendit, ſolutis ſimul quæſtionibus difficillimis, in hujus rei rationem cadentibus. Inde vero redemtionis opus, & univerſalis ad ſalutem vocatio, fluit, quæ potiſſimum per Evangelium fieri ſolet, atque in diverſos veluti ramos extenditur. Qua de cauſa de Evangelio etiam atque vocatione hoc *Capite* eſt actum. Enimvero (verbis *Carpovii* utimur) *Evangelium proponit Chriſtum redemtorem, in quo recte agnoſcendo, apprehendendo, imitando, cardo eorum, quæ ad ſalutem pertinent, vertitur.* Antequam igitur ad ſalutis ordinem explicandum progrederetur, fundamentum fidei ſalutisque, Chriſtus, proponendus erat. Ortum hinc eſt *Caput II de Chriſto.* Quemadmodum vero tota de Chriſto doctrina commode in tres partes, de perſona, de officio, & de ſtatibus ejus, dividitur; ſic eandem Autor diviſionem ſecutus, *Sectione* hujus *Capitis prima* egit *de perſona Chriſti; ſecunda de officio*, tum ſacerdotali, tum prophetico, tum regio; *tertia* denique *de ſtatibus* ejusdem, & inanitionis & exaltationis. Hic, inter alia, modum conceptionis Chriſti hominis miraculoſæ ita Noſter, quod per immediatam operationem Deus in ovulo *Mariæ* virginis ſtamen humanitatis Chriſti produxerit, declarat, quo ipſo & purificationis & præſervationis difficultates maximas facili negotio evitari, arbitratur. Porro, ut præter dotes naturales ſummas gloriam imaginis divinæ humanitati Chriſti, ſic corpori ejus formam faciei venuſtiſſimam, quia nulla maculatus fuit labe perſonali, tribuit. Prætermittimus doctrinas de unitione & unione, communicatione & communione naturarum, nec non de communicatione & communione idiomatum, non exigua luce per diſtincte & concinne datas ſingulorum definitiones perfulas; id quod inter cetera de dogmate omnipræſentiæ humanitatis

Chri-

Chriſti dicendum eſt. Eſt autem adhuc unicum commemorandum. Quid recentiſſime inter eruditos de deſcenſu Chriſti ad inferos diſputatum ſit, nemo ignorat. Autor Noſter deſcenſum realem docet defenditque ita, ut ex unico effato *Petri 1 Ep. III, 18 ſeq.* omne, quod ad hancce doctrinam recte tenendam pertinet, derivetur, neque ſuperſit quidquam, quod difficultatem creare poſſit. Aſt non juvat hominem Chriſti redemtio, niſi is debitum ordinem ingrediatur. Natum hinc eſt *Partis I Caput III de ordine ſalutis*, cujus *Sectio 1) de illuminatione, 2) de contritione, 3) de fide ſalvifica, 4) de regeneratione, 5) de converſione tranſitiva, 6) de pœnitentia, 7) de juſtificatione, 8) de ſanctificatione & doctrinis connexis, 9) de conſervatione & perſeverantia fidelium, 10) de variis gratiæ gradibus*, agit, cui annexa eſt quæſtio: *an non Deus modum ſalvandi ab eo, quem adhuc explicuimus, diverſum quandoque ſervet, aut ſaltem ſervare poſſit.* Hinc anſa Autori data eſt ſcribendi de ſalvante gratia extraordinaria; qua de re quid ſentiat, ſuo loco uberius explicuit ac enarravit. Scilicet, poſtquam Autor Clariſſimus & indolem gratiæ ſalvantis extraordinariæ, & caſus, in quibus illi locus non ſit, oſtendit, quæſtionem ſumit, quæ ſola ſupereſt, examinandam: *quid de ſalute ſtatuendum ſit hominis, extra eccleſiam in ignorantia invincibili de Chriſto redemtore verſantis, at obſequentis vocationi per ſanam rationem, vel qualemcunque veræ eccleſiæ famam indirecte, Deum colentis, & peccata vitantis pro virili, defectus autem virtutum naturalium, reſultantemque hinc pœnam divinam, agnoſcentis, dolentis, nec condonationem eorum tantum ex gratia a Deo petentis, ſed etiam lumen cognitionis clarius, ad reconciliationem cum Deo obtinendam, anxia mente quærentis.* Ad quam quidem reſpondet, homini, ita mente affecto, aut Deum gratiam ulteriorem ad ſalutem dare, quocunque id fiat modo, aut, ſi non det, ſed quærentem, nec dum invenientem, ex hac vita eripiat, de ſalute ejus bene ſperandum eſſe; idque duplici argumento, ex ana-

logia fidei ſumto, declarat. Ex dictis autem duobus membris prius ipſi verius eſſe videtur, quia, hominem, qui gratiam Dei anhelet, non data illa, anxium inter ſpem metumque ex hac vita eripere, bonitati divinæ non conſentaneum videatur. Quem vero ordinem Deus ſervat in hominibus ſalvandis, eum ſervare, &, quos ſalvat in tempore, eos ſalvare, ab æterno decrevit, adeo, ut ab executione divina ad decretum divinum tuto liceat concludere. Hinc doctrinam de ſalutis ordine excipere debebat *Caput IV, de prædeſtinatione & reprobatione.* In quo, poſt datam utriusque definitionem & aſſertam exiſtentiam, utramque Deo Trinuno tribuendam eſſe, utriusque eſſe debere rationem objectivam determinatam, utramque proinde non abſolutam, ſed reſpectivam, eſſe, ad oculum oſtenditur, ſolvunturque quæſtiones de diverſo diſpenſationis gratiæ divinæ modo difficillimæ, & conſtituitur ſimul ordo decretorum vel volitionum Dei de negotio ſalutis talis, qualis perfectionibus Dei convenientiſſimus rite habetur, addito examine hypotheſium, quibus particularis gratia & decretum ſalvationis abſolutum ineſt. Denique, ut alia prætermittamus, *Appendix* ſequitur hujus *Capitis de libro vitæ triplici.* In quo quidem, poſt uberius explicatam inſcriptionem in librum vitæ, maxime doctrina de deletione ex eodem, ſolutis difficultatibus, notanda eſt. *Parte I* ſic expedita, recta ſit tranſitus ad *II, de Providentia divina.* Quemadmodum vero *Pars prior*, ſic hæc *poſterior* quoque, *quatuor* abſolvitur *Capitibus*, quorum 1) *de conſervatione creaturarum*, ceu principe divinæ providentiæ actu; 2) *de concurſu divino*; 3) *de gubernatione divina*; 4) *de providentia in ſpecie*, exponit, tandemque univerſus ille *Tomi ſecundi* labor ad exoptatum perducitur finem. Quid de *tertio* nobis in poſterum polliceri poſſimus, in aprico eſt. Hunc enim, ipſo id jubente Autore, proximo, ſi Deus vitam & ſanitatem & otium conceſſerit, expectamus, ſpemque adeo certiſſimam fovemus, fore, ut reſidua *Theologiæ Carpovianæ* in lucem publicam ſuo tem-

tempore producantur. De cetero, quod ad genus ſcribendi *Carpovianum* attinet, fateri neceſſe habemus, id ipſum & nervoſa brevitate, & jucunda perſpicuitate, ſic ſeſe commendare, ut noſtra commendatione non ſit opus. Licet enim quædam hinc vel illinc inſperſa videamus, quæ a purioris latinitatis foro aliena ſint; nihilo minus tamen meminiſſe debemus, *terminos* eſſe *theologicos*, qui in rebus ſacris vel dudum civitate donati, vel etiam ſic comparati ſunt, ut pro communi loquendi ſcribendique uſu nec ignorari, nec citra obſcuritatem præteriri & contemni, queant. Par judicium ſit de *vocabulis philoſophicis*, quæ ſicuti ad mentem breviter & dilucide exponendam mirifice conducunt, ita nil mirum, quod & Noſter, aliorum mores & exempla ſecutus, eadem in religionis negotio adhibuerit, atque hanc ob cauſam eo magis veniam ſe impetraturum ſit profeſſus. Immo vero, ut nec iſta taceamus, pauca quædam ſunt, quæ ſibi abs te expetit, amice Lector, ſicubi ejus Theologiam ſis perluſtraturus. Cumprimis autem id urget, ut nuntium pauliſper mittas opinionibus domeſticis; ut legas relegasque librum a principio; ut quæras aſſerti cujuslibet rationem; ut evolvas formas concludendi, quibus uſus eſt; ut, quæ difficiliora forſan videntur, non ſtatim rejicias, ſed legas iterum & mediteris alio tempore; ut memineris, non omnia ſimul poſſe exponi, ſed alium locum ex alio, & minus clarum ex clariore, explicandum eſſe; ut, ſi publice diſſentire volueris, omnem vim in argumentorum firmitate, non in contradicendi pruritu, multo minus in obtrectandi libidine, quærendam tibi putes. Denique in voto *Carpoviano* unice acquieſcimus, & toto pectore precamur, ut in Eccleſiæ incrementum, religionisque ſtabilimentum, hic labor cedat, atque ad homines & in veritate ſapientiores & virtutibus inſtructiores reddendos, quam plurimum conducat.

JO. ANDREÆ SCHMIDII, ABBATIS quondam Mariævallenſis, Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſtica

ſticæ Vet. & Nov. Teſtamenti. Partes tres. Præfatus eſt, & Supplementa addidit, CHRISTIANUS GOTTLIEB JOECHER, Prof. Lipſ.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſch, 1739, 8. Alph. 3 plag. 7.

Prodiiſſe hunc *Jo. Andr. Schmidii* librum ex officina *Süſtermanni* olim A. 1708 Helmſtadii in lucem publicam, haud facile ignorant viri eruditi. Merita Autoris jure quodam ſuo ſuſpiciunt ſummique faciunt, quotquot recte æſtimare virorum optimorum in literas merita didicerunt. Horum in numero Cel. *Jœcherus*, Academiæ noſtræ ornamentum prorſus incomparabile, cujus tractationes alias, tam theologicas, quam philoſophicas, eruditiſſimas omnes, ſuo loco laudavimus, nomen profitetur ſuum. Cum enim in eo eſſet, ut pro muneris ſui ratione ad Hiſtoriam eccleſiaſticam auditoribus ſuis tradendam accederet, librum, qui primas hujus Hiſtoriæ lineas, congruenter prælectionum Academicarum inſtituto ductas, exhiberet, circumſpiceret, nusquam talem reperit, qualem mente conceperat. Perplacet enim ei ordo chronologicus in rebus hiſtoricis exponendis, naturæ eventuum quippe accommodatus. Cum vero Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ad eum ordinem exacta epitome adhuc deſideretur; *Schmidii* hoc Opuſculum ſe ipſi præ reliquis probavit, delectu, ordine, & perſpicuitate, cumprimis commendabile, quod neque brevitate & ſiccitate docentibus nimium negotii faceſſit, neque copia lectores fatigat. Cujus libelli exempla cum in tabernis librariis nulla amplius exſtarent, eum prelo iterum ſubjiciendum curavit. Pro menſura prælectionum ſuarum tripartitarum Opuſculum *Schmidianum* in tres diſtinxit *Partes*, quarum *prima* inſcribitur hiſtoria Veteris Teſtamenti, *altera* appellatur hiſtoria Nov. Teſt. antiqua, ad Seculi VIII finem decurrens, & media, Seculi XV exitu concluſa, *tertia* denique hiſtoria eccleſiæ recentiſſima. Antiquam & mediam concinne ſatis finique convenienter expreſſit *Schmidius*. In recentiſſima autem feſtinavit juſto celerius, partim adminiculis tum excluſus adæquatis.

æquatis ſcopo, partim controverſias evitaturus, partim portum ingredi percupiens. Seculi XVIII nullam prorſus habuit curam, ne liticulis involveretur. Utramque Cel. Autor ut ſuppleret lacunam, nulli operæ pepercit. Quæ *Schmidii* ſunt, ea Autori ſuo reliquit integra & intacta. Hæc complectitur liber ipſe, quem præ manibus habemus, & qui cum exitu Seculi XVI finitur. Notulas frequentiores Editor Pl. Rev. adſperſit, & Supplementa Seculi XVII dedit. Præterea Seculi præſentis hiſtoriam ſacram adumbravit. Noſtrum eſt, inſtituto huic gratulari. Nolumus tamen ſingula *Jo. Andr. Schmidii* pronuntiata hiſtorica annumerare veritatibus, ſiquidem in Compendio ejus paſſim exſtant, quæ ſunt rectius interpretanda & emendanda. In medio ævo *Schmidius* haud bibit e fontibus, ſectatus potius *Caveum*, *Spanhemium*, *Hottingerum*, *Natalem Alexandrum*, *Dupinium*, aliosque, e Scriptorum recentiorum numero adſcitos. Secula quinque a nato Chriſto priora calluit *Schmidius* ſatis curate, reliqua vero eodem ſtudio digna haud exiſtimarat. Licet nec illud ſit inficiandum, in quinque etiam illis Seculis inde ab obitu *Schmidii* varias tentatas fuiſſe rerum incertarum falſarumque emendationes. De *Parte tertia*, quæ nova inprimis eſt, & diligenter elaborata, jam paulo copioſius dicemus. Seculi XVII primas lineas B. *Schmidius* jam duxerat, in quibus Cel. *Jœcherus* quidquam immutare ſibi duxit religioni. Quæ itaque paſſim inſeruit, minoribus typis exprimenda curavit, delectis ex maximo rerum apparatu eis potiſſimum momentis, quibus juvenes imbui par eſt. Plus operæ Cel. Editor in condenda Seculi, quo vivimus, hiſtoria ſacra ſibi inſumendum duxit, quippe quam *Schmidius* ne quidem attigit cauſas ob graviores. Vir Cel. hic quoque tramitem inſtitit methodi *Schmidianæ*, ordine chronologico tantiſper ſepoſito, uſus tamen ſtudio ea conjungendi, quæ quodammodo ſunt affinia. Controverſias, quæ dicuntur pietiſticæ, expoſuit ita, ut a judicio interponendo ſeſe temperaverit. Plerumque probatiſſimos indicavit fontes, unde ſua hauſit, ut juvenes conſulere eos poſſint ipſi. Acta & geſta ſincere narravit, nihil magnopere

in unam alteramque partem inclinans. Bigam Programmatum *Schmidianorum*, huic olim Compendio annexam, recudi quoque hic curavit, ſuaque addidit Programmata duo. Index nunc factus eſt accuratior & copioſior, Operi integro ſuffixus. Haud abs re fuerit, ex ipſa tractatione nonnihil delibare. Cel. Autor inſeruit hiſtoriæ Seculi XVII notas de anno pacis Weſtphalicæ decretorio 1624 *pag. 660*, de congregatione, a *Gregorio XV* A. 1622 propagandæ fidei ergo condita, *pag. 661*, de controverſia, ob *Confucii* cultum Jeſuitis mota, de Pontificiis ex Abeſſinia ejectis, de viris ſummis ad ſacra Pontificiorum transgreſſis, *pag. 662*, de formula conſenſus inter Helvetios, a *Jo. Henr. Heideggero* adornata, *pag. 664*, de peccato philoſophico, aliisque Jeſuitarum dogmatibus novellis, *pag. 666*, de controverſiis, in Romana eccleſia ob cultum Deiparæ motis, *pag. 667*, de Rigoriſtis, ſeu Janſeniſtis, Patribusque Oratorii, *pag. 668*, ac de reliquis Pontificiorum controverſiis inteſtinis *pag. 669*. Addidit quoque ſummam quarundam controverſiarum, quæ in eccleſiis Reformatorum exarſerunt, *pag. 671 ſeq.* De controverſia ſyncretiſtica
Pag 677. nonnihil adjunxit *pag. 675 ſeq.* Ad hiſtoriam Enthuſiaſtarum addidit copioſiora de *Jacobi Bœhmii* ſcriptis, oppugnatoribus, & defenſoribus, de *Weigelio*, & Roſæcrucianis, de *Daniele Hoffmanno*, de *Jo. Arndii* ſcriptis, de *Jo. Melch.*
680. *Stengero*, de Polygamiæ defenſoribus ac inimicis, de *A. H. Franckii*. Obſervationibus Biblicis, de *Thomaſii* litibus, de theologia irregenitorum, ac alia. Expoſuit præterea de
682. Pietiſticarum controverſiarum initiis, de termino ſalutis humanæ peremtorio, de *Speneriana* ſpe meliorum temporum, & de Fanaticiſmo. Syllabum doctorum & ſcriptorum eccleſiaſticorum paſſim adauxit, adjunxitque nonnulla ad ordines monaſticos & congregationes, quibus Eccleſia Romana
693. origines dedit. Res Socinianorum fuſius illuſtravit *pag. 696 ſeq.*, Commentariolum addens de contentionibus præcipuorum inter Anabaptiſtas doctorum, *Samuelis Apoſtoli & Gale-*
697. *ni Abrahami*. De Gallia, conatis Romanæ ſedis ſæpius
703. acriter repugnante, breviter monuit. Subindicavit deinde

methodos varias, a Pontificiis, diſſentientes reducturis, excogitatas, Arminianiſmum tandem in Belgio toleratum, Synodum Miloſlaviæ in Polonia majori A. 1607 a fratribus Auguſtanæ Confeſſionis habitam, perſecutiones, quibus preſſi fuere Lutherani in Hungaria, *pag. 719*, opiniones Judæorum de Meſſia proxime venturo. Hæc ſunt inprimis illa emblemata, quibus Cel. Editor *Schmidianum* Compendium paſſim exornavit. Summam porro ut ſuppeditemus tractationis rerum Seculi XVIII, inſtitutum jubet noſtrum. Cel. Autor diſſerit ſtatim de ſtatu Eccleſiæ Græcæ, Ruſſicæ, Lutheranæ, Pontificiæ, Reformatæ. Recenſet congregationes ſacras, in Romana Eccleſia inſtitutas ad doctrinam Chriſti propagandam, e. g. ſeminarium in Calabria conditum, Collegium Scoticum, a *Clemente XI* Romæ A. 1712 inſtructum, Neapolitanum, in Cœnobio S. *Joannis* Auguſtiniano recens inſtitutum, Collegium; ediſſerit controverſias Jeſuitarum & Dominicanorum Sinenſes, res Pontificiorum in Japonia, Abeſſinia, ac in ipſis Americæ terris; texit enumerationem eorum, qui ab Eccleſia Evangelica ad Pontificiam tranſierunt; exponit inſtituta Calvinianorum, quibus Chriſti doctrinam infidelibus inſtillandam promovent; *Philotheum*, Siberiæ Archiepiſcopum, A. 1712 ex Oſtiacis, in extrema Septentrionis parte conſidentibus, Chriſto familias colligere tentaſſe, refert, eo quidem ſucceſſu, ut ipſe jam A. 1621 plus quam 40000 Tatarorum adjunxerit ad Eccleſiam Græcam. In regno Aſtracano A. 1732 novam ſcholam in uſum Calmuckorum erectam eſſe, addit ibidem. De Malebarico converſionis inſtituto compendioſe exponit. *Jo. Leonhardus Friſch* antiquiorem Eccleſiæ Ruſſicæ confeſſionem, cujus præcipuus Autor habetur *Petrus Mogilas*, Kioviæ Metropolita, teutonice vertit ediditque. Statuerat hic Cel. Autor nonnihil addere, id quod tamen fuit omiſſum. Græcos, monet, aſſentiri nobis in doctrinis nonnullis, in aliis vero dogmatibus propius ad Eccleſiam accedere Romanam. Idem docet, triplex malum nuper imminuiſſe Evangelicorum eccleſiis, nempe ſpinoſæ Philoſophiæ ſcholaſticæ

Pag. 708. 713. 721. 726. 732. 733. 736. 740. 742. 746. 749.

laſticæ odium in præcipitia oppoſita ruens, amorem interni cultus divini nimium & exitioſum externo, & tandem Philoſophiæ tum contemtum, tum abuſum. Inde oſtendit, doctrinam morum a Jeſuitis admodum fuiſſe depravatam, & recenſet controverſias theologicas Pontificiorum de auxiliis gratiæ, de Chinenſium converſione, de *Janſenii* opinionibus, de motibus *Quesnellianis*, de miraculis *Franciſci a Paris*, de immaculata conceptione *Mariæ* Virginis, quam tamen *Clemens XI* A. 1708 confirmavit, de reliquiis Quietiſticis, de gratia ſufficiente, de autoritate Præſulis Romani, de tranſubſtantiatione, de albis Præmonſtratenſium veſtibus, de falſiloquio licitone an illicito, de Theologia ſcholaſtica, de fide veterum Diplomatum, de contritione perfectum Dei amorem requirente, de Philoſophia atomiſtica, de exercitiis pietatis, de probabilitatis dogmate inter *Segnerium* & *Ballerinum* diſceptato, de conſecrationum, ab Epiſcopis Britanniæ profectarum, pretio, de Novo Teſtamento Gallice per *Richardum Simonium* verſo, de punctorum vocalium Ebraicorum autoritate & uſu, &c. Eadem deinde ratione enumerantur ſtrictim controverſiæ illæ, quibus laboravit hoc Seculo Eccleſia tum Reformatorum, tum noſtra. In controverſiis pietiſticis, quas in ipſam Calvinianorum familiam paſſim quoque feciſſe impreſſiones, ſatis conſtat, ordinem ſequitur, a Cel. *Joanne Georgio Walchio* adhibitum, delibans liticulas de notitia rerum divinarum & ſacrarum in irregenito, de Theologiæ polemicæ neceſſitate, de Theologia myſtica, de efficacia verbi divini, de libris ſymbolicis, de beatitudine actuali hujus vitæ, de ſpe meliorum temporum, de regeneratione, de pœnitentia, an ex Evangelio derivanda? ac de deſperatione ſalutari, a *Jochio* inventa. Indicat deinde controverſias de bonis operibus, tum in actu juſtificationis, tum ad ſalutem an & quomodo neceſſariis, de adiaphoris, de perfectione Chriſtianorum, de confeſſione & abſolutione, atque de ſacerdotio ſpirituali. Commemorat adhæc interpretationes ſacri Codicis, quæ cum oppugnatæ, tum cenſuris merito ſuppreſſæ ſunt. Huc refert *Trilleri* verſio-

Pag. 751. 752. 759. 766. 772. 774. 777. 809. 817. 822. 827.

verſionem novam Novi Teſtamenti Germanicam, editionem Bibliorum *Jo. Reinhardi Hedingeri*, verſiones libri *Coheleth & Cantici Canticorum*, a *Chriſtophoro Seebach* adornatorum, Commentationes Biblicas *Hermanni von der Hardt*, translationem Bibliorum Berlebergenſem teutonicam, Ebersdorfenſem editionem, notis minus ſanis obrutam, *Jo. Laur. Schmidii* Pentateuchum teutonicum. Addidit controverſias de ſcriptis *Arndii*, *Thomaſianas*, Chiliaſticas, Apocataſtaticas, Terminiſticas, de ſcriptis *Godofredi Arnoldi*, *Strykianas* de ſabbato & matrimonio, Syncretiſticas, a *Joanne Fabricio* Helmſtadii reſuſcitatas, *Willenbergianas* de polygamia, *Kayſerianas* de divortio, *Wolfianas*, ſeu adverſus *Chriſtianum Wolfium* ſuſceptas, easque, quæ de hymnis eccleſiaſticis contra *Ottonem Chriſtianum Damium* & Conſulem Nordhuſanum, nec non Herrenhutenſem ac Tonderenſem hymnorum librum, fuerunt agitatæ. Pag. 837.

Doctores & ſcriptores illuſtres, Pontificesque, quantum ad nomina eorum attinet, ſubjiciuntur. 844.

Diffiteri haud licet, in nominibus propriis paucula a nobis obſervata eſſe, quæ ſunt emendanda. *Joachimus Berwardus Lauenſtein* appellatur *pag. 850 Joachim Bernard*, *Richardus Baxter* vocatur *pag. 689 Burchardus*, *Thomas Burnet* vocatur *Thomas Bennet pag. 854*, *Joannes Chriſtophorus Harenberg* dicitur *pag. 842 Jo. Chriſtianus*, &c. Ordines ſacros recens inſtitutos ſuccincte Cel. Autor recenſet *pag. 857*. 861.

In catalogo hæreticorum enumerat Arianos novos, ex *Guilielmo Whiſtono* exortos, 868.

Socinianos recentiores, eorumque fautores clandeſtinos, Anabaptiſtas, eosque inter ſeſe diſſidentes, Enthuſiaſtas novos, Quackeros, *Gichtelianos*, Fanaticos, Separatiſtas cum fratribus Herrenhutenſibus, quorum princeps *Nicol. Ludov.* Comes *de Zinzendorf* ad Indos Chriſto conciliandos A. 1737 abiit.

Exponit tum de Indifferentiſtis, eorumque anteſignano, *Joanne Conrado Dippelio*, in quem omnis errorum colluvies confluxerat, de Naturaliſtis, præcipue *Matthæo Tindalio*, *Georgio Johnſtono*, *Bernh. Mandevillio*, *Thoma* 886.

Chubb, *Conyers Middletono*, *Thomæ Woolſtono*. Subjunxit hiſce catalogum atheorum ævi recentioris, enumerans *Jo. Tolandum*, *Antonium Collins*, & *Jo. Theod. Lau*, ad ſaniora revocatum. Non eſt, quod eos, qui cœlitibus ab Eccleſia Romana fuerunt adſcripti, repetamus. Id ſaniores Pontificii vix ferendum eſſe crediderunt, cum *Benedictus XIII Gregorium VII*, Monarchomachum, Beatorum choro adjunxit, ejusque Officium Breviario Romano inſeri juſſit. At quis ex hortulo, compendioſo quidem, ſed tamen peramœno & largiſſime fructifero, flores potiores omnes auſit decerpere? Selecta ibi & tam accurate digeſta ſunt omnia, teſtimoniisque locupletiſſimis confirmata, ut addere debeamus nihil, præterquam illud meritiſſimum: *Plaudite.*

Pag. 890.

895.

CHRISTIANI LUDOVICI SCHLICHTER, Hiſt. S. & Antiqu. Prof. Publ. Ordin. nec non Alumnorum in Acad. Fridericiana Ephori, de Lychnucho ſacro, ejusque myſterio, Libellus ſingularis, cum Tabula ænea, & Indicibus neceſſariis.

Halæ Magdeburgicæ, impenſis Jo. Andr. Baueri, 1740, 4. Plag. 13½.

Inſcripſit Cl. Autor Commentationem hanc luminibus reiſacræ inter Reformatos, D. *Alberto Schumachero*, D. *Paulo Erneſto Jablonski*, & D. *Danieli Gerdeſio*, Viris de omni re literaria non minus, quam de eccleſia Dei, præclare meritis. Non poſſumus a nobis impetrare, quin fateamur, libellum hunc eandem ſpirare diligentiam, eandemque redolere accurationem, quam Autor in Commentationibus de *Panibus & menſa facierum* omnibus Judaicarum antiquitatum peritis approbavit. De lychnucho hic agitur ſacro, qui ſanctuarium, ſeu prius adytum Dei, in tabernaculo inter Iſraelitas habitantis, die & noctu mirifice olim colluſtravit. Saxum illud olim jam volverunt *Jo. Conr. Stellmannus* & *Henr. Opitius*, nec non *Hadrianus Relandus*, qui

Digitized by Google

qui de forma hujus lychnuchi, qualis ninirum in arcu Titi Romæ ſpectatur, in libro *de Spoliis templi Hieroſolymitani in arcu Titiano Romæ conſpicuis*, Ultrajecti A. 1716, 8, *Cap. 2-6*, diſſeruit pererudite. Cum vero hæc materia difficultatibus variis ſit implicata, adeo, ut partem vix dimidiam Triumviri illi exhauſerint, Autor eandem reſumſit telam, accuratius concinnavit, obſervationibus novis auxit, errores aliorum modeſte correxit, ac denique partem typicam, quæ in ipſorum ſcriptis deſideratur, integram ſubjunxit. *Stellmannus* omiſit dicere de oleo, & ellychniis, quibus lucernæ inſtruebantur, de olei vaſis, de ellychniorum præfecto & materia, de ſitu candelabri in tabernaculo, de forcipibus, de trullis, de lapide ante candelabrum poſito, de modo lucernas aptandi, ac de myſteriorum ſignificatorum complexu. Eadem fere etiam *Opitius* prætermiſit. *Relandus* de lychnucho ea tantum expoſuit, quæ ad formam lychnuchi, & illius quidem, qui in arcu *Titi* ſpectatur, pertinere viſa ſunt. Reſtabat itaque Noſtro ampliſſimum ſane ſpicilegium. Tractationem ſuam ipſe in *Capita ſex* diſtribuit. *Primo* exponit de autore & nominibus lychnuchi aurei, *ſecundo* de materia, *tertio* de forma, variisque ejus partibus, *quarto* de lucernis, nec non de oleo, ellychniis, vaſisque reliquis, nec non de lapide coram lychnucho; *quinto* de adaptatione, uſu, & ſitu lychnuchi; *ſexto* denique de lychnuchi ſacri myſterio. Sedes materiæ eſt conſpicua in *Exod. XXV, 31 - 39*, *XXXVII, 17 - 24*, *Num. VIII, 1 ſeq.* Sed quid impedit, quo minus ex cœna dubia unam alteramque bellariorum partem delibemus? Lychnuchus vocatur מְנוֹרָה, id eſt, *inſtrumentum, cui lucernam imponunt. Diodorus Siculus Lib. XXXIV* vocavit λύχνον ἀθάνατον, *lychnum perpetuo ardentem.* Materia, a *Bezaleele* adhibita formando candelabro, exſtitit aurum, & quidem purum optimumque. Summa auri erat כִּכָּר, vulgo talentum, æ- Pag. 5.
quans 3000 ſiclos ſeu 120 libras auri, id eſt, 12300 ducatos monetæ Italicæ ex calculo *Abarbanelis* ad *Exod. XXXVIII, 24.*

Ex *Moſe* omnino hoc pretii ſatis elucet, dummodo locum *Exod. XXXVIII, 25 ſeq.* recte inſpiciamus. *Joſephus*, *talentum* fuiſſe *pondus* 100 *minarum*, ſcribens, in mendo jacet.

Pag. 6. Reponendum videtur *centum & viginti*. Librarius enim indoctus fortaſſis pro *μναις* PK legit EK, ſeu *ἑκατὸν*, centum. Id memoratu eſt dignum, Judæos tradidiſſe, lychnuchum ſacro illi *Moſaico* ſimilem fieri non debere, etiam ſi
7 uſui ſacro inſerviret. Iidem tradidere, lychnuchi ſacri alti-
11. tudinem 18 palmos adæquaſſe, id eſt, tres cubitos. In ſacris literis de ea exſtat nihil. Convenientia vero cum rei ipſius
12. natura facit fidem probabiliter judicaturis. Corpus lychnuchi an ſolidum, an cavum, fuerit, merito quæritur. Poſterius eſt veriſimilius, ſiquidem copia auri, tantæ fabricæ inſumta, ad ſoliditatem partium ſingularum conflandam haud ſuffeciſſet. Cavitatem illam ex ramis ejus, qui vocantur *cannæ*, קָנִים Autor merito confirmavit. Videtur quidem obſtare ſignificatio vocis מִקְשָׁה. At id objectiunculæ ipſe facili expedit negotio. Vox enim hæc *duritiem*, quæ
15. ineſt auro, loquitur, ac præterea denotat, 1) lychnuchum ſacrum ex auro puro, nulla re alia mixto, confectum fuiſſe, ſicuti etiam tubæ *Moſis* dicuntur paratæ ex argento מִקְשָׁה, id eſt, *puro, aere non mixto*; 2) lychnuchi opus fuiſſe continuum & indiſſolubile, ob *Exod. XXV, 36*; 3) lychnuchum exſtitiſſe opus ductile, ictibus mallei ex una maſſa paratum, conſentientibus interpretibus Alexandrinis, qui eum vocarunt λυχνίαν τορευτὴν, *candelabrum cælo elaboratum*. Partes lychnuchi deinde ediſſerit, *baſin*, *ſcapum*, *ramos*, *lucernas*, *crateras*, *mala*, & *flores*. Baſin Ebræi vocant יָרֵךְ, ſiquidem *Jonathan* Targumiſta eam vocem vertit per בסיס, *baſin*,
18. Alexandrinus per *καυλον*, Vulgata per *haſtile*. *Junius* ac *Tremellius* cum *Luthero* minus recte verterunt per ſcapum, *Schafft*, ſiquidem integer calamus medius fuit ſcapus. At pars inferior ab hoc ſcapo diverſa fuit, diſtinguente ipſo Codice ſacro. An unus pes, an plures, fuerint candelabro,
19. Judæi haud conſentiunt. Baſin unam ſimplicemque aſſen-

assensu suo firmavit *Josephus*. *Bernhardum Lamy*, qui negavit, candelabrum, quod hodie in arcu *Titi* visitur, esse imaginem lychnuchi sacri, ac *Josephi* locum *de Bello Jud. Lib. VII Cap. 5 fol 415 edit. Havercamp.* sollicitavit, merito Autor refellit, licet illud pro forma accurate descripta haud ausit reputare. Ex basi in altum surgens prodibat *calamus medius*, dictus מְנוֹרָה, *Exod. XXV, 34*, a R. *Salomone Isaacide corpus candelabri* appellatus, alibi *canna* קָנֶה dictus *Exod. XXV, 31.* Videtur is ramis reliquis crassior exstitisse, siquidem illum *Josephus* vocavit κλάδος, ramos vero καυλίσκους. Ejus ex lateribus sex prodibant calami, קָנִים dicti *Exod. XXV, 32.* קנה est arundo, calamus, internodiis constans. Unus ramorum haud fuit altior altero, teste *Josepho Antiqu. Jud. III, 6, & de Bello Jud. VII, 5*, nec non ipso *Maimonide* in libro *de Domo electa fol. 120, col. 1.* Ornamenta lychnuchi vocantur גְּבִיעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרִים פְּרָחִים. Vox גביע *scyphum*, e quo bibitur, designat *Gen. XVI, 17, XLIV, 2, 12, Jer. XXXV, 5.* Vox משקדים duplici ratione crucem fixit interpretibus. Primo enim incognitus fere est ejus significatus. Deinde autem ex accentibus haud liquet, cui potissime voci, præcedentine, an subsequenti, ipsa sit jungenda. At certum tamen est, *Exod. XXV, 33*, vocem משקדים conjungi cum scyphis גביעים. Quæritur porro, an vox figuram, an ornatum, designet. Intelligit Noster per שקד *amygdalum*, & per משקדים *fissuras* varias & quasi vulnuscula scarificatu incisa, adeo, ut ipse pocula operis *tornatilis* cælo elaborata subesse credat. כפתורים vertit per *malogranata* artificialia, qualia inter pinnas templorum ac magnificarum substructionum ornatus causa locari solent, & quale commemoratur ab *Amoso IX, 1.* Lilia vocantur hic פְּרָחִים, quia ipsa inter flores principatum obtinent. *Onkelos* ideo vocem hanc transtulit in vocem שׁוּשַׁן, *lilium.* Josephus *lilia* in candelabri sacri descriptione haud omisit. Dum vero in eo legimus, numerum ornamentorum exstitisse septuagenarium, *Josepho* fidem esse denegandam censet Autor *pag. 32.* Scyphi in ramis omnibus exstitere 22, ob *Exod. XXV, 33, 34*, in stipite medio

Pag. 20.
23.
25.
27.
28.
31.

quatuor, in ſingulis reliquis ramis terni. Mala granata novem in toto candelabro fuere, tria in ſtipite medio, ac unum in quovis ramo, qui e ſtipite medio egreditur.
Pag. 33. Flores ſeu lilia exſtiterunt in ſingulis ramis ſingula, in ſti-
37. pite medio autem duo, *Exod. XXV, 33, 34.* Monet deinde Autor, in loco *1 Pet. I, 19*, per λύχνου minus recte intelligi lychnuchum aureum Vet. Teſt. a *Zornio* ac *Lakemachero*, deſignari potius *lucernam.* Lucernas lychnuchi aurei ſacri ſecundum formam ipſorum haud deſcripſit *Moſes.* R. *Salomo Iſaacides* ad *Exod. XXV, 31, 37*, credidit, eas ſcutellarum
39. formam geſtaſſe. Concavitatem aliquam eis, oleo continendo aptam, eſſe attribuendam, nemo non videt. Judæi tribuunt his lucernis os, cui ellychnium indi debuit. Addi debet acumen inferius, cujus interventu lucernæ in cava ramorum immiſſæ. Numerus lucernarum ſeptenarius haud caret myſterio *Apoc. IV, 5, V, 6. Maimonides* tradit, mediam lucernam litera א ſignatam fuiſſe, reliquas numeris ſuis notatas.
41. Mediam perpetuo arſiſſe, licet reliquæ interdum ex improviſo exſtinctæ fuerint, tradit R. *David Kimchi*, aliique. Annis 40 ante excidium templi ſecundi mediam non amplius arſiſſe, docent Judæi in *Joma fol. 39, b.* Utroque enim velo penitus divina manu diſciſſo, & igne ſacro in Pentecoſte poſt Chriſtum redivivum prima novum templum Chriſtianum inaugurante, ceſſare debuerunt typi. Oleum Judæi optimum circa Thekoam collegerunt, ſecundas tenebat ab eo id, quod in urbe Ragab ſeu Argob exprimi ſolebat, *Menachoth VIII, 3.* Autor *oleum* כתית exponit de eo, quod ex olivis in mortario leniter contuſis ſponte fluens parabant Judæi, & quod a *Columella* & *Plinio* aliisque
44. *primæ notæ* dictum. Ellychnia ab Ebræis dicuntur פתילות, *funiculi*, *fila bene contorta*, deſumi ſolita ex veſtibus Sacer-
46. dotum detritis (*Succa V, 3,*), lino lanaque mixtis. Ellychnia ut rite fierent, curabat præfectus quidam, dictus ממונה על חמקיע. Vaſa olearia orbiculata dicebantur Hebræis מזקות & גרה. מלקחים erant *forcipes*, quibus ellychnia protrahebantur ad anteriorem craterum partem. מחתה

fuit

fuit *vas*, *ignem capiens*, ad accendendas lucernas. Lapidi trium graduum inſiſtebat Sacerdos, lucernas concinnaturus, *Tamid III, 9.* Adaptatio lychnuchi ſacri fiebat per Sacerdotem, quem ſors ſecunda ad munus hoc obeundum deſignaverat. Hic, vaſculum, כוס dictum, manu tenens, tempore matutino ſanctuarium ingreſſus fuit, ibique lapidem, coram lychnucho poſitum, adſcendens, adaptationem illam alacriter peregit, *Tamid III, 9.* Ellychnium lampadis adhuc ſacræ adhuc fumigans non fuit exſtinctum, ſed denuo incenſum. Incendebantur autem lucernæ exſtinctæ ex reliquis ardentibus. Tempus incenſionis ordinarium erat inter duas veſperas, *Tamid VI, 1.* Tempore diurno tres, nocturno omnes, luxerunt, teſte *Joſepho.* Lychnuchi locus erat in *Sancto*, ſeu adyto primo. Opinatur Autor, ramos lychnuchi Orientem inter & Occidentem fuiſſe collocatos. Orificia ſex lucernarum converſa fuere ad mediam, mediæ orificium vero ad adytum intimum, & Occidentem inde מערבי dictæ. Lucerna media ac ſtipes Chriſtum deſignarunt, lucernæ reliquæ doctores eccleſiæ, ut *Matth. V. 14, Rom. II, 19.* Aurum refertur ad humanam Chriſti naturam, & perfectiſſimam, & robur præferentem. Ipſe eſt principium & dux ſalutis. Calami ſeu rami additi ſunt emblema hominum fragilium *2 Reg. XVIII, 21, Ez. XXIX, 6, Matth. XI, 7.* Doctores enim eccleſiæ theſaurum gratiæ divinæ geſtant in fragilibus vaſis. Adaptatio vero lucernarum denotat curam & laborem, quem fideles eccleſiæ miniſtri impendunt, ne lux Evangelii deficiat unquam, quam Cel. Autor exiſtimat ſub veſperam mundi longe lucidiorem adhuc eſſe orituram, ob loca *Eſ. XXX, 26, Dan. XII, 4, Zach. XIV, 7.* Tu modo, illumina, Deus, oculos noſtros, ne nos penitus obdormiſcamus, lucemve deſeramus ſpiritualem!

Pag. 49. 51. 55. 58. 62. 74.

A SHORT INTRODUCTION OF GRAMMAR, &c.

hoc eſt,

BREVIS INTRODUCTIO IN GRAMMATICAM, ad vulgarem uſum accommodata; compoſita & publicata

blicata omnibus illis, qui cognitionem Latinæ linguæ conſequi cupiunt. Cui additæ ſunt utiles obſervationes Commentarii inſtar, ex antiquis & recentioribus Grammaticis petitæ.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1733, 8.

Plag. 5.

Diſſeritur in Præfatione generatim de re grammatica, atque, *Henrico VIII* regnante, una duntaxat methodus publica autoritate præſcripta fuiſſe dicitur; quæ, quamvis poſthæc mutata fuerit, Autori tamen retinenda videtur, haud neglectis obſervationibus recentiorum magiſtrorum, utpote quæ tanquam Commentarius adſcribi poſſint. Excitat etiam omnes ad ſtudium Grammatices maxime neceſſarium, atque hæc verba ſubnectit: *Quem hujusmodi rationes movere nequeunt, ei liber auferatur, isque pereat ſcelerati more literarum rudis; vivat ſtultus, & moriatur ceu brutum.* Hanc Præfationem excipit altera, in qua docendi modum Autor exponere conatur. Id vero quam maxime urget, ne, antequam priora ſatis intellexerit, ad ſequentia diſcipulus progrediatur. Additur his monitum, quod in Syntaxi Latina hujus libelli non negligendum eſt. Scilicet voces, quæ alias regunt, notantur litera *a*; eæ vero, quæ reguntur, *b*. Grammatica ipſa conſtat introductione in octo partes orationis, & conſtructione earundem. Neque afferuntur, niſi quæ maxime neceſſaria ſunt; at in annotationibus Grammaticorum celeberrimorum ſententiæ occurrunt, & aliæ illuſtrationes. Coronidis loco accedit *Guilielmi Lilii ad ſuos diſcipulos Pædagogica*, ſeu *Carmen de moribus.*

BREVISSIMA INSTITUTIO SEU RATIO Grammatices cognoſcendæ, ad omnium puerorum utilitatem præſcripta; quam ſolam Regia Majeſtas in omnibus ſcholis docendam præcepit: additis ſubinde Obſervationibus utiliſſimis ex Deſpauterio, Alvaro, Sanctio, Voſſio, Busbejo, &, quotquot nuper ſcripſere, Grammaticis Latinis; quæ univerſam artem grammaticam exhauriunt.

Oxo-

Oxonii, e theatro Sheldoniano, 1733, 8.
Plag. 13.

Studium Grammatices omnibus esse necessarium, hi inscripti libro versiculi docent:

Grammatices labor est parvus, sed fructus in illa est
Non parvus. Parva hæc discito, parve puer.
Nemo est tam doctus, qui non cognoverit ista;
Cur pudeat pueros ista labore sequi?

Incipit Grammaticus, more consueto, ab Orthographia, & pergit ad Orthoepiam, hoc est, emendate recteque loquendi rationem, ac vulgaria quædam vitia vult vitari, quæ sunt *Jotacismus*, quando *i* litera pleniore sono & supra justum decorum extenditur, quo vitio maxime laborare ait Anglos septentrionales; *Lambdacismus*, ubi quis *l* nimis operose sonat, ut *ellucet*, pro *elucet*; vulgo diversum vitium impingi dicit, quod pro *multus* pronuntiet *moultus*, pro *mollis*, *moolis*, pro *falsus*, *faulsus*; *Ischnotes*, quando syllabas aliquas exilius & gracilius enuntiamus, quam par est, ut pro *nunc*, *nync*, pro *aliquis*, *eliquis*; & *Plateasmus*, quando crassius loqui nitimur, ut pro *montes*, *mountes*. pro *ergo*, *argo*, pro *sperma*, *sparma*, pro *amat*, *amath*. Posthæc octo partes orationis explicat, atque utitur versiculis *Guilielmi Lilii*, quibus genera nominum continentur. Ubi de nominibus heteroclitis agit, versus mnemonicos *Rob. Robinsoni* affert; de conjugatione verborum autem iterum *Lilianos*. Exponitur deinde constructio octo partium orationis, variisque observationibus criticis, sicuti capita superiora, dilucidatur. Cum Dativus nominibus quibusdam adjectivis jungitur, non proprie regimen esse, sed convenientiam, putat Autor, imo præpositionem intelligi. Nam, licet nulla Latinis præpositio regat Dativum, tamen, cum Latinis olim, ut Græcis, eadem fuerit terminatio Dativi & Ablativi, animo concipi poterit præpositio, quæ olim Dativum & Ablativum rexerit, sive ea sit *in*, sive *pro*, vel alia. Similia de verbis Dativum regentibus affirmat. Syntaxi regulari pertractata, ad Syntaxin figuratam, inserta sylvula verborum diversæ structuræ, proceditur; ac denique brevis Prosodiæ institutio grammatico huic Opusculo finem imponit.

NOVA LITERARIA.

Nobile eſt conſilium doctiſſimi Viri, *Antonii Balthaſaris Waltheri*, J. U. Doctoris, & Sereniſſimo Duci Wurtembergico Olsnenſi a Conſiliis Regiminis, in gratiam eorum, qui Juris Canonici doctrinam haud vulgari ſtudio proſequuntur, libros vere aureos *Antonii Auguſtini*, maximi Hiſpanorum Jureconſulti, quorum alterum *Epitomen Juris veteris Pontificii*, alterum *de Emendatione Gratiani*, inſcripſit, utrumque nunc rariſſime obvium, denuo in lucem edendi, & Præfationibus luculentis exornandi. Excudetur Opus forma majori, ſumtibus *Jacobi Kornii*, typographi Vratislavienſis, hoc quidem titulo, bona multa & literis ſalutaria promittente: Antonii Auguſtini, *Juris veteris doctoris & vindicis clariſſimi nobiliſſimique, olim ſacri Palatii Apoſtolici Auditoris, Epiſcopi Allifani in Latio, poſtea Ilerdenſis, & tandem Archiepiſcopi Tarraconenſis in Hiſpania, Epitome Juris veteris Pontificii, in tres Partes diviſa, de perſonis, rebus, & judiciis. Opus rariſſimum, ex antiquis Conciliis, Patrum Eccleſiæ dictis, Summorumque Pontificum Decretis, congeſtum, emendatius prodit ex Bibliotheca* Antonii Balthaſaris Waltheri, *JCti, Sereniſſimi Ducis Wurtembergico-Olsnenſis in Regimine Conſiliarii, qui & Præfationem præmiſit, Indicemque locupletiſſimum, hactenus deſideratum, confecit. Accedunt Canones pœnitentiales, notis* Auguſtini *illuſtrati, nec non ejusdem Autoris Libri II de emendatione Gratiani, cum notis* Steph. Baluzii & Gerh. von Maſtricht. Publicaturus hoc conſilium Excellentiſſ. *Waltherus*, elegantiſſimam ad omnium terrarum Viros doctos Epiſtolam vulgavit, partim ipſam inſtituti rationem explicantem, partim *Auguſtini* in omne Jurisprudentiæ genus merita enarrantem, hocque uno nomine dignam, quæ in *Actis* noſtris integra legatur. Ita vero ſuaviſſimum illud os *Waltheri*:

Forte non erravero, ſi cauſis raritatis unius alteriusve libri, a Tilgnero *in Præfatione novæ Collectionis librorum variorum, &* Schelhornio *in peculiari Diſſertatione, Tomo II Amœnitatum literariarum inſerta, expoſitis, adjiciam invidiam unius alteriusve eruditi, qui exemplum*

Operis

Digitized by Google

Operis, aut plane non, aut rariſſime, occurrentis, poſſidet, & more avarorum ſuo theſauro ſolus incubat, tantoque curatius eum abſcondit, quo majori deſiderio alios opus perluſtrandi accendi novit, & in ſinu gaudet, vel quo certior plagii conſcientia ipſum a detegendo fonte, quo aridos ſuos atque infœcundos alias campos affluenter irrigavit, retinet. Quantum ab hujusmodi malevolentia alieni, quam cupidi ſimus aliis inſerviendi, &, ſi quid boni aut rari apparatus noſter contineat, cum altis communicandi, amici norunt, quibuscum ſtudia nobis ſunt communia, & Præfatio docet, noſtris Meditationibus ad Paſſionem Chriſti præmiſſa, qua præter alia novam rariſſimæ Juris veteris Pontificii Epitomes Ant. Auguſtini *promiſimus editionem. Gratulamur vero & nobis, & orbi erudito, quod opportunitatem nanciſcamur liberandi datam fidem, quod propior ſpes cimelium Bibliothecæ noſtræ, & apparatum eruditionis Canonico-Eccleſiaſticæ lectiſſimum, publicis uſibus exponendi jam nunc affulgeat, conſiliique noſtri, de nova illius editione dudum initi, certiorem exitum (niſi Deo, rerum noſtrarum ſupremo arbitro, aliter viſum fuerit,) hiſce foliis prodromis annuntiare poſſimus. Qualis quantusque fuerit* Antonius Auguſtinus, *& quot eximiis atque exaſciatiſſimis Operibus utramque Jurisprudentiam, Civilem atque Canonicam, imo vero omnes elegantiores literas, illuſtraverit, nemo forte ignorat, niſi qui gloriæ ſibi ducunt, loco Juris ſcientiæ ſolidæ artem quandam barbaram lucrandi panem, civesque emungendi, addidiciſſe, jejunis quibusdam doctorum ſententiolis (Brocardica vocant) obſtrepere, ſuamque ignorantiam nauſeamque, qua ſtudia humaniora deſpiciunt, affectata quadam autoritate & prætextu vitæ negotioſæ, cujus tamen bene multa pars comeſſationibus conſumitur, obvelare, ſciunt. Longum omnino foret, ſi in doctiſſimi hujus Præſulis laudes excurrere, ſi de nobilitate familiæ virorum excellentiſſimorum fœcundiſſimæ, de juventute ejus, in Academiis Complutenſi, Bononienſi, ac Patavina, bene transacta, de laudabiliter cum ſocio* Jo. Matalio Metello *Florentiæ ſuſcepta opera in conferenda Norica* Haloandri *editione Pandectarum cum Codice Florentino, ſi de*

ejus integritate, qua in munere Auditoris ſacri Palatii, & in viſitatione eccleſiarum Sicularum, juſſu R. Philippi *inſtituta, verſatus eſt, ſi de ejus legationibus, in Britanniam & ad Imp.* Ferdinandum *ſuſceptis, ſi de zelo pro revocanda ad priſtinum decus diſciplina eccleſiaſtica, emendandisque moribus, in Concilio Tridentino oſtenſo, de dignitatibus in invitum atque reluctantem collatis, de ejus virtutibus, nominatimque de effuſæ in pauperes liberalitate, quæ nec Bibliothecæ interdum pepercit, fuſius edisſerere vellem, de quibus vero* Andr. Schotti *Oratio funebris,* Auguſtino *habita, in* Leuckeri *Vitis JCtorum,* Pancirolus *de claris Legum interpretibus Lib. II Cap. 188,* Ant. Teiſſierius *in Eloges des hommes ſavans Tom. III pag. 384,* Sanderus *de claris Antoniis Lib. III pag. 116,* Jo. Doujatius *Prænotionum canonicarum Lib. VIII Cap. 5 pag. 460,* Henricus Brencmannus *in Hiſtoria Pandectarum Florentinarum Lib. IV Cap. 4,* Gerh. Ern. de Franckenau *in Bibliotheca Hiſpanica n. 54, aliique, evolvi poſſunt. Nihil hic dicam de ejus opera in illuſtrandis antiquis Autoribus, numiſmatibus, familiis, legibus, atque Senatusconſultis, laudabiliter collocata, nihil de ejus emendationibus & obſervationibus, quibus maxima Juris civilis pars ex Pandectis Florentinis emendatur, nihil denique de Opuſculo quondam rariſſimo, nunc vero in aditu Theſauri Juris, in Belgio editi, promicante, de nominibus propriis τῆ Πανδέκτᾳ Florentini. Neque exiguum hujus foliī ſpatium occupabo ampliſſimis elogiis* Contii, Manutii, Sigonii, Schotti, Victorii, Thuani, Scaligeri, Voſſii, Gruteri, Baronii, Baluzii, Pighii, Spanhemii, *aliorumque virorum in republica literaria ſpectatiſſimorum, in honorem* Auguſtini *conceptis, a* Nic. Antonio *in Biblioth. Hiſpan.* Hanckio *de R. R. Rom. Scriptoribus, &* Thoma Pope-Blount *in Cenſura Autorum, congeſtis. Unicum* Cujacii, *Jurisconſulti, cui omnes palmam deferunt, quique, quo major, eo parcior, eo ſincerior, in alienis laudibus fuit, judicium ſufficiat Lib. XII Obſerv. Cap. 28. Optimus eſt doctiſſimus* Antonius Auguſtinus, *cui omnes non modo Juris, ſed & bonarum artium, ſtudioſi tantum debent, ut debere*

bere etiam ſe palam profitentur multi, quantum homo homini debere poteſt bono publico nato. Propius ad inſtitutum noſtrum præſens ſpectant Auguſtini *Opera immortalia, quibus de ſtudiis Juris Canonici optime fuit meritus. Paucis multa complectimur, ſi dicimus, primum eum fuiſſe ex interpretibus, qui Jus Canonico-Eccleſiaſtico-Pontificium puritati atque nitori reſtituere allaborarit, qui a frigida Gloſſatorum methodo receſſit, atque edocuit, quantum lucis lectio Patrum eccleſiæ, Hiſtoria eccleſiaſtica, cognitio Conciliorum, & inprimis notitia factorum, quorum ſpecies (caſum vocant Practici) in Canonicus atque Pontificum Epiſtolis continetur, huic Juri affundat, illiusque interpretationem adjuvet. Neque enim aliter ſe res habet cum Decretalibus, quam cum Conſtitutionibus Imperialibus, in utroque Codice, Theodoſiano & Juſtinianeo, reperiundis, quarum plurima factum ſupponunt ſubmiſſum judicio Imperatorum, quorum imitatores fuiſſe Pontifices in jure dicundo & diſponendo, eleganter obſervat* B. G. Struvius *in Hiſtoria Juris Canonici §. 30, & ipſe* Lancellottus, Triboniani *æmulator, in Proœmio Inſtitutionum Juris Canonici teſtatur. Methodo iſti elegantiſſimæ tractandi Canonicam Jurisprudentiam poſtea inſtiterunt in Hiſpania* Gonzalez Tellez, *in Gallia* Janus a Coſta, Innoc. Cironius, Ant. Dadinus Alteſerra, Jo. Dartes, Franc. Florens, *in Germania præter* Jo. Strauchium *pauciſſimi; manetque adeo* Auguſtino *noſtro gloria, quod primus viam monſtraverit, ulterius forte progreſſurus, niſi ſubſidiis, quæ ſequens vidit ætas, caruerit. Teſtantur Præſulis hujus ſumme venerabilis diligentiam* 1) *Collectiones antiquæ Decretalium, notis doctiſſimis illuſtratæ, Ilerdæ A. 1576, poſtea cura* Car. Labbæi *cum* Cujacii *aliorumque annotationibus Pariſiis A. 1609, & demum cum* Auberti Miræi *Notitia Epiſcopatuum Pariſiis A. 1631, editæ, quarum novam editionem ob earum præſtantiam & raritatem jure meritoque exoptavit* Gundlingius *P. VII Gundlingianorum pag. 194*; 2) *Conſtitutiones provinciales & ſynodales Tarraconenſium, Tarraconæ, 4, editæ*; 3) *Canones pœnitentiales, notis ejus locupletati, & Tarraconæ A. 1581 luci publicæ expoſiti*;

4) *Dialogi eruditissimi de emendatione Gratiani, Tarraconæ A. 1587, Parisiis A. 1607, & ibidem cum Præfamine & notis* Steph. Baluzii, *demum vero cura* Gerhardi von Maſtricht *Duisburgi A. 1677, 8, editi, quibus, ut verbis* Baluzii *utar, omnia fere* Gratiani *erratorum genera notantur, multa emendatione illuſtrantur, ac denique totus ita examinatur, ut non ſolum rerum ipſarum, verum etiam verborum, pondera expendantur. Ut taceamus inſignem ejus operam in quatuor Conciliis œcumenicis, quorum exemplaria Græca ex omnibus Italiæ Bibliothecis collegerat, Græce edendis, in quorum apparatu vero mors ipſum præripuit, teſte* Thuano *Lib. 83. Præterea, ipſum Hiſtoriam Conciliorum, ſuo tempore nondum editorum, ſcripſiſſe, refert* Hieronymus Romanus de la Higuera *in Hiſtoria manuſcripta Toletanæ urbis & regni Lib. IX Cap. 9, teſte* Nic. Antonio *in Bibliotheca Hiſpanica Tom. I pag. 80. Quæ, ut alia Opuſcula, orbi erudito hactenus incognita manſerunt. Quod vero generatim de* Auguſtini *libris judicavit* Tilgnerus, *ſupra excitatus, in nova librorum rariorum Collectione Faſcic. IV pag. 721, elegantiſſima pariter ac rariſſima eſſe omnia docti hujus viri ſcripta, illud nominetenus de ejus Epitome Juris Pontificii vere dici poteſt. Primam illius Partem Tarraconæ A. 1586 prodiiſſe, norunt omnes; ſecundam autem & tertiam in claſſem nondum editorum Operum retulit, atque una cum notis in aliquot Titulos Partis I Romæ apud Carthuſianos aſſervari dicit,* Andr. Schottus *in Catalogo Scriptorum Auguſtini, Bibliothecæ ejus Hiſpanicæ, & poſtea a* Leuckhero *Vitæ Auguſtini cum quibusdam augmentis, adjecto.* Schotto *adſtipulatur* Pancirolus *de claris legum interpr. Lib. II Cap. 188,* Th. Pope-Blount *pag. 742,* Sanderus *de claris Antoniis pag. 116,* Teiſſierius *pag. 309,* Doujatius *pag. 461. Imo &* Gundlingius, *helluo librorum, & in re literaria verſatiſſimus, Part. VII Gundlingian. num. IV pag. 194, illas in manuſcripto latitare adhuc, indolet. Editas autem eſſe cum prima poſteriores duas Partes Romæ per* Ægid. Spadam *A. 1611, & per* Steph. Paulinum *A. 1614, atque recuſas Pariſiis A. 1641, teſtatur* Franc. Salmon *de l'Etude des Conciles & de leurs Collections pag. 933,* & Leuckerus *loc. cit. pag. 194. Quibus editionibus Venetam de*

anno

Digitized by Google

anno 1616 ſubjungit Struvius *in Biblioth. Jur. pag. 479, additque, noſtris in oris rarius videri hanc Epitomen. Hinc inter multos, quos evolvi, Juris Canonici interpretes celebriores pauciſſimi ad illam provocant.* Franc. Florens *in Tract. de Electione & electi poteſtate Oper. Tom. I pag. 119 taxat* Auguſtinum, *quod in Epitome inter Patriarchas minores inſeruerit Titulum de Primatibus Africæ; de hoc argumento autem agitur Parte I.* Janus a Coſta *in Comment. ad Decretales citat hujus Epitomes Lib. XXIX Tit. X, qui P. II habetur.* Gonzalez Tellez *autem in Apparatu Jur. Canon. pag. 21 provocat ad Lib. V Tit. II, & ad Partem II. Hinc porro tum in Bibliothecarum celeberrimarum catalogis, excepto Heinſiano, Duboiſiano, & Thuaneo, tum in multis pluteis publicis, quos peregrinando frequentavi, fruſtra hanc quæſivi Epitomen, neque in auctionibus publicis, quibus in Belgio & Germania interfui, unquam occurrit. Satis, ni fallor, hactenus a me dicta raritatem hujus Operis comprobant. At enim vero, cum recte illi, qui de librorum raritate commentantur, moneant, libros raros non ſemper optimos eſſe, aut dignos, qui legantur, de* Auguſtini *Epitome vere dicere poſſumus, quod theſaurum antiquæ atque reconditæ eruditionis eccleſiaſticæ, & quaſi nucleum Patrum eccleſiæ, Conciliorum, Canonum, Decretorum, aliorumque fragmentorum, quæ ſolide docti in deliciis habent, hinc inde diſperſorum, a Præſule noſtro ſtupenda diligentia conquiſitorum, & in ſuas ſedes diſpoſitorum, hiſtoriam inſuper dogmatum, atque regiminis eccleſiaſtici, pro diverſitate temporum ſubinde mutati, faciem, a Canonibus Apoſtolorum usque ad Concilium Lateranenſe, ſub Innocentio III celebratum, exhibeat. Quod ad methodum, qua Illuſtris Autor utitur, attinet, eam ſequendam duxit, quæ* Cajo, *& poſtea triumviris,* Triboniano, Dorotheo, *atque* Theophilo, *in compilandis Inſtitutionibus Juris civilis placuit; atque Parte I de perſonis, Parte II de rebus, Parte III de actionibus ſive judiciis, tractavit. Prima Pars vivo Autore prodiit. Poſtquam vero A. 1586 pridie Cal. Maji diem ſupremum obiiſſet,* Xiſtus V, *inſtinctu* Ant. Caraffæ, *Cardinalis & Bibliothecarii Vaticani doctiſſimi, reliquas duas Partes manuſcriptas ex urbe*

Tar-

Tarraconenſi adduci curavit, evocato ſimul Franciſco Advarte, *Cæſaraugustano monacho Carthuſienſi, cui, ut viro docto & in adornanda hac Epitome* Auguſtini *quondam ſocio, illius publicationem commiſit. Verum, hoc, ut & ipſo* Xilo *& Card.* Carafa, *vita defunctis, manus obſtetricantes partui huic ſubtractæ videbantur. Interea Card.* Baronius, Carafæ *ſucceſſor, Codicem in Bibliotheca Vaticana curatius ſervavit; donec tandem liberalitate* Pauli V, P. M. *anno* 1611, *adeoque* 26 *annis poſt mortem Autoris, cum Præfatione* Ant. Auguſtini, *e Societate Jeſu (quem* Franckenau *l. c. Præſulis noſtri nepotem, forte ex fratre vel ſorore, nominat,) e tenebris in lucem publicam emergeret. Hæc ſunt fata libri variſſimi, a docto hoc Jeſuita in Præfamine expoſita, qui ſimul fidem ſuam interponit, legitimum hunc eſſe fœtum Archiepiſcopi, eoque ipſo metum,* Ant. Schotti *& aliorum forte animis inhærentem, ne ſcilicet, ſecundum* Schotti *verba in Orat. funebri, parentis immaturo interitu partus ille aut poſthumus ſit, nec ſatis politus exeat, aut perpetuo deliteſcat, eximere conatur. Utimur editione ſplendidiſſima Pariſienſi tum Epitomes, tum Canonum pœnitentialium. Hanc ergo, a vitiis typographicis purgatam, charta & typis nitidis, obſervato exacte priſtino paginarum & linearum numero, recudendi, ſuaſu hortatuque meo Bibliopola inter noſtros famigeratiſſimus,* Jo. Jac. Kornius, *conſilium cepit pulcherrimum, ſpe fretus, illud omnes ſolidæ eruditionis ſectatores eo magis approbaturos eſſe, quo certius honeſta ejus voluntas de republica literaria bene merendi, illamque non tam Autoribus minorum gentium onerandi, quam theſauro quodam eximio locupletandi, ipſo facto intelligitur. Quodſi vero* Auguſtini *Tractatus, quorum alter de Pontifice M. Patriarchis, Primatibus, &c. Romæ,* 1617, *fol. teſte Catalogo Heinſiano, alter de perfecto Jcto & Epiſcopo, Pariſ.* 1707, 4, *teſte* Lippenio *in Bibl. jurid. voce Epiſcopus, prodiit, beneficio eruditorum obtinere liceret, Dialogis de Emendatione Gratiani, jamjam rareſcentibus, ſubjungentur. Effigies vero* Auguſtini, *quam cum hoc brevi elogio;*

Gloria Pontificum, Muſarum gloria, non plus
Debeo juſtitiæ, quam mihi juſtitia,

exſtare, ex Ottonis *Præf. ad Tom. IV Theſauri Juris intelleximus, Operis aditum exornabit, ſi ea potiundi dabitur occaſio. Typorum emendationem Bibliopola non mercenario indocto & oſcitanti locabit, ſed ipſe manum biſce admovebo operis, Præfationem adjiciam, atque laborem, moleſtum ſatis licet, conficiendi Indicem, commodiori uſui hujus Epitomes inſervientem, in me ſuſcipiam. Si quid denique ad pleniorem hiſtoriam vitæ operumque* Auguſtini *contexendam, vel duos Tractatus, paulo ante citatos, vel ejus imaginem, benevolus Lector nobiſcum communicare voluerit, gratiſſimo iſtam liberalitatem & ego & bibliopola agnoſcemus animo, atque condigne prædicabimus. Vale.*

Dabam Vratislaviæ d. XII Maji Anno MDCCXL.

* * *

INDEX AUTORUM,
quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recenſentur.

I. *Libri Theologici, & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

Anonymi Cerimoniæ & ritus ſacri gentium idololatricarum, repræſentati figuris ſplendidis, in æs inciſis manu Bernardi Picardi. Tomus II. 145

Cerimoniæ & ritus ſacri omnium totius orbis gentium, repræſentati Figuris ſplendidis, in æs inciſis manu Bernardi Picardi. Tomus IV. 337

Tomus VII. 529

Argumentum a priori de exiſtentia & perfectionibus Dei. 167

Diſſ. de ſeptuaginta Danielis hebdomadis. 480

quinque Epiſtolæ: 1) *Conjecturæ quædam de æterna creatione, &c.* 570

B. (*D.*) *Hiſtoria Juris publici eccleſiaſtici Galliarum proprii.* 260

Buddei (*Jo. Franc.*) *Theſes theologicæ de Atheiſmo & ſuperſtitione, cum obſervationibus* Hadr. Buurt. 169

Buurt (*Hadr.*) *Diſſ. contra Atheos.* ibid.

Carpovii (*Jac.*) *Theologia revelata dogmatica, methodo ſcientifica adornata.* Tomi II. 688

Chubb (*Thomæ*) *verum Evangelium Jeſu Chriſti aſſertum.* 355

Diſſ. de Providentia. ibid.

Inveſtigatio principiorum & rationum, quibus duæ ex noſtris annuis ſolennitatibus nituntur. 383

Gotti (*Vincent. Lud.*) *Veritas religionis Chriſtianæ, & librorum, quibus innititur, contra Atheos, Polytheos, &c. demonſtrata.* Tomus I. 344

Tomus II. 544

Tomus III. 679

Gretſeri (*Jac.*) *Opera omnia.* Tomus XI & XII. 149

Digitized by Google

Harenbergii (*Jo. Chriſtoph.*) *Otia Gandersheimenſia ſacra.* 326
Haſii (*Jo. Matthiæ*) *Regni Davidici & Salomonæi deſcriptio geographica & hiſtorica.* 203
de Lambertinis (*Proſperi*) *de Servorum Dei beatificatione & canonizatione Liber primus.* 577
Lami (*Jo.*) *de Eruditione Apoſtolorum Liber ſingularis.* 110
Langii (*Joach.*) *Gloria Chriſti & Chriſtianiſmi Apocalyptico-prophetica.* Tomi II. 535
Neal (*Dan.*) *Hiſtoria Puritanorum.* Volumen III. 7
Oederi (*Ge. Lud.*) *Catechеſis Racovienſis, ſeu Liber Socinianorum primarius.* 227
Plevier (*Jo.*) *Pauli Epiſtola ad Galatas ad ſcopum expoſita.* 339
Saurini *Expoſitiones hiſtoricæ, criticæ, theologicæ, & morales, quibus illuſtrantur facta Vet. & Nov. Teſtamenti.* 594
Schlichteri (*Chriſtiani Lud.*) *de Lychnucho ſacro, ejusque myſterio, Libellus ſingularis.* 704
Schmidii (*Jo. Andr.*) *Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Vet. & Nov. Teſtamenti, cum Supplementis* Chriſtiani Gottlieb Jœcheri. 698
Werndly (*Ge. Henr.*) *Orat. de Linguarum Orientalium & Indicarum cognitione neceſſaria Theologo ad Indos profecturo.* 43
Wilkins (*Dav.*) *Concilia Magnæ Britanniæ & Hiberniæ.* Tomi IV. 1
Wollii (*Chriſtoph.*) *Anglus falſum Evangelium nuntians.* 359

II. *Libri Juridici.*

B. (*D.*) *Hiſtoria Juris publici Eccleſiaſtici Galliarum proprii.* 260
Bornii (*Jac. Henr.*) *de Jure ſtapulæ & nundinarum civitatis Lipſiæ Commentarius.* 373
Conradi (*Franc. Caroli*) *Parerga, in quibus antiquitates & hiſtoria Juris illuſtrantur. Liber quartus.* 213
de veris mancipi & nec mancipi rerum differentiis Liber ſingularis. 265
Engau (*Jo. Rud.*) *Elementa Juris Canonico-Pontificio-Eccleſiaſtici.* 369
Hambergeri (*Laur. Andr.*) *Opuſcula, ad elegantiorem Jurisprudentiam pertinentia, edita* a Jo. Georg. Eſtor. 669
Micheli (*Dominici*) *Tractatus de Fideicommiſſis.* 154

van der Muelen (*Guil.*) *Diſſ. de Ortu & interitu Imperii Romani.* 79
Diſſ. de Sanctitate ſummi imperii civilis. ibid.
Reizii (*Guil. Ottonis*) *publicarum in Jure civili Prælectionum prima Trias.* 654
Roveri *Matthæi*) *Fragmentum veteris Jurisconſulti de Juris ſpeciebus, & de Manumiſſionibus, notis inſtructum.* 113

III. *Libri Medici & Phyſici.*

Adami (*Jac. Henr. Chriſtiani*) *de Materia calcaria, poſt diuturnam Arthritidem per vias urinarias educta, Obſervatio ſingularis.* 558
Ammanni (*Jo.*) *Stirpium rariorum, in Imperio Rutheno ſponte provenientium, Icones & deſcriptiones.* 323
Anonymi Tentamen de Methodo, ſtudium Medicinæ in compendium redigendi. 133
Collectio rariorum & magni pretii Tractatuum de Metallis, mineris, ac mineralibus. Pars I & II. 268
Epiſtola de Philoſophia Neutoniana, quam omnium captui accommodare ſtuduit Voltarius. 517
de vero Mundi ſyſtemate tum phyſice, tum mechanice, & non per hypotheſin, explicatio. 607
Conventus publici Societatis Regiæ Scientiarum, quæ Monte peſſulano floret, Obſervationes. 611
Barbæ (*Alvari Alfonſi*) *Ars metallica.* 268
Caryophili (*Blaſii*) *de Antiquis marmoribus Opuſculum.* 252
Catherwood (*Jo.*) *Nova methodus curandi Apoplexiam.* 77
Epiſtola ad D. Slare, de Bezoar lapide. ibid.
Cheshire (*Jo*) *Diſquiſitio de Rheumatiſmo.* 506
Columnæ, *Nobilis Romani, Hiſtoria naturalis totius univerſi.* Tomus III & IV. 551
Commentarius Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ. Tomus V. 304. 401
Crameri (*Jo. Andr.*) *Elementa artis docimaſticæ.* 661
Gallarati (*Florentii Auguſtini*) *aurea methodus, veteribus incognita, profligandi expeditiſſime febres tertianas.* 123
Grandii *Diſſ. de Natura & propagatione ignis.* 269

Digitized by Google

Hebenſtreit (*Jo. Ern.*) *Pathologia metrica, ſeu de morbis Carmen.* 556
Hippocratis *Coi Liber de Honeſtate, ex ed.* Georg. Matthiæ. 501
Hoffmanni (*Frid.*) *Medicinæ rationalis ſyſtematicæ* Tomi IV Pars V. 413
Opuſcula medica varii argumenti. 470
Medicinæ rationalis ſyſtematicæ Supplementa. 657
Hundertmark (*Caroli Frid.*) *de Incrementis artis medicæ per expoſitionem ægrotorum apud veteres in vias publicas & templa Liber ſingularis.* 45
Domini de l' Isle *Commentarii, in quibus, quæ ad Aſtronomiæ, Geographiæ, & Phyſicæ, hiſtoriam & progreſſum pertinent, traduntur.* 64
Linnæi (*Caroli*) *Flora Lapponica.* 465
Mazini (*Jo. Bapt.*) *Conjecturæ phyſico-medico-hydroſtaticæ de Reſpiratione fœtus.* 71
Mœhringii (*Pauli Henr. Gerh.*) *Hiſtoriæ medicinales.* 217
Morgagni (*Jo. Bapt.*) *Epiſtola de quodam Vitruvii loco, ad rem medicam attinente.* 198
Petiot (*Jo. Honorati*) *Univerſæ Phyſiologiæ conſpectus.* 23
Platteſii (*G.*) *Declaratio omnium generum & ſpecierum mineralium ab auro ad carbones usque foſſiles.* 268
Regæ (*H. J.*) *de Urinis Tractatus duo.* 155
Stuart (*Alexandri*) *Diſſ. de Structura & motu muſculari.* 419
Swammerdammi (*Jo.*) *Biblia naturæ, ſive Hiſtoria inſectorum.* 432
Valcarengi (*Pauli*) *Medicina rationalis, ad recentiorum mentem obſervationibus aucta.* 123
Voltarii *Elementa Philoſophiæ Neutonianæ.* 517
Usbeck *Perſæ ad J. W-d Epiſtola.* 133

IV. *Libri Mathematici.*

de Angelis (*Dominici*) *Diſſ. de Telluris figura.* 25
Anonymi Diſſ. de novo Teleſcopii uſu ad objecta cæleſtia determinanda. 158
Compendium Architecturæ Vitruvii, cum annotationibus Jo. Poleni. 199
Conventus publici Societatis Regiæ Scientiarum, quæ Monte peſſulano floret, Obſervationes. 611
Belidori *Architectura hydraulica.* Tomi I Volumen I. 116

Caſati (*Alphonſi*) *de Veterum argumentis pro Telluris ſphæricitate Diſſ.* 25
Commentarii Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ. Tomus V. 304. 401
Coteſii (*Rogeri*) *Prælectiones hydroſtaticæ ac pneumaticæ, editæ a* Rob. Smith. 219
Frobeſii (*Jo. Nic.*) *Nova & antiqua luminis atque auroræ borealis ſpectacula.* 472
de Gambara (*Vincentii*) *de Veterum argumentis pro Telluris ſphæricitate Diſſ.* 25
Domini de l' Isle *Commentarii, in quibus, quæ ad Aſtronomiæ, Geographiæ, & Phyſicæ, hiſtoriam & progreſſum pertinent, traduntur.* 64
Malfatti (*Lud.*) *Diſſ. de Telluris figura.* 25
Manfredii (*Euſtachii*) *de Gnomone Meridiano Bononienſi ad D. Petronii Liber.* 602
Manilii (*M.*) *Aſtronomicon, ex rec.* Rich. Bentleji. 193
Mulleri (*Jo.*) *Tractatus mathematicus, continens ſyſtema Sectionum conicarum.* 425
Paſſi (*Joſephi*) *Diſſ. de Telluris figura.* 25
Zanotti (*Euſtachii*) *Cometæ anni 1739 obſervatus,* 666

V. *Libri Hiſtorici, Geographici, &c.*

Anonymi Elogium Jo. Guil. Hoffmanni, Hiſtoriarum Profeſſoris Vitembergenſis. 285
Elogium Burchardi Gotthelf Struvii, Profeſſoris Jenenſis. 518
Blanchinii (*Franc.*) *de Palatio Cæſaris Opus poſthumum.* 97
Commentarii Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ. Tomus V. 304. 401
Furmontii, *Senioris, Meditationum criticarum in hiſtoriam antiquorum populorum Libri tres.* Tomi II. 491
Groppii (*Ignatii*) *Ætas mille annorum antiquiſſimi & regalis Monaſterii B. Virginis Mariæ in Amorbach.* 673
Harenbergii (*Jo. Chriſtoph.*) *Periculum Geographicum de Regione Aram paddam, ſeu Aram naharaim, ejusque urbe Haran.* 270
Tabula Chronologica, ad normam S. Codicis, & Scri-

Digitized by Google

& *Scriptorum exterorum teſtimonia, conformata, ab orbe condito ad Chriſti natalem deducta.* 566
Haſii (*Jo. Matthiæ*) *Regni Davidici & Salomonæi deſcriptio geographica & hiſtorica.* 203
Irici (*Jo. Andr.*) *Epiſtola ad Phil. Argellatum, inſtitutum, hiſtoriam urbis Tridinenſis edendi, exponens.* 519
Epiſtola ad Ant. Simonettam, veteris cujusdam argentei Sigilli explicationem continens. 522
Domini de l'Isle *Commentarii, in quibus, quæ ad Aſtronomiæ, Geographiæ, & Phyſicæ, hiſtoriam & progreſſum pertinent, traduntur.* 64
de Ludolph (*Ge. Melchioris*) *Vita ſui ipſius, edita a* Chriſtoph. Aug. Heumanno. 428
Mazzuchelli (*Jo. Mariæ*) *Commentarius hiſtoricus & criticus de vita, inventis, & ſcriptis Archimedis, Syracuſani.* 459
de Meiern (*Jo. Gothofr.*) *Acta executionis Pacis Weſtphalicæ publica.* Tomus II. 294
Acta Comitialia Ratisbonenſia publica. Tomus II. 399
van der Muelen (*Guil.*) *Diſſ. de Ortu & interitu imperii Romani.* 79
Niceronii (*Barnabæ*) *Commentarii, hiſtoriæ celeberrimorum in Rep. literaria Virorum inſervientes.* Tomus XXXII & XXXIII. 377
Tomus XXXIV, XXXV & XXXVI. 561
Pesleri (*Jo Chriſtoph.*) *de Auguſtæ gentis Auſtriacæ Ducatu & Principatu in Suevia Liber ſingularis.* 334
Ritteri (*Alberti*) *Relatio hiſtorico-curioſa de iterato itinere in Hercyniæ montem famoſiſſimum Bructerum.* 508
Schultens (*Alberti*) *Oratio in memoriam Hermanni Bœrhaavii, Viri ſummi, habita.* 134
Seiz (*Nic. Ant.*) *Analyſis libri, cui titulus: Brevis Notitia Monaſterii B. V. Mariæ Ebracenſis.* 678
Tovey (*d' Bloſſiers*) *Hiſtoria & Antiquitates Judæorum in Anglia.* 301
Waltheri (*Jo. Ludolphi*) *Index ad Hiſtoriæ Pacis Weſtphalicæ, ejusque executionis, Tomos octo.* 294
de Weſtphalen (*Ern. Joach.*) *Monumenta inedita rerum Germanicarum, præcipue Cimbricarum & Megapolenſium.* Tomus I. 385

VI. Libri

VI. *Libri Miſcellanei.*

Andruccii (*Joſephi Mariæ*) *de Poeſi Italica Libri duo.* 282
Anonymi Obſervationes literariæ. Tomus I. 13
Compendium Architecturæ Vitruvii, cum Annotat. Jo. Poleni. 199
Marchionis Epiſtola ad N. N. Regium Academicum Scientiarum. 237
quinque Epiſtolæ: 1) *Conjecturæ quædam de æterna creatione, &c.* 572
Conventus publici Societatis regiæ Scientiarum, quæ Monte peſſulano floret, Obſervationes. 611
brevis Introductio in Grammaticam. 709
breviſſima inſtitutio ſeu ratio Grammatices cognoſcendæ. 710
Baldi (*Bernardini*) *M. Vitruvii Pollionis vita.* 199
Baylii (*Petri*) *novæ Epiſtolæ.* Tomi II. 474
Becelli (*Julii Cæſaris*) *de recentiori arte poetica Libri tres.* 280
Borioni (*Ant.*) *Collectanea antiquitatum Romanarum, notis* Rodulphini Venuti *illuſtrata.* 625
Caryophili (*Blaſii*) *de antiquis marmoribus Opuſculum.* 252
Catullus (*C. Valer.*) *& in eum* Jo. Ant. Vulpii *Commentarius.* 289
Ciceronis (*M. Tullii*) *Opera omnia, ex ed.* Jo. Aug. Erneſti. Volumina VI. 441
Clodii (*Jo. Chriſt.*) *Specimen Supplementi ad Lexicon Hebraicum Gouſſetianum.* 516
Commentarii Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ. Tomus V. 204. 401
Conradi (*Franc. Caroli*) *Parerga.* Liber quartus. 213
Dreſigii (*Sigiſm. Frid.*) *Animadverſiones in Fabri Theſaurum continuatæ.* 176
Gorii (*Ant. Franc.*) *Inſcriptiones antiquæ Græcæ & Romanæ, in Etruriæ urbibus exſtantes.* Pars II. 481
Hippocratis *Coi Liber de Honeſtate, ex ed.* Georg. Matthiæ. 500
Hundertmark (*Caroli Frid.*) *de Incrementis artis medicæ per expoſitionem ægrotorum apud veteres in vias publicas & templa Liber ſingularis.* 45
Lami (*Jo.*) *de Eruditione Apoſtolorum Liber ſingularis.* 110

Maſ-

Maffæi (*Scip.*) *Obſervationes literariæ.* Tomus I. 13
Manilii *Aſtronomicon, ex rec.* Rich. Bentleji. 193
Manwaring (*Eduardi*) *Inſtitutiones doctrinæ ex Ariſtotele, &c.* 236
Maſſoni (*Jo.*) *Vita Plinii. Editio tertia.* 49
Morgagni (*Jo. Bapt.*) *Epiſtola de quodam Vitruvii loco, ad rem medicam attinente.* 198
van der Muelen (*Guil.*) *Diſſ. de Ortu & interitu imperii Romani.* 79
Diſſ. de Sanctitate ſummi imperii civilis. ibid.
Plinii (*C. Cæcil. Sec.*) *Panegyricus, ex ed.* Jo. Arnzenii. 49
Epiſtolarum Libri X, & Panegyricus, cum notis Jo. Matth. Geſneri. 633
Poleni (*Jo.*) *Exercitationes Vitruvianæ primæ & ſecundæ.* 198
Quintiliani (*M. Fab.*) *de Inſtitutione oratoria Libri XII, ex ed.* Jo. Matthiæ Geſneri. 241
Scarfo (*Jo. Chryſoſt.*) *in Ant. Borioni Collectanea Antiquitatum Romanarum Obſervationes criticæ.* 629
Voltarii *Elementa Philoſophiæ Neutonianæ.* 511
Wachteri (*Jo. Ge.*) *Archæologia numaria.* 642
Werndly (*Ge. Henr.*) *Grammatica Malaica.* 29
Orat. de Linguarum Orientalium & Indicarum cognitione neceſſaria Theologo ad Indos profecturo. 43
Wolfii (*Jo. Chriſtiani*) *Mulierum Græcarum, quæ oratione proſa uſæ ſunt, Fragmenta & Elogia.* 59

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

A.

Abbadiæ (*Jacobi*) *vita & mors.* 379
Abgari *ad Chriſtum, & Chriſti ad Abgarum, Epiſtola pro ſuppoſititia habenda.* 353
Abulfedæ *vita Mahommedis emendata.* 531
Academia *Biturigenſis laudata.* 217
Montis Peſſulani deſcripta & laudata. 611

Acarorum *in caseis consideratio.* 438
Accentuum *in poesi Italica quæ ratio?* 284
Achaici *Fasti delineati & illustrati.* 413
Achillini (*Claudii*) *vita & mors.* 379
(*Alexandri*) *vita & mors.* 564
Acidalii (*Valentis*) *vita & mors.* 562
Acilia *lex illustrata.* 445 seq.
Acontii (*Jac.*) *vita & mors.* 564
Ex Actis *Eruditorum Observationes variæ colligendi institutum.* 571 seq.
Actorum *judicialium quæ olim forma fuerit?* 214
Adami (*Adami*) *vita.* 298
Ægienſis *quidam numus descriptus.* 413
Ægroti *olim in viis publicis expositi.* 46
in templis expositi. 47
Ægrotorum *publica expositio quem olim usum præstiterit?* 48
in Græco quodam monumento conservata. ibid.
Æquationis *in infinitum progredientis radix.* 308
Æquationum *secundi, tertii, & quarti, gradus resolutio.* 17
Aeris *gravitas cum gravitate aquæ comparata.* 224
Aeris *raritas in locis altioribus.* ibid.
termini incerti. ibid.
origo & constitutio. 608
intestinorum ratio. 404
Æstus *maris explicatus.* 551. 612
Africanarum *gentium sacra descripta.* 148 seq.
Alardi (*Lamberti*) *Nordalbingiæ edita.* 398
Albi (*Henr.*) *vita & mors.* 379
Abizii (*Bartholomæi*) *vita & mors.* 564
Alciati (*Andreæ*) *vita & mors.* 378
Aldrovandi (*Ulyssis*) *vita & scripta.* 379
Aleæ *vitandæ documentum.* 322
Alegambii (*Phil.*) *vita & mors.* 562
Allegatio *apud JCtos quid notet?* 214
Allixii (*Petri*) *vita & mors.* 562
Aloysiæ *Sigeæ liber cui tribuatur autori?* 564
Amamæ (*Sixtini*) *vita & mors.* 562
d'Amato (*Mich.*) *vita & mors.* 564
d'Amboise (*Mich.*) *vita & mors.* 379
(*Franc.*) *vita & mors.* ibid.
(*Adriani*) *vita & mors.* ibid.
(*Jacobi*) *vita & mors.* ibid.
Amelini (*Claudii*) *vita & mors.* 564

Digitized by Google

Amnii *liquor quem uſum fœtui præſtet?* 73 ſeq.
Amorbacenſis *Monaſterii hiſtoria deſcripta.* 673 ſeq.
nomen unde? 675
Amuſei (*Romuli*) *vita & ſcripta.* 377
Angliam *quæ olim turbæ civiles agitaverint?* 8
Anglicanæ *eccleſiæ ortus & progreſſus.* 337
Anima *mundi explicata.* 552
humana an ſubſtantia ſentiens potius, quam cogitans, dicenda? 555
Animal *quadrupes volans.* 405
Animalia *bruta ratione & oratione donata, vitiis vacua, & hominibus prælata.* 555
Animalium & *plantarum generatio.* 552
De Animarum *transvolutione ſententia Indorum.* 147
Anni *vertentis quantitas.* 605
De Anno *diſcretionis ſententia Marcelli & Dilherri.* 297
Antiquare, *an idem ſit ac abrogare?* 176
Antiquitatum *Græcarum & Romanarum Theſauri denuo editi,* 431 ſeq.
Anuli (*Bartholomæi*) *de Jurisprudentia Carmen denuo editum.* 217
Apocalypſis *integro Commentario illuſtrata.* 537
Apoplexia *unde?* 78
quibus remediis tollenda? ibid.
Apoſtolorum *eruditio ſub examen vocata.* 111
Apium *indoles & anatome.* 437
Ex Apotheoſi *veterum an ſit Canonizatio derivanda?* 578
Aram pâddam, *regionis, geographicæ antiquitates illuſtratæ.* 270 ſeq.
Archimedis *vita, inventa, & ſcripta.* 459 ſeq.
Archimimorum *antiquitas ex Inſcriptione antiqua illuſtrata.* 488
Architectura *in Italia mirifice exculta.* 100
ejus Compendium vetus denuo editum. 202
hydraulica explicata. 116
Argellati (*Phil.*) *varii conatus literarii,* 239
Ariſteæ *libellus an ſit ſuppoſititius?* 549
Arnzenii (*Jo.*) *in Plinii Panegyricum merita.* 49
emendandi Autores veteres ratio quæ? 59
Arteriarum *cum nervis unio explicata.* 612 ſeq.
Arthritica *calx per vias urinarias educta.* 559 ſeq.
Arthritis *unde?* 507
quomodo curanda? ibid.

Arundo, *vocis, ſingularis ſignificatus.* 166
As, *vetuſtiſſimum numorum genus.* 650
Atheorum *hiſtoria deſcripta.* 171
argumenta refutata. ibid.
Atmosphæra *telluris duplex.* 609
Atomi *indiviſibiles.* 513
Attractio *per omnem materiam æqualiter diſtributa.* 516
ejus ſyſtema Neutonianum Carteſiano vorticum ſyſtemati præferendum. 514
Auberti (*Guil.*) *vita & mors.* 563
(*Petri*) *vita & mors.* ibid.
Aubertini (*Edmundi*) *vita & mors.* 564
Auguſtini (*Ant.*) *libros duos Juris Canonici duo edendi, inſtitutum.* 712
merita deſcripta. 713 ſeq.
librorum notitia literaria. 714 ſeq.
Auroræ *borealis phænomena explicata.* 472 ſeq.
frequens obſervatio. 65
Bononiæ inſtituta obſervatio. 668
De Auſtriacæ *gentis Ducatu & Principatu in Suevia quid ſentiendum?* 394 ſeq.
Autoritatem *roborare, quid ſit apud JCtos?* 215

B.

Baemeiſteri (*Sebaſt.*) *Continuatio Annalium Herulorum & Vandalorum Nic. Mareſchalci edita.* 389
(*Jo.*) *Animadverſiones in Mareſchalci Annales Herulorum & Vandalorum editæ.* ibid.
(*Lucæ*) *Hiſtoria Eccleſiæ Roſtochienſis edita.* 596
Bælii (*Petri*) *in defendendo Epicuro error notatus.* 172
vita. 474 ſeq.
morbus. 474
Apologia adverſus Cruſazium. ibid.
Epiſtolæ variæ conjunctim editæ. ibid.
Baldi (*Bernardini*) *Vita Vitruvii denuo edita.* 202
Baldini (*Jo. Franc.*) *Epiſtola de Viribus motricibus edita.* 17
Balſami *de Copaivæ virtus laudata.* 129
Bangerti (*Henr.*) *Origines Lubecenſes editæ.* 392
Banianenſium *ſacra deſcripta.* 146
Barbæ (*Alvari Alphonſi*) *de Metallis liber denuo editus.* 268
Barbari (*Dan.*) *vita.* 291
Barometrorum *diverſæ conſtructiones explicatæ.* 615 ſeq.
Barrelerii (*Jac.*) *vita & mors.* 564
Bartholini (*Eraſmi*) *vita & mors.* 378

Digitized by Google

Beatificationis *antiquitas illuſtrata.* 577 ſeq.
Beccatellii (*Jo. Franc.*) *Epiſtola de duabus in Muſica difficultatibus edita.* 17
Bellum *civile an ſit domeſticum?* 177
Belli *tricennalis Chronicon annale editum.* 296
Bentleji (*Richardi*) *in Manilium merita.* 193 ſeq.
Bernoulli (*Nic.*) *cum Julio Fagnano controverſia.* 16
De Bernſtorf (*Andreæ*) *vita.* 299
Beroaldi (*Matthæi*) *vita & mors.* 562
(*Franciſci*) *vita & mors.* ibid.
Beſoldi (*Chriſtoph.*) *vita & mors.* ibid.
Bibliorum *translatio Anglica variis commiſſa.* 6
Bignæi (*Margarini*) *vita & mors.* 378
Bimardus *notatus.* 237 ſeq.
Bingii (*Jo.*) & *Jo. Mich. Corvini de rebus Cimbricis Epiſtolæ mutuæ.* 395
Biœrnklaw (*Matthiæ*) *vita.* 298
Biturigenſis *Academia laudata.* 217
Blanchinius (*Franc.*) *laudatus.* 97
(*Joſeph.*) *in revidendo Franc. Blanchini Opere poſthumo ſolertiſſimus.* 99
Boccacii (*Jo.*) *vita & mors.* 378
Bœrhaavii (*Herm.*) *vita & ſcripta.* 134 ſeq.
Bœrhaavii (*Herm.*) *in Swammerdammi Opus poſthumum merita.* 432 ſeq.
De Boisrobert (*Franc. Metelli*) *vita & mors.* 563
Bonciarii (*M. Ant.*) *vita & mors.* 378
Borcacchii (*Thomæ*) *vita & mors.* 562
Borealium *luminum hiſtoria & explicatio.* 472
Borelli (*Petri*) *vita & mors.* 565
Ad Borelli *Opus de motu animalium Supplementa edita.* 16
Borioni (*Ant.*) *in colligendis Antiquitatibus Romanis ſolertia laudata.* 625
Bornius (*Jac. Henr.*) *laudatus.* 373
Boucheti, *Soc. Jeſu, de ſacris Indorum Epiſtola edita.* 147
Braſſicani (*Jo. Alexandri*) *vita & ſcripta.* 378
De Braun (*Joachimi*) *vita.* 299
Breve *quid ſit apud JCtos?* 215
Brietii (*Phil.*) *vita & mors.* 562
De Brocktorfia *gente Opuſculum Morhofii editum.* 391
Brœmſeri *de Rudelheim* (*Henrici*) *vita.* 298
Brotwolfii (*Jo. Jac.*) *vita.* 299
Bructeri *montis hiſtoria deſcripta.* 509 ſeq.
Brueys (*Dav. Auguſtini*) *vita & ſcripta.* 377
De Brun (*Antonii*) *vita.* 298
Buddeus (*Jo. Franc.*) *divinæ veritatis*

Digitized by Google

tatis adverſus atheos felix propugnator. 170
Burckhardi (*Andreæ*) *vita.* 299
Buſchmanni (*Petri*) *vita.* 298
Buurt (*Hadriani*) *in Buddei de Atheiſmo librum merita.* 170 ſeq.

C.

Cæſariani (*Cæſaris*) *vita.* 200
Cæſaris *Palatium delineatum & illuſtratum.* 102
Cajetani *ſive Cayeti* (*Petri Victoris Palmæ*) *vita & mors.* 564
Calcaria *materia poſt diuturnam arthritidem per vias urinarias educta.* 559 ſeq.
Calco, *interdum idem eſt ac tundo.* 186
Calculum *extrahendi novæ ratio præſcripta.* 613
Di Calepio (*Petrus*) *autor libri de Poeſi tragica Italorum & Gallorum.* 22
Caloris *origo.* 270
Cami (*Jo. Petri*) *vita & mors.* 564
Campegii (*Symphoriani*) *vita & mors.* 378
Candidus, *vocis, ſingularis ſignificatus.* 186
Canonici *Juris Elementa edita.* 369
Canonizationis *antiquitas illuſtrata.* 578 ſeq.
a Canſtein (*L. B.*) *vita Speneri denuo edita.* 544
Capaccii (*Jul. Caſ.*) *vita & mors.* 563
Carolus *M. quo jure imperium Germanicum occupaverit?* 82
Carolus *Guſtavus, Rex Suecorum, Evangelicæ eccleſiæ in Germania tutor.* 294 ſeq.
Caroli, *Regis Angliæ, fatalis mors deſcripta.* 13
martyrium feſto ſolenni occaſionem dedit. 384
Carpovii (*Jac.*) *Theologia dogmatica laudata.* 688 ſeq.
Carpzovii (*Aug.*) *vita.* 299
Carteſius *an ſua ex Galilæi ſcriptis hauſerit?* 17
Caryophilus (*Blaſius*) *laudatus.* 252
Caſſiodorii *liber novus Florentiæ editus.* 15
Opera conjunctim edita. ibid.
Catecheſis *Racovienſis refutata.* 229 ſeq.
Catharini (*Ambroſ.*) *vita & mors.* 563
Catoptricum *Problema.* 310
Catullus *denuo a Vulpio editus.* 289 ſeq.
ejus vita. 290 ſeq.
metra illuſtrata. 291
loca nonnulla emendata. 291 ſeq.
Cellarii (*Chriſtoph.*) *in Geographiam veterem merita laudata.* 205
Centrum *progreſſionis fluidorum cum centro percuſſionis comparatum.* 222
Cerimoniæ *& ritus ſacri omnium gentium illuſtrati.* 145 ſeq. 337 ſeq. 529 ſeq.

Digitized by Google

Chavillerii (*Andreæ*) *vita & mors.* 564
Chilmeadi (*Edmundi*) *vita & mors.* 563
Chinæ *corticis adversus febres intermittentes usus.* 131
Chinensium *sacra descripta.* 147
Chisii (*Fabii*) *Legati Apostolici, vita.* 298
Choppini (*Renati*) *vita & mors.* 562
Chorerii (*Nic.*) *vita & mors.* 564
Christianæ *religionis veritas adversus ejus hostes vindicata.* 345 seq.
adversus Judæos demonstrata. 542
Christiani (*Florentis*) *vita & mors.* 562
De Christo *sententia Socinianorum.* 230
doctrina scientifice proposita. 694
Christus *cur venerit in hunc orbem?* 255
ejus Evangelium verum in quo consistat? 356
an fuerit natus d. 25 Decembris? 480
Chronologia *veterum temporum emendata.* 493 seq.
Chronologica *Tabula ab orbe condito ad Christi usque natalem deducta.* 566 seq.
Chubbius (*Thomas*) *refutatus.* 360
Ciacconii (*Alphonsi*) *vita & scripta.* 505
Ciacconii (*Petri*) *vita & mors.* ibid.
Cicero *a Romanis pro Deorum patriorum contemtore habitus.* 173
an præscientiam rerum contingentium Deo eripuerit? ibid.
ejus Operum nova editio curata. 441 seq.
Indices accurate confecti. 443
loca multa illustrata. 452
Cichorii *radices & folia.* 403
Cimbricarum *rerum Scriptores novi editi.* 385 seq
Clarkii (*Sam.*) *vita & mors.* 564
De Clave *solvente & ligante Observatio edita.* 331
Cochii (*Gerh.*) *vita.* 299
Cochleæ, *insecti, descriptio & anatome.* 434 seq.
Cœcus, *qui primum videre incipit.* 513
Cœleri (*Chrysost.*) *vita.* 299
Cœlestis *orbis figura ex globo antiquo repræsentata.* 198
Cœnobiorum *in Occidente primorum natura & indoles genuina.* 333
Collare, *vocis, singularis significatus.* 187
Cometa *anni 1739 observatus.* 666
Cometarum *origo,* 610
Comitiorum *Ratisbonensium Acta præcipua.* 400 seq.
Commerciorum *quæ apud gentes antiquas ratio?* 373 seq.

Con-

Concilia *Angliæ in unum corpus collecta.* 3
quomodo olim in Anglia & Scotia instituta? 5
Confessorum *in Ecclesia cultus qualis?* 582
Conficio *idem significat, quod concedo.* 187
Conradi (*Franc. Car.*) *laudatus.* 213. 265
Conscribo, *verbi, prima notio quæ?* 177
Consecrare *& dedicare num differant?* 453
Consentes *Dii etiam Consentientes appellati.* 19
Contareni (*Aloysii*) *Legati Veneti, vita.* 298
Contemno, *quomodo differat a despicio?* 177
Controversiæ *Protestantium novissimæ recensitæ.* 702 seq.
Copernicanum *systema in Italia ortum.* 18
Coquillii *seu Conchilii* (*Guidonis*) *vita & mors.* 563
Cornelia *lex tribunitia illustrata.* 447
Corona *sacerdotum ethnicorum descripta.* 20
Corporis *humani partes omnes descriptæ.* 24
Correctoris *munus olim quale?* 178
Correctura *quid denotet?* 178 seq.
Cortii (*Gottlieb*) *vita & mors.* 563
Corvini (*Jo. Mich.*) *& Jo. Bingii de rebus Cimbricis Epistolæ mutuæ.* 395
Cranii (*Jo.*) *vita.* 298
Cratzii (*Hug. Everhardi*) *vita.* ibid.
Creatio *prima hujus universi descripta.* 595 seq.
hominis explicata. 598
De Creatione *æterna conjecturæ quædam.* 570
Crinis, *cum de piscibus dicitur, quid denotet?* 187
Crügeri (*Henr. Christiani*) *in Hippocratem de Honestate Animadversiones editæ.* 504
Cudworthi (*Rudolphi*) *vita & mors.* 565
Cummaxime *quid proprie denotet?* 455
Curva *cum data alia quacunque ad tavtochronismum producendum idonea.* 317
Curvæ *rectificabiles algebraicæ.* 319
Curvas *aliquot inveniendi methodus nova.* 17
Cutis *variis affectibus pustulosis quomodo medendum?* 418
De Cymbalo *mundi, libro, singularia.* 562 seq.
Cyprianus, *nobilis lithotomus.* 79
Cyrani (*Saviniani*) *vita & mors.* 565

D.

van Dale (*Antonii*) *vita & mors.* 564

Damna-

Damnare *ad mortem, Latine dicitur.* 187
Danicarum *rerum aliquot Scriptores editi.* 393
Danielis *Hebdomades LXX explicatæ.* 480
Davidicum & *Salomonæum regnum in Tabula delineatum & descriptum.* 204 seq.
Declinatio *syderum quomodo observanda?* 306
Dei *existentia a priori demonstrata.* 167 seq.
adversus Atheos probata. 171
ex miraculis asserta. 174
variis argumentis demonstrata. 175 seq.
an satis ex communi gentium consensu demonstrari possit? 349
justitia quid sit ex mente Socinianorum. 232
providentia specialis in quo consistat? 358
recte in generalem & specialem dividitur. 360 seq.
gratia universalis demonstrata. 543
perfecta bonitas demonstrata. 571
De Deo *sententia Epicuri.* 172
ob naturæ excellentiam colendo sententia Theologiæ mysticæ asserta. ibid.
De Deo *doctrina copiose pertractata.* 349 seq.
Depositus *idem ac desperatus.* 46
Designo, *verbi, singularis significatus.* 188
Desirei (*Arti*) *vita & mors.* 563
Destringo, *verbi, singularis significatus.* 188
Diaboli *lapsus explicatus.* 691
Differentialia *cujusque gradus, qui indicem habet numerum fractum.* 307
Diffugere *idem est ac vitare.* 188
Diluvii *memoria in nummis conservata.* 601
Dimitto, *verbi, singularis significatus.* 188
Dionysia *quando celebrata apud Græcos?* 179
Distineo, *verbi, verus significatus.* ibid.
Docimasticæ *artis Elementa edita.* 662 seq.
Dodonæi (*Ramberti*) *vita & mors.* 562
Dœbelii (*Jo. Jac.*) & *Casp. Vogtii Otium Mecklenburgicum editum.* 395
Dolæ *urbis oppugnatio narrata.* 478
Dominium *juris Quiritium quale sit?* 267
Donelli (*Hugonis*) *vita & mors.* 379
Donii (*Ant. Franc.*) *vita & mors.* ibid.
Dositheus *Magister quo tempore vixerit?* 114

Dul-

Digitized by Google

Dulcis (*Ludov.*) *vita & mors.* 377

E.

In Ebracenſe *Monaſterium juriſdictio Epiſcopo Herbipolenſi vindicata.* 679 ſeq.
Eccleſiæ *olim in Gallia ſtatus.* 261
Eccleſiaſtica *Hiſtoria in Compendio traditæ.* 698 ſeq.
Eclipſes *vario tempore variæ obſervatæ.* 19
lunares calculandi methodus nova. 304
Eclipticæ *obliquitas, & ejus mutatio.* 603
planum, inter oſcillandum, ad Æquatorem, noſtra ſaltem ætate, accedit. 604
Edictum *perpetuum illuſtratum.* 670
Ediſſa, *urbs Siciliæ, quæ fuerit?* 449
Eduardi (*Thomæ*) *Gangræna, liber, cur & quando editus?* 12
De Eichſtedt (*Marci*) *vita.* 299
Elementorum *in natura numerus & ratio.* 608
Empyreæ *ſubſtantiæ natura & uſus.* ibid.
Enervo, *verbum, quid denotet?* 180
Enewaldi (*Broderi*) *in Alardi Nordalbingiam Notulæ editæ.* 398
Engau (*Jo. Rudolphus*) *laudatus.* 369
Epicuri *vera de Deo ſententia.* 172
Epidemici *morbi ſub judicium vocati.* 125 ſeq.
Erneſti (*Jo. Aug.*) *in edendo Ciceronе ſolertia.* 442 ſeq.
Indices in Ciceronem laudati. 443 ſeq.
eum Geſnero de aliquot Plinii locis liticula erudita. 640 ſeq.
Erskeinii (*Alexandri*) *vita.* 298
In Erucæ *corpore verus papilio jam latet.* 437
Erucarum *varia genera deſcriptæ.* 438
Erythræi (*Jani Nitii*) *vita & ſcriptæ.* 380 ſeq.
Eſtheris *liber an ſit ad fabulas rejiciendus?* 686
Eſtor (*Jo. Ge.*) *laudatus.* 671
Etruſcarum *urbium Inſcriptiones veteres illuſtratæ.* 481 ſeq.
Evangelium *verum Chriſti in quo conſiſtat?* 356
Chriſti cur non ſtatim ab omnibus receptum ſit? 357
ejus vera fundamenta. 366
Excutere *idem eſt ac ejicere.* 188
Eyſelini (*Laurentii*) *vita.* 296

F.

In Fabri (*Baſil.*) *Theſaurum Animadverſiones editæ.* 176 ſeq.
Fabricii (*Georg.*) *vita & mors.* 377
Fagnani (*Julii*) *cum Nic. Bernoullio controverſia.* 16
curvas aliquot inveniendi methodus nova. 17

Fanaticorum *quædam ſectæ deſcriptæ.* 338
De Faria & *Souſa* (*Eman.*) *vita & mors.* 565
Faxardo (*Diego Saavedræ*) *vita.* 298
Febris *petechialis indoles & cura.* 126 ſeq. 131
tertiana ſpuria quibus remediis fuganda? 128
unde oriatur? 131
quibus remediis profliganda? 131 ſeq.
Ferta *ac dona ſacra deſcripta.* 233
Feſta *duo Anglorum dijudicata.* 384
Fideicommiſſorum *doctrina illuſtrata.* 154 ſeq.
Firmamentum *quomodo exortum?* 608
Fixæ *ſunt corpora diaphana ex aqua conflata.* ibid.
Flatus *inteſtinorum per tunicam villoſam in cellulas tranſeuntes.* 405
Florentis (*Franc.*) *vita & mors.* 563
Florum *in plantis cichoraceis motus explicatus.* 613
Fluida *quomodo corporibus oſcillantibus reſiſtant?* 313
Fluidorum *preſſio recte determinanda.* 222
Fluxionum *directa & inverſa methodus.* 426
Fœdus *interdum idem eſt ac jus & fas.* 188 ſeq.
Fœtus *in utero reſpiratio demonſtrata.* 71 ſeq.
mortui pulmones cur ſubſidant in aqua? 75
perfectus cur exitum ex utero quærat? 76
Fontium *origo non ab una cauſa.* 552
Forma, *tanquam ſentiens & movens ſubſtantia, in natura neceſſario admittenda.* 555
Formoſanorum *ſacra deſcripta.* 147
Fornicum *optima curvatura.* 428
De la Foſſe (*Antonii*) *vita & mors.* 563
Fourmontius, *ſenior, laudatus.* 500
notatus. ibid.
Franciſci *Wilhelmi, Epiſcopi Oſnabrugenſis, vita.* 298
Freindii (*Jo.*) *vita & mors.* 563
Frictionum *theoria inprimis luculenta.* 119. 122
Friſicarum *rerum ſeptentrionalium hiſtoria Saxiana edita.* 393
Fritzii (*Petri*) *vita.* 298
Furnierii (*Georg.*) *vita & mors.* 379
Fuſii (*Ant.*) *vita & mors.* 582

G.

De Galen (*Chriſtoph. Bernh.*) *vita.* 298
Gallarati (*Florentii Auguſtini*) *de Medicina bene merendi inſtitutum.* 124
Galliæ *Jus publicum eccleſiaſticum illuſtratum.* 260 ſeq.

Gallutii (*Tarquinii*) *vita & mors.* 563
Garzoni (*Thomæ*) *vita & mors.* 564
Generationis *plantarum mechanismus, ipſis oculis obſervatus.* 552
animalium ratio. 554
De Genevenſi *urbe ſingularia.* 478
Geographia *Palæſtinæ illuſtrata.* 206 ſeq.
Geographicæ *quæſtiones propoſitæ.* 212
Gerike (*Ottonis*) *vita.* 299
Germanico *imperio an eadem competant, quæ olim Romano?* 79. 80
Geſneri (*Jo. Matthiæ*) *in Quintilianum merita.* 215
in Plinii Epiſtolas & Panegyricum merita. 634 ſeq.
a Giffen (*Jo.*) *vita.* 298
Glandulæ *renales Euſtachii quem uſum præſtent?* 401
Gloxini (*Dav.*) *vita.* 299
Gnomon *meridianus Bononienſis deſcriptus.* 602
Gobelii (*Cornelii*) *vita.* 298
Goldaſti (*Melch.*) *Hiſtoria Comitatus & Principatus Holſatiæ edita.* 391
Golzii (*Huberti*) *vita & mors.* 562
De Gombauld (*Jo. Ogierii*) *vita & mors.* 563
Gorius (*Ant. Franc.*) *laudatus.* 481
Gorræi (*Jo.*) *vita & ſcripta.* 377
Gotti (*Vinc. Lud.*) *laudatus.* 345. 545
in Proteſtantes juſto vehementior. 354
De Graaf (*Regnierii*) *vita & mors.* 562
Grabii (*Jo. Ern.*) *vita & mors.* 563
Gramblichus (*Magnus*) *laudatus.* 676
Gramen *pro flore interdum dicitur.* 249
Grammaticæ *Inſtitutiones editæ.* 710. 711
Gratia *Dei univerſalis demonſtrata.* 543
Ad Gravinæ (*Jani Vinc.*) *Originum Juris Civilis Obſervationes editæ.* 670
Gravitas *ſive attractio univerſalis.* 516
Gravitatis *liquorum differentia.* 410
univerſalis cauſa. 609
Gretſeri (*Jac.*) *ſcripta conjunctim edita.* 149 ſeq.
in adverſarios ſuos vehementia. 150
Griesheimii, *Legati Regis Poloniæ, vita.* 299
Gringorii (*Petri*) *vita & mors.* 562
Grotius (*Hugo*) *laudatus.* 35
Guereti (*Gabr.*) *vita & mors.* 564
Guſſetiani *Lexici Hebraici nova editio promiſſa.* 288. 516
Supplementorum ſpecimen editum 516 ſeq.

Digitized by Google

H.

Haberti (*Franc.*) *vita & ſcripta.* 379
Hahnii, *Conſiliarii intimi Megapolitani, Notæ in Mevii Jus feudale Mecklenburgicum editæ.* 390
Hambergerus (*Laur. Andr.*) *laudatus.* 669
ejus vita. ibid.
Hamsfortii (*Cornelii*) *junioris, Hiſtoria Holſatorum edita.* 396
Haran, *urbis, geographicæ antiquitates illuſtratæ.* 270 ſeq.
Haſius (*Jo. Matthias*) *laudatus.* 203
Hebdomades *LXX Danielis explicatæ.* 480
Hebenſtreit (*Jo. Ern.*) *laudatus.* 556
Heheri (*Ge. Achatii*) *vita.* 299
Hemerobii, *muſcæ, hiſtoria.* 435
Henrici, *Ducis de Longueville, vita.* 298
Herbipolenſi *Epiſcopo in Monaſterium Ebracenſe jurisdictio vindicata.* 679
Hereeus *Jupiter quis fuerit?* 180
Herctum *citum quid ſit?* 453
Herdinghii (*Henr.*) *vita.* 299
Heſſelii (*Jo.*) *vita & mors.* 563
Heumanni (*Chriſtoph. Aug.*) *in memoriam Ludolfi merita.* 429
Heylandi (*Polycarpi*) *vita.* 296
Hieronymi *Stridonenſis Opera denuo edita.* 14
Hippocratis *Liber de Honeſtate denuo editus.* 500 ſeq.
loca aliquot emendata. 502. 505
Hiſtoriæ *Eccleſiaſticæ in compendio tradita.* 698 ſeq.
Hobbeſii *opiniones periculoſæ indicatæ.* 479
Hœffelii (*Jo.*) *vita.* 296
Hoffmanni (*Jo. Guil.*) *vita & ſcripta.* 285 ſeq.
(*Frid.*) *ſcripta laudata.* 414
Diſſertationes Academicæ conjunctim editæ. 470 ſeq.
vitæ. 661
Holſatici *Comitatus & Principatus Hiſtoria Goldaſtina edita.* 391
Holſatorum *Hiſtoriæ Hamsfortianæ edita.* 396
Ex Homeri *Iliade primus Cantus in Italicum translatus.* 22
Hoornbeeckii (*Jo.*) *vita & mors.* 379
Horatii (*Q. Flacci*) *in Jurisprudentiam merita.* 671
Houghtoni *metallorum foſſor perfectus denuo editus.* 268
De la Houſſaye (*Nic. Ameloti*) *vita & mors.* 563
D'Hozier (*Petri*) *vita & mors.* 378
Humanum *genus vehementer vituperatum.* 555
Humorum *corporis humani quæ ratio?* 24

Hy-

Hydraulicæ *Architecturæ accuratior tractatio.* 116
Hydraulicarum *machinarum examen.* 120

I.

Japonenſium *ſacra deſcripta.* 147
Javana *lingua unde dicta?* 30. 44
Jeſuitarum *Societas a Gretſero defenſa.* 150
Igne *calcinata corpora quantum pondere creſcant?* 409
Ignis *natura in quo conſiſtat?* 270
ejus propagatio explicata. ibid.
noſter non habendus pro peculiari elemento. 608
quomodo pondus quorundam corporum augeat? 409
Impenſa, *vox, proprie idem eſt ac fartura.* 189
Imperium *civile quando primum enatum?* 79
ejus ſanctitas demonſtrata. 83
limites definiti. 84 ſeq.
Inchoferi (*Melchioris*) *vita & ſcripta.* 564
Increpare *aliquid alicui, quid denotet?* 180
interdum active uſurpatur. 189
Indicarum *linguarum cognitio neceſſaria Theologo ad Indos profecturo.* 44
Indorum *de transvolutione animarum ſententia cum metempſychoſi Pythagoræ comparata.* 147
Infantum *morbi deſcripti.* 658
Inſcriptiones *antiquæ in Tranſylvania & vicinis regionibus collectæ.* 19
aliquot Etruſcæ explicatæ. 483
Inſectorum *varia genera deſcripta.* 436 ſeq.
Inſtrumentum *plenariæ ſecuritatis antiquum editum.* 214
pacis Cæſareo-Suecicum editum. 297
Cæſareo-Gallicum editum. 298
Interdicta *& Interlocutiones unde dictæ?* 214
Intermortuus, *vox, quid denotet?* 181
Inteſtinorum *aer tam ſub extima, quam ſub intima, tunica incluſus.* 404 ſeq.
tumor ab aere. 404
flatus in cellulas ex tunica villoſa tranſeuntes. 405
ſpecies, anatomia, & leges mutationum. 434
Joannes, *Apoſtolus, ruſticitatis & imperitiæ accuſatus.* 112
Joannis *Ludovici, Comitis Naſſovii, vita.* 298
Baptiſtæ cibus in deſerto qualis fuerit? 327
Joberti (*Laurentii*) *vita & mors.* 563

De Jobi *libro judicium.* 686
Jœcherus (*Chriſtian Gottlieb*) *laudatus.* 698
ejus in Schmidianum Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Compendium merita. 698 ſeq.
Joſuæ *liber a quo ſit conſcriptus?* 682
Iricus (*Jo. Andr.*) *in condenda urbis Tridinenſis hiſtoria occupatus.* 620
Iridis *natura explicata.* 513
Iſidori *Clarii vita & mors.* 562
Islandia *ſacra deſcripta.* 148
Iſraelitarum *ex Ægypto exitus illuſtratus.* 208 ſeq.
Itali *Architecturæ peritiſſimi.* 100
Italorum *Poeſis illuſtrata.* 281. 283
Judæorum *in Anglia antiquitates illuſtratæ.* 302 ſeq.
zum Jungen (*Jo. Maximiliani*) *vita.* 299
Juriæi, *adverſarii Baliani, elogium.* 478
Juris *Græci Gloſſaria emendata.* 116
Canonico-Pontificio-Eccleſiaſtici Elementa edita. 369 ſeq.
doctorem quæ deceant virtutes? 654
ſtudioſi an plerumque ſint parumpii Chriſtiani? 656
De Juris *ſpeciebus Fragmentum Ulpiani editum.* 113
Jus *publicum eccleſiaſticum Galliæ illuſtratum.* 260 ſeq.
Jus *Romanum a calumniis vindicatum.* 654
conuenientiſſimas veritati Chriſtianæ doctrinas continet. 657
Juventutis *inſtituendæ ratio præſcripta.* 236

K.

Keyſeri (*Abrah.*) *vita.* 299
Klugius (*Ant.*) *laudatus.* 677
Kreſſii (*Jodoci Chriſtoph.*) *vita.* 299
Kurzii (*Guſt. Adolphi*) *in Mevii Jus feudale Mecklenburgicum merita.* 390

L.

Lallii (*Jo. Bapt.*) *vita & mors.* 378
Lambergii *Comitis, Legati Cæſarei, vita.* 298
De Lambertinis (*Proſper*) *Cardinalis, laudatus.* 577 ſeq.
Lamius (*Jo.*) *notatus.* 118
Lampadii (*Jac.*) *vita.* 299
Lanceloti (*Claudii*) *vita & ſcripta.* 563
Langii (*Joach.*) *Apocalypſin interpretandi ratio.* 538
Lapidicidarum *veterum in literis incidendis navi.* 105
inſtrumenta varia. 258
immunitates & jura varia. 259
genera varia. ibid.
Laponum *ſacra deſcripta.* 148

Laponum *plantæ descriptæ.* 465
Latro, *vox, non raro de cive perduelli usurpatur.* 189
Laudus, *Archiep. Cantuariensis, quorum olim criminum postulatus?* 10
Launoji (*Jo.*) *vita & mors.* 378
Leges *aliquot Romanæ illustratæ.* 445
Leschassier (*Jac.*) *vita & mors.* 379
Leucas *apud Autores quid denotet?* 181
Libs, *quale ventorum genus?* ibid.
De Line (*Liborii*) *vita.* 299
Linguarum *Orientalium & Indicarum cognitio necessaria Theologo ad Indos profecturo.* 44
Linnæi (*Caroli*) *in describendis plantis Laponicis solertia.* 465 seq.
Lipsiensis *urbis jus stapulæ & nundinarum illustratum.* 374 seq.
Liquorum *gravitatis differentia.* 410
variorum gravitatem explicandi ratio. ibid.
Livii *locus emendatus.* 115
Locustæ *a Papa excommunicatæ.* 552
De Læben (*Jo. Frid.*) *vita.* 298
Loiselii (*Ant.*) *vita & mors.* 378
In Lotteria *determinatio præmiorum.* 17
Lubecensium *rerum Commentarius Bangerti editus.* 392
Lucanus, *seu taurus volans.* 436
Lucis *refractæ extensio explicata.* 16
& umbræ observationes quædam singulares. 69
phænomena singularia. ibid.
systema Cartesianum contra Neutonianos defensum. 517
theoria Neutoniana. 513
De Ludolf (*Ge. Melchioris*) *vita & scripta.* 429
Lues *venerea unde?* 417
ejus cura. ibid.
Lumen *ignis unde oriatur?* 270
a poris magis, quam partibus solidis, reflexum. 512
Luminis *borealis explicatio.* 472
definitio. 512
Lunarium *motuum inæqualitates explicatæ.* 516
Luscinii (*Ottomari*) *vita & mors.* 378
Lutheri (*Mart.*) *vita Academica a Gretsero derisa.* 150
Lychnuchi *sacri antiquitas & mysterium explicatum.* 704 seq.
Lycurgus *apud Ammianum qualis?* 183
Lysias *an fuerit Syracusanus?* ibid.

M.

Macularum *solarium theoria.* 66
Maffæi (*Scipionis*) *in literas merita laudata.* 14
in novam Operum Hieronymi Stridonensis editionem merita. 14

Maf-

Maffæi (*Scip.*) *verſio Italica primi Cantus ex Iliade Homeri laudata.* 22
(*Thomæ*) *Diſſertationes duæ editæ.* 17
(*Alexandri*) *expeditiones militares.* 22
Magni (*Jo.*) *vita & mors.* 563
(*Olai*) *vita & mors.* 564
Malaicæ *linguæ hiſtoria deſcripta.* 29
terræ nomen olim quale? 30. 44
hiſtoria deſcripta. 31 ſeq.
linguæ a Malabarica diverſitas. 32
Lexicon promiſſum. 45
Malaicorum *librorum catalogus.* 35
Malingrei (*Claudii*) *vita & mors.* 562
Mallinkrotii (*Bernardi*) *vita & mors.* 379
Mancipi *& nec mancipi rerum differentia quæ?* 266
Manetti (*Jannotti*) *vita & mors.* 564
Manfredi (*Gabr.*) *Solutio Problematis Algebraici edita.* 16
(*Euſtachii*) *labores affecti.* 18
Manilia *Lex illuſtrata.* 448
Manilius, *Autor Aſtronominici, quis fuerit?* 194
Manilii *Aſtronomicon denuo editum.* 193 ſeq.
variis in locis emendatum. 196 ſeq.
nomen varie ſcribitur. 194
De Manumiſſionibus *Fragmentum Ulpiani editum.* 113
Marcelli (*Chriſtoph.*) *vita & mors.* 563
De Marconville (*Jo.*) *vita & mors.* ibid.
Mareſchalci (*Nic.*) *ſcripta aliquot, hiſtoriam Megapolenſem illuſtrantia, edita.* 388 ſeq. 394
Mareſii (*Rolandi*) *vita & mors.* 563
Marini (*Jo. Bapt.*) *vita & mors.* 378
Maris *mediterranei curſus explicati.* 612
æſtus & tempeſtatum ratio. 552. 612
Marmora *antiqua illuſtrata.* 252 ſeq.
Græca quæ? 254
Ægyptiaca quæ? 256
Italica quæ? 257
De Marolles (*Mich.*) *vita & ſcripta.* 378
Martinii (*Matthiæ*) *vita & mors.* 565
Martyris *olim ſignum quale?* 20
Martyrum *ſecundum antiquam Eccleſiæ diſciplinam differentia.* 580

Maſſilienſis *urbis fundatio deſcripta.* 479
Maſſoni (*Jo.*) *Vita Plinii denuo edita.* 51
Matthiæ (*Georg.*) *laudatus.* 501
ejus ſcripta. ibid.
in Hippocratem de Honeſtate merita. 502 ſeq.
Maucroix (*Franciſci*) *vita & mors.* 378
Mechanica *quædam Problemata.* 305
Medicinæ *ſtudio quid maxime conducat?* 125
ſtudendi perverſa quorundam ratio. 133
Medicinales *hiſtoriæ variæ.* 218
obſervationes variæ. ibid
Medicorum *quorundam mali mores exſibilati.* 133
Mediolanenſium *Scriptorum Bibliotheca promiſſa.* 239
De Meerfeld (*Dieterici Herm.*) *vita.* 298
Mehlii (*Sebaſt. Wilh.*) *vita.* ibid.
Megapolenſis *hiſtoriæ Scriptores novi editi.* 385 ſeq.
Megapolenſium *civitatum jura illuſtrata.* 398
Menſarii *an fuerint trapezitæ?* 183
Mercatores *vel pro mercibus alienis vades ſiſtentes, vel pro ſuis requirentes.* 322
Mercurii *ſub diſco Solis tranſitus.* 615
per Solem tranſitus accurate computatus & obſervatus. ibid.
Meridiana *in templo Bononienſi.* 602
Meridiani *gradus in Anglia menſurati.* 515
Merſenni (*Marii*) *vita & mors.* 379
Meſchinoti (*Jo.*) *vita & mors.* 565
Des Meſmes (*Claudii*) *Comitis d'Avaux, vita.* 298
Meſopotamiæ *transjordanicæ antiquitates geographicæ illuſtratæ.* 275 ſeq.
Meſtrezatii *elogium.* 478
Metallorum *varia genera deſcripta.* 662 ſeq.
virtutes variæ. 664
Metallurgia *in Compendio tradita.* 662 ſeq.
Mevii (*Dav.*) *Jus provinciale Mecklenburgicum editum.* 390
Meureri (*Jo. Chriſtoph.*) *vita.* 299
Milagii (*Martini*) *vita.* ibid.
Militis *eruditi exemplum duplex.* 529
Milliaria *Romana quomodo computanda?* 206
Ex Miraculis *an exiſtentia Dei demonſtrari poſſit?* 174 ſeq.

Mœhringius (*Paul. Henr. Gerh.*) *laudatus.* 217
Molæ *frumentariæ deſcriptio & accuratum examen.* 120
quarum rotæ ſub aqua totæ abſconditæ. 121
Molarum *a fluxu & refluxu maris agitandarum ratio.* ibid.
varii generis conſideratio & calculus. ibid.
De Molierii *morte ſingularia.* 478
Molinæi (*Caroli*) *vita & mors.* 379
Monaſterii *Amorbacenſis hiſtoria deſcripta.* 673
In Monaſterium *Ebracenſe jurisdictio Epiſcopo Herbipolenſi vindicata.* 679 ſeq.
Moneti (*Philiberti*) *vita & mors.* 562
De Montchreſtien (*Antonii*) *vita & ſcripta.* 377
Montium *origo.* 609
Morbi *epidemici ſub judicium vocati.* 125 ſeq.
infantum deſcripti. 658
De Morbis *carmen editum.* 556
Morellæ (*Julianæ*) *vita & mors.* 565
Morelli (*Renati*) *vita & mors.* 562
(*Andr.*) *vita & mors.* 563
Morgagni (*Jo. Bapt.*) *ad Jo. Polenum Epiſtola laudata.* 201
De Morgues (*Matthæi*) *vita & mors.* 564
Morhofii (*Dan. Ge.*) *de gente Brocktorfia Opuſculum editum.* 390
In Moriendo *religio gentilium delineata.* 20
Motus *cauſa primaria.* 400
corporum oſcillantium in fluido. 313
curvilineus in mediis reſiſtentibus. 314
Motuum *in univerſo origo.* 609
communicationis nova theoria. 318
Muhammedanorum *ritus ſacri illuſtrati.* 529 ſeq.
Muhammedis *vita & ſacra illuſtrata.* 530 ſeq.
De Muis (*Simeonis*) *vita & mors.* 378
Mulierum *Græcarum, quæ oratione proſa uſæ ſunt, Fragmenta & Elogia edita.* 60 ſeq.
ſapientia per ſpecimina declarata. 62
veterum doctiorum catalogus. 63
Mulleri (*Jo.*) *vita.* 299
Mundus *terram denotat apud Autores.* 184
Mundi *univerſi nova theoria.* 607
futura conflagratio explicata. 610
Muratoriana *Inſcriptionum veterum Collectio ab accuſationibus Bimardi vindicata.* 237 ſeq.
Murmellii (*Jo.*) *vita & mors.* 562

Muſcarum *varia genera deſcripta.* 438 ſeq.
Muſculorum *ſtructura & motus.* 419 ſeq.
Muſicis *concentibus olim morbos fugandi vis tributa.* 21
Muſitani (*Caroli*) *vita & mors.* 565
Muſſatus (*Alb.*) *inter milites eruditos referendus.* 562
Mutæ *artes apud Virgilium quæ?* 47. 505
Mylii (*Herm.*) *vita.* 299

N.

De Nanninis (*Remigii*) *vita & mors.* 562
Navium *origo veſtigata.* 259
Nebriſſenſis (*Antonii*) *vita & mors.* 379
Neceſſitas *a poſteriori an diſcrepet a neceſſitate a priori?* 168
Negotiatores *qui olim fuerint?* 456
Nervei *fluidi natura.* 421
De Neutoni (*Iſ.*) *Syſtemate chronologico judicium.* 494
Neutonianum *ſyſtema a Voltario obſcuratum magis, quam illuſtratum.* 517
Niſſolii (*Guil.*) *in rem Botanicam merita laudata.* 612
Nordalbingiæ *Hiſtoria Alardi edita.* 398
Nova *ætas idem eſt ac juvenilis.* 190
Numaria *res Ebræorum illuſtrata.* 601
Numi *tres, in honorem Archimedis cuſi.* 464
duo, memoriam diluvii conſervantes. 601
Græcorum vetuſtiſſimi illuſtrati. 643 ſeq.
Romanorum antiquiſſimi illuſtrati. 649 ſeq.
Numophylacium *Senatus Lipſienſis laudatum.* 642
Numus *quidam Ægienſis deſcriptus.* 413
a quo primum ſignatus? 644
Nundinarum *jus civitatis Lipſienſis illuſtratum.* 374 ſeq.
In Nympham *mutati vermiculi.* 436 ſeq.

O.

Obrechti (*Ulrici*) *vita & mors.* 563
Occurro *interdum idem eſt ac accurro.* 190
Oederus (*Gd. Lud.*) *laudatus.* 228
Oelhafenii (*Tobiæ*) *vita.* 299
Oleum *ex quibus conſtet partibus?* 270
Oro *quomodo differat a rogo?* 190
Orſii (*Jo. Joſephi*) *vita & mors.* 563
Orthoepiæ *vitia aliqua recenſita.* 711
Oſcillationum *in fluido theoria.* 313
Oſſati (*Arnoldi*) *vita & mors.* 562
Oſſium *notæ characteriſticæ.* 407

Ottonum (*Marci & Sebaſtiani*) *vita.* 299
Oxenſtiernæ (*Jo.*) *vita.* 298

P.

Paddan-Aram, *regionis, antiquitates geographicæ illuſtratæ.* 277 ſeq.
Palæſtinæ *Geographia egregie dilucidata.* 207
Palatium *Cæſaris delineatum & illuſtratum.* 102 ſeq.
Pallii, *vocis, quadruplex ſignificatus.* 292 ſeq.
Panvinii (*Onuphr.*) *Opera edendi inſtitutum.* 239
Papæ (*Guidonis*) *vita & mors.* 575
Papilio *in corpore erucæ delitescens.* 437
Paradini (*Guil.*) *vita & mors.* 379
De Pariſii *Abbatis miraculis Epiſtola.* 339
Pathologia *metrica edita.* 556 ſeq.
Patritii (*Franc.*) *vita & mors.* 564
Pauli *Apoſtoli iter in Hiſpaniam deſtinatum.* 331
Paulus (*Julius*) *ab injuriis Criticorum vindicatus.* 216
Pendulorum *motus in mediis perfecte fluidis.* 313
Des Periers (*Bonaventuræ*) *vita & mors.* 562
Periodus *1944000 annorum in tellure noſtra noviter detecta.* 516
Perionii (*Joach.*) *vita & mors.* 564
Permutatio *rerum ante numorum inventionem uſitata.* 643
Perraultii (*Claudii*) *vita & mors.* 379
(*Caroli*) *vita & mors.* ibid.
Perſarum *ſacra deſcripta.* 148
Perſpicillorum *inventio cui ſit tribuenda?* 18
Pes *in carmine quid denotet?* 190
Petechiæ *in febre an unquam ſint criticæ?* 130
Petechiales *febres unde?* 131
earum indoles & cura. 126 ſeq.
Pibracii (*Guidonis Fabri*) *vita & mors.* 562
Pici (*Jo.*) *vita & mors.* ibid.
(*Jo. Franc.*) *vita & mors.* ibid.
Picoti (*Jo.*) *vita & mors.* ibid.
Planetæ *ex aqua generati.* 608
Planetarum *motus ratio.* 609
De Planetarum *ſtatione Problema.* 308
Super Plano *ut breviſſimo tempore maxima aquæ quantitas elevari poſſit?* 120
Plantæ *variores in imperio Rutheno obviæ.* 324
Lapponicæ deſcriptæ. 465
Plantarum *ſalia alkalia fixa.* 412
& animalium ſemina an mundo coæva? 552
inverſo ſitu creſcentium ratio. 404
Platteſii (*G.*) *de Metallis liber denuo editus.* 268
Pleuritidis *varia genera.* 126

Plinii (*C. Cæc. Sec.*) *Panegyricus denuo ab Arnzenio editus.* 49 seq.
vita denuo edita. 51
loca aliquot emendata. 52 seq.
Epistolarum Libri & Panegyricus denuo editi. 634 seq.
vita. 635
aliquot loca illustrata & emendata. 635 seq.
Plumier (*Caroli*) *vita & mors.* 379
Pluviæ *prodigiosæ.* 552
Poesis *Italorum illustratæ.* 281. 283
Polenus (*Jo.*) *laudatus.* 199
ejus in Vitruvium merita. 199 seq.
Polliceri *interdum idem est ac portendere.* 191
Polonorum *Fratrum historia descripta.* 339
Pondus *corporum, igne calcinatorum, quomodo augeatur?* 409
Pontani (*Jo. Isaaci*) *vita & scripta.* 378
Pontifex *an in canonizationibus Sanctorum falli possit?* 588
ejus dominatus qualis? 264
autoritas in cultu Martyribus decernendo necessaria. 584
Pontifici *quæ jura competant?* 262
De Potoux (*Claudii*) *vita & mors.* 562
Priezarii (*Dan.*) *vita & mors.* 378
Principes *accusati.* 455
Priorati (*Galeazzi Gualdi*) *vita & scripta.* 561 seq.
Prælium, *vox, interdum denotat bellum.* 191
Progressiones *transscendentes.* 306
Providentia *Dei specialis in quo consistat?* 358
an detur? 359
recte in generalem & specialem dividitur. 360
Provinciales *qui olim fuerint?* 215
Psalmorum *Davidicorum autoritas asserta.* 687
Ptolemæi (*Claudii*) *vita.* 201
Pugnus *interdum denotat id, quod pugno continetur.* 191
Pulmones *fœtus in utero mortui cur subsidant in aqua?* 75
Puris, *in pulmonibus non geniti, excreatus unde?* 129
Puritani *quibus olim in Anglia turbis occasionem dederint?* 8
Purpura *chronica unde?* 417
ejus morbus. ibid.

Q.

De Quadrupede *volatili Russiæ observatio.* 405 seq.
Quenstedii (*Jo. Andr.*) *vita & mors.* 378
Quinault (*Philippi*) *vita & mors.* 379
Quintiliani *de Institutione oratoria Libri denuo editi.* 241 seq.

Quintiliani *vita & ſcripta.* 244
loca aliquot emendata. 245
Quirini, *Cardinalis, laudatus.* 86
ejus inſtitutum, Epiſtolas Franc. Barbari edendi, commendatum. ibid.

R.

Rabelæſi (*Franc.*) *vita & mors.* 378
Racovienſis *Catecheſis refutata.* 229. 540
Radere, *de piſcibus uſurpatum, idem eſt ac desquamare.* 191
Radix *pro congerie plantarum plurium ſub uno volumine haberi poteſt.* 404
Ramnuſii (*Jo. Bapt.*) *vita & mors.* 563
Ranarum *generatio & motus muſcularis.* 440
Ranzovii (*Henr.*) *Deſcriptio nova Cimbricæ Cherſoneſi edita.* 387
Rapere *interdum idem eſt ac lacerare.* 191
Raphelengii (*Franc.*) *vita & mors.* 564
Rapini (*Renati*) *vita & mors.* 378
(*Claudii*) *elogium.* 478
Ratio *an alia ſit objective, alia ſubjective, ſpectata?* 175
Rationis *ſolius viribus an quis ſalutem æternam poſſit conſequi?* 384
Ratisbonenſium *Comitiorum Acta præcipua.* 400 ſeq.
Ravennenſia *geſta in monumento antiquo illuſtrata.* 214
Reclamo, *quid proprie denotet?* 184
Redii (*Gregorii*) *Epiſtola de antiquitatibus Arretinis edita.* 489
Regibus *an abſolutum competat imperium?* 83
De Reigersberger (*Nic. Ge.*) *vita.* 298
Reizius (*Guil. Otto*) *laudatus.* 654
De Relando (*Hadr.*) *judicium.* 205
Religio *Chriſtiana an ſit armis defendenda?* 85
unde dicta? 349
Renalium *glandularum & capſularum uſus.* 402
Repetere *interdum idem eſt ac poſcere.* 191
Reſenii (*Petri*) *vita & mors.* 565
Reſiſtentia, *quam patiuntur corpora oſcillantia in fluido.* 313
Reſpiratio *fœtus in utero demonſtrata.* 71 ſeq.
Retina *ubi ſita?* 638
Revelationes *divinæ impie rejectæ.* 571
Rheumatiſmus *unde?* 506
quomodo curandus? 507
Riccati (*Jac.*) *Diſſertationes duæ editæ.* 16
Ritteri (*Alb.*) *ſcripta.* 508 ſeq.
Rittershuſii (*Conr.*) *vita & mors.* 377

Rivierii (*Guil.*) *hiſtoriam patriæ illuſtrandi ſtudium laudatum.* 612
Rivini (*Andreæ*) *vita & mors.* 379
Rizzetti (*Jo.*) *Epiſtola de ſuis inventionibus dioptricis edita.* 16
Rœverus (*Matthias*) *laudatus.* 114
ejus in Fragmentum Ulpiani annotationes. 115
Romanarum *antiquitatum novus theſaurus collectus.* 625
Romani *imperii quæ olim ratio?* 80
ortus & interitus deſcriptus. 80 ſeq.
Rondeletii (*Guil.*) *vita & mors.* 379
Roſarii, *Moulin à Chapelet, examen.* 121
Roſenhane (*Scheringi*) *vita.* 298
Roſini (*Jo.*) *vita & mors.* 379
Roſſii (*Jani Victorii*) *vita & mors.* ibid.
Rothii (*Jo. Georg.*) *vita.* 299
Rungii (*Frid.*) *vita.* ibid.
Rutgerſii (*Jani*) *vita & mors.* 378
Ruyſchii (*Frid.*) *vita & mors.* 379

S.

Sabæorum *ſacra deſcriptæ.* 534
Sadleri (*Wolfg. Jac.*) *vita.* 299
Salellii (*Hugonis*) *vita & mors.* 565
Salia *alkalia fixa plantarum.* 412
Salvii (*Jo. Adleri*) *vita.* 298
Sanchoniathonis *Fragmentum explicatum.* 492 ſeq.
ſyſtema Chronologicum in Tabula repræſentatum. 497
Sancti *an ſint invocandi?* 585
Sanderadus, *Abbas, Porta ſalix.* 677
Savary (*Jacobi*) *vita & mors.* 564
Savoti (*Ludov.*) *vita & mors.* 563
Saurinus, *Eccleſiaſta Hagenſis, laudatus.* 594
Saxii (*Petri*) *Hiſtoria rerum Friſicarum ſeptentrionalium editæ.* 393
In Scaligeriana *Obſervationes Baylii.* 478
Scarfo (*Jo. Chryſoſt.*) *laudatus.* 630
notatus. 632
Schedii (*Eliæ*) *in ſcripta Nic. Mareſchalci merita.* 389
Schelhammeri (*Guntheri Chriſtoph.*) *vita & mors.* 379
Schereri (*Herm. Adolphi*) *vita.* 298
Schmidii (*Jo. Andr.*) *Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ denuo editum.* 698
Schœreri (*Chriſtoph.*) *vita.* 299
Schonigius (*Dominicus*) *laudatus.* 676
Schraderi (*Henr.*) *vitæ.* 299
Schragii (*Jo. Adami*) *vita.* ibid.
Schragmulleri (*Jo. Phil.*) *vita.* 296
Schultenſius (*Alb.*) *de manibus Herm. Bœrhaavii bene meritus.* 134 ſeq.
Schurmanniæ (*Annæ Mariæ*) *vita & mors.* 378
Schutzii (*Juſti Sinoldi*) *vita.* 299
Schwarzii (*Chriſtiani*) *vita.* ibid.
Scientifica *veritates theologicas traden-*

Digitized by Google

tradendi methodus in quo consistat? 689
Scioppii (*Casp.*) *vita & mors.* 563
Sciurus *volans in Russia.* 406
Scorbutus *unde?* 414
ejus cura. ibid.
Scoti (*Julii Clementis*) *vita & mors.* 564
Scripturæ *S. loca aliquot explicata aut illustrata:*
Gen. I, 16. 570
26. 498
III, 22. 599
IV, 7. ibid.
VIII, 8. 682
IX, 9. 498
XI, 1 *seq.* 499
10. 566
12. ibid.
14. ibid.
16. ibid.
18. 499. 682
20. 499
22. ibid.
24. ibid.
70. ibid.
XII, 3. 342
4. 343
6. 682
XIV, 2. 499
14. 681
XV, 13. 566
16. 211
XVI, 17. 707
XVII, 1. 343
XVIII, 18. 342
Gen. XXI, 2. 343
5. 566
XXII, 18. 342
XXIV, 4. 274
10. 274. 275
15. 274
29. ibid.
XXV, 26. 343. 566
XXVI, 4. 342
XXVII, 14. 681
XXVIII, 2. 274
5, 6. ibid.
7. 271. 274
10. 274
14. 342
XXIX, 4. 274. 275
XXXI, 18. 274
20. ibid.
23. ibid.
49. 275
XXXII, 2. 274
22. ibid.
31. ibid.
XXXIII, 14. 275
18. 274
XXXIV, 30. 685
XXXV, 9. 274
XXXVI, 31. 682
XL, 15. ibid.
XLIV, 2. 707
12. ibid.
XLVII, 9. 343. 566
XLVIII, 16. 585
XLIX, 5, 6. 685
Exod. VIII, 25. 351
XII, 40. 566

Exod. XVI, 35. 681
XXIII, 31. 209. 210
XXV, 31-39. 705. 706. 707. 709
XXX, 9. 330
7, 8. 351
13. 585
XXXVII, 17-24. 705
XXXVIII, 24. ibid.
25 *seq.* 706
Levit. II, 329
4. 330
5. ibid.
8. ibid.
12. ibid.
XIV, 10. ibid.
21. ibid.
XVI, 21, 22. 358
XXIII, 37. 330
Num. IV, 6. ibid.
VII, 13. ibid.
VIII, 1 *seq.* 705
8. 330
XXI, 13. 213
14. 210
16 *seq.* 213
XXII, 5. 273
27. 580
31. ibid.
XXIII, 7. 273
XXVIII, 7. 330
15. ibid.
26. ibid.
XXIX, 6. ibid.
XXXII, 32. 279
Devt. II, 8. 210
Devt. II, 12. 682
37. 273
VI, 4. 232
VIII, 8. 330
XIII, 1 *seq.* 174
XXIII, 4. 274
XXV, 1. 341
XXXII, 13, 14. 330
15, 16. 351
17. 496
18. 351
Jos. V, 14. 580
VI, 25, 26. 682
X, 13. ibid.
XIII, 4. 210
26. 277
29, 30. 275
XIV, 15. 681
XIX, 27. 682
XXI, 38. 275
XXIV, 14. 351
XXXII, 22. 275
Judic. III, 8. 271. 278
10. 278
V, 20. 473
XVIII. 681
29. 682
Ruth 37
1 *Sam.* II, 29. 330
X, 8. 274
XV, 3. 571
XVI, 16. 21
2 *Sam.* II, 29. 275
VIII, 6. 277
1 *Reg.* IV, 32. 687
VI, 1. 566

Digitized by Google

1 Reg. VIII, 9.	352
XIV, 21.	566
XV, 2.	ibid.
10.	ibid.
XVIII, 7.	580
36.	330
2 Reg. II, 15.	580
III, 1.	566
IV, 37.	580
VI, 15.	330
VII, 14.	352
VIII, 14.	682
16, 17.	566
26.	ibid.
XI, 3, 4.	ibid.
XII, 1.	ibid.
XIV, 2.	567
XV, 2.	ibid.
32.	ibid.
XVI, 2.	ibid.
XVIII.	685
2.	567
21.	709
XIX, 12, 13.	276
34.	585
XXI, 1.	567
19.	ibid.
XXII, 1.	ibid.
36.	ibid.
XXIV, 8.	ibid.
18.	ibid.
XXV, 8.	ibid.
27.	ibid.
1 Par. XVI, 34.	682
XIX.	879
3, 4.	274
1 Par. XIX, 6.	277
12, 13.	682
47.	ibid.
XX, 6.	274
XXV, 2, 3.	687
2 Par. VI, 42.	585
VIII, 3.	277
XXIX, 30.	687
XXXVI, 17 - 21.	569
Esr.	37
VI, 15.	569
Nehem.	37
Esth.	ibid.
IV, 16.	329
Job.	37
III.	687
VI, 3.	ibid.
VII, 15, 16.	ibid.
VIII, 12.	516
IX, 22.	687
26.	516
XXVII, 7.	687
XXX, 19.	234
21.	687
XXXVII, 22.	474
XXXVIII, 18.	518
Ps.	37
I - L.	36, 38
II, 7.	233
XIX, 5.	234
XX, 4.	330
XXXIV, 20, 21.	333
LXIV.	687
LXXVIII, 12.	208
43.	ibid.
LXXXI, 17.	330

Pſ. LXXXIII, 8. 211
9. 212
CV. 351
CXI. 687
CXXV. ibid.
CXXXVI. ibid.
CXLVII, 14. 330
Prov. VI, 8. 518
VIII, 22. 233
XVII, 15. 341
XXV, 22. 328
Eſ. I, 16, 17. 356
V, 23. 341
XVIII, 1 *ſeq.* 517
XIX, 18. 548. 601
XXII. 685
XXX, 26. 709
XL. 233
XLI. ibid.
Jer. 14
XV, 1. 585
XVI, 7. 329
XXV, 12. 569
XXIX, 10. ibid.
XXXIII, 19. 330
XXXV, 5. 707
LII, 31. 567
Ezech. 14
IV, 5, 6. 567
VIII, 14. 234
IX. 548
XIII, 11. 518
13. ibid.
XIV, 14. 686
XVIII, 30. 356
XX, 7, 8. 351
Ezech. XXIII, 8. ibid.
XXVII, 17. 330
23. 276
XXVIII, 16. 234
XXIX, 6. 709
XXXVIII, 22. 518
XLVI, 14. 330
XLVII, 17. 276
18. 210
19. 207
Dan. 37
III, 35. 585
IX, 2. 569
XII, 1. 329
4. 709
Hoſ. 36
Amos VII, 1-6. 344
IX, 1. 707
Habac. II, 4. 342
Hagg. I. 685
II. ibid.
Zach. IX, 1, 2. 276
XIV, 7. 709
20, 21. 344
Judith V, 3. 685
5. ibid.
VIII, 24, 25. ibid.
IX, 2. ibid.
XI, 15. ibid.
XIII, 23. ibid.
Sap. II, 23. 231
VII, 3. 234
Tobiæ III, 7. 684
IX, 36. ibid.
1 *Macc.* IV, 52. 569
IX, 3. ibid.

Digitized by Google

1 Macc. XIII, 41. 569
4 Esr. XII, XIII. 685
Matth. 35. 38. 112.
III, 4. 327
V, 14. 709
23, 24. 330
VI, 24. 359
25. 358
26-33. 359
VII, 21-27. 356
X, 16-18. 359
21-32. ibid.
XI, 7. 709
29. 367
XII, 37. 341
XV, 5. 327
XVI, 17. 331
19. ibid.
XVIII, 11. 355
18. 262. 331
XIX, 16. 356
18, 19. ibid.
XX, 25-27. 357
XXI, 12. 353
XXIII, 8-10. 357
13. 333
23, 24. 330
XXIV, 13. 367
XXV, 31. 356
XXVII, 47. 585
XXVIII, 1. 353
19. 232
Marc. 36. 38. 112
I, 6. 327
II, 3, 4. 46
14. 328
Marc. VI, 56. 46
IX, 49. 329
X, 19. 356
XI, 15. 353
XVI, 1. ibid.
15. 356
Luc. 14. 36. 112
I, 42. 685
III, 38. 601
IX, 56. 355
X, 13. 342
25-28. 356
XI, 52. 333
XVII, 21. 330
XVIII, 20. 356
XIX, 10. 355
41. 353
XXII, 44. ibid.
XXIV, 34. 328
46, 47. 356. 367
Jo. 36. 112
I, 1. 233. 356
2, 3. 356
III, 16, 17. 355
V, 24. ibid.
47. 480
VI, 40. 355
62. 233
VII, 51. 546
VIII. 353
44. 692
58. 233
X, 10. 355
23. 353
XII, 47. 355
48. 546

Jo. XIII, 35. 357
XVII, 3. 232
XX, 23. 262
Act. 36. 37. 38
II, 22. 342
III, 13. 341
V, 5. 332
10. ibid.
15. 46
VII, 2. 601
6. 566
41. 351
VIII, 13. 342
XIII, 11. 332
XVII, 11. 546
XIX, 1-10. 341
XX, 28. 367
32. 232
XXVI, 11. 327. 352
Rom. I, 19, 20. 232
II, 19. 709
III, 3. 683
24, 25. 367
IV, 2-8. 341
V, 11. ibid.
9. ibid.
12. 232. 548
VI, 5. 341
VII, 1-4. ibid.
VIII, 32. 367
33. 341
IX, 4. 683
32, 33. 234
X, 17. 546
18. 234
XI, 10 *seq.* 356
Rom. XII, 20. 328
XIII, 10. 356
XV, 28. 331
1 *Cor.* II, 9, 10. 232
14. ibid.
IV, 21. 332
VIII, 6. 232
X, 7. 351
9, 10. 685
15. 546
XII, 3. 327. 352
2 *Cor.* V, 10. 352
21. 341
VI, 1, 2. 344
X, 7. 332
XIII, 2. ibid.
Gal. I, 8, 9. 366
II, 1. 341
3. ibid.
9. ibid.
16. 341
20. 341. 367
III, 1. 341. 342
3. 342
5. ibid.
9. ibid.
15. 16. 343
17. 343. 566
18 - 24. 343
IV, 3. 344
9. ibid.
19. 342
25. 344
V, 4. 342
Eph. I. 23. 234
III, 19. ibid.

Digitized by Google

Eph. IV, 6. 232
V, 1. 329
VI, 6. 37
10. 232
Col. I, 15. 234
18. ibid.
II, 9. ibid.
1 *Theſſ.* V, 21. 546
27. ibid.
1 *Tim.* II, 3-7. 328
1 *Petr.* I, 9. 368
19. 709
II, 6. 234
8. ibid.
III, 18. 695
19. 600
20 *ſeq.* 695
IV, 6. 600
12. 330
2 *Petr.* III, 16. 369
1 *Jo.* V, 7. 233
XVII, 20. 546
XX, 31. ibid.
Hebr. I, 2. 233
3-5. 352
II, 3. 353
IV, 12. 546
V, 9. 367
VI, 4. 351. 352
5 352
6. 342. 352
IX, 4. 352
12. 366
X, 4. 358. 365
26. 351. 352
XI, 3. 333
Hebr. XI, 6. 232
XII, 16, 17. 351
XIII, 24. 353
Jac. V, 11. 686
Apoc. I, 4. 585
II, 10. 367
IV, 5. 709
V, 6. ibid.
8. 585
VIII, 3. 329
4, 5. 329. 585
XI, 8. 341
XVIII, 13. 330

De Scripturæ S. *vero ſenſu judicare, an ſit tantum Eccleſiæ?* 546

Scythicarum *rerum tempore Mithridatis converſiones.* 413

Sectionum *conicarum generalis & facilis conceptus.* 426

Sedulii (*Henr.*) *vita & mors.* 562

Semina *plantarum ubi quærenda?* 552

Senatus *Romani autoritas quæ fuerit?* 453

Sennerti (*Andreæ*) *vita & mors.* 379

Senſibilium *affectionum ad vim externorum objectorum proportio.* 16

Senſus *membrorum abſciſſorum.* 614

an in ipſis organis, non in ſenſorio communi, fiat? 421

Septuagintaviralis *verſionis editiones recenſitæ.* 550

Serierum *nova quædam ſpecies.* 309

Servieni (*Abelis*) *vita.* 298

Ser-

Digitized by Google

Servilia *lex illuſtrata.* 446
Severæ *Martyris Epitaphium explicatum.* 20
Sigillum *quoddam vetus argenteum explicatum.* 622 ſeq.
Siglæ *aliquot explicatæ.* 483
Simonii (*Jo.*) *Vandalia edita.* 396
Socinianorum *libri a Proteſtantibus refutati.* 228
dogmata quæ? 230 ſeq.
errores refutati. 540
Socinus (*Fauſtus*) *quis fuerit?* 228
ejus errores refutati. 478
Sol *quomodo exortus?* 608
Solis *axeos & polorum determinatio.* 69
longitudines quomodo accurate definiendæ? 606
Solares *maculæ quomodo accurate obſervandæ?* 66
earum theoria. ibid.
Solidum *interdum denotat terram continentem.* 192
Solitudo, *vocis, ſignificatus ſingularis.* ibid.
Solœciſmi *& barbariſmi an in N. Teſt. occurrant?* 111
Solvere *fidem, quid denotet?* 185
Sortium *nova theoria.* 320
Species *quid ſit apud JCtos?* 215
Spelmanni (*Henr.*) *Conciliorum Angliæ Collectio recenſita.* 3
Speneri (*Phil. Jac.*) *vita.* 544
Sphacelus, *morbus, unde?* 414
ejus cura. ibid.
Spizelii (*Theoph.*) *vita & mors.* 563
De Spurinnæ *Lyricis judicium.* 636
Stapulæ *jus quid ſit?* 374
urbis Lipſienſis illuſtratum. 374 ſeq.
Stenglini (*Zachariæ*) *vita.* 299
Stephani (*Roberti*) *vita & mors.* 565
(*Caroli*) *vita & mors.* ibid.
(*Henrici*) *vita & mors.* ibid.
Steuchi (*Auguſtini*) *vita & mors.* ibid.
Strebelii (*Jo. Sigiſm.*) *in edendis Hambergeri ſcriptis ſolertia.* 669
Struvii (*Burch. Gotthelf.*) *vita & ſcripta.* 518 ſeq.
Submitto, *quid proprie denotet?* 185
Subſtantia *ſentiens, movens, & cum conſilio agens, in natura neceſſario admittenda.* 555
Sueci *olim Evangelicæ eccleſiæ in Germania tutores.* 295
In Suevia *num Auſtriacæ genti Ducatus & Principatus competat?* 334 ſeq.
Sulphur *ex quibus partibus conſtet?* 270
Summatio *progreſſionum innumerabilium.* 310
Superi *interdum mortuis opponuntur.* 192

Superſtitionis *vera ratio explicata.* 171
Symbolum *Apoſtolicum unde originem ducat?* 354

T.

Tagliacarne (*Benedicti*) *vita & mors.* 379
Talhuræi (*Jac.*) *vita & mors.* 562
De la Taille (*Jo.*) *vita & mors.* 379
(*Jacobi*) *vita & mors.* ibid.
Tatarorum *ſacra deſcripta.* 148
Taurus *volans, ſeu lucanus.* 436
Teleſcopii *novi ad objecta cæleſtia determinandi ratio & uſus.* 158
Telluris *figura ab antiquis & recentioribus determinata.* 26
an exacte ſphærica? 515. 609
periodus, recens detecta, 1944000 annorum. 516
Tenere *interdum idem eſt ac durare.* 192
Teſtamenti *N. Codices MSti, in Bibliothecis Florentinis exſtantes, recenſiti.* 113
V. librorum autoritas aſſerta. 680 ſeq.
In Teſtamento *N. an ſolœciſmi & barbariſmi occurrant?* 111
Theocreni (*Benedicti*) *vita & mors.* 380
Theologia *dogmatica methodo ſcientifica pertractata.* 689
Theophili, *Poetæ Galli, vita & mors.* 564
Thermometrorum *mercurialium harmonicorum accurata conſtructio.* 70
Theſauri *Antiquitatum Græcarum & Romanarum denuo editi.* 431 ſeq.
a Thumshirn (*Wolffg. Conr.*) *vita.* 299
Tobiæ *liber an pro canonico habendus?* 682
a Todenwart (*Jo. Jac. Wolffg.*) *vita.* 299
Tonare *quid denotet apud Virgilium?* 185 ſeq.
Toſſani (*Dan.*) *vita & mors.* 565
Trabes *quomodo optime invicem aptandæ?* 428
Trautmansdorfii *Comitis* (*Alexandri*) *Legati Cæſarei, vita.* 298
Tridinenſis *urbis hiſtoria promiſſa.* 620
Ad Trigonometriam *ſphæricam ſpectantia Problemata.* 305
De Trinitate *ſententia Sociniano-rum.* 231
Tritheitarum *hæreſis nonnullis Eccleſiæ doctoribus perperam afficta.* 333
Tronchini *elogium.* 478
In Tubis *capillaribus cur fluida adſcendant?* 225
De Turenne, *Ducis, elogium.* 478
Turretini (*Alphonſi*) *elogium.* ibid.

U.

Sine Vacuo *omnis motus impossibilis.* 514
Vacuum *ex ipsis Neutoni principiis refutatum.* 512
Vagitus *uterini ratio explicata.* 72
Valentis (*Petri*) *vita & mors.* 565
Vallarsius (*Jac.*) *novus Operum Hieronymi Stridonensis editor.* 14
Vandalia *Jo. Simonii edita.* 396
Varchii (*Bened.*) *vita & mors.* 565
Varia *Lex illustrata.* 448
Varnbuhleri (*Jo. Conr.*) *vita.* 299
Vasa, *quibus constat corpus humanum, descripta.* 23 seq.
Vatinianum *odium quid denotet?* 293
De Vaumoriere (*Petri Dortiguii*) *vita & mors.* 563
Vedelii (*Nic.*) *vita & mors.* 378
Vellus, *vox, interdum de nive usurpatur.* 192
Venæsectio *num in apoplexia usum præstet?* 77
Ventorum *ratio & origo.* 556
Venuti (*Nic. Marcelli*) *de Cortonensis urbis antiquitatibus Epistola edita.* 490
(*Rodulphinus*) *antiquitatum Romanarum doctus illustrator.* 625
ejus errores notati. 629 seq.
Vermiculi *in Nympham mutati.* 436 seq.
Vernulæi (*Nic.*) *vita & mors.* 379
Versus *in carmine quid sit?* 283
Veficæ *urinariæ diversa figura & situs.* 402
Veti (*Jo.*) *vita & mors.* 563
Patris Viani *vita.* 240
Viandi (*Theophili*) *vita & mors.* 564
Vieyræ (*Ant.*) *vita & mors.* 562
Villæ *Plinianæ illustratæ.* 635
De Villanova (*Arnoldi*) *vita & mors.* 562
Vini *Hungarici natura & virtus explicata.* 471
cum aqua miscendi ratio præscripta. 612
Vinkius (*Dan.*) *refutatus.* 46
Vireti (*Petri*) *vita & mors.* 563
Virium *motricium, vivarum & mortuarum, determinatio.* 17
Visus *phænomena explicata.* 512
Vitringæ (*Campegii*) *vita & mors.* 563
in Jesaiam Commentarius notatus. 538
Vitruvii *editiones recensitæ.* 199 seq.
editio nova præmissa. 201
locus quidam illustratus. ibid.
vita. ibid.
Ulcera *omnis generis quomodo curanda?* 418 seq.
Ulpiani *vetus Juris Fragmentum editum.* 114
Umbræ *& lucis observationes quædam singulares.* 69
phænomena quædam singularia. ibid.

Vogtii (*Caſp.*) & *Jo. Jac. Dœbelii Otium Mecklenburgicum editum.* 395
Volmari (*Iſaaci*) *Legati Cæſarei, vita.* 298
a Vorburg (*Jo. Phil.*) *vita.* ibid.
Vortices *multiplicis ordinis.* 270
Vorticum *ſyſtema Carteſianum refutatum.* 514
Urina *quotuplex?* 157
ejus affectiones. ibid.
vitia varia. 157. 560
Ex Urina *an de morbo tuto judicare liceat?* 155
Uteri *ſtructura admiranda.* 71 ſeq.
Vulcanii (*Bonaventuræ*) *vita & mors.* 562
Vulpius (*Jo. Ant.*) *laudatus.* 289
ejus in Catullum merita. 289 ſeq.
Vulteji (*Jo.*) *vita.* 299

W.

Wachterus (*Jo. Ge.*) *laudatus.* 642
Waldenſium *hiſtoria a Gretſero deſcripta.* 150
origines veſtigatæ. 333
Walnſtainii *Comitis* (*Fordin. Ern.*) *Legati Cæſarei, vita.* 298
Waltheri (*Ant. Balth.*) *inſtitutum, duos Auguſtini libros denuo edendi, commendatum.* 712
Walthuranus (*Cæleſtinus Hamelius*) *Muſicus excellens.* 677
De Warendorf (*Jo.*) *vita.* 299
Weiſſenburgum *quomodo in lapidibus vocetur?* 19
Werndlii (*Ge. Henr.*) *Inſtitutiones linguæ Malaicæ laudatæ.* 29
a Weſtphalen (*Erneſti Joach.*) *in hiſtoriam Cimbricam & Megapolenſem merita.* 385 ſeq.
Wilhelmus, *Arauſionenſium Princeps, an injuſte regnum Britanniæ occupaverit?* 83
Wilkinſii (*Dav.*) *Concilia Angliæ colligendi ſtudium laudatum.* 3 ſeq.
Wolfius (*Jo. Chriſtian.*) *laudatus.* 60
ejus opus novum promiſſum. 63
Wolkenſteinii *Comitis* (*Georg. Ulrici*) *vita.* 298

Z.

Zendrini (*Bernardini*) *Supplementa ad Borellum edita.* 16
Zimmermanni (*Matthiæ*) *vita & mors.* 564
Zwerinenſis *Juris Fragmenta ſeptem edita.* 398

* * *

BIBLIOTHEQUE NATIONALE

Digitized by Google

Digitized by Google